Sekulární františkánský řád

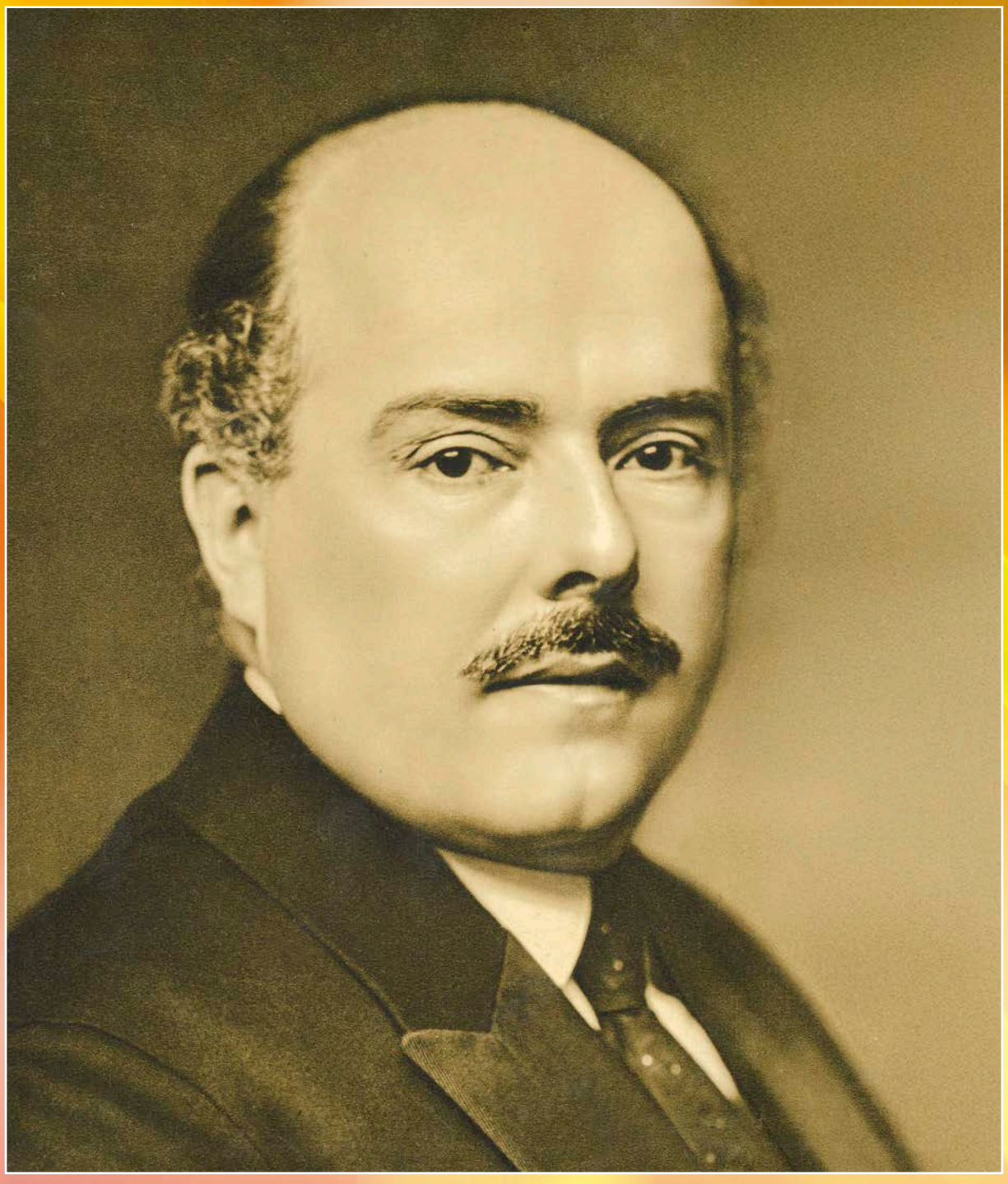

Sborník pramenů ke studiu díla

JUDr. FRANTIŠKA NOSKA

TRINITAS

TRINITAS

Sekulární františkánský řád

Sborník pramenů ke studiu díla
JUDr. FRANTIŠKA NOSKA

Kolektiv autorů

Sborník pramenů ke studiu díla JUDr. FRANTIŠKA NOSKA I.

Text: © kolektiv autorů
Fotografie: © archiv autora, © Česká pošta, s. p., Poštovní muzeum, Praha
© www.clovekavira.cz, © Archiv města Plzně
Grafika: TRINITAS © A.D. 2025

ISBN: 978-80-909004-2-4

Sekulární františkánský řád

Sborník pramenů ke studiu díla **JUDr. FRANTIŠKA NOSKA**

Kolektiv autorů

OBSAH

Úvod
František Nosek dnes 16

Kapitola 1
Prameny k poznání života z víry JUDr. Františka Noska (1886–1935),
politika a národohospodáře, člena 3. řádu sv. Františka 18

Kapitola 2
Člověk, křesťan, politik, osobnost a dílo ve vzpomínkách svých přátel 35

Kapitola 3
JUDr. František Nosek jako politik, poslanec a ministr 111

Kapitola 4
František Nosek a „Lidový hospodář“ 161

Kapitola 5
JUDr. František Nosek „Vzdělávací a výchovná činnost“ 247

„Je nutné změnit způsob myšlení a dát duši ekonomice. Chceme ji takovou, která přináší život nikoliv smrt, takovou, která je inkluzivní, nikoliv vylučující, humánní, nikoliv nelidská, takovou, která pečuje o životní prostředí a nedrancuje ho“.

Papež František

Sekulární františkánský řád v ČR

Kapitola 1

PRAMENY K POZNÁNÍ ŽIVOTA Z VÍRY JUDr. FRANTIŠKA NOSKA (1886–1935), POLITIKA A NÁRODOHOSPODÁŘE, ČLENA 3. ŘÁDU SV. FRANTIŠKA

I.

Sekulární františkánský řád

ÚVOD

FRANTIŠEK NOSEK DNES

Když jsem v 90. letech minulého století slyšel občas mluvit kamaráda a františkánského spolubratra Mílu Müllera o „doktoru Noskovi“, udivovalo mě, že o tomto muži mluví s takovou úctou. Byl nepochybně pro něj velmi důležitý a nejspíš nebyl důležitý jen pro něj. Ale já jsem ho tehdy vůbec neznal. Posléze jsem pochopil, že to byl prvorepublikový lidovecký politik, dokonce též člen našeho sekulárního františkánského řádu, a že je s Mílou spřízněný přes Jana Janouška, Mílova tchána, který byl blízkým Noskovým spolupracovníkem. Nicméně to stále nebyl pro mě důvod, abych se o Františka Noska víc zajímal. Chápal jsem to spíš jako rodinnou tradici než jako něco, co by mělo přesah do dnešní české společnosti.

Jak zásadně jsem se mýlil!

Do poměrů po listopadu 1989 jsem (na rozdíl od mnohých) nevstupoval nikterak euforicky a s velikými očekáváními. Tehdy jsem pracoval ve Výpočetním centru Vysoké školy ekonomické a někteří moji kolegové například dobře znali Václava Klause, který v nových poměrech měl hrát – a také hrál – centrální úlohu. Ale náš skutečný vývoj – politický, ekonomický i společenský a konec konců i náboženský – byl koncem 90. let (doby „Opoziční smlouvy“) pro mě tak skličující, že jsem na zmínky o Františku Noskovi, s nimiž přicházel můj další spolubratr ze SFŘ a kamarád Lubomír Mlčoch, byl už podstatně citlivější. Křesťan, politik, ekonom – téměř pravý opak toho, co jsem běžně viděl kolem sebe. Začal mě opravdu zajímat.

Situace, v jaké žil on – a v jaké žijeme dnes – se navzdory nepochybnému vědecko-technickému pokroku i poněkud jiným politicko-společenským „kulisám“ nikterak zásadně nezměnila. Žijeme stejně jako on v zemi s parlamentní demokracií a hospodářským kapitalismem. S obojím – stejně jako v jeho době – je většina lidí nespokojená. Karel Čapek ve svém komentáři z roku 1925 například o tehdejším politickém životě napsal: *Ponižuje nás nedůstojnost parlamentu, který i státní nezbytnosti vyřizuje stranickým handlem, ponižuje nás parlamentní systém, v němž bez hrubé a honorované majority by potřeby státu nebyly uhájeny. Ponižuje a skličuje nás přízemnost politického jednání, co jde vysoko nad domácí zájmy stran, je politickým exponentům tak lhostejno jako chalupníkovi aviatika. Ponižuje nás samozřejmost, se kterou političtí machři přijímají fakt, že stát je odevzdán stranám k exploataci. Ponižuje nás osobní úroveň mnohých, z nichž strany učinily vladaře nad věcmi národa. Ponižuje nás forma i duch politiky, jenž vládne pomocí nečistých kompromisů mezi bezohlednými zájmy… Jsme-li nespokojeni, volá se na nás: Pracujte ve stranách! NE; je-li nám čeho třeba, tedy je to pracovat proti stranám, proti vládě stran, proti hlasovací mašinérii, proti inkompetenci, proti politice za zavřenými dveřmi, proti všemohoucnosti výkonných výborů, proti našemu ponížení, proti úpadku demokracie.* Přesto v něm František Nosek obstál.

Stav tehdejší církve u nás dobře dokumentuje Noskův dopis jednomu z jeho mladých spolupracovníků: *Pokud jde o Vaše smutné zkušenosti namnoze i s našimi lidmi, o kterých byste se jaksi přirozeně mohl domnívat, že se přece budou snažit, aby byli trochu slušní, tu prosím, abyste si uvědomil, že to právě je jedna z nejtěžších zkoušek života. Vím, jak to bolí. Nic si z toho nedělejte,*

mně se nedařilo o nic lépe, nežli jsem se těžce prokousal k poznání, že všechny ty obtíže, o kterých se zmiňujete, patří k lidskému životu tak organicky jako spánek, jídlo, bolest, slzy a smrt. (Dopis předsedovi SKM na Přibyslavsku Janu Duškovi.) Když přišel na arcibiskupství s velkorysým záměrem postavit na periferii Prahy dvanáct kostelů (inspirován myšlenkou biskupa Antonína Podlahy), místo podpory obdržel zákaz v tom cokoliv podnikat pod hrozbou exkomunikace. Přesto zůstal své katolické církvi věrný.

K tomu všemu podporoval – a velmi efektivně – chudé studenty, kteří přicházeli do Prahy, pomohl vytvořit síť tzv. lidových záložen, které chudým lidem z venkova a malých měst umožnily dlouhodobě důstojný život. Vykonával v Čechách i na Moravě neúnavnou osvětovou činnost, rozdal přes 100 tisíc kvalitních knih. Budoval síť táborů a ubytoven pro chudou městskou mládež. Byl klíčovým zpravodajem pro státní rozpočet Československa. O spoustě dalšího se hovoří v jiných příspěvcích tohoto sborníku.

To nám klade otázku: Co za tím v Noskově životě vlastně bylo? Měl jistě určité předpoklady z domova a výchovy – ty ho připravily na docela tvrdý život. Měl věrnou a schopnou manželku (původně schovanku, kterou jeho rodiče přijali za svou). Ale musel také s lecčíms bojovat – jak odhalil jeho přítel a zpovědník Jan Evangelista Urban: *Bratr František Lev Nosek se nestal tak dokonale duchovním mužem najednou. Nikterak neublížíme jeho památce, přiznáme-li, že v mladších letech měl mnohé rysy povahy, které kazily jeho práci i jeho duchovní život: prudkost a netrpělivost v jednání s lidmi, kteří rychle nechápali jeho myšlenky, kteří se ochotně nepodrobovali jeho úsudkům, byla značná. Třebaže se vždycky snažil jít přímou cestou Božích přikázání, a byl v tom neúprosně důsledný, přece právě ve způsobu, jak to prováděl, bylo mnoho nedokonalého a příliš lidského. Nechtěl pochopit, že jiní lidé, ačkoliv vědí, že nesmí například užívat nepravdivá tvrzení, přece je užívají, a dokonce si to ani neuvědomují. Nechápal, že mohou být lidé, kteří hlásají křesťanský zákon, a přitom ve skutečnosti hledají vlastní zisk a čest – a že se jim to musí prominout, protože jsou prosyceni tímto smýšlením po vzoru svého okolí, takže to sami ani nepozorují. Velice přísný byl na pomlouvače a ty, kteří zneužívali katolické víry pro své cíle. Ale ve všem tom právě nerozlišoval věc samu od způsobu – a tak prudkostí v jednání poškodil někdy i věc samu.*

Vidím minimálně čtyři zásadní poselství Františka Noska pro naši dobu – bez ohledu na to, zda se proces jeho blahořečení pohne, nebo nepohne:

1) Být z jednoho kusu

Skutečné křesťanství vyžaduje nerozlišovat život „civilní“ a „náboženský“. Co to v životě Františka Noska znamenalo, vyjádřil Jan Evangelista Urban takto:

Celá síla náboženského života se projeví teprve v tom okamžiku, když se stane svatá pravda zažitou skutečností: když Bůh není už jen myšlenkou, ale je v nás i kolem nás – ještě reálněji než všechno, co vidíme a vnímáme. A to zcela nezávisle na našem poznání a vědomí. A právě toto je jádrem života doktora Františka Noska. Nemohl „odsunout“ Boha někam stranou, jako to běžně děláme s různými myšlenkami, protože Jej zažíval jako skutečnou Přítomnost.

Proto si také při uvažování a rozhodování o čemkoli vždy kladl otázku: Je to skutečnost, nebo jen nějaký obraz? A podle toho se ani v náboženském životě nedokázal nadchnout pro to, co je jen příkrasou, lidskou potřebou či zvykem. A tak ani zde nemohl vystát vše, co nebylo tím, čím se jen dělalo.

Takový život – stále zahleděný na skutečnost – musel být ovšem plný mimořádné důvěry, v níž počítal s Boží pomocí právě tak určitě jako s penězi. V této živé víře se nemusel zhroutit pod odchodem svého synáčka ani pod bolestnou nemocí své manželky. A stejně tak v této víře nemohl

ani o věcech zdánlivě profánních – tedy politických či hospodářských – soudit tak, jak bylo jinak všude kolem něj běžné. Právě tato orientace na skutečnosti, založená v důvěře v Pravdu samu, byla jádrem jeho myšlení i jednání a podává vysvětlení k jeho někdy nepochopitelnému chápání věcí: proč byl někdy strohý a jindy až slabošsky ústupný, někdy prudký a jindy až nápadně mlčenlivý. Proč si nevšímal sebekrásnějších náboženských projevů a měl naopak smysl pro drobné práce osvětové. Hledal skutečnost a vyhýbal se zdání. A tak mohl soudit ne podle okolností a ohledů, nýbrž podle pravdivého stavu věcí.

Ostatně tento život v pravdivosti byl především jistě tím, co k němu přitahovalo mládež. Ta neomylně dokáže rozlišit opravdovost od falše a pokrytectví.

2) Zacházení s majetkem

Už od dětství, kdy domů vodil na obědy spolužáky a kamarády z chudých rodin, ač i u Nosků po smrti otce nebylo peněz nazbyt, projevoval vůči věcem a penězům zvlášť mimořádnou svobodu. V životě pak jeho „rukama“ procházely velké sumy peněz – ať už z pozice politika, nebo mecenáše – pro sebe z toho nevzal nic. *Napsal: Pokušení, jak by se dalo těžit z funkce, je třeba zahnat předem jako velezrádný útok na základy státu.* Současně si v tom všem počínal velmi kompetentně, opakovaně prokazoval schopnost sehnat peníze pro své či jiné dobročinné účely. Kvůli tomu také průběžně studoval a dál se vzdělával, aby si v tom všem vedl z hlediska profesionálního co nejlépe.

On sám i jeho rodina v soukromém životě žil velmi skromně, dál podporoval chudé studenty, z vlastních prostředků pořizoval vzdělávací literaturu pro mládež. Jak známo – nezbyly ani peníze na jeho vlastní pohřeb. My jako sekulární františkáni si klademe dnes občas otázku, jak by ta naše chudoba – jako identitní znak františkánů – měla v našem životě vypadat. Tady nám František Nosek ukazuje, že pokud ji chceme vzít opravdu vážně, může to znamenat docela náročnou životní cestu.

3) Ocenění práce

Noskův kamarád a politický oponent, sociální demokrat Antonín Remeš u příležitosti Noskovy smrti napsal:

Doktor Nosek byl především člověk práce. Konal ji s obdivuhodnou houževnatostí a svědomitostí. Byl člověkem vzdělaným, mnoho věděl a v parlamentě patřil k těm, kteří se nehoní za slávou, ale dovedou se bez ohledu na svou popularitu tvrdě podívat pravdě do očí a nevyhýbají se odpovědnosti. Dr. Nosek byl reálným politikem, který budoval na skutečnostech, nenáviděl fráze a sváděl odvážně a statečně zápas s každou neupřímností. Měl rád svůj stát a v pravém slova smyslu zemřel v jeho službách.

U Noska to nebyla jen přirozená schopnost aktivity a živý zájem druhým lidem pomáhat. Jeho přístup k práci byl totiž jen další oblastí nesenou v posledku vědomím života ve stálé Boží přítomnosti: *V našich dobách jde ruku v ruce s úpadkem mravního nazírání také méně čestný názor na práci hmotnou, nebo alespoň snaha se jí vyhnout a nějakým jiným způsobem si opatřit lehčí zaměstnání. Odtud vychází nevážnost k práci vlastní i cizí a také povážlivý nedostatek smyslu pro její přesnost a svědomité vykonávání. Vím, že si svět necení práci jako takovou, nýbrž oceňuje teprve její výsledky, ani že se nepřihlíží k tomu, za jak obtížných okolností bylo výsledků dosaženo. Zhodnotit práci zmařenou nebo svízele s prací spojené lze jedině obětováním této práce Bohu-tvůrci, který zase úplně opačně než tento svět nepřihlíží tak k jejímu výsledku jako k úmyslu, se kterým byla vykonána.*

4) Zodpovědnost za svět a obecné dobro

Řehole nám, sekulárním františkánům, připomíná v článku 14 tento úkol: *Spolu se všemi lidmi dobré vůle jsou povoláni k tomu, aby budovali svět, který je bratrštější a více odpovídá evangeliu, aby se tak uskutečňovalo Boží království.* To je jeden z podstatných, nezbytných prvků našeho poslání jako františkánů sekulárních. Každý se nemusí angažovat ve veřejném prostoru jako politik, ale určitě se nějak v něm angažovat musí. O té základní povinnosti František Nosek napsal docela tvrdě: *Rozhodně by nebylo správné, a dokonce už ne demokratické přihlížet s nechutí nebo s netečnou zdrženlivostí k události tak významné, jako jsou každé větší volby. Jevila by se v tom slabošská odhodlanost přenechat řízení veřejných záležitostí i těm, kteří by byli ochotni řídit stát bez ohledu na mínění širokých vrstev národa.* Zodpovědná volební účast ale nutně znamená se i dobře o dění politickém informovat.

Pro dnešní dobu je pak dobrým vodítkem tato věta z Noskova parlamentního projevu před volbami roku 1929: *Žádná strana se nesmí domnívat, že by bylo možno omezený stranický zájem stavět nad zájem celku a nekompromisně ho vnucovat všem ostatním.* Běžně se totiž u nás lidé staví k volbám tak, že vyhrát musí jen ta „jejich“ strana, zatímco ostatní musí být na hlavu poraženi. Jenomže přesně takový přístup František Nosek odmítá. Pro něj je jediným ústředním smyslem politiky přispívat k obecnému dobru, zcela ve shodě se sociálním učením církve. A k tomu je nutná spolupráce aspoň části politických subjektů. V systému poměrného zastoupení je to nezbytné.

Tento svůj příspěvek jsem začal vzpomínkou na svůj původní přístup k Františku Noskovi. Za posledních 15 let jsem leckde na setkáních sekulárních františkánů o něm hovořil. A zdálo se mi, že naprostá většina přítomných na mě kouká s podobně nezúčastněným nitrem jako já tehdy na Mílu Müllera. Mám aspoň malou naději, že by se to u některých mohlo změnit – tak jako i u mě.

Národní formátor SFŘ v ČR Jiří Zajíc

Editor - LubomírMlčoch OFS (vlevo)
Úvod - Jiří Zajíc OFS (vpravo)
Uprostřed busta Dr. Františka Noska

Kapitola 1

Prameny k poznání života z víry JUDr. Františka Noska (1886–1935), politika a národohospodáře, člena 3. řádu sv. Františka

Blíží se 90. výročí úmrtí křesťanského politika, který zemřel relativně mladý (49), ale za pouhých 15 let veřejného působení odcházel na věčnost v pověsti svatosti. O tom byla přesvědčena skupina jeho spolupracovníků, ale i mnoho mladých, které oslovil jen jedinou přednáškou. A příznivce měl i v řadách ideových odpůrců. Legenda o životě svatého politika se udržovala dál díky výjimečné tradici poutí k jeho hrobu v Poříčí nad Sázavou kolem výročí jeho úmrtí (17. dubna). Mše svaté v kostele sv. Havla za ta léta sloužila řada významných představitelů církve i prvních františkánských řádů. Seznam hlavních celebrantů je uveden v samostatné příloze. Z nich je možné jmenovat tři z důvodů stojících za pozornost. Kardinál Vlk zahajoval v kostele sv. Václava v Praze-Dejvicích – sídle sester Apoštolátu sv. Františka – přípravný diecézní proces blahořečení. P. Karel Pilík jako farář u sv. Cyrila a Metoděje v Praze-Karlíně, kde býval František Nosek farníkem, jako představitel první kněžské generace hnutí Fokolare u nás, v zemřelém poznával předchůdce „ekonomie společenství“ pro naši dobu. A papežský nuncius Giovanni Coppa, sám člen 3. řádu sv. Františka, v neformálních setkáních i na půdě Univerzity Karlovy otcovsky připomínal, abychom na Františka Noska nezapomínali.

Ale proč vlastně? Důvěra v instituce parlamentní demokracie dlouhodobě setrvale klesá, nejen u nás. U nás navíc již po léta v žebříčku vnímání prestižnosti povolání bývá politik na jednom z posledních míst. Vedle kněze (a uklízečky). A s tím souvisí i to, že křesťanská strana, k níž se František Nosek hlásil, je mediálně nemilovaná, dokonce vysmívaná. Tedy proč se vlastně zabývat nějakým politikem, který žil před sto lety? No právě proto. Právě proto, že žil svatý politik, který politice rozuměl také jako nové evangelizaci. Tedy pro politika, který žil „bláznovstvím pro Krista“.

Zemřelý byl ukládán do hrobu v řeholním hábitu františkánů, jak tehdejší regule připouštěly i pro laické bratry z 3. řádu. V jeho pozůstalosti „nezbylo na pohřeb“ – na ten se museli složit jeho přátelé. Poslanec, tři roky ministr ve vládě, byl současně zakladatelem a správcem hospodářských družstev a lidových záložen, dokonce banky. Po finančníkovi nezbylo na pohřeb? Přitom „jeho“ podniky prosperovaly, Nosek nebyl žádný „bankrotář“. Ne, jenom jako „tatíček Stojan“ věděl, že mu zůstane jen to, co rozdá.

Františkán bankéřem? Není to protimluv? Je a není. Záleží na tom. František Nosek svým životem z víry převedl duchovnost sv. Františka z 13. století do století 20. Penězům se již nešlo vyhnout, ale pořád zůstala ta šance zachovat si vůči nim úplnou osobní svobodu! Co mám navíc nad potřeby skromného života, není moje, je mi to jen svěřeno! František Nosek je zakladatelem nové ekonomické školy, školy křesťanské vzájemnosti a solidarity, zkráceně „ekonomie bližního jako sebe sama“. Lidové záložny byly původně františkánskou cestou, jak bránit křesťanský lid před chomoutem lichvy. Jejich zakladateli byli často katoličtí kněží.

Katolík družstevníkem? Není to omyl? Pro generaci, která už znala jen družstevnictví prosazované mimoekonomickým, politickým přinucením a církvi nepřátelskou ideologií, se to tak může jevit. Před sto lety, ba ještě dříve, tomu tak nebylo. Hospodářská družstva si zakládali drobní zemědělci pro zajišťování nákupu a odbytu jako svépomocná zařízení v sebeobraně vůči ekonomickému tlaku mocných. Dobrovolně, z přesvědčení živeného křesťanstvím.

„Družstevníkem se člověk nerodí“ – k solidaritě a vzájemnosti je třeba mladé vést a vychovávat. František Nosek se stal přítelem Sdružení katolické mládeže, zakladatelem „Noskovy školy“ jako vzácné symbiózy odborného vzdělávání a duchovních exercicií. Od samého vstupu do veřejného života byl přispěvatelem do časopisu „Dorost“ – vychovatelem nové generace. Láskou za lásku odpovídali Noskovi mladí; není náhodou, že první knižní publikaci František Nosek mladým vydalo právě Sdružení katolické mládeže již k pátému výročí Noskovy smrti. (Reprint publikace v roce 2010 vydal Sekulární františkánský řád v Praze.)

Politika i hospodářství mají své „před-politické“ a „před-ekonomické“ společenské a kulturní předpoklady, hodnoty, k nimž vede náboženská výchova a vzdělávání. František Nosek byl průkopníkem v zakládání kostelů na předměstích Prahy: bez Církve to nejde. „Beze mne nemůžete dělat nic“ – tak věřil Kristu. Tato oblast Noskových aktivit je již zdokumentována a knižně a časopisecky publikována v pracích Ing. Dr. Františka Reichela, CSc. („Všechno má svůj čas“, 2020) a PhDr. ThLic. Michala Sklenáře, Ph.D. et, Ph.D. (Osm z dvanácti hvězd. Výstavba nových římskokatolických kostelů pro Velkou Prahu v letech 1930–1938 – příklady Spořilova, Kbel a Lhotky, Documenta Pragensia, 2020, č. XXXIX, s. 117–140).

Když se před 10 lety konala konference k 80. výročí úmrtí Dr. Františka Noska (a na závěr roku sv. Ludvíka IX., krále a patrona Sekulárního františkánského řádu, Praha, 2015), bylo referujícím zřejmé, že v poznávání života z víry bratra Františka Lva Noska již nevystačíme se vzpomínkami jeho přátel a spolupracovníků, které kolovaly od r. 1977 v samizdatu prof. Antonína Nováka, že bude nutno jít do všech historicky dostupných pramenů. Generace, které bylo ještě dopřáno setkat se a slyšet svědectví několika posledních žijících současníků „svatého politika“, cítí jako svůj závazek v „předávání štafety“ odkazu Dr. Noska pokusit se o sebrání těchto pramenů. Výsledkem tohoto snažení je sborník, který tímto předkládáme zainteresované veřejnosti.

Sborník je členěn do těchto relativně samostatných částí:

- Vzpomínky přátel a spolupracovníků Dr. Noska, dosud tiskem nevydané. Zmíněný samizdat profesora Antonína Nováka (a dalších: P. Dr. Jana Ev. Urbana OFM, Bořivoje Benetky, Jana Janouška, K. Davida, Františka Maria Horáka, Josefa Řezníčka, L. Peřicha, kanovníka a poslance Fr. Světlíka, Msgre Františka Vaňka, soc. dem. poslance Antonína Remeše, Antonína Šorma, P. Václava Tichého, faráře z Poříčí, Dr. Josefa Bureka, probošta v Litomyšli, Dr. Josefa Pipka, přednosty min. pošt). Text v rozsahu přes 100 strojopisných (a mnohokrát přepisovaných a cyklostylovaných) stránek bylo třeba převést do elektronické podoby. Za to patří dík paní Ludmile, rozené Müllerové). Tento základ je doplněn o výběr z rozsáhlých vzpomínek na jednoho ze spolupracovníků Dr. Noska, komorního a bursovního radu Josefa Chudáčka. Antonín Novák, když krátce vzpomíná na tohoto významného muže (1977), podotýká, že by si rovněž zasloužil zpracování vlastního životopisu. K tomu došlo jen několik let poté, v míře nevídané: díky dcerám Josefa Chudáčka. Nejstarší dcera Anna měla na této obdivuhodné práci hlavní podíl. Její sestra Marie pak na vybídnutí P. Michala Pometla OFM sestavila z obří dokumentace výpisky a odkazy na Dr. Františka Noska. Čtyři stránky těchto odkazů pak velice usnadnily rešerši zachycující vztahy a spolupráci těchto dvou výjimečných osobností – na pouhých 10 stranách.

- Dr. František Nosek jako politik: poslanec Národního shromáždění (1920–35 a ministr, člen vlády 1926–29). Digitalizace jednání prvorepublikového parlamentu ČSR velice usnadnila tuto práci, podobně jako podklady z fungování Ministerstva pošt a telegrafů. Za zpřístupnění těchto databází patří dík bratru Luboši Kolafovi OFS. Vlastní rešerše jsou doplněny komentáři, které usnadňují pochopení dobových souvislostí hospodářských, politických a sociálních.

- Dr. František Nosek v katolickém družstevnictví a lidovém peněžnictví. Základním pramenem zde byl časopis „Lidový hospodář"; zde bylo třeba pořizovat fotokopie a převádět je do PDF počítačové podoby. Tuto profesionální práci odvedl Mgr. et Mgr. Pavel Walter, doktorand historických věd na KTF UK, za finanční podpory z fondu Dr. Noska, který Národní rada Sekulárního františkánského řádu mohla zřídit díky velkorysému sponzorskému daru manželů Müllerových, Miloslava a Ludmily, oba OFS. Z velice rozsáhlé dokumentace pořízené v zájmu zachycení celkových souvislostí byl zpracován výběr vztahující se přímo k osobnosti Dr. Noska. Také tyto rešerše byly doplněny o odborný komentář zasazující osobní aktivity do rámce doby i poznatků národohospodářského vědění.

- Vzdělávací a výchovná činnost Dr. Noska ve prospěch mladých katolíků. Základním pramenem zde byl časopis „Dorost" vydávaný Sdružením katolické mládeže. V tomto případě bylo opět nutno jít cestou fotokopií a jejich převodu do formátu PDF. V Klementinu a v knihovně KTF UK tuto profesionální práci odvedl opět Pavel Walter za obdobných podmínek (viz výše). Komentář k rešerši o roli Dr. Františka Noska ve výchově a vzdělávání mladých katolíků opět následuje.

autorem úvodu je Lubomír Mlčoch OFS

Noskova práce byla motivována starostí o prosté lidi, drobné rolníky, dělníky a řemeslníky. To jej vedlo k vzdělávací činnosti, k zakládání kampeliček a zemědělských výkupních a nákupních družstev. Snažil se lidem zajistit důstojnější život. Jako politik naplnil několik desetiletí před Druhým vatikánským koncilem myšlenku obsaženou v konstituci Gaudium et Spes: „Kdo je nebo se může stát způsobilým zastávat obtížné a zároveň vznešené umění, jímž je politika, má se k tomu připravit a snažit se ji vykonávat bez ohledu na vlastní zájmy a hmotné výhody."

Politik může využít možnosti, které mu jeho postavení umožňuje. Záleží jen na tom, zda je využije k dobrému. Zde se projevila Noskova františkánská formace. Jaké jsou dnešní výzvy jak pro politiky, tak pro běžné lidi? Díky novým formám komunikace se nám rozšířily možnosti působení ve společnosti. A současně vzrostla naše zodpovědnost za svět. Je to pravda proti dezinformacím, ochrana Země proti lhostejnosti při jejím ničení, úsilí o mír, zvládnutí umělé inteligence, nová ekonomika, jak po ní volá papež František… Každá doba má své výzvy a Dr. Nosek by se ani dnes nezastavil a jako politik by se jistě naplno nasadil.

Jiří Šenkýř, emeritní senátor a Národní ministr SFŘ v roce konference k 80. výročí úmrtí Dr. Františka Noska (2015)

„Je nutné změnit způsob myšlení a dát duši ekonomice. Chceme ji takovou, která přináší život, nikoliv smrt, takovou, která je inkluzivní, nikoliv vylučující, humánní, nikoliv nelidská, takovou, která pečuje o životní prostředí a nedrancuje ho."

Papež František

Hlavní celebranti při poutích do Poříčí n. S.

V době totality sloužili mši sv. za Dr. Františka Noska místní duchovní; od roku 1990 mohli přijíždět celebranti i odjinud. Hlavními celebranty pak byli tito kněží: P. Miloslav Fiala OPraem. (1994), P. Petr z Alcantary Houška OFM (1995, 1999), P. Karel Pilík (1996, 1997), P. Josef Smola (2007, 2009; viz níže ad 2), Ondřej Kapasný (2021; farář v Poříčí).

Byl-li přítomen biskup, byl hlavním celebrantem: Antonín Liška (1990, 1991; Otec Liška byl v 70. a 80. letech duchovním správcem v Poříčí n. S.), Jaroslav Škarvada (1992, 2000, 2003), František Lobkowicz (1993), Jiří Paďour OFMCap. (1995, 1996 jako představený české provincie řádu kapucínů, 1998, 2001 jako biskup, 2015 jako emeritní biskup), Václav Malý (2002), Josef Kajnek (2004), Karel Herbst (2005), kardinál Miloslav Vlk (2008), Dominik Duka (2011), Jan Vokál (2012), Jan Graubner (2013), Jan Baxant (2016), Pavel Konzbul (2018), Zdenek Wasserbauer (2019), Tomáš Holub (2023).

Je potřeba vyzdvihnout, že se dvakrát účastnil jako hlavní celebrant apoštolský nuncius arcibiskup Giovanni Coppa (1993, 2000; později se stal kardinálem).

Nelze pominout účast provinciálů františkánských řádů; hlavními celebranty byli: Jan Maria Vianney Dohnal OFM (2006), Jeroným Jurka OFM (2010), Bogdan Sikora OFMConv. (2014), Bonaventura Štivar OFMCap. (2017), Jakub Sadílek OFM (2022, 2024).

Pozn.: Otec Stanislaw Gryń OFMConv., provinciál řádu minoritů, celebroval v Poříčí r. 2004 pro účastníky jiné pouti – Cyrilometodějské, která v tom roce měla trasu přes Poříčí.

Poznámka: Mše svaté byly v tomto období slouženy každoročně, s výjimkou roku 2020. V tom roce a v době plánované pouti byl zákaz shromažďování – epidemie covid. Do Poříčí proto přijela jen pětičlenná skupina k modlitbě u Noskova hrobu. Mši sv. celebroval u sebe v Nasavrkách u Chrudimi Otec Pavel Čtvrtečka, který jindy putoval do Poříčí.

Za správnost seznamu: Miloslav Müller, OFS 20. října 2024

FOTOGALERIE

1. Foto Dr. Noska z poslanecké sněmovny ČR

2. Druhá vláda Antonína Švehly od 9. prosince 1925 do 18. března 1926. Dr. Nosek druhý zprava – ministr vnitra

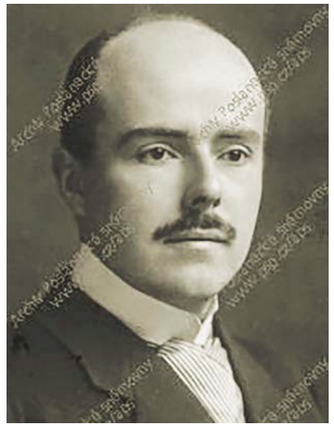

3. Foto z archivu poslanecké sněmovny parlamentu: JUDr. František Nosek (https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=3000&org=296)

4. Moderní hlavní pošta v Praze za dob Ministra pošt a telegrafů Dr. Noska 12. října 1926 – 7. prosince 1929

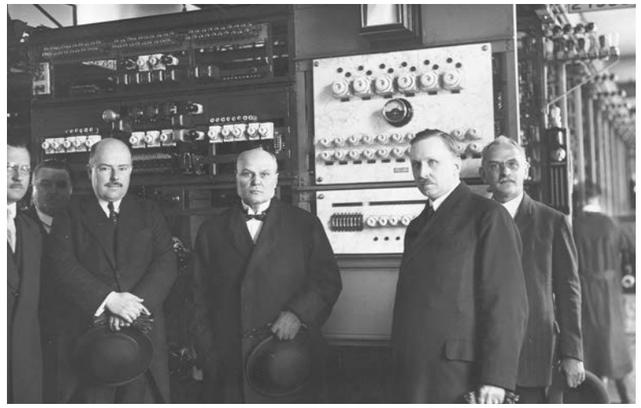

5. Snímek z uvedení telefonní ústředny do provozu
Uprostřed snímku je ministerský předseda Československé republiky Antonín Švehla (byl jím ve třech vládách, v období 1922–1929). Po jeho pravici je ministr Dr. Nosek.

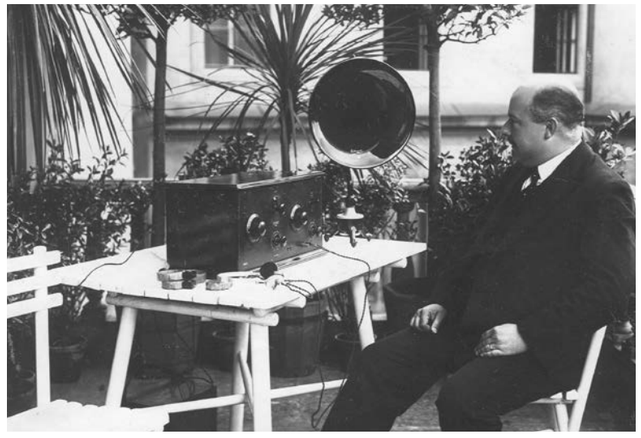

6. Ministr Dr. Nosek sedí na balkoně ministerstva a poslouchá rozhlasové vysílání
V létech 1926–1929 byl stále Československý rozhlas novinkou. Začal vysílat v r. 1923.

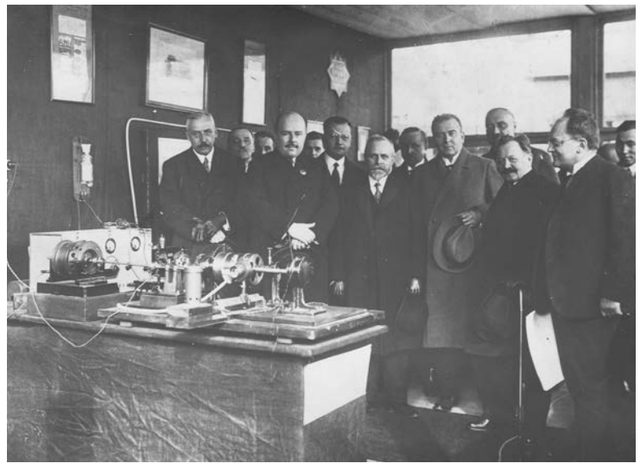

7. Návštěva ve firmě Telefunken (vyráběla zařízení pro dálkové spojení)
Je zajímavé, že uprostřed snímku stojí Dr. M. Fatka, generální ředitel ministerstva.
Po jeho pravici stojí ministr Dr. F. Nosek.

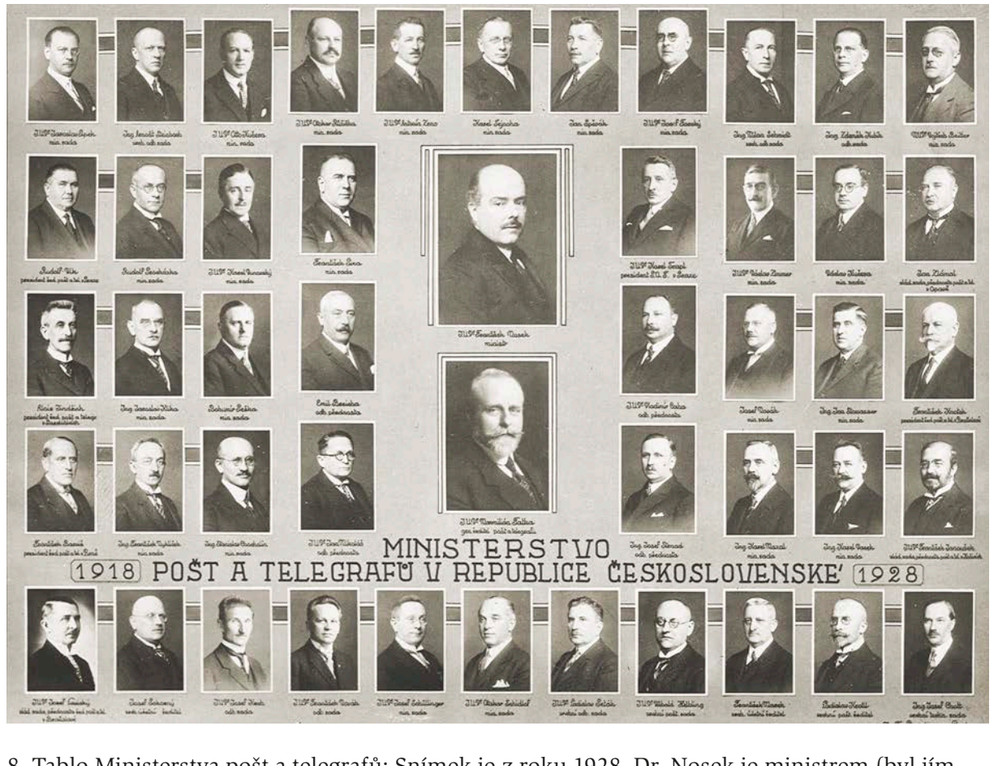

8. Tablo Ministerstva pošt a telegrafů: Snímek je z roku 1928. Dr. Nosek je ministrem (byl jím v období 12. 10. 1926 – 7. 12. 1929). Pod ním, avšak uprostřed snímku, je JUDr. Maxmilián Fatka. Dr. Fatka měl titul Generální ředitel pošt a telegrafů. Jeho úkolem bylo zajišťovat plynulý chod ministerstva, bez ohledu na změny ministrů. Šlo v podstatě o tzv. státního tajemníka.

>> 10. Svěcení Prázdninové dětské kolonie ve Dvorku u Přibyslavi Slovem „kolonie“ se rozumělo zařízení pro fyzické i duchovní zotavení chudé městské mládeže. O jejich vznik usiloval Nosek. Ve Dvorku vzniklo prvé z těchto zařízení. Později ještě dvě. Tyto kolonie svěřil do péče Sdružení katolické mládeže (SKM). V koloniích působily také řádové sestry.
Osoby: v levé části snímku stojí děvče v národním kroji. Je to Anuška Nosková. Za ní stojí Dr. Nosek. Ministrant vedle Anušky je Fanouš Nosek.
Třetí duchovní od něj P. Jan Evangelista Urban OFM. Vzadu od něj směrem doprava je mons. vikář A. Hornek. Ten se zasloužil o zřízení kolonie.

9. Na dvoře statku Maštalířových v Poříčí nad Sázavou č. 8
Noskovi sem jezdili již od r. 1912 na letní byt. Chatu nebo vilu na venkově neměli. Jména osob (zleva):Anna Nosková, manželka Dr. Noska. Před ní stojí malý František Nosek. Vedle A. Noskové sedí Dr. Nosek, před ním stojí Anna, dcera Noskových. Po Noskově levici sedí jeho sestra Marie. Prvý zprava je Noskův řidič. Nosek měl k dispozici auto, jakožto ministr. Když koncem roku 1929 přestal být ministrem, auto již neměl. Jezdil pak vlakem

11. V Hostomicích pod Brdy v r. 1929 u faráře P. Václava Chlumského (sedí uprostřed). Toho uvolnil za I. světové války pražský arcibiskup, aby dělal sekretáře nově organizovaného Sdružení katolické mládeže (SKM). Pater Chlumský byl pak jedním z nejbližších přátel F. Noska. Nosek stojí; vedle něj stojí tajemník SKM Jan Janoušek (je menší než Nosek). Sedící zleva: P. Ad. Pelikán SJ, generální duchovní rádce SKM. Po levici P. Chlumského sedí K. Sklenička, předseda SKM.

Vysvětlivky k fotografiím výše vypracoval 17. 12. 2024 Ing. Miloslav Müller

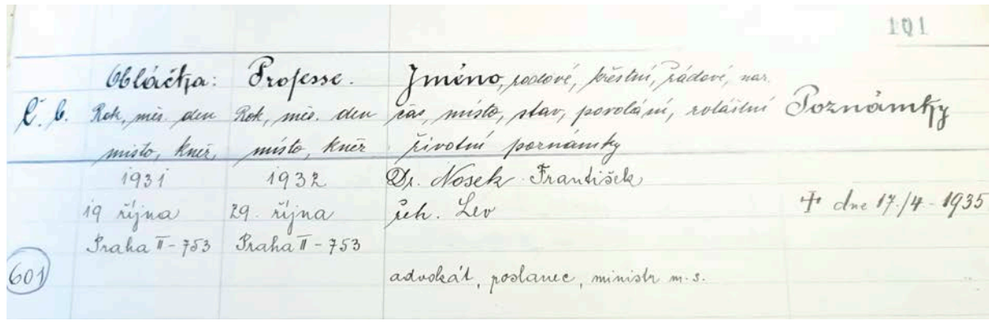

101

Oblátka: Č. ř.	Professe. Rok, měs. den místo, kniha	Rok, měs. den místo, kniha	Jméno, rodové, křestní, řádové, nar. jas, místo, stav, povolání, rodištní původní poznámky	Poznámky
	1931	1932	Dr. Nosek František	
	19 října	29. října	žich. Lev	† dne 17/4 1935
	Praha II - 753	Praha II - 753		
601			advokát, poslanec, ministr m.s.	

12. P. Regalát OFM, archivář u P. M.Sněžné. nalezl v knize profesantů terciářů III. Řádu sv. Františka z Assisi při klášteře v Praze u Panny Marie Sněžné výše uvedený záznam z roku 1931 a 1932

13. Pamětní deska je umístěna na domě v Peckově ulici č. 3 v Praze 8 – Karlíně, kde Nosek žil a zemřel. (Za první republiky, konkrétně v období mezi lety 1918 a 1938, se Peckova ulice v Praze jmenovala Ulice generála Štefánika)

14. Hrob Dr. Noska v Poříčí nad Sázavou u kostela sv. Havla

15. Pouť ke hrobu Dr. Noska v květnu 2019.
Autor fota Petr Synek
www.clovekavira.cz

16. Foto Busty Dr. Františka Noska, umístěné v kostele sv. Anežky České V Praze Spořilov

17. Mozaika s výjevem P. Urbana OFM a Dr. Noska v kostele sv. Václava v Dejvicích

18. Kostel sv. Anežky České v Praze na Spořilově, o jehož výstavbu se Dr. František Nosek zasloužil. Kostel sv. Anežky České byl postaven v letech 1934-1935 podle návrhu projekční kanceláře architekta Stanislava Režného. Autor Jan Simknanin z www.clovekavira.cz

19. Burzovní rada Josef Chudáček
AMP, Rodinný archiv Chudáčků, i. č. 30 062, sign. rkp. 22c195, Boží dělník – Josef Chudáček Životopis I.

20. Prof. Antonín Novák, jeden ze spolupracovníků dr. Františka Noska

21. Tajemník SKM Jan Janoušek

ZÁVĚREČNÉ SLOVO NÁRODNÍ RADY SEKULÁRNÍHO FRANTIŠKÁNSKÉHO ŘÁDU V ČR

Na své životní pouti za sebou každý z nás zanechává stopu. Je dobře, pokud to není otisk zaměnitelné podrážky, přebraných názorů, ale pokud je to stopa vlastní píle, rozumu, otisk duše. Stejně osobitá jako taková životní daktyloskopie je trvanlivost zanechaného odkazu. Odvislá od toho, kolika srdcí se dotkne, kolika bližním prospívá, kolika z nás můžeme být i v časech následných příkladem a inspirací.

Trvanlivost takového otisku je v přímé úměře s jeho hloubkou. Dotknout se, pohladit, potěšit či poučit, způsobit radost a vnést pokoj je chvályhodné vždycky. Udělat to tak, aby se to skutečně vrylo do srdce, chce krom dobré vůle ještě něco navíc. Hlubokou lásku projevenou skutky, obětavostí, darováním se. K tomu je zapotřebí nejenom vnímat potřeby druhých, ale i naslouchat srdcem, přijímat dary Ducha.

Jaká je stopa našeho bratra Lva Františka Noska? Ve své době byla hodně výrazná skrze jeho působení v parlamentu, ve vládě, ale hlavně v mnoha dobročinných aktivitách založených na svépomoci a solidaritě, jejichž byl neúnavným podněcovatelem. Vycházely z lásky k bližnímu, podporovaly sounáležitost, skutečné, trvalé hodnoty. Dnes po sto letech je to stopa poněkud zastřená. Bylo by však prospěšné ji připomínat, neboť je inspirující v tom, co ve správě věcí veřejných dnes tak postrádáme.

Přestože je hmotná sociální pomoc státu v současnosti nesrovnatelně rozsáhlejší než před oněmi sty léty, často chybí v institucích, které poskytují právě to podstatné – laskavé, upřímné, trpělivé přijetí. Bratr Lev František Nosek spolu s dalšími vnášel křesťanské hodnoty i odkaz svatého Františka z Assisi do veřejného působení, do politiky. Dělal to skrze svoji neúnavnou službu i obětování. A to stojí nejen za připomenutí, ale s pomocí Boží i za následování.

Vendelín V. Hájek – národní ministr SFŘ ČR

Motem života sekulárních františkánů podle řehole je přecházení ze života k evangeliu a od evangelia k životu… To se týká všech oblastí současného života. Františkáni hledají jednoduchá, vstřícná řešení ve spojení s láskou a s úctou ke každému člověku.

Takový byl i terciář František Nosek. Podporoval solidaritu mezi lidmi. V životě se mu dařilo plnit nejen službu politika, ale vrchovatě i službu křesťana a františkána. Navíc dokázal podpořit stavbu mnoha kostelů v Praze. Jeho odkazem pro dnešní dobu je: nebojte se a snažte se udělat, co můžete. Dal ekonomice duši a lidskost.

Jak se to daří dnes nám, sekulárním františkánům? O sto let později nejde kopírovat to, co už bylo. Družstevnictví v kladném slova smyslu je něco jako bratrské společenství, a proto se po roce 1989 objevily nadšené pokusy sekulárních františkánů družstevnictví a záložny obnovit. Dařilo se to však jen nějaký čas. V politice se po roce 1989 také horlivě angažovalo několik terciářů a dá se říci, že v rámci svých možností úspěšně. I dnes dokážou někteří z našich řad obětovat své síly a mnoho času službě státu a v politice. Jsou to však výjimky, stejně jako byl za první republiky výjimkou mezi terciáři František Nosek.

Svět je dnes jiný než před sto lety. Duchem nedokážeme napodobit sv. Františka z Assisi, většinově nemůžeme ani fyzicky žít asketicky jako on. Stejně tak nedokážeme už opakovat to, co dokázal JUDr. František Nosek. Můžeme však převzít uvažování, zásady, odvahu, lásku a úctu a uplatnit je v situacích, kam dosáhne naše srdce podle našich okolností.

Luboš František Kolafa – zástupce národního ministra SFŘ ČR

PODĚKOVÁNÍ

Jménem Sekulárního františkánského řádu tímto vyjadřujeme upřímné poděkování všem, kterým uchování a popularizování odkazu bratra Lva JUDr. Františka leží na srdci a přičinili se o tuto formu jeho připomínky: Ing. Miloslavovi Müllerovi a jeho manželce Ludmile za trvalou péči, iniciování i finanční podporu, bratru Irenejovi prof. Ing. Lubomíru Mlčochovi, CSc. za iniciativu a hlavní část práce na tomto zpracování podkladů připravených přičiněním Mgr.et Mgr. Pavla Waltera, PhD, bratru Mgr. Jiřímu Zajícovi za průvodní slovo a bratru Lubošovi Kolafovi za zpracování podkladů z archivu poslanecké sněmovny a závěrečné zpracování.

Národní rada Sekulárního františkánského řádu v ČR

Sekulární františkánský řád

Kapitola 2

ČLOVĚK, KŘESŤAN, POLITIK – OSOBNOST A DÍLO VE VZPOMÍNKÁCH PŘÁTEL

Antonín Novák a Marie Chudáčková OFS

II.

Sekulární františkánský řád

Dr. František Nosek

člověk, křesťan, politik, osobnost a dílo ve vzpomínkách svých přátel

Motto:

Světci

Žili uprostřed nás, kráčeli vedle nás, a my jsme jich neznali. V očích světa platili za podivíny, přemrštěnce, snílky... Jejich jednání bylo označováno za podivné, jejich řeči za přehnané. Teprve jejich příkladná smrt v chudobě, v obětavé velkodušnosti a poslušnosti, smrt „z lásky“, jak pravila svatá Terezie Ježíškova, upozornila na ně. Umírali klidni a šťastni, neboť odcházeli domů.

Mikuláš Levý: „Msgre Jan Nep. Říhánek“.

Světec a advent

S milostí Boží, za cenu přísné koncentrace a plného osvobození se od sebe samého byl uchvácen Bohem. Jeho život stále připomíná nadpřirozený, vyšší, krásnější svět. Dal přednost bláznovství Kristovu před chytrostí světáka. Poněvadž vše opustil, má všechno, a proto je vpravdě bohat a jeho působení jest požehnáním.

Dr. J. Hlouch: „Minutěnka“
V Praze dne 16. června 1977
Zpracoval prof. Antonín Novák, jeden ze spolupracovníků dr. Františka Noska

Tento text o 114 stranách jsme opsali se švagrem začátkem roku 1983. Opsáno ze strojopisu. Jednalo se pravděpodobně o první opis. Miloslav Müller

ÚVODEM

Jsou lidé,

- kteří zákon Boží učinili zákonem svého srdce,
- kterým je prospěch vlastní ničím a prospěch Boží věci vším,
- kteří velmi dobře vědí, co chtějí v životě, ale k úkolům, které před ně život nečekaně předkládá, dovedou říci své: „Ano, Pane“,
- kteří za každý kříž a za každou bolest dovedou Bohu poděkovat s vědomím, že právě tímto způsobem se jich dotkla milostivá ruka Boží,
- kteří, zatímco svět zná jejich velikost a sílu, oni především znají svoji slabost a s tímto vědomím stojí pokorně před světem a Bohem,
- kterým je chlebem života milovat lidi činem,
- kteří nesčíslná tajemství života dovedou pokorně přijímat a nad nesčíslnými protivenstvími v životě dovedou mocně vítězit,
- kterým žádná pohroma nezničí víru, neúspěch naději a nenávist lásku,
- kteří, hledají-li co, pak jenom pravdu, usilují-li o něco, pak jenom o plnění své povinnosti, a milují-li co, pak všechny a všechno,
- kteří se stávají mistry v umění nejtěžších, v umění, jak žít,
- kteří na jiné myslí tolik, že zcela zapomínají na sebe,
- kteří znamenitě znají cenu peněz pro jiné, ale vůbec ne pro sebe,
- kteří sice básně neskládají, ale celý jejich život je oslavnou písní Boží velikosti,
- kteří neznají polovičatosti, ale v krátkém pozemském životě naplňují léta mnohá,
- kterým se dostává velkého osobního nadání, ale kteří podle slov Písma znají z něho vytěžit ještě další hřivny pro mnohé,
- kteří vysoko pozvedli ideály svého života, ale dovedli je opřít o pevnou základnu životních skutečností.

A jedním z těchto lidí byl i dr. František Nosek.

I. ŽIVOT

Na venkovském hřbitůvku u kostela sv. Havla v Poříčí nad Sázavou, hned u vchodu je hrob zdobený tepaným křížem umělecké práce. Nápis na kameni podstavce hlásá: „Zde očekává vzkříšení tělo dr. Fr. Noska, terciáře sv. Františka, čsl. ministra a poslance, jenž zbožností, duchem pravdy, spravedlnosti a lásky ukázal cestu mnohým.“

Rok co rok, k výročnímu dni pohřbu, přichází sem skupina přátel zesnulého, aby se u jeho hrobu pomodlila a při oběti mše svaté vzpomněla duše toho, který jim byl po dobu 25 let vzorem.

A dá-li Bůh, že i děti členů této družiny i jejich potomci budou putovat do Poříčí k hrobu dr. Fr. Noska a jeho vzácné ženy.

1. Mládí

Místo, ve kterém František Nosek vstoupil ve svoji životní pouť, byly východočeské Athény, město Chrudim, bývalé krajské město a město početných škol. Stalo se to 26. dubna 1886. František pocházel z úřednické rodiny. Jeho otec, také František, byl respicientem finanční stráže a matka Albína, rozená Císařová, byla dcerou stavitele z Dobrušky.

Služební místa jeho otce se měnila a tím se stalo, že malý František navštěvuje obecnou školu v Chrudimi, potom v Týně nad Vltavou a pak v Chotěboři. František má ještě o osm let mladší sestřičku. Tatínek Nosek je věřící katolík a v rodině vládne duch náboženský. Je to za pobytu v Chotěboři, malému Františkovi je právě 10 let, když tatínek těžce onemocní. Otec Nosek je si plně vědom vážnosti své choroby. Když kněz vstupuje do místnosti k duchovnímu zaopatření nemocného, stane v překvapení. Již umírající státní úředník sedí u stolu ve své slavnosti uniformě a tak očekává návštěvu svého nejvyššího Pána. Po manželově smrti vrací se vdova Nosková s rodinou opět do Chrudimi, kde malý František dokončuje obecnou školu.

O dětství malého Františka podává zprávu sousedka Noskových, paní Žofie Urbanová, vdova po úředníku občanské záložny v Chrudimi. Dosvědčuje, že František byl od malička velice zbožný, s jejími dětmi chodil denně do kostela a bylo jeho velikou radostí, když mohl vinout věnečky květů a jimi zdobit kříže a sochy. Povahou byl skromný a do sebe uzavřený. Jeho budoucí životní zájem se ukazuje již nyní. Rád vodí ze školy domů k obědu své mamince, která žije ve skromných poměrech, ty ještě potřebnější. Tak již v mladém věku se u Františka objevuje sklon, který později bude hybnou silou jeho života, pomáhat vždy a všude.

Z obecné školy přechází František na chrudimské gymnázium. Je výborným studentem a matčin přísný dohled je věci jenom na prospěch. Jednou má chlapec na vysvědčení dvě chvalitebné místo výborných. Matka jen ukáže na dvojky a řekne přísně: „Františku, co je tohle?“ A příště František již tak „špatné“ známky nepřinesl. Vrstevníci z chrudimského gymnázia dosvědčují, že František byl za jejich let nejnadanějším studentem. Připomínají jeho vážnou povahu, pro kterou ho mají rádi studenti i profesoři. Vůči Noskovi si žádný ze spolužáků nedovoluje obvyklá studentská čtveráctví. Msgre Jelínek, jeho druh ze školy, vzpomíná, jak Nosek, který byl statný a silný, ale nemohl pro astma skotačit s ostatními, chránil slabší tím, že zachycoval silnější a zadržoval je v náručí, aby slabší mohl uniknout.

František od malička trpěl astmatickými záchvaty, celé hodiny se dusíval a těžce popadal dech. Proto se více zdržoval doma. Jeho poslušnost, pilnost, svědomitost ve všem byla příkladem v ro-

dině i ve škole. Teprve dlouho později byla zjištěna příčina jeho nemoci. Jeho organismus nesnášel pobyt ve starých, plísní zamořených místnostech. Jednou přijel na návštěvu k svému příteli Nešporovi, správci statku ve Volšovech na Sušicku, a chtěl tam zůstat přes noc. Byl však stižen tak silným záchvatem dušnosti, že nemohl stát ani sedět. Po čtyřech se vybelhal z místnosti a sedl si do auta. Tam se mu ulevilo a na noc musel odjet do Sušice.

Maturitu skládá mladý Nosek s vyznamenáním 19. 6. 1905. V diáři, který se po něm zachoval, není ani slůvka o maturitě, vysvědčení, životním úspěchu. Prostá denní záležitost, žádné upozorňování na sebe, že k vyznamenání byla připojena poznámka o mimořádnosti jeho prospěchu.

Noskovy vynikající úspěchy nebyly jenom důsledkem jeho vysokého nadání, ale též neúnavné píle. I o prázdninách měl stanoven denní program. V sedm hodin ráno sedal ke stolku, opakoval učivo nebo četl a překládal z latiny, řečtiny, franštiny nebo němčiny. Pískal na flétnu a horlivě vázal knihy.

2. Universita: imatrikulován 6. října 1905

Z útulného tuskula rodinného, z prostředí venkovského města ocitá se František Nosek v universitní národní metropoli – Praze. Dává se zapsat na právnickou fakultu a po čtyřech letech je promován doktorem práv. Doba, v níž Nosek na universitě studuje, je pro vytváření křesťanské osobnosti značně nepříznivá. Veřejné mínění je ovládáno duchem liberálním. Učitelské sbory na středních i vysokých školách jsou pod vlivem positivismu a ateismu. Tehdy působí na universitě dr. Tomáš Masaryk. Je to doba, kdy už každý kvartán je s náboženstvím hotov. Nosek se tomuto středoškolskému protináboženskému postoji, dík rodinné výchově, ubránil, ale ubrání se v universitním prostředí, které bylo tak protikatolické, protináboženské?

Nosek je ve věku, kdy se formuje osobnost malého posluchače. Katolický student, který chtěl žít náboženským životem a uplatňovat křesťanského ducha i na veřejnosti, musel mít značnou duševní sílu. Studentské spolky jsou většinou protikatolické, v literatuře vládne protikatolický spisovatel Machar, v novinách pro inteligenci stejný žurnalista Herben a prof. Masaryk hypnotizuje studenty protikatolickou averzí. Nosek v této zkoušce duchů obstojí. Je zcela absorbován studiem a v zásadě je člověk apolitický. Ostatně v politickém životě vládnou zednáři ovlivňovaní liberálové. Nosek chce být universitním profesorem. Z jeho universitních učitelů mu nejvíce imponuje prof. dr. Albín Bráf, národohospodář. Studuje dále a hospituje u nejlepších národohospodářů, finančníků a sociologů v Německu, Francii a Švýcarsku.

V deníku si Nosek zachycuje pokrokářské prostředí na fakultě. Jednou se pokrokoví studenti usnesli, že si prodlouží prázdniny stávkou. Jeden z nich navrhl, aby demonstrativně opustili přednáškovou síň, a ostatní jako ovce šli. Nosek nikoliv, nešel se stádem. Hned se ozvaly výkřiky: „Vyhoďte ho! Je to nějaký tmář. Je to vůl.“ Nosek nereagoval. Za chvíli se probojovali veškerým davem ještě dva. Přišel profesor a přednášel, neboť „tres faciunt collegium“. To bylo v době, kdy rektorem university byl teolog dr. Vřešťál, proti jehož zvolení a funkci pokrokoví vysokoškoláci začali návodem prof. Masaryka pusté štvanice. Když při instalaci nový rektor začal mluvit, hrnuli se „osvícení“ na povel ze síně s křikem: „Hanba všem klerikálům a tmářům, budoucím policajtům!“

Nosek tenkrát píše jednomu známému: „Věřte mi, celkem se mi nynější doba a její řády protiví.“ Noskovi říkají od té doby „stávkokaz“ a dívají se na něj úkosem. A přitom se ohánějí hesly: volnost, rovnost, bratrství. Pouliční demonstrace za všeobecné hlasovací právo, pitky a rvačky v hospodách Noska nesvedly.

Nosek není indiferentní k veřejným zájmům. Ve svém deníku uvádí, že když se přistěhoval do Prahy-Karlína, Havlíčkova 223, hned první dny ho urazilo a zarazilo značné množství německého, resp. židovského živlu, který známou svou roztahovačností otravuje ovzduší naší národní metropole.

Nosek zde pilně studuje, s úspěchem promuje 19. února 1910, a vstupuje tak do života: integer vitae scelerisque purus. (lat. Bezúhonný, od bezbožnosti čistý, Horatius, Ódy)

3. Česká liga akademická

Zasahuje rozhodujícím způsobem do Noskova života. Byl to spolek katolických akademiků založený v r. 1906, tedy v době, kdy bylo v Rakousku uzákoněno všeobecné volební právo a kdy se začíná u nás rozvíjet politický život. I katolíci se přihlásili o své právo, ovšem za situace velmi zlé. Byli politicky roztříštěni, církev trpěla následky josefinismu. V té době jsou kněží více kultovními úředníky než pastýři oveček. Dle matrik byl český nárok z 90 % katolický, ale praktických katolíků bylo daleko méně. Náboženský život byl ochablý. Většina národa byla zachvácena liberalismem. Inteligence, a zejména učitelstvo, byla proti církvi, jíž se vytýkal velký majetek. Nejvyšší místa v církevní hierarchii byla obsazována dle vůle státních orgánů a některá jmenování vůbec měl konkordátem vyhrazen císař. Arcibiskupství pražské a olomoucké bylo po léta obsazováno šlechtici, z nichž někteří česky ani nemluvili. I když z náboženského hlediska to byli lidé bezúhonní, národ v nich neviděl než představitele Vídně. Také patronátní právo silně narušovalo náboženský život, protože mezi kněžstvo vnášelo nevraživost a pocity křivdy.

Za takových poměrů vstupuje Nosek do České ligy akademické. Valná hromada spolku musela být chráněna policií, jak se proti ní na fakultách štvalo. Její vývěsky na universitě byly strhávány, agitovalo se proti ní, že je vydržována kněžími atd. A zatím byla bez prostředků a nuzovala se z počátku v bídných kumbálech u Silva Tarrouky, u katolických tovaryšů na Anenském náměstí ve II. poschodí a teprve později zásluhou univ. profesora Fr. Kordače dostala pěkné spolkové místnosti v koleji Arnošta z Pardubic, ve Voršilské ulici. Do spolku se přihlásilo 40 akademiků, poměrně málo, když v zemích Koruny české bylo 85 % katolíků a tisíce studentů vystudovaly za křesťanské peníze. Za osm let se počet členů zdvojnásobil. A byli to lidé pevní.

Přítelem Ligy se stal prof. dr. Kordač, který konal pro studenty kázání v chrámě sv. Klimenta. Nikdo nezapomene na jeho kovový hlas, mluvící o „imponderabiliích“.

V Lize se setkává dr. Nosek s dr. Josefem Novákem, a to byl jeho osud. Je to v roce 1908, kdy v Lize přednáší P. Jemelka SJ o chystaném sociálním pojištění. P. Jemelka byl známý vídeňský pracovník v české menšině. Nosek a Novák se stali důvěrnými přáteli a po více než čtvrt století pracují bok po boku věrně na různých úsecích katolického hnutí kulturního, politického a hospodářského.

V ČLA patří právník Nosek k nejaktivnějším členům. Ač nebyl členem výboru, nikdo nekonal v Lize tolik přednášek jako on. Když spolek zakládá v r. 1909 měsíčník „Studentská Hlídka“, píše do něj opět nejvíce Nosek. Novák je tehdy zodpovědným redaktorem Studentské Hlídky. Nosek vede hlídku sociální. Nosek je povahou vážný a v uzavírání známostí zdrženlivý. Jakmile se na něho někdo obrátil s nějakou žádostí, tu nebylo člověka ochotnějšího nad něho. Je to láska jeho mládí – potřebným pomáhat.

U Nosků našlo útulek mnoho studentů, hlavně z východních Čech, kteří přišli do Prahy na studia, aniž tu měli známé. Jeden ze studentů, dr. Plch, který v rodině Noskově našel útočiště v prv-

ních dnech pobytu v Praze, než se dostal do Hlávkovy koleje, líčil, jak Nosek čistil těmto nahodilým hostům boty. Pomáhal jim najít byt, opatřoval chudým pomoc v klášterech, poskytoval informace o studiích. Typické bylo jeho chování o spolkovém plesu. Sám netančil, ale v elegantním úboru uváděl vzácné hosty na tribunu a odcházel, když jeho služba skončila.

Kolem Noska se ve spolku seskupovali studenti, kteří vycítili jeho duševní ušlechtilost. Po členských schůzích, jichž se vždy zúčastnil, vytvořila se kolem něho skupina, která s ním šla na tzv. malý suchý špacír – procházku po nábřeží. Debatovalo se o zajímavostech ze schůzí, probíraly se otázky vědecké, kulturní, veřejné. Často ho vyprovázejí kolegové od Vyšehradu až do Karlína. Duchovní vedení a působení dr. Noska v ČLA je nejlépe patrno z přečtených článků ve Studentské Hlídce (později Životě), kde píše buď pod svým jménem, nebo pod značkou J.Ch.

Vedle řady článků národohospodářských, které jsou odezvou jeho studií a jaksi přípravou na plánovanou funkci universitního profesora, bojuje Nosek proti duchu tehdejší doby, který byl proticírkevní a protináboženský. Sleduje obranu víry, autority papežství. Uvažuje o poměru našeho národa k církvi a bojuje proti heslu, že věřící katolík nemůže být vlastencem. Dle příkladu Kristova může křesťan lnouti ještě hlouběji k svému národu z příčin nadpřirozených. Ukazuje, že často ve sporech mezinárodních nerozhoduje národnost, nýbrž náboženství. Pokrokářský Čech se spojí s pokrokářským Němcem proti katolickému Čechu. Španělský anarchista Ferrer byl hájen pokrokářskými studenty českými proti katolíkům a stejně německý, bezvěrecký Josef II. Habsburk.

Katolické náboženství připravuje cestu k přijetí kladných prvků kultury, církev vystupuje proti rasismu, který je jednou z příčin mezinárodního napětí. Pro katolíka znamená vlastenectví snahu o mravní a hospodářské povznesení rodné země, aniž by hlásalo nepřátelství k ostatním.

Proti tvrzení, že katolické země jsou zaostalejší než protestanské nebo „pokrokové“, ukazuje v článku „Hospodářská pokročilost na českém severu“, že tam v krajích s čilým katolickým životem je pokročilejší hospodářský život, více Raifeisenových záložen než u Čechů v bohatších krajích. Kraje s živějším náboženským životem nejsou zaostalejší než tzv. pokrokové kraje bohaté.

Velkou pozornost v celé řadě článků věnoval Nosek poměru církve a státu (Stud. Hlídka, III. roč.). Zpracoval tuto velkou látku z hlediska státotvorných zásad katolické církve ve světle historického vývoje a idejí jednotlivých epoch dějinných. Je tu obsáhlá úvaha plná citátů církevních spisovatelů a dějepisců. V plném znění přináší citát ze sv. Athanasia. V jiných článcích věnuje Nosek pozornost otázkám vyplývajícím z Marxe, teorie, která se začíná v této době hodně šířit. A všímá si tehdy, že důvodem šíření socialismu není teorie, nýbrž praktická zkušenost společenská – nedostatečné mzdy dělníků, nezaměstnanost a podobně. Hospodářské podmínky, v nichž žili dělníci, silně zaostávaly za duševním pokrokem, kterému se dík školskému vzdělání těšily široké vrstvy našeho národa.

Svou věrnost k hlavě církve projevil v článku „Dissidii caput Sumus Pontifex“, kde hájí primát římského biskupa na podkladě listu sv. Otce Lva XIII. Angličanům.

Sociální a národohospodářské cítění Noskovo nalezlo výraz v řadě článků. Tak v článku „Základy sociálního pojištění“ (6 článků) provedl Nosek rozbor chystané předlohy. Příznivě posoudil myšlenku, ale upozornil na stinné stránky a věcné obtíže, jak vyplývaly z tehdejšího státního systému a hospodářských poměrů v Rakousku-Uhersku. Varoval před demagogií a nesplnitelnými sliby. Pro úplnost uvádíme tituly některých úvah: „Marxova theorie hodnoty“, „Finanční patent“, „Současná krize v zemědělství“, „Sociální význam progresivní sazby berní“. To vše psal jako univerzitní student.

Duch všech Noskových článků je křesťanský. Pokouší se v nich vtělit křesťanské pravdy do světského zákonodárství. Vyciťuje správně, že již před první světovou válkou je liberalismus na ústupu a začíná éra sociálních přeměn. A blíží se doba, kdy dr. Nosek dostává příležitost uvádět své teoretické znalosti a zásady do praxe.

4. Doba zrání

Po studiích nastoupil dr. Nosek místo koncipienta u finančního ředitelství v Praze a připravuje se při tom na dráhu univerzitní. Dostává za tím účelem úřední dovolenou a odchází na univerzitu ve Vídni a potom do Würzburku, kde se obíral problémem kapitálových daní.

Do studia však zasahuje světová válka v r. 1914. Také Nosek má rukovat. Ale jeho vrozená choroba (bronchiální astma) jej od vojenské služby osvobozuje. Vzpomíná později na den strávený v kasárnách na Pohořelci, jak se díval na dvůr, kde cvičili branci, jak chodili dokola za řvaní šarží až do zpitomění. Vojáctví a válka se mu příčily. Národohospodář Nosek věděl, že po válce musí nastat bankrot.

5. Majetkové poměry u Nosků

Noskova rodina nebyla zámožná. Měla trochu majetku uloženo v rakouských zlatých rentách, ale přišla o ně úplně. Od r. 1912 odjížděl dr. Nosek s matkou, sestrou Marií a schovankou Annou Kubešovou z Čekova na Chrudimsku, kterou přijali jako osmileté děvčátko do rodiny, do Poříčí nad Sázavou. Po roce se matka Noskova roznemohla a nebyla schopna chůze. A tu ji schovanka Anna Kubešová nosívala na zádech na vzduch a pečovala o ni jako o dítě. V roce 1916 umírá matka dr. Noska. Farář a vikář v Poříčí P. Tichý vylíčil, jak 10. července 1916 přišel k němu dr. Nosek s prosbou, aby přišel zaopatřit jeho nemocnou matku. Kostelník nebyl doma, a tak šel dr. Nosek se zvonečkem a brašnou s potřebami k udělení svátosti nemocných k domu a tam odříkával zbožně všechny modlitby a odpovědi při obřadech. Druhý den matka umírá a syn dává na pomník vytesat nápis: „Kdo bližní miluješ a Boha znáš, pomodli se za mne Otčenáš“.

Dr. Nosek je znám v Poříčí jako zbožný katolík. Je vídán, jak každou neděli a svátek klečí v zadní části kostela, odkud však je vidět na oltář.

Odjíždí na rok do ciziny, a když se vrátil, požádal jejich chudičkou schovanku o ruku. Tak se mu její obětavá péče o matku vtiskla do duše, že si ji vzal za ženu, ač byla starší než on. A vskutku nechybil. Byla to dáma hodná svého manžela, světice, podle úsudku intimního přítele Noskova, správce Nešpora. Tento své mínění odůvodňuje takto: „Takový soulad a takovou vzájemnou lásku a úctu jsem v žádné rodině neviděl a ani neuvidím.“ Nazval-li kdosi tuto rodinu v posmrtné vzpomínce svatou, pak nemám důvodu, proč bych tomu nevěřil. V r. 1923 se jim narodila holčička Anuška a chlapeček Fanouš o rok později.

Noskovi měli svatbu 21. srpna 1917 u sv. Havla v Poříčí nad Sázavou. Dr. Nosek říkával, že si manželku vzal pro její lásku k mamince a pro její ušlechtilé srdce. Rodina, kterou tato dvojice vytvořila, byla rodina svatá, posvěcená modlitbou a prací. Poříčský pan farář Tichý napsal, že je často vídával na procházce při společné modlitbě sv. růžence. Za války pomáhal dr. Nosek občanům, jak jen mohl. Psal jim žádosti, radil jim v právních věcech, staral se o víno pro mši sv.

Pak prožívá několik šťastných let rodinného života v Karlíně, Vítkova ulice. Mnozí ho viděli, jak tlačí kočárek s děckem v Karlínských sadech, ač to tehdy ještě nebylo zvykem.

6. Sociální pomocný fond pro studenty

Základním rysem Noskovy osobnosti bylo pomáhat všem, kdož pomoci potřebovali, konat dobro pro Pána Boha. Všímal si svých kolegů z ČLA. Pocházeli většinou z rodin nezámožných, pohublí, v ošuntělých šatech, odkázáni na nejnutnější pomoc z domova. A sehnat nějaký groš kondicemi byl obtížné. Za války se situace značně zhoršila. Obědy v mense s vodovými polévkami a moučníky, v nichž v zubech skřípal písek, nemohly dospívajícím mladým lidem stačit. Ani uzenina nebyla lepší a byla drahá. Jak vítaný byl tenkrát bochník chleba poslaný z domova. Hoši si kuchtili přilepšení, jak kdo dovedl. I knedlíky vyráběli s větším či menším úspěchem. Bratrsky se ti šťastnější, kteří měli přísuny z domova, dělili s kamarády. Ale co to bylo pro tak mnohé!

Dr. Nosek, který jako senior spolku řídí sociální kroužek, navrhuje a vypracovává stanovy studentského pomocného fondu. Konstrukce ukazuje opravdovost, reálnost a cílevědomost. Výpomoci nemají mít povahu daru, nýbrž bezúročné půjčky, která má být splácena, když dlužník dosahuje dostatečného existenčního zajištění.

Dr. Nosek věděl dobře, že dary poskytované studentům kněžími v naději, že si zachovají víru a budou v životě hájit zájmy církve, zklamaly. Proto volil formu půjčky. Sám také navrhl formulář závazku, který ovšem neměl právní sankce. Ten, kdo půjčku přijal, se zavazoval, že ji vrátí, až dosáhne slušně placené místo. Žijí ještě ti, kterým tato půjčka umožnila zaplatit taxy nebo se slušně obléci na promoci.

Plán tu byl, ale kde vzít peníze? Dr. Nosek doslova žebral u prominentních osob, v kruzích šlechtických a církevních. Ale mnoho toho nedostal. Konečně získal pro svoji myšlenku strahovského opata Methoda Zavorala a s jeho pomocí byl vytvořen u Zemské rady katolíků studentský sociální fond na zásadách Noskových stanov a začal plnit své poslání. Nové poměry v republice způsobily, že fond zanikl, a s ním i závazky těch, jimž se pomoci dostalo. Myšlenka sociální pomoci a výchovy k sociálnímu cítění však nezanikla. Čilý ligista Josef Zvoníček vybudoval při Ústředí kat. studentstva Sociální studentské sdružení, které svými kroužky proniklo i na střední školy a zajistilo příliv nových členů do ČLA.

7. Mládež

O tu se celkem nikdo nestaral. Byly také výjimky. Někteří horliví kněží v duchovní správě, několik obětavých katechetů na měšťanských a středních školách, ale to byly opravdu jen výjimky. Jen při sdružení katolických zemědělců vznikla před válkou organizace venkovské mládeže, která měla svůj časopis „Naše mládež“ (na Moravě „Omladina“). Český časopis redigoval místopředseda spolku, studující filosofie, Josef Novák, který napsal též brožuru „Proč se naše mládež sdružuje“. Teprve za války uvolňuje pražský arcibiskup hrabě Huyn čilého žižkovského kaplana Václava Chlumského, aby dělal sekretáře nově organizovaného Sdružení katolické mládeže, zkratka SKM. Skupina ligistů, zejména Josef Zvoníček, dr. A. Kníže, filos. student Antonín Novák (bratr Jos. Nováka), pomáhala při budování této nepolitické organizace mládeže. Ligista A. Novák se stal prvním předsedou tohoto Zemského sdružení. Dr. Nosek nezůstává stranou. P. Chlumský byl jedním z nejdůvěrnějších přátel dr. Noska po celý život a v pozdějších letech po válce se dr. Nosek věnoval mládeži více než všichni katoličtí politici dohromady. Správce Nešpor píše: „Vzpomínám na jednu popřevratovou valnou hromadu SKM v Praze, kde dr. Nosek dojem-

nými slovy, sám jsa k slzám dojat, zapřísahal nás, abychom chránili svoji víru, záruku čistoty duše, abychom chránili církev svatou a vlast. Po válečném uvolnění mravů očekává od nás národ, že přispějeme k nápravě. Jen v mravně silné mládeži je záruka šťastné budoucnosti národa a církve u nás. Tato jeho opravdovost zapalovala srdce. Sám šel příkladem.“

8. Dr. Nosek jako politik

Rozpadlo se Rakousko, vznikla Československá republika a dr. Nosek byl stržen do proudu politického života, neboť čsl. katolicismus volal SOS. Napsali jsme, že sblížení dr. Noska s dr. Novákem přivedlo tohoto politicky neangažovaného juristu do politické arény. Snad by tam přišel sám, protože popřevratová doba volala k práci každého opravdového katolíka. Ale to, že dr. Novák byl již starý politický kozák, jistě při jejich přátelství hodně znamenalo. O dr. Novákovi, který sebral tento materiál k životopisu dr. Noska, ale pro své úmrtí nemohl již koncept dokončit, musím napsat několik slov.

Dr. Josef Novák byl odlišný typ ve srovnání s dr. Noskem. I tělesně byl subtilnější. Byl o dva roky mladší (nar. 23. 8. 1888). Pocházel z chalupnické rodiny (5 dětí) z Chvojnova na Pelhřimovsku. Vystudoval v Pelhřimově s vyznamenáním gymnázium, denně docházel 5 km do města. Zde na něj měl značný vliv katecheta dr. Šimon Bárta, pozdější biskup budějovický, a Msgre Fr. Vaněk, děkan v Pelhřimově. Ten ho zatáhl do politického života při prvních volbách v r. 1907, kdy si na Pelhřimovsku vybojoval poslanecký mandát premonstrát Milo Záruba. Novák pak studuje na Karlově univerzitě matematiku a fyziku a na rok odchází do Göttingenu v Německu. Pak skládá státní zkoušky profesorské a je promován doktorem filosofie.

Dr. Novák je pohotový žurnalista, dobrý organizátor, praktik. Tím se s dr. Noskem doplňují. Jako profesor působí jenom krátce, protože po převratu je jmenován přísedícím zemského výboru. Z profesury si bere jenom dovolenou. Nechce být závislý na politické funkci a sinekuře. V r. 1920 se žení a stává se otcem spokojené rodiny se třemi dětmi.

Státní převrat v r. 1918 zastihl církev katolickou i politické hnutí v desolátním stavu. V čele státu stál dr. T. G. Masaryk, jehož výroky o Římu: „Musí být souzen a odsouzen – katolíci budou mít tolik práv, kolik si jich dobudou – Tábor je náš program“ byly využity a zneužity ke kulturnímu boji. Ten byl veden tak neurvale, že se zdálo, že heslo protestantů „Los von Rom“ bude realizováno. Kříže odstraněny ze škol. Káceny kříže a sochy v polích a 3. listopadu 1918 je stržen památný mariánský sloup na Staroměstském náměstí. To katolíky vyburcovalo. Konaly se sbírky na obnovení sloupu. Spisovatel A. Šorm prozradil, že tenkrát dal dr. Nosek na ten účel rodinné zlaté hodinky. ČLS uspořádala veřejný průvod a na místo skácené sochy Bohorodičky položila věnce. Církve v Čechách po útěku arcibiskupa Huyna nebyla schopna akce. Také proto, že větší část duchovenstva byla stržena revolučním duchem a pod vedením „Jednoty“ domáhala se dalekosáhlých reforem. Stíny rakouského katolicismu, staletí útlaku a křivd a pomalý postup konsolidace vyřazovaly církev z boje za katolickou věc. V této kritické chvíli politická strana lidová zachránila, co se zachránit dalo. Dr. Šrámkovi se podařilo sjednotit roztříštěné politické hnutí v jednotnou stranu lidovou. Během dvou měsíců byly vykonány přípravy pro vydávání deníku „Lid“. Šéfredaktorem byl jmenován dr. J. Novák, který s několika ligisty dovedl dát listu době odpovídající ráz. Deník „Čech“, vydávaný nakladatelem Kotrbou, zůstal listem kněžským. Novým českým arcibiskupem byl jmenován příznivec ČLA dr. Fr. Kordač, po dlouhé době Čech nešlechtic na stolci sv. Vojtěcha. Na jeho místo v parlamentě byl delegován dr. Fr. Nosek, který byl ihned dán

do výkonného výboru strany lidové a zvolen nakonec místopředsedou. Pro stranu to byl velký přínos, pro dr. Noska začátek křížové cesty.

9. Dr. Nosek politik

Pro křesťana je politická kariéra velkým nebezpečím zvláště v systému, který tehdy u nás panoval. Ale i tu dr. Nosek skvěle obstál. I zde zůstal pokorným dělníkem na líše, kam ho Prozřetelnost postavila. Zvěčnělý arcibiskup dr. A. Stojan jednou názorně předvedl, co je to politika. Dal ruce na stůl a řekl tazateli: „A teď mě do nich udeřte.“ Když tento se rozmáchl a udeřil, Stojan jimi trhnul a udeřil se vykonavatel. „Tož to je politika,“ řekl Stojan. Tak se totiž na ni všeobecně hledělo. Nosek byl tak důsledným křesťanem, že nikdy neztrácel ze zřetele mravní principy víry. Dle toho mluvil a jednal. Parlament byl složen valnou většinou z liberálů, lidí nenáboženských nebo protináboženských. Když se jednou dr. Kordač jako poslanec ve skvěle fundované řeči obrátil na opozičního poslance s otázkou, zda chtějí jednat jako křesťané, vykřikl soc. dem. poslanec Soukup za souhlasu ostatních rezolutně: „Nechceme!“

Prakticky se politické strany pramálo ohlížely na mravní zákon. Většina poslanců sledovala osobní nebo stranický nebo třídní a stavovský prospěch bez mravních skrupulí. Platilo to bohužel i u osob a stran, které si přikládaly název „katolický“. „Z politických debat a zasedání jsem se vždycky vracel menší,“ posteskl si jednou dr. Nosek. Řeči v parlamentě a hovory v kuloárech byly často jalové, plané. Poslanci s oblibou vyplňovali čas prázdným povídáním, vtipy a choulostivými anekdotami. Politickou činností většinou rozuměli boj proti jinostraníkům, přičemž se nedbalo na pravdu a slušnost. Politické projevy v parlamentě byly plné útoků, přehánění, nespravedlností a tupení. Zájem státu a společnosti na posledním místě. Dr. Nosek byl jiný než ostatní poslanci. Byl to krystal drahokamu, který se nezkazil v bahně politického života, zůstal pevný a čistý, posuzoval problémy věcně, bez politického zaujetí. Nezúčastňoval se planého mluvení a vtipkování. Byl přátelský, ochotný poradit a pomoci. Jeho obsáhlé vědomosti a jasnost úsudku mu zjednaly respekt i u nestraníků. Během nedlouhé doby jeho poslancování bylo jeho postavení a vážnost taková, že si v jeho přítomnosti málokdo odvážil planě, a zvláště ne dvojsmyslně mluvit. Dovedl usadit a umlčet i poslance, který si o své důležitosti mnoho myslel, když začal vypravovat neslušnou anekdotu. Ale Nosek nebyl škarohlíd. Rád se zasmál, žertovalo-li se slušně. Při svých projevech měl vždy na zřeteli prospěch celého státu a lidu a ne vždy se setkal u své strany s porozuměním, když třeba překážel ve využití aféry, která mohla poškodit odpůrčí stranu (případ Junger–Švehla). Štěstí bylo, že v čele strany stál Msgre Šrámek, který měl smysl, jak říkal, pro sekulární politiku strany a byl opravdový křesťan. Pak se stával dr. Nosek i v kruhu parlamentu osobností, ne podle praktik poslanců „minorum gentium“, kteří se domáhali výrazného otištění svých řečí ve stranickém tisku, kteří služebičkováním mocipánům hleděli posílit svou osobní pozici, chytračili na úkol charakteru, hleděli se dělat oblíbenými.

Nosek se nedomáhá nikdy významných postavení, netvoří skupiny satelitů, nesnaží se být oblíbeným. Jde jen za pravdou s poctivostí, mluví pravdu, padni, komu padni. Je pravým poslancem lidu – delegátem, nikdy ne demagogem. Není hlasatelem, tribunem lidu a propagátorem nějakého politického systému. Jeho politická činnost je praktické uplatňování křesťanských pravd v oboru státní problematiky. Tímto duchem se nesou jeho řeči o obecných otázkách politických a národohospodářských. Je přirozené, že tento způsob, spíše učitelský než propagandistický, neburcuje u posluchačů projevy nadšení, jak tomu bývá u táborových řečníků. Ale působí! Hlavně u mládeže, která vyciťuje, že Nosek svým životem stojí za slovy, získává nadšené a věrné stoupence.

Dr. Nosek si nevšímá denních přestřelek, nečte pravidelně denní listy. Nepotřebuje, aby mu dával rozumy nějaký redaktor. Je-li v tisku něco důležitého, tak se to dozví jinak. Nejvýraznějším rysem jeho osobnosti je pomáhat. A není to jen snaha, slib, pomoc formální. Osobně každému prosebníku odpovídá, intervenuje u úřadů, hledá pomoc další, když původní zákrok zklame. Kde čte kopie jeho dopisů, musí užasnout nad neúnavností a svědomitým úsilím Noskovým, aby žadateli pomohl. Noskova kvalifikace působí, že je poslaneckým klubem delegován na místa, kde je třeba schopných lidí. Je rádcem kolegů, a přitom skromný a laskavý ke všem. Při vší vyčerpávající práci politické nezapomíná na prokazování služeb v širokém okruhu. Přijede student do Prahy na vysokou školu. Je z venku, nikoho nezná a také prostředků z domova má poskrovnu. Nějak se dovídá o dr. Noskovi a obrací se na něho. Nosek prosebníčka neodbývá. Řadu dní ho hostí u sebe, pak mu zamluví v jednom klášterním domě laciný byt i stravování. Student ani neví, že toto ubytování jde na Noskův účet.

Nosek nedělá pána. Bydlí jako poslanec a pozdější ministr ve dvoupokojovém bytě v Karlíně a jediným přepychem je zřízení koupelny.

10. Dr. Nosek ministrem (od r. 1926 do 1. 11. 1929)

Strana lidová byla až do voleb r. 1925 v opozici. Po rozpadu rudo-zelené koalice (soc. dem., národ. soc., agr.) přechodné vládě dr. Černého (úřednické) došlo v r. 1926 ke koalici, v níž byla zastoupena čsl. strana lidová. Strana měla tenkrát 33 poslanců a při obratném postupu Šrámkově mohla se dost výrazně uplatnit ve státní politice. Dostala 3 ministry (z Moravy Šrámek a Dolanský) a z Čech dr. Noska. Byl krátkou dobu ministrem vnitra a pak ministrem pošt. Politické úspěch posílily sebevědomí mnohých katolíků. Nosek jako ministr zůstává stále svůj a poctivý jako dosud. Jen úkolů a práce mu přibylo. Také dr. Jos. Novák byl zvolen poslancem. Stranou mu byl svěřen velmi těžký úkol. Dát do pořádku Svaz hospodářských družstev. Byl to úkol nadlidský a zdařil se jen za účinné pomoci Noskovy. Nosek i Novák si byli vědomi, že i v tomto úkolu jsou pouze dělníky Božími.

Dr. Novák píše: „Cítili jsme přímo zásah Prozřetelnosti. Pomoci tolik, kolik právě bylo třeba, a tehdy, kdy byla nutná.“ Dr. Nosek nevěřil ve snadný úspěch, byl nedůvěřivý, když šlo něco snadno a rychle. Byl-li nezdar, trpělivě začínal znovu. Ztráty z dosavadního hospodaření Svazu byly milionové a hrozící skandál by byl poškodil hnutí více než krach Svatováclavské záložny. Správce Nešpor líčí, jak dr. Nosek sanoval sušické hospodářské družstvo, kde bylo na 400 000 Kč ztrát. Jen splatná směnka u občanské záložny na 200 000 Kč, podepsaná váženými rolníky okresu stačila, aby katastrofa byla dokonána. Ani haléř nikdo nedal a málokdo tušil, kolik práce to dr. Noska s jeho spolupracovníky stálo, než se vyplatily dluhy, které jiní udělali.

Jiné strany měly jistě podobné problémy, ale po ně byla státní pokladna otevřena. S pomocí Boží bylo vše v pořádku zlikvidováno a pod novým vedením se naše družstevnictví začalo zvedat. Byl vydáván „Lidový hospodář“, týdeník, který vyoral pěknou brázdu na poli křesťanského života.

11. Lidové peněžnictví

Buduje všude urychleně svoje vlastní ústavy. Byla založena „Ústřední záložna lidová“ v Praze jako centrála pro lidové záložny a kampeličky. Když dr. Nosek umíral, byla jich plná stovka. Dr. Nosek dává těmto peněžním ústavům do vínku krásné heslo: „Vkladatelům jistota, dlužníkům mírný úrok a za čistého zisku také něco Pánu Bohu“. Když byl připraven leták na naši družstevní obec založen, kdosi navrhoval, aby se udala vyšší kapacita podniku. Dr. Nosek ostře odmítl jakoukoli nadsázku. Nesmíme si pomáhat lží ani používat nekřesťanských metod. Ze spolupracovníků, mimo zaměstnanců ÚZL, sluší jmenovat zejména pana velmistra křižovníků dr. Vlasáka a pelhřimovského děkana Msgre Fr. Vaňka, jejichž zkušenosti mnoho pomáhaly.

Lidová strana po úspěchu „Lidu“ začala vydávat reprezentativní deník „Lidové listy“. Šéfredaktorem byl kanovník Světlík a po něm ligista dr. Jos. Doležal. Strana k tomu potřebovala moderní tiskárnu. Tak se počala budovat „Charitas“. A opět to byl dr. Nosek, na kterého připadl největší kus práce. Když se otvíral palác „Charitas“ s tiskárnou, bylo při slavnostních projevech vzpomenuto všech, kdož se nějakým způsobem zasloužili o toto velké dílo, jen dr. Noska nikoli. Když se správce Nešpor cestou domů tohoto bodu dotkl, odvětil dr. Nosek klidně: „On o tom neví.“

Dr. Nosek jedná stejně nehlučně při koupi objektu bývalého kláštera piaristů s kostelem sv. Kříže v Panské ulici, kde si přál mít kostel ustavičného klanění Nejsvětější svátosti.

Aby naše družstevní a charitativní podniky měly vlastní finanční oporu, stará se dr. Nosek o vlastní banku. Dokázal, že byla koupí akcií získána Moravsko-slovenská banka. Sloučením s jinými třemi se pak utvořila Moravská banka, kde vliv našeho družstevnictví byl zajištěn. Jen Bůh víc, co to stálo námahy, aby se tato věc podařila, a kolik požehnání přinesla pro katolickou věc.

12. V úřadě

Ministr dr. František Nosek chápe svoji funkci jako službu z Božího příkazu a jako službu křesťanské lásky k bližnímu. Zůstal si věrným. Kdysi přišel na Ministerstvo vnitra „malý monsignor“ předseda strany dr. Šrámek. Něco si potřeboval ověřit u sekčního šéfa a ministr Nosek se chystal vytočit číslo telefonu příslušného referenta. Šrámek mu zadržel ruku a zeptal se: „Nač máte sekretářku? Vždyť jste ministr.“ Chtěl ho naučit dělat ministra. Ale Nosek zůstává takovým, jaký byl, skromný, svědomitý, přesný. Hrnou se na něho žádosti ze všech stran a Nosek je do úpadu vyřizuje. Nenařizuje podřízeným místům, jednotlivým referentům, ale prosí, zda by mohli vyhovět.

S referentem smlouval samozřejmě svým způsobem, kolik míst může obsadit na jím doručené žádosti a kolik jinými intervenujícími. Byly z toho často nepříjemnosti u straníků, ale za svůj spravedlivý postup měl opět Nosek otevřeny dveře u jiných. Několik charakteristických maličkostí. Sluha nesl náruč spisů, obě ruce zaměstnané, potřeboval otevřít dveře na chodbu. Dr. Nosek, který právě vešel, hned spěchá a sluhovi otvírá, zatímco jiný sluha o kousek dále se na to dívá. Jiný návštěvník ho viděl, jak si jde k vodovodu s lahví pro vodu sám.

Dostal-li žádost o přijetí k poště od někoho, kdo měl hodně dětí nebo pocházel z četné rodiny, jistě ji prosadil. Zásadně nelíbal ruku dámám, byť to byla choť ministra. Ale políbil ruku své choti a při návštěvě matky, která ležela s novorozeňátkem. K šoférovi se choval jako ke kamarádovi. Ale „bábovka“ nebyl. Když se projednával v parlamentě kongruový zákon, začali komunističtí poslanci s obstrukcí za pomoci ostatních „pokrokových“. Když to nepomohlo, udělali kravál.

Rozbíjeli sněmovní pulty, házeli akty, řvali, brali útokem tribunu, kde stál jako referent ministr Nosek. Poslanec Harus, sklářský dělník, obr postavou, utrhl desku od stolu a hnal se na dr. Noska. Naši poslanci skočili před něho. Ale Nosek zůstal klidný, ani brvou nehnul.

Dr. Nosek je zbožný. Denně, může-li, jde na mši sv. a často přijímá Tělo Páně. Ale není přepjatý. Když bylo u nás tolik hluku se stigmatizovanou dívkou Terezií Neumannovou z Konnersrouthu (pražský arcibiskup kardinál dr. Kašpar ji osobně navštívil), divil se dr. Nosek, proč pro ni tolik hluku, když můžeme vidět tolik zázraků kolem sebe. Když byl jednou s P. Škarkem a tajemníkem J. Janouškem na dni mládeže ve Vodňanech, zajel druhého dne přes Bavorov k Helfenburku, zda by se tento objekt nedal použít jako letovisko pro katolickou mládež. Zle mrzlo, když pěšky šplhali ke zřícenině. Ojíněné stromy zářily ve slunci. Tu dr. Nosek vzal jednu ojíněnou větvičku a povídá: „Podívejte se na krásu a pravidelnost těch krystalků. To by lidská ruka nikdy nedokázala. Tato malá ojíněná větvička jasně dokazuje jsoucnost Boha – Tvůrce.“ Pak citoval Píseň sv. Františka o slunci. Nezapřel v sobě člena třetího řádu sv. Františka. „Tehdy,“ píše taj. Janoušek, který tuto epizodu zachytil, „se mi zdálo, že se poodhrnul cíp záclony a já nahlédl do jeho srdce plného hluboké víry a důvěry v Boha.“

13. Politická činnost v době ministerské funkce

Velký úspěch lidové strany ve volbách z 15. 11. 1925 (33 poslanců – 9,6 %) a ještě větší Hlinkovy ludové strany na Slovensku znamenitě pozvedl sebevědomí čsl. katolíků a dalo se očekávat, že obratný a velkorysý předseda strany Msgre Šrámek nedá se nějakými politickými čachry připravit o ovoce volebního úspěchu. Bohužel objevily se i stinné stránky. Strana si budovala politický aparát s placenými úředníky a tajemníky a není divu, že se vynořila řada ctižádostivých lidí, kteří pomocí tohoto aparátu se chtěli dostat do popředí. Ani kněží mezi takovými nechyběli. Dr. Nosek se nezdál těmto politickým řemeslníkům dost výbojný. Pozastavovali se nad jeho prací v katolické mládeži, kritizovali jeho náboženské přednášky i jeho činnosti v ministerstvu. Dr. Nosek nesnášel totiž lidi, kteří dovedli sice pěkně mluvit, měli i zdařilé schůze, ale nestarali se, aby v neděli a svátek splnili svou náboženskou povinnost. Podle něho metody a způsob politického boje musely souhlasit s morálkou a soukromým životem. Není dvojí morálky, jiná teorie – jiná praxe.

Síla českého katolictví nezáležela tak na síle politické strany, nýbrž v kvalitě katolických osobností. Proto se dr. Nosek tolik věnoval katolické mládeži, jejímu mravnímu povznesení a posvěcení. Tomu mnozí jeho kolegové poslanci nechtěli rozumět.

Do republiky se plížil fašismus. V lidové straně by se měla vychovávat politická práčata. Poměry ve veřejném životě se valem horšily. Tisk byl bulvarizován, propukly ošklivé korupční aféry. Po smrti Švehlově nebyl u nás politik, který by toto vše zvládl. Prezident Beneš měl co dělat se Stříbrným, agrárníci propadli zákonu půdy a mamonu. Rostly hospodářské potíže, nezaměstnanost. Komunisté útočili využívajíce své opozičnosti. Poměry ve školství byly pro katolíky smutné. Boje o školský zákon ukázaly bolavost problému.

Katoličtí učitelé a profesoři byli vystaveni teroru svých „sokolských“ kolegů i úřadů. Byli organizováni ve dvou spolcích katolického učitelstva a později byl vytvořen Říšský svaz katolických učitelů. Slováci a němečtí katoličtí učitelé se nepřipojili. Byly to spolky nepolitické a čeští katoličtí

učitelé používali pohostinství v domě Svazu hospodářských družstev ve Spálené 15. Jen po těžkých bojích měli dva až tři okresní školní inspektory a jednoho zemského. Každou maličkost museli tvrdě probojovávat. Katolíkům zůstalo několik církevních škol středních (dvě dívčí gymnázia a jedno chlapecké T. J.) a několik učitelských ústavů hlídaných ostřížím zrakem úřadů bez jakékoliv státní dotace. Také učební osnovy byly stejné se státními. Na Slovensku měli více církevních škol, zvláště obecných, ale jejich úroveň nebyla valná, střední školu neměli žádnou.

Když po aféře Marmaggiho (šlo o protest proti vyvěšení husitského praporu na Hradě) a odchodu luďáků z lidového klubu (pro nesplnění slibu obnovení tří katolických gymnázií) se zostřil u nás kulturní boj, učinil dr. Nosek praktický krok a zřídil čsl. katolickou školskou kancelář. Zachoval se text jeho provolání a celý plán práce. Úkolem školské kanceláře bylo dbát nad správným plněním škol. zákonů, nařízení a předpisů ze strany školských orgánů, domáhat se nápravy nesprávností páchaných školní administrativou. Pak vypracovat dobrozdání ke školským předlohám a podávat návrhy na reformu dosavadního práva školského a kulturně osvětového. Uvádíme příklad. Jeden učitel si vymyslel, že podpis rodičů o účasti jejich dětí na náboženském vyučování má být soudně nebo notářsky ověřen, a tato svévole mu prošla bez jakéhokoliv pokárání úřadů.

V pozůstalosti Noskově se nalezl dopis adresovaný Sv. Otci, v němž obšírně líčí náboženskou situaci u nás. Spadá asi do doby aféry Marmaggiho, kterou politicky zlikvidoval dr. Šrámek. Chtěl římské kurii vysvětlit, proč lidová strana dočasně supluje funkci církevní vrchnosti. Protože jde o elaborát ilustrující Noskovu osobnost a situaci v Československu, citujeme podstatnou část:

„Považuji svoji spolupráci při dalším budování právního řádu nového obnoveného státu za otázku svědomí ve smyslu nábožensko-mravním, nikoliv tedy za pouhou povinnost státoobčanskou. Jsme si toho vědomi, že toto budování může v demokracii zdárně pokračovat jenom na základě loajálně dodržované dobré vůle o každém problému s ostatními se dohodnout. Leč i toto naše zásadní odhodlání má své určité meze a znamenalo by to znemožnění další spolupráce v kterémkoli většinovém souručenství, kdyby ostatní jeho členové, při vší naší ochotě dohodnout se o modifikaci příslušných předpisů, odhodlali se proti nám

1. buď prosadit změnu základního principu školského zákonodárství platného na území Slovenska a Podkarpatské Rusi, který je zásadní oprávněnost existence náboženského školství a jeho zákonné nároky na příslušnou podporu z prostředků veřejnoprávních, ingerence po stránce personální, disciplinární i pedagogické,
2. nebo zhoršení předpisů, které platný trestní zákoník má na ochranu klíčícího lidského života (paragraf 144 a násl. trest. zákona),
3. nebo konečně při eventuální úpravě obč. zák. obec. zavedení obligatorního civilního sňatku.

Vycházeje tedy ze zásady, že dosavadní právní řád bez dohody s námi nesmí být změněn, budeme v každém většinovém souručenství, uznáme-li za vhodné býti jeho členy, uplatňovat některé snahy, zejména, aby bylo i státně uznáno, aby sňatek manželský, uzavřený před katolickým knězem, mohl býti rozloučen jedině smrtí jednoho z manželů, aby rozvod a rozluka manželů byly zákonem oproti dnešnímu stavu znesnadněny. Nárok na vdovskou penzi aby příslušel zásadně vždy jen první manželce. Aby pro případ rodinné neshody byla zjednána základna zákonná při úpravě platových požitků všech zaměstnanců,

aby byl vydán zákon o potření literárního braku a aby byl zjednán právní podklad pro energické vystupování proti výstřelkům proti veřejné mravopočestnosti (koupaliště, tábory divokých trampů, kina, bary),

aby za dobu, než bude možno plně vybudovat náboženské školy převzetím personálního nákladu na účet veřejný, vydržovatelé soukromých škol náboženských měli právní nárok na příspěvek za každého žáka na výši celkových nákladů na jednoho žáka veřejných škol podle pětiletého průměru,

aby vydržovatelské školy mohly stanovit používání učebnic bez předchozího schválení státní školské správy, které přísluší jenom možnost dodatečně je zakázat z důvodů zákonem taxativně uvedených,

aby bylo zavedeno na všelikém školství obecném, středním i odborném obligatorní vyučování náboženství,

aby školní správy umožnily a nepřekážely účasti žactva při náboženských úkonech,

aby byl zaveden všeobecný pracovní klid o nedělích a církevních svátcích státem uznaných a provedení usnadněno zavedením týdenní, pokud možno měsíční mzdy u smluvních zaměstnanců státních podniků,

aby byla instituce patronátu ... prostým zrušením osobních práv patronů a jejich věcné povinnosti přiměřeny řízením vyvazovacím na dočasné příspěvky ve prospěch nově zřízených diecézních starobních fondů.“

Tyto návrhy měly být poslány do Vatikánu jako podklad k jednání o „modu vivendi“ nebo při konfliktu Kordač–Ciriaci, neboť v memorandu prosí Nosek Svatou Stolici, aby obeslal k sobě pražského nuncia Msgre Ciriacihoa prof. dr. Škarka SJ, provinciála, kněze podle srdce Božího, a uložila mu ve jménu svaté poslušnosti, aby převzal úřad koadjutora cum iure succedendi v pražský arcibiskupský stolec.

Takto pracoval dr. Nosek jako politik. Po volbách v r. 1929, v nichž lidová strana nedopadla, jak si přestavovala, byl ministr Nosek odvolán 1. 11. 1929 z funkce ministra. Vedení státu a předseda strany ho neradi ztráceli. Nesouhlasila s tím ani většina poslanců, ale nechtěla desauvovat předáka českého křídla strany. A to byl kněz. Přesto se dr. Šrámek dotázal dr. Noska, zda přijme ministerské křeslo, bude-li jmenován, a Nosek prohlásil rezolutně: „Ne!“ Nechtěl být dokladem toho, že každý ministr se drží křesla zuby nehty. Pro člověka náboženského, činného v politickém životě je samozřejmé, že dochází ke konfliktům a vyměňují se stráže. Nosek neměl touhu po osobním postavení, o moc v politické straně. Politická funkce nebyla mu vyplněním životního úkolu. Tvořila jen jeden úsek jeho přebohaté činnosti. Jeho ministerská hodnost mu otevírala srdce i ruce občanů. Tolik práce ještě čekalo a Nosek neotráven nezmalomyslněl. Pustil se do další práce.

14. Družina sv. Kláry

Soucitné srdce Noskovo pociťovalo hlubokou účast se starými, opuštěnými lidmi. Pomáhal, jak mohl, on i jeho rodina. Nebylo tehdy státních institucí, které by pomáhaly. Mnoho starých, opuštěných dětmi, potřebovalo útulek pro poslední dny života. Měli někteří i jisté prostředky, ale byli bezmocní jich užívat. A zjednat si ošetření, na to prostředky nestačily. Tak vypracoval dr. Nosek plán ústavů, jimž by odkázali kapitál, a tak si zajistili ošetření do konce života. Také opuštěné děti zahrnuje do své péče. Bylo při tom mnoho obtíží a jistě mnoho uhradil z vlastních prostředků a osobního úvěru. Byl to odvážný hospodářský projekt, ale nikoli lehkomyslný. Chovanky měly být platící, event. měly složit obnos, o němž se soudilo, že dostačí k výživě až do smrti. Dodatkem, pokud by to šlo, měly být přijímány i bezplatně. Příspěvky a dary měly tak samaritánskou službu postupně rozšiřovat. Projekt dr. Noska vzbudil velkou pozornost a našel řady obětavých příznivců.

Nosek jezdil po Čechách, vyhledával vhodné objekty, vyhotovoval kupní smlouvy, vypracoval domovní řády a vybíral z řeholnic a sester III. řádu sv. Františka vhodné vedoucí. Postupně se snažil získat kolem těchto domů sv. Kláry obec paní, které by zabezpečovaly provoz. Jednal v intencích P. Škarka SJ, který při jízdě na velehradské exercicie toužil po tom, aby byly vytvářeny

křesťanské obce dle vzoru apoštolských dob. Tak po úmorné práci vznikly domovy sv. Kláry v Litomyšli, Nasavrkách, Březnici, Kbelích u Prahy, Hostomicích pod Brdy. V Litomyšli byl na těchto zásadách vybudován charitativní ústav. Od jednotlivce byly získány dva objekty, z nichž jedním byla větší vila. Zaplacení sjednal formou doživotní renty 2000 Kč měsíčně.

Nosek doufal, že tuto sumu získá dary příznivců z okolí. Vila byla zařízena a byly do ní přijaty opuštěné a osamělé ženy, které měly nějaké jmění. Ústav pracoval hlavně přičiněním probošta Důrka až do okupace a války, kdy jej zabrali a přeměnili na nemocnici. Na podobných principech byly zřízeny ústavy ostatní. Prostředky na vydržování získal Nosek od hodných lidí, zbytek zase doplatil sám. Nikdy nezapomněl, když jel kolem některého z těchto ústavů, aby se nezastavil a nepřinesl dětem nebo stařenkám nějaké cukroví. Je samozřejmé, že je vždy potěšil vlídným slovem. Jistě se vynoří otázka, proč zakládal tyto ústavy, proč to nepřenechal kompetentním církevním kruhům? Vždyť na církevních statcích byla k tomu příležitost. Ty ale sloužily necírkevním účelům.

15. Prázdninové kolonie pro mládež

Mládež, to byla Noskova láska. Kdysi mluvil k jinochům na schůzi a vykládal jim, jak se mají chovat k dívkám. Mají v nich vidět budoucí matky svých dětí. Každá dívka a žena je sestrou P. Marie. Na to ať pamatují, kdykoli se k dívce přibližují, a podle toho ať se k ní chovají. Tak vodil katolickou mládež na hlubinu duchovního života a vyššího světla. A nezůstal jen u slov. Na všech schůzích rozdával vhodné knihy, které nesměly chybět v knihovničce jinochů a dívek a jaké by měli rodiče svým dětem kupovat a číst. Schilgenovy „Ty a ona“, „Ty a on“, „Deník porodní babičky“, Novákovo dílo „V máji života“, Heinenův „Světový názor ve světle Otčenáše“, Pelikánovo „Víno ze sodomských vinic“ atd. Po jeho smrti zjistilo nakladatelství, že Nosek odebral od něho na 100 000 výtisků těchto jím koupených a rozdaných knih.

Pro mládež pořádal duchovní cvičení, exkurze a duchovní cvičení pro družstevníky, dělníky a rolníky. Postaral se o ubytování a stravu. Aby sehnal prostředky, psal prosebné dopisy boháčům, hlavně jejich ženám. Někde pochodil, jinde se nedočkal ani odpovědi. Pro městskou mládež, hlavně tu, která vyrůstala v pověstných vlhkých podzemních bytech, začal zřizovat prázdninové kolonie pro mládež.

Kde sehnat peníze na zakoupení vhodných objektů? Když začal usilovat o charitativní ústavy, setkal se také s „pomocníky“, kteří byli ochotni věnovat k tomuto účelu staré, sešlé budovy a vzít za to peníze nebo rentu. Šlo o ziskuchtivost pod rouškou dobročinnosti. To vše musel Nosek překonávat a všechnu tu mravenčí práci konat sám. Jeho diář svědčí o obtížnosti jednání při každém objektu. Ale Bůh mu pomáhal, a tak byly zřízeny prázdninové kolonie ve Dvorku u Přibyslavi, v Jílovicích u Třeboně a ve Skalici u Litoměřic. Kolonie ve Dvorku měla dva objekty, takže bylo možno oddělit chlapce a děvčata; měla domácí kapli, prostornou jídelnu a vzdušné ložnice. Stála 150 000 Kč. Lesnatá krajina byla zdravá. Pedagogický dozor měla mladá katolická inteligence. Technická stránka provozu byla svěřena osvědčeným rukám milosrdných sester sv. Karla Boromejského a sestrám laického apoštolátu III. řádu sv. Františka pod vedením P. dr. Urbana OFM.

Poslání (z diáře dr. Noska): Katolická mládež si musí být vědoma, že jubilejní prázdninové kolonie jsou její podniky. Musíme žádat, aby členstvo SKM sbíralo pro své kolonie peří drané i nedrané, plátno na ložní prádlo, stolní prádlo, pokrývky, sklo, nádobí, jídelní soupravy, nábytek apod. Je psychologicky samozřejmé, že to, co jsme s osobní obětí sami pracně budovali, je nám dražší a milejší než to, čeho jsme bez obtíží dosáhli od jiných (příklad sv. Františka Seraf.

při obnově sv. Damiána v Assisi). Vhod přijde kolonii chleba, máslo, mléko, vejce, mouka apod. Osvědčí se těmito dárky pochopení pro velkou pravdu, že význam podobného dobrého skutku nespočívá ani tak v dobru, jež jsme bližním prokázali, jako spíše v prospěchu, který z dobrého skutku vyplývá pro nás samé tím, že nám pomáhá vítězit nad osobními sobeckými sklony, a dopomáhá nám tak k větší svobodě a pevnějšímu panství nad zotročujícími vlivy lidské přirozenosti, která je nakloněna více ke zlému než dobrému.

Vyžadovalo to statisíce peněz, ale Nosek dobrodince hledal a našel. Co chybělo, dal ze svého, jako na jiné podobné účely. Prožil se svými přáteli a pomocníky kritické chvíle, ale nakonec dostal, kolik bylo nutno. Ale ani trochu víc.

V diáři píše: Osobní potíže v provozu nás nesmějí odvrátit od vytčeného cíle. V jedné prázdninové kolonii jeden chlapec byl s ostatními zcela rozumně přidržován k výpomoci při drobných domácích pracích, jako je krmení slepic nebo králíků. Napsal své matce lživý dopis, že je nesnesitelně přetěžován prací a velmi špatně stravován. Nerozvážná matka hned nato přijela a na veřejném prostranství před domem, kde byla kolonie umístěna, za značného sběhu zvědavců, obětavým řádovým sestrám, vedoucím kolonie, nectně vyčinila. Přesto však sestry vedly kolonii dál. Řídily se výrokem sv. opata Odilla, který na výtku, že nezkoumá, zda prosebník je hoden, řekl: „Já chci raději být odsouzen pro nemístné milosrdenství než pro tvrdost srdce bez milosrdenství.“

16. Dílo blahoslavené Anežky Přemyslovny

Stověžatá Praha! Ano, období katolické restaurace v 17. a 18. století poselo naši zem a zejména hl. město krásnými barokními chrámy, které vytvořily s kostely karolinské éry úchvatný obraz Prahy. Jenomže tyto chrámy byly nakupeny ve starém jádru města, a když se Praha začínala rozrůstat lidnatými předměstími, nebylo za liberální správy města pamatováno na vhodné parcely pro stavbu chrámů, tolik potřebných. Protože v novém samostatném státě věci týkající se veřejnoprávních otázek řídila zprvu politická strana lidová, převzal dr. Nosek starost o tuto otázku. Chtěl alespoň zajistit vhodná místa pro nové kostely a získat katolíky i veřejnost, aby se starali o stavbu důstojných stánků Božích. Existovalo již několik kostelních spolků, které sbíraly na ten účel peníze, ale ty, které si nepospíšily, přišly o ně poválečnou deflací peněz. Postaven byl Plečníkův chrám Božského Srdce Páně na Král. Vinohradech a Gočárův sv. Václav ve Vršovicích.

Zatímco v cizině rostou velkolepé sakrální stavby zásluhou mnichovského arcibiskupa kardinála Faulhabera, v Paříži zásluhou kardinála Verdiera, u nás je mrtvo. Církevní majetky byly postiženy pozemkovou reformou a v naší hierarchii se nenašel tak velkorysý hodnostář jako výše jmenovaní. A přece! Biskup svaté paměti dr. Ant. Podlaha. Když po zničení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí (3. 11. 1918) zanášeli se mnozí katolíci myšlenkou obnovit tuto mariánskou sochu a začali sbírat na tento účel příspěvky, řekl biskup Podlaha, že by bylo účelnější postavit na pražské periferii tolik kostelů, kolik hvězd měla koruna Bohorodičky.

Této myšlenky se chopil dr. Nosek. Důležité bylo zajistit včas pozemky pro stavbu kostelů. Nechtěl to dělat bez souhlasu církevních kruhů. Získal pro tuto myšlenku velmistra řádu křižovníků dr. Jos. Vlasáka a založil spolek „Dílo blah. Anežky Přemyslovny“, aby mohl sbírat peníze na tento účel. Původně měl plán celostátní. Převratem 1918 padlo patronátní právo, aspoň pokud se týče povinností. Feudálové byli pozemkovou reformou ochuzeni a státní správa neměla zájem na

převzetí závazků. Práva si ovšem ponechala a uplatňovala výsadu spolurozhodovat o obsazování far. Jen Ministerstvo zemědělství obsazovalo 130 far. A venkovské kostely chátraly, protože věřící žili v přesvědčení, že je to věc pánů, jak tomu bylo dříve. Socialisté již dovedli hodit mezi lid heslo, že církve je bohatá a může si kostely postavit sama. Nikdo jim neřekl, že výnos církevních statků je nevalný, a kromě toho stát si osoboval právo do distribuce církevního majetku zasahovat.

Proto církevní úřady bránily dát svolení ke stavbě, nebylo-li zajištěno sbírkami 3/4 projektovaného nákladu. Tím méně se konzistoř starala, aby pro budoucí kostely a fary bylo zajištěno stavební místo. Nosek snil o založení peněžního ústavu, který by se věnoval tomuto účelu. Projekt nebyl uskutečněn. Některé církevní kruhy, nezúčastněné na chystaném díle, začaly šířit obavy, že smělý plán Noskův by mohl poškodit katolictví jako krach Svatováclavské záložny. Tyto obavy převládly a pražský arcibiskup chrámovou akci „Dílo blah. Anežky Přemyslovny“ zakázal. Když dr. Nosek vysvětloval v obsáhlém přípisu nezávadnost celé této finanční akce, byl odmítnut briskně třemi řádky s pohrůžkou sankce, když neuposlechne. Dr. Nosek se pokorně podřídil. Ale pro budování stánků Božích pracoval dál. Jeho zásluhou byl vybudován františkánský kostel blah. Anežky na Spořilově. Byla zakoupena kantýna a adaptována na kapli. Ke svěcení pozval dr. Nosek své nejbližší přátele a sám s celou rodinou přistoupil ke stolu Páně. Účast a obětavost věřících takto získaná umožnila stavbu pěkného, zděného kostela s podzemní kryptou. Byla posvěcena v roce úmrtí dr. Noska 28. 10. 1935. Mramorová pamětní deska na schodišti kostela je dokladem zásluh dr. Noska o tuto stavbu.

Podobným způsobem byla zřízena kaple ve Kbelích u Prahy. Byla obnovena kaple sv. Kláry v Troji, postaven srubový kostel v Krči a krásný kostel sv. Jana Nep. v Košířích zásluhou dp. Chlumského, který se nebál pustit do stavby těsně před okupací a válkou. Začalo se s málem a stavba byla dokončena r. 1942 nákladem pěti milionů korun, které kostelní spolek sbírkami opatřil.

Později byl vybudován nový kostel P. Marie ve Lhotce. Nusle a Libeň promeškaly vhodnou dobu. Ještě dva kostely vyrostly bez Noskovy přímé iniciativy. Je to kostel sv. Terezie Ježíškovy v Kobylisích, který spolu s ústavem salesiánským byl postaven na pozemku získaném včas dr. Noskem, a kostel Krista Krále ve Vysočanech, postavený zásluhou vldp. katechety Arnošta Olivy nákladem jednoho milionu korun. Také ve Strašnicích byla postavena kaple.

Tak se pan biskup Podlaha dočkal na věčnosti realizace své myšlenky a největší zásluhu o to měl dr. Fr. Nosek. K jeho cti byla v Nové Vsi postavena od architekta Cuhry krásná kaple.

17. Dr. Nosek františkán

Dr. Nosek byl členem III. řádu sv. Františka. Byl duchovně veden P. J. Urbanem OFM, který o jeho duchovním profilu podává to nejlepší svědectví ještě dále v tomto spisku. Z jeho iniciativy byla zřízena u Františkánů při „Studium catholicum“ klubovna, kde se shromažďovala katolická inteligence a řešila různé otázky ve světle víry. Je příznačné, že v sále, kde se konaly schůzky, byl nade dveřmi nápis: „Si quis vult lingua aliorum rodere vitam, hanc mensam vetitam noverit sese sibi“, tj. česky: „Kdo by chtěl v tomto sále zle mluvit o bližním, nemá povolen přístup.“ To také charakterizuje dr. Noska. Ne nenávidět, milovat. Jsme všichni ve stavu zkažené přirozenosti. Ani socialisty nesmíme nenávidět. Kdo ví, jakého bychom byli smýšlení, kdybychom se narodili v prostředí jako oni.

18. Závěr života – konec křížové cesty

Motto: Koho Pán Bůh miluje, toho křížkem navštěvuje. Utrpení je věšák, na jehož háčky zavěšujeme své dobré skutky (dr. Hlouch: „Minutěnka“).

Třikrát musel zvolat u sebe dr. Nosek se starozákonním prorokem Jobem: Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, budiž jeho jméno pochváleno.

Roku 1929 umírá ve věku 35 let jeho svobodná sestra na rakovinu. V roce 1933 umírá ve třech dnech prudkou otravou jako desetiletý, duševně i fyzicky vyspělý synáček Fanoušek. Z plané neštovice, vřídku, přes všechnu pomoc – smrt. „Časně ráno,“ píše dr. Novák, „zvonil telefon. Tichým hlasem volal dr. Nosek: ‚František zemřel.‘ Správce Nešpor byl u něho v nemocnici několik hodin před skonem. Říká: ‚Rozplakal jsem se nad ním.‘ Jeho otec neplakal. Vzal mě šetrně pod paždí, vyvedl na chodbu a tam mně domlouval, že to nesmím tak lidsky posuzovat. Pán Bůh nejlépe ví, proč se to muselo stát. Mám se rmoutit, že František je v nebi? Ani plánovanou schůzi neodřekl. Nad hrobem pak, když děkoval za účast na pohřbu, všem nám přál té milosti, abychom jednou tak umírali jako jeho synáček.“

Za 16 měsíců poté umírá jeho manželka Anna. Když se rozstonala, postěžoval si dr. Novákovi: „Ženské včas neřekly, že objevily na prsou bulku.“ Byl to zhoubný nádor rakovinný. Sháněl léky po celém světě, i kobří jed, ale vše marně. Dr. Nosek odcházel z domu, aby pracoval na podnicích, které uvedl v život. Tam venku nesmí být pociťována nemoc v jeho rodině. Večer se vracel, aby usedl u lůžka trpitelky. Ošetřovatelku poslal na odpočinek a sám až do rána nemocné posluhoval. Jen na chvíli si v sedě zdříml. A ráno zas odcházel za svými povinnostmi. Poslední čtyři měsíce byly pro paní Noskovou pozvolným umíráním. Silná, statná dáma se pomalu tělesně ztrácela. Úplně bez potravy, jen denně sv. přijímání a kávovou lžičku vína. Vše snášela s odevzdaností do vůle Boží. Ohluchla, oslepla, hlava jí nepřirozeně otekla. Do deníku si napsala: „Ach, můj Františku, víš, jak jsem ti zpívávala? Ach smutno, smutno mi, mé srdce svírá strast. Moje dítě, mé drahé robě, teď mé srdce svírá velká strast. Chtěla bych za tebou a tady mám tatouše a Anušu, jsem na půl u tebe, půl tady. Důstojný pán (dr. Jan Urban) říká, že tě mám stále u sebe. Ach, Bože, já někdy toužím tě obejmout, políbit, ale marně tě hledám. Tys odešel k Ježíškovi. Ach, Františku, já též se snažím k němu přijít. Líbám v pokoře nohy svého Spasitele. Chci býti ničím, jen Jeho svatá vůle buď. Ach, Františku, já tvou smrtí jsem se naučila mnohem více milovat P. Ježíše.“

Když zemřela, byla jako věchýtek. Správce Nešpor píše: „Po pohřbu mě vyprovázel dr. Nosek k autobusu. Ptal jsem se, jak je to možné, že paní ministrová musela tolik trpět. A on měl toto vysvětlení: ‚Fanoušek vyprosil na Pánu Bohu, aby maminka přišla rovnou do nebe, aby byla ušetřena muk očistcových, na které by se František z nebe nemohl dívat.‘“

Počátkem roku 1935, 3. února odpoledne, přednášel dr. Nosek na schůzi dívek SKM v Praze a odpoledne odjíždí do Plně a odtud pěšky do Doudlevce, aby tam přednášel v kostelním spolku o postavení nové kaple. Přitom trpěl silnou chřipkou a měl již zvýšenou teplotu. Těžce se vrátil do Prahy, aby druhý den již nevstal. Jeho nemoc byla také pozvolné umírání. Patrně si byl vědom, že již nepovstane. Nemohl polykat, těžce dýchal a ani kyslíkový přístroj nepomáhal. Se správcem Nešporem, který byl kmotrem jeho dětí, se rozloučil jako otec se synem. „Žehnal mně a mé rodině, a přitom mi řekl, proč mě měl rád.“ Dr. Novákovi svěřil poručnictví nad dcerkou se slovy: „Bůh je lepším vychovatelem než já.“ Pak řekl: „Já už nemohu zpět.“ Nastal obrat, že i lékař byl udiven. Slábl. Jídlo, které mu podali, jen požehnal a opět vrátil. Dal se zaopatřit. Duch pracoval do poslední chvíle. Skonal přesně ve chvíli, kdy v Palestině začínal po půlnoci Svatý týden, tj. Zelený čtvrtek. Jeho přání v nemoci bylo, aby Vzkříšení slavil již se svým Spasitelem. Bůh jeho přání

splnil. Nechtěl být dlouho živ, bál se bezmocnosti stáří. Pociťoval bolest, když viděl bezmocnost a ubohost lidí, kteří v době životní síly byli vynikající.

Zemřel úplně chudý. Do rakve mu dal svůj františkánský hábit P. Jan Urban a dr. Ambrož své cingulum.

Když nad jeho rakví v chrámu P. Marie Sněžné se s ním loučil jeho zpovědník dr. Urban, pravil: „Jestliže chci svou pohřební řečí ocenit význam zesnulého křesťana Františka Noska, vím, že toho nepotřebuje. Ale chci v něm chválu vzdát Bohu, že našemu národu seslal muže, který nás všechny učil, jak máme věřit, žít a pracovat. Kéž i tato moje slova budou nám povzbuzením. Vytrvat ve službě dobré, jak nám je vzorem v Pánu zesnulý náš zakladatel dr. František Nosek."

Účast na requiem v Praze a pohřbu v Poříčí n. Sáz. byla veliká.

To, co zde bylo již napsáno i co v tomto dílku ještě napsáno bude o dr. Noskovi, je svědectvím života velkého člověka a křesťana.

Zpracoval prof. Ant. Novák

II. KATOLÍK

Vzpomíná P. dr. Jan Urban, OFM, „Přehled", č. 10/1935

František Nosek jest osobností veskrze náboženskou. Toto jádro jeho bytosti neznamená jednostrannost ani výlučnost: Znamená, že u něho bylo náboženství celistvým a skutečným poměrem k Bohu, který vnikal do všech fází jeho myšlení a jednání a který byl poslední příčinou, pohnutkou, pramenem, cílem jeho osobnosti, a dokonce také jediným skutečným důvodem toho všeho. Jen ten pochopí, že v tom není jednostrannost, komu vysvitne, že Bůh jest vším ve všem a že tedy nic není, co by nepatřilo v poslední řadě do sféry Boží. Tento základní rys a jádro jeho bytosti vyrůstalo potom do všech vztahů jeho životních činů, vytvářelo jeho poměr k okolí a určovalo jeho práce i jejich tón. Jestliže byl objektivní, jestliže byl váženým jakkoli a z jakéhokoli důvodu i lidem druhého břehu, bylo posledním důvodem toho právě jeho živé ponětí o univerzalitě vztahů božích k člověku a vztahu všeho k Bohu.

V tomto světle jest souditi také jedině jeho politiku, jeho vztah ke straně a jejím jednotlivcům, jeho vystupování. Kdo pak nemůže se vmysliti do tohoto stavu jeho myšlení, nemůže ani nabýti jasného a správného pochopení jeho jednání a osoby. V tom smyslu a jen v tom lze ho považovati za typ katolického muže, otce, politika, za typ laického apoštola. Především proto, že jeho život byl skutečně a trvale nadpřirozeným. Dr. Nosek žil jako málokdo bezprostředně z Eucharistie a málokdo ví, jak jasné a hluboké měl dogmatické znalosti, které čerpal jednak ze studia prvotních Otců církve, jednak v posledních letech ze spisů M. Scheebena, především z díla Mysterien des Christentums. Proto také byl jeho pohled zcela jasně a pevně v celé síle rozumu naplněn vědomím skutečností nadpřirozeného řádu, přítomnosti Boha, věčnosti. Pak ovšem pochopíme jeho až živelnou a často nezkrocenou snahu po přesné pravdivosti a po postupu ve všem, nikoli podle ohledů a zájmů lidských, oportunních, demagogických, nýbrž podle zájmů přítomného Boha.

To byl zdroj jeho apoštolského myšlení a života. Tím byl jeho život stálým laickým apoštolátem a typickým vzorem laického apoštola pro každého věřícího muže. Především nerozlišoval mezi civilním životem a mezi náboženskou činností. Mnohý totiž, snad většina katolických pra-

covníků, chová se, obyčejně musí se chovati ve svém civilním povolání zcela indiferentně, mnohý, ač by mohl, nemyslí vůbec na Boží zájmy ve svém povinném zaměstnání a věnuje této náboženské činnosti druhou část svého života, volný čas. Tím vpravdě žije dvojím životem: jedním zcela přirozeným, z něhož je činnost pro Boha zcela vyloučena, druhým výslovně náboženským, který, mimochodem řečeno, jest také zase odloučen od skutečného života přirozeného. Živé svědomí skutečných práv Božích na celý život působilo u dr. Noska, že mu celý život a každá příležitost byla příležitostí pro šíření zájmů Božích. Tak dovedl zcela samozřejmě mluvit s některým úředníkem nebo zaměstnancem, projednávati nějakou peněžní záležitost a při tom mezi řečí prohoditi nějaké slovo povzbuzení, napomenutí, obrátiti myšlenky na věci mravní apod. Tím vpravdě činil z morálních teorií skutečný život.

Ve státním životě viděl stále vztah mezi společností a Bohem a nenuceně zapojoval věčné pravdy do různých fází státních zájmů. Tedy např. ve svém posledním návrhu na novelizaci trestního řízení důchodkového zdůvodňuje jeho zmírnění také tím, že „nikdo asi nepochybuje o tom, že v moderní době nespatřujeme ve zkrácení nebo zatajení ... daní ..., které příslušejí státní pokladně, jenom majetkové zkrácení zisku, všichni jsme si již vědomi toho, že činy naznačené povahy chovají v sobě také provinu proti sociální spravedlnosti vůbec, poněvadž činy těmi vymykají se osoby povinné platbami státní pokladně tomu, aby podle svých schopností spolupomáhaly nésti břímě veřejných výdajů ... odsunujíce tuto povinnost na bedra ostatních." – Když členové kontrolní a úsporné komise parlamentní rozhodli se jednou pro mimořádné překážky zanechati již své úmorné práce, dr. Nosek, který v ní jasně viděl vynikající, třebas neuznávanou, opomíjenou a někdy Sisyfovu práci, práci ve prospěch bliženecké lásky – začal, vyžádav si slovo, asi takto: „Četl jsem, pánové, nedávno v revue Stimmen der Zeit pojednání o tragédii svatých. Mluví se tam především o svatém Františku, který, jak Vám známo, budí dosud sympatie celého světa svým postojem ke stvoření a pojetím chudoby jakožto regulátoru hodnocení hmotných statků. Tento světec postavil ve své řeholi vysoký ideál křesťanské dokonalosti hlavně po této stránce chudoby, ale, jak se dalo čekati, jeho následovníci brzo slevovali. Když odešel do Orientu hlásat křesťanství Mohamedánům, odchýlili se mnozí značně od jeho ideálů." „Ale, pane kolego, co s tím tedy?" ptal se předseda komise. „Prosím, už to bude. Tedy sv. František se vrátil a viděl, jak se mu dílo boří, jak není pochopen ani svými nejbližšími. Co dělat? Svatý František však stavěl dál: nemohl-li dosíci 100 % svých ideálů, spokojil se s 50 %, snad i s 30 %. A to se opakovalo mnohokrát. Pánové, kolik tak asi my jsme dosáhli procent vytčených cílů? Myslím, že tak nějakých aspoň 30 % jistě..." „A to ne, pane kolego, to víc!" praví jeden člen komise. „Nuže, máme snad přestat?" „No, již rozumíme. Tedy, pánové, příští schůze bude..."

Tak asi nám to vyprávěl ve svém kroužku. Dr. Nosek totiž své poslání ve státě nechtěl zastávati sám podle svých názorů, nýbrž vědom si omezenosti lidského poznání měl určitý kroužek poradní z nejrůznějších vrstev. Věci, které mu opatrnost dovolovala a které měl nějak řešiti, předložil k úvaze členům tohoto kroužku, aby vypátral a poznal mínění lidu. Jeho apoštolské smýšlení odráželo se i v jeho názoru na politiku, v níž viděl součást boje o uplatnění vlády Boží na této zemi. Šlo-li tedy o vládu Boží pravdy, spravedlnosti a lásky, musel ji ovšem především viděti i v taktice své politické činnosti, a proto někdy se nemohl srovnati s užíváním prostředků, jakých smějí užívati političtí pracovníci neorientovaní zákonem Božím, neboť tím vlastně děláme to, jak říkal, proti čemu prý bojujeme. Proto s plným přesvědčením stále stavěl duchovní základy mravní výchovy i v podnicích čistě politických, aby politické přesvědčení nebylo demagogickým vzrušením, nýbrž založeno na vědomí povinnosti vůči Bohu. Tím byly někdy jeho politické řeči ozvěnou i výkladem Desatera.

Ve své hospodářské činnosti měl dvojí cíl: neviděl v hospodářství zase jen činitele pozemského, nýbrž spatřoval v úpravě hospodářských a sociálních poměrů snahu po vytvoření prostředí

v tomto životě, v jakém by se dobře dařilo péči o spásu duše, v jakém by lidé mohli kladně mysliti na věci věčné, majíce pozemské v jistém stavu. Druhým hlediskem v jeho činnosti hospodářské byla zásada, že zisky obchodů a hospodaření, jakožto výsledky pozemských věcí, jest obrátiti ve skutky křesťanské lásky. Proto se snažil, aby se dostal k takovým koncům, kde by mohl z podniků hospodářských vydržovati starobince, útulky, stavět kostely. To vše byl vlastně apoštolát na cizí, nanejvýš snad neobvyklé půdě.

Vlastní laický apoštolát však zaujímal u něho každou volnou chvilku: byl to především úžasný apoštolát slova, a to tak vyslovený, že se říkalo, že „dr. Nosek jest z dvaceti procent politik a z osmdesáti kněz." Těžko říci, má-li mnohý kněz v padesátém roce svého života za sebou tolik kázání, kolik měl dr. Nosek náboženských přednášek, kurzů a cyklů. Řeči byly jeho nejhlavnějším apoštolátem.

Tisk byl další oblastí jeho přímého apoštolátu. Jeho činnost ediční znají pouze členové různých vydavatelských komisí; a přísný, účelný výběr literatury, radost z každého dobrého spisu byla jen jim známa. Jeho výpravy na schůze mládeže, na kurzy různých odborů byly provázeny desítkami dobrých knih, které mezi mládež stále a stále rozdával. Jak sháněl peníze na záchranu a obnovu „Československé ženy" vědí např. dobře představené pražských klášterů. Jeho apoštolát tisku byl tím křesťanštější, že sám celkem nic nepsal, tedy nešířil tisk pro vlastní dům, nýbrž skromně rozdával myšlenky jiných. A že v udržení a vydávání mnohých publikací byla hmotně jeho osobní práce a výdělek, o tom není známo téměř nic.

Třetí obor jeho přímého apoštolátu byla charita. Jak uměl nezapomenout ve spoustě svých starostí a zájmů a povinností na některou chudou ženu, které nejednou přinesl se svými dětmi košíky potravin, jak na posledním lůžku vzpomínal na děti v útulcích a opatrované staré lidi, bylo důkazem, že jeho charita neměla ani stín propagačních úmyslů. Ještě poslední den před svou nemocí, nevíme proč, se rozjel s krabicemi čokolády po domovech svaté Kláry, aby vlastnoručně udělal radost dětem a chovancům. Tj. několik rysů, zahrnujících celé obory laického apoštolátu, ukazujících i jeho pramen i jeho účinky. Jen zamysleti se nad tímto životem bylo by pro mnohého muže obratem k plnohodnotnému křesťanství.

A jen vševědoucí Bůh ví, kolik srdcí stojících v jiných řadách, nikoliv v řadách Božích, bylo dotčeno jeho osobností a získáno snad na chvíli, snad jednou provždy myšlence a životu pro Boha.

III. KATOLICITA

Vzpomíná P. dr. Jan Urban, OFM, „Život", č. 10/1935

Budovy a chrámy se nestaví na písku. Chrám Ducha svatého, lidská osobnost jest tak velká, jaké má základy a jádro. Náboženská stránka takové většiny věřících jen proto tak často jeví nedostatky, trhliny, nečekané obraty, nedomyšlenosti, podává se nižším pohnutkám než Božím, dává přednost slávě pozemské, nemá pevné a samozřejmé důvěry v jistou pomoc Boží, že stojí na náboženských pojmech, a nikoliv na náboženských skutečnostech. A některá část náboženské literatury ještě podporuje tuto písečnou strukturu náboženských podkladů, takže veliké části i horlivě věřících lidí jest Bůh, náš Pán Ježíš Kristus, církev, svátosti pouhým pojmem, jeho náboženský základ jest symbol, analogie, mravní moment tradice, ne-li zvyk čili pouze nebo aspoň především uvědomělé myšlenkové formy.

Proto jest i jejich duchovní život lehký, nezatížitelný, nedůsledný, neplný. Forma, symbol, fantom neunese mnoho a nevydá mnoho.

Celá síla náboženského života se projeví teprve v tom okamžiku, když se stane svatá pravda zažitou skutečností. Tehdy, když duše se propracuje k tomu, že si uvědomí, že Bůh není pouze její myšlenkou, nýbrž že jest kolem ní tak jako vše ostatní, co vidí a vnímá, že Bůh jest tu nezávisle na mém poznání a vědomí.

Tato skutečnost náboženských pravd byla u dr. Noska skutečně jádrem jeho náboženského života.

Myšlenku nebo pojem lze na čas vyřaditi z postupu jednání, a proto když mnozí jednali o věcech pozemských kteréhokoli druhu a odsunuli mimoděk čili zapomněli bráti ohled na některý požadavek víry, kupř. na pokoru, na mírnost, na odpuštění a lásku bliženskou. Dr. Nosek nemohl odsunouti myšlenku, jako nemůžeme si odmysliti skutečnou přítomnost některé osoby, před níž mluvíme, kterou vidíme. Počítal s duchovními pravdami tak jako s jinými skutečnostmi. To jest jeden důsledek.

Tedy kupř.: těžko pochopil, proč musí ten, kdo chce žít v duchu sv. Františka a býti v jeho řádě, nositi škapulíř a cingulum, jen málo měl smyslu pro náboženské umění a zpěv, jako zase beze všech forem nade vše cenil svaté přijímání a mši svatou. Průvody, které neměly účel a byly jen k tomu, aby byly, nemohl vystát jako vše, co nebylo tím, čím se dělalo.

Nuže, takový život, který stále byl zahleděn do věčných a stále přítomných skutečností, musí býti plný mimořádné důvěry, v níž počítal s pomocí Boží právě tak určitě jako s penězi. V této živé víře nemusil se zhroutit pod odchodem svého synáčka ani pod bolestnou nemocí své manželky. V této jasné víře nemohl však také souditi o věcech politických i o osobních názorových rozdílech tak, aby klidně se vnitřně přeorientoval a přijal klidně nějakou nepravdu nebo s ní spolupůsobil, nemohl klidně přehlédnouti nekřesťanského ducha v řečech a jednání ať osob, nebo celků, protože dá se podle potřeby protlačiti a upraviti myšlenka, ale nedá se vůbec odmysliti nebo upraviti to, co jest!

Tato stavba života na skutečnosti, a to na skutečnosti věčných pravd, byla jádrem jeho myšlení a jednání a podává vysvětlení k jeho někdy nepochopitelnému chápání věci: proč byl někdy strohý a jindy až slabošky ústupný, někdy prudký a jindy až nápadně mlčenlivý. Proč si nevšiml sebekrásnějšího náboženského projevu a proč měl pečlivý smysl pro drobné práce exerciční, přednášky o světcích apod. Protože hledal, v čem jest něco, a vyhýbal se, kde bylo jen zdání, a uvnitř nebylo pravdy, protože soudil ne podle okolností a ohledů, nýbrž stále podle skutečného a úplného stavu věci. Kdo v životě pochopí rozdíl mezi pojmem a skutečností a provede jej ve svém životě do důsledků, ten teprve uvidí, jak se kdo liší od okolního světa, jak zůstane brzy sám, protože žijeme více z jevů a dojmů než z celé pravdy.

IV. PROSTOTA

Vzpomíná Bořivoj Benetka, „Život", č. 10/1935

Smrt dr. Františka Noska otevřela nám dosud uzavřenou knihu jeho života. Nahlížíme-li pak do těch zápisů, chápeme, proč zvolil si sv. Františka, Chudáčka Božího, za svého vůdce. Jeho regule byla prostá, neumělkovaná. Svým životem hlásal lásku ke všemu tvorstvu. Miloval člověka, miloval květinu jako jakéhokoliv živého tvora. Neboť to vše vyšlo z rukou Stvořitelových. Láska k tvorstvu prýštila z lásky k Bohu. A od svých druhů, od svých přátel a od své tisícihlavé rodiny

nežádal nic jiného než lásku. Hle, jaká to prostá regule pro křesťanský život! Celý náš život shrnut pod jediné pravidlo, neboť „kdybys lásky neměl, nic nejsi“.

Vstoupil-li proto dr. Nosek do družiny sv. Otce Františka, vepsal na první stranu svého životního díla lásku, která v srdcích bratří sv. Františka dosud hoří stejným plamenem, jaký v nich zažehl svatý zakladatel. Sjednotili lásku k Bohu a lásku k lidem pod jedno srdce, to se podařilo právě v prosté, nevyumělkované duši Františkově. Věříme proto, že duše naplněná láskou ke všemu, co Bůh zde stvořil ke své slávě, že ta duše najde onen mír a pokoj, který tak často býval u dr. Noska obdivován. Je-li náš život nasměrován řadou pravidel a společenských ohledů, jest i naše duše v područí těchto pravidel, vymyšlených lidskou společností jako náhražka pravidel života křesťanského. Dovedl-li proto dr. Nosek obeplouti ta úskalí, která zejména člověku společensky exponovanému jsou často pravou Scyllou a Charybdou, ukázal nám, jak nutno usměrniti život křesťana, život katolíka, život dobrého člověka podle obrazu svatého Františka. Tento prostý světec nechtěl nikdy, aby jeho bratři vylučovali se ze společnosti, aby se vyhýbali životu. Neboť skoro na každém kroku mohou vykonati dobrý skutek. A k čemu by byl náš život, kdyby nebyl rozdělen řadou dobrých skutků, jak rok se dělí na dny a týdny? Co platné žíti podle úzkostlivých pravidel, když hlavní regule, láska k Bohu a láska k bližnímu, byla jen v teorii? Vzpomeňme, že mezi starozákonními židy právě farizeové byli strážci nejpřísnějších předpisů Mojžíšových. A přece, držíce se mrtvé litery, zapomněli už dávno na obsah, který tu byl hlavní.

Podle statistiky je u nás 76 procent katolíků. Jsou to tři čtvrtiny obyvatel. Kdo se drží jenom čísla, domníval by se, že také veřejný život, život naší společnosti, život rodinný a život jednotlivce jest katolický. Zkušenost nám však tuto domněnku popírá, ba obrací na rub. Byl by dr. Nosek mnohým lidem takovou záhadou, kdyby sami byli křesťany jako on? Vždyť právě ten jeho život je udivoval. Neměli jsme zajisté možnosti nahlédnouti do jeho vlastního duševního života, ale i to, co proniklo pootevřenými dveřmi pokojíku jeho duše, i to stačí, abychom pochopili údiv, který se uhostil na tvářích a ve zraku lidí, když smrt přikázala dr. Noskovi, aby vydal počet z vladařství svého. Neboť v té chvíli teprve se ukázalo, že ukládati na úrok k Bohu je to nejlepší uložení časných statků.

Četl jsem kdysi, že má býti pravidlem katolického křesťana pro upravení jeho pozemského života: buď oddati se službě Bohu, nebo založiti křesťanskou rodinu jako základ, jako novou buňku křesťanského života. V obou případech ukládá se člověku přesný a často hodně přísný řád, kterému musí podříditi všechny svoje skutky, všechno svoje myšlení. Přijal-li proto dr. Nosek svátost stavu manželského, a přitom zůstal synem sv. Františka, ukázal nám, že možno spojiti v jedno, co mnohému už samo o sobě zdá se těžkým břemenem. Řekli bychom, že naznačil, co potřebuje dnes katolický život, aby stál na pevných základech: upevniti otřesené základy života rodinného regulí křesťanského života. Jako horolezec vyzbrojí se na zlézání velehor a zaopatří si řádného vůdce, tak i křesťan, když vstupuje do stavu manželského, má se vyzbrojiti vším, co mu výstup usnadní. Kde číhá více srázů, více propastí než právě na této cestě? Kde se nám může spíše státi, že jsme strženi z vrcholku svého časného štěstí přímo do propasti? Kolik bolestí číhá, jen aby nám ukázaly, že každé lidské štěstí jest vlastně jenom rychlým obrazem, pouhou epizodou života? Ztratiti ženu, státi u hrobu svého dítěte, co může býti větší bolestí pro lidské srdce? Kolik lidí prosí u smrtelného lože Boha za milost uzdravení nemocného a kolik jich, když se zklamou, tj. když nepochopí vůli Boží, obratem reptá a rouhá se! Když dr. Noskovi zemřel hošík a matka klesala pod břemenem bolesti, jakou jenom matka může pocítiti při smrti dítěte, tehdy prý dr. Nosek zachoval onen obdivuhodný klid, který může míti jenom duše křesťanská. I jeho srdce zasáhla bolest, ale duše křesťana dovedla i to přinésti jako oběť lásce k Bohu. Přišla smrt ženy. I duše nejotrlejšího muže se otřese, když stojí u rakve ženy, kterou třeba nemiloval. Jaká proto musela být bolest Noskova, který svůj rodinný život měl za klidný záliv, kam se uchyloval

po největších bouřích veřejného života, aby si zde oddechl! A přece ani v této chvíli neslyšel nikdo z jeho úst nic, co by se mohlo nazvati jenom zapochybováním.

Nejlépe však se ukáže duše křesťana, když stojí před branami smrti. I ten, kdo pohrdal svým životem, kde jej úmyslně ničil, i ten v té chvíli pocítí jeho hodnotu. Snad právě ten se nejvíce brání, aby anděl smrti nevdechl na jeho tvář studený dech, pod nímž lidský život tuhne a srdce se zastavuje. Těžko se umírá otci nezaopatřených dětí, zejména když není matky, která by aspoň část péče o sirotky převzala na sebe. To vše jistě i dr. Noskovi nemohlo uniknout. A přece hledí vstříc smrti s klidem, který nás udivuje. Tak může umírati jenom ten, kdo věří, že vše je v rukou Božích. Ne, není to spoléhání na Pána Boha. Tady se uplatňuje ono pevné vědomí, že Bůh sice dopouští, ale neopouští.

Už těchto několik pohledů do života Noskova ukázalo, jak se mýlili ti, kdož viděli v jeho životě, v jeho činech a v jeho smrti něco zvláštního. Spíše bychom měli říci, že my jsme zvláštní, že my se lišíme svým životem, svými skutky, než dr. Nosek se lišil od života, jehož základní pravidla jsme se učili v obecné škole v katechismu. Jen ten, kdo sedí v jedoucím vlaku, má klamné zdání, že vlak stojí a krajina kolem ubíhá, tak i nám se zdálo, že dr. Nosek žije životem zvláštním, zatímco on žil tak, jak bychom měli žiti všichni. Řídil-li proto celý svůj život, veřejný i soukromý, pravidly, která se mnohému zdají býti zvláštními, a přece nakonec se jim obdivuje, neznamená to nic jiného, než že tato pravidla byla dobrá, že tato pravidla, zavedená do veřejného i soukromého života, mohou přinésti státu, obci i jednotlivci to, čím udivoval dr. Nosek: klid, mír duše, který činí zázraky. Takový mír duše, mír Kristův jedině může zachrániti nás, zachrániti národ, zachrániti lidskou společnost.

Proto chtěli bychom věřiti, že i ta smrt Noskova, třebas byla těžkou ztrátou pro jeho dílo i pro jeho přátele, přece i ta smrt mohla by vykonati mnoho dobrého, kdyby v duši každého, kdo ho znali, nebo alespoň viděli a slyšeli o jeho díle, kdyby v duši všech těch lidí se zachytila aspoň jiskérka z toho plamene, kterým plápolalo jeho srdce. Potom by snad i mezi námi vymizelo mnoho zla, mnoho sobectví a na jejich místě se usídlila ona láska, která udivovala, ale přece tak málo lidí nadchla k následování. Neboť obdivovati neznamená ještě milovati, což jest jediná cesta k následování. Mnohdy jen smrt dovede pohnouti kamennými srdci. Dej Bůh, aby smrt Noskova aspoň pohnula několika srdci. Potom by zůstal v životě i ve smrti tím, čím vždycky se snažil býti: jeden z nejmenších bratří pracujících.

V. SPRAVEDLNOST

Vzpomíná Rojarius, „Lidový hospodář“, č. 16/1937

„Přestavte si venkov o žních. Na všech stranách plné ruce práce a každých pracovitých rukou je třeba k výpomoci. Jdou i ženy chalupníků na ‚selské‘ pomoci. Děti vezmou s sebou, posadí je někde na mezi, aby si hrály, a větší, školáci, majíce prázdniny, na ně dávají pozor. Hospodyně přinese oběd – ženci a vazačky se nají, a ještě vždy zbyde jídla – nasytí se i všichni caparti, kteří s rodiči na polích dlí. Totéž opakuje se i při svačině, kdy je přineseno o nějakou buchtu a trochu kávy více, aby na drobotinu zbylo.

S večerem odcházejí děti pomalu samy domů, aby za nimi přišla za hodinu dvě matka, samozřejmě nepřicházející s prázdnem. Nese si v zástěře několik vdolků či slušný krajíc chleba, který doplněn jsa hrnkem kozího mléka, stačí na slušnou a zdravou večeři.

Není to v určitém smyslu ‚rodinná mzda'? Vždyť ta pracovnice matka dostane za svoji práci tolik mzdy jako jiná – svobodná, která s sebou nikoho nemá, ač ba, podle úsudku mnohých, měla matka dostati méně, když ji hospodář živí půl dne dvě, tři i více dětí. Prosím, zde je zářivý příklad, jak se křesťansky spravedlivě řeší otázka rodinné mzdy!"

Těmito vlídnými slovy zdůvodňoval ministr Nosek spravedlivou zásadu takzvané „rodinné mzdy" – otázky to stále zvláště ožehavé. Po uvedeném příkladu na venkově přešel pak k dalšímu oddílu své řeči, když aplikoval případ venkova na mzdu dělníka či úředníka v továrně, dovozuje správně, že i zaměstnavatel, zejména křesťanský, chce-li být zván spravedlivým, musí přihlédnout nejen ke kvalifikaci, ale i k početnosti rodiny svého zaměstnance, podle toho upraviti mu jeho mzdu, aby mohl z ní býti řádně a poctivě živ!

Prakticky uvedl „rodinnou mzdu" ve skutek v tiskárně ČAT za pomoci a spolupráce ředitele P. Stanislava Beneše. Byla vydána tiskem jako „Platové schéma" a vděčně přijata.

VI. TERCIÁŘ

Vzpomíná P. dr. Jan Ev. Urban, OFM, „Serafínský prapor", č. 5/1935

Bratr František Lev Nosek byl mužem zcela mimořádným, takže nelze o něm mluviti ani souditi jako o jiných lidech. Jako se občas zjevují v různých národech osobnosti, které zazáří jako světlo v temnotách, jako má Itálie v poslední době právníka Contarda Ferriniho, lékaře dr. Necchi, technika Pierra Giorgio Frassatiho, tak nám dal dobrý Bůh muže, který tím spíše vyniká nad jiné, že neměl podobných podmínek ve svém okolí a výchově, jako mají lidé v prostředí zcela katolickém a prosyceném duchovním životem a blízkostí mnoha světců.

Bratr František Lev Nosek nestal se tak dokonale duchovním mužem najednou. Nikterak neublížíme jeho památce, přiznáme-li, že v mladších letech měl mnohé rysy povahy, které kazily jeho práci i jeho duchovní život. Prudkost a netrpělivost v jednání s lidmi, kteří rychle nechápali jeho myšlenky, kteří se ochotně nepodrobovali jeho úsudkům, byla značná. Třebas vždy se snažil jíti přímou cestou Božích přikázání a byl v tom neúprosně důsledný, přece právě ve způsobu, jak to prováděl, bylo mnoho nedokonalého a příliš lidského. Nechtěl pochopit, že jiní lidé mohou věděti, že se nesmí např. užívati různých nepravdivých tvrzení, a že jich přece užívají, aniž by si to uvědomovali – nechápal, že mohou býti lidé, kteří hlásají křesťanský zákon, a přitom vlastně hledají vlastní čest a zisk a že ani nejsou tak vinni, že se jim musí prominouti mnoho, ježto jsou prosyceni tímto smýšlením zcela podle jiných, aniž toho sami pozorují. Velice přísným byl na pomlouvače a ty, kteří zneužívají víry katolické pro své cíle. Ale to vše jsou maličkosti, jakých máme my daleko více a větších, které však bylo právě proto příliš viděti, že se silněji odrážely od jeho vynikajících duchovních vlastností.

Dr. Nosek stále duchovně rostl a tento vzrůst bylo možno skoro viditelně pozorovati od té doby, kdy vstoupil do Třetího řádu. Již předtím sice miloval svatého Františka a stálým studiem jeho ducha přetvářel svůj vnitřní život tak dalece podle něho, že vtiskl jeho smýšlení a jeho názor na život celé své osobnosti, ale od okamžiku vstupu do Třetího řádu (obláčka byla 19.10.1931 a profese 29.10.1932) rostl v duchovním životě souměrně a pravidelně od ctnosti ke ctnosti, a to do té míry, že v posledních letech byl rozhodnut dosáhnout bez odporu toho stupně dokonalosti, kolik bude

od něho požadováno milostí Boží. A Pán Bůh si ho vychovával sám: velké proměny v jeho rodině a tím i hluboké rány do jeho srdce, když ztratil pro tento život svého synáčka a zakrátko i svou drahou ženu, sestru Annu Marii, byly jako rány sochařovy, které vytvářejí dokonalou sochu v podobu podle vzoru, jak si ji sochař přeje.

Duchovnost dr. Noska byla po výtce františkánská, a to jej učinilo poslední dobou osobností, jež rostla nad průměr všeho okolí a dosáhla výše, která všem věřícím mužům jest vzorem, ale výslovně pravím, za obyčejných okolností nedosažitelným. Nedosažitelným, protože bratr František Lev myslil stále nadpřirozeně. Nedovedl nikdy a v ničem zapomenouti dívati se na vše jen a jen v celém světle, do jakého jest postaveno lidstvo po Vykoupení, a proto mu slovo evangelia patřilo do všeho. Myslil stále pod zorným úhlem své touhy po dokonalosti, takže jen proto se chudě oblékal, jen proto si žádal požehnání ke svým jednotlivým podnikům a pracím, snášel nepravdy o sobě i tam, kde již vládlo všeobecné přesvědčení, že jest nutno se brániti a dáti pravdě průchod. Přijal v poslední době dokonale úkol smíru a jak smrt své manželky, tak i svou nemoc snášel vysloveně jako oběť smíru za hříchy národa, za kněze, za Apoštolát a za určité jednotlivce. Byl k Pánu Bohu jen vděčný. Neprosil ani v nemoci své ženy, ani ve své vlastní za zdraví, ani za smrt, vůbec si ničeho nežádal, nýbrž jen pokorně a důrazně děkoval za každou Boží pozornost. Bylo to právě na Květnou neděli, když jsem mu přinesl sv. přijímání teprve o půl jedenácté dopoledne. Po něm, když jsme se modlili a děkovali Spasiteli, praví najednou: „Důstojný otče, dnes je nejkrásnější neděle mého života. Viděl jsem ráno v Jeruzalémě mnoho, mnoho poutníků, přicházeli ze severu, jihu, zdaleka, nesli větve, mávali jimi, šli pak všichni společně do Jeruzaléma. Důstojnosti, a nyní mi Spasitel poslal ještě svého sluhu, aby mi přinesl Jeho, živého: to moje tělo už jen sotva dýchá, ale ta duše, ta je blažená, šťastná…"

Nejsou tyto vlastnosti – nadpřirozené stálé smýšlení, stálá touha po dokonalosti a vděčnost – něčím zvlášť františkánským? A přitom ovšem teprve v posledních dnech života tak mluvil, před tím nikdo nevěděl a nikdo netušil, jak tento muž stále myslí na sebezápor tam, kde by na to každý jiný zapomněl a kde by se řídil zcela jinými pohnutkami. Jak v oborech zcela hmotných a pozemských nezapomíná na Boží pomoc, jak s ní vděčně počítá a v ni živě věří. A proto ovšem nemohli mu mnozí rozuměti, lépe řečeno, jen málo lidí mu dobře rozumělo.

Hle, bratři Františkovi, muže, který při své bystrosti a vzdělání dovedl zachovati a milovati serafínskou pokoru a dokonale nadpřirozené smýšlení, jak je Vám vzorem, abyste i Vy učili dívati se stále a živě na vše pozemské ve světle blízké věčnosti, jak vše má jen tu cenu, jakou to má před Bohem a pro věčný život. To sice víme a říkáme, ale učme se na tomto muži také to žíti!

VII. MLÁDEŽI

Vzpomíná Jan Janoušek, tajemník SKM, „Život", č. 10/1935

V krátké úvaze lze jen letmo naznačiti činnost dr. Noska s mládeží, kterou měl vždy tolik rád. O jeho činnosti v katolickém studentstvu nebo Orlu napsali jiní, já chci vzpomenouti jeho činnosti a pomoci ve Sdružení katolické mládeže.

Dr. Noska získal pro SKM jeho první sekretář P. V. Chlumský již v roce 1918. A dr. Nosek se nevyhýbal žádné práci s mládeží, o níž byl požádán. Stejně obětavě pomáhal lepit adresy a expedovat Dorost v Salmovské ulici, jako rád zajížděl na nesčetná shromáždění, schůze a kurzy mlá-

deže. Po památné schůzi na Chlumku u Luže v r. 1921, kde byla mládež napadena a zkrvavena, byl dr. Nosek slavnostním řečníkem a účinně intervenoval pro obnovení pořádku. Do prvních ročníků Dorostu napsal řadu článků o ústavě čsl. republiky, o peněžnictví apod. Od r. 1918 byl dr. Nosek po několik let volen do smírčí komise SKM.

Dr. Nosek na mládež nezapomínal ani později, když byl poslancem a ministrem. Mládeže se vždy zastal a pomohl a nebylo snad jedné valné hromady, aby se nepřišel potěšit z pracovních výsledků mládeže. Na několika valných hromadách byl slavnostním řečníkem.

V novém pracovním nástupu SKM v roce 1928, kdy se jednalo též o založení mladé generace Čsl. strany lidové, doporučil SKM, aby se též věnovalo občanské výchově mládeže, aby při opomenutí této výchovné stránky se mládež veřejného života nestranila, anebo nevstupovala do právě se tvořící strany fašistické … Dr. Nosek nesouhlasil pouze s politickou výchovou mládeže (mladé generace) a stále a stále kladl důraz na hluboké náboženské uvědomění a výchovu mládeže, která musí předcházeti školení politickému. Sám se dal mládeži plně k dispozici pro přednášky na „pracovních kurzech mládeže“, kterých bylo na podzim v r. 1928 pořádáno deset. Na těchto kurzech mluvili P. Ad. Pelikán SJ, taj. J. Janoušek, K. Nerad a ministr dr. R. Nosek. Jeho přednášky byly od mládeže s nadšením přijímány a účast na některých shromážděních činila až 400 mladých. V Pelhřimově po takovémto kurzu děkoval starosta města, živnostník Hrubart dr. Noskovi se slzami v očích za tuto výchovnou práci mezi mládeží a projevil přání, aby i jiní státníci takto československou mládež vychovávali.

Na jaře v r. 1929 z popudu dr. Noska organizovala mládež hromadný zájezd do kraje Nepomuckého, kde během 5 neděl bylo absolvováno 50 přednášek o životě sv. Jana Nepomuckého, jehož dvousté výročí svatořečení připadalo právě na 16. 5. 1929. SKM konalo tehdy svoji zemskou valnou hromadu v Nepomuku u kolébky sv. Jana Nepom. a slavnostním řečníkem byl dr. Nosek. Nutno ještě připomenout, že přednáškám o sv. Janu Nepomuckém předcházelo rozeslání 20 000 letáků o životě sv. Jana Nepom., které dr. Nosek napsal. V podzimním období v r. 1929–1930 zúčastnil se dr. Nosek několika samosprávných kurzů a na podzim téhož roku osmi sociálně organizačních kurzů SKM a na každém měl pět přednášek. Kromě zde namátkou vzpomenutých přednášek vykonal dr. Nosek každoročně nesčetně přednášek ve Skupinách, na kurzech, sjezdech atd. V roce 1932 byly to hlavně „Pracovní a revizní dny“ a v roce 1933 „Dny hospodářské a výchovné práce“.

Zvláštní kapitolou jest otázka kolonií SKM, které byly zakládány za tím účelem, aby mohla býti podchycena zvláště školní mládež městská a aby se jí dostalo v létě možnosti pobytu ve zdravé krajině a v katolickém prostředí. Zvláště pak se jednalo o mládež z chudších vrstev. Dr. Nosek počítal při budování kolonií se spoluprací mládeže ze Skupin z okolích kolonií, aby mládež sama na chudé děti sbírkami opatřovala potraviny, dary apod. a učila se tak od mládí křesťanské charitě. Toto dílo dr. Noska bylo uvedeno v život a bude jistě od těch, kteří s ním spolupracovali, i nadále v činnosti udržováno a rozšiřováno.

Dr. Nosek velmi dobře znal poměry mezi mládeží a přímo se hrozil rostoucího mravního úpadku. Aby alespoň podle svých sil přispěl mládeži v jejím boji o mravní čistotu a náboženskou obrodu a podpořil tak práci generálních duchovních rádců SKM P. Ad. Pelikána SJ a P. F. Nesrovnala SJ v jejich eucharistické výchově mládeže, rozdal během několika let tisíce hodnotných knih mezi mládež. Byly to hlavně knihy o mravní výchově od P. H. Schilgena „Ty a on“, „Ty a ona“, „Ve službách Stvořitelových“, od P. Rebana: „Z poupat do květů“, od P. Ad. Pelikána SJ: „Víno ze sodomských vinic“, od Bertrama: „Krev mučedníků“, od Bazina: „Obilí, které vzchází“ a „Čtyři malé dítky“, od Spilmanna: „V říši chryzantém“, od Wissemana: „Fabiola“ atd. Vždy daroval knihy hodnotné s výslovným podotknutím: „Vaše ústředí vám posílá tyto knihy, půjčujte je do všech rodin v obci, aby každá přinesla co nejvíce užitku.“

Hnutí eucharistické a exerciční podporoval dr. Nosek, jak mu bylo možno. Získané kolonie SKM ve Skalici, Dvorku i v Jílovicích sloužily za exerciční domy. Dr. Nosek měl velký zájem i o stavovské potřeby mládeže, jak zemědělské, tak dělnické, úřednické, dívčí. Sociální studijní kroužky vděčí dr. Noskovi za darovaných 30 knih dr. Vaška: „Spravedlnost v životě hospodářském“. A první „Domovina katolických jinochů při SKM Praha XII“ byla zřízena jeho podporou.

Byli však také mnozí, kteří v jeho práci spatřovali nějaké osobní zajišťování, anebo žárlili na něho, že jej měla mládež ráda. Klamali se ovšem, poněvadž nedovedli pochopit, že práce dr. Noska s mládeží není diktována jenom zájmy pozemskými a chytráckou mazaností, ale opravdovou láskou k nesmrtelným duším mládeže, která je nadějí národa a státu. Pro budoucnost dr. Nosek pracoval a chtěl, aby mládež tuto budoucnost národa stavěla na pevných základech křesťanské víry, spravedlnosti a lásky. On velmi dobře věděl, že zasévá semeno, které vzklíčí teprve po letech, a proto na vděk a okamžitý výsledek práce nečekal.

VIII. ZEMĚDĚLCI

Vzpomíná K. David, „Nová Brázda“

Před dvěma lety to bylo – 10. prosince 1934. Nevlídný a zasmušilý zimní den. Z oblak visících nízko nad zemí padala i mlha. V prázdninové kolonii SKM ve Dvorku u Přibyslavi končila se I. zemědělská škola SKM. 25 mladých hochů pozorně sledovalo poslední odbornou přednášku p. profesora Kopeckého, když se otevřely dveře a vešel očekávaný poslední řečník naší školy – dr. Nosek.

Odmítavě kynul na potlesk, kterým jsme ho uvítali, jen svým milým úsměvem poděkoval za uvítání, a aniž přerušil přednášejícího, vešel do vedlejší kaple. Jistě prosit o osvícení pro svoji přednášku, snad i za nás prosil … Po chvíli vyšel. Neusedl ke kulatému stolku, od nějž se přednášelo, ale s pokorou sobě vlastní usedl mezi nás, vesnické chlapce, na lavici za dlouhý stůl.

Nezaznamenával jsem si tehdy jeho přednášku, ale ještě dnes, po více než dvou letech, mám v paměti obsah jeho řeči, neboť dr. Nosek nebyl z těch řečníků, kteří dovedou mluvit dvě hodiny o ničem, které můžeme poslouchat, aniž bychom pak mohli říci, o čem vlastně mluvili. Ve způsobu, jakým dr. Nosek přednášel, bylo něco zvláštního, mimořádného. Mluvil vždy prostě, beze všeho patosu, ale kolik přesvědčivosti bylo v jeho slovech! Řekl bych, že to byl život čerpající stále z Nadpřirozena a jím cele prozářený, to u dr. Noska přesvědčovalo. Líčil nám tehdy cestu českého katolicismu od doby popřevratové, plné zavilé nenávisti proti všemu katolickému, až do doby nedávné, kdy se začalo chápati i v našem parlamentě (bylo to po velké Noskově řeči v N. S. na podzim r. 1934), že bez mravních zásad, hlásaných Církví, není možno se obejít ani ve správě státu, ani v národním hospodářství. Ukazoval ohromnou mravní sílu křesťanské myšlenky v době, v níž zklamaly materialistické teorie. Posílal nás mladé zemědělce do práce na všech úsecích veřejného života a připomínal nám, abychom se snažili dívati se každému problému bez předsudků v tvář a ve všem šli až ke kořenům, a nejen po povrchu.

Zvláště vzpomínám na jeden moment z jeho přednášky. Jen mimochodem zmínil se o jednom politikovi, zemřelém v prvních letech po převratu, jako o člověku necharakterním, neštítícím se lží a tu pronesl větu: „Křesťan nesmí nikdy lháti!“ Jako dnes slyším ten hlas a vidím jeho tvář.

Po skončení své řeči usedl opět dr. Nosek mezi nás a s námi i pojedl poslední prostý oběd. Viděli jsme ho ustaraného sice, ale v plné životní síle, a kdo z nás tušil, když se s ním loučil, že většina z nás ho vidí naposled! Za několik týdnů pak přišla zpráva o jeho onemocnění, za ní další,

které znepokojovaly. Báli jsme se o jeho život, prosili za něho, ale Bůh ve své moudrosti usoudil jinak: ve Svatém týdnu, před dvěma roky, přišla smutná zvěst o smrti dr. Noska.

My mladí zemědělci vděčíme dr. Noskovi za mnoho. V jeho rozsáhlém a mnohostranném díle je velikou kapitolou práce pro katolickou zemědělskou mládež a pro SKM vůbec. Tu vyoral brázdu nad jiné hlubokou a možno říci, že spolu s P. Pelikánem SJ vychoval celou jednu generaci katolické mládeže. Čekáme na životopis dr. Noska, který by nám zcela otevřel život tohoto velikého křesťana a který by tím pronikavěji učil i po smrti.

IX. CHUDÍ

Vzpomíná Frant. Maria Horák, „Život“, č. 10/1935

Bylo to přání našeho zvěčnělého dr. Noska, aby na jeho rakev se nekladly věnce, ale aby místo toho bylo pamatováno na Družinu sv. Kláry. A když jsem procházel seznamy dárců, kteří jeho památku uctili věnováním daru, tu jsem se zaradoval nad číslicí: Křesťanští odboráři z Hradčan 25 Kčs.

Řeknete 25 Kčs, to je toho! To je nějakých peněz! Ale nesmíte zapomínat, že v tomto případě jde o vdovin groš, že skupina našich odborářů na Hradčanech, která má polovinu členstva nezaměstnaného, těžce a velmi těžce shání groše na to nejnutnější, že často není s to dostát svým účelům charitativním a sociálním a že hluboká, vroucí vděčnost chudých a nezaměstnaných našich odborářů rýsuje se v jejich daru. A co skupina bude skupinou, bude v její pokladní knize poznámka o tom, že vděčně pamatovala na muže, který jí nebyl lhostejný. A bude i v jednatelské knize.

Bylo to dne 12. ledna t. r., kdy hradčanští odboráři opět uspořádali jednu ze svých pravidelných schůzí. A nepřišlo tehdy jen členstvo, strahovská klubovna, kde odborářské schůze se pravidelně konaly, byl plná, přímo nabitá, tolik přišlo i hostů. A nebylo to nic divného, vždyť se vědělo, že bude mluvit dr. Nosek, řečník, kterého na celé řadě schůzí již před tím na Strahově hostili jak naši odboráři, tak i Katolická akce pro Prahu IV.

Dr. Nosek přišel. Prostě, pokorně. Ani aktovku, ani kabát nesvěřil nikomu. On, který všem chtěl a dovedl sloužit, nechtěl, aby jemu někdo sloužil. A mluvil. Prostě. Jeho referát nebyl, jak se říká „vábivý“, scházela mu velká gesta a nabubřelé fráze. Zato byl tím věcnější, hlubší a tím pravdivější. Tak jako ve svých předcházejících přednáškách mluvil i tentokrát, nevyhýbal se pravdě, byť byla sebesmutnější. Chtěl, aby každý z přítomných měl před očima celou vážnost naší doby i celou vážnost zítřků, bez okrašlování, bez retušování. A z úst a hlavy dr. Noska, který tehdy již churavěl a předem omluvil svou hlasovou indispozici, řinula se myšlenka za myšlenkou, zásada za zásadou a vše to bylo podepřeno fakty a jasnou mluvou číslic. A ze všeho vanula jeho hluboká, vroucí víra, jeho nesmírná touha po opravdovém křesťanství, které každému dává, co jeho jest, a které nezná nic většího a nic krásnějšího než lásku a zase lásku.

O hornících na Duchcovsku tehdy mluvil, o lidech mozolných dlaní, kteří z osmdesáti procent odpadli, ale přece tolik jako marnotratní synové si odnesli z otcovského domu, že dovedli křesťansky milovat. Že přistoupili ke snížení počtu vlastních směn, jen aby se našla práce a aby se našel chléb pro nepracující druhy.

„Dovedeme my tak křesťansky jednat, jednáme-li vůbec tak, když jde o to, abychom vlastními těžkými hmotnými oběťmi přispěli druhému, jemu dopomohli ke chlebu a existenci?“ zpytoval svědomí přítomných dr. Nosek. A jeho řeč a jeho myšlenky nesly pak se zatajeným dechem naslouchající dál, až vyvrcholila v jásavém přímo vyznání Boha, jedinou záchranu i nás, dítek dvacátého století, ze všech běd a krizí naší doby. „Byl jsem tehdy ještě ministrem,“ řekl dr. Nosek, „když za mnou přišla paní poslankyně X, abych prý něco učinil pro paní Y, že prý žije ve strašné bídě. Manžel její byl poštovním radou a dal se s ní rozvésti a vzal si druhou. Pak zemřel a penzi po něm dostává druhá žena, s kterou žil hrst let, zatímco první žena, se kterou žil snad dvě desetiletí, nedostává po něm ani haléře penze a od jeho smrti je úplně bez prostředků a důchodu. A tu chtěla paní poslankyně X, abych jí pomohl. Já jí řekl, že nejde o ojedinělý případ, že se takové případy budou víc a víc hromadit, ale není prostě zákonitého titulu k povolení výpomoci takovým ženám. Je mi toho velmi líto, ale to není v mé moci, prostě není. Ale přesto znám prostředek, který by všechny budoucí manželky uchránil takové mizérie, v jaké se octla vaše prosebnice. Zrušme manželskou rozluku a takové případy se více opakovat nebudou!“

Jako saň vylítla prý paní poslankyně X, zasyčela něco o zpátečnictví a již byla pryč. A přece, chtějte, co chtějte, nic nepomůže, nic nepřispěje, dokud se u nás zase v malém i velkém nebude zachovávat zákon Boží!.

A mistrně, od srdce a duše, jak jen dr. Nosek to dovedl, mluvil pak o zákonu Božím, a když skončil svůj referát, tu nechtěli jsme věřit svým zrakům – přednáška začala v osm hodin a nyní bylo půl jedenácté.

A pak ještě účinná slova i činy pro tisk, pak ještě jsme spolu rozmlouvali o nových knihách, které se chystají pro mládež, „ženský Thot“ že to bude, sl. Chudáčková že již pracuje na překladu, a na památku mi věnoval jeden exemplář německého originálu. A pak stiskl ještě jednou všechny ty mozolné ruce, které vděčně se k němu vztahovaly, a pak i my jsme se loučili. Netušil jsem tehdy, že naposledy jsem stiskl ruku muže, kterého jsem měl tolik, tolik rád... Nevědomky jsme se loučili pro celý život...

A pak vůle Boží volala mne na jiný úsek práce, pryč z Prahy a z nového prostředí, jak bylo domluveno, chtěl jsem mu dopsat, kdy sem má přijet, aby zkypřil svými myšlenkami, svojí vroucností tvrdý úhor. A zatím k nám již dr. Nosek na schůzi nepřišel a přijít nemohl, ale on mluvil svým životem, svým umíráním, svou smrtí. Celým tím velkým, krásným souladem života muže veliké víry.

Dvacet pět korun věnovaných drahými hradčanskými odboráři místo kytice na rakev dr. Noska jsou tichou, nenáročnou zvěstí o tom, že dr. Noska měli rádi a mají rádi lidé mozolných dlaní a prostého cítění, nezfalšovaného nikým a ničím. Že ho měli a mají rádi, jako jsme ho měli rádi my všichni, kteří jsme k němu utíkali o radu a pomoc, když na nás dorážela bída jiných, kteří jsme ho znali jako muže, jehož čistý životní štít a jehož hluboká víra i nesmírnost vědění ho učinily něčím, s čím sotva kdy ještě v celém životě se setkáme.

X. REALISTA

Vzpomíná Josef Řezníček, „Život“, č. 10/1935

Jak jsou prostředky lidské řeči nedostatečné, chceme-li vyjádřit něco, co má být výrazem vzpomínky, lásky a úcty k osobnosti, jakou byl náš velký zesnulý. Zvláště když jde o dr. Noska, který neznal shovívavosti vůči slovům a nade vše a do popředí všeho stavěl čin, čin hodný praktického katolíka. To jej dělalo nedostižitelným, nedostupným těm, kteří jsou ctiteli mnohomluvnosti, laciné uliční demagogie, na kterou se redukuje u nás – bohužel – často politická aktivita.

Bylo vzpomenuto po smrti dr. Noska v novinových článcích nutnosti, aby jeho dílo nezahynulo, aby bylo jeho spolupracovníky a následovníky konáno stále a přivedeno k potřebnému rozmachu, pod zorným úhlem platným pro posuzování činů i každého slova a podle zásady: „Co by tomu řekl dr. Nosek?“ Doslovné splnění této zásady znamenalo by snad vzdáti se jakéhokoliv slova uznání jeho práce, protože on nikdy svou práci necenil a viděl ve všem svém konání jen projevy Boží vůle a úsudek Boží Prozřetelnosti. Ne pro památku dr. Noska, ale pro ty, kteří chtějí poznat vnitřní a vyšší stránku jeho celoživotní práce, přervané smrtí před padesátkou, chci v těchto řádcích pozměnit – jen pro tentokrát – onu směrnici v těchto několika řádcích vzpomínek v ten smysl: „Co nám říkal dr. Nosek svou prací, celým svým životem?“

Poprvé poznal jsem dr. Noska v prosinci 1925, kdy Sdružení katolické mládeže v Čechách mělo v Praze kurz pracovníků za vedení P. Klementa. Zájem o SKM, probuzený čtením Dorostu již na střední škole – třebas hnutí na Moravu nezasahovalo organizačně, zato svým morálním vlivem a vzorem –, vedl mě do řad posluchačů kurzu, před něž v defilé vybraných řečníků a pracovníků předstoupil také poslanec dr. Fr. Nosek. Za několik dní na to se stal ministrem vnitra. Pro nás, kteří jsme na střední škole, a zvláště na univerzitě vstřebávali do svého myšlení papírový integralismus „Rozmachu“ a měli jsme předem o „partajnících“ určitý úsudek, málo schopný klidně posuzovati politickou práci českých katolíků, mohlo být téma přednášky dr. Noska banalitou. Mluvil o katolících v politice, o možnosti a nutnosti čistoty v politice, o souladu veřejné činnosti s katolicismem. Každý, kdo prošel vývojem naší generace, měl jistě chvilky, kdy se mu rojily pochybnosti o politické straně jako správném výrazu tužeb československých katolíků ve veřejném životě, přičemž skrupule byly posilovány disharmonií mezi myšlenkou a činem, slovem a praktickým životem nejednoho reprezentanta našeho veřejného života. Že tyto pochybnosti mě opustily a jsem nikdy v další své práci nezapochyboval, zvláště jako novinář, o nutnosti naší politické práce, o to má zásluhu dr. Nosek. V jeho výkladu nebylo slovíčkaření. Byla to prostá, upřímná slova, za nimiž stojí vykonané činy a současně s každým slovem zraje nový čin, čin hodný katolického politika.

Při práci s mládeží několikrát jsme se setkali s dr. Noskem. Nepociťovali jsme nijak jeho uzavřenost. Vyplývala jako samozřejmá z celé jeho bytosti. Byl to typ politika, kterému je cizí tzv. duše davu a snaha zalíbit se lidem. Jeho práce s mládeží byla nezištná pastorace laika, který viděl, jak je zanedbáván lán katolické obrody, která jediná může vyrůst z mladých, ale jen z těch, kteří jsou praktickými katolíky, svědomitými v plnění svých občanských povinností a pevnými a odhodlanými setkávati se na cestě k ozdravění našeho katolického života s překážkami a nevděkem právě tam, kde se nejméně očekává – ve vlastních řadách. Dr. Nosek jako politik byl úzkostlivým strážcem nepolitického charakteru SKM. Není to paradox. Je to skutečnost, která je odůvodněna opravdovým žitím s Církví, která chce nábožensky silnou a dobře vychovanou mládež, aby pak jednou ve veřejném životě zasáhla na katolických zásadách svým praktickým životem a svými schopnostmi. Polovičatost je největším škůdcem katolíků v politice.

Co udělal dr. Nosek pro výchovu katolické mládeže k správnému chápání životního poslání československých katolíků, neoceníme v přítomnosti. Cítíme již dnes, že jeho živý příklad odešel nám dříve, než jsme se dovedli postavit na jedině pevnou a bezpečnou základnu naší veřejné práce, opříti se o mládež obrozenou a prodchnutou duchem katolicismu činem. Vůdcové mládeže mají možnosti v praxi provést ideál dr. Noska tak, jak jej on sám činem prováděl. Píši to nejen jako bývalý funkcionář SKM, ale jako novinář, který je si vědom své povinnosti říci včas rozhodné slovo.

Kdybych měl kvalifikovat dr. Noska podle jeho vztahu k novinám, musil bych říci, že nikdy dr. Nosek nestál o registraci své práce, tím méně o její uznání v tisku. To byla jeho chyba, protože je ještě tolik lidí, kteří vědí o politické práci a schopnosti politiků jen to, co o nich napíší noviny. Význam tisku pro věc a katolické zásady nikdy však nepodceňoval. Nebyl z politiků, kteří se

specializují na výklady novinářům na každém kroku, aby si byli jisti jejich zmínkou o své osobě. Neměl smyslu pro takovou reklamu, podceňoval interview jako odřený jev žurnalistické mašinerie. V užším kruhu dovedl však říci několik slov novinářům, k nimž měl důvěru, leccos, co prospělo věci a novinám lépe než sáhodlouhé výklady. Jeho vlastní články v novinách a časopisech měly zvláštní ráz, neobvyklý v našich listech. Ukazovaly na politickou a žurnalistickou kulturu, s jakou se setkáváme v renomovaných listech románských a germánských katolíků. Z jeho článků bylo zjevné, že je píše odborník, ale také katolík, třebaže dovedl být v tomto smyslu podle potřeby i nenápadný, ale vždycky rozhodný.

Chtěl bych připomenout ještě jednu myšlenku dr. Noska. Měl na srdci jednotu katolíků i ve veřejném životě. Proto měl ministr Šrámek v něm velkou oporu, zvláště v poměru k ludové straně. Věrný své zásadě, kterou viděl slovem vyjádřenou v citátu z Carlylových „Hrdinů“, tak často jím v poslední době užívaného: „Známkou každého hrdiny všech věků, míst a všech okolností jest, že proniká ke skutečnosti a opírá se o věci, a ne o zdání věcí.“

XI. POLITIK

Vzpomíná L. Peřich, „Život“, č. 10/1935

Po smrti člověka zazáří jeho dobré vlastnosti světlejším jasem jako světlo za dne v pokoji, když zavřeme okenice. Co nám bylo skryto a co nám připadalo všední, běžnou činností člověka, jenž koná poctivě své dílo, objeví se nám naráz v podobě vybroušeného drahokamu, jenž láme a odráží paprsky, jimiž osvítil ho blesk smrti.

To viděli jsme zřejmě a průkazně při smrti dr. Františka Noska. O činnosti soukromé jsme toho věděli málo, jen nahodilé drobty, neboť dobré skutky dějí se ve skrytu. Nad jeho přednáškovou činností kulturní jsme stáli často s nepochopením a údivem, neboť byl to přece politik a v jeho činnosti veřejné hledali jsme stopy stínů, v nichž bují květena našich politických bažin.

A přece z jeho osobnosti a z jeho díla vyzařovala síla, jež mimoděk přitahovala a budila úctu. Tak stal se dr. Nosek, myslím, jediným z politiků lidové strany, jenž našel poměr, či spíše k němuž našla poměr nová generace katolíků, jež dospívala a dospěla v letech popřevratových. Z počátku byl to poměr úcty a vážnosti k staršímu druhu z řad slavné kdysi České ligy akademické a později se z toho vyvinul – také vlivem jiných okolností – poměr srdečné a poctivé spolupráce.

Je jistě zajímavé, že s pochopením u generace poválečné souběžně a téměř ruku v ruce šlo odcizení a nepochopení u oficiálních politických vůdců a pro pozorovatele nebo sociologa stavu dnešního politického života bude v budoucnosti důležitým poznatkem zjištění, že dr. František Nosek na vrcholu své veřejné činnosti stál tu jaksi politicky osamocen s hrstkou věrných přátel.

Tvrdím, na vrcholu své politické činnosti. V poslední době všechny složky jeho pracovního zájmu byly vystupňovány do horečné přímo intenzity a jeho osobní poměr k veřejné činnosti nabýval krystalické podoby, se všemi přednostmi i nebezpečími této podoby. Byl jasný, čistý, nesmlouvavý, bylo tu nebezpečí řezu a z toho rostla i jakási apodiktická jistota. Jestli někdo v katolickém táboře měl vlastnosti vůdce, byl to dr. Nosek, a ten byl téměř v ústraní. Jednak silou své osobnosti, jednak také tím, že po mnohých stránkách ztělesňoval ideál křesťanského politika, jemuž veškeré jednání, a tak i veřejná činnost je jen prostředkem k cílům daleko vyšším, dokazoval stále všem a nakonec stal se svým životním dílem důkazem nejlepším pro všechny ostatní, co je laický apoštolát.

Práce veřejná byla mu jen prostředkem k dosažení cílů duchovních. Politika i hospodářství byly mu službou, ale musely zase též sloužit principům vyšším. Tak postupoval přesně podle stupnice hodnot věčného, imanentního řádu a naplňoval jej. A v tom především zůstává velkým, bohužel dnes však příliš vzdáleným ideálem všech politiků současných a zůstane jím i pro budoucnost, jestliže chceme věřit, že vývoj lidstva bude spět dále a výše.

XII. PARLAMENT

Vzpomíná Fr. Světlík, kanovník a poslanec, „Život“, č. 10/1935

Dr. Nosek v parlamentě patřil k pilným a dochvilným poslancům. Jestliže se vytýkalo právě poslancům z Prahy, že nedocházejí do parlamentu a že tam „prezenci drží“ hlavně poslanci přespolní, to o dr. Noskovi, který bydlel v Praze, se to říci nemohlo. Ať zasedal klub – tam jsme byli s dr. Noskem obyčejně první –, nebo výbor, nebo plénum. Stával vždy na svém místě. Činil tak, i když přestal být ministrem. Bývalí ministři se často již nemohou vžíti do úkolů prostých poslanců a ignorují všední parlamentní práci, ale dr. Nosek takový nebyl. Vstoupil znovu do řad pilných a pracovitých poslanců, jako by jakživ nebyl býval ministrem. Zkušenosti z ministerské rady a z resortů, jež spravoval, ovšem jeho parlamentní činnost značně povznesly.

Dr. Nosek nepatřil však jen k poslancům nejsvědomitějším, nýbrž řadil se i k onomu nepříliš četnému výběru členů parlamentu, kteří k činnosti zákonodárné měli plnou kvalifikaci. Parlament měl nadbytek tribunů lidu, ale měl málo lidí, kteří byli s to, aby formulovali zákony nebo zaujali stanovisko k jejich znění, když zákony pravidelně předkládá legislativní sekce příslušného ministerstva. Běželo-li o referáty v klubovních schůzích o předlohách zákonů, byl to nejčastěji dr. Nosek, který podával klubu zprávu a kritiku. A proto klub ho vyslal dvakrát do kabinetu, zvolil ho svým místopředsedou, který řídíval někdy klubovní schůze, vyslal ho do rozpočtového výrobu, do úsporné parlamentní komise a volíval ho pravidelně jako svého representačního řečníka pro plénum v rozpočtových debatách. Ocenění, kterého se mu dostalo v klubu, přeneslo se také do celé sněmovny, kde byl vážen neméně. Vědělo se, že svým postavením, které si ve sněmovně vybudoval, nabyl významu všenárodního.

A ještě dr. Noskovi bývaly svěřovány četné referáty nejen v klubu a výborech, nýbrž také v plénu, stal se i referentem o kongruovém zákonu. Připomínám tento jeho referát zvláště proto, že při tomto referátě stal se dr. Nosek cílem hlavního útoku levice podniknutého v památné celně-kongruové debatě na sněmovní tribunu. Dr. Noskovi byly tehdy rvány spisy z rukou, byly mu drženy ruce, aby nemohl jako referent dávat při hlasování znamení, jak se má hlasovat, a za všeobecné vřavy byl inzultován nejhorším způsobem. Není třeba podotýkat, že tehdejší kongruový referent snesl to všechno statečně a s chladnou krví a v ničem neustoupil teroru, takže také jeho velkou zásluhou byl kongruový zákon odhlasován. Že se mu za to nedostalo vděku a brzy se na to zapomnělo, rozumí se v politickém životě samo sebou.

Vynikajícího místa v klubu, ve straně a v parlamentě vydobyl si dr. Nosek nejen svým velkým vzděláním ve vědách právních, národohospodářských a finančních, nýbrž i svým vynikajícím charakterem přesvědčeného a praktického katolíka. V dobách levicové opozice volali na něho, hájícího na parlamentní tribuně zájmy katolické, že je „jezuita“. Dr. Nosek to nikdy neodmítal, ježto v tom viděl dobrou charakteristiku své osoby. Je pravda, že byl cele oddán učení Kristovu, že podle něho žil, že promítal stanovisko křesťanské také do zákonodárství. Náboženský ráz

Noskovy osobnosti byl znám celému parlamentu, který plně oceňoval její ušlechtilé smýšlení a nezištnou práci pro všechno dobré – velké. Ani příští Klub lidových poslanců, ani parlament vůbec nenahradí tak snadno vynikající osobnost dr. Noska, který se stává vzorem katolického parlamentníka, zůstane tak žít a zářit do nejdelší budoucnosti.

XIII. SNĚMOVNA

Vzpomíná A. S., „Život“, č. 10/1935

Před 25 lety, dne 7. ledna 1920, komisař zem. finanč. řed. dr. Fr. Nosek, slovem „Slibuji“ vzal na sebe povinnost, že jako poslanec republiky bude zachovávati zákony republiky československé a zastávati svůj úřad podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Tento slib byl pro něho svatým, uloženou povinnost konal po 15 let bez oddechu, bez dovolené, vždy ochotný nejen převzíti každou práci, ale také ji svědomitě, přesně a v určenou dobu provésti. Všichni, kdo s ním pracovali, vědí, jak krásná a snadná byla s ním práce. Poznámka do zápisníčku byla pevnou zárukou, že referát v slíbené době bude odevzdán.

V prvním voleném Národním shromáždění byl členem výrobu imunitního, soc. pol., ústavně právního, rozpočtového, Stálého, komise pro zkoumání činnosti Stálého výboru a komise pro kontrolu dávky z majetku. O tom, že to nebylo jen pouhé členství, nýbrž neúmorná, vysilující práce, svědčí fakt, že dr. Nosek byl 52krát zpravodajem pro plénum sněmovny, nejvíce ze všech poslanců.

V druhém volebním období jako ministr vnitra a pošt a telegrafů pracuje v ministerstvech, takže ve sněmovně byl zpravodajem pouze o platech státně zaměstnaneckých o kongruovém zákonu.

V třetím volebním období podává zprávu 13krát a jeho činnost vrcholí ve funkci člena výboru parlamentní úsporné a kontrolní komise, kde mu byl přidělen referát o školství, financích a poštách. Zde, tak jako jinde, neznal únavy a oddechu. Zbytečně nemluvil, ale když se ujal slova, jeho věcné důvody byly plně přesvědčující. Zde s ostatními členy úsporného výboru vykonal pro stát práci, o níž veřejnost nemá ani tušení. V té době, kdy výbor pracoval, neznaje dovolené, přes léto, umírá mu náhle synáček, umírá po hrozné noci. A dr. Nosek sedí druhý den ve výboru, vždyť slíbil konat povinnost. Za dva roky po řadu měsíců umírá mu manželka. Tráví u ní bezesné noci, hrdinsky ji utěšuje a ráno zasedá na své místo v úsporné komisi beze slova tiše a přesně. Proto právem ve své řeči v poslanecké sněmovně brání se proti obviňování poslanců a senátorů, jako by „Národní shromáždění nebylo nic jiného než vybrané shromáždění korupčníků, lumpů, zlodějů a darebáků“. Prohlašuje: „Nikdo, kdo takovýmto způsobem tyto věci líčí, nekoná žádným způsobem dobré služby ani demokracii, ani parlamentu, ani celému národu. Domnívám se, že začíná býti čas, abychom jasně, zřetelně a otevřeně začali proti tomuto paušálnímu, všeobecnému a neodpovědnému štvaní a nactiutrhání mluvit. Není to prostě pravda. Není to prostě pravda a jest mravní povinností většinových stran, aby jedenkrát jasně a zřetelně veřejnosti pověděly, že to neustálé štvaní a vykládání o bezpříkladné korupci, o které se stále mluví v některé části denního tisku, není nic než neodůvodněné, protistátní, nemravné osočování.“

Vidíme-li dnes před sebou celou jeho osobnost a zakončený život, jedna jeho vlastnost je nejmarkantnější: byl to život naprosto konstruktivní. Všechno jeho úsilí se nese jen k budování, stavění, k pozitivní činnosti, jak najít cestu k lepšímu. Nebyl snílek, v jeho slovníku o věcech profánních vyskytují se stále a stále slova: „rozumné důvody“, „lze rozumně očekávati“, „nelze

rozumně žádati“, „lidské vady a nedostatky nedovolují“, ale ve věcech božích tento reálný politik jako hluboce věřící křesťan vynalezl slova: „svatá lehkomyslnost“.

Celá jeho činnost je jediným aplikováním zákonů Božích ve všech směrech jeho působení, je to jediná touha prokázati, že i v politice nejen je možno řídit se přikázáními Božími, nýbrž že je to pro katolíka jediná cesta, jak dojít k cíli. Ti, kdo s ním pracovali z jiných stran, věděli, že dr. Nosek – bystrý a obratný politik – nelže a že to, co řekl, je pravda a sami se vyjadřovali, že v tom je právě nebezpečným pro své protivníky. Kolikrát vykládal příslušníkům druhých stran a dokládal citáty z Písma svatého, proč pro tu či onu věc nemůže lidová strana za žádných okolností být získána a přistoupit na kompromis, neboť jde o zákon Boží. Kolikrát během jednání uváděl vzory a analogie ze života sv. Františka či jiných velkých svatých a dovedl to podati takovým způsobem, že přítomní vždy s úctou naslouchali.

Všemi jeho řečmi jako červená niť pronikají dva motivy: jednání musí být mravné (mravní a osobní odpovědnost) a sociálně spravedlivé. („Sociální spravedlnost – iustitia distributiva, spravedlnost, která dává každému, co mu náleží.“) V r. 1923, když ve sněmovně mluvil o úpadku banky Bohemie, nevyužívá toho politicky, aby ukázal na druhé, ale poctivě hledá příčinu. Nachází ji v mravním rozvratu společnosti. Kdo se tedy staral o mravnost, kdo o mravní hodnoty, jak se k tomu dochází teprve dnes po dvanácti letech? A tehdy Nosek zdůrazňuje: „Je nedobře přehlížeti, že zde hrají velkou roli také momenty mravní, zde jsme u velkých bolestí, mravních nemocí současné společnosti.“ A uvádí příklady nepoctivého utrácení vydlužených peněz. Vůbec, když Nosek posuzoval něčí provinění, nezkoumal jen čin samý, nýbrž vždy se rozhlédl po okolí, pátral, proč vůbec k tomu činu mohlo dojít, a teprve podle toho soudil. Tehdy končí svou řeč: „Jestliže znovu opakuji, že vedle hospodářských důvodů, které jsem naznačil, jsou to i momenty mravní, které spolu napomáhají k budování a napravování současných neblahých poměrů, tak jsem toho přesvědčení, že jest třeba tyto mravní momenty víc a více zdůrazňovati.“

Jiným pronikavým rysem jeho povahy byla pokora. Pokorný, ale nebojácný sluha Páně. Jeho pokora byla až nepříjemná, poněvadž jsme sami nedovedli následovat ho v jeho pokoře a bylo nám trapné, že nedovedeme být tak pokorní ke svým spolubližním a opomíjíme spoustu těch maličkostí, které však u někoho byly samozřejmostí. Na stránce 2365 těsnopiseckých zpráv posl. sněmovny II. volebního období, kde je vytištěna zpráva dr. Noska jako zpravodaje o kongrue, čteme: „Potyčka mezi poslancem Kreibichem a zpravodajem posl. dr. Noskem.“ Byl to bouřlivý den ve sněmovně. Opozice chce za každou cenu znemožniti odhlasování kongruy, zpravodaj je obklíčen opozičními poslanci a tu komunistický německý poslanec Kreibich napadne dr. Noska, chce mu vyrvat spisy, a tu tento pokorný a mírný člověk u vědomí, že koná svou povinnost, vypořádá se s p. Kreibichem tak, že tento záložní důstojník neměl již odvahy podruhé tohoto pokorného a klidného civilistu napadnout. Dr. Nosek vytrvá na svém místě, neustoupí násilí a zprávu dokončí.

Posledně mluvil ve sněmovně dne 7. listopadu 1934. V naší sněmovně nebývá zvykem, aby poslanci jiné strany projevovali souhlas s vývody poslance strany jiné. Tentokrát tomu však bylo. Celá sněmovna, silně obsazená, naslouchá pozorně jeho vývodům. A po jeho řeči, při níž projevovali souhlas někteří poslanci strany soc. dem., nár. soc. a agrární, zvláště evangelický farář Ruppeldt, gratulují dr. Noskovi. A o čem mluví? Líčí, jak liberalismus neblaze působil na veškeré podnikání a porovnává dnešní poměry se středověkem, mluví o investicích a půjčkách na ně, jak středověk vycházel ze stanoviska zatížení člověka prvotním hříchem, a tedy náchylného ke zlému, a proto reguluje jeho lačnost po zisku, kdežto liberalismus, pokládaje člověka za dokonalost samu, ponechává ho působení těch přírodních sil, kterými je sám ovládán jako všechno ostatní. Vůbec dr. Nosek vždy měl na mysli lidskou nedokonalost, náchylnost člověka ke zlému a vždy s nimi počítal, když šlo o praktické provádění nějaké normy. Dále mluví o nacionalismu, o ušlech-

tilém závodění národů a celá jeho řeč, jeho poslední slova k národu, jsou vyznáním toho, co celým svým životem prokazoval, vyznáním demokracie.

A tento přesvědčený demokrat a státník končí těmito památnými slovy: „Záleží na větší nebo menší míře trpělivosti většiny tohoto státu, aby tuto novou formaci (fašismus) přežila do té doby, až zase ztratí více své nevalné soudržnosti. Takový hypernacionalismus český, italský, německý by neznamenal nějakou cestu dorozumívací, ten by znamenal přiostřování mezinárodní situace, až ke konečné zhoubné konflagraci, která by ve svých plamenech musela zničiti všechnu civilizaci současné Evropy.“ Zdůrazňoval: „Ale, prosím, po této stránce, aby bylo jasně rozuměno, neznamená to nějakou lhostejnost národní nebo něco podobného. My nesmíme zapomínati, že je to přirozený řád, který pro nás znamená řád Bohem daný, aby jednotliví národové vyvíjeli své schopnosti, které jsou u nich individuální. To znamená, že každý národ bude si hleděti svých zvláštností a bude pěstovati to nejlepší, co dovede vytěžiti z těch svých individuálních vlastností, aby je reprezentoval nejen pro sebe, nýbrž i pro velikou společnost a rodinu národů, pak to znamená myšlenku národního vyrovnání, vzájemné výměny hospodářských statků, nemluvě ani o vzájemné výměně statků duchovních. To znamená možnost vzájemného dorozumívání, a to znamená také zabezpečení skutečně demokratického způsobu rozhodování nejen na formu vnitřní, nýbrž také na formu mezinárodní. Tato demokracie myšlenek pak vyplývá zase z přirozené povahy věci samé.“

Připomíná, že my jako slabé Adamovy děti nejsme s to, abychom každou věc vykonali stoprocentně. A pokračuje: „Z těchto vnitřních důvodů vyplývá naše přiznání k demokracii, odtud vyplývá také obava, že by se na těch věcech mělo něco změniti, poněvadž, jakmile se opustí základna demokratického řízení veřejných záležitostí, dříve nebo později – nemůže to býti jinak – dochází k jednostrannému reglementování ať jednotlivce, nebo nějaké politické skupiny, znamená to úžasné ohrožení bezpečnosti osobní svobody a znamená to také dříve nebo později nastoupení špatných, bludných cest, poněvadž ony nejsou výhodným, prospěšných způsobem kontrolovány a korigovány od všech těch, kteří jsou také spolu povoláni k tomu, aby o otázkách veřejných spolurozhodovali. Z těchto hledisek prohlašuji, snažíme se o to, aby všechny snahy předsedy vlády a ministra zahraničí a celé vlády byly podporovány co nejvíce, abychom tak uplatňovali prakticky to, co jsme si svého času hrdým způsobem dali do vstupních slov před ústavu československého státu, že jsme národ mírumilovný a demokratický.“

XIV. HOSPODÁŘ

Vzpomíná Msgre Fr. Vaněk, děkan pelhřimovský, „Život“, č. 10/1935

Nezdálo se vám to někdy paradoxní, že dr. Nosek, muž tak nábožensky hluboký, vrhl se na studium otázek hospodářských a finančních? Kdo ho však znal blíže, nedivil se.

Věděl, že svět se brzy bude svíjet hospodářskou krizí. Věděl, že právě tento úsek bude vážnými pracovníky opuštěn, a proto přiložil své ruce tam, kde nejúsilněji bylo voláno: „Žeň mnohá, dělníků však málo!“

Svou práci vždycky dával do služeb vyšších, nadzemských. Každá práce byla mu podstavcem, který měl nést světce. Chtěl pomáhati lidu v jeho bídě, aby pak jeho uklidněnou duši mohl pozdvihnouti k nebesům dřív, než jiní mu nabídnou svou pomoc, otrávenou nevírou. Arcibiskup Kordač sám volával přímo prorocky: „Dva tábory naposled zůstanou: Kristův a bolševismu, sli-

bující nebe na zemi.“ Dr. Nosek nezapomněl Kristových slov nad hladovějícími: „Líto je mi zástupů!“ Nezapomněl, že hladový půjde za tím, kdo mu dá chléb.

A proto rozdával nejen sám chléb, takže umřel chudý jako jeho miláček sv. František, proto zakládal sirotčince a útulky, proto zakládal lidové záložny, pracoval v bankách, aby vymanil náš lid z područí liberalismu a tím i nevěry.

Byl to finanční talent, který už na univerzitních studiích udivoval kolegy a profesory a který chtěl zakotvit na univerzitní katedře. Ale když ho předáci lidové strany upozornili, aby jako finanční úředník dal své nadání a vědění do služeb nejen státu, ale i naší politické strany, začal i zde vzdělávat pole u nás nejvíce opuštěné, hospodářské a finanční.

To, co vykonal pro konsolidaci Svazu od r. 1926, je dosud nedoceněno, a já, který jsem jeho záchrannou práci hodně zblízka pozoroval, v duchu jsem mu často ruce zulíbal. A nejen mě uváděl v úžas jeho finanční rozhled, jeho houževnatost, ale ještě více jeho důvěra v Prozřetelnost Boží. Nedá Bůh zahynouti, bylo jeho heslo. Nezapomenu jeho klidu, když líčil delegátům raiffeisenek situaci: „Byla to loď, která narazila na skalisko a do níž vnikla voda. Ale už je s pomocí Boží otvor zacelen, porouchané stroje se silně opravují a nepotrvá dlouho, co bude třeba loď ještě očistit, vyleštit a zase vesele popluje za svých cílem.“ A delegáti odnášeli si uklidnění do svých ústavů. A to uklidnění (a to bylo tehdy všecko) nemohl zajistit nikdo jiný tak jako osobnost ministra dr. Noska. Finanční autorita, křišťálový charakter. Jeho zásluhou jsou dnes pozice Svazu tak zpevněny, že mohou mu naše raiffeisenky nyní bez obavy své vklady svěřovati.

Jeho práce byla nejen záchranná, ale dávala se i na výboj. Který z našich pracovníků zanechá po sobě trvalejší pomník své činnosti než dr. Nosek, zakladatel 84 Lidových záložen? Znal předem, kam míří chystaný bankovní zákon: zamezit od r. 1934 zakládání nových finančních ústavů. A proto horečným tempem kladl základy našim novým ústavům, a najednou, takřka přes noc, vidí užaslá nepřátelská veřejnost hustou síť našich hospodářských, finančních ústavů. A nejen zakládal Lidové záložny a s nimi raiffeisenky. Byla by to práce pochybné ceny, kdyby se nestaral o jejich vybavení odbornými silami, o stálou kontrolu a spolupráci. Finanční ústavy, družstva, Lidové záložny a raiffeisenky jsou dobrodiním strany a kraje, jsou-li odborně a poctivě řízeny, ale kletbou, když neznají svou odpovědnost za svěřené miliony. Peníze vlastní jsou svaté, svěřené svatější, říká náš lid. Ovoce 100 svědomitě řízených našich ústavů nevyváží škoda jednoho, který by připravil své vkladatele o jejich úspory.

Proto dr. Nosek zakládá Poradní sbor Lidových záložen, který se schází, z každého ústavu delegát, nejméně čtyřikrát do roka. Na 100 nás vždycky bývalo. Dr. Nosek přednášel o všech zahraničních i vnitrozemských zjevech finančních. Jeho přednášky o pádu amerického dolaru, o pádu anglické libry, o zřízení Reeskontního ústavu, o devalvaci měny, o státním rozpočtu, o práci jeho v úsporné a kontrolní komisi uvádějí přítomné delegáty odborníky v úžas, neboť je vždy vyzbrojen takovými vědomostmi, které ovládá jen finanční kapacita.

Ale nespoléhá jenom na sebe. Povolává na tyto přednášky odborníky, jako je dr. Engliš, ředitele Národní banky, Moravské banky, Reeskontního ústavu; právníky, kteří vysvětlují delegátům směnečný zákon, zkušenosti se státními aj. cennými papíry, řídí debatu účastníků, kteří podávají dotazy, a autoritativně je dr. Nosek zodpovídá. Vodí delegáty na exkurzi do peněžní burzy, do šekového ústavu a nepomíjí ničeho, aby mohly býti naše záložny vyzbrojeny všemi potřebnými vědomostmi a zkušenostmi, které by zajistily jejich prosperitu.

Není divu, že tyto mladé ústavy rostou, přímo kynou, jako děti, které matka nejen živí, ale i žárlivě opatruje a svou láskou zahřívá, takže v den smrti zakladatele spravují už 332 milionů vkladů. Ústřední záložna lidová už přes 40 milionů Kč a tato se stává největším peněžním katolickým ústavem českým.

Finanční činnost dr. Noska měla však širší základnu. V rozpočtové debatě byl vždy poslouchán poslanci všech stran s respektem, který odpovídal jeho světovému rozhledu, jeho přímosti a jeho noblese, takže „Národní politika“ po jeho smrti, navazujíc na jeho přímočarou nefalšovanost v rozpočtové debatě, si posteskla: „Škoda, že takoví poslanci nám z parlamentu odcházejí!“

A soc. dem. poslanec Remeš, jeho spolupracovník v rozpočtovém výboru, byl by jistě zásluhy svého protivníka v plzeňské „Nové době“ tak vysoko nevyzdvihl, kdyby si toho byl nezasloužil. Váha jeho v Úsporné a kontrolní komisi byla taková, že když ministerská rada zamítla její pracný elaborát, a proto chtěla se komise demonstrativně rozejít, dovedl ji dohromady udržet, naší republice zachovat s poukazem na houževnatost sv. Františka z Assisi, který vykonal nesmrtelné dílo jen proto, že rozeznával mezi snahou člověka a holou skutečností!

Ministr dr. Nosek zachránil čest naší doby. V době korupcí, defraudací a provizí dotýkaly se jeho ruce sice milionů, ale přece zůstaly čisté jak sluneční paprsek.

XV. KAMARÁD

Vzpomíná Ant. Remeš, soc. dem. poslanec, „Život“, č. 10/1935

Pracoval jsem s dr. Noskem od počátku existence našeho samostatného státu v rozpočtovém výboru poslanecké sněmovny, v rozpočtové sedmičce a poslední léta též ve výboru parlamentní úsporné a kontrolní komise. Měl jsem proto příležitost seznat osobní vlastnosti zesnulého tím více, ježto těsná spolupráce pro stát způsobila, že poměr náš vyvinul se v opravdové osobní přátelství. Píši proto tyto řádky s hlubokým pocitem bolesti u vědomí, že s touto dobrou a ušlechtilou duší, s velikou státnickou postavou se více neshledám.

Dr. Nosek byl především člověk práce. Konal ji s obdivuhodnou houževnatostí a svědomitostí. Byl člověkem vzdělaným, mnoho věděl, mnoho uměl a v parlamentě patřil k těm, kteří nehoní se za slávou, ale dovedou bez ohledu na svoji popularitu tvrdě podívat se pravdě do očí a nevyhýbají se odpovědnosti. Dr. Nosek byl reálným politikem, který budoval na skutečnostech, nenáviděl fráze a sváděl odvážně a statečně zápas s každou neupřímností. Měl rád svůj stát a v pravém slova smyslu zemřel v jeho službách. Bezprostředně před svým ulehnutím vykonali jsme ještě spolu revizi fondu vytvořeného z důchodkových pokut v Ministerstvu financí. Dr. Nosek pak vypracoval návrh na změnu důchodkového řízení trestního, který však již ve výboru komise odůvodnit nemohl, protože se více mezi nás nevrátil.

Škoda, přeškoda tohoto zlatého člověka, přesvědčeného a ryzího demokrata a statečného muže. Dr. Noskovi zemřel syn, on si nepostěžoval a přišel druhý den do schůze vyřizovat a starat se s námi o státní záležitosti. Zemřela mu žena a jen v zamlklosti dr. Noska jsme poznali, že stihl jej zase tvrdý osud. Nesl jej odhodlaně u vědomí, že není v lidské moci vrátit životu ty, jež měli jsme rádi. Dr. Nosek byl živým příkladem ušlechtilé zásady, vyslovené velkým křesťanem: „Neshromažďujte poklady na zemi, kde je rez kazí“ a štědrou rukou rozdával vše, co měl. Zemřel naprosto chudý a neobtížen žádnými křivdami, jichž by se byl na svých spolubližních dopustil.

Lituji hluboce ztráty tohoto věrného kamaráda v práci pro stát a jeho demokratické principy vládní formy, jejichž byl neohroženým zastáncem.

XVI. BETLÉMY

Vzpomíná Antonín Šorm, „Život“ č. 10/1935

Refektář Klementina oživl novým speciálním podnikem Noskovým – jubilejní jesličkovou výstavou – pořádanou na památku sedmistého výročí živých jesliček sv. Františka v italském Greciu. Byly to pro mne velmi radostné vzpomínky na dovolenou strávenou za jesličkami a přípravou výstavy, ale jen letmo dotknu se vzpomínek, v nichž na prvním místě stojí osobnost dr. Noska.

V červnu 1923 jednoho dne jde kolem mého stolu v účtárně Moravskoslovenské banky, kudy často chodíval do oddělení korespondenčního diktovati dopisy a různá podání, zastavil se p. poslanec u mne a tiše mi šeptal, že má v programu uspořádat jubilejní jesličkovou výstavu, zda a jak by to asi bylo uskutečnitelné a které osoby by bylo třeba přibrati k spolupráci. Byl velmi povděčen, že jsem ho upozornil na hlavního pracovníka jesličkářského, arc. konsistorního radu Karla Procházku na Žižkově. Nastínil mi potom několika slovy výstižně celý program. Když pak někdy jsem jej obtěžoval některými detaily, dovedl mne velmi jemně odstaviti, ale jinak podrobně se dával informovati, pomáhal intervencemi, kde bylo zapotřebí, a teprve na podzim byly zahájeny schůze jesličkového výboru.

Jeho místnost v bance stala se najednou jesličkovou kanceláří i skladištěm výstavních artefaktů, jež došly dříve, než bylo možno je ukládati do restaurovaného právě sálu Klementina.

Dr. Nosek pomáhal všemožně, jak třeba znázorní tento doklad. Potřebovali jsme dopravit z Kovanic u Nymburka jesličky vzácné ceny, pro dopravu velmi choulostivé. Majitel učinil podmínku, že je vydá jen p. poslanci, když si pro ně přijede autem. Dr. Nosek tehdy ještě auto vůbec neměl a nepoužíval. V celé lidové straně měl snad k dispozici auto, a to jen zřídka, poslanec dr. Josef Novák. Ač asi valné chuti neměl, přiměl jej dr. Nosek přece jednoho ošklivého listopadového dne, kdy o auto nikdo nestál, k cestě za jesličkami a sám s p. poslancem Novákem do Kovanic pro jesličky dojel. Na zpáteční cestě celou cestu musel dr. Nosek jesličky držet na klíně a pečlivě opatrovat.

Při schůzích jesličkové výstavy a rokování poznali jsme též zcela odlišnou povahu Noskovu, která přinesla mu mnoho nepřátel. Odmítl třeba pozvat osobu, o níž jaksi samo o sobě se předpokládalo, že je její čestnou povinností výstavu navštívit bez pozvání, ale naopak sám vypravil se zvát osobnosti z kruhů nám nijak zvlášť nakloněných, ale které měly být získány pro naše ideje, jako ministra Bechyně aj. Takových kontrastů, které mnozí těžko chápali, bylo ve všech počinech Noskových mnoho.

Musím též vzpomenout jeho práce při dokončování jesličkové výstavy, poslední noc před otevřením. Tehdy byl téměř celý den přítomen v chladném a promrzlém sále Klementina, pomáhal při všech možných pracích, jako přenášet nebo držet vysoký žebřík, přenášet podstavce pod jesličky atd. Byl by snad pracoval s námi až do rána, kdyby o 11. hodině v noci nepřihodil se p. Ťoupalíkovi vážný úraz (zlomení nohy), kdy pan poslanec rozkázal všechnu práci zastavit. Druhý den při zahájení výstavy omlouval nedokončení, „že ještě ani jedna řádná výstava nebyla při zahájení úplně dokončena“, a proto naši výstavu počítá též k těmto lepším řádným výstavám.

Pro jesličkový katalog napsal poetický úvod, jehož rukopis jsem si vyprosil a dosud uchoval.

Známa byla jeho láska k dětem a jesličková výstava zvláště mu dala příležitost, aby ji mohl tlumočit. Chodíval do výstavy často, i z parlamentu si sem rád zaskočil, a tu měl vždy kolem sebe skupinu veselých dětí. Často brával do náruče ty nejmenší, aby je pozvedl a ony mohly popatřit na velké voskové Jezulátko, bavil se s dětmi u velkého betléma z cukru, rozsvěcoval vedení elektrické u betléma p. učitele Tupého. Jednou jsem vešel do výstavního sálu, kdy skupina dětí s rozzářenými zraky nejčistšího blaha za ruce táhla p. poslance k mechanickým jeslím, aby k potěše malých u něho točil klikou. Byl to čarokrásný obrázek důstojný jesličkového prostředí. Ap. dr. Nosek šel častěji dětem zatočit klikou u mechanického betléma, kde vše se pohybovalo, kohout kokrhal. Jak byl ale málo chápán, poznal jsem potom z jednoho dopisu, který mi přišel do ruky, kdež p. poslanci bylo hrubě vytýkáno, že on, který je lidovou stranou určen za budoucího ministra, místo aby vymohl komusi místo ve státní službě, hraje si s jesličkami, dělá dětem paňácu a točí klikou u jesliček.

XVII. POŘÍČÍ

Vzpomíná P. Václav Tichý, farář v Poříčí, „Život“, č. 10/1935

Do Poříčí nad Sázavou přistěhoval se dr. Nosek v roce 1912 s matkou, sestrou a se svojí pozdější manželkou Annou Kubešovou, kterou rodina Noskova vzala k sobě již jako osmileté děvčátko.

Bydlívali zde pravidelně od začátku května až do konce září nebo i déle, ale byt měli zaplacený celoročně, takže sem i často během roku přicházeli.

Tento skromný byt, sestávající se z jedné světničky a kuchyňky, byl v domě čp. 8 u Tlamichů, v kterémžto domě svého času bydlíval i strahovský opat dr. Method Zavoral se svým otcem a nevlastní matkou.

Po roce se matka dr. Noska rozstonala, nebyla schopna chůze a tu ji schovanka Anna Kubešová nosívala na zádech na čerstvý vzduch, starala se o ni jako matka o dítě. Dr. Nosek mi říkával, že si ji bere jen pro její lásku k mamince a její šlechetnou duši.

Každé neděle, každého svátku bylo viděti, jak dr. Nosek pokorně klečí na posledním místě v kostele, odkud však bylo dobře vidět na hlavní oltář.

V tehdejší době válečné prokazoval dr. Nosek velké služby celému okolí poříčskému psaním žádostí a poradami. Mně nosíval v batohu na zádech mešní víno a svíčky pro kostel.

Za rok po smrti matčině dne 21. srpna 1917 slavil dr. Nosek svůj sňatek s úplně chudičkou Annou Kubešovou v chrámu Páně sv. Havla v Poříčí nad Sázavou. Vědomosti náboženské při katechismu měl jako nejlepší bohoslovec.

Při svatební hostině posadil si kněze doprostřed a sami novomanželé usedli jeden po pravici a druhý po levici kněze, ale více snažili se posluhovat hostům než starat se o sebe.

Dr. Nosek, jak jen mohl, rád si zajel s koňmi a svážel obilí. Manželství jejich bylo požehnáno dvěma dítky: Anna narodila se v červenci 1923 v Karlíně a František 12. srpna 1924 též v Karlíně.

Každého roku o Božím Těle vodíval dr. Nosek sám svá dítka před Nejsvětějšího jako družičku a mládenečka. Jak povzbuzující bylo pro zdejší osadníky, když celá rodina s dítky, a i příbuznými přistupovala zde ke stolu Páně.

Co dobra dr. Nosek na světě zasel. Nedávno mi říkala jedna paní, jak ji to dojalo, do smrti na to nezapomene. Když jednou Noskovi šli na hřbitov ke svým milým, byl právě kostel zavřen, klekli si venku na kamenných stupních a vroucně se klaněli Nejsvětější Svátosti.

XIII. LITOMYŠL

Vzpomíná dr. Josef Burek, pozd. probošt v Litomyšli, „Život“, č. 10/1935

Těch vzpomínek je tolik, že nevím, kterou z nich vybrat a vám sdělit, aby i ona přispěla k osvětlení charakteru dr. Noska, v plném slova smyslu služebníka Božího.

Od převratu, tuším, jsme se znali a spolu na Litomyšlsku pracovali.

Začal jsem veřejnou práci ihned po převratu, a to nejdříve mezi mládeží. Když se mi podařilo za pomoci zejména Štěpána Nešpora a Helenky Říhové sesbírat trosky předválečné Jelínkovy mládeže a pak mládež na základě nových stanov znovu vzkřísit a pod ústředním vedením nezapomenutelného P. Chlumského a jeho kdysi nejobětavějšího pomocníka P. Vajse ji řádně zreorganizovat, byl to dr. Nosek a po něm dr. Novák, kteří na doporučení p. dr. Doležala byli mnou získáni především k spolupráci v mládeži na našem Litomyšlsku.

Zde také, pokud se pamatuji, začala politická kariéra dr. Noska.

Dr. Nosek se stal v krátké době populárním v celém lidovém hnutí a stoupal v něm výše a výše až na ministerské křeslo.

Na mne však, na Litomyšl a náš celý kraj dr. Nosek, ač exponován na všechny strany, nikdy nezapomněl. Zůstal nám věren a oddán až do smrti. A mohu říci, že to je naše dobře zorganizované Okres. sdružení katolické mládeže, i naše silné politické a hospodářské hnutí nebo slibně se zde rozvíjející eucharistický život a naše charita, to vše nese pečeť práce a přispění dr. Noska.

U všeho stál, nad vším bděl, všemu pomáhal slovem, radou, finanční pomocí i zářivým příkladem svého křesťanského života.

Největší zásluhu má ovšem o záchranu „Lidového domu“, ohniska nejen politického, ale i kulturního a náboženského života celého východního koutu Čech. Prožil jsem po svém návratu z Ameriky v r. 1924 v Litomyšli mučivé chvíle. Lidový dům měl být za mé nepřítomnosti pro finanční břemena likvidován. Mně by se dávala největší vina, a jak znám sebe, snad bych býval této katastrofy nepřežil.

Nakonec nám přece jen Pán Bůh vzbudil zachránce. Byl to dr. Nosek. Ten, mnou řádně o všem zpraven, ujal se se vší energií záchranné práce. Došel pochopení u dr. Šrámka a začal s plánovitým ozdravováním našeho Lidového domu a s ním i jiných kulturních, hospodářských a finančních podniků lidového hnutí u nás, tak jako v Praze a jinde v Čechách.

Dále byl v Litomyšli založen „Domov sv. Kláry“. Ač se mi podařilo do začátku ústavu sehnat větší kapitál, přece jen největší starost a tíha o udržení řádného chodu tohoto našeho nejvýznamnějšího podniku spočívala na bedrech dr. Noska a „Družiny sv. Kláry“, v Praze jím založené.

Ale je ještě jiné dílo, kterým si dr. Nosek zasloužil v Litomyšli vděk farnosti. Postaral se, aby i v Litomyšli byla zřízena stanice laického apoštolátu III. řádu sv. Františka.

Na podzim, tedy nedlouho před svou smrtí, dal do Litomyšle zavést dvě sestry charitky, aby se zde věnovaly ošetřování chudých nemocných po domech, ujímaly se dětí a byly nápomocny i jiným způsobem duchovní správě v záchraně nesmrtelných duší. Sám také ze svého uhrazoval stravu a nejnutnější potřeby sester.

K této činnosti, kterou dr. Nosek v Litomyšli rozvinul, přistupují ještě desítky přednášek z náboženského, duchovního i finančního oboru, jež na okrese nebo v Litomyšli připravil a uspořádal.

A nakonec nemohu zapomenout ani kláštera sloupnického. Nebýt dr. Noska, jeho zásahu, nevím, co by se bývalo stalo ve Sloupnici u Litomyšle s tamější dívčí měšťanskou školou. Vzpomínám jen té spousty rekursů, jež přímo sám nebo mým prostřednictvím poslal státním úřadům, aby tamější klášterní školu zachránil před uzavřením. A zachránil školu.

Z toho, co jsem letmo vylíčil, vysvítá jasně, co znamenal dr. Nosek pro mne a celý katolický život v Litomyšli, na okrese, ba i v celých Čechách.

Ale pochybuji, kdybych se snažil sebepodrobněji a věrněji vylíčit práci a charakter dr. Noska, jak jsem je poznal z častých osobních styků a dlouholeté spolupráce s ním, že bych ho plně vystihl.

Duše Noskova zůstala až do smrti tajemnou nezbadatelnou hlubinou, jen Bohu známou. Jedno mi je jisté, že dr. Nosek nebyl zednářem, jak byl za živa pomlouván, že byl nejen zevně, ale i niterně hluboce věřící, že všechny jeho snahy a práce tryskaly z křesťanského idealismu, rozněcovaného a udržovaného eucharistií a duchovními cvičeními, že byl neobyčejně nadaný, vysoce inteligentní a vzdělaný, a to v každém oboru vědy (i v bohosloví), že nebyl nikdy povrchní, že šel až na kořen věci, že byl společensky noblesní, ale vždy poctivě demokratický. Býval někdy v řeči a chování úsečný, ale příčinou toho bývala velmi často přepracovanost a snad i jiné závažné důvody.

Co mi ho zvlášť přibližovalo, že o těch, kteří mu ubližovali, přede mnou a jinými nemluvíval, a když musil, vždy jen krátce a velmi slušně, že nedával nikomu znát své intelektuální převahy, že se nechlubil svými charitativními činy, z nichž mnohé konal skrytě, že neobyčejně trpělivě, bez jediného slova reptání snášel všechny kříže, jež Boží Prozřetelnost v takové míře na něho snesla. To bylo prakticky prováděné křesťanství.

V poslední době dožil se mnohého nevděku, snad ne ode všech ze zlé vůle, ale i to nesl bez stesku, statečně a s pevnou vůlí přes to se přenést a pracovat dál houževnatě za uskutečnění svých velkorysých ideálů pro rozkvět království Božího mezi lidmi.

Jak byl věrný víře a církvi, nezakolísal nikdy ve své oddanosti též k lidovému hnutí. To chtěl postavit na pevnou bázi jak hospodářskou, tak finanční, tak i náboženskou. Miloval velice mládež a v ní usiloval hlavně náboženskou a hospodářskou prací vychovat lidové straně kádr schopných, zásadních a spolehlivých průbojníků. Mládež považoval především za součást „Katolické akce“. Nebyl však proti tomu, aby mládež nepoliticky organizovaná si všímala i otázek politických.

Kladl však důraz na prvním místě vypěstovat z mládeže žulové katolické charaktery a praktické lidi, na které možno za všech okolností se spolehnout, které možno bezpečně postavit i na nejnebezpečnější místa. V tom duchu a směru se také nesly všechny jeho přednášky a akce v mládeži a pro mládež.

Tak jsem dr. Noska poznal za mnoho let intimní spolupráce s ním.

XIX. POŠTY

Vzpomíná dr. Jaroslav Pipek, odb. přednosta min. pošt, „Život“, č. 10/1935

V deváté vládě (třetí Švehlově) a v desáté vládě (první Udržalově) byl ministrem pošt a telegrafů JUDr. František Nosek. Československá strava lidová ho vyslala do těchto vlád, poněvadž on – vedle Msgre dr. Šrámka a dr. Josefa Dolanského – byl ve straně vždy jedním z prvních propagátorů jejího programu státně konstruktivního a z nejpřesvědčenějších bojovníků za myšlenku koaliční.

Dr. Fr. Nosek, když se stal ministrem pošt a telegrafů, byl stár teprve 40 let, ale nováčkem ve vládních funkcích nebyl, neboť předtím již byl ministrem vnitra v sedmé vládě (druhé Švehlově), tedy šéfem resortu velmi významného. Ale i v Ministerstvu pošt a telegrafů čekaly ho těžké a odpovědné úkoly. Vždyť dobře řízené pošty se svým důležitým posláním národohospodářským – jako nezbytný instrument obchodu, průmyslu a všeho života veřejného a soukromého – co ne-

postradatelná složka státního aparátu, významná velkým počtem zaměstnanců (cca 45 000 lidí) i velkou majetkovou hodnotou v ní investovanou (cca 2,5 miliardy) jsou jedním z předpokladů pokroku státu a ukazovatelem všeobecné jeho kultury, právě tak jako pošty špatně řízené či nedostatečně vybavené jsou brzdou všeho hospodářského dění a svědectvím nízké úrovně státu. Čsl. pošty a telegrafy v době, kdy dr. Nosek se ujal jejich řízení, nacházely se na osudovém rozhraní svého vývoje; uskutečňovala se tehdy právě jejich veliká proměna na podnik spravovaný dle zásad soukromopodnikatelských, obchodních, tak jak to přikázal zákon čís. 206/24, proměna, která – od základu měnic jejich strukturu, a zvláště finanční hospodaření – byla úkolem plným nesnází, a proto vlastně ještě ani dnes není skončena.

A jiná neméně těžká úloha čekala tenkrát jejich ministra; zmodernizovat zvláště po stránce technické některá zařízení poštovní, telegrafní, telefonní, vybudovat rozhlas, provoz automobilový a jiná odvětví pro dopravy zpráv a zboží, jak to vynucovala neúprosně jednak doba tolik oživená rostoucí hospodářskou konjukturou a rozmachem obchodu a průmyslu, jednak důležitá poloha Československa na významné křižovatce hlavních cest evropských a mezi státy, v nichž zvláště pro elektrickou dopravu zvěstí v nejnovějších a nejdokonalejších formách vše potřebné bylo již hotovo nebo urychleně prováděno.

Dr. Nosek všechny tyto mnohostranné úkoly přijal jako samozřejmé s opravdovostí, která tolik charakterizovala jeho pracovitost, ba s nadšením, které pro zářný cíl nevidělo nesnází a překážek. Neumenšuje nikterak jeho zásluhu, že v mnohém budoval na základech položených spolehlivě jeho předchůdci na křeslu ministra pošt a telegrafů a že tehdejší hospodářská prosperita skýtala mu potřebné finanční prostředky, neboť pokračovat v dobrém díle podle zvýšených potřeb doby, ba i správně hospodařit, resp. účelně upotřebit značné zisky – přebytky československé pošty v roce 1927 byly 132 milionů a v roce 1928 180 milionů – to bylo, zvláště při závažnosti leckterého rozhodování, velkým podnikatelským rizikem a leckdy opravdovou zkouškou státníkovou.

Bystrý finančník a prozíravý národohospodář, jakým právě ministr dr. Nosek byl, postřehl ihned velký význam a dosah všeho investičního podnikání v Československé poště pro celý stát a pro všechny jeho hospodářské složky, a proto s vervou chopil se právě investičního díla. Bylo to v prvé řadě pokračování ve výstavbě telefonní kabelové sítě dálkové, která v roce 1926 dospěla jednak z Prahy do Lovosic, jednak do Jihlavy a její připojení na síť německou a rakouskou, resp. maďarskou. Za jeho účinné podpory následovaly v rychlém tempu další úseky spojující Prahu přes Plzeň s Norimberkem, dále přes Brno, Olomouc a Místek dvěma větvemi jednak přes Český Těšín se sítí polskou, jednak přes Moravskou Ostravu se sítí německou. Vedle toho došlo k uskutečnění dálkové trati do Liberce pro další připojení na síť německou.

Takto zapadlo Československo v pravý čas do gigantické telefonní dálkové sítě svých sousedů západních, jižních a severních, stalo se její organickou složkou a průchodištěm čilého telefonního ruchu ve střední Evropě. Neomeškalo žádné příležitosti, aby stalo se účastníkem nových a nových telefonních styků se všemi kulturními státy, neboť po vzoru ostatních zemí s rozvinutým systémem telefonním dosáhlo v roce 1928 i telefonního styku se zámořím pomocí vhodné kombinace provozu kabelového s bezdrátovým přes Londýn. Československé veřejnosti, jejímu obchodu a průmyslu byla dána k dispozici telefonní síť neodvislá od atmosférických poruch.

Nemenší péči věnoval ministr Nosek i telefonním ústřednám. V r. 1927 byla spoluprací tuzemské firmy Telegrafia s anglickou společností International Standard Electric Corp. vybudována v Praze Žižkově moderní meziměstská ústředna.

Poněvadž ministr dr. Nosek vždy kladl důraz na prohloubení technické kultury mezi všemi kategoriemi zaměstnanců, byl v této ústředně současně zřízen i poštovní technický zkušební ústav, jemuž byl za úkol dán technický výzkum a studium nových problémů pošty, telegrafu a telefonu, dále zřizování výchovných kurzů a pořádání přednášek.

Také v oboru radiotelegrafie a rozhlasu učiněn byl podstatný pokrok za ministra dr. Noska; byly instalovány dva vysílače rozhlasové v Moravské Ostravě a v Bratislavě a stanice v Brně pro větší výkon zesílena. Hlavní událostí v té době byla však výstavba mocné vysílací rozhlasové stanice v Liblicích u Českého Brodu. Všechny rozhlasové stanice byly spojeny pro účely soudobého vysílání společných programů speciálními okruhy jak v délkové kabelové síti, tak i na vedeních vzdušných.

Jiná jeho záliba byly osobní návštěvy velkých provozoven poštovních (kam přicházel i pro vlastní poučení), ale i soukromých závodů průmyslových, jen aby povzbudil a posílil prakticky svůj smysl, přičemž záměrně bral s sebou na tyto prohlídky i své spolupracovníky z Ministerstva pošt, neboť vždy a všude hlásal, že státní úředníci nikdy nemohou být dost vyzbrojeni praktickými znalostmi skutečného života.

Při prohlídkách velkých závodů a továren poznával práci všeho druhu, hmotnou i dušení, její prospěšnost, ba vznešenost, ale žel i její stinné stránky. A z tohoto poznávání jen rostl jeho zájem o souvislosti hospodářského života a rostlo i jeho přesvědčení o potřebě jejich harmonického sladění – tam sílil jeho živý sociální cit a mohutnělo jeho spravedlivé pochopení pro všechny účastníky výrobního procesu.

Třeba bystře kriticky, byl ke všem ze svého okolí nesmírně laskavý a, lze-li to říci, až vzácně pokorný. Měl osobní vlastnosti, které trvale získaly lidská srdce a dovedou i po letech vzbudit vděčné vzpomínky.

XX. ROZLOUČENÍ

Vzpomíná Msgre Fr. Vaněk, „Lidový hospodář“, č. 19/1935

„Jestliže chci svou pohřební řečí ocenit význam zesnulého křesťana Františka Noska,“ tak začal náš františkán dr. Jan Urban nad rakví ministrovou v přeplněném kostele P. Marie Sněžné, „vím, že toho nepotřebuje; ale chci v něm chválu vzdát Bohu, že našemu národu poslal muže, který by nás všechny učil, jak máme věřit a žít a pracovat.“

Úžas naplňoval za této řeči duše všech přítomných nad velikostí života a díla zesnulého a nad milostí života a díla našeho. Milost Boží dotýkala se v této chvíli mocně všech přítomných svými perutěmi, velká chvíle posvěcení ovládala všechny a slavila tu hody sváteční.

I také já, chci-li vyzdvihnout těmito řádky význam v Pánu zesnulého, vím, že toho nepotřebuje, ale potřebujeme toho my, abychom se od něho, laikové i kněží, učili, abychom nezavřeli oči před světlem, které jako jasná hvězda zasvitlo do temnot a bludiště naší doby.

A proto vzpomínám tu jen jedné události, která tolik charakterizuje jeho skálopevnou důvěru v Prozřetelnost Boží. Bylo to několik dní po tom, co do posvátné země uložil svého jediného synáčka Františka a kdy měl podle programu již dříve stanoveného konat přednášku na jedné valné schůzi delegátů Lidových záložen a družstev. Soudili jsme po cestě, že nebude ani mocen slova, že přednášku odloží, ale když jsem ho viděl stát na jeho obvyklém místě k přednášce připraveného, oslovil jsem ho jako předsedající jménem všech přítomných a ujistil naší soustrastí. Ale stáli jsme jako ohromeni, když poděkoval mně a nám několika slovy a potom dodal snad takto doslova: „Přátelé, jsme zde křesťané a jako křesťané se modlíme denně Otče náš a v něm také: Buď vůle Tvá jako v nebi, tak i na zemi! A jestliže se tak modlíme upřímně, musíme si přát, aby tato vůle Boží tady se plnila, tj. abychom my ji plnili a ji zde poslouchali. Proto já jsem také poslechl této vůle Boží, když Pán Bůh chtěl, abych mu odevzdal své dítě,

tedy jsem je odevzdal, a to tím spíše, že sedmileté dítě bylo nevinné, a jestli mělo přece nějakou skvrnu na dušičce, jistě ji očistilo sv. zpovědí a několikerým sv. přijímáním těla Páně v nemoci. Nebojím se tedy o jeho spasení, odešlo do lepšího života, než bych zde mohl mu já dát, a já si nepřeji nic vroucněji, než abych také já a my všichni zde přítomní mohli odejít z tohoto života tak zbožně, krásně a čistě jako nevinné dítě!“

A nyní po těch slovech ihned začal svoji přednášku hlasem tak pevným, jako by se mu nebylo nic stalo, z té své duše naplněné univerzálním vzděláním, chrlil svoje myšlenky takovými proudy, že jen jeho příslovečná výmluvnost dovedla je zvládnout. My tu dívali se potají jeden na druhého, jeho národohospodářskou přednášku jsme téměř ani neposlouchali, protože byli jsme cele zaujati jeho obdivuhodnou důvěrou v Prozřetelnost Boží, kterou jsme si takto vysvětlovali: jsme tu dělníci na vinici Boží, každý musíme pracovat tam, kam nás Pán Bůh postavil, a vykonávat práci, která je nám určena. A tedy nač zdržovat se nějakou soustrastí, nač litovat člověka, jako jsem já, na úkor důležité práce. Škoda každé hodiny, každé minuty! A proto zapomněl na sebe, stiskl, zakřikl svou bolest, jen aby mohl jiné poučovat a jiným prospívat.

Takový byl dr. Nosek. Všechno byl mu Bůh a všechno bližní, sám sobě nebyl nic. To byla svíce na oltáři, která sebe spaluje, aby Bohu a člověku sloužila. To byla země, jak píše Zeyer, která čím více pluh člověka zraňuje, tím více plodů pro něho vydává.

A proto nic se nemůžeme divit, že když u Doudleb u Plzně ho zvou, aby přijel přednášet a získávat pro sbírky na stavbu chrámu Páně, nedbal horeček, kterými se nemoc hlásila, neboť běželo o čest a slávu Boží a o prospěch bližního. Jel, v horečce přednášel, přinesl si domů hnisavý zánět plic, který dva měsíce vněm hlodal, až mu podlehl.

Není divu, že po něm, ctiteli chudého sv. Františka, nezůstalo ani na pohřeb, ani na lékařské ošetřování. Bývalý ministr vnitra a pošt umírá chudý jako sv. František, jeho miláček, o němž sta přednášek vykonal. Ale tato jeho chudoba není tak obdivuhodná sama o sobě: uvážíme-li však, že byl význačným finančním činitelem, že řídil naši Ústřední záložnu lidovou a Svaz hospodářských družstev a jejich přičleněné ústavy s 332 miliony, že miliony byly stále na dosah ruky, a přece tato jeho ruka zůstala čistá a chudá; pak můžeme teprve ocenit jeho štít a velikost jeho charakteru.

V kostele mi zašeptal posl. dr. Novák: „Hleďte, tomu před námi v jeho nemoci zaplatil sanatorium, tam tomu zas to a to prokázal, žebrákům do ruky stokorunu dával...“ Tito ovšem, pomyslel jsem si, odejdou. Ale kostely... Kostely, zvláště na periferii Prahy, sirotčince, exerciční domy budou hlásat vždycky světlou památku muže, jakých málo rodí století.

My družstevníci, seskupeni kolem Svazu a Ústř. záložny lidové, dávno poznali jsme tvůrčí sílu jeho velikosti, dříve než zasvitl paprsek poznání jiným osobám. Nelitujeme toho jistě dnes. Neboť nešťastný, kdo nevidí růst člověka do výšin a neslyší hlas proroka.

XXI. VLASTNÍ

Dr. Fr. Nosek sám píše úvodník do novoročního čísla křesťanských odborářů pod názvem „Mravní smysl lidské práce“

Je přirozené, že „Nový věk“, vycházeje v nové úpravě, nemůže hned na počátku ponechat bez povšimnutí otázku zásadního křesťanského názoru na práci vůbec, a pokud se týče oborů dělnictvu bližších, tedy názoru na práci hmotnou. Po této stránce je příznačné, že ani nejušlechtilejší duchové starého pohanského světa nedovedli se vznést k spravedlivějšímu nazírání na práci hmotnou, považujíce ji za cosi méně čestného, svobodného občana nedůstojného, za něco, co má zůstat vyhrazeno otrokům a nevolníkům a k čemu svobodný občan může sáhnout snad jenom v případě krajní nouze. Uvážíme-li, že toto byl názor i samého Aristotela, jistě jednoho z největších veleduchů lidstva vůbec, který jako pohan ve čtvrtém století před Kristem propracoval se pouhým rozumovým poznáním k přesvědčení o existenci jediného Boha, pak chápeme, že hmotná práce v pohanském světě opravdu byla považována za cosi méně čestného. A tu je zajímavé konstatovat, že v dobách našich jde s úpadkem mravního nazírání také ruku v ruce méně čestný názor na práci hmotnou, nebo aspoň snaha se jí vyhnout a nějakým jiným způsobem opatřit si lehčí zaměstnání. Odtud nevážnost k vlastní i cizí práci a také povážlivý nedostatek smyslu pro její přesné, svědomité vykonávání.

Na výstavě, pořádané „Společností pro křesťanské umění“ v Mnichově na podzim roku 1922, vystavoval profesor mnichovské vysoké školy průmyslové Schumacher řadu šesti obrazů předvádějících Krista – dělníka. Je všeobecně známo, že zprávy Písma svatého o skrytém životě Ježíšově v době od jeho dvanáctého roku až do veřejného vystoupení jsou velmi stručné, nebo přesněji řečeno celá tato jeho životní doba je vyřízena jedinou větou, že byl svým pěstounům poddán, prospíval na těle i na duchu milostí před Bohem i před lidmi. Než přes tento nedostatek může si úvaha křesťansky smýšlejících lidí aspoň přibližně doplnit nedostatky plynoucí i ze stručnosti Písma svatého Nového zákona. A tak profesor Schumacher na svém prvním obraze předvádí nám asi dvacetiletého Krista – dělníka, který vyšel za prvního ranního šera ještě před východem slunce, usedá na kamennou lavičku před nazaretským domkem a v krátké modlitbě zasvěcuje svému Otci a Pánu celého světa všeliké své práce, jež bude podnikat právě nastávajícího dne. Denní zkušenost nás učí, že svět neocení práci jako takovou, nýbrž honoruje teprve skutečně dosažený její výsledek. Práce zmařená nebývá žádným způsobem honorována a také nepřihlíží se k tomu, bylo-li pracovního výsledku dosaženo za okolností více nebo méně obtížných. Zhodnotit si práci zmařenou, anebo svízele s prací spojené, lze jedině obětováním této práce Bohu – tvůrci, který zase opačně nežli tento svět nepřihlíží k jejímu výsledku, nýbrž k úmyslu, se kterým práce tato byla konána.

Z toho ovšem vyplývá dále také, že pro takovéto posvátné obětování práce nezáleží nikterak na tom, zda dotyčný pracovní úkon má podle stupnice světem obecně přijímané významnější, anebo méně významné místo. Poslední cihlářský dělník, který svědomitě promísí hlínu a zpracovává cihly tak, aby byly opravdu dobrým zbožím, činí-li to s úmyslem, aby tuto svoji práci svěřenou sobě v lidské společnosti jako úkol speciálně Bohem přikázaný řádně vykonával, má po rozumu křesťanské pracovní etiky před Bohem funkci významnější než tak mnohý veřejný, politický nebo diplomatický pracovník, jehož jediným vůdčím pracovním motivem je zisk nebo osobní sláva.

Jedete-li noční krajinou, ať mimo Plzeň, nebo vysoké pece a cementárny v Králově Dvoře u Berouna, anebo přes území Vítkovické a pozorujete-li plameny šlehající z vysokých pecí k noční

obloze a spousty dýmu ozářené tekoucí litinou, pak vidíme, díváte-li se křesťanskýma očima, před sebou veliké oltáře lidské práce, na kterých možno lidským synům obětovat každý záchvěv jejich duše a všechny obtíže celodenní i celonoční práce. Aby správný křesťanský názor na práci vystoupil nám ještě lépe, uvedu další příklad: mimořádná světice středověku sv. Kateřina Sienská (1347 až 1380) pocházela z občanské rodiny barvíře a jircháře Jakuba Benincasy, jehož rodina byla velmi početná. Oba rodiče mladé Kateřiny žádali od ní, aby uzavřela sňatek podle jejich mínění velmi výhodný, a když mladá Benincasa odepřela s poukazem na to, že zasvětila se již vyšší službě, snažili se jinak dobromyslní rodiče zlomit domnělý dívčí rozmar tím, že ji prostě komandovali ke kuchyňským pracím v domácnosti. Místo vzdorovitého pláče počala mladá Kateřina vykonávat všechny jí svěřené práce s neobyčejnou svědomitostí a sama pro sebe odůvodňovala si přesné plnění uložených povinností tím, že by jí jistě bylo bývalo velkým potěšením a ctí, kdyby v době pozemského žití Spasitelova mohla být v průvodu zbožných palestinských žen, které se staraly o časné potřeby Spasitelovy i jeho apoštolů. Při domácím stole zastupoval pro mladou Benincasu její otec místo Spasitele, matka místo Panny Marie a četní její bratři místa jednotlivých apoštolů.

Člověk moderního světa mohl by tuto koncepci povýšeně označit za naivní, ale nikdo neupře, že v tom byl hluboký životní smysl křesťanského pojímání práce, a nikdo neupře, že by všeobecně bylo mezi námi lépe, kdybychom každý na svém místě odhodlali se vykonávat své práce pod zorným úhlem stejným a se stejným mravním zdůvodněním, jako činila slavná svatá Kateřina Benincasa. Tento názor na práci je jenom úsekem celkového nazírání na poslání člověka a úkol a smysl jeho života vůbec.

Oproti pohanské, pokud se týče křesťanské výše života, která ve všem a všudy hledá jenom sebe, je povinností křesťanského člověka vůbec spatřovat ve všem jenom příležitost, aby plnil úkol sociální sobě svěřený, maje stále na mysli zásadu, které dnes tak málo lidí snaží se rozumět: Sloužím věrně.

XXII. I KDYŽ

Světlé památce velkého statečného křesťana dr. Františka Noska věnuje J. B.

Statečný člověk plní svůj úkol,
i když mu nervy rozleptává strach,
dar života je mu z nejcennějších,
i když jej nese jako tíži,
ale navzdory všem pohromám
s nezničitelnou nadějí,
že jednou opět přivede jej k vítězství,
nesníží se ke lži,
i když se zdá být jediným východiskem,
nehrozí se úkolu,
i když ví, že pro něho jsou jenom úkoly těžké,
za přítele, který se osvědčil, platí cenu největší, kterou zná,
i když nestaví na jediné osobě všechno,
protože zkušenost mu ukázala hranici sil člověka,

nevyhledává nebezpečí, i když tomu, které se objeví,
čelí svým čelem i hrudí,
svá hoře nese nejraději sám,
i když jeho veselí patří všem,
není v jeho lidských silách,
aby nikdy nikomu nezpůsobil bolest,
i když z ní sám sobě bere podíl největší,
prosté plnění dané povinnosti je vlastním hrdinstvím jeho života,
i když je vždycky připraven
k potřebnému činu odvahy,
radosti žití nejsou nepřátelské jeho mysli,
i když zná a plní přísné zákony života,
žije z pramene své víry,
který trvale osvěžuje jeho mysl,
i když nerad o ní plýtvá slovy,
sám nikoho neprovokuje ani neuráží,
i když jde v zápasy, kam velí svědomí a čest,
je vždycky svobodymilovného ducha,
i když je stále ke službě všem a s úctou se dívá na vše,
co slouží blahu všech,
i jeho sled let pokrývá svými stopami,
i když jeho duše žije přitom věčným mládím,
protože mu nikdy neuniká velikost a krása života,
a ke každému tvoru jej stále více připoutává láska,
život mu vepsal ohněm jeho krve
do srdce heslo osobního ideálu,
i když za ním musí jíti stále za štítem,
až jednou na štítě, naposled.

XXIII. ZAMYŠLENÍ NAD ŽIVOTEM A DÍLEM DR. FRANTIŠKA NOSKA

V životopise dr. Fr. Noska jsme mohli podat jen suchá fakta. V „Zamyšlení“ se pokusíme zachytit způsob a motivy jeho apoštolské práce a chtěli bychom jednotlivé kapitoly předčítat při každoročních návštěvách jeho hrobu, aby nás jeho příklad povzbudil k hlubšímu náboženskému životu.

Nejdříve tedy otázka: Proč se dr. Nosek ujal apoštolátu, proč začal pracovat na náboženském poli, či lépe úhoru v našem národě? Děsil se chudoby náboženského života u nás. V době rezignace arcibiskupa pražského dr. Kordače si napsal do svého diáře: „V Čechách bylo jedno sv. přijímání na 60 katolických duší do roka. A přece bylo řečeno Spasitelem: Nebudete-li jíst Tělo Syna člověka a píti jeho krev, nebudete mít v sobě život. V celém světě není možno nalézt drastičtější demonstrace k těmto slovům Písma. Úpadek v rodině, fiasko ve školství, dekadence v mládeži, debakl v politice, ano – Beze mě nemůžete ničeho učinit. Je pravda, že se u nás, jako nikde ve svě-

tě, pohrdalo náboženstvím, Církví a jejími sluhy, nikdo tu neprosil Pána žní, aby poslal hodné dělníky na svou vinici, a bylo by to jen důsledkem přísné spravedlnosti, kdyby se naše země stala i formálně diasporou, jako jí materiálně už je, a kdyby se na nás naplnilo hrůzyplné slovo: I zůstaven vám bude dům váš pustý! Leč vedle spravedlnosti je jiným atributem nekonečné Boží dokonalosti i nekonečné Boží milosrdenství, pro které se osmělujeme doufat v hlavu křesťanstva, jež s takovou péčí posílá misionáře k pohanům, že se rozpomene i na katolíky naší země nešťastnější pohanů a pošle nám na stolec sv. Vojtěch kněze podle Srdce Božího."

Arcibiskupem pražským byl jmenován dosavadní královéhradecký biskup dr. Kašpar. Dnes po 40–50 letech vidíme, že Bůh slyšel přece jeho hlas. Dal nám důstojné nástupce sv. Vojtěcha a řadu biskupů svaté paměti. Dal nám ve vichřici 2. světové války řadu známých i neznámých mučedníků – kněží, dal nám i řadu v pověsti svatosti zesnulých laiků, dal nám kostely plné věřících a komunikantů, probouzí i naši mládež. A to vše bez přízně času, bez statků církevních, bez přízně vlády.

Když dr. Nosek přestal být ministrem, svědomitě zastával svůj poslanecký mandát. Ale jeho energie se zaměřila na práci kulturní: mládež, péče o staré lidi a budování kostelů na pražské periferii. Byl to apoštolát, byla to opravdová katolická akce, tak odlišná od papírové, kterou pod patronací církevních orgánů a institucí budoval také ligista dr. V. Janda. Dr. Nosek byl mužem činu. Pochopil, že je nutno žít z víry, ale že tato víra se musí projevovat skutky života. Pravá víra působí láskou. Bez praktického života, tj. bez dobrých skutků, by byla naše víra mrtvá. Milost Boží naplnila jeho duši a jeho neuvěřitelná aktivita je důkazem, že hořela, že mu nebyla dána nadarmo. V dopise dp. faráři Karpíškovi v Kosově Hoře z 24. 10. 1931 dr. Nosek vyznává: „Když si člověk upřímně přeje něčeho dobrého, nebo aspoň mravně nezávadného a když o to s důvěrou a vytrvale v modlitbách prosí, skutečně se mu toho také z dobrotivých rukou Božích dostane."

Pročetl jsem stovky dopisů dr. Noska osvětlujících jeho činnost mezi katolickou mládeží. Družina sv. Kláry a Dílo blah. Anežky Přemyslovny jsou podniky, které si vyžadovaly milionové částky. A on se pustil do práce s holýma rukama. Jen jeho neobyčejný talent a znalost finančního světa mohly zmoci všechny ty potíže, které se stavěly jeho projektům v cestu. Vedle Božího požehnání byla to také spolupráce s nemnohými příznivci, jako byl velmistr Křižovníků dr. Vlasák, kanovníci dr. Švec a Kulač., dar Sv. Otce na Dílo bl. Anežky – 100 000 Kč – uvolnil napětí mezi kompetentní církevní vrchností a Noskem a osobnost p. velmistra Vlasáka vybudovala ochrannou bariéru, aby mohl v klidu pracovat. Netřeba připomínat, že všechny jeho akce i finanční operace byly křesťansky poctivé a pravdivé.

1. Způsob jeho práce

Lehko se napíše: Nosek vybudoval řadu prázdninových osad pro mládež, zřídil domovy pro přestárlé lidi, zajistil řadu pozemků na pražské periferii pro stavbu nových kostelů. Pražský arcibiskup vzal na vědomí ustavení spolku „Družina sv. Kláry", přeje spolku hodně zdaru a Božího požehnání a ustanovuje P. V. Chlumského z Hostomic za zástupce Ordinariátu ve spolku. Je však dobře seznámit se blíže s prací a výsledky Noskova apoštolátu. Program družiny sv. Kláry a Díla bl. Anežky byl dán stanovami. Ale náplň jim dal Nosek: bylo potřeba postarat se o personál, zřídit misijní stanici, zajistit bohoslužby, pečovat o zřízení jeslí, zahrádek, učňovských domovů, exercičních kurzů atd. Všechny Noskovy akce byly prodchnuty snahou dát všem zřizovaným institucím duchovní náplň.

Tak nejdříve prázdninové kolonie pro katolickou mládež. Podrobně o nich píše taj. Jan Janoušek. Já se omezím na výtah z prostudovaných dopisů dr. Noska, aby se podtrhla jeho neúnavná práce.

2. Dětská prázdninová kolonie sv. Ludmily ve Dvorku u Přibyslavi

Dr. Nosek koupil od paní Nikefeliové dům (býv. hostinec a pozemek za 150 tisíc Kč). Bylo třeba adaptovat budovy, přistavět kapli, upravit zahradu, a to vše stálo mnoho peněz. Měl k tomu výborného pomocníka ve správci, ale dlouho vázl na podniku dluh 50 tis. Kč, kterého se býv. majitelka neustále domáhala na garantu koupě objektu, přibyslavském děkanu P. Hornekovi, který ze všech sil pomáhal ke zdaru díla. Dr. Nosek měl od nejmenovaného dobrodince slíbený větší obnos, ale dárce se splněním slibu stále otálel. Konečně dne 8. 1. 1932 byl dluh 50 tis. Kč splacen. Co všechno Nosek obstaral pro zařízení kolonie: především 30 postelí s drátěnkami a matracemi (kus 205 Kč), šamotová kamna (12 399,40 Kč), polštáře a povlaky, deky, vybavení přistavené kapce (kalich, svícny, kadidelnici, zvonky, harmonium, od kan. Kulače, křížovou cestu, klekátka), pokoj pro exercitanta, zvon pro kapli (500 Kč), nádobí do kuchyně. Opravy a stavba kaple také daly hodně starostí: 6 vozů staveb. kamene, 6 vozů písku, domácí vodárnu, 3 hasicí přístroje, hromosvody, pamatuje na oplocení objektu, koupaliště a houpačku pro děti. Na to vše musel Nosek sehnat peníze, všechno osobně sjednat s firmami. Základy ke kolonii byly položeny v jubilejním roce svatováclavském r. 1929. Vysvěcení za 3 roky – 28. a 29. června 1932 (fotografie v knize Janouškově).

V květnu 1930 byla získána Noskem koupí od J. Pochmana vila pro prázdninovou kolonii ve Skalici u Litoměřic a v Jílovicích u Třeboně darem od Hospodářské družstevní jednoty v Praze. Také tyto kolonie vybavil Nosek dík obětavým pomocníkům z řad terciářů, bohoslovců a katol. učitelů. Tyto 3 kolonie – zařízené – odevzdal pak dr. Nosek Sdružení katolické mládeže.

3. Domovy sv. Kláry pro chudé a opuštěné

Krásně označil tuto akci dr. Noska P. dr. J. Procházka OFM v článku ve Šťastné rodině u příležitosti otevření Domovů sv. Kláry v Hostomicích a v Březnici jako „novou cestu křesťanské lásky". Píše: „V sobotu 15. srpna 1931 byl v Hostomicích pod Brdy posvěcen Domov sv. Kláry a v neděli 16. srpna dům téže světice v Březnici. V domovech sv. Kláry najdou děti útulek po dobu, kdy jejich rodiče jdou do zaměstnání. Ochotné, trpělivé a nenáročné sestřičky III. řádu sv. Františka (laický apoštolát) připraví dětem mnoho radosti: vlídným slovem, pokrmem, šatem, zábavou i hrou. Domov vítá děti zanedbané, chudé, nemocné, děti, které lidská společnost přehlíží, podceňuje. Školené sestřičky odstraňují nedostatky a chyby zanedbaných dětí a vychovávají je tak, aby se staly hodnými členy lidské společnosti. V těchto domovech však nalézají radost i děti ostatních společenských tříd. Domovy sv. Kláry se budují nejen pro děti, ale i pro lidi staré, opuštěné, práce a výdělku neschopné. Těm chtějí Domovy, vyhřáté křesťanskou láskou, zpříjemnit poslední léta života, dát mír a pokoj uštvaným a zklamaným duším. Z tohoto programu vidíme, jaké bohaté fondy tato Družina sv. Kláry má. Nejsou to fondy zlata a stříbra, ale trpělivé křesťanské lásky: vše ke cti a chvále Boží a k pomoci potřebných a trpících. Kéž Bůh žehná a odmění všem, kteří přispěli myšlenkou, radou, podporou i obětí záslužnému a velkolepému podnikání Družiny sv. Kláry."

Vedle Hostomic a Březnice byly zřízeny Domovy sv. Kláry ještě v Litomyšli a Nasavrkách. A my se z Noskovy korespondence dovídáme o mravenčí jeho píli a práci a chceme to uchovat v paměti pro další.

4. Litomyšl

Iniciátorem a entusiastickým spolupracovníkem byl Noskovi dr. Jos. Důrek. Šlo o velkou investici. Velká vila se zahradou čp. 508 stála 320 tis. Kč a byla hypotekárně zatížena 122 239,60 Kč. Dosavadní majitel Karel Sedlák dostával kromě roční renty 24 000 Kč bezplatně užívání bytu

a zahrady, jeho sestra dvoupokojový byt za roční nájem 800 Kč. Bylo třeba přistavět zahradní křídlo a vybavit celý objekt pro přestárlé – starce a stařenky. Bylo třeba postarat se o stravování a ošetřovatelky. Díla se ujaly sestry Charitky. Nosek s Důrkem obstarali všechno. Nosek plánoval ještě zřízení školy v ústavě, ač měl starosti se splácením dluhu – a to nebyla malá starost. Naše záložny mu však všemožně vycházely vstříc. Přestárlých zájemců o umístění bylo více, než mohl ústav přijmout.

5. Nasavrky

Nosek koupil od J. F. Auersperka zámeček s příslušenstvím (p. k. 263) čp. 77 v Nasavrkách u Chrudimi. Od spořitel. a zálož. spolku v Litomyšli si 23. 9. 1930 vypůjčil 95 000 Kč a Ústř. lidová záložna v Praze mu zajišťuje úvěr 60 000 Kč. Byly tu jako všude potíže: soud užívá bezplatně „soudní budovu v zámku“ a soudní rada Formánek si tu drží pro letní pobyt bytovou jednotku. Nosek tu plánuje zřídit opatrovnu mládeže, stanici laického apoštolátu III. řádu, na půdě zámku zřídit byty a noclehárny pro prázdninovou kolonii. Fasáda zámku vyžaduje opravu, obec má zařídit elektrické osvětlení. Zdá se, že se všechny tyto plány Noskovi zdařily a Domov sv. Kláry byl uveden v život. Byl slavnostně otevřen 14. 6. 1932, jak dosvědčuje památníček vydaný k této události. Byl tu zřízen dětský patronát, vedený Charitkami z laického apoštolátu sv. Františka, a prázdninová kolonie. Kde sehnal Nosek peníze na zaplacení dluhů, se nedovídáme.

6. Březnice

Ta dala více práce. Nosek koupil od Anny Lobkowicové za 160 000 Kč dům čp. 73 (k. s. 757). Na domě vázla služebnost doživotního bytu Christíny Chaloupské. Trhová cena objektu činila 260 tis. Kč.

Průmyslník B. Kučera slíbil na Březnici 300 000 Kč, ale vypáčit je od něho stálo mnoho korespondence, a ještě je pochybno, zda slib dodržel. Hodně starostí s tím měl březnický děkan F. Suda, který stále urguje a trpce poznamenává k slibům prům. Kučery: „Je v tom mnoho takové moudrosti svět. a nedospělo se tam k poznání, že radostného dárce miluje Bůh. Musíme prosit o nadpřirozenou milost.“ Kučerovi šlo zřejmě o rentabilní investici, a ne o dobrý skutek. Dává si odborně posoudit stav objektu – byl shledán dobrým. E. Kučera zatím koupil velký zámecký objekt v Liblíně na Plzeňsku a žádá dr. Noska, aby tam poslal misionáře, kteří by tamní lid obrátili na věřící a oddané nové vrchnosti. Jaká naivita, ale dostatečně charakterizující p. radu Kučeru. Březnice byla přes všechny potíže dána do provozu. Tento Domov sv. Kláry posvětil 16. srpna 1931 P. dr. Joachim Procházka OFM v zastoupení dr. Jana Urbana. Později byl tento objekt prodán ztrátově okresní záložně v Březnici, která koupi financovala. Družina sv. Kláry dostala od Růženy Jarolímkové odkaz 7 292 Kč na úhradu ztrát.

7. Hostomice pod Brdy

Tam byl duchovním správcem P. Václav Chlumský, dlouholetý spolupracovník dr. Noska a první sekretář S. K. M. Nosek zde koupil 16. 7. 1931 od Milady Černovské dům čp. 66 (č. k. 72) se zahradou (č. k. 267) za 50 000 Kč. Byla tu zřízena dětská besídka laického apoštolátu (viz článek a foto P. Joach. Procházky ve Šťastné rodině). Tato besídka se pěkně zavedla k velké nelibosti místního „pokrokového“ učitelstva. R. 1931 zneužili povídání jednoho žáka z besídky k usnesení učitelské konference, že v besídce je mládež ohrožována. P. Chlumský o tom napsal rozčilený dopis dr. Noskovi, ale ten ho uklidnil: záleží přece na postoji rodičů dětí z besídky, aby se nedali

terorizovat učiteli. Také okresní úřad v Hořovicích měl starost o Družinu sv. Kláry v Hostomicích: kdo prý jim dovolil starat se o děti a navštěvovat staré lidi. Dr. Nosek poučil úřad odkazem na ústavní listinu. Nosek do Hostomic často dojížděl i se svou rodinou. Jednou jsme se tam vypravili s Noskem z Řevnic od vlaku pěšky přes Brdy na vepřové hody k P. Chlumskému. Když byl P. Václav Chlumský přeložen do Košíř, byl celý objekt 24. 3. 1938 prodán Jiřině a Josefu Pavelkovi za 46 000 Kč.

Všechny tyto objekty dík finančnímu umění dr. Noska plnily po léta poslání jim určené a v roce smrti zakladatele vykazovaly 394 300 Kč aktiv. Do těchto podniků měl Nosek základ jen dar Sv. Otce 100 000 Kč a bezúročnou půjčku (na 16 let) od opata vyšebrodského kláštera Jaksche, rovněž 100 000 Kč. Ta však byla určena na Dílo bl. Anežky Přemyslovny.

Další Noskovy ještě větší projekty se uskutečnily jen zčásti nebo vůbec ne. Šlo o koupi velkostatku Osov (Palivec), v ceně 4 mil. Kč, Červený Hrádek – zámek se 2 domy a inventář s právem honitby od barona Olivina Mladoty. Kupní cena tohoto zámku byla 200 000 Kč (pojištění činilo 46 075 Kč). S baronem Mladotou jedná o doživotní rentě pro příslušníky rodiny. Inspektor, ředitel panství Uhlmann má bezplatně užívat byt, paní Luisa Mladotová má dostávat doživotní rentu 8 000 Kč. Dojde-li k dohodě o pile (150 000 Kč), dostane paní Lumbová doživotní rentu 8 000 Kč. Spolek (Družina sv. Kláry) převezme také patronátní závazky ke kostelu v Kosově Hoře. Na velkostatku Červený Hrádek měla paní Lumbová zajištěnu pohledávku 100 000 Kč. Dr. Nosek jedná s vrch. ředitelem Živnobanky Bělohříbkem o koupi Kosovy Hory s pilou za 600 000 Kč. Pomocí 1 mil. Kč bezúročné půjčky byl by možný z koupě cenných papírů roční efekt 60 000 Kč, takže by se půjčka umořila za 16 let a 2 měsíce. Dr. Nosek tu chtěl zřídit domov opuštěných žen, dětskou kolonii a rekreační útulek pro přestárlé učitelky, které by složily své úspory. Kdyby Živnostenská banka převzala půl milionu Kč zápůjčku, vše by šlo realizovat. Nakonec koupilo ekonomii Kosova Hora a mlýn v Červeném Hrádku Agrární družstvo v Sedlčanech. To mělo peněz dost. Prodej zámku (kupní cena 450 000 Kč) a pily (150 000 Kč) byly předmětem dlouhého jednání, které vedl olšovský správce Štěpán Nešpor. Bylo uskutečněno ve formě pachtu na 12 let za 150 000 Kč ročně.

8. Osov

O koupi Osova za 4 mil. Kč jedná dr. Nosek s agrární bankou. Chce tu zřídit Domov sv. Kláry pro staré opuštěné ženy, dětskou zahrádku, feriální osadu a soukromou střední školu zemědělskou. Jedná s Hennebergem-Spieglem z Hrádku u Sušice. O této záležitosti píše také paní Eleonoře Kinské v Čimelicích. Připomíná jí svůj zážitek ze studijního pobytu ve Würzburgu v Německu. Stojí za zveřejnění: Udivilo ho, že na ulicích města neuviděl jednoho žebráka. Pátrá po příčině a objevil velkou bronzovou sochu biskupa Julia Echtara ze 16. stol., zakladatele würzburské univerzity a velkého špitálu, který funguje dodnes. Biskup Echter, poslední potomek hrabat ze Spessartu, věnoval k založení a udržování špitálu 52 ha znamenitých vinic a celý rodový majetek. „Kolik dobra za ta staletí přinesl tento čin starým a opuštěným lidem,“ píše Nosek. „Kolik slz bylo setřeno, kolik zoufalých myšlenek rozptýleno, nelze lidsky odhadnout. Jen Bůh ví. Kolik v tom činu poučení pro nás! Kromě mravní stránky skutků tělesného milosrdenství, konaných z křesťanské lásky, přistupuje v dnešní době význam další, že se jimi pracuje proti podvodným důsledkům moderního hmotařství.“ Dr. Nosek kvituje práci šlechtických rodů pro umění, stavby kostelů a odsuzuje nynější barbarský vztah válečných zbohatlíků k uměleckým památkám. V jednom dopise p. Hennebergovi-Spieglovi píše dr. Nosek: „Řeknu upřímně, že se mi tato propozice

(šlo o koupi Osova) vynořila najednou a naprosto nečekaně jako nějaké vyšší vnuknutí. K správnému použití jmění, jak praví Albán Stolz SJ, je třeba zvláštní milosti Boží. Čemuž je rozuměti tak, že jakmile se člověk uchopí prvního vlásku toho řetězu zlatého, který se mu nabízí, stáhne po tomto zlatém řetězu celou řadu milostí dalších, aniž by musel teprve pracně sbírati jednotlivé zlaté kroužky porůznu rozházené ... Prosím znovu, abyste oba návrhy ráčil uvážiti. Přijetí mého návrhu má býti jistou odměnou za Váš dosavadní křesťanský život a velká dobrodiní, jimž jste se s pí chotí věnovali."

O té věci píše Nosek 18. 1. 1930 ministru financí Traplovi, že by bylo možno srazit úroky Anglobanky z 12 % na 5–6 %, kdyby komerční banka nebo poštovní úřad šekový přistoupily na jeho sanační plán. Jde také o záchranu cenných kostelů ve Skřípli, Neumětelích a Bezdružicích. Projekt s Osovem dr. Noskovi nevyšel. Naše úřady neměly pro takové věci porozumění. Jen získání Velhartic se zčásti podařilo.

9. Velhartice

Hrad, č. k. 140/1-140/2, stodola, kapce, budovy na pozemku stojící, pastvina, les, louka a přístupové cesty. Po dlouhém jednání s manžely Henneberg-Spieglovými se Noskovi podařilo získat nájem hradu s okolními pozemky, lesem a budovou, v níž bydlel strážce hradu, za 5 000 Kč ročně. Ve smlouvě je zajištěno právo zřídit tu domov pro opuštěné, sirotčinec a turistickou chatu s noclehárnou. Také právo na vodní zdroje a předkupní právo na dvůr. Hajný dostal výpověď k 1. 7. 1931 a tím se uvolnila louka a pastvina. Nájem musí ještě schválit Pozemkový úřad. Nájemní smlouva byla sjednána na 6 roků s právem prodloužení. Po smrti Boh. Henneberg-Spiegla vyjednal to správce Nešpor s advokátem rodiny Löwym.

10. Klatovy

Boj o bývalé jez. gymnázium. Budova tohoto gymnázia, Josefem II. zrušeného, je v těsném spojení s kostelem spravovaným biskupem českobudějovickým. Obec klatovská nejprve budovu odmítla jako zcela nevyhovující pro školní potřeby města a použila ji jako nouzová obydlí pro náemníky. Jakmile se o budovu začala zajímat péčí Noskovou Družina sv. Kláry, která za ni nabídla 50 000 Kč, začaly politické strany činit všemožné překážky. Nár. soc. ředitel gymnázia Peters tvrdil, že ji obec dostane od státu zadarmo nebo že obec totálně zadlužená dostane ke koupi budovy půjčku. Českobudějovický biskup dr. Simon Bárta prohlásil, že budovu v těsné blízkosti kostela může dostat jen instituce charitativně náboženská. Nosek píše ministru financí Traplovi, aby přijal jeho nabídku. Chce tu zřídit hospic pro staré opuštěné lidi ošetřované sestrami Charitkami, chce opravit fasádu, čímž v době nezaměstnanosti opatří práci mnoha lidem. Píše ministrovi doslova: „Musíme se postavit proti obecnému proudu sobectví, poživačnosti, marnotratnosti a pýchy a tvořit vyšší hodnoty ve prospěch celku." Jednání se táhlo donekonečna a Nosek to charakterizuje v dopise klatovskému prof. Makešovi slovy: „Rozhodne se, až bude akt aspoň 3 léta starý a příslušné spisy budou vážit 2 kg." Konečně 8. 3. 1932 sděluje bisk. konzistoř v Č. Budějovicích Noskovi, že Ministerstvo financí dalo souhlas k prodeji budovy, a Nosek vyhotovuje řádnou trhovou smlouvu. V den 650. výročí blah. Anežky Přemyslovny kupuje Nosek budovy býv. jezuitského gymnázia v Klatovech (č. k. 583 a 148) od čsl. státu za 50 000 Kč, tento obnos slíbil uhradit biskup českobudějov. dr. Šimon Bárta.

11. Helfenburg

Přes rodinné pohromy a snad v tušení své předčasné smrti vyvíjí Nosek horečnou činnost. Chce získat hradní zříceninu pro Družinu sv. Kláry. Hrad měl polesí 153 ha spravované stát. statky v Třeboni. Píše tedy arch. Ant. Markusovi (ligista), aby vyšetřil okolnosti. Spokojil by se jen s nejbližším okolím zříceniny. Podle informací dr. Mrkose (také lig.) mohla by se tu zřídit ideální meteorologická stanice. Ředitel stát. statků ing. Šiman nemá o hrad žádný zájem, ale lesní komplex hájí žárlivě. Nosek navrhoval nájem na 90 let, opravu a udržování zříceniny s právem rekreace v nejbližším okolí. Jedná s vlád. radou Komárkem z třeboňského ředitelství stát. lesů, píše stát. pozemkovému úřadu a ministru zemědělství Bradáčovi o této věci. Jednání se vedlo v roce 1931. Kam se dospělo, ve spisech nenacházím.

12. Sázava – sv. Prokop

8. 8. 1933 píše Nosek jednomu knězi o chystaných oslavách svatoprokopských: „Nelíbí se mi slavnosti pro slavnosti. Mají se spojit s něčím trvalým, např. přimět státní památkový úřad, aby zajistil chátrající zbytky kostela apod." Emauzský opat navrhuje získat část sázavského statku, aby tam mohli být benediktini. P. Václav Chlumský navrhuje přenesení ostatků sv. Prokopa z Prahy, kde je opuštěn, na Sázavu. Nosek v té věci bude jednat s pražským arcibiskupem. Nestalo se z toho nic, ale přece dnes vypadá Sázava jinak než před 70 roky. Byly zajištěny chrámy, archeologický výzkum odhalil vzácné svatoprokopské památky, přibývá turistů a vůbec zájmu o Sázavu. Je to ovoce apoštolské práce zemřelého P. Klementa OSB, tajemníka S. K. M. a apoštolského horlitele pro vzkříšení Sázavy – Noska.

13. Dílo blah. Anežky Přemyslovny

Motto: Jar. Durych v knize „Služebníci neužiteční" – Co může být záslužnějšího, než postaviti chrám a udělati oltář.

Dílo blah. Anežky bylo založeno, aby získalo včas pozemky pro nové kostely a charitativní ústavy na pražské periferii. Nosek jako by se chytil myšlenky biskupa dr. Ant. Podlahy, svaté paměti, který, když se mluvilo o znovupostavení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí, řekl, zda by nebylo lepší postavit 12 kostelů na pražské periferii (12 hvězd kol hlavy Panny Marie). Církevní kruhy, které byly v první řadě povolány k této akci, nejevily dost porozumění, chopil se toho laik dr. Nosek, ač neměl potřebný kapitál, jen finanční schopnosti a lásku k Bohu, účinně mu pomáhal velmistr řádu Křižovníků dr. Jos. Vlasák, který byl také předsedou spolku. Dostali na tuto akci již zmíněné: od Sv. Otce dar 100 000 Kč, pak bezúročnou půjčku od opata Jaksche z Vyššího Brodu také 100 tis. Kč a velmistr Vlasák převedl pohledávku 500 000 Kč ze Všeobecně prospěšného stavebního bytového družstva „Charitas" na Dílo blah. Anežky. Zdaleka to nestačilo a spolek musel počítat s úvěrem od našich finančních ústavů.

14. Strašnice

Tam Nosek začal. Koupil tam za ručení záložny „Velehrad" pozemek ve výměře 2 ary 97 m^2 a část pozemku pak odprodal na stavební parcely. Lehko se to řekne a napíše, ale co to stálo práce a jednání s magistrátem, geometrem, advokáty a bankou, šlo o obnos 1 107 700 Kč. Jednání se zájemci o stavební parcely vedl svědomitý advokát A. Brázda a honorář 10 000 Kč byl věru zasloužený.

15. Spořilov

I zde získal pozemek pro budoucí kostel. Nejdříve tu však zřídil z dřevěné kantýny provizorní kapli, aby si lidé zvykli na místo a nadchli se pro stavbu kostela. Projekt kostela vypracoval arch. Cuhra. Navrhoval ocelovou nosnou konstrukci vyplněnou cihlovými a skleněnými tvárnicemi. Rozpočet byl 1 800 000 Kč. Řed. arcib. statků slíbilo 130 tis. cihel a všechno stavební dřevo. Nosek jednal s firmami a sháněl peníze. Navrhuje akci po vzoru německých kněží v ČSR, kteří sehnali na koupi víly ve Františkových Lázních 1 mil. Kč. Měl ještě druhý plán po vzoru kněží v Německu. Ti získali u Americké skupiny bank dlouhodobou půjčku (20 let) na 7% úrok obnos ve výši našich 100 mil. Kč. Za akcí stál apoštolský nuncius v Německu Eug. Pacelli a kardinál Bertram z Vratislavi. Později si zřídili Ústřední banku pro špitální a kostelní úvěry „a.s." ve Vratislavi. Mají 1 mil. marek akc. kapitálu, z toho 40 % sebrala něm. hierarchie a zbytek upsali američtí katolíci. Kdyby se něco podobného podařilo u nás! Jaký ruch, jaké osvěžení katol. akce, kdyby se mohly stavět kostely, konfesijní školy, dělnické domy, učňovské útulky, besídky mládeže, budovy řádové, ústřední dům pro S. K. M. Do třetice vypracoval Nosek návrh tiskové akce ve prospěch spořilovského kostela. Kostel byl vysvěcen 28. 10. 1935, tedy již po smrti dr. Noska. Nad schodištěm je mramorová pamětní deska, která připomíná jeho zásluhy o tuto sakrální stavbu.

16. Kbely

11. 6. 1931 koupil zde Nosek v dražbě obytný dům čp. 232 se stavební parcelou za 120 000 Kč. Převodní poplatek činil 11 904 Kč, hypotéka 50 000 Kč. Přístavba kaple stála 1 000 Kč, zavedení elektřiny 95,80 Kč a již 28. 10. 1932 zde došlo k vysvěcení nové svatyně na pražské periferii. Je to svatyně sv. Alžběty a péče byla svěřena apoštolátu III. řádu sv. Františka. Podle bilance sester za léta 1932–37 bylo tu 136 křtů, 171 přestupů do Církve, 19 sanací manželství, bylo prodáno 25 914 časopisů Neděle, 14 440 Posla pravdy, 4 227 časopisů Katol. ženy, Seraf. prapor, mnoho brožur Život a kalendářů.

17. Kobylisy

Nosek zde koupil od statkáře Ženíška za půl milionu Kč velkou parcelu. Parcelu na kostel dostal zdarma. Tenkrát se také rozhodla arcib. konzistoř postavit v Kobylisích kostel a kanovník Kulač se ptal, zda by Dílo bl. Anežky mohlo přenechat pozemek. Nosek odpověděl, že byl to stálo 700 tis. Kč, poněvadž nelze jen vykoupit staveb. parcelu kostela, ale počítat se zastavěním celé plochy kompletně. O pozemek se totiž zajímali salesiáni. Kromě toho je nutno pro stavbu kostela parcelu vyměnit za vhodnější. Nosek zve členy konzistoře do schůze výboru Díla k podrobnějšímu objasnění a znovu urguje, už potřetí, aby konzistoř jmenovala v zájmu koordinace svého zástupce do výboru.

Na konzistoři se pohoršili nad touto odpovědí a v únoru 1932 dostal p. velmistr Vlasák od jednoho kanovníka ošklivý dopis. Kritizuje se v něm činnost spolku, který prý žádnou činnost nevyvíjí, promarnil za dobu svého trvání 600 000 Kč na placení zbytečných pasivních úroků a žádaná cena za pozemek v Kobylisích je lichvářská. P. velmistr dal přečíst dopis Noskovi, osobně došel na konzistoř a ptal se pisatele, co má ten dopis znamenat. Ten rozčileně řekl, že to byl dopis soukromý a že je velmi překvapen, když slyší, že jeho obsah byl sdělen i dalším zájemcům. Chtěl prý jen varovat před dalšími dluhy. Na schůzi Díla bl. Anežky se žádný člen konzistoře nedostavil. Bylo na ní rozhodnuto, že se spolek pokusí po vzoru německých kněží zajistit osobní záruku na půjčku P 1 mil. Kč. Průběh schůze byl plně uspokojující. Nosek tehdy řekl: „Mohou však přijít

překážky velmi nečekané, popřípadě i z míst, jímž by to pojmově nejméně příslušelo, aby věc ztěžovaly." Přišly, ale výsledek všeho toho nedorozumění byl, že v Kobylisích byl na pozemku získaném Noskem postaven kostel sv. Terezičky a mohutný komplex budov salesiánů. To připomněl nad hrobem dr. Nováka Jos. inspektor salesiánů Ant. Dvořák.

18. Kaple sv. Kláry v Troji

Nad zoologickou zahradou v Troji stála opuštěná barokní kaple sv. Kláry. Nikdo se o zachování této památky nestaral. Až dr. Nosek začal jednat s osob. tajem. ministra veřejných prací Dostálka ing. Vrbickým, pak se Stát. památ. úřadem, Ministerstvem školství a pražským magistrátem. Navrhuje, aby objekt byl na 99 let pronajat za uznávací poplatek 50 Kč Družině sv. Kláry. Ta se postará o opravu kaple nákladem cca 40 000 Kč a zajistí údržbu. Pražský magistrát se postavil proti propůjčení kaple a bylo třeba dlouhého jednání se Zemským výborem. Ke kapli měly být vyčleněny přístupové, a tudíž nezastavitelné pozemky. Ale malířka sl. Thořová se domluvila s P. dr. Urbanem, že by ve své zahradě, s objektem kaple sousedící, u vily č. 51 zřídila stanici pro terciáře, kteří by se starali o kapli i provoz a zřídili tu stanici laic. apoštolátu pro ošetřování chudých nemocných – péčí Charitek. Jednalo se o nemovitost z daru A. Svobody (11.10.1933).

Intence dárce nebyla projektem Noskovým porušena a magistrát se svým postojem neuspěl. Ozval se také Stát. statek Troja, který v zimním období uzavíral z důvodů bezpečnosti cestu zahradou „Na Vinic", a žádal, aby vrata do zahrady při kapli byla uzavírána (s výjimkou bohoslužeb). Nyní nastalo jednání s dědičkami velkostatku po Al. Svobodovi a nájemcem statku Šáchou o příjezdové cestě k dopravě materiálu. I to bylo příznivě vyřízeno. Nosek o tom píše vícepres. R. Bienertovi, který se o věc zajímal. Po souhlasu Zem. úřadu provedl ing. Zaklin, úř. geometr, zaměření pozemku čk. 54 o výměře 8 358 m2. Úřady to schválily. Nosek shání peníze na projekt. Chce zainteresovat všechny Kláry v Praze, jimž by se poslal prospekt s obrázkem kaple. K této akci asi nedošlo, ale o projekt projevila zájem představená voršilek SM. Ebenstreitová, že ochotně převezme závazek konsekrace kaple a využití zahrady pro lidovýchovné účely. Úřady tento plán přijaly a kaple sv. Kláry v Troji byla zásluhou Noskovou zachráněna.

19. Křemešník

Kdo by neznal toto poutní místo nad Pelhřimovem, které tak krásně oslavil Msgre F. B. Vaněk v knize „Na krásné samotě". Býval tu dřevěný kostel, který obec pelhřimovská po třicetileté válce přestavěla v kamenný do podoby nynější. Vedle kostela je stará přízemní škola a bytová jednotka pro duchovního. Před první světovou válkou tu bývali služebně kaplani plhř. děkanství a v letech 30. zbožný a horlivý kněz penzista dr. Tatzauer. Škola už dávno zanikla se řídícím Zahálkou. Zato opodál postavilo město srubovou restauraci a Elektr. podniky města Prahy, zásluhou dr. Knížete, rodáka za nedaleké Střítěže, několik domů pro kolonii dětí. Kostel chátral a dr. Tatzauer stačil sotva na vnitřní výzdobu, očištění fresek. Bylo však třeba opravit střechu kostela. Píše na všechny strany, ale zpočátku marně. Až se setkal s dr. Noskem a nemožné se stalo v krátké době možným. Jak sehnat peníze? Nosek sehnal potřebný úvěr u bankéře Turnovského na pouhé 4 %, když učitelka v. v. Zdenka Schreková z Benešova převzala osobně záruku a složila u lid. záložny v Benešově svoji vkladní knížku. Už 26. 9. 1934 posílá Nosek správce Lenkvika, s nímž se setkal na oslavě padesátin P. Chlumského v Košířích. Lenkvik sehnal i klempíře ze Žďáru. S opravou se začne hned: nejprve se použije peněz sehnaných dr. Tatzauerem a pak úvěru. Vše šlo hladce a Nosek poznamenává: „Celá věc se evidentně těší Boží přízni, prostě proto, že je to věc dobrá a skutečně nutná." Nosek jedná i s obcí Sázava, aby zachránil budovu školy a hájovny v blízkosti fary pro cír-

kevní účely. Osobně vše projednal. Plánoval, že školu koupí Družina sv. Kláry a hájovnu koupí od města Pelhřimova za náhradu nákladu na opravu střechy kostela vynaloženou za patronát města. Celou akci pěkně vylíčil dr. Tatzauer do Pamětní knihy. Akademik dr. J. Dobiáš v knize „Dějiny Pelhřimova, 5. díl" píše o Křemešníku: „Pelhřimov oslavil skončení třicetileté války opravdu důstojně. Tamější úřad se totiž rozhodl, jako poděkování Bohu za ukončení tolikaleté války, nahradit dosavadní kapličku stojící prý od jednoho sta let v lesích o samotě ‚na poušti' na hoře Křemešníku, již kamennou stavbou na šíř i na dýl prostrannější a vše ode zdi vyzdvihnouti a žádal pražského arcibiskupa Harracha, který meškal r. 1651 na své oblíbené rezidenci v Červené Řečici, nejen povolení ke stavbě, ale i jeho osobní účast při posvěcení nové svatyně. Pod datem 9. září dostali zástupcové města vyřízení konzistoře, že arcibiskup dal své svolení a povoluje Norbertu Amelunkovi, opatu želivskému, položit základní kámen kostela. A již 22. září došlo k provedení tohoto obřadu. Pamětní nápis, zazděný pod oknem příčné lodi chrámu, odkazuj na 4. kap. I. knihy Makabejské: Pojďme a zas znovu obnovme chrám porušený k slávě, cti Bohu živému. Tak hněv Boží ukrotíme, pokoj věčný uprosíme: tak také lid všechen pelhřimovský, hrozných válečných trápení, řekl: K Božímu oslavení též vítězství svatosvatého, pokoje darovaného, zanechaje svých zřícených domů, ohněm pokažených, obnovíme chrám se bořící velebné svaté Trojici r. 1651. Kéž Pán Bůh ukojen, obdaří věčným pokojem."

20. Vysočany

Nosek zajistil koupi pozemku v Nových Vysočanech na stavbu kostela: 20 395 m2. Sám jsem se zúčastnil stavby kostela Krista Krále ve Vysočanech – v letech 1922–32 jsem nedaleko bydlel. Obec byla samozřejmě proti. Základní kámen světil biskup Podlaha, kterého jsem za kostelní spolek přivítal. O stavbu měl největší zásluhu P. Arnošt Oliva, katecheta. Finanční náklad na kostel byl 1 mil. Kč. Je v bloku domů a P. Oliva musel také koupit průchodní dům – na účet kapituly.

Je to svatyně Krista Krále.

Dr. Nosek registruje řadu koupí a darů: domů, chalup, polí. Nikoho neošidí, mnohým zajistí klidné dožití v Domovech sv. Kláry. Byly i ztráty (Březnice), nebyly splněny přísliby (Kučera), ale v roce Noskovy smrti (1935) obnášelo jmění Družiny sv. Kláry 394 300 Kč. Tento úsek Noskovy činnosti vystihl ve zkratce jeho přítel a dlouholetý spolupracovník dr. J. Novák, v článku o nemoci dr. Noska píše: „Dr. Nosek se někdy setkává s tím, s čím se setkávají, kdo předběhli současnou dobu. Jeho věřící a láskou k Bohu i bližním roznícená duše viděla smutnou pražskou periferii – bez kostelů. Chce pomáhat při budování. Staví kapli na Spořilově a zajišťuje místo pro definitivní kostel. Kupuje pro Dílo blah. Anežky pozemky ve Strašnicích, Žižkově, Kobylisích, Letňanech, Troji a Kbelích, aby tak bylo zajištěno místo pro kostely a katolické ústavy, až se Praha bude rozšiřovat. Jako věncem pevností měla být obklopena rostoucí Praha kostely. Nevím, zda bude někdy úplně realizován velký Noskův plán."

Jedním z nekrásnější činů dr. Noska je práce vykonaná v Družinách sv. Kláry. Zřizuje domy pro opuštěné ženy, útulky pro mládež a exerciční domy a s pomocí laického apoštolátu III. řádu aktivuje tuto charitativní činnost. V Litomyšli jsou 3 domy, dále jsou to domy v Nasavrkách, Březnici, Hostomicích a Kbelích u Prahy, kde je při domě také vybudována kaple. Mládež dostává rekreační a exerciční dům ve Dvorku u Přibyslavi, Jílovicích u Č. Budějovic a ve Skalici u Litoměřic. Na všechno opatřil Nosek peníze. Do této akce chtěl zatáhnout také církevní orgány, jimž to také

příslušelo. Připravil proklamaci ke katol. Čechům a snažil se získat podpisy ordinářů, aby mohla být uveřejněna v časopisech: Neděle, Dorostu, Čsl. ženě a v jiných týdenících.

Spolu s radou J. Chudáčkem připravoval rekonstrukci církevních statků „Bona ecclesiastica". K tomu poznámky: Správa církevních statků byla všelijaká. Úřednictvo nebylo mnohdy katolického smýšlení, a tak byly výnosy nevalné. Nosek se zabýval plánem zřídit spolek nebo družstvo, které by zřídilo a vedlo ústav pro výchovu technicky kvalifikovaných rolníků a hospodářských úředníků z řad katolické mládeže, kteří by postupně obsadili všechna úřednická místa na církevních statcích, a pak převést pachty těchto objektů do rukou našich lidí. Další složkou činnosti bude kolonizování našich lidí na takových objektech, kde dosavadní liberální majitelé nechtějí ponechati ve výkonné práci rolnické své děti nebo vůbec kde se nějaký vhodný objekt uprázdní. Toto všechno se ovšem nedá řešit bez hmotných prostředků a bez solidní základny úvěrové. Zatím by mohla suplovat naše záložna „Velehrad", než by jedenkráte pod její patronací mohla vzniknout samostatná speciální peněžní instituce. Nejdříve bychom realizovali akci výchovnou v podobě kurzů, později ve formě celoroční školy, ve které by časem v některém větším venkovském objektu (zbytkový statek?) mohl vzniknout speciální ústav, který by vedle vzdělání technického měl na zřeteli také výchovu náboženssko-mravní a výchovu křesťanských charakterů. Pracovali bychom ruku v ruce se zaměstnaneckým odborem mládeže, abychom se také přiblížili k řešení dělnické otázky na zmíněných církevních objektech.

Nosek si všímal světového trendu v této otázce a zaujal ho zdařilý projekt španělského kněze P. del Pulgara v Madridu, kde tento před 20 lety založil po vzoru sv. Jana Boska prosperující ústav. Začal s učebními kurzy pro dělníky, založil cvičné dílny, pak školu obecnou, vyšší školu dělnickou a akademii inženýrskou. Tam shromažďuje ročně 800 vybraných posluchačů a vychovává z nich vzdělané dělníky, mistry, inženýry strojní a elektrotechnické. Z ústavu již vyšlo 6 tis. vzdělaných dělníků a na 300 inženýrů. Kandidátů se ročně hlásí několikrát více, než může být přijato: ústav je totiž ve vážnosti a absolventi jsou hned umísťováni. Všichni se každoročně zúčastňují exercicií a navštěvují apologetické a sociální kurzy, poněvadž cítí, že se musí zdokonalovat i v křesťanské nauce, aby se jim náboženství stalo hlavní normou života a nezůstávalo trčet jen uprostřed kostelních zdí. Když se Nosek ptal ředitele: „Jak můžete, Monsignore, udržet pořádek v podniku tak rozvětveném?" On mu řekl: „To je naše pýcha, že vzájemná důvěra plně postačí. Nepotřebujeme žádný dozor. Za všechna ta léta jsme dosud neměli jediné zpronevěry." Nosek si v duchu povzdechl s ohledem na naše poměry. Ideál poněkud vzdálený. Kéž bychom si mohli i my zřídit takový ústav někde na periferii Prahy. Katolický ústav pro umění a řemesla. S takovými plány se obrátil Nosek na naši církevní vrchnost. Neúspěšně. A pokorný Nosek se „laudabiter subiecit" (chvályhodně se podřídil) – poslechl zákazu jako poslušný syn Církve. Snad si tenkrát řekl: Není ještě čas. A měl pravdu. V Církvi nastala veliká změna až po II. vatikánském koncilu, kdy byla otevřena okna k dialogu se světem. Také dr. Nosek, který se toho nedožil, se dočkal satisfakce pro svůj optimistický životní názor: Křesťan musí být optimista, říkal.

Připomeňme si jednu jeho řeč v parlamentě. Bylo to v době, kdy mu zemřel syn a manželka. Vystoupil proti paušálnímu obviňování některých poslanců a senátorů jakoby Nár. shromáždění nebylo nic jiného než vybrané shromáždění korupčníků, lumpů, zlodějů a darebáků. Prohlašuje: „Nikdo, kdo takovým způsobem tyto věci líčí, nekoná žádným způsobem dobré služby ani demokracii, ani parlamentu, ani národu. Domnívám se, že začíná být čas, abychom jasně, zřetelně a otevřeně také začali proti tomuto paušálnímu, všeobecnému a nezodpovědnému štvaní a nactiutrhání mluvit. Není to prostě pravda a je mravní povinností většinových stran, aby jedenkráte jasně a zřetelně veřejnosti pověděly, že to neustálé štvaní a vykládání o bezpříkladné korupci, o které se neustále mluví v některé části denního tisku, není nic než neodůvodněné, protivládní, nemravné osočování." A přece Nosek znal mravní úpadek společnosti a děsil se ho. Ale neodsu-

zoval paušálně. Opat Method Zavoral měl jednou besedu s Ligisty, tuším na Žofíně, kde vedle zásadní směrnice pro život ČLA „Nedělejte nic polovičatě“, vypravoval tuto legendu. Šel jednou Pán Ježíš s apoštoly pouští a viděli zdechlinu velblouda. Apoštolové se pohoršovali nad tristním pohledem na zvíře. Pán jim řekl: „Všimněte si, jak krásné má to zvíře zuby.“ Hle, optimismus. Na každém hledat, co je na něm pěkného, dobrého. Tak se díval Pán i na hříšníky a Nosek po jeho příkladu také.

To už začalo působit u nás podhoubí fašismu a nacismu a ozývaly se také protikladné názory. Církev katolická jasně ukazuje správnou cestu. Vládám říká: Vzdáváme poctu vaší autoritě a vaší suverenitě, ale říkáme vám svaté slovo: Jediný Bůh je veliký, jediný Bůh je principem i cílem. Jediný Bůh je zdrojem vaší autority a základem vašich zákonů. Jediný Bůh je velikým strůjcem řádu a pokoje na zemi. Jediný Bůh může přiměti lidská srdce, aby odložila zlé vášně, které plodí války a neřesti. On posvěcuje práci i utrpení a uděluje radost, již svět dát nemůže. Církev žádá od vás svobodu: svobodu věřit a hlásat svoji víru, svobodu milovat svého Boha a sloužit mu. Nelekejte se toho. Církev ve jménu Krista neboří vaši práci, ale léčí všechny lidské slabosti, přetvořuje nitra a naplňuje lidské duše nadějí, pravdou a krásou. Nekřižujte ho znova. Byla by to pro vás sebevražda, neboť On je Synem Božím. Pak přidal sv. Otec Pavel VI. poselství myslitelům a vědcům do rukou filosofa Jacqua Maritaina. Dále poselství umělcům, ženám, pracujícím, nemocným, chudým, trpícím a mládeži. U těchto posledních se zdržíme, poněvadž to je náplň Noskova životního apoštolátu.

21. Dělnická otázka

V katolických novinách z 3. 4. 1977 v článku „Svět“ napsal P. Josef Beneš, vyšehrad. kanovník, tato slova: „Křesťané neměli sílu, ochotu ani vůli řešit sociální otázku, jež byla nakonec řešena bez církve a mimo ni.“ V této obžalobě je mnoho trpké pravdy. Církev vydala sice včas své velké sociální encykliky, ale ani katolíci na ně nereagovali, natož víře odcizený svět. Příčin bylo mnoho, ale nejvíce viny nese nedokrevnost katolíků a neporozumění hierarchie, zejména u nás. V Německu byli dále v uvědomění zásluhou řádu jezuitského (Pesh, Stimander, Zeit aj.). II. vatikánský koncil věnoval dělnické otázce velkou pozornost. Papež Jan XXIII. blahé paměti dovedl nalézti cestu k srdci dělnictva. Ukázal na své osobě velkou lásku církve k pracujícím. V poselství koncilu k pracujícím se píše: Milovaní synové, buďte ujištěni, že církev zná vaše utrpení, vaše boje, vaše naděje. Že si váží ctností, které zušlechťují vaše duše, odvahy odborového vědomí, lásky ke spravedlnosti. Církev je vaší přítelkyní, mějte k ní důvěru. Všecky sociální reformy, jestliže je neoživuje mocný van duchovní, stanou se neštěstím lidstva, místo aby byly jeho štěstím. Zášť (třídní boj) nezachrání svět. Zášť není chlebem života, který může utišit hlav člověka. Přijměte proto poselství Církve.

Dr. Nosek byl jedním z těch, kdo sociální encykliky bral doopravdy. Již v r. 1928 u příležitosti 25. výročí práce křesťanského dělnictva hodnotil vzestup odborových organizací našeho dělnictva. Zvláště hodnotil jeho statečnost v boji proti teroru socialistických stran v továrnách a jako úkol stanovil nábor nových členů z řad Orla a těch neorganizovaných členů strany do Všeodborového sdružení. Nesmí se zapomínat na výchovu členů, uplatnění našeho křesťanského názoru na práci. Trápí nás často bezvýslednost naší práce a životní námahy. Ale víra nás posiluje, že hodnota práce hospodářsky a sociálně marně poskytnutá přijde nám k dobru na věčnosti. Tato víra má veliký význam pro udržení duševní rovnováhy a nezbytného klidu, abych se případným nezdarem nedal odradit od dalšího podnikání. Práci konám ve službách celku. To je nábožensky mravní názor na práci. V ní je zahrnuto i právo na větší kvótu z celkového národně hospodářského

příjmu, kterýžto nárok v moderním velkokapitálovém podnikání není nijak uznáván, což může vést k sociálním revoltám. Zákon o sociálním pojištění dělnictva je u nás připravován. Také se připravuje zákon o podpoře přestárlých z prostředků veřejných. Také je připravována novelizace zákona o válečných poškozencích. Otázka práva na stávku a závaznost kolektivních smluv se projednává. Jde o to, aby obě strany – zaměstnavatel i zaměstnanec – byly kontrolou svědomí celé veřejnosti donuceni k objektivní spravedlnosti. Musíme se také poohlédnout, jak tyto problémy řeší ve světě, a formulovat pak křesťanský názor na tuto věc, abychom odhalili vnitřní prázdnotu často diskutovaných programů. Tedy i zde Nosek předešel dobu a jednal v duchu encyklik a II. vatikán. koncilu. R. 1930 napsal Nosek do „Nového věku“ článek: Mravní smysl lidské práce.

22. Školství

Dr. Nosek nezapomněl ani na tuto oblast. V poselství II. Vaticana není výzva k učitelstvu. Patrně nebyla situace v jiných zemích tak palčivá jako u nás. Sepnutí státu s Církví ve starém Rakousku-Uhersku vyvolalo v našem učitelstvu živelnou reakci protikatolickou. Už na počátku století se začalo dříve věřící učitelstvo liberalizovat. Bylo to pokrokové, vlastenecké, protirakouské. Na středních školách byl boj ostřejší. S katechety se jednalo jako s rakouskými špicly, nucená návštěva bohoslužeb byla více ke škodě než v prospěchu. Po převratu r. 1918 se tomuto trendu otevřely dveře dokořán. Vždyť prezidentem Čsl. republiky byl T. G. Masaryk, jemuž se připisoval výrok: „Řím musí být souzen a odsouzen! Tábor je náš program. Katolíci budou mít tolik práv, kolik si jich dobudou atd.“ Vznik církve československé byl jen důsledkem jalovosti matrikového katolictví u nás. K tomu strnulost církev. orgánů – kde se úřadovalo, ne pastorovalo. Všechny protináboženské síly se spojily (Volná myšlenka, soc. bezvěrci, legionáři, Sokol, zednáři). Katolíkům chyběl tisk a nebýt Č. L. A., nepodchytilo by se ani tolik katolíků, kolik ve volbách dalo hlas lidové straně, která si vzala za úkol zachránit, co se zachránit dalo. Pravda, měli jsme konfesijní, klášterní školy, které na Slovensku dokonce převládaly. Měli jsme katol. učitelské ústavy (Sv. Jan pod Skalou) i několik gymnázií, ale vše to bylo jaksi roztříštěné. Hodně působila nesvatá řevnivost mezi řády, zvláště ženských řeholí, a proto ta celková slabost katolické akce. Dík energii nového pražského arcibiskupa Kordače byla krize překonána, ovšem se ztrátami nikoli zanedbatelnými. V té době se nově organizuje v zemských spolcích katolické učitelstvo, ale vládnoucí duch státní politiky byl zvláště po aféře Apoštolského nuncia Marmaggiho stále ostře protikatolický. Vysoké školy naše byly odedávna, ještě za Rakouska, liberální a protináboženské. Stát. tajemník školství dr. Drtina a pak Habrman, jako ministr školství, dodávali tón. A statečných profesorů, jako byl Pekař (ač v jádru liberál), nebylo mnoho. Proto dr. Nosek r. 1930 už za jiné politické situace (dr. Šrámek si dovedl vynutit respekt) přichází se svým prospektem „Školské půjčky katolíků čsl.“

To už jsme měli za sebou boj o nový školský zákon, zákony rozlukové a svátkové, boj o kongruu atd. Přikládám tento prospekt Noskův – mluvčího Zemského katolického učitelstva – jehož předsedou jsem byl tehdy já, prof. Antonín Novák.

23. Mládež

Poselství II. vatikán. koncilu mládeži: Přijímáte svíce z rukou vašich otců a starších bratří a budete žíti ve světě, který se vyznačuje nejohromnějšími změnami ve své historii. Církev rozsvěcuje světlo, které osvětluje vaši budoucnost. Společnost, kterou vytváříte, musí respektovat důstojnost lidskou, svobodu a právo lidí. Musíme odolati svodům materialistické filosofie, egoismu i svodům zoufalství a nicoty, ke kterým svádí ateismus. Je to znak únavy a staroby, zatemňuje před vámi smysl života. Uznání existence Boha spravedlivého a dobrého vás zachrání před nenávistí, závistí

a násilnictvím, které plodí války, s nimiž přicházejí utrpení, bída hmotná i duševní. Buďte šlechetní, čistí, mějte v úctě lidi, buďte upřímní a vybudujete lepší svět.

Co jsme napsali o Noskově práci mezi mládeží, o níž tak krásně sepsal taj. Jan Janoušek svou knihu: „Dr. Nosek mladým“, je dostatečným důkazem, že Nosek šel cestou ke svatosti, když II. vatikánský koncil tak shodně s ním tlumočí myšlenky obnovy světa.

24. Likvidace?

Dr. Nosek zemřel, za několik let poté přišla okupace Československa a druhá světová válka. Dílo Noskovo však žilo, ač už protektorátní vláda (pověstný Moravec jako ministr školství) zasahovala hrubě do díla i odkazu Noskova. Konec války, postupimská mírová smlouva, změnily se politické poměry. Ještě za války učinil dr. Beneš smlouvu se SSSR, Šrámek byl premiérem londýnské emigrantské vlády a konečně s Košického vládním programem se vrací vláda do rukou 4 politických stran včetně komunistů. Tito po téměř 30 letech opoziční politiky zasedají do vládních lavic sice jako jedna ze 4 stran (rovným dílem), ale vlivným zázemím SSSR a vítězné sovětské armády osvoboditelky.

Za protektorátu zhltli naše družstevnictví pod pláštíkem jednoty agrárníci. Náramně se divili, v jakém výborném finančním stavu je, a ochotně přistoupili na požadavek, aby „Družině sv. Kláry“ v Praze byl poukázán obnos 55 tis. Kč na udržování hrobu a pomníku dr. Noska v Poříčí n. S. včetně 2 zádušních mší sv. ročně. To všechno po únoru 1948 vláda zrušila, spolu se všemi kulturními institucemi dr. Noska. Bylo oznámeno v úředním listě z 15. 10. 1950 č. 242. Zdálo by se, že všechno, celé životní dílo dr. Noska, bylo zničeno. To by však byl velký omyl. Jiskry jeho křesťanského apoštolátu se totiž rozletěly po celé naší zemi. To, co dr. Nosek začal, snaží se nyní provádět současná vláda, ovšem bez Noskovy náboženské náplně – ale provádí. A v současném bezboženeském světě začínají probleskovat Noskovy představy a ideály – stejně jako v současné vatikánské politice, i v encyklikách Jana XXIII. a Pavla VI. Můj tchán před 50 lety říkával: „Posadil se lid, aby jedl a pil, a vstali, aby hráli.“ Je to citát z Písma sv., dobře charakterizující konzumní materialistickou kulturu dneška. Svět se však zasytí vědou a technikou, konzumním zvyšováním životní úrovně, které ho vedou k sebezničení, a vrátí se ke zdroji všeho dobra a krásna – k BOHU.

25. Noskovi přátelé a spolupracovníci

Dr. Nosek nebyl diktátor, i když svým zjevem a někdy v mladších létech ten dojem mohl vzbuzovat. Ve skutečnosti byl pokorný a nijak se nevynášel, i když většinu prací vykonal sám. Dr. Novák, který mu byl nejblíže v jeho finančních projektech a operacích, píše o jeho neobyčejné píli a pracovitosti. Nejbližší spolupracovníky Nosek o svých podnicích podrobně informoval, jak o tom svědčí jeho zápisy. Tam poznamenává – jsou to kopie dopisů – komu je ad informandum posílá. Od nich také pravidelně žádal jejich osobní názor na věc.

Dr. Jan Ev. Urban byl první v řadě jeho duchovní vůdce. U něho si Nosek ověřoval moralitu svých počinů. A Urban byl v tom ohledu přísný. Byl však velmi nápomocný při realizování duchovního vedení Domovů sv. Kláry a prázdninových kolonií. Uplatnily se přitom jeho články III. řádu sv. Františka – Charitky – nebo jak se jim potom říkalo „Urbanky“. Totéž platilo i při zřizování nových kaplí.

Dr. Josef Novák – jak jsem již podotkl, spolupracoval tento – můj bratr – jako představitel peněžnictví lidové strany při všech Noskových finančních operacích, které nebyly ani malé, ani snadné. Šlo o milionové obnovy, úvěrové operace, při nichž byl Nosek nepřekonatelně vy-

nalézavý. Novák byl selsky realistický, až opatrný, ale nakonec vždy uvěřil Noskovu ujišťování, že Bůh se postará. A postaral! Nic neskončilo krachem při konečném účtování, jak měli strach veleopatrní z pražské konzistoře.

P. Václav Chlumský byl dalším realistickým praktikem, který uskutečňoval Noskovy záměry zvláště v době, kdy byl farářem v Hostomicích p. Brdy. V té době nejen podporoval všechny Noskovy akce, ale svou povahou praktika byl cenným a obětavým spolupracovníkem. Po svém přeložení do Prahy – Košíř měl však nad hlavu svých starostí se stavbou nového kostela sv. Jana Nepomuckého. Tuto akci dělal Chlumský mimo Noskovo Dílo blah. Anežky Přem. A šlo o podnik, který začínal Kostelní spolek s majetkem 70 tis. Kč a končil konečnými náklady cca 5 mil. Kč.

Burs. rada J. Chudáček z Plzně, býv. učitel, pak pro krční nemoc bursovní rada pro hospodářské podniky ve Spálené ulici. Také on ze všech sil pracoval v intencích Noska na plzeňském úseku a ten nebyl snadný. Dr. Noskovi byl vždy k dispozici svými zkušenostmi a vyřizováním záležitostí, které by plně zatíženému Noskovi zbytečně ubíraly drahocenný čas. Jak pilně sledoval Noskovu práci, svědčí sebraný novinářský materiál, který po jeho smrti ochotně půjčila dr. Novákovi k sepsání životopisu jeho dcera, učitelka Eliška. Snad i ona svému otci, světci všedního dne, jednou napíše jeho životopis. Zasloužil by si to.

Jan Janoušek napsal krásný životopis dr. Noska „Dr. Nosek mladým“ (93 stran) – je vlastně prvním životopisem Noska, třebaže je zaměřen zvláště na práci mezi katolickou mládeží. I on byl světcem všedního dne, i on by si zasluhoval být zvěčněn životopisem. Snad jeho syn a zeť se o to postarají, aby byl doplněn ten dojemný hymnus „Bože, chválíme Tebe“, zpívaný při jeho pohřbu. Byl to věrný a pracovitý „pobočník dr. Noska“, jak jej nazval jeden člen S. K. M.

Karel Nerad, ředitel U. L. Z., který zemřel současně s dr. Novákem. Vzešel z katolické mládeže a oddaně sloužil dr. Noskovi ve všech jeho finančních podnicích. Také on má velký podíl na stavbě srubového kostela v Krči, on také pamatoval velkými obnosy na kostel v Košířích, a tak zaslouží úctu a čestné zařazení do družiny dr. Noska.

Dr. Josef Vlasák, velmistr řádu Křižovníků – další věrný a obětavý spolupracovník Noskův. Jeho obětavá práce v Díle blah. Anežky Přem. (byl předsedou tohoto spolku) odrazila mnoho úskoků z církevních i politických kruhů a jeho velkorysá pomoc finanční podporovala toto bohumilé dílo. Též nutno vzpomenout zásluh jeho bratra, ministra financí Vlasáka při záchraně hospodářských institucí ve Spálené ulici. To vše zařazuje p. velmistra na čestné místo v Noskově družině a Bůh mu za to dopřál dlouhého věku a jistě odměnu na věčnosti.

Msgre F. B. Vaněk, děkan pelhřimovský, který vychoval oba bratry Nováky, vedle práce spisovatelské a restaurace hlav. kostela, byl také velmi činný v hospodářských orgánech ve Spálené ulici. Jeho chrámové družstvo v Pelhřimově a vydání Čes. Kancionálu mu zajišťují čelní místo v Noskově družině. Jeho život pozemský končí v koncentráku v Dachau.

Do této družiny Noskovy nutno zařadit ještě mnohé méně známé pomocníky, jako byl přibyslavský děkan Hornek, litomyšlský probošt dr. Důrek, děkan v Březnici Suda, českobuděj. biskup dr. Šimon Bárta a řadu jiných, skrytých a neznámých pomocníků i „Nikodémů“.

26. Závěr

Dr. Novák při jedné pouti k hrobu dr. Noska řekl: „Byli jsme pěkná družina dr. Noska.“ Jako Artušův kruh kolem sv. Grálu. A Nosek jako uznaný vůdce. Takový, jaké potřeboval náš národ, který od dob Palackého a Riegra neměl štěstí na velké politické vůdce, i když jsme měli Masaryka, Beneše, Kramáře. To byli sobiáši, a proto ty smutné konce první republiky. Jan Šrámek vynikal pro svou sekulární politiku a krásný kněžský charakter nad průměr. Ale zase nevycho-

val nástupce a nedovedl včas odejít. Snad tušil v Noskovi schopného nástupce, a proto ho tolik přemlouval, aby r. 1929 přijal ministerské křeslo, i když ho české křídlo lidové strany odstavilo a nenavrhovalo. Noskovo tvrdé NE bylo snad v úradku Božím posláním pro něho, aby se věnoval na poli práce náboženského apoštolátu katolické akci, práci, která ho učinila světcem všedního dne, ač i na politickém poli mohl typ světce vytvořit. Nestalo se to, protože národ o to neprosil. Národ nepoděkoval Bohu za své osvobození, národ svým protiřímstvím, nekritickým postojem nezískal Boží požehnání, pro pýchu tehdejších mocipánů. A nynější stav ukazuje, že je dosud na bludných cestách a jen Boží milosrdenství ho může vyvést z pouště do zaslíbené země.

Katecheta a spisovatel P. Julius Košnář v knížce „Cestou necestou“, vyd. r. 1924 nákladem Dědictví svatojánského u Kotrby, vkládá do úst sv. Prokopa tuto prosbu: „Aby Pán všech pánů dal především lidu mému vůdce bdělé a apoštoly pravé osvěty, kteří by ho vedli moudře, aby nemusel nikdy, již nikdy otročit, ale aby na věky zůstal svoboden, věren Bohu, vlasti, sobě“. Sv. Prokop, který má orodovati jménem našich světců u Boha za náš národ, si posteskl: „Těžko orodovati za někoho, kdo své vlastní štěstí a svou vlastní slávu šlape v prach.“

Dr. Nosek a zesnulí členové jeho družiny jistě z nebe se přimlouvají a jejich prosby jsou účinné. Národ se pomalu probouzí k životu. Přijdou léta bídy a zmatků, ale pochopí-li národ, že návrat k chudáčkovi Božímu sv. Františkovi je jediným lékem pro XX. století, že chudoba může spasit svět, tehdy zazáří i Noskův duch v našem národě (až si to zaslouží), který, jako často v dějinách, může se stát vzorem nového řádu, pochodní nesenou před jinými, třebaže většími národy. Kéž by to dal Bůh.

Dr. František Nosek v životopisných vzpomínkách „Boží dělník Josef Chudáček“

Originál zpracovaný v letech 1961–79 nejstarší dcerou Josefa Chudáčka Annou má v konečné podobě v samostatných dílech I až VII celkem 700 strojopisných stran. Tuto obdivuhodnou a důkladnou práci konala dcera Anna za těžkých zdravotních potíží. Originál byl nejprve (1980) uložen v Archivu města Plzně. R. 1985 pak další exemplář v Pokoncilní knihovně Arcibiskupství pražského. Po r. 1989 další kopie obdrželi biskup plzeňský František Radkovský, plzeňská farnost u P. M. Růžencové (dominikáni) a místní saleziáni v Plzni-Lobzích. Jedno vyhotovení získali také manželé Miloslav a Ludmila Müllerovi z MBS Praha-Spořilov.

V archivu 3. františkánského řádu v Plzni byla objevena další vzpomínka, tentokrát dcery Elišky Chudáčkové.

V roce 1996 třetí sestra Marie Chudáčková připravila rešerši odkazů na dr. Františka Noska v onom rozsáhlém dokumentačním díle o Josefu Chudáčkovi, a to na přání, se kterým přišel P. Michal Pometlo OFM. Tímto počinem byla velice usnadněna následující práce.

Díl II.

Lidová záložna v Plzni (str. 116–118)

Lidová záložna v Plzni byla ohrožena úpadkem, hrozilo nebezpečí, že vkladatelé přijdou o své úspory. To by velmi těžce poškodilo nejen vkladatele, kteří byli většinou velmi chudí, ale po morální stránce na dlouhou dobu i celý katolický život na Plzeňsku (záložnu spravoval plzeňský arciděkan Havelka). Josef Chudáček byl v této těžké době župním předsedou čsl. strany lidové v Plzni a považoval za svou povinnost přispět k záchraně záložny. „Chudáček zajel do Prahy a poprosil o pomoc dr. Fr. Noska, který byl hlavním budovatelem Lidových záložen v Čechách. Ten po poradě s dr. Novákem, starostou Svazu hospodářských družstev čsl., rozhodl, že se Ústřední záložna lidová v Praze zaručí za plzeňskou záložnu a že se také pokusí zajistit státní pomoc. Podmínkou však bylo, že vedení plzeňské lidové záložny musí převzít Chudáček. Ten byl na podzim 1926 zvolen předsedou dozorčí rady a na Valné hromadě 23. 3. 1927 pak předsedou tříčlenného předsednictva, tedy ředitelem záložny, a zůstal jím až do své smrti 16. 4. 1944. Poznával dobře jako dr. Nosek, že je třeba budovati hospodářské instituce, zvláště záložny, které však musí plnit svůj úkol ve smyslu křesťanském.

Chudáček rád připomínal příklad dr. Noska, který v krátké době svou usilovnou činností vybudoval v Čechách více než 80 lidových záložen. Tyto ústavy byly postaveny na zásadách křesťanské svépomoci k podporování spořivosti a poskytování co možno nejlevnějšího úvěru. Z výtěžku hospodaření bylo věnováno podle intencí dr. Noska „něco pánu Bohu“ na podporu katolických charitativních institucí, na katolický tisk, opravu kostelů atd. Ústřední záložna lidová v Praze byla jejich ukládacím, organizačním i revizním ústředím. Všechny záložny spolu s Ústřední záložnou lidovou byly si vzájemnou zárukou.“

... Za deset let počet členů záložny vzrostl ze 76 na 356 a počet podílů ze 103 na 613 s vklady přes 3,5 mil Kč. „Na dr. Noska bylo vděčně vzpomínáno jako na hlavního budovatele plzeňské

lidové záložny. Chudáček učil ostatní, aby se řídili zásadou, kterou vštěpoval dr. Nosek: „K Bohu a pro Boha.“ „Úspěch našeho lidového peněžnictví, důvěra k němu zavazují pro celou budoucnost zvláště katolickou mládež, aby viděla v hospodářské práci jeden ze základních pilířů stavby nového křesťanského hospodářského řádu.“

Jako jeden z pramenů je uveden odkaz na článek Josefa Chudáčka v „Českém západě“ (17/1935) „Dr. František Nosek“ **(str. 119)**.

A dále následuje vzpomínka na záchranu Lidové záložny v Plzni z pera zmíněného dr. Josefa Nováka **(str. 126).** Ta potvrzuje vážnost tehdejší situace, způsobené naprostou hospodářskou a finanční nezkušeností plzeňského arciděkana. („Hrozila nová ‚Svatováclavská‘, která r. 1923 skončila velkým úpadkem.“) Josef Novák k zásluhám ministra dr. Noska připojuje i potvrzení, že díky němu byla poskytnuta i pomoc ze strany státu.

Odbočky hospodářského sdružení křesťanských zemědělců (122–124)

Rekapitulace činnosti Josefa Chudáčka v této oblasti v „Českém západě“ končí r. 1932 takto: Další zprávy o Chudáčkově práci … zde již nejsou. „Jejich úkol pravděpodobně převzala Lidová hospodářská družstva zreorganizovaná a rozšiřovaná dr. Noskem. A proto Chudáček tolik pracoval v lidovém družstevnictví zvláště po smrti dr. Fr. Noska 17. 4. 1935, neboť chtěl aspoň částečně pokračovati v jeho práci.“

Lidová akademie v Plzni (130–131)

Josef Chudáček pozval do Plzně dr. Františka Noska, který tu přednášel o sv. Františkovi a poté o sv. Anežce (Český západ 10/1932). Po přednášce Chudáček krátce promluvil o práci plzeňské Charity a vzor sv. Anežky doporučoval k podpoře těm, kdo v těchto těžkých dobách trpí nouzí.

Katolická škola v Plzni (189)

Protože státní škola … výchovu katolickým rodičům plně nezajišťovala, postaral se Josef Chudáček „za pomoci a rady nezapomenutelného ministra dr. Františka Noska o zřízení katolické školy v Plzni. Nikdo ze širší veřejnosti nevěděl, jaké veliké úsilí vynaložil na zřízení školy a jak zvláště ze začátku školským sestrám pomáhal, aby jejich škola byla na žádoucí úrovni.“ Následuje obsáhlá informace o nepřátelských útocích a akcích proti založení této školy. Ty postupně utichaly… Nicméně za okupace (1943) byla práce školských sester ukončena. Po válce došlo k obnovení školy, ale po školním roce 1949/50 byla škola opět zrušena.

Díl III.

Osamocený průkopník (str. 265 a násl.)

Josef Chudáček podnikal apoštolské práce na předměstích Plzně a dalších obcích; inspirován dr. Fr. Noskem inicioval stavby nových kostelů na dělnických předměstích, ohrožených ztrátou náboženské víry i pro nedostupnost bohoslužeb. Na str. 268 je impozantní přehled těchto jeho aktivit v rozmezí let 1923–44: má 23 položek! Ve Skvrňanech se v bytě jednoho odvážlivce sešla hrstka těch, kdo tvořili nově založený spolek k postavení kostela dle stanov připravených Josefem Chudáčkem. „Na této schůzi, která se (15. dubna 1934) konala v Šikovic kuchyni, měli vzácného

řečníka, Chudáčkova přítele a rádce. Byl jím dr. František Nosek z Prahy, bývalý ministr ČSR, jeden z nejváženějších a nejvzdělanějších členů našeho parlamentu, který byl vzorem apoštolského pracovníka pro Boží království na zemi“ (str. 270). Na ustavující valné hromadě v Doudlevcích „byl také přítomen JUDr. František Nosek z Prahy. Byl prvním z těch, kdo Chudáčkovi pomáhali v nesnadných přípravných pracích pro stavbu kostelů ve Skvrňanech a v Doudlevcích. Ve svém projevu povzbudil přítomné a kromě jiného jim řekl, že malý peníz věnovaný kostelu může být zachráncem zbloudilé duše, nacházející se na okraji zoufalství.

Dr. Nosek nabídl Chudáčkovi, že přijede do Doudlevic ještě jednou a že bude mít přednášku o sv. Alžbětě Duryňské. Přijel 3. února 1935. Po přednášce přítomným rozdal formulář poslední vůle, neboť lidé často chtějí něco odkázati kostelu, ale neznají správnou formu, jak to učinit. Proto připravil formulář poslední vůle, který dostali všichni přítomní. Byla to jeho poslední slova veřejně promluvená. Již 5. února ulehl a 17. dubna zemřel. Když se to dozvěděli v Doudlevcích, řekl předseda kostelního spolku: „Při jeho poslední přednášce u nás bylo vidět, jak mu není dobře. On vlastně tedy dal život za náš budoucí kostel.“ A to zavazovalo všechny.

Tehdy se v Doudlevcích nenadáli, jaký účinek bude mít upozornění dr. Noska na poslední vůli. V srpnu téhož roku – tedy již po jeho smrti – dostali odkaz Kč 100 000 pro stavbu kostela v Plzni-Doudlevcích od paní Alžběty Pechmanové. Tato částka jim později umožnila koupit pozemek pro kostel. Podle rady dr. Noska a za jeho velké pomoci začal Chudáček uvažovat o koupi stavebního místa ihned po založení Kostelního spolku. Až za několik let se mu to podařilo… Je přímo proti továrně, neboť se Chudáček domníval, že nebude vůbec vadit, když kostel bude u továrny. Bylo to nejvhodnější místo v celých Doudlevcích.“ **(str. 287–8)**

Josef Chudáček napsal několik článků o spolupráci s dr. Noskem v této oblasti; kromě tří otištěných v Lidovém hospodáři (viz na přísl. místě), šlo o dva články v Českém západě (17/1935 a č. 16/1938), **(str. 292)**. Zde je i kondolence Kostelního spolku v Plzni-Doudlevcích z 19. dubna 1944 k úmrtí „božího dělníka“.

Díl V.

V části věnované službě Josefa Chudáčka kněžím a bohoslovcům je mezi vzpomínkami kněží i tato věta P. Methoda Klementa, OSB, Sázava (21. 4. 1948): „Skláním se před Chudáčkovou památkou a pláči, že nemáme takových katolických mužů víc. To byl věřící člověk, který věděl, co chce, jak to chce a proč to chce, pravý člověk katolické akce. Ano, cenil jsem ho výše než dr. Noska…“ **(str. 431)**.

Propracovanější srovnání těchto dvou výjimečných osobností je ve vzpomínce P. dr. Jana Ev. Urbana OFM „Josef byl muž spravedlivý“ (Mt 1:19), Praha, srpen 1944:

„Snad má právo kněz zamýšlet se nad mravní osobností člověka a zvěstovat její poslání, spíše než vzpomínat na určité jednotlivé události.

A tím spíše myslím, že mám nejen právo, ale i povinnost projeviti své city, poznání a přesvědčení o tomto muži, protože jsem mohl pozorovati a posouditi jeho vztah k jeho chtěnému vzoru a předchůdci – dr. Františku Noskovi.

Což si mohu jako minister Christi všímati nějakých společenských stupňů a rozdílu v pracovním poli? Po odchodu člověka na věčnost jest již jen jeden pohled na jeho tvář, jak je ozářena věčným světlem.

Nevím, zda si kdo povšiml duchovního příbuzenství těchto dvou mužů, ale protože jejich společenství bylo chtěné a vědomé, pak teprve při společném pohledu na ně vyniknou duchovní rysy, jak ozařují jeden druhého. A nechci nikterak tvrdit, že by pan rada Chudáček byl jen následovníkem dr. Noska – třebas to jen chtěl a o sobě myslil –, spíše jsem si jist, že oba byli i v tom společném samostatní a že jeden předčil druhého v mnohém, že jsou rovnocenní.

Na obou vyniká, pro co nemáme obyčejně očí, ale co vidí jen oči osvícené nebem. Pan rada zrovna vyzařoval pokoru. Pokoru, vlastnost géniů a světců, protože běžný muž je oslepen, roztýlen, pro spěch nemůže hluboko pod povrch života.

A řeknu-li o něm toto svaté a velké slovo a hledím-li v duchu v představě na něho, již se mi vynořuje z této vlastnosti jedna krása za druhou: Což nevíme, jak samozřejmě, bez vědomí, že dělá, co by nikdo nedělal, se ujímal tak důležitých, a přece drobných úkolů? Kresby statistických diagramů, potom tak výmluvných a dokumentárních informací o jednotlivých úsecích hospodářských, podniků pro záchranu památek, porady klášterům, jako zase pořádání duchovních dnů pro učitelstvo... Zdálo by se a tak mnozí tu a tam skoro útrpně na to hleděli, že se snažil podle přísloví o „devíti řemeslech a desáté žebrotě“. Ale v tom právě jest to obdivuhodné, ano, duchovně veliké, že z těchto opuštěných drobností se rodily velké důsledky, zisky, účinky, dobra hospodářská a duchovní.

Takoví lidé jsou jako skleněné hranoly, kdo na ně narazí jako světlo, rozloží se na něm a pozná se, jaký jest: Kdo o něm mluvil sice laskavě, a to snad každý –, ale s jakýmsi přídechem úsměvu a útrpnosti, ten si sám dal vysvědčení, že neumí vidět pravou velikost ducha i že má plytké měřítko dobra a vznešenosti.

A z této jeho nevědomosti, ano, bezstarostnosti o tom, co kdo říká, svítí jeho vpravdě svatá prostota. Jeho tón byl až naivně udivený, a přece přitom ne neuvědomělý, když se někdo s úctou neb podivem dotkl jeho horlivosti nebo vynalézavosti nebo obětavosti. Ona téměř nepozorovatelná složka uvědomění, že jest některé jeho jednání důvodem pro údiv, prozrazovala mi, že jeho prostota jest získána vůlí a přesvědčením, že není jen vrozenou vlastností jeho přirozené povahy.

Když se dal po smrti dr. Noska na jeho cesty a chtěl pokračovat v jeho způsobu činnosti, stala se mu vůdčí myšlenkou pokorná a užitečná služba. Pokorná, protože bez slávy a bez naděje na ni, užitečná, protože byl přesvědčen, že se nám nepodaří přiblížit člověka víře Kristově, dokud u něho nevzbudíme zájem o ni. A člověk má zájem jen o to, co je mu užitečné nebo co ho baví.

Protože víra není zábavná, jest nutno ukázat, že je prakticky užitečnou. A to jest zase tehdy, když člověk víře odumřelý vidí, že mu přináší někdo věřící pomoc neb užitek, k němuž ho vedou nebo nutí pohnutky víry a bez nichž by se mu oné pomoci nedostalo, nebo když dává víra užitečné hodnoty, ku př. ušlechtilost, úctu, opravdovost, věrnost, spolehlivost, obětavost, přímost, klid, odvahu, sílu, hloubku rozumnosti, jakých nic jiného nedává a bez kterých není život vůbec, nebo aspoň na dlouho možný.

Kdo hledá v činnosti z víry sebe, ten se oddá jen pracím takzvaným větším, ale pracovati na drobnostech se mu zdá, že nestojí za život nebo za zájem a čas. A přece je tolik, tolik složek života – snad nebo jistě většina –, kde se jen konkrétní drobnou a jednotlivou prací užitečně a věcně slouží skutečnému dobru.

Tak svobodným, typicky a nenuceně, přirozeně a upřímně byl pan rada. Musím hned podotknouti, že to nepíši na vzor, nýbrž k chvále Boží, protože tak samozřejmě trvale sloužiti nemůže člověk na nějaké předsevzetí, nýbrž k tomu musí dozrát přesvědčením, jaké roste po desetiletí a ve své trvalosti je buď složkou povahy, nebo výchovy, nebo zvláštní osobní milosti, která člověka přetvořuje.

A tak se můžeme s chválou k Bohu těšiti, že mezi námi vyrostl tak čistý, krásný plod ducha Třetího řádu sv. Františka, jenž v sobě opravdu čistě vlastní františkánské znaky, pokoru, prostotu a svobodu a nenáročnou, sloužící lásku. Duše pana rady Chudáčka byla jako sestra voda, o níž pěje chvalozpěv bratra Slunce sv. Františka:

Buď chválen, můj Pane, sestrou vodou, která jest velmi užitečnou, pokornou, vzácnou a čistou“ **(str. 450–452)**.

M. Magdalena Šetková z řádu sv. Voršily (asi 1944) píše ve svých dojmech ze vzpomínek na setkání se zemřelým p. komorním radou Josefem Chudáčkem. Mezi jiným uvádí: „Co vykonal na periférii Plzně, zvláště ve Skvrňanech spolu se zemřelým ministrem Noskem... Může lépe vypsati obec jeho věrných v Plzni a okolí ... Byl to takový milý Boží Chudáček!!!“ **(str. 492–3)**.

Díl VI.

Díl „Chudáček v Praze“ nemůže pominout Chudáčkovu práci v družstevnictví. Ten se zúčastnil i činnosti ve Svazu hospodářských družstev československých „i když tam neměl žádnou funkci“. ... Pracovalo se nadšeně a obětavě, i svazoví funkcionáři pracovali úplně zdarma. Do vší činnosti byl vkládán nadpřirozený účel. Chudáčkova práce spočívala v pomoci a radě nejen v Praze a Ústředí, ale i jednotlivých družstvech v Čechách a v uveřejňování odborných článků v časopise „Lidový hospodář“. Přednášel také bohoslovcům v pražském semináři, publikoval o družstevnictví v Českém západě. A podnikal i cesty do zahraničí. V Bruselu se seznámil se zástupci Svazu belgických sedláků. „Tam Chudáček viděl realizováno to, co zemřelý dr. Nosek při každé příležitosti zdůrazňoval, že základem družstevní činnosti je křesťanská láska k bližnímu. Říkával, že jen na této základně je možno družstevní život trvale vybudovat“ **(str. 511)**.

Na Chudáčkovu práci v Praze vzpomíná dr. Josef Novák, bývalý poslanec a starosta Svazu hospodářských družstev československých.

S odborným učitelem Chudáčkem jsem se více stýkal, když jsem převzal vedení lidové družstevní obce, kterou bylo nutno hospodářsky ozdraviti. Duší této činnosti byl ministr dr. František Nosek, kolem něhož se vytvořila skupina ušlechtilých a obětavých spolupracovníků. Pan Chudáček řídil tehdy velký obchodní mlýn a z důvodu vedení dojížděl pravidelně v úterý do Prahy na burzu. Z lidových družstev a z centrály Hospodářské družstevní jednoty také navštěvovali burzu správci družstev a úředníci. Byli většinou mladí a nezkušení, a proto byl jejich styk s moudrým hospodářem velmi užitečný.

Pan Chudáček seznamoval naše správce a úředníky centrály s bursovní technikou, upozorňoval je na bonitu různých firem a varoval před mnohým úskalím bursovního obchodu. Měl obsáhlé styky s velkoobchodníky s obilím a mlynáři a mohl varovati před nepoctivými živly, kterých na burze bylo dost.

Po úspěšném zakončení sanačního díla Lidové záložny v Plzni, k němuž pan odborný učitel Chudáček přispěl tak účinně, přešel jeho činorodý duch na jiné úseky rázu náboženského a kulturního.

Chudáček patřil k hloučku křesťanských aktivních pracovníků, o nichž řekl dr. Nosek před smrtí: „Byli jsme pěkná družina.“ Chudáčkova činnost v křesťanském hnutí byla neobyčejně obsáhlá a vyznačovala se praktickým duchem. Bůh mu jistě oplatí vše, co pro jeho slávu na tomto světě vykonal **(str. 512)**.

Ze seznamu Chudáčkových článků v Lidovém hospodáři v r. 1935 vyjímáme „19/1935 str. 3: „Poslední přednáška dr. Františka Noska“. V roce 1936 pak v č. 16, str. 11: „Dědictví dr. Noska“. A v roce 1937 v č. 16, str. 2 „Poslední práce dr. Františka Noska“ **(str. 521–2)**.

JUDr. František Nosek

Chudáčkovo úsilí na různých úsecích jeho práce i v družstevnictví bylo ještě zvýšeno, když 17. 4. 1935 zemřel JUDr. František Nosek, o němž byla již zmínka na více místech tohoto životopisu. Dne 23. 6. 1935 napsal Chudáček profesoru a spisovateli dr. Janu Hruškovi v Plzni přání k jeho svátku. K tomu dodal: „Chtěl jsem k Vám zajít, ale není mi to skoro možné, neboť jezdím nyní každý den do Prahy. Po p. dr. Noskovi zůstalo ohromné pole práce a já pokládám za svou povinnost, abychom aspoň částečně v jeho práci pokračovali.“ Jako obyčejně i zde Chudáček užíval množného čísla, když mluvil o své práci.

Chudáček si dr. Noska velice vážil, neboť opravdovostí svého náboženského života měl velký vliv na ty, kteří s ním spolupracovali. O vzájemném vztahu dr. Noska a Chudáčka napsal P. dr. Jan Ev. Urban OFM ve vzpomínce (viz oddíl „Pomocník kněží“).

P. dr. Urban přijal dne 2. 11. 1935 do Třetího řádu sv. Františka v Praze Chudáčka i jeho manželku a dceru Elišku. Chudáčkovi dal řeholní jméno František Lev po dr. Noskovi a Chudáčkově manželce Marii Františka po zemřelé paní Noskové.

Chudáček uveřejnil víc článků o dr. Noskovi. Zůstala i kopie francouzsky psaného článku, který asi Chudáček poslal redakci některého zahraničního časopisu. Pro poznání dr. Noska uvádíme aspoň jeden Chudáčkův článek, který byl uveřejněn v Českém západě č. 17 z 26. 4. 1935 **(str. 528)**.

Josef Chudáček: Dr. František Nosek

Není mnoho lidí, kteří měli možnost poznati zblízka život a celé snažení zemřelého dr. Noska. Ačkoliv byl dr. Nosek veřejným pracovníkem, přece konal mnoho důležitých prací tak skrytě, že kromě těch, kteří s ním byli v důvěrném styku, takřka nikdo nevěděl, že koná tak důležité práce trvalé ceny. V novinách se o nich nepsalo. Ti, kteří mu stáli blíže, přímo žasli nad rozsáhlostí a mnohotvárností jeho práce.

Máme-li na mysli celý proud jeho prací v celé jejich šířce i hloubce, zdá se nám takřka nemožným v jediném článku v novinách zachytiti jeho dílo. Avšak celá věc se nám vyjasní, najdeme-li duchovní základ veškeré jeho činnosti. Tímto základem byla služba Bohu. Pokládal se za dělníka Božího a snažil se vždy žíti v posvěcující milosti Boží.

Díváme-li se z tohoto hlediska na život Noskův, pak snadno pochopíme jeho činy, pochopíme tu jeho ohromnou pracovitost, jeho skromnost a pokoru, jeho nestrojenou, upřímnou laskavost, pak porozumíme tomu zvláštnímu lesku jeho očí, ale pochopíme také jeho naprostou rozhodnost všude tam, kde by šlo o věci nesprávné. Nikdy se netázal, co jeho jednání řeknou lidé, nýbrž jen, co tomu řekne Bůh.

Proto dr. Noska vidíme všude, kde šlo o činy křesťanské. Nastala nezaměstnanost, bída, hlad. Dr. Nosek společně se svým duchovním vůdcem dr. Urbanem, františkánem, zakládá charitu nejen v Praze, ale i u nás v Plzni a na mnoha místech v Čechách.

Tito nešťastníci netrpí však jen hladem tělesným, ale i duchovně. A tu dr. Nosek podniká akci pro stavbu kostelů na obvodě Velké Prahy. Zřizuje prozatímní kapličky, kupuje vhodná místa pro stavbu budoucích kostelů. Mnozí nemohou tuto jeho činnost pochopiti, vytýkají mu, že jedná nepromyšleně. Je podezírán z kdoví jakých úmyslů. Ale dr. Nosek se ani nebrání, vždyť Bůh zná jeho čisté úmysly. A dnes při jeho smrti vidíme, že to, co se zdálo bláznovstvím, dnes se již stává skutkem. Bude se stavět kostel v Kobylisích a na Spořilově.

Dr. Nosek však nepracuje pro kostely jen v Praze, ale i všude jinde. Byl také prvním z těch, kdo nám pomáhali při nesnadných pracích pro stavbu kostelů ve Skvrňanech a Doudlevcích. Nikdy se neptal, když jel někam na schůzi, kolik tam bude lidí, kde se bude o tom psáti. Nikdy

nezapomeneme na první schůzi Kostelního spolku ve Skvrňanech, která se konala dne 15. dubna 1934 v kuchyni u p. M. Šika, bývalého dělníka u Škodů.

Dr. Nosek pilně studuje neblahý zjev, že v našich školách vládne divný duch: aby nebyly školy obviňovány z nepokrokovosti, úplně zanedbávají využíti pro výchovu mladých duší pokladů skrytých v náboženství. Tu se dává do práce a pomáhá zřizovati katolické školy. A opět bez křiku: „My chceme katolickou školu!“ To byl rys jeho povahy: nemluvil, ale jednal. I při zřizování naší obecné školy u Školských sester v Plzni byl nám účinným pomocníkem.

Dr. Nosek poznává, jak dospívající mládež ve zmatku hesel často bloudí. A tu přetvořuje ze základů Sdružení katolické mládeže, nelituje ani námahy, ani sebevětší práce pro mládež. Zřizuje pro ni exerciční domy, zve ji na týdenní kursy do Prahy a stává se jí otcem i vůdcem.

Ale také dospělí potřebují pomoci. A proto se tak zajímá o činnost Sdružení katolických rodičů. Není prostě možno vypočísti, kolika lidem soukromě byl vůdcem, rádcem, pomocníkem. Jen snad z jeho zápisníků by se daly všechny ty podrobnosti zjistit.

Zdálo by se, že tato práce by zcela vyčerpala síly i čas velmi pilného člověka. Ale všechno toto bylo jen jediným úsekem jeho práce.

Dr. Nosek správně rozpoznal, že správně vedená družstva jsou vlastně školou křesťanských ctností a křesťanského života. Z hlediska lidského prostě chápáno, byla to přímo šílená myšlenka, když se v roce 1926 podjal záchrany Svazu hospodářských družstev v Čechách. Nikdo se nechtěl dáti do této práce, všichni se toho báli. Jediný dr. Nosek, ač varován, této práce se ujal a skvěle ji provedl.

Jako viděl v družstvech uskutečňování myšlenek křesťanských, tak viděl v lidových záložnách účinnou pomoc bližnímu. Dal se do budování lidových záložen a v krátké době jich vybudoval 84. Kdyby nebyl učinil nic jiného než tuto práci, zasluhoval by naší vděčné paměti.

Ale toto vše vlastně konal jen vedle svého poslaneckého mandátu. Abychom poznali, co znamenal dr. Nosek v parlamentě, pohleďme, co o něm napsal parlamentní zpravodaj plzeňské sociální demokratické „Nové doby“ dne 20. dubna 1935. Píše: „Dr. Nosek patřil k nejvážnějším, k nejvzdělanějším a také k nejpoctivějším členům našeho parlamentu. Až do konce zákonodárného údobí byl členem parlamentní úsporné a kontrolní komise a její členové dobře vědí a dobře oceňují, jakou byl platnou silou tento politik v jednom z nejvážnějších parlamentních našich sborů. Osobně byl dr. Nosek mužem neobyčejně milým, bylo radostí s ním porozprávět a jednat.“

A další vzpomínka. Když jsme založili 13. ledna 1935 v Doudlevcích Kostelní spolek… (následuje již dříve popsaná poslední přednáška o sv. Alžbětě Duryňské a charitní aktivita dr. Noska).

Nyní snadno pochopíme, proč se dr. Nosek stal členem III. řádu sv. Františka, kteréhožto světce, chudáčka Božího, tolik miloval.

Dr. Nosek přesahuje daleko obvod našeho státu a nabývá významu takřka světového. Nejen u nás, ale i jinde se lidé dívají na politiky jako na lidi vychytralé, u nichž život křesťanský a zásady křesťanské musí velmi často činiti ústupky různým chytrůstkám politickým. Dr. Nosek dokázal celým svým životem, že tomu tak nemusí býti, že i práce politická může býti službou Bohu.

Protože dr. Nosek konal mnoho věcí nenápadně, ba takřka skrytě, bude nutno zjistiti tyto dobré skutky Noskovy, nikoliv pro jeho chválu, nýbrž pro příklad a povzbuzení nás všech.

Teprve zaznamenáním těchto skutků vysvitne, jak veliký křesťan žil mezi námi.

(Dodatek, u něhož není uveden autor, ale napsal jej asi Chudáček).

Pohřeb dr. Noska na malém vesnickém hřbitově v Poříčí nad Sázavou byl prostý, jednoduchý, neboť dr. Nosek nařídil, aby byl pohřben prostě a chudě jako františkán, bez pohřebních řečí, v prosté chudé rakvi ve františkánském rouše. A přece všichni ti, kteří jej přišli vyprovoditi, jak v Praze, tak v Poříčí, cítili, že jest to pohřeb mimořádný. Všichni jsme byli přesvědčeni, že ten,

jehož mrtvé tělo pochováváme, bude žíti duchem dále, a jako za živa mocně působil na duchovní život mnoha a mnoha lidí, tak bude působiti i po smrti.

Při pohřbu nebyly výjevy smutku, nebylo tu zoufalého pláče, nýbrž byly to díky Bohu, že dal českému národu velkou milost tím, že mu dal takového muže. Všichni jsme byli přesvědčeni, že pochováváme člověka svatého života **(str. 529–532)**.

K odkazu Noskova dědictví

Chudáček vždy usiloval o to, aby neupadly v zapomenutí vynikající osobnosti našeho národa. Tak tomu bylo i v případě dr. Noska. Chtěl, aby Noskovo duchovní dědictví bylo zachováno nejen těm, kteří se s ním stýkali, ale i budoucím generacím. V Lidovém hospodáři z 9. 4. 1936 a v časopise Život z 15. 4. 1936 v článku „Dědictví dr. Františka Noska“ – napsal, jak si to představuje.

Při družstevních centrálách Svazu hospodářských družstev v Praze a Ústřední jednotě hospodářských družstev v Brně chtěl utvořiti sdružení pod názvem „Dědictví dr. Fr. Noska“, kterýžto právě v družstevnictví viděl splnění křesťanské lásky k bližnímu. Toto připojení považoval za výhodné i po stránce administrativní. Byl přesvědčen, že mezi funkcionáři i úředníky lidových družstev se vždy najdou ti, kteří se k odkazu Noskovu budou nejen hlásit, ale i ze všech sil pomáhat, aby se jeho duchovní dědictví stalo obecným majetkem přístupným všem, nynějším i budoucím.

Toto sdružení mělo pomáhat funkcionářům i úředníkům lidových družstev, aby poznali podrobně a po všech stránkách život dr. Noska a uskutečňovali jeho myšlenky. Tuto činnost shrnul Chudáček do dvou zásad:

1/ Podle příkladu celého Noskova života, který byl po duchovní stránce nekompromisně křesťanský, pečovati o náboženskou výchovu a dokonalý život podle náboženství u všech, kteří pracují v družstevnictví.

2/ Rozšiřovati odborné vzdělání poctivým studiem a sdělovati druhým získané zkušenosti a vědomosti podle příkladu dr. Noska.

Takovou náplň měl mít i „Věstník Dědictví dr. Noska“, jehož první cyklostylované číslo vydal Svaz hospodářských družstev v Praze k prvému výročí jeho úmrtí 17. 4. 1936. S největší pravděpodobností se tak stalo z podnětu a prací Josefa Chudáčka, i když o tom nejsou přímé doklady.

V úvodním článku byly podrobně vysvětleny zmíněné dvě zásady. Autorem byl asi Chudáček. V tomto článku zdůraznil, že se dávají do nesnadné práce, která nemá u nás dosud vzoru, že tedy razí nové cesty.

V tomto prvním čísle byl také uveřejněn článek o dalším sebevzdělávání, jehož autorem podle zachované kopie byl Chudáček. K tomu byl připojen seznam 54 odborných knih, které se týkaly jednak družstevnictví všeobecně, jednak družstevnictví zemědělského u nás i v cizině. Tento seznam pomáhali Chudáčkovi sestavit vynikající odborníci. Byl to dobrý Chudáčkův známý Ing. dr. J. Boštík, ředitel Ústřední slovanské zemědělské knihovny a čítárny v Praze, a JUDr. J. Kadner, ředitel Vyšší družstevní školy v Praze. Seznam náboženských knih, který sestavil P. dr. Jan Ev. Urban OFM, byl slíben pro příští číslo.

Pomocí tohoto Věstníku chtěl Chudáček úředníky družstev seskupit v čtenářskou a pracovní obec a sdružit je i ve formu volné organizace, v níž by pracovali v duchu dr. Noska. Proto měli Věstník dostávat zdarma všichni úředníci i z venkovských družstev a záložen.

Chudáčkovi se však nepodařilo, aby byl odebírán tento časopis i na Moravě. V dopise z 23. 4. 1936 mu oznámila Jednota hospodářských družstev v Brně, že se prozatím nedá počítati s časopisem pro družstevní úřednictvo na Moravě. Prosili, aby jim byl časopis vždy po vydání zaslán pouze k nahlédnutí.

Není známo, jak dlouho byl vydáván Věstník Dědictví dr. Fr. Noska, protože doklady o tom nebyly zachovány. Poslední zachovanou zprávou je dopis dr. Bohumila Jarolímka, pozdějšího opata v Praze na Strahově, který psal Chudáčkovi 25. 8. 1937, že mu posílá svůj obvyklý příspěvek pro Dědictví dr. Noska **(str. 533–34)**.

Prameny (str. 535–6)

Seznam o 25 položkách. Od č. 16 (Druhé číslo Věstníku Dědictví dr. Fr. Noska – bez data) jsou prameny nedostupné. Jde o příspěvky dr. Jarolímka a o koncepty článků samotného Chudáčka pro Věstník…

Dodatek z archivu 3. řádu sv. Františka v Plzni: výňatky ze svědectví sestry Elišky Noskové

Pana dr. Noska jsem poznala prostřednictvím svého tatínka Josefa Chudáčka. … Dobře chápal význam družstevní práce na Plzeňsku. … Zúčastnil se i činnosti Svazu. … V Praze, i když tam neměl žádnou funkci. … Přičiněním pracovníků Svazu byla od roku 1927 vybudována kvetoucí družstevní obec. … Lidová družstva byla stavěna na základě křesťanské služby a do vší činnosti byl vkládán nadpřirozený účel. … Dr. Nosek správně poznal, že lidová družstva jsou školou křesťanských ctností a křesťanského života. Proto se v r. 1926 ujal záchrany Svazu hospodářských družstev v Čechách. Tuto práci skvěle provedl.

… Pohřeb pana dr. Noska se konal na velikonoční pondělí z kostela P. Marie Sněžné v Praze. Pohřbu jsem se zúčastnila s tatínkem. Přišli jsme brzo ráno do kostela, kde právě byla mše sv. za pana dr. Noska na přání Svatováclavské ligy mužů. Po mši svaté jsme s tatínkem a několika věřícími zůstali v kostele. Jakmile přivezli rakev do kostela, jako by se slétli všichni ptáci z Prahy a začali zpívat. Bylo to až dojemné. … Cestou ke kostelu sv. Štěpána, kde byl přistaven autobus do Poříčí nad Sázavou, nám pan Antonín Šorm vypravoval toto o panu dr. Noskovi. „Když jako ministr pošt nastupoval na ministerstvu, zastavil se hned u vrátného. Představil se mu jako ministr a řekl mu, že budou nyní spolupracovat.“

Po smrti dr. Noska jsem si opatřila všechna čísla časopisů, ve kterých byly články o něm, abych je jednou mohla předat tomu, kdo by zpracovával životopis pana dr. Noska. Doufala jsem, že mi to dá Pán Bůh poznat. … Při náletu na Plzeň 20. 12. 1944 měl náš dům přímý zásah… V troskách domu jsem hledala časopisy a články o p. Noskovi… Mnohé jsem měla poškozené. Chybějící jsem si po ukončení války opatřila prostřednictvím plzeňského kaplana P. Karla Škvoreckého, který se ocitl v nemocnici, kde jsem pracovala, jsem se seznámila s jeho sestrou, manželkou dr. Josefa Nováka. Ten už pracoval na životopisu dr. Noska a poté v tom pokračoval jeho bratr profesor Novák. Jim se nakonec opravdu dostaly jako dokumentace i mé časopisy…

(V Plzni 17. srpna 1992, Eliška Chudáčková v.r.)

Sekulární františkánský řád

Kapitola 3

JUDr. František Nosek jako politik, poslanec a ministr

Lubomír Mlčoch OFS

III.

Sekulární františkánský řád

JUDr. František Nosek jako politik, poslanec a ministr

1. Nováček v Parlamentu autoritou legislativců (1920–21)

JUDr. František Nosek vstoupil do politiky na výzvu a v zájmu společného dobra nového státu obětoval svou přípravu na dráhu univerzitního učitele. Tato příprava – v právním vzdělání a studiích i v zahraničí, spolu s praxí ve finanční správě, se mu však skvěle zúročily v nové roli. Krátce poté, kdy v Parlamentu nahradil Dr. Kordače (nového arcibiskupa pražského), se stal „druhým mužem“ v Čsl. straně lidové a ve vlastní poslanecké iniciativě zastínil i P. Šrámka (jako „prvního muže“ strany). Ke službě vlasti byl skvěle odborně připraven a pevným charakterem si ihned získal autoritu ve Sněmovně; ač vystupoval otevřeně na obranu katolické strany v době pro ni krajně nepříznivé. Už v polovině roku 1920 je jedním z předkladatelů novely k zákonu o starobním pojištění soukromníků, úředníků a zřízenců – státních zaměstnanců. Současně v interpelaci na ministra vnitra – ve skvělém proslovu na obranu právního státu, vyvolávajícím asociace na nejlepší rétory antického Senátu – podrobuje kritice násilnosti vůči účastníkům sjezdu katolické mládeže z východních Čech v Chlumku u Luže, kde byl sám účastníkem a přednášejícím. Nejde mu o dílčí zájem jedné náboženské skupiny, ale o zachování právního řádu ohrožovaného veřejným násilím.

Začátek následujícího roku 1921 je ve Sněmovně opět arénou, kde jde o stabilizaci poměrů v novém státě a v poválečné situaci, a Nosek se tak v interpelacích věnuje kauzám spadajícím pod Ministerstvo pro zásobování lidu, případům nefunkční veřejné správy i neuspokojivému platovému zařazení učitelek. Je zpravodajem (za pozdějšího premiéra Malypetra) osnovy zákona o obcích a hranicích zemí (stále ještě v detailech neuzavřených). Vznik Církve československé se neobešel bez konfliktů i ve věcech majetkových; v interpelaci (spolu s Mons. Šrámkem a Dr. Hrubanem) hájí opět právní řád. Jde mu o spravedlnost, nejen mezináboženskou, ale i mezi národy nového státu: snaží se dosáhnout principu poměrného zastoupení v zemské správě, v poměru k početní síle národností. Zde tak hájí i zájmy občanů hlásících se k německé národnosti, kteří kvůli počátečnímu bojkotu nového státu neměli odpovídající politickou reprezentaci ve Sněmovně. K řešení se mělo dojít dohodou politických stran.

Až dosud poslanec Nosek projevoval svou odbornou kompetenci v oborech spadajících pod správní a státoprávní sféru právního řádu. Záhy se ale osvědčuje jako národohospodář: spolu s Dr. Hodžou je Sněmovnou zvolen jako delegát na Lisabonskou obchodní konferenci. O dva měsíce později je již ustanoven zpravodajem klíčového výboru každé Sněmovny: rozpočtového výboru. V návrhu zákona o efektivnější podobě státních pokladničních poukázek – lépe přijímaných bankovní sférou – Nosek prokazuje své expertní schopnosti, pokud jde o fungování finančních trhů. Nový stát už od začátku zápasil s veřejnými dluhy – zděděnými i těmi, jež bylo nutno akceptovat k financování těch starých. Podle Versailleských mírových smluv měly být dluhopisy státních předválečných dluhů Rakousko-Uherska dle možností konvertovány na dluhopisy nového státu. Jedním ze zdrojů „schodku“ ve veřejných financích bylo tzv. „moučné hospodářství“. Úvěry státem povolené ke zlevňování mouky pro méně zámožné občany bylo třeba řešit zákonem o státní finanční výpůjčce; a to v krajní finanční tísni státu. Dr. Nosek se s velkou morální autoritou ujímá tohoto nevděčného úkolu a argumentuje tak přesvědčivě, že protiargumenty opozice poukazující na nepochybná předchozí selhání (ne)odpovědných činitelů Obilního ústavu padají pod stůl: řešit je třeba nastalou situaci,

marností je vracet se do minulosti. Zákon byl schválen v 1. čtení.

Autorita získaná v této agendě přispěla k tomu, že v závěru roku je Nosek již zpravodajem k rozpravě o vládním návrhu finančního zákona pro rok 1922. Státní rozpočet je vždy prubířským kamenem vládní koalice. Nosek volí postoj „předběžné opatrnosti“ a argumentuje pro „korektnější čísla“. Jako křesťan povzbuzuje, uznává pozvolné zlepšování hospodaření státu. „Stát je náš,“ apeluje na občanské uvědomění. Jako znalec již první sociální encykliky Rerum novarum zastává její filosofii: stát není a ani nemůže být garantem soukromého štěstí. Apel na občanskou uvědomělost v novém státě – již tehdy – nenacházel plnou odezvu ani v kruzích, kde by to bylo možné očekávat. Nosek je zpravodajem rozpočtového výboru u dalších dvou zákonů týkajících se „poplatkového práva“ u poplatků soudních a směnečných. Zděděná úprava soudních poplatků byla složitě nepřehledná; navíc odlišně upravená v zemích Čechy, Morava, Slezsko a na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Je pozoruhodné, že Uhersko mělo demokratičtější „přístup ke spravedlnosti“; tam byli občané od soudních poplatků osvobozeni. Naopak sousední Rakousko mělo i po válce soudní poplatky vyšší než u nás. Tlak na jejich růst v novém státě měl tedy kontroverzní účinky, zejména na Slovensku znamenal zhoršení pro občany. Dopad byl sociálně citlivý na nízkopříjmové skupiny obyvatel i v českých zemích, a tam je příznačné, že ty v Parlamentu zatupovali poslanci za sociální demokracii, často i německé národnosti. Zdánlivě banální kauza tak měla národnostně rozkladné účinky, a nevděčného tématu se opět ujal Nosek. Jako jinde, i zde hledal sociální smír, sociální spravedlnost. Svou připravenost vyslechnout oprávněné argumenty oponentů Nosek projevil tím, že přistoupil na pozměňovací návrh německého poslance Haase, a návrh úprav zákona o soudních poplatcích prošel. V poplatcích směnečných se Nosek opět v roli zpravodaje projevil jako znalec směnečného práva i jako podporovatel rozšíření tohoto instrumentu pro hladší fungování směny.

Smysl pro spravedlnost Nosek nedělil podle majetkového klíče; tak jako zpravodaj vládního návrhu zákona o převzetí statků a majetku bývalé panovnické rodiny Habsburků (připadlých podle mírových smluv ČR) postupoval i zde v kontroverzních případech. Ty se týkaly jak okruhu osob náležejících k panovnickému rodu, tak také osob, jež už některé z těchto majetků získaly jako „bezelstní nabyvatelé“. Nosek hájí státoprávní hledisko a doporučuje rozhodnutí Ministerstva vnitra podrobit možnosti soudního přezkumu: aby ti i oni nebyli diskriminováni oproti ostatním občanům. Jeho argument – podepřený i mezinárodním aspektem případných sporů – však ve stále ještě zjitřené protihabsburské atmosféře ve Sněmovně neprošel… (Ministr zahraničí Beneš se vyjádření zdržel.)

Důležitou agendou roku 1922 (a ještě mnoha dalších) byla Pozemková reforma. Nosek se k tématu dostal jako zpravodaj k zákonu o povolení úvěru k úhradě zvýšených nákladů na činnost státního Pozemkového úřadu. Nosek hájil pozemkovou reformu jako sociální reformu s důležitými hospodářskými efekty jako „investici do budoucna“. Zvýšení ročních výdajů Pozemkového úřadu tak poskytlo Noskovi příležitost k hospodářsko-politickému projevu státnického významu. Nový stát je výrazně exportně orientovaný a exportní schopnost je závislá na mzdové hladině v exportních odvětvích. Česká koruna byla v té době pevnou měnou (na rozdíl od pádivé inflace v okolních zemích) a možnost získání vlastní půdy pro široké vrstvy venkovského obyvatelstva dává šanci na zvýšení zemědělské potravinové soběstačnosti. Námitky sociálně demokratických poslanců převážně z pohraničních průmyslových krajů tak byly najednou neúčinné: „investice“ do aktivit Pozemkového úřadu prošla v 1. čtení (16. 12. 1922).

2. Nabytá reputace vede k převzetí odpovědnosti a ta k utrpení (1923)

Půldruhého roku tvrdé práce ve Sněmovně stačilo k tomu, aby poslanec Nosek už měl jméno, takové, že mnohé zásadní otázky bez něho nešlo řešit („je ještě ve výboru, dojdeme pro něho“). Tím výborem byl klíčový výbor pro rozpočet – jehož byl Nosek už jako samozřejmost zpravodajem před Sněmovnou. A rok 1923 už po měsíci od schválení toho původního musí řešit dodatek k němu, a Nosek obhajovat proč. A při přípravě rozpočtu roku následujícího jde o ještě daleko vážnější problém: prudké „šlápnutí na brzdu“ Rašínovy finanční koncepce mělo od předchozího 40% navýšení najednou jít dokonce dolů, byť jen nepatrně. A Nosek byl opět první „na ráně“; mimochodem ministerské lavice ve Sněmovně už tehdy často zely prázdnotou, a to i při projednávání tak vážných otázek. Nový stát byl vystavován těžkým zkouškám vnitřní integrity a stability, na něž nebyl připraven. Němečtí sociální demokraté odmítají hlasovat pro návrhy rozpočtových zákonů nejen pro věcné důvody; odmítají stále ještě přijmout realitu nového státu, jehož samotné založení považují za koncepčně chybné – už jen tím, že snad až 80 % průmyslu někdejšího Rakouska-Uherska – za jehož reprezentaci se považují – najednou ztratilo odbytiště bývalé nadnárodní říše, a nový stát jim nové nedokázal zajistit. V Parlamentu poprvé vystupují jako poslanci komunisté a jejich postoje jsou ještě radikálnější, ti odmítají systém jako takový, tedy kapitalismus. A aby toho nebylo málo, i slovenští „ľudovci“ dávají stále víc najevo své výhrady proti státu, který jim prý upírá slíbenou autonomii – a tak neváhají jít i proti „bratru ve víře“. Tak už v roce 1923 lze diagnostikovat kořeny sociálních příčin, jež vedly k zániku nového státu. Hrdinské ctnosti zpravodaje rozpočtového výboru to nemohly samy zachránit.

20. ledna 1923 Nosek opět nejprve hodnotí věci pozitivní, schodky vznikají v mimořádných výdajích i jinde. Rozpočet musí mít víc rezerv; a jednou z nich jsou daňové nedoplatky, daně dlužné státu a státem dosud málo přísně vymáhané. V zemích bývalého uherského práva jde o víc, o reformu, o sjednocení daňového systému. Tamní praxe notářů vyměřujících daně a současně – jako soukromé osoby – poskytujících služby, jak se proti výměrům odvolávat, je podhoubím korupčního prostředí; to není autonomie, kterou je možné veřejně hájit. Se znalostí správní historie Rakousko-Uherska Nosek argumentuje, že už Josefinské a Tereziánské daňové reformy zde „narazily“ a nepodařilo se je prosadit. Jde tedy o problém odlišné, hluboce zažité hospodářské kultury. Umění obohacovat se na úkor státu ale bylo žhavě aktuální i v docela nové sféře – jen o pár dní později řeší Sněmovna návrh zákona o výpovědích nájemních a pachtovních smluv v urychleném režimu – jako reakci na množící se případy žalostného hospodaření na statcích připadlých státu podle mírových smluv. Nosek jako zpravodaj nese břímě výkladu složité a kontroverzní situace; a sotva může vnímat jako oporu pro svou náročnou práci skutečnost, že když dojde na hlasování, musí být odročeno pro malou účast kolegů.

Hrdinské ctnosti je *terminus technicus* z vatikánských procedur blahořečení, a tak daleko s Františkem Noskem ještě nejsme. Ale všimněme si, jak si bratr Nosek počíná v roli zpravodaje v konfrontaci s tak protikladnými politickými silami. Především je vybaven odbornými kompetencemi, jak asi nikdo jiný ve Sněmovně, nejen ve straně Lidové (a jak asi nikdo mezi politiky naší doby). Ty kompetence jsou nejen teoretické, ale také podloženy jeho předchozí praxí ve Finanční správě mocnářství. Je vybaven empatií vůči politickým rivalům, protože je mu dán dar křesťanské víry, a tu bere z celého srdce. A konečně má vizi, vizi podloženou znalostí první sociální encykliky Lva XIII.; takže úběžníkem jeho snah v politice je úhelný kámen společného dobra obce, a tím je pro něho nový stát. Za ten se jednoznačně staví, takže neváhá s připojením se k interpelacím vůči ministrům vnitra a zahraničí, když už v počátku jeho působení ve Sněmovně dochází na Broumovsku k aktivitám nerespektujícím státní hranice a směřujícím proti integritě nového státu pod praporem velkoněmeckého nacionalismu. Na druhé straně hájí práva německé menšiny v chápání zemského vlastenectví, v paritním zastoupení v komisích i v chápání jejich ohrožených hospodářských zájmů. Tak už činil v argumentaci ve prospěch pozemkové reformy, tak činí

nyní i v obhajobě Rašínovy měnové a rozpočtové politiky; pozvednutí potravinové soběstačnosti a uskrovnění se ve mzdových požadavcích. Zlevní domácí výrobu a podpoří tak export, na němž je země životně závislá.

Ani po sto letech se experti na hospodářskou politiku neshodnou na tom, zda tato Rašínova koncepce byla správná; chyběla jí sociální citlivost? Měla přehnané nároky na občany a jejich rozpočtovou odpovědnost? Tyto ctnosti ovšem Noskovi nescházely a byl ochoten se za ně prát. Po mnoha desetiletích, vlastně donedávna, podobná strategie slavila úspěchy v Německu: země také závislá na exportu se těšila z kladné zahraničně-obchodní bilance nejen díky kvalitě svých výrobků, ale i díky ochotě odborářů a zaměstnanců uskrovnit se ve svých platových nárocích: nejbohatší země v Evropě kupodivu nebyla na prvních místech v kupní síle průměrných mezd a platů. Němečtí mluvící poslanci ve Sněmovně však přesto vystupují převážně z pozic levice, a tedy ostře proti. Ještě ostřeji proti vystupují komunisté, a to především v kauze platů státních zaměstnanců, na niž došlo v závěru roku. Nosek uznává, že byli poškozeni původním návrhem rozpočtu, sám v předchozích vystoupeních hájil zájmy především učitelstva, a jeho nezastupitelné role pro budoucí vzdělanostní úroveň v zemi. Když však jde o převzetí břemene odpovědnosti za budoucí vývoj hospodaření státu i s vypořádáním se stále ještě tíživého válečného dědictví, princip společného dobra určuje i podíly v ulehčení tohoto břemene. A je to křesťan Nosek, kdo musí komunistům připomínat, že břímě poválečné drahoty už dlouho doléhá ještě víc na dělníky, rolníky a živnostníky.

Křesťan Nosek dovede pochopit odpor nevěřících vůči příplatkům k platům duchovních, ale připomíná jejich „žebráckou úroveň“ i to, že mezi daňovými poplatníky je stále ještě většina věřících. Tolik na veřejnosti, kde otevřená slova jsou nezbytná; „mezi svými“ však Nosek dokáže říci: kdoví, jak bychom uvažovali a kde bychom byli, kdybychom měli prožít to, co oni… Také vůči slovenským lidovcům, bratrům ve víře i v názvu strany, není Nosek nevstřícný. Obhajuje sice moderní daňové zákonodárství vůči „zaostalému“ (kde ještě byla antická „daň z hlavy“), ale uvědomuje si také, že společnost řízená jen pravidly – institucemi je ohrožována neosobností, odlidštěním, ztrátou důvěry. Korupce je však jen náhradním opěrným prostředkem důvěry. Nosek hovoří ve prospěch těch demokratizačních paragrafů moderních daňových systémů, jež využívají – kromě specializovaných státních finančních úřadů – i komisí a poradních orgánů důvěryhodných a spolehlivých daňových poplatníků. Tato moudrost je v dnešním individualizovaném a globalizovaném podnikání ještě větší vzácností než před těmi sto lety, kdy s ní Nosek přichází. Je to nevyužitý potenciál, vždyť i soudobá etika podnikání (business ethics) potvrzuje zkušenost, že podnikatelé z téže branže zpravidla vědí o daňové morálce a platební způsobilosti svých kolegů a rivalů víc než dohlížející instituce státu. Nosek tedy moderně argumentuje ve prospěch demokratizace podnikání cestou seberegulace hospodářských komor a svazů.

V roce 1923 Nosek ještě není františkánem „pod profesí“, ale svým duchovním ustrojením a charakterem už je sv. Františkovi blízko. Na veřejném fóru, jímž je politika z definice, se musí bránit proti nespravedlivým útokům, nepravdám, dokonce sprostotě. Nejvíce bolí nespravedlnosti od těch nejbližších a Nosek se hájí proti obvinění, že „o Slovensku rozhodují ti, co o něm nic nevědí“. Nemluví maďarsky, ale Uherské daňové a správní zákony nastudoval v německém znění, vývoj legislativy tam sledoval od roku 1875. Ve výboru slovenské kolegy vyzýval, aby přispěli svou vlastní zprávou. Dali přednost laciné a nespravedlivé kritice… Laetitia vera, pravá radost, jak jí rozuměl bratr František. A jak František Nosek vyznává, je třeba především pozitivní a někdy hodně trpělivé práce.

K takové patřila i Noskova příprava jako zpravodaje k návrhu rozpočtu. Jako vždy začíná vždy pozitivy. A nový stát si v porovnání se sousedy nevede tak zle. Ale nejen se sousedy. Nosek sáhl ke studiu veřejných financí Francie jako jednoho z vítězů války a hlavního spojence nového státu. „Obsluha veřejného dluhu“ Československa roste, je ale mezi 8–14 % celkových výdajů, poválečné zadlužení Francie dosáhlo kolosálních rozměrů a obsluha dluhu v té době pohlcovala většinu výdajů státního rozpočtu – po odpočtu výdajů na armádu pak pro vlastní hospodářskou politiku tam zůstávalo jen něco přes 20 % na všechny ostatní výdaje. Státní penze a sociální výdaje byly tehdy i u nás jen nepatrným zlomkem dnešního „sociálního státu“. Nosek dělá vše pro to, aby se hospodářství co nejdříve vzpamatovalo z důsledků války. Československo bylo sice mírovými dohodami zařazeno mezi „vítěze“, ale nesením důsledků války postižená odvětví především v německy mluvících regionech se mohla právem cítit jako ta poražená. Jen jedna ukázka: Německo v roce 1917 konfiskovalo v Belgii a severní Francii spřádací stroje jako „válečnou kořist“; část z nich pak odprodalo textilkám v českém pohraničí. Mírové smlouvy nařizovaly stroje vrátit původním majitelům… Jak hledat spravedlnost. Válka znamenala nejen miliony mrtvých a velké morální a duchovní újmy, ale i nesmírné hospodářské zbídačení. Ve vystoupeních německy mluvících poslanců však nelze najít ani náznak pocitu zodpovědnosti za válku samotnou. Zato poslanec Feirfeil neopominul připomenout, že bída už od konce války přiměla 70 tisíc Slováků k vystěhování do Ameriky. Oportunismus ovšem nebyl výjimkou ani na české straně; a tak dokonce sám premiér (Švehla) byl Němci usvědčen z někdejší mediální podpory vypsání 4. válečné rakouské půjčky se zárukami její bezpečnosti (věřil tehdy ještě ve vítězství Rakouska?) Nosek jako politik nedával svým životem protivníkům šanci na skandalizování; nanejvýš na útoky podle přísloví, že pro pravdu se lidé nejvíc hněvají. Lidovci svými volebními výsledky nikdy neměli šanci na zisk postu ministra financí ve vládě, ale Nosek by byl býval na tuto funkci měl, odborně i pevností charakteru.

A tak alespoň v roli zpravodaje Nosek prosazuje ve Sněmovně důležité zákony směřující k normálním poměrům: smlouvy s Rakouskem a Německem o vyhnutí se dvojímu zdanění, o osvobození „osob exteritoriálních“ (tedy cizích státních příslušníků v diplomacii a mezinárodních institucích) od veřejných daní a dávek. Vysvětluje přípravu daňového sjednocení přímých daní na Slovensku a Podkarpatské Ukrajině s většinovou úpravou. Snaží se o normalizaci vztahů s Rakouskem, což není snadné, protože ti viní Čechy z největšího podílu na zániku dřívější říše. Země sama však vypudila kdysi nejmocnější evropský panovnický rod, a ocitla se v tak poníženém postavení, že Čs. Parlament schvaluje valutovou půjčku Rakousku! Nosek v odborném výkladu zdůvodňuje volbu formy půjčky i její důvody. Nestabilita měnových kurzů okolních zemí vůči koruně – při stále ještě neexistujícím finančním trhu obchodů s měnami – nedává možnost opřít se o „objektivní“ kurzové propočty. Jakýsi „clearingový model“ – např. pro vypořádávání rakouských závazků za používání čsl. železničních vozů – Nosek přirovnává k situaci v někdejší středověké Evropě 13. století. (Jen na okraj: tak asi účtoval své obchody Ital Bernardone při nákupech textilních látek ve francouzské Provence). Nosek zkrátka i vzdělával Sněmovnu – jakoby se rozpomenul na své původní profesorské ambice – samozřejmě ty, kdo o to stáli. Každá sněmovna je také tak trochu divadlo. A stenografické záznamy Noskových proslovů končí i pochvalnými výkřiky „výborně“.

Ovšem také výkřiky hanby! Při nejvíce kontroverzních otázkách nesení břímě zděděných veřejných dluhů a jejich dopadů, jakož i při úsporných platových opatřeních pro státní zaměstnance, se Nosek dostával do přímé palby. Reaguje klidně, vyrovnaně, věcně. Přitom osobnostním založením, s nímž zápolil celý život, byl „pruďas“. Sebeovládání stálo Noska další síly.

3. Právní filosof i dělník legislativy

Nový stát začínal právní kontinuitou s legislativou budovanou řadu desetiletí v předchozí monarchii. Nepotřeboval ani dělat „transformaci“, natož „právní smršť“, jako tomu bylo potom v letech 90. Nicméně byla tu v mnoha ohledech dvoukolejnost rakouské a uherské úpravy, tedy potřeba unifikace Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny s úpravou v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Bylo třeba upravovat zákony s ohledem na zcela novou realitu státních hranic nástupnických států najednou rozdělujících předchozí dodavatelské a odběratelské vazby ve velké Říši. Nosek disponoval znalostmi i praxí ve finanční správě za 10 let „postgraduálních studií“ od skončení Právnické fakulty UK. Dělal komparativní studie, srovnával právní řešení v řadě evropských zemích. Tíhnul k uvažování právně filosofickému se zaměřením na národní hospodářství. Volbou politické dráhy však nešlo už o „katedru“, ale o dovádění právních idejí do těla zákonů; a to je dlouhá a trnitá cesta. Nosek byl všestranný v tom smyslu, že byl i pracovitým „legislativním dělníkem“, přesně logicky až pedantsky uvažujícím nad kličkami jednotlivých paragrafů, odstavců, vět i každého slůvka, a dokonce interpunkce ohrožované nepochopením či zneužitím.

Do poslední fáze přípravy zákonů nakonec vstupují i lobbystické zájmy, poslanecké iniciativy, pozměňovací návrhy… Druhé zasedání Sněmovny v dubnu 1924 se zabývalo „nekompatibilitou“ parlamentních rolí s reálným podnikáním a Nosek opět fungoval jako zpravodaj (dnes by šlo o „konflikt zájmů“). S německým poslancem Kafkou vedl ve Sněmovně diskurz na vysoké akademické úrovni, jaký by patřil spíš před Ústavní soud nebo na Právnickou fakultu; Nosek však nebyl zastáncem právního manýrismu. Zastával vždy životu sloužící, uměřený přístup: není rozumné požadovat, aby v Parlamentu seděli jen „řemeslní politici“ bez praktických zkušeností. Nepodporuje ani návrhy na povinné nahlášení všech vazeb majetkových a podnikatelských předem; je to proti duchu zákona. Viděl by v tom apriorní nedůvěru; konec konců máme rejstříky obchodních společností. Jak transparentní podnikání bylo ještě před těmi sto lety v porovnání s naší dobou, v níž už nedůvěra se zdá kralovat, protože dohledat, komu vůbec podnik patří, není jednoduché! Zákon je tedy postaven na zásadě, že samotná inkompatibilita není přímo věcí trestního práva ani disciplinárního řízení; k vydání poslance ke stíhání je třeba souhlasu sněmovny.

Nosek není etatista, stát je garantem řádu, ale hospodářská iniciativa musí dostávat prostor. Všímá si, že státní podniky mají nepřiměřeně vysoký podíl osobních výdajů (v poměru k věcným nákladům), je zastáncem převedení aktivit na soukromý sektor tam, kde to vyjde levněji. Z mírových smluv vyplynuly závazky vůči zahraničí někdy tak vysoké, že by mohly znamenat zánik hospodářských subjektů jinak dobře, morálně a perspektivně podnikajících; těm doporučuje poskytnout dočasnou podporu, je tedy iniciátorem selektivních hospodářských politik. Ty mohly být podanou pomocnou rukou v německých průmyslových oblastech; jinou věcí je, že se později právě odtud ozývala kritika jejich diskriminace (či „pozitivní diskriminace“ českých subjektů). Ve společné zprávě i za výbor sociálně politický Nosek odůvodňuje dodatečný úvěr na podporu řešení nezaměstnanosti. Již předtím argumentuje ve prospěch zjednodušení výběru daní změnou termínu splatnosti; plátci nemohou pochopit, že mají platit daň z příjmů, které dosud neobdrželi (a kdoví, zda vůbec obdrží). Je mezi poslanci interpelujícími ministra zásobování Frankeho ve věci nedostatečných opatření proti drahotě.

Nosek studuje a srovnává státní rozpočty. Ten francouzský je pro něho příležitostí k varování. A to nejen výší veřejného dluhu a břemene jeho „obsluhy“, ale i tím, že vytváří novou třídu „rentiérů“ žijících jen z úroků státních dluhopisů, na něž se jim pak horko těžko skládají daňoví poplatníci: uvádí, že ve Francii je už 15 % občanů dobře živo tímto neproduktivním způsobem. Nosek nejen varuje: má i konstruktivní návrh: aby se každým rokem vytvářela ve státním rozpočtu rezerva používaná v příhodný čas k odkupování státních cenných papírů na burze tak, aby závazky státu vůči věřitelům nepřerůstaly státu postupně „přes hlavu“.

Velkým břemenem toho roku 1924 se pro Noska stal návrh zákona o konečné úpravě rakouských a uherských válečných půjček; jde o novelu ke 4. půjčce. Již to, že je 7 let po válce, a teprve se řeší „kam s nimi“ a „jak s nimi“ naložit, dokládá komplikovanost problému. Ten si Nosek nevymyslel, ale jako zpravodaji rozpočtového výboru mu připadl, a on ho v pokoře a pracovitosti přijal, ač správně tušil, že vděku se sotva dočká. Předem bylo jasné, co už je ztraceno definitivně, i to, že nový stát nebude mít na převzetí starých závazků v plné míře v žádném případě. Na druhé straně, držitelé těchto cenných papírů roky nedostávali kdysi slíbenou rentu a důvěra ve stát byla na bodu mrazu – i když to byl už jiný, nový stát. A ten, bohužel, ve svých začátcích v době poválečné – se opět bez půjček státu nedovedl obejít. Nosek si všímá aktuálních kurzů státních dluhopisů na Pražské burze; mají tendenci ke stálému poklesu kurzu a 55 % nominální hodnoty už signalizuje, že se stávají nezpůsobilými k ukládání peněz. Tedy nějaké odškodné bylo nezbytné pro obnovení alespoň elementární důvěry.

Nosek rekapituluje vývoj událostí (jeho zpráva je jedna z nejdelších, spolu s odpověďmi na připomínky a kritiku jde o víc než 10 stran hustě a hutně popsaných). V roce 1919 došlo k soupisu všech válečných dluhopisů bez ohledu na jejich majitele, byly okolkovány a individualizovány, odlišeny od ostatních. Nosek skromně říká, když už jsme tuto práci plně vykonali, Reparační komise rozhodla, že čsl. strana se má přihlásit i k půjčkám deponovaným např. u Vídeňských bank; tyto tituly však k předchozímu soupisu nebyly oznámeny. Tyto pohledávky se však ukázaly jako ztracené; mezi mnoha poškozenými bylo i Nadání Josefa Hlávky, které přišlo o část aktiv takto uložených. Návrh zákona stanovil konečné datum pro přihlášení dluhopisů, aby se ve veřejnosti dál neživily iluze, že jednou majitelé něco dostanou.

Nosek při řešení rébusu obhajuje vládní návrh zákona, který volil nakonec sociální hledisko, tedy ve prospěch nejpočetnější vrstvy majitelů „rentových knížek“. Nosek barvitě líčí klima někdejšího vypisování válečných půjček, uvádí i pohnuté okolnosti, za nichž – i pod nátlakem – i občané (ve snaze uniknout návratu na frontu) i obce (tlačené např. k rozpuštění dokonce svých chudinských fondů) nakonec své peníze věnovali na válečné účely. Stanovení majetkové hranice jako sociální hledisko pro odškodnění se Noskovi zdálo být tím relativně nejméně špatným řešením; nehodlal posuzovat motivace někdejších investorů do válečných půjček i ve výši statisíců či milionů korun. Nicméně sociální hledisko v těchto případech na místě nebylo; a nový stát na plné ručení „za válku“ neměl.

Daleko pozitivnějším dědictvím po mocnářství bylo zákonodárství o lidovém peněžnictví; první zákon o „vkladních knížkách“ tam byl už z roku 1845! V září r. 1924 se ve Sněmovně projednávala novější podoba zákona, rozšířeného o revizi bankovních ústavů a akciových bankách vůbec. Nosek opět jako zpravodaj rozpočtového výboru seznamoval kolegy poslance s důvody pro změny i s filosofií nové úpravy. K těm důvodům patřily mj. i bankroty některých ústavů v turbulentních časech; na Slovensku pak „uherská úprava“ byla ještě mnohem liberálnější a málo spolehlivá. Odtud i od levicových liberálů z německých regionů byl znát odpor předem: byli pro to nechat platit dosavadní zákon. Jeho poslední platná verze z r. 1873 už pojednávala o záloženských ústavech s ručením omezeným i neomezeným. V sektoru působily i Zemské úvěrní ústavy a Zemská banka. Nosek je opět perfektně připraven: dosavadní úprava připouštěla i riskantní obchody se zbožím na vlastní účet, funkcionáři z dozorčích rad se podíleli i na sjednávání vlastních transakcí. Nosek dále poukazuje na to, že na Slovensku existuje i bez povolení asi 400 „akciových bankovních domů“, jejichž základní kapitál je však někdy jen 10 tis. Kč, v průměru pak 40–50 tisíc Kč. Klientela navíc málo informovaná bonitu takových „bank“ není s to ohodnotit. Důvěra a důvěryhodnost tohoto sektoru peněžnictví je Noskovi základní hodnotou.

Filosofií nového zákona se jako červená niť vine myšlenka, že je třeba legislativně upravit řadu omezujících podmínek pro toto podnikání; ne omezujících podnikání samotné, ale jeho málo

odpovědné podoby. Např. tzv. syndikální obchody ve staré úpravě dovolovaly skupině funkcionářů ústavu podnikat obchody – ovšem s prostředky ústavu –, kdy 50 % zisku z nich pak připadlo ústavu a 50 % „syndikalistům“. Pokud však obchod „nedopadl“, celou ztrátu nesl ústav. Takové „asymetrické riziko“ vedlo k neodpovědnosti. Nová úprava omezila i výši úvěru jednomu klientovi (10 % vlastních prostředků záložny); nad tuto hranici už bylo třeba souhlasu dozorčí rady. Snaha zvýšit vědomí odpovědnosti funkcionářů za chod záložny – která už potřebovala nejen zvýšenou hodnotu vlastního kapitálu, ale i tři roky zdárného vývoje, 15 % rezervní fond – vedla i k podmínce, aby 4 % vložených prostředků tvořily vklady členů představenstva. Zákon upravoval vznik Revizních svépomocných společenství s přímým dohledem Ministerstva financí. Zpětně hodnoceno – s odstupem již dvou desetiletí od našeho novodobého pokusu o obnovení svépomocných finančních spořitelen v letech 90. – že zrovna znalost tohoto zákona i ochota řídit se jeho moudrou úpravou byla nevyužitou zkušeností historie, zakopanou hřivnou. Vůbec to nejdůležitější v zákoně představoval princip objektivizace podmínek odpovědnosti za případné ztráty – pro funkcionáře i vyšší úředníky. Pokud došlo k jejich nedodržení, nebylo třeba již žádného dokazování subjektivního zavinění u soudu. Tento princip již ze zákona vylučoval „vytunelování ústavu“ omlouvané nepovedeným obchodem či neúspěšným podnikatelským záměrem. Slovy Noskovými: Jde o bezpečnost v národním hospodářství. Argumenty „nedáme se svázat předpisy kvůli několika bankrotům v dobách krizových“ – moudrý zpravodaj nepřijímal. Zkušenost legislativce při schvalování tohoto zákona se pak Noskovi zúročila v jeho vlastní podnikatelské roli při zakládání a správě lidových záložen z iniciativy Lidové strany. A jeho bezúhonnost při tomto podnikání jen potvrzovala, že pokud se hospodařící subjekty poctivě drží právní úpravy, nemusí být angažovanost poslanců, ba ani funkcionářů ve Sněmovně v žádném rozporu s jejich politickými rolemi. „Inkompatibilita“ – konflikt zájmu – pak není hrozbou.

4. Dr. Nosek „školí“ kolegy odborně a posiluje víru ve smysl politiky

Rok 1925 v Parlamentu začíná pro zpravodajce rozpočtového výboru Noska jeho Zprávou o účetní závěrce Státního bytového fondu (10. březen 1925). Jde o čistě formálně účetní záležitost, navíc zpětně za roky 1919–20 – tedy po pěti šesti letech! Kuriózност tohoto bodu programu spočívá už v samotné instituci, o jejíž uzávěrku jde. A JUDr. Nosek vzdělává své kolegy. Fond byl založen ještě za Rakouska (1910) jako účelové jmění k podpoře sociálně slabých, pro něž už jen místo k bydlení bylo a vždycky je sociálním problémem. Měl sloužit jako garanční fond – na záruky na půjčky a na půjčky samotné k zajištění bydlení pro tyto vrstvy. Republika instituci převzala novelou zákona v roce 1919, v níž byl určen i poměr záruk a vlastních půjček (v poměru 4 : 1). Samotné založení fondu bylo projevem sociálně osvíceného uvažování rakouských politiků, ale dříve než se jeho fungování rozběhlo, přišla válka a s ní zadlužování státu; problém „co s veřejným dluhem“ zaměstnával, jak již bylo uvedeno, i čsl. vládu ještě několik let. Fond tak vlastně nefungoval od počátku; přesněji: fungovalo navyšování jeho jmění, ale nikoliv jeho smysl, garance a půjčky na bydlení. Vzniklo jakési nefunkční státní „perpetum mobile“: navyšování jmění fondu se dělo v podobě státních cenných papírů, stát tak prováděl formální operace a imaginární prostředky, které se neproměňovaly na skutečnou pomoc sociálně slabým, nakonec měly podobu nekrytých „dobrých úmyslů“. Nosek nic nepřikrašluje, kolegy v Parlamentu přesvědčí, že mají uzávěrku schválit. Ale tím nekončí: vyslovuje naději, že fond bude fungovat, protože ho bude zapotřebí – až nastanou „normální poměry“. To je k zamyšlení: světová válka trvala 4 roky, a ještě 6 let po jejím skončení ve veřejných financích nenastaly „normální poměry“. A to přitom Československo na tom nebylo zdaleka nejhůře!

Uzávěrka byla schválena, s potleskem, bez diskuze… Potlesk patřil zpravodaji, fondu sotva.

2. dubna Nosek předstupuje před Parlament v daleko důležitější věci, opět v roli zpravodaje Rozpočtového výboru k návrhu zákona, kterým se mění a doplňuje Zákon o akciové cedulové bance (z roku 1920). Také v tomto případě školí a vzdělává své kolegy – jakoby se rozpomenul na své původní ambice stát se profesorem Právnické fakulty UK. Matérie je však daleko složitější, proto i lekce je daleko obsažnější. Nosek je veden starostí o čsl. měnu, o korunu, o „naši valutu“. Situaci připodobňuje stavu pacienta, který tu nejhorší krizi má už za sebou, ale pořád si musí ještě dávat pozor na to, aby nedošlo k recidivě nemoci. Republika zvládla až překvapivě úspěšně oddělení od dřívější měny Rakousko-Uherska a neupadla do nezvládnutelné inflace (jako jiní kolem nás). Nicméně koruna není měnou směnitelnou za zlato; a Nosek se hlásí k této náročné ambici. Uvádí příklady z historie měn jiných zemí, kde se tato operace povedla: a zase šlo vždy o napravování důsledků předchozích válek – Velká Británie po Napoleonských válkách, USA po válce Severu proti Jihu, Francie po prohrané válce 1870–71 – i ta to zvládla, přes obří sankci 5 mld. franků.

Nosek prokazuje svou vzdělanost v měnové historii a svou profesionalitu v aktuální měnové politice republiky. Prezentuje na parlamentní půdě výsledky svých komparativních studií, odkazuje na expertízu vývoje kurzu koruny, kterou si zadalo Ministerstvo financí u soukromé instituce z Amsterdamu. Koruna vykazovala stabilní kurs k americkému dolaru, měně stabilní byl kurs koruny k „měnám plnohodnotným“ – jimiž ještě tehdy byla švédská a dánská koruna a švýcarský frank. Výkyvy kurzu ale nebyly větší než u většiny „zemí latinských“ (Francie, Itálie, Španělsko…). Nosek vyjadřuje svou důvěru v další pozitivní vývoj naší měny, aby se stala měnou „plnohodnotnou“.

Měnová politika v prvních letech republiky spadala pod „bankovní úřad Ministerstva financí“; Národní banka Československá byla zřízena až k 1. lednu 1926. Zásada nezávislosti cedulové banky na vládě tak nebyla do té doby splněna; což zavdávalo i důvody k případné kritice ze zahraničí. Pozoruhodné je však to, že měnová politika byla tak přísná a odpovědná – jakoby „bankovní úřad“ jednoho ministerstva byl na vládě zcela nezávislý. František Nosek kladně hodnotí tuto politiku a formuluje tři pilíře stability naší měny jako záruku pozitivního vývoje koruny směrem k její směnitelnosti za zlato. Jeho tehdejší proslov jakoby promlouval k aktuální situaci naší země dnes. Nosek je svou pravdomluvností a přímostí charakteru prost jakéhokoli politického populismu, nebojí se vyžadovat po občanech a voličích odpovědnost a ochotu k obětem. Ale především volá po odpovědnosti politické a hospodářské. Těmi třemi pilíři jsou vyrovnané veřejné rozpočty, vyrovnaná obchodní a platební bilance země a rezervní fond – zlatý poklad – k čelení rizikům útoku na měnu. Nosek je zastáncem předběžné opatrnosti a obezřetnosti; některé konjunkturální výsledky se nemusejí v budoucnu opakovat (vývoz dříví – i dnes!). K minimalizaci rizika „zlovolného útoku“ na čsl. korunu podporuje záměr vlády vzít si zahraniční valutovou půjčku – zatím za příznivých podmínek (aby jednou nebyla zapotřebí za podmínek nevýhodných).

Bratr Nosek je ale nejen finanční profesionál, ale také křesťan a dobrý znalec lidských duší. Když apeluje na veřejnost, povzbuzuje k pozitivnímu myšlení, k uznání a ocenění toho všeho dobrého, co se již na národa roli dědičné podařilo. Ve srovnání s většími a vyspělejšími zeměmi na tom nejsme vůbec špatně – nejen pokud jde o poražené Německo rozvrácené hyperinflací, ale i „vítěznou“ Francii zápasící s veřejným dluhem. Před politickou smetánkou ve sněmovních lavicích neváhá uvádět příklad obětavosti a připravenosti k obětem pro vlast, jakou projevují i lidé z těch nejskromnějších poměrů: dělnice z Břevnova, která se upsala k měsíční úložce 5 Kč do akcií cedulové banky „Rašínova fondu“, aby poté, po zlepšení své situace, nabídla zaplacení celoroční úložky předem plus 2000 Kč úspor navíc: aby úrok z této částky sloužil veřejnému prospěchu. Nebo příklad projev solidárního chování dělníků nejmenované továrny, kteří takto do fondu věnovali úsporu jednodenní mzdy ve výši 10 000 Kč.

Noskův brilantní proslov končí prezentací jeho vlastní komparativní studie, která je – z pozice rozpočtového výboru Parlamentu – oceněním práce bankovního úřadu MF. Srovnává čistý zisk a režijní náklady cedulové banky u nás a v Rakousku: a srovnání je v náš prospěch. Obhajuje politiku bankovního úřadu nejen co do úspěšnosti jeho měnové politiky, ale i co do jeho úspornosti, nákladů na činnost. Srovnání v poměru na 1 obyvatele země mu vychází v náš prospěch, pokud jde o Německo, Francii, Itálii, Švédsko, Řecko. Podobně příznivě mu vychází i srovnání nákladů na tisk bankovek. Jde o oslavu tvrdé práce, obětí, odříkání vedených vizí dosažení cíle silné a plně směnitelné měny. Vývoj v následujících letech světové krize těmto ambicím „přistřihoval křidélka“. Nicméně konec roku 1925 byl pro Františka Noska vrcholem jeho práce jako zpravodaje rozpočtového výboru Parlamentu, práce, kterou si vysloužil postup do vládních pozic. 9. prosince 1925 byl jmenován ministrem vnitra, slib vykonal 17. prosince 1925. Ministrem vnitra ve 2. Švehlově vládě byl pak do 18. 3. následujícího roku; poté byl jmenován ministrem pošt a telegrafů a funkci vykonával do 7. prosince 1929. Jeho kolegy ve vládě byli P. Jan Šrámek (předseda Lidové strany), Edvard Beneš, Karel Engliš, Milan Hodža, Rudolf Bechyně, Jiří Stříbrný…

5. Vratké křeslo ministra, jistá služba rozpočtovému výboru

O práci ministra vnitra Noska se v zápisech z Parlamentu nedovíme. Ostatně netrvala dlouho, jen tři měsíce: 18. března 1926 začala úřadovat „úřednická vláda“ Jana Černého – po pádu (2.) Švehlovy vlády, v níž byl Nosek oním „zimním ministrem“. K pádu vlády došlo odchodem „socialistů“ (demokratických i národních) z vlády: politická levice také s ohledem na své voliče z nižších vrstev – mezi nimiž nebylo tolik těch vzácných, připravených nést oběti vlasti v takové podobě, jakou poslanec Nosek oceňoval v Parlamentu. Sociální demokracie se dokonce rozštěpila a ve sněmovních lavicích se napříště objevují i poslanci komunisté.

Úřednická vláda pracovala až do nalezení nové koalice, skoro 7 měsíců. Tak dlouho trvalo, než mohla být jmenována nová vláda „panské koalice“. Tak 3. Švehlovu vládu jmenovali levicoví poslanci, kteří předchozí širokou koalici opustili. Lidová strana a s ní poslanec, a dokonce opět ministr Nosek se tak ocitli „na pravici“. To si vyžaduje zamyšlení, protože jde o problém přesahující jedno volební období. Voliči Lidové strany pocházeli především z venkova a byli spíše malorolníci; tam, tehdy ještě v některých krajích neztratila dělníky, a konečně někteří „gážisté“, tedy i věřící státní zaměstnanci je volili. Svým elektorátem by tedy patřila spíše k „levici“ – nebýt toho, že „levice“ od počátku stavěla na marxismu. Třídní pohled, zrušení soukromého vlastnictví jako cesta k osvobození práce byla odmítnuta již první papežskou encyklikou „Rerum novarum“ a tu znal František Nosek ještě jako student Právnické fakulty a častý autor „sociální hlídky“ v České lize akademické.

Příslušnost „na pravici“ politického spektra ovšem znamenala opět nesnadnou cestu hájení zájmů těch vrstev, které byly postiženy sociálními nespravedlnostmi, mezi poslanci zvolenými elektorátem „napravo“, včetně kapitálových skupin spoluodpovědných za prohřešky proti obecnému dobru. František Nosek volil tuto „úzkou cestu“, opřenou o evangelium, a trpělivou profesionální práci a argumentaci. A to ještě za „úřednické vlády“, tedy v čase formování „panské koalice“. Šel se svou kůží na trh s odvahou toho, kdo je přesvědčen o tom, že právě v tom spočívá role společensky angažovaného křesťana.

7. května 1926 Parlament projednával vládní návrh obchodní a celní smlouvy s Japonskem. Kauza příslušela zpravodajům výboru zahraničního a výboru živnostenského. Nosek využil rozpravy k rozsáhlému exposé, daleko přesahujícího svým významem obchodní smlouvu s jednou zemí. Hovořil o potřebě celní ochrany domácího zemědělství; to samo o sobě šlo předpokládat,

že hájí zájmy svých voličů. Jeho argumentace je však hlubší než jen omezeně stavovská, jde o zájem celonárodní, o obecné dobro. I tentokrát používá historické paralely a jde hodně daleko do dějin, aby poukázal na to, že pokud hospodářská politika jednostranně favorizuje jeden výlučný stav, je to vždy ke škodě celku. Tak např. zahraniční obchod byl pro Španělsko nejprve zdrojem levných dovozů z kolonizované Jižní Ameriky, aby poté přispěl ke zruinování domácího zemědělství a nakonec úpadku země. Nejde však jen o historii. Proti clům typicky vystupovali i v naší Sněmovně jak ti, kdo se hlásili k hájení zájmů proletariátu, tak krajní liberálové. Dr. Nosek sleduje i aktuální hospodářskou publicistiku v sousedním Německu, kde nacházel argumenty pro rozumnou zemědělskou a potravinovou soběstačnost země. Dovozy zemědělských komodit a potravin je třeba platit vývozy průmyslu a pro zemi tak silně exportně orientovanou může jakákoli odbytová krize mít fatální důsledky. Obdobný směr uvažování Nosek nachází i v tehdejší Velké Británii (ač právě v jejích hospodářských dějinách hrálo klíčovou roli zrušení tzv. Obilních zákonů). A i v našich podmínkách se dosavadní praxe tzv. klouzavých cel neosvědčila, vedla ke spekulativnímu chování, cenové nestabilitě a ztrátě spolehlivých ekonomických kalkulací. Jako vždy jde Nosek do hloubky problému, argumentuje se znalostí situace na jednotlivých trzích zemědělských komodit jako podkladu pro konkrétní odstupňovanou celní ochranu. Dnešní čtenář žasne, když zjišťuje, že lidovec Nosek je v tom roce 1926 na straně dělníků ohrožovaných růstem cen chlebovin.

Samotná hospodářská politika by však měla reagovat na neblahý vývoj tržních struktur, kde koncentrované kapitálové vlastnictví umožňuje výplaty dividend sotva odůvodnitelné zastřenou efektivitou a sociální spravedlností… Když dva dělají totéž, nemusí to být totéž: a tak Nosek na druhé straně hájí vznik obranných kartelových sdružení menších výrobců, kterým jde především o udržení zaměstnanosti pro své pracovníky. (Tady jakoby anticipoval mnohem pozdější koncept „vyvažujících sil“ vůči velkokapitálu amerického ekonoma Johna Galbraitha.) Nosek je i vizionář, v těchto pozitivních sdruženích vidí „červánky nové hospodářské soustavy“ – a tady jakoby zase předběhl o několik let myšlenky sociální encykliky Quadragesimo anno (1931). Německo druhé půle 20. let však Noskovi není jen dobrým příkladem; se znepokojením tam sleduje vznik vertikálně integrovaných konglomerátů průmyslových podniků jako mocenské ekonomické síly vykazující antisociální chování.

Termíny, jež Nosek používá k varování před „výstřelky moderního nadkapitalismu“, jsou až emocionální, v těchto pasážích je Nosek jakýmsi varovným prorokem před zhoubnými jevy a nebezpečnými tendencemi pro celou Evropu: mamonismus – přesahy moci ekonomické do moci politické – plutokratizace státu. Ti, kdo ovládají finanční trhy, rozhodují o státu. Nosek používá terminologii katolické sociální nauky, horuje pro hospodářskou i sociální spravedlnost, pro spravedlivou sociální politiku. Cílem je společné řešení, prospěch národního celku, ne jednoho stavu. Tři roky před propuknutím světové hospodářské krize započaté krachem na Newyorské burze jde o jasnozřivost, dokonce i dnes navýsost aktuální.

Antimonopolní zákonodárství a státní regulace kapitálových fúzí se v Evropě teprve měla těžce rodit, ale František Nosek již poukazoval na její potřebu: potřebu regulovaného sociálně tržního hospodářství…

Na zasedání Sněmovny 15. června 1926 Nosek vystupuje opět jako zpravodaj rozpočtového výboru Parlamentu. Předmětem jednání je vládní návrh zákona o úpravě platových a služebních poměrů státních zaměstnanců; tak se k tématu vyjadřoval i výbor sociálně-politický. Zákonná úprava patřila do oboru „administrativního“ – dnes bychom řekli práva správního. K tomu mělo blízko Ministerstvo vnitra, a tak je pravděpodobné, že o přípravě tohoto zákona měl Nosek své informace už během své krátké „doby hájení“ jako ministr. Co je ale nepochybné, že jeho vystoupení před plénem Sněmovny má zase vysokou profesionální úroveň. Její součástí je vždy histo-

rický úvod, reflexe nad vývojem legislativy dané oblasti. Vrací se k rakouskému zákonu z roku 1873, jeho úpravám ze závěru 19. století a vládní praxi po začátku světové války. Původní filosofie zákona stavěla na odměňování za „výkon“ a dané systemizaci služebních funkcí. Jak narůstal počet úředníků ztrácejících naději na povýšení, začal se zákon obcházet stanovováním platů „ad personam“, tedy platů osobních. Výjimka postupně nabývala charakteru hromadnosti. Válka vytvořila najednou sociální tlak i na státní zaměstnance – rostoucí drahotou. K základním platům se přidaly sociální příplatky – odměňování již zohledňovalo rodinnou situaci – status svobodný, ženatý – a počet vyživovaných dětí. V průběhu války sociální složka platu narůstala absolutně i relativně. Republika systém převzala a poválečná praxe pokračovala v podobném trendu – za rok 1922 už měla větší část platu „sociální charakter“. Socializace sílila i narůstající „nivelizací“ – zřízenci a úředníci nižší kategorie dostávali přidáno relativně více. Nová úprava zákona reflektovala skutečnost, že vývoj tímto směrem nemůže dál pokračovat.

Na tomto místě je třeba krátkého komentáře k osobnímu postoji referenta rozpočtového výboru. Rodina v hodnotách Františkem Noskem zastávaných zaujímala jedno z nejvyšších míst – tedy i její ekonomická a sociální situace. O několik let později – již po vydání encykliky Quadragesimo anno (1931) i na půdě Parlamentu mluví o „rodinné mzdě“ jako o jednom z řešení krize v „sociální otázce“. Na druhé straně je přesvědčen, že plat státního úředníka – i zřízence – nemůže neodrážet jeho kvalifikaci a výkon ve stále menší míře; a současně má – měl by být – dostatečně „výživný“, aby jeden každý už z jeho základní složky mohl slušně uživit rodinu. Sám pocházel z rodiny respicienta finanční stráže, jehož plat a později od něj odvozený vdovský a sirotčí důchod jeho matce, jemu samotnému a sestře Marii umožňoval – rozumí se „před válkou“ – vystudovat gymnázium a Univerzitu Karlovu. JUDr. Nosek opět prezentuje svým kolegům ve Sněmovně precizní, až pedantsky přesnou statistickou srovnávací analýzu pro jednotlivé kategorie zřízenců a úředníků. Ke komparaci používá „zlatou relaci“, protože ve vysoce znehodnocené měně je jinak jakékoliv srovnání nesnadné. Z propočtů mu ovšem vychází, že plnou relaci na index cen aktuálních a předválečných si rozpočet republiky nemůže dovolit! 10 let od vypuknutí války (a 6 od jejího skončení) si nový stát nemůže dovolit platit své úředníky jako před válkou! Rozpočtově odpovědný zpravodaj rozpočtového výboru dává do souvislosti nezbytné rozpočtové úspory k tomu, aby „výživná“ kupní síla platu státního úředníka umožňovala slušný život jeho rodiny. V tom viděl Nosek základ dobře spravovaného státu.

Sněmovna odmění jeho výkon potleskem.

O tři dny později – 18. června, Dr. Nosek – pořád ještě jako zpravodaj rozpočtového výboru – předstupuje před plénum sněmovny s referátem o nové úpravě platů duchovenstva státem uznaných církví a náboženských společností. Předmět jednání je politicky konfliktnější: klima ve Sněmovně je stále ovlivněno silnou opozicí vůči církvím vůbec a církvi katolické zvláště. Už samotný fakt, že republika nepřistoupila na úplnou odluku církví od státu, je pro mnohé radikály nepřijatelný a referent Nosek začíná svůj proslov argumenty o sociální spravedlnosti a o sociálním významu církví. I v tomto případě Nosek postupuje metodou „historickou“ a tím, že vzpomíná zákonnou úpravu mocnářství, jen povzbuzuje negativní emoce u mnohých. Původní vládní návrh měl intenci zrušit dřívější dělení církví na „kongruální, dotální nebo subvenční“ a tímto krokem „srovnat“ pro všechny státem uznané církve a náboženské společnosti subjektivní nárok vůči státu. Původní císařský patent (1861) totiž zaručoval duchovním kongruálních církví přímé nároky na jejich platy – podobně jako státním úředníkům, zatímco „dotálním církvím“ činil jen neurčité přísliby, ale nic konkrétního nezaručoval. Těm nezbývalo než čekat na případné „remunerace“. Rozpočtový výbor Noskovým jménem doporučil dosavadní dělení ponechat (včetně rozšíření Pravoslavné církve působící dosud na východním Slovensku a Zakarpatské Ukrajině i na „historické země“), ale současně je v podpoře z veřejných rozpočtů zrovnoprávnit. Nosek také předkládá

v rozpočtovém výboru vypracované vlastní platové schéma odlišné od původního návrhu (přebírajícího platovou stupnici státních zaměstnanců). Současně zdůrazňuje zásadu nevměšování se státu do vnitrocírkevních rozhodnutí o odměňování nižšího a vyššího duchovenstva).

Stručně řečeno, František Nosek, věren své osobní víře a s reputací, jakou v rozpočtovém výboru Parlamentu měl, ovlivnil tuto citlivou otázku ve prospěch církví a náboženských společností v tom smyslu, že podpora z veřejných rozpočtů jim nejen zůstávala, ale rozšiřovala se na „nové církve“, a vnitřní svobodu od ingerencí státu jim – všem – zvyšovala. Z hlediska dnešní ekumeny se jeví pozměňovací návrh pro zachování někdejšího dělení církví – s odkazem na historii – přinejmenším jako zbytečně připomínající někdejší císařský „patent“ tolerující nekatolické církve. Argument o historických zásluhách kongruálních církví mohl sotva přesvědčit poslance církvi nepřátelské; a jak se ukázalo, ani princip rovnosti ve finanční podpoře státu – který Nosek zastával a zdůrazňoval – nestačil na onu nevítanou historickou symboliku. Jak už to bývá, nejostřeji ovšem protestovali poslanci nehlásící se k žádné církvi, agnostici a přesvědčení ateisté.

Následujícího dne (19. června 1926) začala rozprava k této otázce. Digitální zápis z jednání cituje (původně německy) proslovený projev poslance Wünsche. Ten je plný vášní a negativních emocí, především vůči katolické církvi. Již užití dvou termínů „hozených do jednoho pytle“ – totiž „militarismus“ a „klerikalismus“ – ukazuje, jak časté bylo přičítání viny „alianci trůnu a oltáře“ za vyhlášení války, jež se stala „světovou“. Wünsch je ale zaslepen vůči náboženství a církvím vůbec (včetně zjevného antisemitismu). Vášně se zmocnily dalších poslanců – z nichž někteří obklopili místopředsedu Parlamentu Ing. Dostálka a dotírali na něho. Zápis je stručný, mluví o výkřicích komunistických poslanců, zmiňuje potyčku mezi poslanci Kreibichem a Noskem!, i o povolání Sněmovní stráže do jednacího sálu. Nosek tentokrát není odměněn potleskem, ale pokusem o inzultaci. Pozoruhodná „odměna“ za 6 let poctivé služby zpravodaje rozpočtového výboru Sněmovny.

6. Ve Sněmovně v časech krize – již se zkušeností ministra

Ani o tříleté službě Františka Noska jako ministra (již pošt a telegrafů) se z Parlamentních záznamů mnoho nedovíme. 17. prosince 1929 se s Františkem Noskem setkáváme zase ve Sněmovně: je členem výboru inkompatibility (konfliktu zájmů poslance), kontrolní komise Parlamentu a především v roli léty osvědčené – jako zpravodaje rozpočtového výboru. Na pořadu jednání je formální záležitost: prodloužení platnosti zákona o dávkách za úřední výkony ve věcech správních. Tuto legislativu poslanec Nosek již zná, referoval o ní zasvěceně již v roce 1925. Ve svém exposé se – jako vždy – vrací do historie, a to mnohem vzdálenější (1850). Prezentuje nejen důkladnou znalost matérie, ale také odpovědnost přístupu k ní. A ta je namístě. Výkonná moc totiž využila svých pravomocí – díky „stupňům volnosti“ legislativy. Zákon stanovoval jen horní meze dávek, ale nikoli zpoplatňované výkony státní správy: a tak sazebník správních výkonů měl už 400 položek. Nosek podporuje prodloužení platnosti zákona ne proto, že vyhovuje, ale právě proto, že přestal vyhovovat: a podle jeho argumentace je materie tak komplikovaná, že odpovědná příprava nové legislativní úpravy si vyžádá delší čas. I v tomto případě se lze domnívat, že i ty tři měsíce v roli ministra vnitra mu pomohly k ještě hlubšímu vniknutí do problematiky. Nosek ani v tomto případě nezůstává na formálně procedurální rovině argumentace, a tak i dnešní čtenář je zaujat jeho podporou sociální stránky, spravedlnosti při stanovování dávek. Poplatek je fixní, ale dávka proměnlivá s ohledem na soukromý prospěch žadatele i na jeho majetkové postavení. Jako příklad: stavební řízení. Překvapením je výše dávky za získání občanství Československé republiky: náš stát si je cenil (horním limitem) 50 000 Kč, což mohlo představovat čtyři roční

platy úředníka či učitele. Smutnější je informace, že zpoplatněno bylo i vystěhovalectví; poslanec Nosek – jistě s bolestí v srdci – doporučuje, aby nemajetní žadatelé o vystěhování byli od tohoto poplatku osvobozeni.

Na následujícím zasedání Sněmovny se řeší záležitost daleko zásadnější povahy. V roce 1930 světová krize již s plnou vahou dolehla i k nám a vystavila celou ekonomiku těžkým zkouškám; bankovní sektor především. Dr. Nosek má zde zásadní vystoupení, jako zkušený státník se vyjadřuje ke třem okruhům problémů: slučitelnosti role poslance Národního shromáždění s členstvím ve správních orgánech peněžních institucí, záruk vkladatelů úspor, že o své peníze nepřijdou, a regulačních opatřeních Národní banky československé na vzniklou krizi. Všechny tři okruhy problémů jdou referujícímu takříkajíc „na tělo“, protože se ho týkají osobně – sám byl v té době jako poslanec členem správní rady Moravské banky, a měl tak i přímou zkušenost „z praxe“ reagující na krizi i na zásahy centrální banky.

Dr. Nosek, poslanec a člen výboru pro inkompatibilitu (střet zájmů), byl kolegou ze Sněmovny ne snad přímo napaden ze střetu zájmu, nicméně přinejmenším „vyvolán“ k vysvětlení názoru, že na funkci poslance a „bankéře“ nemusí být nic neslučitelného: oponent v tom viděl přímé ohrožení demokracie. Nosek „hozenou rukavici“ přijímá a využívá příležitosti k tomu, aby argumentoval v pravý opak: pokud ovšem „bankéř“ jedná i ve své roli s odpovědností vůči obecnému dobru; nejen v zájmu „banky“. K tak klíčové otázce je třeba jít do hloubky problému a Noskovo exposé lze hodnotit jako fundovaný příspěvek k filosofii celého tehdejšího finančního systému, a dokonce jako jeden z prvních zdrojů ke zrodu školy „ekonomie důvěry“. A jeho argumentace je překvapivě aktuální i pro naši dobu!

Začíná řečnickou otázkou, vlastně dvěma – a sám si na ně odpovídá. Na otázku, zda má stát intervenovat do záchrany soukromé peněžní instituce z veřejných prostředků, bude podle něho převažující odpovědí respondentů (nejen ze sněmovních lavic), že nikoliv. Na druhou otázku, zda vkladatelé úspor by měli mít záruku, že o své peníze nepřijdou, bude odpověď – opět nejen ve Sněmovně – že jistě ano. V tom právem vidí riziko logického rozporu, dalo by se říci nekonzistence v lidském uvažování. K tomu, aby vysvětlil, kde se tato nelogičnost zrodila, se musí opět vrátit do historie. Již v roce 1924 byl zřízen Zvláštní fond pro zmírnění ztrát z poválečných poměrů a dále Všeobecný fond peněžních ústavů; zákonem byly regulovány akciové banky, instituce „vkladních knížek“ i revizní činnost bankovních ústavů. Krize si vynutila „subvence“. Jeho analýza „sklonu k úsporám“, „sklonu k investování“ (s použitím pozdějších termínů J. M. Keynese) je pozoruhodná. Vnímání rizik v systému – jako převažující perspektivy bankovnictví dodnes – Nosek obrací z negativní stránky na tu pozitivní – na roli důvěry. Zatímco analýza rizik se už tehdy vyvíjela směrem ke statistickým datům a jejich rozboru, fenomén důvěry směřuje k mezilidským vztahům a k žité morálce doby.

Hospodářská a finanční kultura nejen u nás, ale v celé střední Evropě (či alespoň v Rakousku-Uhersku) je (až dosud) příznačná malou ochotou soukromým kapitálem financovat jakékoliv podnikání – ještě tak mezi příbuznými – ale už ochota „sdílet rizika podnikání se sousedem“ je malá. Od poloviny 19. století se rozvíjelo lidové peněžnictví, zvyk úspory vkládat do „záložen“; a teprve odtud – přes „velké nádrže“ bank – k poskytování úvěrů podnikatelům. Zvykli jsme si distribuci a sdílení rizik přenést v plné míře na peněžní ústavy. Potom bychom ale neměli požadovat, že každý úsporný vklad se má „na 100 %“ vrátit. „Nedůvěra k sousedovi“ – a „důvěra k záložně“? Zákon z roku 1924 nařizoval peněžním ústavům, aby měly minimálně 15 % svěřených prostředků v „mobilizované podobě“ – tak, aby se žádný ústav nedostal do situace neschopnosti vyplácet klientům. Současně se zakazovalo „bankovní podnikání“ „nebankovním institucím“ (průmyslovým podnikům, spotřebním družstvům přestalo být dovoleno přijímat „vklady“ svých klientů). Na druhé straně bankám zákon zamezoval, aby se samy věnovaly financování obchodních trans-

akcí „ve vlastní režii“. Šlo tedy o jasné vymezení rozdílných rolí v celém systému. Po 7–8 letech Nosek konstatuje, že se postupně vyvinul systém „pojištění vkladů“ – o nic jiného nejde. Dosavadní „pojistná prémie“ procentuálně stanovená na 1,5 % z úrokových výnosů, se měla nyní aktuálně zvýšit na 3 %. Fond negarantuje plných 100 % vkladů, ale jen 80 %, a rozdíl 20 % tak převádí jako riziko na „samopojištění“.

V těchto souvislostech se Dr. Nosek prokazuje i jako dobrý psycholog, „znalec duše“ člověka ekonomického, a ještě spíš finančního. Ten má sklon k psychóze a ta zrodí zesilující se zpětnou vazbu. Zvýšení „pojistné prémie“ už samo o sobě může být pochopeno jako signál rostoucí nedůvěry. Ta vyvolá omezování úvěrů na podnikání a dostavuje se útlum hospodářských aktivit. Dobře míněné opatření se může zvrátit k zesílení krize.

Podobný účinek na širokou veřejnost by mohl mít paušální zákaz, neslučitelnost rolí poslance a člena správní rady v peněžním ústavu. Prolomení důvěry je nebezpečné a Nosek si dobře uvědomuje, že již tehdy mediálně skandalizované případy pobírání tučných tantiém (100 tisíc Kč ročně bylo tehdy dost peněz) „poslanců“ ve „veřejnoprávních“ peněžních institucích (Zemská banka, Hypoteční banka) takové riziko nedůvěry samozřejmě posilují. Přesto je proti paušální inkompatibilitě – ta by propad důvěry v celý systém jen potvrzovala.

Je třeba „pozitivních příkladů“. A zde Nosek – v plné pokoře – jako oprávněné obraně svého dobrého jména – uvádí praxi z Moravské banky. Ta vznikla „zdola“ fúzí z inciativy založen lidového peněžnictví. Dr. Nosek sám se podílel na zakládání a poté řízení desítek lidových záložen (v závěru života více než 70 ústavů!). Pro tehdejší dobu bylo nejen možné, ale i typické, že „záložny“ se rodily kolem jednotlivých stranicko-politických orientací – v Noskově případě kolem ČSL, ale své ústavy měli i sociální demokraté, agrárníci… Ve správní radě Moravské banky v té době seděli čtyři poslanci Národního shromáždění – 2 lidovci (Dolanský + Nosek), 1 soc. dem. (Mareš) a jeden „republikán“ (Rozkošný); šlo o hodnotově spřízněné „duše“ napříč politickým spektrem. Spřízněnost duší měla své plody. Na výkřik z pléna („čí to byl zájem?“ – poslanec Šamalík) Nosek odpovídá okamžitě. Byl to zájem všeobecný, takový, jaký by měl být v každém peněžním ústavu. V Moravské bance bylo i smluvně ošetřeno, že členové správní rady nebudou pobírat žádné tantiémy po dobu 8 let – i kdyby „banka na to měla“. To proto, aby „každý věděl, do čeho jde“. A přátelé pamětníci vzpomínají, jak to chodilo v lidových záložnách pod vedením Františka Noska a jakou důvěru k němu – a tím i k jeho a svým záložnám – tehdy měli. Rukama mu procházely miliony, a ty ruce zůstávaly křišťálově čisté. „Dlužníkům mírný úrok, vkladatelům jistotu, že o své peníze nepřijdou, a z čistého zisku záložny také něco milému Pánu Bohu.“ To bylo Noskovo krédo, životní postoj slučující spiritualitu sv. Františka a práci s penězi – jako dobrým sluhou.

Do klíčové věci důvěry klientů patřila i další pasáž památného Noskova proslovu. Šlo opět o další rys specifické finanční kultury v našich zemích, jak se vyvinula už za Rakouska. Instituce tzv. definitivy, to znamená nevypověditelnosti smluv správních radů a ředitelů peněžních ústavů – a z tohoto privilegia se ještě v již běžící světové krizi těšily stovky, ba tisíce zvolených a vyvolených. Nosek na jedné straně ctí garance právního státu, a tedy záruky platnosti jednou uzavřených smluv. Současně si však uvědomuje, že finanční kultura ve vyspělých zemích – Anglii, Francii – je odlišná, a tam je instituce definitivy zdrojem možné nedůvěry k reputaci našeho tehdejšího peněžnictví. (Jinou věcí je, že „anglosaská“ finanční kultura, která se nakonec prosadila až dodnes, „nahradila“ definitivu institucí tzv. „zlatých padáků“, tj. velkorysých částek „odstupného“ při předčasném ukončení vedoucích manažerských smluv – a tato evoluční institucionální inovace je i aktuálně opět zdrojem rizik ztráty důvěry v systém.) Tehdy Nosek čelil návrhům „zleva“ na okamžité zrušení definitivy – ze zákona – pro tyto počty lídrů peněžních institucí. Takový

krok by byl možná lákavý, ale kontraproduktivní: jen by vedl k dalšímu propadu důvěry v celý systém. A opět v pokoře nabízí jiné, pozitivní východisko, iniciativu „zdola“, dobrovolnou změnu dosavadních smluv. A příkladem je zase „jeho“ Moravská banka. Po projednání tam ředitelé souhlasili se zrušením doložky definitivy svých dosavadních smluv i se snížením „služného“ – tedy svých platů – (o 26 % u nejvýše postavených, o 10 %, resp. 8 % u ředitelů na nižších úrovních řízení). Nejnižší kategorie zaměstnanců pak dostaly dokonce přidáno (800, resp. 1000 Kč).

Tak se buduje důvěra v celý systém: „zdola“, proměnou srdcí…

Posledním „úhelným kamenem“ obnovy důvěry, o kterém Dr. Nosek tehdy promlouvá, je naopak samotný vrchol celé finanční soustavy, tedy Národní banka československá v její roli regulátora finančních trhů. Jejím nejdůležitějším nástrojem je stanovování diskontní sazby, základní sazby, od níž se potom odvíjejí úrokové sazby obchodních bank. Řada centrálních bank ve vyspělých, ale i sousedních zemích jako reakci na krizi volila podstatné zvýšení diskontní sazby. Ponechání dosavadní diskontní sazby u nás doma mělo za následek spekulativní chování držitelů směnek ze sousedních zemí, především z Německa. Podle platného směnečného práva nebylo překážkou to, že jak vydavatel, tak akceptant takové směnky byli cizinci: bez problému si nechávali proplácet směnky u Národní banky československé a vydělávali na tom. Dr. Nosek se vyslovuje proti „financování cizích obchodů“, a tedy i chápe krok Národní banky československé, zvýšení diskontní sazby i u nás. Jeho argumentace je ale vyvážená: upozorňuje na to, že finanční trhy nesnášejí „šoky“, náhlé a přílišné zvýšení diskontní sazby (a přirážek obchodních bank k němu) pak skokovým zdražením úvěrů pro domácí podnikatele může mít za následek vedlejší, nezamýšlené negativní důsledky „sypání písku do hospodářského rozvoje“ – tedy krizi ještě zhoršující.

Závěr Noskova proslovu stojí za citování. Poté, kdy s politováním konstatuje, že soudobý kapitalismus postrádá dřívější sankční nástroje, jaké se užívaly ještě ve stavovském uspořádání cechů a obchodních gild, tedy „černé knihy“ neseriózních klientů „neplatičů“ – které byly dlouho jakousi zkušeností osvědčenou institucí „pranýře“. Ne za všechno mohou jen bankéři… A pouhou kritikou poměrů František Nosek nechce končit. *„Je potřebí snažiti se… zachovat si v dobách těžkých, jaké prožíváme, vždy přece jen pevnou víru, že při spojené snaze po řádném informování široké hospodářské veřejnosti, při snaze zavésti pořádek ve státní správě a i v bankovnictví a lidovém peněžnictví, může se zvýšiti vědomí mravní odpovědnosti za každý hospodářský počin v životě soukromém i veřejném. To všechno má býti vedoucí hvězdou našeho snažení… Musíme se v proudu těch různých událostí snažiti, abychom vylovili z toho perly, které by nám mohly nejen na poli hospodářském, nýbrž i mravním pro budoucnost přinésti prospěch, užitek a konsolidaci poměrů, které všichni tolik a tolik potřebujeme.“* Následoval potlesk – tehdy kolegů poslanců.

My dnes můžeme říci: jak aktuální je slovo Františka Noska dnes, po sto letech…

7. Rozprava nad stáním rozpočtem na rok 1931

Nejdůležitější legislativní dokument každého roku předkládá k projednání známý národohospodář Karel Engliš; ministr financí a v předchozí vládě kolega Dr. Noska. Lidovci zůstávají ve vládě – již zase „široké koalice“, tedy i se sociálními demokraty, a tak přicházejí o jedno vládní křeslo. Proč to Noskovo, nevíme (předseda strany Šrámek ve vládě zůstává). Pokračující krize činí vládnutí stále obtížnějším. Nosek je loajálním poslancem své strany, a tak se do diskuze k návrhu zákona hlásí mezi hlasy „pro“. Ale není to „pro“ bez výhrad; František Nosek má své zásady a z nich nesleví. Tou první je to, že nejprve vždy vyzvedne pozitivum; není kritický nekriticky. Ocení technickou dokonalost předlohy, po formální stránce jsou podklady kvalitnější než dříve; tabulky, statistiky, analytika situace státního zadlužení. Čísla nejsou zatížena duplicitami, jimiž

jsou např. vzájemné toky mezi poštou a železnicí, dvěma státními podniky. Co do obsahu, vyslovuje však Nosek varování. I to má však úroveň „klasického vzdělání“: začíná latinským citátem z Horátia o „kráčení nad ohněm skrývajícím se pod ošemetným popelem“. Výdaje rozpočtu jsou nejen „jako dříve“, obsahují mimořádné položky vyvolané krizí (půl miliardy navíc), příjmy jsou na druhé straně zatíženy přílišným optimismem. Tehdejší hospodářská krize ještě probíhala v logice klasického cyklu, a tak fázi krize doprovázela deflace, pokles cen. A to hluboký: Nosek uvádí jako příklad vagon obilí: jeho cena je z roku na rok již poloviční. A s ní bude ovšem poloviční i výběr daně z obratu. Podobně doprovází své varování informacemi „zdola“, od podnikatelů jemu známých, kteří očekávají další pokles objednávek: na pile, v textilní továrně. Když říká loajální poslanec „budiž“, tak jeho souhlas obsahuje jistou hořkost, že snaha o konsolidaci veřejných financí – ještě řadu let po válce tak nesnadná – dostává po několika málo letech jakési stabilizace vážné trhliny. Jeho budiž je spojeno také s pevným přesvědčením, že na cestu konsolidace se bude nutné vrátit co nejdříve, jak to bude možné.

A tady už rovnou nastiňuje cesty k té konsolidaci, která bude nezbytná. Všímá si dlouhodobé tendence, jíž je pokles váhy daní přímých a růst váhy daní nepřímých v příjmové stránce rozpočtu. Nepřímé, spotřební daně Nosek neváhá otevřeně odsoudit jako „protisociální, protilidové“. Z povahy věci totiž dopadají relativně bolestněji na nízkopříjmové vrstvy obyvatel, které žijí od výplaty k výplatě, ze dne na den; a což teprve na ty, kteří žijí z podpory v nezaměstnanosti (tehdy velice nízké). Nepřímé daně nejsou tedy důchodově neutrální, ve skutečnosti působí degresivně. Přímé daně – zvláště pokud jsou konstruovány s progresí daňové sazby – dopadají nejen absolutně, ale i relativně „bolestněji“ na vrstvy lépe situované. A těm se poklesem váhy daní přímých „ulevuje“. Nosek tedy kolegům poslancům naznačuje, kudy by se budoucí náprava veřejných financí měla ubírat.

Ještě důrazněji se však Nosek staví na stranu sociálně slabých v další, hlavní části svého proslovu. Ze zprávy ministra financí ho upoutala jedna věta, kde k problému nezaměstnanosti Engliš poznamenává, že též souvisí s populačním problémem, zpochybňuje „radost nad populačními přírůstky bez možnosti obživy“ a „kvalitního vývoje populace“. Dokonce připouští právo společnosti k eugenickým zákrokům (?) – tímto směrem se vývoj ubíral poté v sousední Německé říši. Selekce lidí s „palcem dolů“ pro lidi „dědičně méněcenné“, „sociálně nepřizpůsobivé“…

Dr. Nosek se snaží pochopit i tuto myšlenku pozitivně jako princip odpovědného rodičovství. Nicméně věta vyslovená spíš na okraj celého komplexu problému rozpočtu v čase krize poslouží poslanci Noskovi k rozsáhlému exposé na téma populačního neboli demografického problému v jazyce naší doby. A pro naši dobu jde o myšlenky opět zásadní. Najednou stojí před sněmovnou poslanec, který hloubkou a šíří svého vzdělání musí budit obdiv, a moudrosti jemu dané mohou jen stěží odporovat jeho protivníci. Jeho argumentace se opírá o antickou historii Řeků a Římanů, o novověké autority Roberta Malthuse, Gustava Schmollera, cituje soudobé autory italské, německé, belgické. I dnešní čtenář je překvapen, když se dozvídá, že u kořene krizí vyspělých antických civilizací stál mravní úpadek, ztráta schopnosti regenerace, „zbabělý útěk sobectví před nezbytnou obětí“ (Fahlbeck). „Vyschlá míza života – regenerační schopnosti národa“ vedla k infiltraci polocivilizovaných a barbarských národů, zejména po válce s Markomany (v roce 167); ti postrádali řemeslnou kvalifikaci předchozích generací. A císaři té doby se marně snažili mravnímu úpadku čelit svými zákonnými opatřeními.

Z antiky přechází Nosek k Francii přelomu 19. a 20. století, kdy tam demografická krize již začala. Prokazuje znalost tamního vývoje na úrovni regionální (departments), srovnává stále ještě křesťanskou Bretaň s regiony Garonne a Lot s obyvatelstvem zmaterializovaným a zradikalizovaným; opět argumentuje mravním úpadkem. (Dr. Bedřich Vašek ve své monografii o rodině (1924) píše o Francii jako zemi s vyžilou kulturou, v níž se nerodí děti.) Cituje Belgičana Charlese Perina s jeho

„principem oběti – ne jako askeze – ale jako jednom z národohospodářských principů solidarity“.

A to je klíčový bod Noskovy argumentace: „Zdravý, činorodý, inteligentní a po rozvoji toužící národ si zpravidla opatří potřebnou výživu“, aby se dnešní „krky“ vícečetných rodin proměnily v pozvolné generační výměně na další „ruce“. Tam, kde je postaráno o „kvalitu národa“, populační problém nevzniká. Zato „země s ubývající populací působí na okolní národy jako vzduchová deprese a ta je do sebe nasává…“ V severní Francii se již tehdy mluvilo o tom, že tam vzniká „la petite Pologne“ – malé Polsko. Situaci, v níž „mravní kultura pokulhává za hmotnou civilizací“ nazývá Nosek „červem v růži“. Fyziologická redukce počtu obyvatel není řešením vztahu populace a blahobytu. Rozhodující jsou činitelé na úrovni individuální, sociální a politické. Ty poslední dva „jsou v našich rukách“ – jak je poslanec Nosek přesvědčen. Ale vlastní rodina, v níž dítě není bolestí a ohrožením hospodářské pozice, ale božím požehnáním, ta je východiskem ze situace, alternativou „plytké zábavy světa“. Bratr Nosek neváhá ve Sněmovně „kázat“, když odkazuje na pravdivost božího slova samotného Mistra: „Kdokoli z vás přijímá jedno takové maličké ve jménu mém, mne přijímá.“ Závěrečným krédem Dr. Nosek nastavuje kritické větě z návrhu zákona zrcadlo křesťanského sociálního učení: „Populace se nemá přizpůsobovat rozpočtu, ale plán státního hospodářství se musí přizpůsobovat potřebám národa.“ Myšlenky vyslovené Dr. Noskem před 90 lety stojí za domýšlení naší dnešní situace, a nejen naší: celé Evropy, Západu. Demografická imploze – porodnost pod úrovní prosté reprodukce a v důsledku toho „stárnutí populace“ – „řešená“ po léta imigrací „z Jihu“ a nyní „z Východu“, marné volání po „penzijní reformě“ v časech pokračujících veřejných dluhů a záporných reálných úroků z úspor… Lidová strana by měla ke komu odkazovat.

8. Dramatický rok 1932 – úzká a trnitá cesta

Dr. Nosek ovšem svými postoji a vnitřní názorovou poctivostí nezískával jen reputaci, ale také zášť a nepřátele: pro pravdu se lidé nejvíc hněvají. 4. února 1932 imunitní výbor Parlamentu projednával žádost krajského trestního soudu v Praze o vydání poslanců Noska a Nováka v trestní věci. O její povaze se nic neříká; nicméně výbor došel k tomu, že poslanci vydáni být nemají, věc výbor nepovažuje za tak důležitou, aby Dr. Nosek a Dr. Novák byli rušeni ve své činnosti. Ti dva se však na výbor obrátili se žádostí, aby změnil své rozhodnutí, aby je vydal: chtějí procesu užít k hájení své osobní cti a k vyvrácení nepravd, které jsou o nich šířeny. Výbor jim tedy vyhověl a na jeho doporučení Sněmovna dala k jejich vydání souhlas. Ten, jehož skutky byly vykonány v Bohu, s nimi jde – může jít – ke světlu.

213. schůze sněmovny je věnována rozpravě k prohlášení předsedy vlády učiněném na 211. schůzi (Jan Malypetr 29. 10. 1932). Řečníci dostali (odhlasovanou) lhůtu 45 minut; Nosek ji využívá v působivém proslovu na straně „pro“; na straně „proti“ nacházíme jména z dějepisu známější (Gottwald, Hlinka). Krize toho roku pokročila a vedla k sociálním bouřím (Velká Mostecká stávka podpořená i horníky na Ostravsku a Kladensku a veřejnými manifestacemi nahrávala radikálním politickým stranám). Dr. Nosek nejprve oceňuje skutečnost, že se podařilo sestavit vládu široké koalice podpořené státotvornými stranami; ve hře zřejmě byla znovu „úřednická“ či „odborná“ vláda. V situaci, v jaké se republika nachází, nejde o pouhou změnu kabinetu; poměry po dramatickém spádu událostí nejsou „normální“. Sklony k radikalizaci v takové situaci nejsou historicky nic neobvyklého – a Nosek s jeho klasickým vzděláním sahá daleko zpátky, až k Thukydidesovi po peloponéských válkách. Nicméně je třeba k nim zaujmout správný postoj. Všímá si podivné věci (také nikterak neobvyklé), že totiž proti „vládě“ se spojují ideově protikladné elementy, s argumenty, které nelze logicky pozitivně spojit; co je spojuje, je jen a pouze negace. (Jako aktuální příklad uvádí lobby majitelů zbytkových statků – domáhajících se ulehčení veřejných „břemen“ – a „zradikalizovaných reprezentantů“ státních zaměstnanců – domáhajících se zvýšení jejich platů.) Na podobné jevy v sousedním Německu upozornil podle Noska tamní jezuita Muckermann (v revue „Stimmen der Zeit“) – tam ovšem stupeň radikalizace dostoupil již vyššího stupně. Tím spíše se ovšem vynořuje otázka po „kouzelném proutku“ – co budeme dělat druhý den ráno „po revoluci“? Co by dělala „odborná vláda“? Nosek tedy vyjadřuje své přesvědčení, že dosažení odpovědné parlamentní demokratické většiny ke jmenování vlády je vítězstvím myšlenky politické, vítězstvím sociální spravedlnosti: bolestná opatření nutná k dosažení rozpočtové rovnováhy, „břemena“, „oběti“, břímě obecné bude tak rovnoměrněji rozloženo. Proto podporuje co nejširší základ politické odpovědnosti, v níž v Parlamentu mají možnost své zájmy uplatnit i ty státotvorné strany, které zůstaly mimo vládní koalici.

Teprve po tomto filozoficko-politickém úvodu přistupuje Nosek ke klíčovým tématům rozpravy. Pro „mladou demokracii“ je vyrovnanost rozpočtu klíčovou záležitostí. A účetní uzávěrky rozpočtů za roky 1930 a 31 ukazují na schodky 2–2,5 miliardy Kčs. Je pro fundovaný rozpočet, nejen formálně, ale i obsahově vyrovnaný, půjčovat si na běžné potřeby považuje za „bankrotářské hospodářství“! V těch časech navíc i „technicky“ nesnadno proveditelné – získat úvěr pro vládu bez dostatečné důvěry nebylo tehdy tak snadné!

Nezaměstnanost rozpočet zatěžuje, ale je to nezbytné. Nosek opět srovnává: a situace v tehdejším Československu – ve srovnání se „sousední říší“ – kde se konaly „pochody hladu“, vznikla občanská „gerila“ – u nás přece jen není tak zle! A právě podobnému vývoji je třeba zabránit. Je proti „nadsazování“, proti neuskutečnitelným heslům ke „zlámání lidí“ (dnes bychom řekli proti „populismu“). Věří, že pokud rodiny nezaměstnaných dostanou aspoň na nejnutnější úhradu nejnutnějších životních potřeb, většina z nich na to přistoupí. Nosek mluví o mravní povinnosti moderního sociálně orientovaného státu v řádné společnosti. Trpká nezbytnost může mít i mravně výchovné momenty uskromnění se, vědomí lidské pracovní povinnosti (proti zneužívání dávek, které se již tehdy objevovalo). Nosek upozorňuje, že opět ve střední Evropě jsme na tom byli relativně nejlépe: dokonce i v sousedním Rakousku už státní zaměstnanci dostávali své platy jen po částech a se zpožděním.

Vyrovnanosti rozpočtu přikládá Nosek význam, o kterém se nám dnes už nemůže ani snít. Mluví o „železné ruce“ k vyrovnanosti rozpočtů, o naší cti, o našem postavení v mezinárodním systému. Kriticky se vyjadřuje ke snahám stále radikálněji vyslovovaným na četných mezinárodních konferencích, o revizi mírových smluv, revizi hranic, vyrovnání válečných a poválečných dluhů, o hospodářské nesnesitelnosti závazků plynoucích z mírových dohod. Nosek nejmenuje, ale všem je jasné, o které země jde, varuje před snahami o přeskupení stávajících mezinárodních poměrů. Nosek vnímá v těchto snahách i ohrožení samostatnosti Československa a horuje pro dobrý příklad finanční spolehlivosti v plnění přijatých mezinárodních závazků. Snaží se o politiku, která by čelila rostoucímu napětí. Před naši vládu klade ambiciózní cíle: odvahu, mravní i hospodářskou sílu k udržení vyrovnaných rozpočtů – i přes veškeré dopady světové hospodářské krize – odhodlanost k plnění našich závazků vůči cizině. V tom vidí i náš státní zájem.

Tyto cíle Noska vedou k argumentaci, že redukce platů státních zaměstnanců je nevyhnutelná, je třeba ji přijmout jako holý fakt. (Výkřiky poslanců KSČ.) Prezentuje retrospektivu platové politiky, kdy už od r. 1924 se objevují snahy o tzv. 13. plat, aspoň částečný. A poukazuje na „zásadní chybu“ už v rozpočtu na rok 1929: volební boj vedl k „vypsání volební směnky“: rozpočet pracoval s čísly, kdy již muselo být zřejmé, že „na to nebude“. V Německu už tehdy došlo k redukci platů státních zaměstnanců. Slovíčko Noskem použité je novotvarem, dnes aktuálnějším než tehdy: „volební šibolet“. Státní zaměstnanci musejí jistou redukci i základních platů přijmout jako ne-

zbytnou oběť s tím, že jim zůstane sociální jistota vyplácení jejich nároků řádně a včas. Nosek se vyjadřuje i k diskutované otázce tzv. nivelizace, tedy návrhů, aby vyšší platové kategorie přinesly nejen absolutní, ale i relativně větší oběť. V tomto státě nesmí býti hlad. Je mravní a právní povinností moderního státu úplné vyrovnání tam, kde toho soukromým podnikáním nelze dosáhnout. Zde Nosek předjímá pozdější ideu sociální nauky církve o státu jako „nepřímém zaměstnavateli".

Dr. Nosek je již seznámen s encyklikou „Quadragesimo anno" Pia XI. (1931 – 40 let po encyklice Lva XIII. Rerum novarum – s tou operoval Nosek již jako student). A je pozoruhodné, že argumentů z této encykliky používá k reagování na článek zveřejněný v „Právu lidu". Tam šlo o poukaz na zneužívání monopolní síly různých kartelových sdružení, jejichž ceny (a zisky) vzrostly neúměrně oproti průměrům ostatních sektorů trhu. Ke zneužití ekonomické moci proti obecnému prospěchu je Nosek nesmlouvavě kritický: jde o „maliciézní novotvar" (dnes asi „maligní" – tedy rakovinu), který pozbývá mravního nároku na existenci, a proto je třeba ho „odoperovat". Nosek je si vědom rizik takové operace, ale argumentuje i novou encyklikou, že tam, kde si soukromé kartely osobují práva, jaká jsou vyhrazena jen výsostným korporacím práva veřejného, je oprávněným řešením převod ke kolektivismu.

Závěr Noskova projevu je zaměřen na obranu parlamentní demokracie: vyslovuje se vášnivě proti nepravdivému štvaní části tisku proti demokratickým politikům, jakoby Parlament byl jen sídlem korupčníků, podvodníků a zlodějů. „Začíná být čas, abychom jasně, zřetelně a otevřeně začali proti tomu paušálnímu, všeobecnému a neodpovědnému štvaní a nactiutrhání mluviti... Nikdo, kdo takovým způsobem tyto věci líčí, nekoná... dobré služby ani demokracii, ani parlamentu, ani celému národu." Závěrem Dr. Nosek cituje antickou římskou zásadu tak aktuální pro mimořádné a těžké časy: „Salus rei publicae suprema lex esto" – Zdraví věcí veřejných je nejvyšším zákonem."

Z hlasů řad opozice, tedy „proti", se ozval mj. poslanec KSČ Klement Gottwald, adresně proti Františku Noskovi: *„Pánové, a zejména poslední řečník zde, pan Dr. Nosek, by měli jednou zkusiti, jak se žije za 10 Kč týdně. Většina nezaměstnaných je odkázána v pravém slova smyslu na žebrotu."* Zastánce moderního sociálně orientovaného státu to „schytal" jako první; tak jako byl pro jedny na straně „pro" – příliš sociální – už jen tím, že argumentoval „Právem lidu", tak pro mnohé na straně „proti" byl málo radikální. Už jen myšlenka, že každá společnost potřebuje i milosrdenství a almužnu, byla pro zastánce marxismu nepřijatelná. Františkán, kterým už tehdy František Nosek byl, žil sám nanejvýš skromným způsobem života a rozdával potřebným na všechny strany. Kdo dává, dostává, mnohem víc přijme... Rozdíly dvou pohledů na svět a člověka. Vývoj však ukázal, že pokud sociální nespravedlnost překročí určitou míru, samotná „charita" nestačí. Zdá se, že bratr František naslouchal i ostré kritice „zleva". A tak se František Nosek sám stal apoštolem společenské reformy; jen založené na obrácení srdcí – místo třídního boje. Taková proměna začíná vnímáním situace i těch druhých, bližních, nejen té „své". Je zajímavé, že politici se už tehdy museli věnovat relacím v odměňování státních zaměstnanců a pracujících v soukromém sektoru. „Být pod penzí" bylo privilegiem státních zaměstnanců již za Rakouska, v letech krize byla „sociální jistota" mít zaměstnání a pravidelný příjem „k nezaplacení". Smysl pro spravedlnost projevil poslanec Nosek při projednávání nepopulárního kroku pozastavení „vánočního příspěvku" státním zaměstnancům a učitelům v činné službě. Opět v roli zpravodaje rozpočtového výboru podává kolegům poslancům komentář zahrnující genezi případu a jeho širší souvislosti. A obojí je zajímavé i dnes. „Být pod penzí" Nosek nazývá „nadprávím" ve srovnání s ostatními pracujícími. Za léta republiky se rozšířilo i penzijní pojištění v soukromém sektoru. A tam také majitelé firem začali s vyplácením „vánočního příspěvku" či 13. platu, nejprve zvykově, postupně všeobecně. Společnost k církvi již dost kritická prokazovala, že její kultura byla křesťanstvím přece jen formována, a nejkrásnější svátky roku – Narození Božího syna – spojené se vzájemným

obdarováváním se – našly svůj odraz i ve vztazích zaměstnavatelů k jejich zaměstnancům. Byl to stát, kdo se k tomuto kroku přidával teprve po letech; když „nadpráví" penzí přestalo být výjimkou státních zaměstnanců. Bohužel tak učinil až v roce 1930, kdy už bylo „pozdě", mohlo a mělo se vědět, že na „dárky" už nebudou zdroje. A tak Nosek, známý již jako ministr tím, že se sám věnoval instalaci betlémů, tento bolestný krok obhajuje jako nezbytnost, jako holý fakt ve snaze o rozpočtovou disciplínu.

Jinými drobnými případy, jimiž se sněmovna zabývala v důsledku finanční nouze, bylo zavedení daně z jízdného v hromadné dopravě (a zpřísnění kontroly vydávání jízdenek) a s tím související zavedení daní z motorových vozidel. Nosek je vždy výborně připraven, argumentuje zkušenostmi v zemích, které byly pokročilejší v těchto novinkách (Francie, Německo). Zdůrazňuje rezoluci o dodržování osmihodinové pracovní doby, hájí práva zaměstnanců, ale i česky mluvících cestujících ve smíšených a německých regionech. Věrnost prokazuje i v drobných věcech. Podobně argumentuje ve prospěch zavedení daně z elektrických zdrojů světla – akutní potřebou dalších daňových výnosů, i zde se snahou o sociální hledisko: neóny pro byznys mají mít vyšší sazbu daně než žárovky pro lidové vrstvy. Je si ale vědom toho, že situace je mnohem vážnější a vyžaduje zásadnější řešení, nemá-li dojít na nejhorší.

9. Politikem vizionářem reforem podle papežských sociálních encyklik

Při všeobecné rozpravě o státním rozpočtu a finančním zákoně republiky na rok 1933 poslanec Nosek vystupuje na straně „pro" (zatímco na straně „proti" se vyjadřují poslanci ideově zcela odlišných, ale společně oponujících sil reprezentovaných i z dějepisu známými jmény Zápotocký, Tiso, Stříbrný). Nosek pochválí číselně vyrovnaný rozpočet i skutečnost, že ve hře nejsou ani další mimorozpočtové výdaje. Oceňuje bolestné škrty v osobních i věcných výdajích ministerstev i ve veřejných investicích. Po tomto krátkém „pro" však předstupuje před sněmovnu s proslovem hodným státníka předbíhajícího svou dobu. Jeho řeč totiž není jen o situaci Československa, ale o stavu ve všech zemích evropské civilizace. Celé pasáže stojí za přímé citování, svou aktuálností i pro dnešek.

Všichni víme, že v naší společnosti něco není v pořádku. Lišíme se v diagnóze – jde jen o přechodné obtíže kapitalismu (?), o zánik částí společnosti „neschopných života" v pohledu „sociálně-biologickém" (?), nebo konečně o „dialektiku revoluce" vyvolané hloubkou krize? Nosek cituje pasáže z knihy německého autora Josefa Pipera o „novém řádu – pořádku – v lidské společnosti" – podle něho nutné napětí přivede k výbuchu ve světové revoluci... Nosek situaci vnímá jako „mravní problém" a všímá si toho, že takto stavu společnosti rozumí nejen ti, kdo se hlásí – jako on – ke zdůvodnění náboženstvo-mravnímu, ale i ti, kdo zastávají pouze sociální pohled bez náboženského ukotvení (odkazuje na kolegu poslance Remeše – za soc. dem). Nosek souhlasí s Piperem, že jsou to současné společenské a hospodářské poměry, co je příčinou této krize. Eticky dobrý a dokonalý život je nesmírně mnohým lidem ztížen, především však proletářským masám, tím, že jen s bídou dosahují hranice toho, co nazýváme existenčním minimem, a namnoze ani toho nikoli. Čili nejde o nějaký všeobecný nedostatek hospodářských statků, ale o problém jedné společenské vrstvy či třídy k ostatním společenským vrstvám, jde o osud proletariátu. Pozemské statky nejsou rovnoměrně tedy spravedlivě rozděleny mezi společenské vrstvy.

Majetkové rozdělení v tehdejším Československu nebylo podloženo solidním statistickým šetřením. Nosek tedy odkazuje k Německu, kde už kvůli zavedení majetkové daně – nejen daně z příjmu – takový statistický základ k dispozici je. A z něho plyne konstatování o neuvěřitelné nerovnoměrnosti v distribuci majetku: 80 tisíc lidí má v tehdejším Německu 2× tolik majetku

co 62 a půl milionu „ostatních“ obyvatel. Ještě jinak: dvě třetiny majetku patří 1/800 (jedné osmisetině) obyvatel. Nosek připouští, že u nás možná ostrost nerovnoměrnosti není až tak vysoká, ale připomíná proslov jiného kolegy poslance, který upozorňoval na nerovnoměrnost stratifikace i v samotné vrstvě podnikatelů v našich poměrech. Nosek pokračuje v diagnóze stavu a v hledání terapie. Argumentuje, že j*e to jen veřejná moc – stát – jako strážce společného dobra (bonum commune) – kdo je – má být – vykonavatelem spravedlnosti; alespoň pokud má ambici být státem mravně dokonalým. Dokonalá společnost (societas perfecta) je vykonavatelem spravedlnosti, ale nejen té „soudní“, ale i spravedlnosti sociální, po stránce majetkoprávní. My ovšem vidíme, že – bohužel – svrchovanost společenské moci (imperium sociale) není namnoze v rukou státu, nýbrž mnohdy v rukou té skupiny občanů, kterou všeobecně nazýváme finančním kapitálem. A vůči této skupině stal se moderní stát namnoze sám stranou ve sporu o jednotlivé zájmy. Výsostná společenská moc – výkon sociální spravedlnosti – se z rukou povolaného soudce dostala do rukou jedné procesní strany.*

Tato diagnóza je klíčem k terapii… Při všech těchto (reformních) snahách narážela naše pospolitost státní – a bude zcela určitě dále narážet – na podivuhodné faktum, že je zde u některých vrstev v národě značná dávka lehkomyslnosti, se kterou nechávají všechno při starém, kypříce tak živnou půdu k odůvodněné nespokojenosti a přisluhujíce tím těm, kdož usilují o rozdmýchání světové revoluce. Cíl nápravy je jasný… Znovu zříditi sociální spravedlnost a sociální moc znovu vrátiti do rukou přirozeného správce obecného blaha. Hospodářské dění musí býti podřízeno zase správnému, pronikavému, regulujícímu principu, nemůže býti ponecháno ani volné konkurenci, ani finančnímu kapitálu. Hospodářské dění musí zase vzíti do svých rukou stavovsky a odborově organizovaná společnost lidská, aby hospodářství nesloužilo jen zájmům majitele provozního a výrobního kapitálu, ať je to jednotlivec, nebo osoba právnická… aby plnila svůj úkol… zásobovat celek i jednotlivce všemi těmi statky, které je možno dát k dispozici podle dočasného stavu přirozených pomocných zdrojů, surovin, výrobní techniky a organisace hospodářského života.

Nosek poté vyvrací falešné teorie o příčinách krize: Nemohou za ni ani stroje, ani není „krizí z nadvýroby“: kolik lidí postrádá alespoň toho nejnutnějšího, kolik lidí hladoví, kolik je jich neoděno a kolik bez přístřeší (a zde Nosek upozorňuje, že samotné materiální potřeby a jejich uspokojení k důstojnosti člověka nestačí, jde i o kulturní úroveň, která předpokládá něco více, sociální vzestup všech složek společnosti). A zde František Nosek odkazuje na sociální učení církve, obě v té době známé encykliky Lva XIII. a Pia XI. (RN a QA). Ta první byla vysmívána a umlčována, a pokud jde o tu novou, Nosek znovu argumentuje, že krize je problémem morálním, a *„proto je nesprávné, pochybené a krátkozraké, jestliže některé kruhy podnikatelské určitým odmítavým způsobem se v těchto otázkách chovají.“*

V následující pasáži Nosek předjímá mnohem pozdější koncept podniku, korporace sledující širší zájem než pouze akcionářský zisk (dnes „shareholder company“), ale i zájmy všech ostatních „podílníků“ na životě podniku a službě společnosti („stakeholder company“). Cituji: *„… Otázka řízení takového moderního podniku přesahuje úzký soukromý zájem a dostává se na širší pole zájmů sociálních, o kterých spolurozhodovati a kterých se zúčastniti jsou povinni a oprávněni z pověření státu jakožto ředitelé toho „bonum commune“, jakožto správci obecného blaha také všichni ti, kdo v takovém podniku svou prací, ať hmotnou, nebo duševní, spolupracují. To žádá „iustitia distributiva“, ta spravedlnost, která se musí ve státě vykonávati a dává každému, co mu náleží, poněvadž jen na tomto základě je možno dospěti k přestavbě současné společnosti a vytvořiti zde organický celek, ve kterém jednotlivé stavy a jednotlivá výrobní odvětví, ale nejen dělnictvo a úřednictvo, nýbrž spolu s nimi podnikatelé jako organicky na sobě vzájemně závisící a úplně stmelený celek jsou povoláni k rozhodování o těchto věcech.“*

Nosek ve své vizi pokračuje i na mezinárodním poli, protože přestavba se týká celé evropské civilizace, tam i uvnitř států jde o úkol pro moc zákonodárnou. Prorocká vize pokračuje varovnou pasáží: křesťanský politik je si plně vědom nebezpečí těžkých sociálních otřesů. Nikdo ať se neklame, jen veřejný pořádek, klid a mír nastíněný v jeho vizi je s to do budoucna zabránit mocnostem převratu. Mluví nejen za sebe, ale za celou parlamentní skupinu, zásadní stanovisko je vyvoláno faktem vyřazení tak velkého množství spoluobčanů z hospodářského procesu. To jej vede i k podpoře vypsání veřejné investiční půjčky ve prospěch „osvěžení hospodářského života“. Noskova vnitřní poctivost doplňuje tento návrh o požadavek „upřímně, otevřeně a po pravdě povědět širokým vrstvám národa“, že tento krok nemusí vést k rychlé proměně, jak pokud jde o ochotu občanů podílet se na této obnově, tak pokud jde o záruky okamžitých výsledků. Jen tak je možné čelit riziku dalšího trapného zklamání a pokračování v propadu důvěry občanů ve vládu i parlament. Nosek je prostě proti nebezpečí populismu v politice, proti laciným slibům za každých okolností, slibme, že všichni budeme dělat, co vůbec dovedeme, aby tato akce měla úspěch. Důvěru je třeba budovat krok po kroku, tak už je otřesena. Dobrá vůle projevená při sestavování rozpočtu i za cenu obětí je takovým prvním krůčkem…

Čtenář, když čte tyto řádky po 90 letech, tak už ví, jak vše dopadlo. Nosek se už nedožil bolestného zklamání: jeho prorocká vize se neujala, ani u nás, ani jinde. Evropa a s ní svět už spěl k válce. Prošel dvěma totalitními převraty, a teprve na rozvalinách starého světa, po několika desetiletích, se s Noskovými myšlenkami mohl setkat v koncepci německého sociálně tržního hospodářství s jeho spoluúčastí při rozhodování v podnicích (mitbestimmung), ještě později ve světě anglosaském v klíčových slovech společenské odpovědnosti firem (corporate social responsibility). Keynesiánství zahrnulo do svých terapií veřejné investice k podpoře hospodářského rozvoje, ale zůstalo na půli cesty: léčby za cenu stálého růstu veřejných dluhů. Bylo snad Noskovo „kázání“ jen planým moralizováním? Rozhodně ne! On totiž kolegům poslancům nejen „kázal“, on současně tuto vizi žil ve správě a řízení lidových záložen a hospodářských družstev. Bratrstvím v hospodářství byl průkopníkem „Františkovy ekonomiky“, předběhl svou i naši dobu. Bratr Lev, člen Třetího řádu sv. Františka. Ale o tom jinde, z jiných pramenů…

10. Soutěž ve finančním sektoru, úroková míra a regulace: jde o společné dobro

Jestliže v moci finančního kapitálu vidí Nosek hlavní příčinu vzniklé krize, je třeba léčbu směřovat sem; a příležitost k tomu dostává vzápětí, když – opět jako zpravodaj rozpočtového výboru – komentuje vládní návrh o soutěži ve věcech peněžnictví a o úpravě úrokové míry. Věren své historicko-logické evoluční metodě začíná exkursem do antického římského práva, kde už v jednom z prvních zákonů („dvanácti tabulí“) nachází definici pojmu „lichva“: 12 % roční úrokové míry je společenskou normou, vše ji převyšující je už morálně odsuzovaná a právně penalizovaná lichva. Křesťanský středověk lichvu odsuzoval, ale rozlišoval úvěr „výrobní“ a „konsumní“: úrok z půjček na „podnikání“ té doby byl dovolen. Nosek upozorňuje, že toto „duchovní rozlišování“ podržel i rakouský občanský zákoník a přetrvalo i v „republice“. Chudé vrstvy žijící od týdenní mzdy k týdenní mzdě (a tím spíše živořící z podpory v nezaměstnanosti) nakupovaly u svých hokynářů – skoro jako pravidlo – „na knížku“ – nákup platily až z další výplaty. Zatěžovat tyto nákupy úrokem bylo pořád ještě vnímáno jako „nemravné“. Nosek s jeho národohospodářským vzděláním plně respektuje, že společenská regulace úroku v podobě pevné sazby jako „horní závory“ – bez ohledu na situaci na trhu, míry podstupovaného rizika atd. je v kapitalistické tržní ekonomice málo funkční. Zákon o nekalé soutěži, přijatý v novém státě už v roce 1926, nestanovuje pevnou míru úroku, ale rozlišuje povahu úvěru, místo a čas v hospodářském vývoji

státu. Při Národní bance československé byl zřízen „Ústřední smírčí orgán“, který řešil vzniklé spory mezi věřiteli a dlužníky. Nosek – ač tolik zdůrazňuje roli státu v regulaci trhů ve prospěch společného dobra – není přesto „etatista“: argumentuje způsobem, který opět mnohem později – až po válce – hledá řešení v samoregulaci tržních sektorů („self-regulation“ podnikatelských svazů). Důvod je racionální: lidé „od fochu“ jsou o situaci na jejich trhu lépe informováni než státní úředník. Samoregulace bazíruje na pojmu „dobrých mravů“ – a ten je součástí i obchodního zákoníku. Pokud smírčí orgán dojde konsensuálně k řešení sporu – a smírné narovnání obě strany sporu přijmou – není třeba, ale ani není možné, řešit problém soudní cestou. Případné postihy mají řešit živnostenské úřady (zákon prošel i výborem živnostensko-obchodním). Nosek obhajuje i řešení předkládané vládou, pro případy, kdy členové smírčího orgánu nejsou jednotní ve svém názoru: spor pak definitivně rozhoduje vláda.

Rozpočtový výbor se podle zpravodaje považoval za nutné věnovat bolestnému problému tzv. „zprostředkování úvěru“, a ten se dotýkal i politiků samotných a mohl zavánět korupcí. Ten, kdo zprostředkovával úvěr – bez náležitého živnostenského oprávnění – a domáhal se za to hospodářských či jiných výhod, stával se trestným podle návrhu zákona. A promlčecí doba byla navržena na 30 let! Tedy ten, kdo by se dopouštěl tohoto chování, si ani po letech nemohl být jistý tím, že jeho „výhody“ dojdou trestního postihu. Nosek je současně doktor práv, a tak ve své argumentaci pečlivě rozlišuje roli advokátů sjednaných peněžními ústavy k projednávání žádostí o poskytnutí úvěrů či k nabízení úvěrových služeb. Jejich profesionální činnost byla řádně honorována a jejich jednání regulováno advokátní komorou. Tedy smysl pro jasná a transparentní „pravidla hry“ v peněžnictví jsou pro Dr. Noska počátkem reformního úsilí.

Nosek je ale také národohospodář a znalec měnové politiky. Základní úroková sazba je starostí centrální banky, od ní se pak odvíjejí úrokové sazby obchodních bank. Nosek se věnuje vztahu debetních a kreditních úrokových sazeb, na nichž samozřejmě závisí efektivnost peněžních ústavů. Snaha povzbudit hospodářství přílišným snižováním základní úrokové sazby má své meze: Nosek je vidí v tom, že snížení kreditních úrokových sazeb – jako reakce bank na snížení jejich debetních sazeb (a tedy příjmů) – by mohlo drobné vkladatele, střádaly, zcela odradit od ukládání svých úspor do bank či záložen. *„Národní hospodářství potřebuje, aby střádalové tvořili dál kapitál… Je třeba, abychom je neodháněli od peněžních ústavů. Je třeba poskytovati, i když ne vysokou, přece aspoň takovou úrokovou míru, která stojí za to, aby někdo ukládal, a ne tak nízkou, aby to už vůbec bylo nezajímavé, ponechá-li si peníze sám u sebe či svěří-li je nějakému peněžnímu ústavu.“*

Nosek pokračuje ve své argumentaci, vědom si vládní strategie udržení hodnoty koruny – i v situaci deflace, tedy pokleslé cenové hladiny. Pak jde o vyrovnané či nevyrovnané hospodaření peněžních ústavů, jde o jejich přežití. Problém komplikují tzv. nevypověditelné smlouvy zaručující určitým kategoriím zaměstnanců bank nepřiměřeně vysoké příjmy – nepřiměřené k celkové situaci země. Vláda došla k jednotnému názoru – a ten Nosek podporuje, aby v těchto případech – také s odvoláním na bankovní zákon, byly správní rady peněžních ústavů oprávněny tyto smlouvy vypovědět a nahradit je smlouvami, které neohrožují „hospodářskou nosnost příslušného ústavu“. Toto řešení vidí Nosek jako naprosto nutné, jako věc nejen hospodářské nutnosti, ale i sociální spravedlnosti.

V závěru řeči se Nosek věnuje otázce zřizování nových peněžních ústavů. „Bohužel mimořádná tíseň současné doby a určité morální uvolnění“ vyvolaly ve všech částech republiky – ale zvláště na Slovensku – podvodné pokusy o zneužití zákona pod formou svépomocných úvěrových družstev. Ve skutečnosti jde o jednotlivce a jejich machinace se splátkovými obchody, podvodnými losy a nabídkami pochybných cenných papírů, kryté rafinovanými smlouvami znesnadňujícími jejich trestní postih. Jde o zneužití malé informovanosti veřejnosti (dnes bychom řekl „finanční gramotnosti“), o vsazení na důvěřivost klientů a poté jejich nevybíravé vykořistění (dnes bychom

mohli použít mediálně zavedený termín: jsou to „šmejdi“). Návrh zákona předpokládal, že souhlas ke zřizování nových peněžních ústavů by měla dávat samotná vláda. To Nosek považuje za „trochu neúměrné“, dokonce je mu to i poněkud podezřelé. Touto cestou by se totiž zavedené banky mohly bránit jakémukoliv vstupu potenciálních konkurentů na trh. Nosek má v té době za sebou už letitou zkušenost s vedením lidových záložen a zakládáním nových, skutečných svépomocných úvěrových družstev. A tento sektor byl „štikou v rybníce“ velkých bank, podporoval soutěživost. Tomu by nový zákon neměl bránit. Pamětníci a spolupracovníci Dr. Noska uvádějí, že již příprava tohoto zákona zintenzivnila jeho zakladatelskou činnost na poli lidového peněžnictví. I v tom vizionář reformy peněžnictví viděl cestu k omezení moci „finančního kapitálu“.

Sněmovna však na „vize“ nereagovala; na straně „pro“ scházela odvaha a překážela „tvrdost srdcí“, na straně „proti“ byli pro odvahu mnohem radikálnější a na tvrdost srdcí by odpovídali tvrdostí srdcí ještě tvrdší… (Jedni si v rozdělování přivlastňovali „příliš mnoho“, druzí chtěli „úplně všechno“ („plný výtěžek práce“) – jak situaci popisuje QA. Třídní smír nebyl na programu. Objevilo se několik replik a návrhů na změny. Poslanec Stern (německy) ze strany „proti“ hájil zájmy bankovních úředníků proti předloze zákona umožňující redukci jejich platů. To, že „levice“ se stavěla jako obhájce platů státních zaměstnanců, bylo známo již dříve; obhajoba bankovních zaměstnanců byla novum. Přitom šlo o přežití řady bankovních ústavů a riziko krachu celé bankovní soustavy. Strategie „levice“ tedy připomínala úsloví „čím hůře, tím lépe“. Z jiné pozice vystupuje poslanec Bergmann: jde mu o psychologii „investorů“ do státních cenných papírů. Paragrafy, které znamenají snižování úroků z některých emisí státních dluhopisů (mluví o „skryté konverzi cenných papírů“), mohou vzbuzovat vášně u dosavadních investorů a snižovat důvěru investorů budoucích – přitom vláda přichází s novými návrhy na vypsání „investičních“ či „pracovních“ půjček. Snížení základní úrokové míry podporuje a uvádí dosavadní i křiklavé rozdíly v úrokovém rozpětí u některých bank (až 10, dokonce 20 %), zcela bez objektivního základu. I on dává najevo studium poměrů v zahraničí a odkazuje na stať v německém „Bursovním kurýru“, která srovnává indexy stávající cenové hladiny proti předválečnému stavu (1913). Československo se mohlo vykázat relativně největší cenovou stabilitou (jen 3% deflace – snížení cenové hladiny, zatímco „vyspělé země“ západní Evropy trpěly poklesem cenové úrovně od 19 % (Francie) do 31 % (Anglie). Nosek kvalifikovaně a klidně vyvrací námitky, zákon ve 2. čtení je schválen.

Podobně státotvorně vystupuje Nosek opět jako zpravodaj rozpočtového výboru k usnesení Senátu k návrhu vládního zákona o změnách a doplňcích v poplatcích a jiných dávkách. Téma pro něho není nové, je v něm expertem a vyslovuje se ke komplikovanému tématu opakovaně. S přímostí jemu vlastní argumentuje ve prospěch návrhu zákona: jde o zvýšení příjmů státního rozpočtu v době velké tísně. Poukazuje na sjednocení dosavadní praxe mezi českým zeměmi a Slovenskem. Možnost provizorní výměry poplatků – než dojde k jejich „objektivizaci“ podle situace poplatníka – zrychluje inkaso do státní pokladny (a nezbavuje poplatníka nároku na spravedlnost). Ruší se dosavadní možnost odkladu platební povinnosti na Slovensku, často zneužívaná k úniku od poplatku vůbec. Rychlý souhlas Sněmovny je potvrzením Noskovy argumentace a reputace.

Z převládající strategie dosažení vyššího daňového výnosu veřejných rozpočtů jakoby vybočuje zpráva rozpočtového výboru k návrhu zákona, kterým se prodlužuje platnost tzv. „asanačních zákonů“ pro hl. město Prahu. Zde Nosek vysvětluje důvody: původní ještě rakouský zákon z r. 1893 byl vyvolán zrušením pražských hradeb a potřebou „asanace“ celých čtvrtí Starého Města. Na 20 let byli investoři (dnes „developeři“) zvýhodněni ve svých stavebních aktivitách. Pro mnohé z veřejných zdrojů se již zdařilo: Nosek uvádí stavby Filosofické a Právnické fakulty UK, Nemocnice Milosrdných bratří (Na Františku). V soukromých stavebních aktivitách je ještě mnoho co dělat v modernizaci hlavního města. Zřejmě i veřejný zájem na podpoře investic a obnovení hospodářského života vedl Noska k obhajobě zákona – i za cenu bezprostředních obětí

na příjmové straně rozpočtu: ty měly být vynahrazeny budoucími příjmy z nových „projektů“. Národohospodář v poslanecké roli nebyl krátkozrakým šetřílkem, uvažoval v pojmech krátkého a dlouhého horizontu; vždy ale ve veřejném zájmu.

11. Kritická reflexe nad formálně vyrovnaným rozpočtem na rok 1934

V parlamentní terminologii se jednalo o rozpravu „povšechnou“, ale v proslovu Dr. Noska nešlo nikdy o řeč „o všem a o ničem“. Vystupuje tu také nikoliv jako zpravodaj rozpočtového výboru Parlamentu, ale jako člen jeho Kontrolní komise. Nejprve upřesňuje roli tohoto orgánu: dává podněty k možným rozpočtovým úsporám, ale definitivní rozhodnutí, a tedy i odpovědnost, přebírá vláda samotná. To ovšem neznamená, že by členové Komise mohli své podněty podřizovat úzce soukromým či stranickým zájmům – jak se někdy hlásalo nejen v médiích té doby, ale i z poslaneckých lavic. Vzdává se na druhé straně i pochvaly, že se díky tomuto kontrolnímu orgánu podařilo sestavit vyrovnaný rozpočet na rok 1934. To je samozřejmě úspěch. Vláda však rozhodovala o definitivní podobě suverénně a už jednotlivá ministerstva se velice ukáznila ve svých plánech i požadavcích.

Nosek je i v tomto případě veden příslovečnou objektivitou a pravdomluvností. Objektivitu má podloženou studiem aktuálních měsíčních statistických údajů a jejich tendence zatím o obnově oživení hospodářství příliš nesvědčí. S odkazem na dávnou školu francouzských fysiokratů s jejich moudrým naučením („chudý lid“ – „chudý král“, „chudý král“ – „chudé království“), dává této moudrosti moderní podobu: nemají-li peníze široké lidové vrstvy, nemůže mít státní fiskus, a pokud nemá státní fiskus, nemůže ani stát vykonávat dobře všechny své povinnosti. Upozorňuje – už tehdy! – kolik činí v rozpočtu mzdy a platy státních zaměstnanců, učitelů v činné službě i jejich penze. A úspory v této oblasti – konkrétně do školství na Slovensku – jsou zřejmě aktuálně nutné, ale z hlediska budoucnosti jsou bolestným nedostatkem.

Rozpočet země závislé na exportu těsně souvisí se zahraničními vztahy. Nosek mluví o vzájemném obchodu se zeměmi Malé dohody (a tím nepřímo potvrzuje zhoršující se vztahy s nejbližšími sousedy). Jugoslávské království – vnitřně nesourodé – trpí také rozdílnými historickými zkušenostmi různých jeho částí a Nosek poukazuje na část srbského tisku, který vyvolává nemilé reminiscence na někdejší vztahy s Rakouskem, a má tendenci přenášet je na náš nový stát. Nosek argumentuje pro potřebu vzájemnosti, rozumné ochrany domácího zemědělství, ale i vytváření předpokladů pro vývoz průmyslových výrobků i na Balkán.

Sousední státy – bez citování – někdy sázejí na „státní vůli odpoutanou od demokratických institucí“, které mohou rychleji jednat a řešit krizové jevy ohrožující hospodářství. Nosek je bytostný demokrat, takže tuto cestu pro Československo rozhodně nepropaguje. Nicméně argument rychlé a efektivní reakce ve prospěch společného dobra je v krizových letech skutečně vážný. Vládní zmocnění, které si tehdejší vláda nechala schválit, dává větší šanci na efektivitu a rychlost státního aparátu, ale stále tam vidí rezervy. A veřejnost v časech tísně pohotovou vládu očekává. Se svou zkušeností někdejšího ministra pošt uvádí jako příklad vzájemných vztahů dvou ministerstev a dvou státních podniků: pošty a železnice. Železnice, původně soukromá, má tendenci konkurovat poště tím, že si část zásilkových služeb objednává u soukromých firem; z jejich hlediska přirozeně tam, kde je to pro ně lukrativnější. Vzdálené regiony na Slovensku a Podkarpatské Rusi pak nechá zabezpečovat „sesterské“ státní poště. A je na přezkoumání, jaký podíl na tomto vývoji má pošta sama, a kdy jde o zájmy soukromé.

Nosek nezapře v sobě křesťana a františkána, když na závěr projevu promluví o vzájemných vztazích daňových poplatníků a úředníků finanční správy. Je realista: placení daní není nikde příliš radostně vítáno, ale vyspělý občan si je vědom toho, že bez daní to nejde. A úředníci na straně „fiskusu“ by neměli zapomínat, že komisní jednání nikoho nepotěší; a případy jakési zvůle teprve ne. Tedy už tady jde o proměnu srdcí… jako podstatu reformy celého systému, jak jí vizionář Nosek rozumí.

12. Obnova otřesené důvěry ve stát je pro Františka Noska srdeční záležitostí

Světová hospodářská krize jakoby končila, ale cesta ven ze stagnace nebyla snadná. Vláda už delší dobu připravovala strategii reformních kroků a jako první vlaštovku předkládá do Sněmovny návrh na zřízení nové instituce. Šlo především o krizi důvěry, a jejím důsledkem byly obtíže na peněžním trhu: získat úvěr pro soukromé podnikatelské záměry šlo těžko, a stát ke snaze rozhýbat ekonomiku neměl dost vlastních zdrojů. Protože přestával být důvěryhodným dlužníkem, nebylo ani pro ministra financí snadné „dostat na trh“ další balík státních dluhopisů. Dr. Nosek již před lety v Parlamentu podporoval instituce směnečného práva a nyní opět v roli zpravodaje rozpočtového výboru dostává šanci k obhajobě nově zřizované veřejnoprávní instituce využívající při tom prastarého nástroje vymyšleného v italské Lombardii. Národ Langobardů byl znám jako národ zkušených bankéřů. „Lombardní úvěr“ byl kdysi krátkodobým úvěrem zajišťovaným zástavou movitých věcí; v moderní době měly jako zástava posloužit státní cenné papíry a jejich „bonitu“ – tedy důvěryhodnost – měla podpořit nově zřizovaná veřejnoprávní instituce „Československého reeskontního a lombardního ústavu“; který měl poskytovat služby odkupu (eskontu) směnek splatných v budoucnosti, na žádost jejich majitelů – směnečná práva při této operaci přecházela na novou instituci. K posílení její vlastní důvěryhodnosti byla navržena reprezentativní Správní rada, v níž byli elitní zástupci Národní banky československé, Ústřední sociální pojišťovny, Všeobecného pensijního ústavu, zástupci Lidových záložen; technickou proveditelností byla pověřena Zemská banka. V přípravě zrodu této instituce byla zamítnuta alternativa, že by tento ústav byl přímo pobočkou Národní banky československé – převážil nesporný princip její nezávislosti na vládě a její jediný cíl, hodnota naší koruny. Zamítnuta byla i varianta podřízenosti státní Poštovní bance. Dr. Nosek přesvědčuje plénum Sněmovny argumentem o vážnosti situace: nejen výše veřejného dluhu, ale i již poskytnuté vládní garance ohrožují „bonitu“ garancí budoucích, ručení dosud běžné nestačí, je třeba opakované ručení (proto re-eskont), „rukojemství podpůrné“: „Jen státní pospolitost je už dnes s to nějakou účinnou garanci poskytnout.“ Nyní již „ani na velké emise státních dluhopisů nebylo snadné získat lombardní úvěry,“ proto stát musí mobilizovat všechny své složky.

Nová instituce je z hlediska dnešní „ekonomie důvěry“ navržena jako promyšlená „struktura důvěry“, využívající zkušeností z předchozího fungování „státního konsorcia pro regulaci kursu státních cenných papírů“; toto konsorcium již v minulých letech „obětovalo“ několik set milionů Kč na intervence ve prospěch udržení slušného kursu státních dluhopisů; pokračování toto cestou už by šlo špatně. Nový ústav má podle Dr. Noska „osvěžit“ kursy státních dluhopisů a má posloužit i v roli likvidátora bank (na základě usnesení vlády) – ve veřejném zájmu. I v tomto bodu Nosek varuje: už bylo nutno likvidovat banku Bohemia, Pozemkovou banku, Moravsko-slezskou banku; je třeba hledat přijatelnější, byť vždy bolestné řešení.

Předkládaný zákon, jehož je Dr. Nosek obhájcem před Sněmovnou, je jen základem pro fungování nové instituce. Ministr financí je tímto zákonem pověřován „uvést jej v život“; Stanovy zahrnující už i detaily budou mít podobu pružnějších vládních nařízení (i to je cesta ke zrychlení reakce vládnutí na vynořující se problémy, o níž Nosek hovořil jen krátce předtím). Cílem instituce je dosáhnout stavu, aby na dobré úvěry byly prostředky vždy k dispozici (ne na proměny

„špatných úvěrů na dobré“). Proto Ústav bude dávat prostředky k dispozici jen vymezenému souboru osvědčených peněžních ústavů. Pravidla vylučují dotace a subvence soukromým ústavům k odčinění jejich již dříve vzniklých ztrát!

Zvláště důmyslně je pomyšlena soustava pravidel, podle nichž bude Ústav získávat zdroje na své působení. Startem je vládní vklad 100 mil Kč. Základní myšlenka spočívá v tom, že peněžní ústavy budou zavazovány k tomu, aby 10 % z přírůstku svých vkladů odváděly Ústavu jako „dlouhodobé vázané vklady“ (ty jim budou úročeny 4,5 % ročně). Nosek uvádí ilustrativní číselný příklad a vysvětluje, že „vázané vklady“ budou jakýmsi „pojistným kmenem“ pro případný „run“ na konkrétní banku; poskytnuté prostředky k záchraně pak bude dotyčná banka muset splatit. Důmyslný vnitřní mechanismus konstrukce záruk proti možným rizikům doplňuje rozpočtový výbor návrhem na pravidlo, že funkce ve správní radě Ústavu budou čestné, neplacené. Jméno zpravodaje výboru a jeho reputace v něm opravňují k odpovědi na otázku, kdo asi přišel s tímto návrhem.

Reputace Dr. Noska ve Sněmovně stála také na pečlivě dokumentovaných statistických podkladech. V tomto případě poskytuje impozantní „inventuru“ pohybu vkladů u všech možných peněžních ústavů za posledních několik let (od vzniku krize). Krize způsobila, že přírůstky nebyly valné, někdy dokonce měly „záporné znaménko“. Nelze tedy hned očekávat „zázraky“ z přírůstku prostředků, které Ústav bude mít k dispozici. Poctivec jako vždy neslibuje nereálné, ale jako vždy povzbuzuje naději: někde je třeba začít. Tato filosofie vládnutí, jíž se tehdejší Československo mohlo hrdě hlásit k demokratickým principům, ostře kontrastovala s „řešením krize“ u „sousedů“, kteří podlehli vábničce rychlého, ale totalitního řešení, na jehož konci byla válka.

K Noskově zprávě podporující vládní návrh zákona se objevilo několik resolucí „proti“. Slovenský poslanec Pružinský staví otazník nad celou filosofií zakládání Ústavu. Také dělá „inventuru“ státního dluhu a již poskytnutých garancí státu a dochází k zaokrouhlené sumě 50 miliard Kč. Je vůbec tato iniciativa vlády „ve veřejném zájmu“? Není to nakonec jen promyšlená cesta k pokračování v zadlužování státu? Poslanec německy mluvící požaduje, aby v návrhu zákona měl „německý živel“ záruky přiměřeného zastoupení. Nosek resoluce nedoporučuje a Sněmovna mu dává za pravdu. Slovenská námitka je projevem slabé víry v navrhované řešení – ale jaká je alternativa? Pokud jde o paritní národnostní zastoupení, Dr. Nosek (už opakovaně) zdůrazňuje, že jde o princip zastávaný obecně, a uvádí příklad – jemu důvěrně známý – z Centrokooperativy jako vrcholného družstevního orgánu v tehdejším Československu, kde zastoupení německy mluvících delegátů je samozřejmostí, a dobře funguje. Výslovné záruky zastoupení německé části obyvatel v konkrétním zákoně by tedy znamenalo připuštění podezření, že tomu tak až dosud nebylo. Dr. Nosek při vší pokoře nebyl „ořezávátko“.

13. Nezamýšlená „závěť“ v rozpravě o prohlášeních vrcholných představitelů státu

Na konci října 1934 vystoupili na plénu Národního shromáždění předseda vlády Jan Malypetr a ministr financí Karel Trapl a poté 6. listopadu ministr zahraničí Edvard Beneš: jejich prohlášení se následně stala předmětem rozpravy. Dr. Nosek tehdy ještě sám netušil, že je to jeho poslední velká příležitost k oslovení kolegů poslanců; do dubna 1935, kdy umírá, už pak šlo jen o okrajové záležitosti. Rozprava měla jako hlavní téma vyrovnanost státního rozpočtu na rok 1935 a František Nosek zde vyslovil několik myšlenek daleko přesahujících téma státního rozpočtu a navýsost aktuálních, i pro naši dobu.

Vyrovnanost veřejných rozpočtů stojí a padá s „osvěžením“ soukromého podnikání: jak ale může politika hospodářství osvěžit – konkrétně? Nosek si neliboval ve frázích a líbivých sloganech. Pravdou ale je, že termín „normální poměry“, který za těch 15 let v Parlamentu vícekrát užil, byl v realitě první republiky adekvátní jen vzácně; Nosek se sám po léta angažoval v řešení poválečných problémů zděděných a nových veřejných dluhů, konjunktura byla poměrně krátká a krize pak trvala několik let; a ani rok 1935 záruky „normálnosti poměrů“ nedával. Stále ještě strašil pojem „nadvýroby“, a ten Nosek „nebere“; zvolí si citaci Tomáše Bati, který svého času řekl, že v jeho oboru obuvnictví nebude nadvýroby, dokud bude na světě chodit jediný člověk bos!

Problémem není „nadvýroba“, ale koupěschopnost obyvatel. Ze širokého spektra oborů si Nosek volí zemědělství k tomu, aby se pokusil o diagnózu a léčení problému. To je pozoruhodné – rodák a maturant z Chrudimi pak měl od roku 1905 trvalé bydliště v Praze až do své smrti. Městský člověk a zemědělství? Československo bylo řazeno do desítky průmyslově vyspělých zemí, ale venkov hrál ještě pořád i v politice důležitou roli: čehož důkazem byl vzestup vlivu „agrárníků“ (Malypetr už byl po Švehlovi a Udržalovi třetím premiérem – statkářem). Lidovci měli také svou voličskou základnu na vesnici a Dr. Nosek se po léta podílel na správě a řízení hospodářských družstev sloužících soukromě hospodařícím rolníkům. Nebyl ale „agrárníkem“ co do životní a politické filosofie, jeho vztah k zemědělství měl svůj původ ve františkánské spiritualitě. To ukazuje i tento jeho odkaz. Nosek hovoří o tom, jak až donedávna vládnoucí ideologie úplného hospodářského liberalismu selhala právě v zemědělství. „Krize z nadvýroby“ zde vedla k zásadní institucionální změně: byl zřízen Čsl. obilní monopol, který zemědělcům zaručoval odkup jejich produkce za pevně stanovenou cenu. Došlo k odpoutání domácího zemědělství od zahraničních trhů: za pomoci ochranných cel – pevných či klouzavých, bylo zavedeno „povolovací řízení“ pro dovozy. Jde o dalekosáhlou změnu, kterou předseda vlády nazval „výrobní a distribuční samosprávou“, a Dr. Nosek je zastáncem klidné a věcné debaty o tomto novém mechanismu odpoutání se od tržních vlivů; téma je však „třaskavé“ (hlas poslance Mikuláše z pléna: pryč od burz a spekulací! Poslanec Sedláček: počátek socializace!). Nosek rychle reaguje: jsou to počátky, nebo možná už velmi pokročilý vývoj regulovaného hospodářství, a je jenom nebezpečí, aby se z toho nevyvinul státní socialismus. Nosek vyslovuje své přesvědčení, „že by to nebylo přáním valné většiny českého státního národa“, čímž se přihlásil k tehdy převládající a bohužel mylné doktríně 1. republiky, a už se nedožil jejího odmítnutí ze strany Slováků i německy mluvících občanů – a to nejen jejich Svazu zemědělců a venkovských živností – a příklon k „řízenému hospodářství“ sousedního Německa.

Nosek rozebírá, co rozumíme oním státním monopolem. Je proti „pseudoautonomii“ soukromých zemědělců, stejně jako proti skryté formě státních podpor, které by vyrovnávaly přirozené tržní diference v hospodaření subjektů. Je třeba řešit, kdo má o těchto regulacích rozhodovat. Nevylučuje potřebu intervencí státu k podpoře kupní síly zemědělců, ale je třeba uvážit, z čeho budou hrazeny. Kdo se postará o konečné zpeněžení těchto zemědělských produktů za cenu, která se zemědělcům vyplácí, bude na to třeba doplácet z veřejných prostředků? Obilní monopol v podobě Čsl. státní obilné společnosti zaměstnával 42 zaměstnanců rozdělených do čtyř útvarů reprezentujících hospodářská družstva, mlýny, konsumenty a obchodníky. Dr. Nosek díky své letité angažovanosti v družstevnictví byl skvěle informován, ve své promluvě je schopen jít až do detailů situace v jednotlivých komoditách.

Samotné zřízení obilní společnosti však ještě problém neřeší. A Nosek se pouští do hloubky tohoto problému: zemědělství je specifický sektor, který se vymyká z logiky fungování „kapitálu“, skutečná povaha zemědělství si vynucuje odlišný přístup, kapitalismus je uvažování zemědělce dost cizí. „Obrátka kapitálu“ je zde pomalejší a podléhá přírodním výkyvům a ročnímu cyklu, návratnost úvěrů na nákup strojů je zcela jiná tam, kde stroj je použit jen „jednou ročně“, a tam, kde může jet trvale na dvě i tři směny. Plnění daňových povinností je pro zemědělce tíživější. K tomu uvádí jako doklad zkušenosti z pomocných akcí pro nezaměstnané a jejich děti, sbírky

v „naturální podobě“ (brambor, pšenice) měly na venkově daleko větší šanci než pokusy o peněžní příspěvky. Politik Nosek neváhá používat slovníku z kostelního prostředí („apel na dobrotu srdce bližního“).

František Nosek tak otevírá téma, které je po 90 letech vážnější než v jeho době. Mluví o chybě vývoje, kdy nejen u nás, ale v celé Evropě, Americe, dokonce už i v Asii a Africe došlo k nekritickému použití norem a pravidel z průmyslu na sektor zemědělství. Odkazuje (nepřímo) na tzv. zákon klesajících mezních výnosů, kdy právě v tomto sektoru je každé další zvýšení produktivity či výnosnosti spojeno se stále větší potřebou investic, jejichž splátky se stávají pro zemědělce neúnosným břemenem. V předkapitalistických společnostech tomu bylo jinak: ve středověku např. vkládal patron prostředky do meliorací a rolníci mu po dobu jeho života odváděli rentu; jeho úmrtím odpadla nejen renta, ale i splacení celého vkladu. Z myšlenkových výletů do vzdálené minulosti Nosek těží pro vize do budoucnosti. Venkov se uměl tradičními institucemi postarat o lidi zestárlé v zemědělství, ovšem na velice skromné úrovni. Říká: „Dnešní snahy o povinné sociální dávky mají mnohde až antisociální účinky v propouštění čeledínů.“ Budoucnost vidí v sociální funkci zemědělských komor (o jejichž vzniku dříve či později je přesvědčen) a i tady s výhodami naturálního zásobování „ve jménu křesťanské lásky k bližnímu“ – k seniorům již práce neschopným. Otázka „kdo by to měl dělat“ je pro Noska už otázkou implikující nalezení správného řešení. Jako křesťan ono řešení vidí stále především v lidech, ženách ochotných oběti a službě potřebným, a s jistou nostalgií se vrací k dobám minulým, v nichž zvláště na venkově byla „křesťanská láska živější“. Co ale zůstává Noskovým odkazem – aktuálnějším než v jeho době – je jeho výzva „pro budoucnost bude nutno vzíti zřetel na zvláštní charakter zemědělské výroby, jak řešit tyto otázky spojené s penězi způsobem zemědělství bližším“. O to se teprve nyní snaží ekologická ekonomie. Zde je tedy odkaz Františka Noska jako františkána k encyklice Laudato si’.

Ale politik vizionář jde dál. Ke kritice osvícenské filosofie a moderní ekonomie: obojí spočívá v mylném pojetí člověka: ten je v zásadě dobrý, je třeba mu dát jen svobodu, a jeho vlastní individuální zájem je podmínkou nejen nutnou, ale také postačující k růstu ekonomického blahobytu a společenské harmonie. Sociální dějiny 19. a první třetiny 20. století jsou vyvrácením tohoto optimismu. Je třeba se vrátit k pojetí člověka, s nímž přišlo a na kterém dál staví křesťanství. Člověk má „po pádu“ narušenou přirozenost, je nakloněn ke zlému a svobodu chápe egoisticky. Je-li ponechán sám sobě, bude jen horší. Nosek mluví jako přesvědčený filosof křesťanské personalistiky a křesťanské antropologie. Člověka je třeba vychovávat k dobrému, jeho svobodě klást meze tam, kde vede ke zlému. Doba středověku a ještě raného novověku přijímala církevní nauku o povaze člověka a vytvářela instituce, které ho měly usměrňovat k dobrému jednání. Cechovní uspořádání mělo své regule, stavovskou „policii“ a cechovní soudce. Pravidla zahrnovala jak dodržování kvality produkce, tak i vztahy mezi mistry, tovaryši a učni. K sankcím se používalo i veřejného zostuzení: instituce pranýře – jak ta by se hodila i naší době!

Moudrost poslance Noska potvrzuje po skoro století dnešní psychologie v ekonomii a behaviorální sociální vědy. Studium ekonomie si volí mladí srovnatelně sobečtější oproti jiným ve své generaci, a po ukončení studia ekonomie jsou sobečtější, než když ho začali. Najdou se ovšem extrémisté, kteří hlásají, že sobectví je společensky prospěšné, dokonce i hrabivost je prý dobrá („greed is good“) – bohatství, které tím získají, prý bude „prokapávat“ ve společnosti i směrem dolů; to ovšem statistiky vyvracejí – mizí dokonce „střední třída“. I v ekonomii se již najdou zastánci pojetí blízkého Noskovi: etika podnikání („business ethics“) musí nadále pracovat nejen s utilitarismem – užitkem, ale budovat i etiku ctností (Stefano Zamagni). Nezištnost má ve společnosti svou „cenu“ (Luigino Bruni). Hnutí Fokolare, k němuž patří, se díky zakladatelce Kláře Lubichové – naší sestře v Třetím řádu, hlásí ke sv. Františkovi, a tedy i k „Františkově ekonomice“ papeže Františka. Zde František Nosek předběhl i naši dobu; a to nejen v „kázáních“ kolegům

poslancům, ale v živoucím příkladu vedení a správy lidových záložen a hospodářských družstev. To si zaslouží samostatné pojednání, založené na jiných než poslaneckých zdrojích.

Ve své poslední promluvě na plénu Sněmovny se však Nosek po tomto „výletu“ do filosofie národohospodářské vědy vrací znovu k zemědělství a Obilnímu monopolu. Monopol je svou povahou něco mimořádného. Musí být pod kontrolou, jinak hrozí zneužití ekonomické síly. Ale i ona nezbytná kontrola se dá zneužít. A tady Nosek hovoří „za lidovce“ a „proti“ agrárníkům“ – ačkoliv Lidová strana je opět v „široké vládní koalici“. Argument „kontrolovatelnosti“ byl zneužit k protežování „velkých“ proti „malým“. Republikánská strana (agrárníci) měla ve svém názvu hájení zájmů „zemědělského malorolnického lidu“, ale to byl spíš volební trik. Průkaz „ancienity“ – posledních tří let – ve výši 50 vagonů jasně diskriminoval malé obchodníky s obilím, a tedy i hospodářská družstva zakládaná z iniciativy Lidové strany a Františka Noska jako jejich „apoštola“. Nosek říká přímo a bez obalu: vypadá to, „jako by snad bylo snahou, aby toto odvětví podnikání, takovéto autonomní sdružování svépomocných kooperativ, mělo býti ve svém vývoji pro budoucnost zastaveno“. Nosek opět vystupuje jako „prorok“, když vyslovuje své přesvědčení, že „ochrana zemědělské produkce se stane dříve nebo později předmětem velkých mezinárodních dohod“, dokonce vidí potřebu Světové organizace, která by usměrňovala obchod s obilím a bránila anarchii – ale vzájemnou dohodou nerušící autonomii a nezneužívající síly velkých proti malým.

V úplném závěru svého proslovu se Dr. Nosek dotýká vystoupení ministra zahraničí a spolu s ním se věnuje tématu vyhroceného nacionalismu, který se objevil jako hrozba na obzoru. Nosek není sám, kdo si uvědomuje rizika „hypernacionalismu“, který s vlastenectvím nemá nic společného. Mluví o potřebě míru a vzájemného hospodářského porozumění, o významu Společnosti národů. Vyzvedá myšlenku národního vyrovnávání, vzájemné výměny hospodářských statků a vzájemné výměně statků duchovních. To znamená možnost vzájemného dorozumívání a to znamená také zabezpečení skutečně demokratického způsobu rozhodování, nejen na fóru vnitřním, nýbrž také na fóru mezinárodním. Tato demokracie myšlenek pak vyplývá z přirozené povahy věci samé. Proroctví se dělí na útěšná a varovná. A ve svých posledních slovech před kolegy poslanci Dr. Nosek varuje před přiostřováním mezinárodní situace až ke konečné zhoubné konflagraci, která by ve svých plamenech musela zničiti všechnu civilizaci současné Evropy. Dr. Nosek s hrdostí cituje, že do vstupních slov před Ústavou jsme si dali, že jsme národ mírumilovný a národ demokratický.

14. Co nám bratr František Lev Nosek říká dnes

Od vstupu Františka Noska do politiky uplynulo už víc než 100 let. Svět se za tu dobu nesmírně změnil. Má nám jeho život z víry dnes ještě co říct? Může jít jen o předběžný pokus, navíc jen jedné z jeho neuvěřitelně široké angažovanosti křesťana; nejen politikou živ je člověk! Další pokusy o sdílení jeho životního odkazu františkána žijícího ve světě budou muset následovat: vždyť se podílel na řízení a správě desítek hospodářských družstev, lidových záložen a banky, která je zastřešovala, zakládal domovy pro seniory a prázdninové kolonie pro mládež, byl „developerem“ kostelů na pražských předměstích, oslovoval jako přednášející mladé katolíky na řadě míst země české… Formující vliv na něho měla rodina, z níž vzešel, a sám rodinu založil a té neváhali přátelé říkat „svatá“…

Ale angažovanost bratra Noska v politice, i v té vysoké, a navíc se zaměřením na roli peněz ve společnosti, je přece jen něco výjimečného: a pro františkána – „bratra menšího“, zvláště. Po sto letech je jeho odkaz v tomto směru velice živý: politika a zvláště peníze „vládnou světu“ ještě víc než v jeho době. Týká se vůbec takový svět sekulárního františkána? Nebo se mu má

vyhnout „na sto honů“?

1. Bratr František se do politiky „necpal“: vstoupil do ní teprve na výzvu, i za cenu vzdání se svých předchozích životních ambicí. Svět, do kterého vstupoval, ho upřímně řečeno nevábil, z každé politické debaty „jsem odcházel menší“ (na duchu…), říká sám.

2. Vstupoval do strany, která křesťanství neměla v názvu, ale hlásila se k němu otevřeně, vždyť ji vedl katolický kněz. A to byl pro bratra Františka důvod roli přijmout: chtěl hájit zájmy církve, po válce ohrožené. V zájmu „lidu“ – Lidová strana spojovala v jeho představě to, oč mu bytostně šlo.

3. Jeho politický vzestup byl „raketový“: „ze dne na den“ se stal „druhým mužem ve straně“. Měl k tomu „hřivny“ a vedení strany si toho bylo vědomo: v pokoře mu dali přednost a on vzestup v pokoře zvládl.

4. Ty hřivny ve vzdělání i praxi ho vedly do výboru, kde „o peníze šlo v první řadě“, kde se jednalo o veřejných rozpočtech a finančních plánech. Jako zpravodaj rozpočtového výboru se tak stal – „v moci zákonodárné“ – hlavním vykladačem, komentátorem a obhájcem i kritikem předloh zákonů, za nimiž stáli mnohem známější národohospodáři „moci vládní – výkonné“ – jako byli Alois Rašín, Karel Engliš, Antonín Švehla, Jan Malypetr. Ti vešli do „dějepisu“. František zůstal neznámým.

5. František složil profesní sliby v III. řádu sv. Františka až po letech ve vysoké politice (obláčka 19. 10. 1931, profes 29. 10. 1932 u P. M.Sněžné), dokonce až po zkušenosti ministra ve vládě (kdy začal spolupracovat s P. Janem Ev. Urbanem OFM – a ta spolupráce stála na vztahu penitenta a zpovědníka). Františkánem svými životními hodnotami a postoji byl však už od studentských let, dokonce od dětství, díky výchově v rodině. Po profesi se jeho františkánství stalo jen důslednějším. A otevřeně vyznávaným i v prostředí vysoké politiky.

6. Bratr František Lev svým životem z víry originálně převedl spiritualitu sv. Františka do světa kapitalistické ekonomiky a politické demokracie. Předvedl, že „nestarat se o peníze o nic víc než o prach, po němž nohama šlapeme“, je možné nejen tím, že se jim vyhneme, jak můžeme, ale i tak, že nám v milionových částkách „procházejí rukama“, a ty ruce zůstávají naprosto čisté. A to je jedinou možnou cestou pro naši dobu, kdy bez peněz se nikdo z nás neobejde, a přesto je možné si od nich nejen držet „dištanc“, ale dokonce je přimět ke službě bližním, ke společnému dobru společnosti.

7. Poslanec František Lev byl loajální ke své politické straně, respektoval, že parlamentní demokracie nemůže být jiná než stranická, ale přitom předvedl, že je možno politickou práci vykonávat tak, aby politik nestranil nikomu jinému než Bohu. A jeho životní odkaz pro naši dobu je zásadní: totiž jen taková politika je s to parlamentní demokracii zajistit budoucnost; bez této duchovní kotvy bude pohlcena dříve či později novou formou totality.

8. Až dosud převládá přesvědčení, že totalitní režimy se zrodily jako důsledek mylných a zvrácených ideologií. Bratr František Lev tento názor nesdílel. Ideologie byly až druhotné, co bylo prvotní, to byla realita života, zkušenost s každodenním zápasem mnoha chudých a bezbranných o práci a chléb.

9. Jakmile člověk pozná, že největšími nepřáteli církve nejsou „ti jiní, druzí, protivní“, ale spíš ti křesťané, kteří nežijí křesťanským způsobem života, mění se zásadně jeho perspektiva a vztah

k lidem, s nimiž přichází do styku. A pak s překvapením zjišťuje, že nachází porozumění a názorovou shodu i u některých z těch, kdo jsou přesvědčeni, že v Boha nevěří.

10. Druhou stranou téže mince je naopak hořká zkušenost, kterou bratr František Lev v politice také zakoušel, že totiž se svými vizemi Božího království přicházel ke svým vlastním, a oni ho nepřijali. Díky spiritualitě sv. Františka však neztrácel radost v srdci: věděl, co je „pravá radost“, založená jen na Synu Božím.

P. S.:
Nějak mi to vyšlo jako deset bodů, jako desatero odkazu bratra Františka Lva pro dnešek. A zmapování jeho poslanecké životní cesty vedlo spontánně ke 14 „zastavením“, jak bývá zvykem u každé křížové cesty.

Bratr Lubomír Irenej
Deo gratias. Bohu díky!

JUDr. František Nosek OFS jako ministr, člen vlády (1925–29)

1. Pouze „zimním“, ale ne epizodním ministrem vnitra

2. vládu Antonína Švehly (9. 12. 1925 – 18. 3. 1926) podpořila tzv. „všenárodní koalice“. Tu tvořili republikáni – agrárníci jako strana „zemědělského a malorolnického lidu“, sociální demokraté „dělničtí“, „socialisté „národní“ a demokraté „národní“ a předmět našeho zájmu – „lidovci“. V této vládě zastával náš bratr František funkci ministra vnitra. Vnitro je řazeno mezi „silová ministerstva“, a tak si je zpravidla obsazují politické strany s dostatečným vlivem. Lidová strana ani tehdy neměla natolik oslnivé volební výsledky, aby „na to měla“, a tak – ač neznáme důvěrné okolnosti obsazování ministerských křesel – je možné vyslovit hypotézu, že Nosek mohl obsadit křeslo ministra vnitra právě jen ve vládě tak široké koalice, kde rozhodující roli sehrála jeho osobnost, jeho reputace získaná v Poslanecké sněmovně. „Druhý muž v Lidové straně“ měl ve výkonné vládní funkci přednost před „mužem prvním“, jímž byl kněz Jan Šrámek (ten pro lidovce obsadil křeslo ministra pošt). Nešlo jen o jeho odbornou profesionalitu, ale i o jeho přijatelnost jak na pravici, tak na levici. Byl znám tím, že nikdy nelhal, a v tom byla jeho síla. Síla sice obávaná, ale respektovaná na obou stranách politického spektra, protože poslanec Nosek současně vždy usiloval o společné dobro. Za „100 dnů hájení“, jak se dnes v médiích stalo zvykem psát, se nový ministr stačil seznámit s úřadem, ale i to se mu v další kariéře hodilo. Pád „zimní vlády“ zapříčinil odchod „levice“ a politická scéna se více polarizovala. Politická krize vyústila v dost dlouhé přechodné období úřednické vlády a již v ní si křeslo ministra vnitra vyhradil sám premiér, osvědčený byrokrat Jan Černý. A ministrem vnitra zůstal nakonec i ve 3. Švehlově vládě „panské jednoty“. V ní Lidová strana hrála méně vyvažující a smiřující roli. O funkci ministra vnitra tak definitivně přišla. Ministr, který se snažil druhé chápat – spíš než být sám pochopen –, se „na vnitro“ nezdál být dost vhodný. Ostatně s touto povahou to neměl bratr František jednoduché ani v nové ministerské roli.

2. Ministrem nad komunikačními prostředky státu – plný ideálů a vděčnosti za službu

František Nosek obsadil křeslo ministra pošt a telegrafů – právě to před ním zastával jeho předseda P. Jan Šrámek. To ale ve své době zase tak okrajovou roli nehrálo: vždyť šlo o vládu nad rozhodujícími komunikačními prostředky té doby a nový stát byl na ně odkázán už při samotném převzetí moci. 28. října 1918 v 18.30 hodin poštovní úřady obdržely telegrafický oběžník pro státní, okresní a obecní úřady: první Zákon Národního výboru o zřízení samostatného státu. Dnes máme pocit archaičnosti klasické pošty, natož telegrafu, a výjimečnost telefonních stanic „pevných linek“ nám v éře mobilů a internetu přijde jako muzeální záležitost. Ve 20. letech minulého století šlo o technický pokrok v komunikačních prostředcích, v době Noskova ministrování už i v podobě rozhlasu. Resort zahrnoval skoro 3 700 poštovních úřadů, z toho tři čtvrtiny mělo telegraf, a z nich většina i telefonní stanici. Nicméně křeslo ministra pošt a telegrafů bylo prvních deset let Republiky velice vratké. František Nosek jmenovací dekret přebíral jako devátý ministr za 7 let! – a jeho víc než tříletá služba na ministerstvu tak byla zdaleka nejdelší, vždyť mnozí jeho předchůdci bývali odvoláni už po několika měsících.

Nástupní list pana ministra JUDr. Františka Noska zveřejněný ve Věstníku ministerstva 28. října 1926 je pln ideálů, začíná jako prostý a upřímný pozdrav oslovující desetitisíce zaměstnanců československé pošty. Nosek, jak ho známe z článku o mravním smyslu lidské práce napsaném pro mladé katolické křesťany, zdůrazňuje, že není až tak důležité, jakou funkci v hierarchii státního podniku kdo zastává, ale spíše to, „jak kdo dovede svou činnost vnitřně posvětiti a věnovati službě spoluobčanům a státnímu celku“. Naše práce – ministr se sám staví jako jeden ze zaměstnanců – je sociální poslání každému z nás svěřené a tento postoj máme osvědčovat nejen slovy, ale i skutkem, bez ohledu na to, zda jde o více či méně vlivné místo. Od toho si nový ministr slibuje obnovení postavení veřejného zaměstnance jako čestné funkce a konsolidaci státu uvnitř a šíření jeho dobrého jména navenek. Ministr jako apoštol evangelia píše o upřímné kolegialitě v úřadě, o vnitřní radostné ochotě plnit příkazy – ovšem dané vždy v zájmu celku a prosté jakékoliv osobní libovůle. V tom Nosek vidí i cestu k uplatnění skutečné demokracie, v přísné objektivnosti v hodnocení výkonů podřízených, oproštěné od jakékoliv stranickosti. Republikánská svoboda nás zavazuje důstojně, ale velmi rozhodně odmítnout jakýkoliv pokus o zneužití úředního postavení, jakož i jakýkoliv pokus o nepřípustný nátlak na politické smýšlení každého z nás. Ministr Nosek končí pozváním všech k upřímné a radostné spolupráci, od níž si slibuje bohaté výsledky v oboru společně všem svěřeném.

17. prosince 1929 zveřejňuje týž Věstník Ministerstva pošt a telegrafů „List na rozloučenou pana ministra JUDr. Františka Noska“. List je plný vděčnosti. Náš bratr František začíná odkazem k Božské Prozřetelnosti, kterou mu byla dána čest zastávat tento úřad po více než tři léta. S povděkem hodnotí ochotu a radostnou spolupráci s užším okruhem spolupracovníků na ministerstvu – když se snažil proniknout do administrativy a techniky resortu, a oceňuje i namáhavou výkonnou službu desetitisíců pracovníků pošt, práci plnou odříkání ve prospěch veřejnosti. Období své služby hodnotí jako radostnou a úspěšnou kooperaci a všem zaměstnancům přeje z plna srdce tichou vnitřní radost a morální dostiučinění z pokračování na rozvoji poštovního resortu. Sám pak bez nadsázky považuje toto období za nejkrásnější úsek svého dosavadního žití. K tomu třeba dodat i rodinné štěstí: pan ministr měl pro svou práci to nejlepší rodinné zázemí, milující a milovanou obětavou manželku, synka Fanouška a dcerku Anušku. K rodinnému zázemí pana ministra se bude třeba vrátit v samostatné studii; vždyť „svatá rodina“ – jak ji viděli blízcí přátelé a známí Františka Noska, si zaslouží hlubší pojednání. Ani ve vrcholné politické funkci František Nosek rodinu neobětoval své kariéře. Štěstí ovšem netrvalo dlouho, na našeho bratra Františka přišly těžké zkoušky prověřující jeho duchovní připravenost přijmout Boží vůli v plném rozsahu: v odevzdání těch nejbližších Bohu.

Ale zkoušky na něho přišly nejen jako na manžela a otce, ale již dříve i na něj jako pana ministra. Závěr jeho ministerské dráhy totiž byl spojen s radikalizující se kritikou obchodního a personálního vedení Čsl. pošty a přímo i osoby Františka Noska jako odpovědného za rezort. Kritiku vedla nejen opozice, ale také část poštovních zřízenců organizovaná v samostatné odborové organizaci. Ta měla za sebou již skoro třicetiletou – tedy už i rakousko-uherskou – historii, ideově blízkou sociální demokracii, stavějící tehdy na marxismu. V pohledu těchto kritiků bylo období ministrování Františka Noska na hony vzdáleno jeho idylickému hodnocení, jak ho viděl pan ministr. Ke „Zdrcující kritice“ zveřejněné v časopise „Zájmy poštovního a telegrafního zřízenectva“ (Ročník XXIX) bude nutné se vrátit, abychom se dobrali pravdy.

3. František Nosek prezentuje úspěchy ministerstva za 10 let Republiky

Nový platový zákon, který vyvolal tak ostrou kritiku, je zde předmětem hodnocení z pozice ministerstva, a to v samostatné části obsáhlé analýzy jubilejní publikace, vydané vládou Československé republiky k jejímu 10. výročí. Pod kapitolou Ministerstva pošt a telegrafů – čítající 86 stran hutného textu – je podepsán František Nosek jako ministr. A nejde o nějakou oslavnou sebechválu vládnutí, ale o studii vysoké hodnoty, kterou možno bez váhání řadit i do vědecké oblasti historie státní správy v širokém kontextu politických, hospodářských a sociálních dějin, dokonce i historie techniky. Právě v této části jistě musel ministr vzdělaný národohospodář a právník stavět na podkladech odborných útvarů; nicméně studie jako celek nese jeho výraznou osobní pečeť a jen potvrzuje oprávněnost jeho původních vědeckých ambicí. Stejně jako v poslaneckých proslovech zpravodaje rozpočtového výboru Parlamentu, i zde Nosek staví na hluboké znalosti historického vývoje institucí a reálií; je zastáncem institucionálního evolucionismu v jazyce dnešní vědy. Proto začíná popisem počátků pošty a telegrafu ještě ve starém mocnářství, s jeho „dualitou“ odlišných právních institucí „Předlitavska“ a „Zalitavska“. Zřízení nového státu znamenalo převrat v Čechách, Moravě a Slezsku, ale doslova územní převzetí na straně „vítězů“ války od moci Uherska na straně „poražených“; a to dokonce za dramatických okolností, jež bez účasti armády nového státu ani nešlo provést. Situace na Slovensku a Zakarpatsku byla i v tomto resortu dramaticky odlišná: civilizačně, kulturně, i po právní stránce.

Nosek usiluje o objektivitu: i vůči někdejší říši, ač převažující politický proud stavěl na heslu „odrakouštět“. Negativní postoj souvisel s jiným sloganem – „pryč od Říma“. Nosek je od počátku pro nový stát, ale zůstává „věrný Římu“, a ve své poctivosti neváhá ocenit i pozitivní stránky soužití v říši „aliance trůnu a oltáře“. Vysoce hodnotí úroveň poštovnictví za Rakouska-Uherska, se sítí poštovních úřadů – podobně jako železničních spojů – jednou z nejhustších v Evropě. Vyzvedá i kulturu a étos této služby veřejnosti, dlouhodobě historicky budované. Přirozený, pozvolný vývoj vedl k dokonalé organizaci poštovnictví, tradice znamenala poznatky a zkušenosti děděné z generace na generaci. (Toho je on sám nejlepším důkazem: staví na odkazu svého otce, úředníka finanční stráže mocnářství.) Díky tomu šlo o klidnou práci. Konstatuje vážné a neblahé důsledky války na stav resortu: po personální, lidské stránce, i pokud jde o chátrání budov a zařízení. Z Noskovy analýzy plyne vážné konstatování: „národní revoluce“ měla i své „náklady“, a to nemalé. Pokusy o odtržení německých teritorií a polských na Těšínsku, odchody zkušených pracovníků (zejména z Brna a Opavy), i potíže s doplňováním znalosti českého jazyka: „za Rakouska“ se jaksi rozumělo samo sebou, že český zřízenec v jazykově smíšené oblasti mluví německy; obráceně to zdaleka ne vždy platilo. Z české menšiny ve Vídni se vrátilo několik desítek poštovních zaměstnanců a jejich zkušenost byla cenná, ale početně nedostačující. Na Slovensku pošty ovládali zaměstnanci prakticky výhradně maďarské národnosti a ti po prohrané válce úřady často opouštěli, někdy i s tím, co šlo odvézt, ba někdy i po zdemolování úřadoven. Podkarpatská Rus nám přidělená na tom byla ještě hůře: mapka sítí pošt nového státu od západu na východ stále více „řídne“. Začátky v novém státě byly poznamenány chvatem, překotností, denně se měnícími poměry, které neměly daleko k chaosu.

Po deseti letech ale ministr hodnotí i velké úsilí a obětavost našich zaměstnanců, ochotu i odcházet na Slovensko, aby poštovní úřady sloužily, aby se poštovnictví konsolidovalo. Jako pozitivní příklad úspěšného zvládnutí počátečního chaosu Nosek vyzvedá účast pošt na kolkování staré měny, díky němuž došlo k oddělení české koruny od koruny rakouské; jen v Praze tak bylo okolkováno bankovek za víc než 500 milionů Kč. Pošty se zasloužily o to, že se nový stát – na rozdíl i od historicky vyspělejších sousedů – nepropadl do měnového chaosu a hyperinflace. Během těch deseti let došlo k nepopiratelnému vzestupu a pokroku, Nosek oceňuje usilovnou práci,

obětavost, mimořádnou energii a pochopení pro potřeby Republiky zaměstnanců všech kategorií. Technický pokrok ale znamenal i změnu kvalifikačního složení personálu a s tím spojené rostoucí rozdíly v odměňování. Reformní úsilí bylo nezbytné.

4. Podíl Františka Noska na reformních krocích rezortu

Zpočátku se hledal vzor v nejbližším sousedství – v Rakousku. Poté se Čsl. pošta stává členem Světové poštovní unie a ministr Nosek vyzvedá roli zahraničních stáží (v Německu, Francii, Anglii, Švýcarsku, Švédsku); v tom vychází ze své vlastní zkušenosti, kterou mu umožňovala ještě rakouská Finanční správa. V porovnání se zahraničím se objevují i negativa rakouské tradice, jistá těžkopádnost, sklony k byrokracii. A světe div se: před těmi sto lety náš stát v Zákoně o státních institucích (1922), které nejsou svou povahou jen správní, přichází s rozhodnutím, aby přešly na organizaci hospodářsko-obchodní! (S tím naše pošta zápasí dosud.) Komercializace Čsl. pošty si vyžadovala ovšem i odpovídající řídící infrastrukturu, a tady Ministerstvo pošt a telegrafů několik let hledalo uspokojivé sídlo, po několika provizoriích (budova ředitelství pošt, vršovická reálka a záložna, klášter jeptišek Svatého Ducha na Smíchově!). „Pošta na železnici“ dostala „sestry“ pošty automobilové a letecké.

Řízení pozemních staveb, kabeláže, vyžadovalo samostatný odbor, zřizovala se vlastní zdravotní služba, tisk poštovních známek a cenin pod Státním dozorem, poštovní muzeum, archiv a knihovna (za Noskovy éry 1928 – v budově Karolina na Ovocném trhu). Ministr Nosek má smysl pro symbolickou hodnotu poštovní známkové tvorby, publikace obsahuje fotografie ukázek – zejména podporujících novou státnost. Umělecká, grafická a estetická hodnota českých poštovních známek získávala v té době světovou úroveň. Ministerstvo vydávalo vlastní již citovaný „Věstník“ a také list „Čsl. pošta, telegraf a telefon“.

Resort řízený ministrem, který již v studentských dobách měl na starosti „Sociální hlídku“ v České lize akademické, je vzorem ostatním resortům v sociální oblasti: Ministerstvo má vlastní provizní fond, invalidní a starobní pojištění, úrazové zaopatření, léčebný fond a fond sociální péče. V porovnání s dneškem jde jen o zárodečnou podobu „sociálního státu“, ve své době šlo často o pionýrské počiny.

Zvláštní reformní úsilí si vyžadovalo přebudování „uherské organizace“ na „naši“. Ředitelství pošt a telegrafů zdědilo centrály v Praze, Brně, Opavě, Prešpurku – Bratislavě, a v Košicích – poslední dvě dříve spravované z Budapešti a Šoproně. Zřízení centrály v Užhorodě se neosvědčilo; Zakarpatsko pak podléhalo Košicím. Nová centrála vznikla v Pardubicích. Poštovní úřady se dělily do tří velikostních skupin a snaha o přebudování pošty na „státní podnik“ vedla i ke vzniku poštovních úřadů pro potřeby a na náklady soukromých, zpravidla velkých akciových společností, podobně tomu bylo i se smluvními telefonními ústřednami. Výjimečně došlo i ke zrušení pošt, které se „nevyplácely“. Nihil novi sub sole – nic nového pod sluncem zrovna dnes.

Zvláštní roli, v níž mohl ministr Nosek osvědčit svou profesionalitu a zkušenost zpravodaje Rozpočtového výboru Parlamentu, hrál „Poštovní úřad šekový“ – Čsl. poštovní spořitelna. I ten měl původní kuriózní sídla: po reálce „Na Smetance“ a u sv. Jindřicha, klášter sv. Gabriela na Smíchově. Na zřízení Poštovního úřadu šekového byl i státně finanční zájem, protože obstarával „dluhovou službu“ státu – státní půjčky a jejich splácení, a sloužil i jako „náhradová banka“ pro pozemkovou reformu. Platební a sběrnou funkci plnily poštovní úřady. Nosek jako národohospodář si byl vědom toho, že jde o instituci usnadňující směnu (snižující „transakční náklady“ v dnešním slovníku), tedy že v první řadě jde o čsl. hospodářství – a teprve poté o státní službu. Správa ústavu měla tak poradní sbor (ministr + 18 členů), v němž nad státními úředníky měli početní převahu zástupci

živností, obchodu, průmyslu a zemědělství. Zásadní význam této instituce pro hospodářský rozvoj 1. republiky a přínos ministra Noska k jeho fungování si vyžadují zvláštní pozornost.

Tak jako nový stát potřeboval oddělit svou vlastní hotovostní měnu od dřívějšího mocnářství, i bezhotovostní peněžní styk nemohl být nadále řízen z Vídně. Kontinuita hospodářství si však vyžadovala pozvolné, nenásilné řešení. Praha i v tomto případě využívala předchozí zkušenosti a rakouské organizace; úspory nebyly nuceně přesměrovány – klienti měli zachovánu svobodu volby. Grafy vkladů a výplat dokládají růst váhy Poštovního šekového úřadu se sídlem v Praze; v době Noskova vedení už roční transakce překračovaly 100 miliard Kč. A Nosek, ministr, opět ukazuje svou náklonnost k vědeckému rozboru a srovnávání se s cizinou. Srovnání vychází příznivě pro mladý stát: jak celkovým počtem šekových účtů, tak co do počtu obyvatel na jeden šekový účet je v Evropě na 7. místě. Částkou provedených transakcí však byla ČR na 4. místě (po Německu, Francii a Belgii); v počtu transakcí dokonce následovala hned za sousedním Německem a v počtu transakcí na jeden šekový účet v Evropě vedla! Republika své finance rychle modernizovala, velice brzy bylo zavedeno povinné placení daní, dávek a poplatků šekovým řízením; státní podniky již v závěru Noskova ministrování veškeré své vzájemné transakce řešily touto cestou; podobně tomu bylo i mezi institucemi státní správy. Podílem 65 % bezhotovostních plateb se ČR dostala na 6. místo v Evropě. V době nástupu Dr. Noska na ministerstvo už fungoval mezinárodní platební styk s Rakouskem a Německem a za tři roky jeho služby ministra se rychle rozšiřoval na další země.

Poštovní šekový úřad vedle směnečných obchodů obhospodařoval i obchody a správu cenných papírů, vlastních i cizích. Zásada obezřetnosti vedla k vytvoření Rezervního fondu (ve výši 5 % z vkladů). Jak již bylo řečeno, úřad plnil hlavní roli při emisích státních dlouhodobých půjček; po „Půjčce Národní Svobody“ (1919) následovalo deset dalších emisí, převážně na investiční akce státu, jako byla např. elektrifikace. Původní úročení 4 % bylo později zvýšeno na 6 %. Fotografie ukazuje již sídlo Poštovního úřadu šekovního při klášteru sv. Gabriela na Smíchově (Praha 5).

5. Ministr pod tlakem na technický pokrok i rentabilitu poštovnictví

Dopravní a komunikační infrastruktura prodělávala rychlý technický vývoj. Železniční vlaková pošta byla již hlavní cestou, a tak minstr pošt musel spolupracovat se svým kolegou ve vládě: železnice měly své vlastní ministerstvo. „Přesměrování“ tratí a poštovních vlaků z doby, kdy jejich posádky byly jmenovány z Vídně a Budapešti – a kdy převažovaly tahy sever-jih na směry západ-východ, to byl společný úkol obou resortů. Pošty i železnice dostaly od r. 1922 organizační formu „státního podniku“, se snahou řídit je více ekonomicky než úřednicky. Nosek národohospodář měl k tomu všechny předpoklady. Reformy a technický pokrok znamenaly potřebu nových profesí, vyšší odbornosti a kvalifikace. A to nejen pro potřeby „poštovních vlaků“ (za rok 1927 jich bylo například vybaveno 726), ale pro nové odvětví „automobilové pošty“. Technická ústředna autoprovozu, dílny, zkušebny, skladiště – potřebovaly – kromě řidičů – automechaniky, garážní mistry, techniky, manažery. Naprostou novotou byla „letecká pošta“ vybavovaná z letiště Kbely a síť spojů s evropskými leteckými společnostmi postupně rostla, nakonec i mimo Evropu; zaměstnanci museli být vybaveni i jazykově.

Vybudování telegrafní sítě bylo další výzvou pro resort: Zákon z r. 1923 legislativně ustavil telegraf opět jako „státní monopol“ (stejně jako byla státním monopolem pošta) a organizačně opět jako „státní podnik“. Po Rakousku zděděná telefonní síť byla teprve v zárodku a opět Vídeňsko-centrická (z Prahy do Ostravy šlo volat jen přes Vídeň). Meziměstská telefonní síť znamenala velké investice do budování dálkových kabelů. V Praze na Žižkově byla vybudována Meziměstská

telefonní ústředna (snímek z 6. 6. 1927 ukazuje pana ministra Noska, jak doprovází předsedu vlády Švehlu při návštěvě ústředny). Téhož roku zde bylo otevřeno výcvikové středisko pro školení zaměstnanců (zařízení ústředny pocházelo od holandské firmy z Antverp). Telegraf i telefon pro svou funkci potřebovaly nejen zákonné opory, ale i vnitřní provozní řády a předpisy, „vnitropodnikové řízení“ svého druhu. (Na útočnou a nepodloženou interpelaci z řad opozice pan ministr zvedá nad hlavu tlustý svazek Provozního řádu pošty – jako „corpus delicti“, že kritika je „mimo mísu“.) Počty odeslaných telegramů, odbavených meziměstských a mezistátních hovorů, mapy houstnoucích sítí kabeláže, to vše dokumentuje rychlý rozvoj rezortu. Šlo už ne o „první“, ale „druhou“, dokonce i začátky „třetí“ průmyslové revoluce. Rozhlas byl posledním technickým „zázrakem“ Noskovy éry; po provizorní radiostanici ve Kbelích (1923) a vysílacím ateliéru byl r. 1927 otevřen Národní dům na Vinohradech. Počet účastníků Čsl. rozhlasu rychle rostl: během dvou let (1926–27) z necelých 50 000 na více než 200 000. První koncese vydávalo samo ministerstvo, poté 6 pošt ve velkých městech, nakonec bylo právo udílení svěřeno všem poštovním úřadům. Zpočátku byly poplatky součástí udělení koncese, od r. 1924 byl poprvé publikován Sazebník poplatků. Stojí za povšimnutí, že slepci byli od poplatků osvobozeni (1925). Nicméně ceny za poštovní služby se ukázaly být slabinou rezortu.

Poštovní ceniny již byly zmíněny; jejich umělecká úroveň byla výsledkem organizování uměleckých soutěží návrhů poštovních známek; těch se i z vlasteneckých důvodů účastnili špičkoví malíři a grafici (Bruner, Mucha, Švabinský). Úspěchem bylo rychlé zavedení vlastních kapacit: šlo řádově o miliardu kusů ročně. 4 600 poštovních úřadů a 20 000 úředně schválených prodejen zajišťovalo distribuci tohoto množství veřejnosti. Sběratelský zájem rostl s uměleckou úrovní známek. V r. 1928 se konala Jubilejní výstava poštovních známek pořádaná Klubem českých filatelistů pod patronací ministra Noska. O rok později tvořily známky samostatnou expozici na Výstavě soudobé kultury v Brně. Ale „nejen uměním“ mohlo poštovnictví žít. I zde to bez peněz nešlo.

Ministr Nosek byl „ve dvojím ohni“. Pošta měla fungovat jako podnik, měla si na sebe vydělat. Její funkce však byla i ve veřejném zájmu: šlo o společné dobro chodu hospodářství i společenského života i těch nejodlehlejších sídel. Nový stát musel již velice záhy vydat Nařízení vlády o nové úpravě poštovních sazeb, a Listový a balíkový sazebník pak byl několikrát aktualizován. V hospodářství platí i „výnosy z rozsahu“ a statistické tabulky počtu dopravených listovních zásilek, odbavených balíků i placených a vyplácených poštovních poukázek – s mírnými výkyvy – po konsolidaci resortu stále rostly. Růst objemu služeb však sám o sobě rentabilitu poštovnictví nezajistil a zvyšování jejich cen bylo vnímáno jako problém veřejného zájmu, a tedy i politický problém.

6. Personální reforma a platový zákon: hledání spravedlnosti v odměňování

Doba „poštovních panáčků“ s přepřahaním koňských spřežení na etapových poštách se stávala minulostí. Dědictvím po starém mocnářství byla složitá personální hierarchie, i když nešlo přímo o „kastovní systém“ – platové postupy po odpracování stanovených let a složení příslušných zkoušek fungovaly. Už jména těch „postů“ mají svou výpověď: přednosta, vrchní poštmistr a poštmistr, oficiant, adjunkt, ale také „podúředníci“, zřízenci definitivní a pomocní, postilioni a poštovní vozkové a konečně „poslové“ – venkovští slouhové a přespolní listonoši. Tři platové třídy, ale především stavy úředníků a zřízenců byly od sebe odděleny nejen platovými, ale i společenskými přehradami. A byly to především ty nižší stavy, které se cítily být poštovním proletariátem a které se v Rakousku odborově organizovaly už od začátku 20. století. Po „převratu“ se všichni stali formálně státními úředníky, kteří mohli dostat „definitivu“ a „byli pod penzí“. Technický pokrok vytvářel nové profese, technické i dělnické. Byl přijat zákon o osmihodinové

pracovní době. Snaha poštu komercializovat v zájmu úspor a pod hlavičkou ekonomizace a racionalizace veřejné správy (1924) měla vést – ze zákona – ke snížení státních zaměstnanců o 10 %, tedy v poštovnictví o 4 600 osob! Díky dobrovolným odchodům (těch, co již měli nárok na „plné výslužné“, ale také provdaných žen – na které manžel dostával část platu), ale i odchodům nuceným (pro neschopnost, špatnou kvalifikaci, z trestu apod.), se během roku podařilo stavy snížit dokonce „nad plán“. A zdálo se, že vše proběhlo bez rušivé odezvy. Část prací byla převedena na „smluvní dohody“. „Stop stav“ na přijímání nových sil „bez svolení vlády“ již svědčil o vážnosti problému; stejně jako „pozastavení“ předchozího normálního povyšování stálých pracovních sil.

Krize nazrávala postupně. Zakonzervování platových stupnic při rostoucí inflaci se řešilo „drahotními příplatky“. Ty ale pokulhávaly za inflací, a přesto po čase tvořily větší část příjmu zaměstnanců. Nový platový zákon (od 1. 1. 1926) měl situaci řešit systémově a měl být dokladem pokročilé konsolidace státní správy – i v poštovnictví. Zákon Nosek už jako ministr přebíral v hotové podobě, vládní nařízení (1927) už za jeho vedení resortu jen konkretizovalo provedení personální a platové reformy. Důležitá byla systemizace služebních míst; ta umožnila převzetí cca 4 000 poštovních pomocníků a poslů do služebního poměru (typicky: tím se ovšem z větší části anulovala předchozí vykázaná úspora!). Vážnějším důsledkem však bylo to, že platové postupy po odpracovaných letech, a dokonce i již složených zkouškách mohly být realizovány jen pro menšinu těch, kdo na ně dříve mívali nárok: protože nebylo k dispozici „tabulkové místo“. Suma sumárum Nosek jako ministr měl odpovědnost za platové uspokojení cca 20 000 úředníků a cca 21 000 „zřízenců“. Zejména tato „mírná většina“ se postupně radikalizovala.

7. Sociální politika byla srdeční záležitostí ministra

Kromě „drahoty“ přetrvávala – zejména ve velkých městech – bytová krize. Ministr Nosek ve své jubilejní zprávě hodnotí jako úspěch vznik stavebních družstev poštovních zaměstnanců v Praze, Brně, Bratislavě a Košicích. Sám angažovaný družstevník na poli hospodářských družstev na venkově vítal toto řešení a dle svých možností plně podporoval. V Praze se tak podařilo za ono desetiletí získat nejen státní byty pro 276 rodin, ale i dalších skoro 500 družstevních rodinných bytů. Nicméně poté, co vláda upustila od regulace nájmů, „drahota“ rostla i v nákladech na bydlení v nájemních bytech.

Jak již bylo řečeno, Ministerstvo pošt a telegrafů mělo i svou sociální politiku. Fond sociální péče (již od r. 1920) přispíval na ústavní a lázeňskou péči, poskytoval podpory při dlouhodobé nemoci. Publikace přináší snímky z Masarykovy prázdninové osady dětí poštovních zaměstnanců v Blansku a z lázeňských domů v Karlových Varech a Piešťanech. Již před nástupem Dr. Noska do funkce (1924) skoro tři čtvrtiny zaměstnanců přispívaly do Fondu, subvence poštovní správy směřovaly i do Fondu léčebné péče. Od r. 1926 měli být již všichni zaměstnanci účastni ve Fondu pro invalidní a starobní pojištění poštovních zaměstnanců; to se ještě nezdařilo, nicméně kolem 12 000 pojištěných zaměstnanců Fond již získal (a ti byli poté vyvedeni z Ústřední sociální pojišťovny). Šlo přirozeně spíše o zaměstnance vyšších platových tříd, takže i v tomto směru se sociální nůžky v resortu rozevíraly, a radikalizace méně kvalifikovaných zaměstnanců v důsledku nového Platového zákona tak narůstala.

8. Národohospodář – františkán na trnité cestě za rentabilitou rezortu

Ministr Nosek byl ovšem odpovědný nejen za odměňování zaměstnanců a sociální péči, ale také – a ve vládě vyhraněně pravicové, která dostala přízvisko „panské jednoty“ – dokonce především – za finanční hospodaření resortu. Tam měla platit jako vůdčí princip úhrada vlastních nákladů, nejen provozních, ale i investičních, popř. finančních nákladů na získání potřebného kapitálu. A tady Nosek otevřeně konstatuje: během prvých deseti let Republiky nebylo možné tento princip naplnit! I zde se projevily ekonomické důsledky války – ve zchátralosti budov i techniky –, i ekonomické důsledky národní revoluce v „nové geografii“ státu. Potřeba investic byla nesmírná. Již r. 1921 byla vypsána Státní investiční půjčka pro železnice a pošty, a to jako půjčka nucená: uživatelé služeb obou resortů měli povinně upisovat jim stanovený kapitál, a to platilo pro osoby právnické i fyzické (tak jen zájemci o telefon upsali přes 300 mil. Kč). Nucená půjčka však zdaleka nestačila a oba „státní podniky“ si na investice musely půjčovat na kapitálovém trhu.

Nosek jako ministr převzal finanční závazky resortu vzniklé za jeho předchůdců: za úvěry přijaté v letech 1921–25 měla pošta odvést finanční správě úroky z investičních výdajů. Teprve v letech 1926–27 mohly být investice resortu kryty (z větší části) z provozního zisku pošty. Nicméně i po prohlášení pošty za „podnik“ byla pošta zvláštním zákonem nucena vytvořený provozní zisk odvádět finanční správě – a na investice si dál půjčovat. Nosek si postavení svého úřadu nijak neidealizuje: situaci popisuje odborně objektivně a kritický tón je v analýze přítomen jen implicitně. Ale vnější pozorovatel musí konstatovat, že role ministra pošt ve vládě nebyla zvlášť silná. Ministerstvu financí zpočátku vládl renomovaný národohospodář profesor Karel Engliš jako nezávislý, ale byl pod tlakem nejsilnější strany. Agrárníci s ním byli nespokojeni, a tak Engliš nakonec rezignoval. Místo něj nastoupil starý osvědčený odborník Bohumil Vlasák, ještě s praxí na vídeňském Ministerstvu financí. I ten byl formálně „nezávislý“, ale právě proto, že za ním nestála žádná politická strana, neměl dostatečnou vyjednávací sílu. S Noskem by si jinak byli rozuměli, oba měli stejné vzdělání, praxi ve finanční správě Rakouska i zahraniční zkušenosti. Navíc Nosek měl bratra tohoto úřednického ministra – velmistra Křižovníků s červenou hvězdou Josefa Vlasáka – za dobrého přítele a spolupracovníka na poli charity. Je ale bohužel mnohokrát osvědčenou zkušeností, že při „porcování medvěda“ i v té nejsoudržnější koalici hraje každá strana i svou vlastní politickou hru. A lidovci měli na venkově republikány, „agrárníky“, jako své hlavní politické konkurenty. Takže při „porcování“ jim „na ruku“ moc nešli.

Ale vraťme se z politologických hypotéz k realitě. Nosek osvědčoval svou reputaci národohospodáře a finančníka. Vláda rozhodla o potřebě transparentnějšího vzájemného účtování nákladů mezi státními podniky; tedy šlo o jakési „vnitrostátní vzájemné vyúčtování poskytovaných služeb“. Pro poštu toto vyúčtování mělo ovšem opět minusový dopad; tak např. služby železnice poště byly ve finančním vyjádřením větší než služby pošty železnici. Zvláštním úkolem byl pak zevrubný soupis a ohodnocení majetku, k tomu došlo ještě před nástupem Noska do funkce; poté už bylo proveditelné plné „podvojné účtování“ resortu, nejen v oblasti výkonů a nákladů, ale i aktiv a pasiv. A díky tomu mohl ministr předvést svou profesionalitu v plném světle. Vypracoval zpětnou analýzu ziskovosti resortu, zohledňující již výše uvedené změny, za celé uplynulé desetiletí. Došel k tomu, že pošta byla v prvních letech ztrátová ve výši kolem 100 mil. ročně, poté došlo k mírným přebytkům kolem 30 mil. ročně, a teprve v posledních letech překračovaly přebytky stovku mil. ročně. To ovšem se týkalo „provozu“ – včetně úroků z úvěrů – ale na celkové investice si – jak již bylo řečeno – resort nedokázal za těch 10 let vydělat.

9. „Třídní konflikt“ a kolegiální spolupráce: dvojí sociální vidění světa jde obtížně skloubit

Finanční výsledky resortu za léta, kdy v jeho čele stál Dr. Nosek, svědčily o úspěšnosti jeho snažení; na rozdíl od svých předchůdců v křesle ministra vydržel přes tři roky – a opouštěl je teprve po pádu celé vlády. Nicméně měla by být slyšena i „druhá strana“ – ti, kteří pod ministrem sloužili a pro které on byl „služebníkem služebníků“. Až donedávna jsme měli k tomu jen jeden pramen: vzpomínky Noskových spolupracovníků a přátel sepsané Dr. Novákem. Období jeho ministrování tam není věnována nějaká zvláštní pozornost. Nicméně episody „ze života“ svědčily o tom, že našemu bratrovi Františkovi s funkcí „nevyrostl hřebínek“: zůstával dál pokorným křesťanem, je pracovitý, svědomitý, přesný. K personálu kolem něho má srdečný a nepovyšující se vztah; „Nosek nedělá pána“. Bydlí i jako ministr dál ve dvoupokojovém bytě v Karlíně. Zřízenci nesoucímu horu spisů otevírá dveře – a druhý sluha stojící opodál se na to dívá. Sekretářku neobtěžuje s žádostí o telefonické spojení, volá si sám, referentům a podřízeným nenařizuje, prosí je, aby vyhověli. Nepodporuje protekce a nepotismus – i když s tím má někdy nepříjemnosti u spolustraníků – ale to mu zase „otevírá dveře“ u jiných, kde by to nikdo nečekal. Více chvály asi není třeba.

Tato chvála je ovšem od přátel a spolupracovníků; ti mohli ministra vidět neobjektivně. Co ti druzí, cizí, protivníci – již antické římské právo žádalo, aby slyšena byla i druhá strana. „Advocatus diaboli“ je neopominutelnou postavou v každé beatifikační kauze. A v případě politicky angažovaného člověka na vysokém vládním postu nebývá s hledáním „ďáblova advokáta“ většinou žádná potíž: objevuje se sám. A dokonce jich bývá víc. Poslanec národně socialistické strany Hugo Bergmann, profesí poštmistr, vidí na konci ministrování Františka Noska takto: ten, který měl plná ústa křesťanského solidarismu, nechával intervence zapisovat do „černé knihy“ a s intervenujícími nejednal. Volný přístup k němu ale měli „různí dodavatelé, svíčkové báby a kostelníci, orodující za přijetí svých protežantů poště… naši nejbližší představení byli horšími karabáčníky, než si snad sám ministr přál.“ Bergmann mluví o potřebě „zlomit starý režim“, mluví za ty, co chtějí jednat jako „rovný s rovným“.

Slovník kritiků je emocionální, řeč je o vykořisťování bezbranných, o „krvavém výsměchu“ původního záměru platové reformy – tedy méně zaměstnanců, ale lépe placených. Zřízenci musejí pracovat „přesčas“ bez nároku na odměnu. Napaden je ministr Nosek osobně, a jako doklad jeho – snad autentický – výrok: *„Ano, my to víme, že ti lidé pracují pro stát zdarma. Ale kdybychom jim měli jejich práci zaplatit, nestačily by na to finanční prostředky.“*

Josef Kraus vystupuje za „poštovní zřízence Velké Prahy“ a užívá ještě barvitějšího slovníku: *Noskova vláda byla řetězem utrpení pro poštovní zřízence, ústrků již bylo dost, dožaduje se uznání práva na kus chleba. Kdo na úřadě promluví ostřejší kritiku, je hned označován za komunistu, a to bez ohledu na odlišné své politické přesvědčení, a je přesazován do nejvzdálenějších končin naší republiky… Přijímají se jen protekční děti… Na ministerstvu nikdo s námi nemluví, často se tam ani nedostaneme. Podáme-li pak svoje požadavky písemně, nedostaneme odpovědi ani tehdy, když své podání kolkujeme.*

Co teď? Najednou máme dvě skici, nahozené portréty ministra Noska, a jako by šlo o dvě odlišné osoby, navzájem si nepodobné. Ten, který poctivě odpovídal na desítky dopisů i těch „nejobyčejnějších“ pisatelů, nebo arogantní „pán“, který se neobtěžoval s nějakými odpověďmi, ke kterému se ani nikdo nedostal? Nestranný odborník i ve věcech personálních, nebo protekcionář vyvolených dítek? Empatický křesťan, který se zastával i těch „nalevo“ s tím, co museli prožít, z jakých poměrů pocházejí, nebo „ranař“ vyřizující stížnosti paušálním obviněním stěžovatelů z komunizmu?

Pokusme se ne o smíření těch dvou odlišných portrétů, ale o jejich možné vysvětlení. Doc. Alfons Bašta, matematik a křesťan, se dal kdysi dávno na ekonomii a management a přinesl tam

nový pojem: „vnitřní model světa rozhodovatele“ – tedy soubor hodnot, jež člověk sdílí a jejichž prizmatem vnímá své bližní a celý svět. Někdo to má „jednoduché“ – přijme určitou ideologii a světonázor a je mu vše jasné. Čte jen „své“ noviny, aby se upevnil ve své „víře“. Nosek prý noviny nečetl – po těch 15 let ve vysoké politice – svůj názor si pracně budoval sám, vždyť většinu politiků znal osobně, ze Sněmovny (a nejen odtud). Nevíme, zda Josefa Krause on obvinil z komunismu – to netvrdí ani stěžovatel – nicméně z jeho jednání a argumentace by nejspíš došel k tomu, že jeho „vnitřní model světa“ vede k prizmatu „třídního vidění“ a třídního konfliktu, boje – bez ohledu na to, že se formálně hlásil k socialismu „národnímu“, a ne k „proletářskému internacionalismu“ KSČ. Takové vidění bylo Noskovi vzdálené. Společnost vnímal spíš jako stavovské uspořádání, v němž má každý člověk své Bohem určené místo a poslání v práci na společném díle, ve službě společnému dobru. Tak oslovuje zaměstnance resortu ve svém nástupnickém dopise, tak argumentoval mladým katolíkům v článku „Mravní smysl lidské práce“. Lidé jsou si rovni před Bohem, ale svými „hřivnami“ Bohem svěřenými, a tím i svým postavením ve společnosti si rovni být ani nemohou. V interpelaci je napaden, že vysocí úředníci ministerstva, zastupující stát ve správních radách společností, pobírají ke svému platu tučné tantiémy. Nosek věc uvádí na pravou míru: a považuje ji za zásadní. Tantiémy těchto odborníků jsou odváděny státní finanční správě. A z nich pak dostávají odměny, ovšem podstatně nižší než jejich kolegové zastupující soukromé zájmy v těchto společnostech. Považuje to za spravedlivé řešení – těžko by tuto práci navíc dělali odpovědně bez nároku na jakoukoliv odměnu. A přitom je třeba hájit zájmy státu často ve stovkách milionů korun. Ministr Nosek v každém člověku ctil důstojnost lidské osoby, ale všichni stěžovatelé sotva mohli chtít jednat s ministrem „jako rovný s rovným“, a to opakovaně. To by se ministr nedostal k vlastní práci. Písemná podání vyřizuje „podatelna“; sekretářka chrání svého šéfa, a není vyloučeno, že v podatelně dojdou k tomu, že zase jednou ušetří pana ministra, aby nemusel odpovídat, co již odpovídal.

Poslanec Bergmann využil svého práva interpelace v Rozpočtovém výboru Parlamentu a interpelaci zveřejnily „Zájmy“ v plném znění. Ministr Nosek odpovídá na interpelaci 11. října 1928 a rovněž jeho odpověď je zveřejněna v „Zájmech“. List čsl. poštovního a telegrafního zřízenectva tedy sloužil k publikování sporů mezi státní správou a zaměstnanci vedených i na té nejvyšší, parlamentní úrovni. Demokratičnost této formy vyjevování a řešení konfliktů v zájmech se rodila už za Rakouska a slouží 1. republice ke cti, že se v ní pokračovalo. Nebyla ale bez problémů. Zájmy odborářské uznává i sociální nauka církve a ministr Nosek je plně respektoval. Zájmy byly ovšem nesmírně roztříštěné, vždyť zaměstnanci pošt a telegrafů byli organizováni v 19 různých zájmových uskupeních! Jen názvy vypovídají o této zájmové různici: Ústředí poštovních zřízenců, Vysokoškolské úřednictvo, Sdružení úředníků Šekového úřadu, Čsl. poštovní unie, Ústřední organizace a ženy, Poštovní nákupna… Pokud poštmistr Bergmann byl současně poslancem Parlamentu, spojoval odborářskou pozici s politickou v zájmu své strany (nár. soc.) a soustředil se na hájení zájmů nižších, zřízeneckých kategorií zaměstnanců – tam, kde se dal čekat největší politický zisk. Porovnáním jeho interpelace a odpovědi ministra Noska na ni si lze udělat obrázek o obou politicích. Nosek odpovídá „panu kolegovi“ slušně a věcně, odkazuje na konkrétní případy. Z nich je patrné, že v personální politice se držel nejen litery zákona, ale bral v úvahu i sociální poměry uchazečů či uchazeček. Připouští, že Platový zákon má i své mezery, a navrhuje, jak je odstranit. P. Jan Ev. Urban OFM, Noskův zpovědník, po jeho smrti vydává svědectví, které ovšem není na úkor zpovědního tajemství, totiž že: „snášel nepravdy o sobě i tam, kde již vládlo všeobecné přesvědčení, že jest nutno se brániti a dáti pravdě průchod“.

„Rovnost před Bohem“ a „rovnost před zákonem“ vyznávané ministrem Noskem jsou v kolizi s chápáním rovnosti jako „rovnostářství“ – v podobě „rovný s rovným“ i ve vztazích nadřízenosti a podřízenosti, bez nichž se žádná organizace neobejde. Kritikům ministra vadí jeho katolictví,

použitá slova mluví přímo o jejich zášti. A ta je sotva předpokladem pro objektivitu. Nosek se k víře veřejně hlásil a církve se zastával, jak již víme – od svého prvního vystoupení v Poslanecké sněmovně. Antonín Šorm po smrti Noskově vzpomíná, jak poslanec Nosek v roce 1923 organizoval v refektáři Klementina jubilejní výstavu jesliček – k výročí 700 let živého betléma sv. Františka v Grecciu! Poslanec Parlamentu dojednává výstavu betlémů v účtárně Moravské banky! Není to už „podivínství"? Dokonce v samotné Lidové straně se objevují hlasy hrubě panu poslanci vyčítající, že on, který je Lidovou stranou určen za budoucího ministra, „si hraje s jesličkama, dělá dětem paňácu a točí klikou u jesliček" (cit. Ant. Šorm, „Život", č. 10/1935). I v době svého ministrování (2. července 1929) se účastní ustavující schůze Okresní lidové záložny v Chrudimi, jeho rodném a maturitním městě, jak ohlašuje „Lidový hospodář", ústřední spolkový list Svazu hospodářských družstev československých, zakládaných katolíky – lidovci. František Nosek ve své výjimečné osobě spojoval tvrdě pracujícího profesionála finančníka a politika a hluboce věřícího křesťana – katolíka, „blázna pro Krista". Tím si – už tehdy – v politice „ubližoval". „Svíčkové báby" a „kostelníci" mu u některých – i tak jeho bližních – zkrátka v oblíbenosti nepřidali!

Tím by ale nemělo dojít k bagatelizaci podstaty stížností. Nosek si byl vědom toho, že nový platový zákon předpokládal, že inflace pomine – ale „drahota" ne a ne pominout. Indexy růstu cen jsou vždy předmětem sváru, a tedy i to, zda „drahotní příplatky" eliminují inflaci více či méně, vedlo a vede vždy ke sporům. Nosek již jako zpravodaj Rozpočtového výboru Parlamentu byl po léta informován o stavu veřejných financí; nyní, jako předseda správní rady Poštovního úřadu šekového, měl informace o „obsluze státního dluhu" z první ruky. Tedy respektoval úsilí ministra financí, premiéra a vlády, k níž patřil – zadlužovat by se republika neměla. Drahota dopadala nejvíce na nejnižší zaměstnanecké kategorie; Nosek s nimi cítil, ale nezapomínal, že mnozí mimo státní zaměstnance jsou na tom hůř: ti měli práci, třeba špatně placenou. Jestliže 700–800 Kč měsíčně bylo pro pošťáka málo, zvláště v Praze, pak nezaměstnaný měl podporu 10 Kč týdně, tedy 40 Kč za měsíc. Měli šanci na penzi „za výsluhu let", dokonce už po deseti letech – a penze v soukromém sektoru tehdy zdaleka nebyla samozřejmostí.

Nosek sám věděl i o tom, že zákonná pracovní doba je často překračována bez nároku na příplatky „za přesčas". „Poštovní poslové" ve své „Hlídce" publikované v „Zájmech" se pokusili o vlastní průzkum skutečně odpracovaných hodin týdně a Gustav Mráček, tajemník Ústředí, poté veřejným dopisem (publikovaným v „Českém slově") oslovil Františka Noska jako ministra s požadavkem řešit neplacenou přesčasovou práci „pošťáků". Jak již bylo uvedeno, ministr musel sobě i petentům přiznat, že na to nemá v rozpočtu peníze. Na zaměstnance apeloval a vysoce oceňoval ochotu těch, kdo byli ochotni k obětem, v zájmu společného dobra. „Měl na to", aby si to mohl dovolit: on sám znal „cenu nezištnosti" a sám se jí držel v řadě rolí, které současně plnil, a to i takových, kde o nezištnost jinak rozhodně nešlo, jako v bankovnictví. Ovšem předpokládat takovou ochotu k oběti mohlo být přílišným idealismem; vždyť i zaměstnanci věřící se mohli dovolávat Pána, že „dělník je hodem mzdy své". A už nevysvětlitelným byl Noskův postoj člověku s životním názorem, že „zadarmo ani kuře nehrabe". Ale zase: Nosek chápal a oceňoval výdobytek osmihodinové pracovní doby ze zákona, ještě nedávno předtím nemyslitelný a i v soukromém sektoru často nedodržovaný. Podobně on, zastánce konceptu „rodinné mzdy", oceňoval skutečnost, že ženatí zaměstnanci dostávali i příplatky na manželku, podmíněné výší jejího ročního platu. A jistě i jemu bylo osobně proti mysli, že nový Platový zákon v zájmu „úspor" snižoval tuto hranici, a prorodinnou platovou politiku tak oslaboval.

23. května 1929 svolala Československá poštovní unie do svého spolkového domu schůzi – spíše manifestaci, o níž pak 1. června 1929 obšírně referuje časopis „Zájmy poštovního a telegrafního zřízenectva (XXX., č. 11). Na schůzi vystoupil i bývalý ministr pošt a poslanec Emil Franke – ten také Noska po pádu vlády vystřídal. Jeho kritika však nesměřovala adresně na pana ministra:

konstatuje, že za všechna strádání zvláště „nižšího zaměstnanectva" – za jehož přítele je považován – si mohou sami voliči, když v předchozích volbách zvolili dnešní vládnoucí strany. I on mluví o potřebě povalení starého režimu a napravení všech křivd.

A na tomto místě je potřeba připomenout, jak „Zájmy" komentovaly vznik nové vlády v říjnu 1926. Tento komentář totiž vypovídá jak o ideové orientaci listu, tak o nesmírně obtížné situaci nově jmenovaného ministra pošt a telegrafů. Rétorika se blíží marxismu, řeč je o třídních zájmech majetných – tentokrát poprvé českých i německých společně ve vládě, a o zájmech pracující třídy. Historici se shodují v tom, že ochota německy mluvících občanů podílet se na vládnutí v zemi – po letech pasivní rezistence a levicové kritiky v Parlamentu – dávala po osmi letech existence nového státu konečně jakési známky možnosti soužití v jednom státě. (Světová krize poté učinila i této naději konec.) Nosek jistě účast německých kolegů ve vládě vítal – z jeho účinkování ve Sněmovně víme, že nový stát vlastenecky hájil, ale současně podporoval oprávněné zájmy německé strany. Nosek byl vlastenec, ale ne nacionalista (a samozřejmě nebyl „populista"). Navíc Franz Spina (ministr veřejných prací) zastupoval Německou stranu zemědělců a venkovských živností a Robert Mayr-Hartig (ministr spravedlnosti) Německou stranu křesťansko-sociální lidovou; obě svým ideovým zakotvením a elektorátem byly českým Lidovcům blízké. Proto výroky z komentáře „Zájmů" typu „politické strany kapitalistické vytvořily novou vládu a pracující lid se musí sjednotit proti kapitalismu" byly opět třídně viděným a třídně zkresleným pohledem na novou vládu. Nicméně – buď jak buď – Lidová strana se v tomto vidění politické situace ocitá mezi „kapitalistickými" stranami. List se vůči novému ministrovi nestaví nepřátelsky; uznává jeho odbornost a profesionalitu osvědčenou v rozpočtovém výboru Parlamentu. Současně však nemá žádná velká očekávání: v dnešním politickém seskupení vládní většiny musejí poštovní zaměstnanci spoléhat jen na svou jednotu a sílu. „Nový ministr, sezná-li v nás uvědomělé pracovníky, kteří oddaně slouží svému státu, nalezne jistě, třeba v nepříznivém okolí, možnost naše požadavky podpořit." Františku Noskovi byla nabídnuta „pomoc zdola", jak to jasně vyjádřil jeden z poštovních penzistů: kdo bude pro nás, s tím budeme my! Nosek se přijetím své funkce ministra dostal do situace, která už z definice východiska vypadala jako neřešitelná!

Nejobtížnější oblastí „smiřování" dvou odlišných vidění světa je tenoučká hranice mezi sociální spravedlností a milosrdenstvím. Ve slovníku ostrých kritiků odměňování v poštovnictví, zastánců pošťáků a penzistů, se objevují slova „žebrota", „žebrání", dokonce novotvar „dožebrávat". O drahotní příplatky se muselo žádat, neplatil žádný „automatismus" zohledňování inflace. A to bylo vnímáno jako zvlášť ponižující. A tady je potřeba si přiznat, že v civilizaci, jejíž jsme už dlouho součástí, postupně převládal názor, že zdokonalení spravedlnosti lidských uspořádání učiní milosrdenství zbytečným. Ve státě „dokonale spravedlivém" nebude třeba oběti ani „dožebrávání". Tak vypadala „uhlířská víra" mnohých. Jak potom ovšem vysvětlit postoj svátého Františka, který žebrání vysoce hodnotil pro duchovní život „obou stran": žebrajícího pro jeho růst v pokoře a dárce pro růst jeho slitovnosti a milosrdenství ve vztahu k bližním. Tento postoj se udržel v dlouhé tradici františkánství, jistou naději i dnes dává zkušenost s Tříkrálovou sbírkou: v počátku bylo možné se setkat i s názorem: „Nevíte, že žebrání je zakázáno"? Ale postupně ochota k „žebrání" i k „dárcovství" posiluje. Mezi našimi bratry nescházeli (a nescházejí) ani „pošťáci"; s bratrem Česlavem by si jistě bratr František Nosek dobře rozuměl. (A bratr Pavel – pošťák dnes – by mohl posloužit sdílením, jak je to s dodržováním osmihodinové pracovní doby u pošty po sto letech.)

Nicméně ve 20. letech minulého století převládal proud snažení domoci se spravedlnosti cestou sjednocení a boje těch, kteří se cítili být vykořisťováni.

10. Epilog ministrování Františka Noska

Ve volbách na podzim roku 1929 Lidová strana nedopadla, jak si představovala. Zaplatila za svou účast ve vládě, která se svou ideovou orientací příliš vzdálila lidovecké voličské základně. Na Františka Noska již nezbylo ministerské křeslo. Na dotaz předsedy strany, zda by vzal funkci ministra, bude-li jmenován, odpověděl rezolutně NE. Nechtěl být dokladem toho, že ministr se drží křesla zuby nehty – tak vypovídá Dr. Novák jako pamětník.

Staronový ministr Dr. Emil Franke se do úřadu vracel po čtyřech letech a jeho příchod byl vítán zejména nižšími kategoriemi zaměstnanců – vzpomínali na časy, kdy jim „drahota“ neukrajovala tolik z jejich platů, slibovali si od něho zastání. Dr. Franke, který na již zmíněné manifestaci zaměstnanců vystupoval jako kritik vlády, která nemá pochopení pro „malého“ člověka, nyní – již po volbách – se snaží dostát očekáváním těch, kdo ho považují za „přítele nižšího zaměstnanectva“. Není však vůči svému předchůdci osobně zaujat, pozitivně hodnotí technický pokrok a rozvoj pošty a šekového úřadu, který je velice pečlivě veden a koná velikou finanční a národohospodářskou povinnost. Odkazuje na již citovanou jubilejní zprávu k 10. výročí republiky a konstatuje, že technický a administrativní vývoj rezortu byl za ta čtyři léta radostný, zatímco ho rmoutí personální situace, kterou považuje za urgentní k řešení. Jako ministr přebírá závazek udělat všechno po stránce personální, co je prostě možné v rámci finančních možností státu.

Nová vláda však zakrátko řešila dopady světové hospodářské krize. František Nosek se vrací do Parlamentu k roli již osvědčené a jako zpravodaj rozpočtového výboru nyní nahlíží na „své“ ministerstvo jakoby zvenčí a jako součást krize veškerých veřejných rozpočtů v důsledku zhroucení světového hospodářství a obchodu. Z dějin poštovnictví víme, že v letech světové krize se Československá pošta opět propadla do hluboké ztráty. Růst cen se konečně nejen zastavil, ale v hospodářském cyklu pořád ještě klasické podoby se projevovaly tendence k deflaci, dokonce k propadům cen. Nezaměstnanost dramaticky rostla: i poštovní zaměstnanci si nemohli neuvědomovat, že jejich situace je – srovnatelně vzato – daleko únosnější než sociální situace těch, kdo státními zaměstnanci nejsou. Nový ministr Emil Franke tak už jen díky „makroekonomii“ v krizi obstál a v křesle ministra pošt vydržel ještě několik let v několika vládách. Poslanec Hugo Bergmann jen rok po smrti Dr. Noska vystupuje v Parlamentu s proslovem o problému zbrojních výdajů: jako národní socialista nemůže v situaci ohrožení vlasti proti zbrojení vystoupit; tak jen varuje před nehospodárností a nepřiměřenými zisky zbrojařů. Republika ve svém druhém desetiletí musela čelit snad ještě vážnějším hospodářským a sociálním problémům než v desetiletí, na jehož bilancování se podílel ministr Nosek. Na „malého člověka“ doléhala nezaměstnanost a bída. Stojí za zamyšlení, že mezi zaměstnanci pošty nechyběly ani hlasy pamětníků, že „za Rakouska bylo líp“.

Tímto zamyšlením se můžeme ještě vrátit k důvodům, proč František Nosek nejen nebyl Lidovou stranou do funkce ministra již nominován, ale proč dokonce i on sám už o tuto funkci neprojevil zájem. A možná že nešlo jen o jeho pokoru. Udělal i svou zkušenost, jak je to s prosazováním katolické sociální nauky v parlamentní demokracii, pokud politický vliv ke křesťanství se hlásící strany není dost velký na to, aby se v koalici stran „pravého středu“ mohl prosadit. Byla to zkušenost, že hodnoty jím vyznávané se plně nekryjí s ideovou orientací čistě „pravicovou“. Je to Marek Šmíd ve studii „Obtížné zakotvení lidovců v politickém systému první ČSR“ (TF JČU České Budějovice), kdo vládu vzešlou z voleb v roce 1926 označuje za vládu „pravého středu“. Předmětem této historické studie jsou ovšem hlavně vztahy církve, státu a Vatikánu; a v těchto vztazích vidí autor ono „obtížné zakotvení lidovců“ v první republice. Ale ani politická strana hlásící se ke křesťanství nemůže zůstat ve svých aktivitách jen u hájení zájmu církve. O tom byl Fran-

tišek Nosek hluboce přesvědčen a toto své přesvědčení i skutečně žil: církev hájil, ale angažoval se i ve světě, aby Království Boží bylo – aspoň o trochu více – mezi námi. Roli politika viděl jako příležitost k evangelizaci a v této služebné roli evangeliu mu nešlo a ani nesmělo jít o „světský politický úspěch“. Bratru Františkovi šlo o věrohodnost křesťana. V roli politika vytrval až do smrti, ale i po návratu do Poslanecké sněmovny můžeme pozorovat, že v jeho trvale nesmírně košaté společenské angažovanosti nabývají na váze jeho aktivity na dvou jiných polích, obou dnes velice aktuálních. Tím prvním jsou snahy o budování alternativního hospodářského systému – skutečně lidového – tedy na poli lidových záložen a hospodářských družstev na křesťanských principech. Jde o novou ekonomii „bližního jako sebe sama“. Tím druhým polem je „dobropřejná láska“, charita, neboť bez ní se neobejde žádný hospodářský systém, ani ten vycházející z křesťanských východisek. Není náhodou, že o životnost odkazu bratra Františka Noska se ve svých modlitbách vždy staraly a dosud starají sestry Apoštolátu sv. Františka, sestry „urbanky“. Jejich společenství se rodilo na Spořilově, kolem dvou osobností, zpovědníka a penitenta, Jana Ev. Urbana OFM a Františka Noska OFS, a to během přípravy a stavby kostela blahoslavené, dnes svaté Anežky. Deo gratias, Bohu díky za oba dva – a za „sestry Apoštolátu“.

Lubomír Irenej Mlčoch OFS Kostelec nad Černými lesy, doba postní L. P. 2023

Sekulární františkánský řád

Kapitola 4

JUDr. FRANTIŠEK NOSEK A „LIDOVÝ HOSPODÁŘ“

Lubomír Mlčoch OFS

IV.

Sekulární františkánský řád

JUDr. František Nosek a „Lidový hospodář“

1928 – První ročník nové verze časopisu „Lidový hospodář“ (XIX. ročník původní verze s názvem „Věstník zemědělský a družstevní“ – ten je dostupný v knihovně Antonína Švehly od r. 1922–27)

Č. 2, str. 13–14, „XVIII. řádná valná hromada Svazu hospodářských družstev československých v Praze“ (dále Svaz), 15. ledna 1928, Praha, Spálená ul. 15

Má 438 členů s 1801 podílem závodním; přítomno 56 delegátů zastupujících 75 přičleněných družstev, 5 osob fyzických s úhrnným počtem 725 členských podílů. Schopna usnášení.

Starostou Svazu je poslanec J. Adámek. Poslanec Dr. Novák navrhuje ověřovatele zápisu (Štěpán Nešpor, Josef Penkava). Ředitelem Svazu je Svačina. Za dozorčí radu Fr. Píč.

Dr. Nosek, ministr, odůvodňuje změnu Stanov, a to změnou peněžních zákonů i praxí. Ruší se členství fyzických osob (ve Svazu). Hospodářská družstevní jednota zprostředkuje pro členy Svazu nákup a prodej zboží. Tato činnost je nyní vyloučena z náplně Svazu, ten je jen vyrovnávacím a revizním ústředím členů (jednotlivých družstev). Stanovování úrokových měr a podmínek úvěrových smluv bude v působnosti představenstva (vzhledem k častým změnám na peněžním trhu). To uděluje i „prokuru“ důvěryhodným úředníkům Svazu. Dozorčí rada má právo jmenovat náhradníka za vystouplého člena Výboru (před uplynutím jeho funkční doby). Svaz se vedle revize Zemského správního výboru podrobuje též revizi Centrokooperativu (jehož je Svaz členem).

Dr. Nosek jménem předsednictva sděluje, že 10. ledna se výbor i dozorčí rada rozhodly hromadně rezignovat (změny stanov, nemoci, trvalé zaneprázdnění). Valná hromada volí nový výbor i dozorčí radu (Nosek čte kandidátní listinu).

Č. 5, str. 12 „Na cestě ku zlaté měně“

Komentář hospodářského vývoje země vychází ze záměrů vlády a z 2. výroční valné hromady Národní banky československé (z projevu guvernéra Dr. Pospíšila); nejblíže k „makroekonomii“ měl z „lidových hospodářů“ poslanec a ministr Nosek. Příznivý vývoj posledních dvou let dává argumenty pro optimismus, a dokonce pro strategii země dosáhnout postupně tak silné měny, aby koruna mohla mít plnohodnotné krytí zlatem. Této vize se čsl. politické reprezentace držely po celou 1. republiku, státní poklad měnového zlata se snažily postupně navyšovat. Vývoj ale brzy optimismus vystavil těžké zkoušce a vize cesty ke zlaté měně se ukázala být nereálná. (Poznámka: nicméně měnové zlato jako rezerva opět upoutává pozornost ČNB: ta po letech, kdy velkou část zlatých rezerv odprodala, v současné době opět volí strategii navyšování zásoby „zlatých cihel“. Racionalitu těchto prodejů a nákupů si netroufám posuzovat.)

Č. 5, str. 13 Strojní družstva

Vedle společného nákupu hnojiv a semen: nákup secích a žacích strojů. Několik hospodářů dle stanoveného pořadí užívá a přísl. odbočka na účet spolku nakoupí a pak za přiměřený poplatek (zohledňující zúročení a umoření kupní ceny) propůjčí členům spolku. (Též mlátičky, luční brány, sušičky ovoce, odstředivky apod.) Doporučuje se dojednat pořadí užívání s minimalizací převozů strojů. Poplatek by měl zahrnovat i amortizaci a náklady na údržbu. Také určení jednoho zasvěceného „řidiče“ či „strojníka“. Doporučení i zápůjčky potahů. Čelení konkurenci na velkostatcích využívajících „výnosů a úspor nákladů z rozsahu“.

Statistika zahraničního obchodu dovozu obilí a mlýnských výrobků: 192/27 konstatuje radikální nárůst (124 tisíc q proti 60 tis. u pšenice, mlýnské výrobky 1418 vagónů proti 965).

Časopis tak informoval lidové hospodáře o makroekonomii sektoru základních zemědělských komodit a potravinářství.

Valná hromada odsouhlasila povinné odebírání nového časopisu „Lidový hospodář" pro všechny členy Svazu (po dvou výtiscích). Do té doby, jak již bylo uvedeno, vycházel „Věstník" uvádějící konkrétní oznámení o valných hromadách, zakládání a likvidaci spolků, družstev, členů Svazu.

Rubrika „Družstevnictví a Hospodářství": „Družstevní idea" (č. 5, str. 11)

Myšlence družstevnictví na křesťanských základech je věnována pozornost dlouhodobě. Jde o novou vizi, kterou sdílel okruh přátel a spolupracovníků Dr. Noska. Ten sám byl na Valné hromadě osvobozen z funkce předsednictva Svazu hospodářských družstev pro trvalé zaneprázdnění (byl ministrem). Do dozorčí rady byl ale zvolen P. František Bernard Vaněk, děkan pelhřimovský, blízký druh Dr. Noska. Ten (1924) inicioval založení „Chrámového družstva Pelhřimov". Redakční úvodníky či články do rubriky psali další Noskovi spolupracovníci (Dr. J. Novák, Š. Nešpor). „Družstevní idea" je nejen myšlenkovou konstrukcí ekonomického kalkulu, jde o duchovní základ veškerého podnikání. Vzniká jako obranná organizace, je snahou o vymanění „drobného člověka z područí spekulujícího obchodního kapitálu; tomu jde o využití směny k vlastnímu obohacení na úkor širokých vrstev spotřebitelů. Kapitálově slabé vrstvy se sdružují ke společnému podnikání jak ve výrobě, tak v obchodu. Tam jde o prospěch všech na podniku zúčastněných členů (a ne o prospěch několika jednotlivců). „Stejnou měrou, jakou zde každý pracuje pro sebe, pracuje i pro ostatní. Osobní sobecké zájmy nenalézají půdy ve hnutí družstevním. A pokud zde někdy byly, bývaly společným úsilím zavčas odstraněny. „Družstevní hnutí je vlastně prováděním příkazu lásky k bližnímu v praxi a jeho vítězství lásky a solidarity."

„Družstevní idea" je tedy spojena s výchovou. Vyžaduje i propagaci na veřejnosti a podporu ze strany politiky. Důležitými spojenci jsou odboráři (ve skladištních podnicích, mlékárenství). Prodej zemědělských plodin by tak mohl zkrátit cesty od výroby ke spotřebiteli. Vize směřuje i k jatečním družstvům a vývozním družstevním podnikům. „Proti nezřízené spekulaci nepomáhají ty nejlepší zákony, ale svépomoc a na jejím podkladu vybudované podniky."

Stať je realistická: tento družstevní duch mnoha členům schází („jdou jen za sobeckým osobním zájmem"). Ekonomie křesťanského družstevnictví tedy programově není „value free" (od hodnosti osvobozená – jak si namlouvá hlavní liberální proud ekonomie), ba naopak: nepostradatelnou součástí vzdělávání „lidových hospodářů" je jejich výchova v křesťanském duchu. Není náhodou, že P. František B. Vaněk založil (1922) a po léta z Pelhřimova vedl homiletický časopis „Kazatelna". Na jeho stránkách si kněží vyměňovali svá nejlepší kázání. Odborné školení vedená Dr. Noskem měla vysokou profesionální úroveň; současně a zcela organicky byla jakýmisi „duchovními cvičeními" pro přítomné účetní a ekonomy družstev a záložen. Družstevnictví na křesťanských základech je tak jakousi „spiritualitou svého druhu".

„Samosprávná korespondence" – „Obec a lidovýchova" (č. 8, str. 7–9)

Redakční programový dokument vyúsťuje v ideu „Lidové akademie" (1922), vzdělávacích institucí na nejzákladnější úrovni obcí, a to na křesťanských základech. Využít je třeba zákonné úpravy „lidovýchovy", s níž přišel nový stát hned krátce po svém vzniku (7. únor 1919, dále pak 22. dubna 1919). Osvětová činnost spadající pod Ministerstvo školství a národní osvěty má být organizována okresními komisemi, s ohledem na politické strany činné v příslušných obcích, a je subvencována státem. Článek podporuje myšlenku, že školní vzdělávání nestačí ke vzniku osob-

ností nadaných životní moudrostí a že občanská samospráva a politická demokracie potřebuje vzdělávání a osvětu (Masaryk: demokracii už máme, teď ještě ty demokraty). Současně však varuje před světonázorovým ukotvením hlavního proudu tehdejší osvěty, který je protináboženský a proticírkevní (snaha, aby bylo náboženství čistě soukromou záležitostí každého občana, tedy není vůbec nová). S odkazem na zákon je třeba užívat i možností pro křesťanskou politickou stranu a organizovat kurzy vzdělávání a osvěty všude, kde se k tomu najdou vzdělaní kněží i laikové– věřící inteligenti. Dr. Nosek – jako další důležitý směr svých snah – pak proslul i jako řečník na přednáškách SKM (Svazu katolické mládeže) – viz „František Nosek mladým". Redakční článek pak organicky pokračuje radami, jak se podílet na volbách do místních školních rad.

Členství obcí v Kampeličkách (Univ. Prof. Drachovský), (č. 9, str. 7–8)

Odborné pojednání o výkladu platného zákona o lidových záložnách (kampeličkách, raiffeisenkách) ve vztahu k místním samosprávám. Jde o účast měst a obcí při zakládání záložen, o jejich účastech na záložnách jiných zakladatelů a o podmínkách poskytování úvěrů obcím a městům tak, aby nevznikala rizika ohrožující neomezené ručení těchto ústavů lidového peněžnictví (zachování mobility vložených vkladů, nutná volnost při vyplácení vkladů). Dlouhodobé úvěry mohou poskytovat obcím spíše jen velké záložny, omezeno je také poskytování úvěrů obci, která sama kampeličku založila. „Lidový hospodář" je tak na venkově současně „lidovým střádalem" a učí se zacházet s finančními instrumenty lidového peněžnictví. Dnes bychom řekli, že se podílí na výchově a vzdělávání k finanční gramotnosti.

O správě veřejných knihoven obecních (č. 9, od str. 8)

Nový stát (už 22. července 1919) zákonem o veřejných knihovnách učinil obce povinnými zřizovateli veřejných knihoven. Tím i ve složení „knihovní rady" měli zastupitelé svá místa. Lidová strana se měla starat, aby tam měla své zástupce, a tím i vliv na nákupy knih a činnost knihoven. I tam šlo o jakousi podobu „kulturního boje", v němž křesťanství muselo hájit už tehdy své místo ve společnosti. Článek tedy informuje a poučuje čtenáře Lidového hospodáře i v této vzdělávací činnosti. Prozíravost politiků 1. republiky nese ovoce dodnes (máme jednu z nejhustších sítí veřejných knihoven v Evropě), na druhé straně dnes je křesťanský vliv na činnost knihoven (volba titulů k nákupu) na venkově církvi odcizeném často nepatrný.

Místní školní rady (č. 9, str. 9–10)

Výklad nových předpisů (1924) zákona o místních školních radách má opět za úkol informovat i drobné zemědělce a jejich rodiny o tom, jak se takové rady ustavují. Je to důležité nejen z hledisek věroučných a světonázorových, ale i jazykových a národnostních (vztahy menšinových jazyků a „jazyka národní většiny" – jímž měl být „národ československý").

Lidovci, ukládejte úspory do svých peněžních ústavů (č. 10, str. 12–13)

Lidové peněžnictví mělo v Rakousku dlouhou tradici (zákony 1852, 1867, 1889). Poslední verze přejímala i 1. republika. Po poválečném útlumu (všeobecná krize důvěry) nastal zase vzestup lidových záložen. Článek je apelem na členy Lidové strany, aby zakládali své záložny a své úspory ukládali do nich. Svaz hospodářských družstev měl ve svém sídle ve Spálené ulici č. 15 také své ústředí spořitelních spolků (raiffeisenek). Argumentuje jistotou, že o své vklady nepřijdou. Z vkladů nabízejí sice nižší úrok než některé jiné peněžní ústavy, ale s nižším rizikem. Přebytky jednotlivých spolků ukládá a investuje ústředí opět tak, aby vkladatelé měli jistotu, že o své vklady nepřijdou. Lidoví zemědělci se mají přičinit, aby vznikl silný vlastní kapitál Svazu hospodářských družstev. „Nutí-li nás doba k pevnému semknutí sil politicky a kulturně, tím spíše se musí-

me semknouti hospodářsky. Bez hospodářské jednotnosti není ani politická.“ Pokyny k založení spořitelních spolků udílí uvedené ústředí.

Z činnosti technické kanceláře zemědělské rady (za rok 1927):

Jedná se převážně o meliorační, regulační a vodovodní projekty.

Politické pozadí snah o zřízení ústřední živelní pojišťovny (č. 12, str. 11)

Jde o citace z článku v Lidových novinách (Dr. Jiří Hejda). Ten poukazuje na to, že Ministerstvo zemědělství zřizuje „státní krupobitní pojišťovnu“ jako svůj ústav. Jelikož toto ministerstvo je dlouhodobě v rukách agrárníků – republikánů, je celá osnova zákona formulována tak, aby do Republikánské strany „dobrovolně povinně“ nahnala pokud možno všechny zemědělce, celý venkov. Tím, že obsadí rozhodující místa a pozice likvidátorů pojistných událostí, bude mít v hrsti i ty zemědělce, kteří nepatří k jejich straně. Kritika využívání výhod „stranické legitimace“. Článek ukazuje na to, že Lidová strana je sice ve vládě vedené agrárníky, ale přitom je vnímá jako nebezpečné politické konkurenty usilující o to podrobit si celý venkov, diktovat i drobným zemědělcům. Podobnost se situací dnešních zemědělských velkopodnikatelů a drobných farmářů není náhodná.

Potřebujeme družstevníky (vzdělané), (č. 14, str. 14)

Výzva k zápisu do vyšší zemědělské školy družstevní (Dům Zemědělské Osvěty, Chocholoušková 7, Praha XII). Přijímáni jsou především úředníci družstev a Svazu na studium vyslaní. Musejí mít maturitu na střední škole, obchodní akademii, střední hospodářské škole; nebo – mají-li jen nižší vzdělání – aspoň dva roky praxe v družstevnictví. Škola je otevřená i soukromě hospodařícím rolníkům se středoškolským vzděláním, kteří jsou ochotni šířit myšlenku družstevnictví. Svaz podporuje tuto školu a nabízí i stipendia.

Družstevní solidarita (č. 15, str. 11) – potřebujeme družstevníky solidární

Hospodářská Družstevní Jednota – obchodní Ústředí lidového družstevnictví činilo cenové nabídky jednotlivým družstvům pro nákupy umělých hnojiv, uhlí, benzinu, jakož i pro obchod s moukou. Ve všech těchto komoditách ovšem čelilo konkurenci: družstevníci „socialističtí“ měli svoji Velkonákupní společnost, svoji ohromnou „Včelu“, republikáni – agrárníci, měli svou „mamutí“ Kooperativu. Družstevní hnutí tedy bylo vázáno na konkurenční politické strany a konkurovalo si i cenovými nabídkami. Konkurence byla i ze strany jednotlivých podnikatelů („židovských obchodníků“). Kritika do vlastních řad: pokud jednotlivá družstva nejsou solidární a licitují s nabídkou ústředí u konkurence, oslabují hospodářskou sílu svého vlastního ústředí.

Hospodářská síla (č. 15, str. 11–12) je argumentem i pro Oznámení o zahájení působnosti Ústřední lidové záložny (opět Spálená 15).

Cílem je ukládání přebytků jednotlivých záložen a vznik veliké záložny, která by svou strukturou, vlivem na peněžním trhu byla s to čelit konkurenci. V Čechách lidové záložny trpěly finanční nesoustředěností (na Moravě už byla tehdy velká Cyrilo-Methodějská záložna v Brně).

Začátek družstevní výchovy (č. 15, str. 13–14) – skupinová fotografie – Dr. Nosek uprostřed

Kurs Svazu hospodářských družstev (17.–19. května: Dr. Nosek jako hlavní přednášející každého ze tří dnů (Funkce státu v národním hospodářství dle zásad křesťanských. Vývoj a systém daní v Československu, zvl. s ohledem na hospodářské sdružování. Cenné papíry). Dalšími přednášejícími byli Dr. Novák, řed. Svačina, V. Knotek, prof. Škarek SJ (Důvod a cíl našeho snažení – Světem k Bohu).

30 mladých mužů připravovaných pro to, aby se stali vůdci družstevního hnutí ve svých regionech. Další semináře v plánu (Benešov, Německý Brod, Litomyšl). Duchovním centrem byl kostel sv. Ignáce, seminář zahrnoval příležitosti ke sv. zpovědi a nedělní bohoslužbu.

V družstevnictví je síla (Ing. Ferdinand Buzrla), (č. 16, str. 11–12)

Citace zahraničních autorů mají jedno společné: družstva vychovávají, zušlechťují, hromadění bohatství není jejich cílem. Jeho vývoj je limitován duševními a mravními slabostmi těch, kdo se v něm prakticky angažují. Výchova k poctivosti a k práci i pro bližní, nejen pro sebe a svou rodinu. Družstevnictví potřebuje lidi nepodplatitelné, takové, které bohatství neláká. Kteří jsou poctiví v malých i velkých věcech. Lidi, kteří nejsou obojetní, chovají se stejně v soukromí jako ve veřejném životě. Nemalomyslní při neúspěších. Vlastní práce je jim nad osobní blaho. Kteří zájem osobní kladou nad zájem vlastní a soukromý. Kteří drží slovo a svým přátelům jsou věrní ve štěstí i v neštěstí. Pokusme se ze světa lži a vykořisťování učinit svět spravedlnosti a bratrství.

Významní národohospodáři o spořivosti (č. 21, str. 12–13)

Karel Engliš (profesor a ministr financí) zdůrazňuje spořivost jako základ pro tvorbu vlastního kapitálu. Spořivost tehdy odhaduje na 5 % národního důchodu. Nelze spoléhat jen na cizí kapitál. Spořivost musí být motivována reálnou úrokovou měrou z vkladů, ale je podlamována sklonem k utrácení i za věci zbytné. Těžce se spoří při nedostatečných výdělcích, ale škoda je nespořit, když hospodářství prospívá.

Cyril Horáček (profesor a emeritní ministr financí): spořivost je předpokladem každé kultury a každého hospodářského pokroku. Hrubý materialismus, požitkářství, chtivost zábav a hýření, inflace, to vše zavládlo po válce, která ničila hodnoty materiální i duchovní. Jedině obrácení národa ke ctnostem, pracovitosti, píli, skromnosti a šetrnosti je východiskem ke zlepšení.

Dr. Josef Lucek (ředitel státního dluhu): kdo šetří, má za tři – a má pro tři: pro sebe, pro bližní, pro stát. Spořit je třeba vším – zdravím, silami, časem, majetkem: ale rozumně, bez výstřelků lakoty, přepychu či požitkářství. Lidé potřebují své potřeby rozumně vymezit… A k tomu je třeba výchovy už od mládí.

Péče o získání vkladů v raiffeisenkách (č. 21, str. 14) zkušenost z Moravy: naše ústavy nepotřebují nedůstojné shánění vkladů slibováním vysokých úrokových sazeb nebo jiných nemožných výhod a vychloubáním; svým neomezeným ručením poskytují jistotu, že střádalové o své peníze nepřijdou (kromě dobrého hospodaření samotných záložen ještě mají aspoň čtvrtinu svých vkladů uloženu u svého ústředí – pro případ zvýšené likvidity). Peníze venkova nechť patří opět venkovu a jeho hospodářským potřebám (v podobě laciného krátkodobého provozního úvěru svým členům). Potřebujeme slušnou a poctivou reklamu, osvětu…

Karel Nerad (přednosta Svazu hospodářských družstev): Československé peněžnictví pod státní kuratelu (?), (č. 21, str. 12–13)

Kritická reflexe nad záměrem vyhlášeným ministrem Englišem v podobě návrhu zákona o Peněžní radě. Ten v nevinném dodatku má zřizovat instituci vládních komisařů u peněžních ústavů (a zřízení Ústředí revizních svazů). Pro lidové záložny v tom vidí uvalení státní kurately, omezení jejich dosavadních statutárních práv a samosprávného vedení – které nikdy nezneužily. Má dojít i k omezení zakládání nových ústavů i k možnostem likvidace dosavadních. Ministerstvo vnímalo už tehdy rizika konjunktury – rizika zvláště ve velkých bankách – ale zákon by dopadal i na záložny, které nejsou viníky rodících se rizik. Velký kapitál se tak snažil omezit rozvoj lidového peněžnictví (za 10 let republiky vzniklo kolem 200 záložen a asi 350 kampeliček – a ty jako „štiky v rybníku“ konkurovaly velkým rybám). Jde tedy o protestní článek. Snaha povinně ukládat 15, či dokonce 25 % vkladů do státních cenných papírů jakož i povinnost vést své účty u velkých bank

by omezila likviditu lidových záložen a zvýšila jejich náklady (z běžných účtů u bank už tehdy nebyly žádné úroky). Samotné zřízení Peněžní rady je opět problematické: polovina členů podléhá přímé ingerenci státu a poplatky na její činnost by byly jen novou daní z vkladů.

Ročník 1929

Potřebí jest vůdců (Josef Novák), (č. 1, str. 1–2)

Jeden z vůdčích duchů „družiny“ Františka Noska formuluje požadavky na vedoucí osobnosti hnutí: křesťanský pojem služby je centrální myšlenkou.

- „Vůdcem být znamená sloužit věrně a vytrvale, plnit úkol Prozřetelností určený.“
- Z požitkářských vrstev vůdci nevyrostou; mohou vzejít jen jako plod křesťanské výchovy.
- Každý, kdo cítí v sobě touhu vést druhé, musí se bedlivě zkoumat, zda jej Bůh volá k této vysoké službě.
- Vůdce musí cítit s tím, kdo trpí nouzí, musí cítit sílu žít skromně jako ti, které chce vést („ze stejného kotle s podřízenými jísti, ze stejné studny píti“).
- Musí mít nábožensky pevnou víru, že všechny obtíže vůdcovské služby rád převezme a přemůže. Nesmí ustat ve zdokonalování.
- Žádná služba mu nesmí připadat malá, je-li potřeba, aby ji vykonal.
- Vůdce nesmí čekat, že jeho působení ponese hned ovoce. Nesmí se u něho dostavovat zklamání nad neúspěchem, nespokojenost nad pomalým postupem, o nevděčnosti ani nemluvě. Bůh nechává zrát plody práce a obětavosti jednou rychle, jindy zvolna.
- Vůdce se musí stát co nejvíce neosobním, zaujatým jen pro službu.
- Vůdce nesmí nikdy, ani na okamžik, ztratit pevnou víru ve vítězství dobra nad zlem. Nemůže-li dobrem zlo přemoci, má je nechat.
- V říši Boží nepřijde žádná práce vniveč. Vůdce si musí všímat všech dobrých stránek lidských povah a s nimi dál pracovat.
- Vůdce tedy musí především pracovat o křesťanskou náplň vlastního nitra. Chce-li spravovat veřejný život, musí dříve pečovat o pořádek ve své rodině, za níž především nese zodpovědnost a v níž má být vůdcem.
- Působení vůdce se nezakládá především na rozkazech a zákazech. Vůdce musí být sám vzorem věrného plnění povinností a služby té myšlenky, které se rozhodl věnovat.
- Práce v družstevnictví je vůdcovskou službou v tom nejkrásnějším smyslu. Je to uskutečňování principu křesťanské solidarity. Chceme být služebníky křesťanského řádu při budování Království Božího, a vůdci při tomto snažení současně.

Požehnaná práce (č. 1, str. 2–3) Bilancování jubilea dvaceti let lidového družstevnictví (1909–29). Případová studie z Pravonína na Podblanicku. Klíčová role místního kaplana…

Sněmování Jednoty lidových pěstitelů osiva a sadby (8. a 9. 12. 1929 v zasedačce Svazu, Spálená ul.). Mše v nejbližším kostele Nejsv. Trojice. Za SKM již vystupuje tajemník Jan Janoušek. „Zlatým hřebem celého sjezdového jednání byla hluboká, krásná přednáška ministra Dr. Františka Noska ‚Odborová práce jako služba veřejnosti‘. Z hroudy po otcích zděděné máme prací a péčí vytěžit co nejvíce ne tak pro svůj vlastní prospěch jako ve prospěch svých bližních. Řeč pana ministra zanechala u všech přítomných hluboký dojem.“

Jan Janoušek: Zemědělství v Holandsku (č. 1, str. 8) Za skupinu mladých absolventů hosp. škol referuje o studijní cestě „na zkušenou“.

Co lidovec, to družstevník (č. 4, str. 2–3) Úvodník přednosty Karla Nerada. Vize činnosti křesťanské politické strany opírající se o hospodářské organizace typu družstev a záložen. Vize zahrnuje rozšiřování aktivit i do průmyslu a vlastních obchodních podniků, v zájmu redukce cizích zprostředkujících článků.

Družstevní kurs v Německém Brodě (č. 4, str. 4) byl rozšířen o praktické vyučování k zapracování do účetního vedení spořitelních a záložních spolků. 200 účastníků vyslechlo odborné a družstevně výchovné přednášky. Vstupní přednášku měl ministr Dr. František Nosek. Vyzvedl mravní hodnoty družstevního sdružování v porovnání s různými útvary kapitalistického podnikání, a to z hlediska národohospodářského a celostátního. „Krásnou a cennou přednášku vyslechli všichni přítomní s nelíčeným zájmem a obdivem, kterému po ukončení řeči dali průchod bouřlivým potleskem.“ Dr. J. Novák v roli úřadujícího náměstka starosty Svazu rozvinul hospodářský program hnutí. Vize zahrnovala rozšiřování družstevní myšlenky i do zpracovatelského průmyslu (škrobárny, lihovary). Kurs byl zakončen překrásnou přednáškou P. Vaňka, děkana Pelhřimovského a předsedy Dozorčí rady Svazu „Zřizujte okresní lidové záložny“. Obdivuhodné výsledky Pelhřimovské záložny se promítají i do podpory hospodářských a kulturních aktivit v místě. „Řeč našeho milého pana děkana zanechala v přítomných trvalý dojem“ a posloužila jako příklad pro zakládání záložen v dalších okresech. 10 frekventantů si osvojilo účetní znalosti na základě praktických lekcí revisorů Svazu.

Ústřední záložna lidová v Praze (č. 5, str. 3–4) Valné hromadě (za rok 1928) ve Spálené ulici předsedal ministr Dr. František Nosek. Původní Družstevní Zemědělské záložny bylo užito před rokem k přetvoření do nového podniku, v němž mají zastoupení všechny přičleněné lidové záložny. Rok byl úspěšný, stav vkladů ke dni valné hromady dosáhl 15 milionů Kč.

Do každého okresního města Lidovou záložnu (P. František B. Vaněk), (č. 6, str. 1–2)

Text proslovu předsedy Dozorčí rady Svazu na kursu v Německém Brodě. Pojednává o statutárních rozdílech založen a historicky starších raiffeisenek, s tradicí ještě rakouskou. Nejde o podniky navzájem si konkurující, ale spolupracující. (V červnu 2023 se v Muzeu Pelhřimov konala přednáška „František Bernard Vaněk, kněz, vlastenec, podnikatel“. Město má v někdejší Děkanské zahradě park s bustou kněze, spisovatele, mučedníka z Dachau a s jeho „domečkem“, kde psal, zakládal, podnikal. Úžasná kombinace hřiven ke službě bližním, úžasné svědectví a odkaz.)

O plodinových burzách / Josef Chudáček), (č. 6, str. 2–3) Další z „družiny“ přátel a spolupracovníků Dr. Noska byl znalcem a expertem činnosti Plodinové burzy (burzovní rada) v Praze. Školí lidové družstevníky, jak burza funguje a jak je třeba držet se daných pravidel, aby při odbytu svých komodit dosáhli dobrých výsledků.

Časové úvahy – k posledním událostem (Antonín Hrbáček), (str. 10)

Kulturní a politický boj na venkově mezi agrárníky – republikány, „pokrokáři“ a „zpátečníky“ – jak lidovce oponenti titulovali. Heslo agrárníků „venkov, jedna rodina“ lidovci mění na „stát, jedna rodina“. Stavovské uspořádání vedené myšlenkou obecného dobra je překonáním snah o postavení třídních zájmů a třídních bojů jako hlavní občanské a politické motivace. V boji zájmů byli už tehdy katolíci „na tapetě“. Myšlenky jakoby předjímají encykliku „Quadragesimo anno“ (1931), která již nastavši krizi radila léčit „stavovským uspořádáním“. To však selhalo, resp. bylo zneužito totalitami v Itálii i Německu.

Oč jde v družstevnictví – Dr. Josef Novák (č. 10, str. 1–2)
Přítel, spolupracovník a poslanec – kolega Dr. Noska píše programový úvodník a podává argumenty ze zahraničí o formách konkurence, horizontální i vertikální integraci na trzích a o družstevnictví jako konceptu, díky kterému mají i drobní zemědělci a živnostníci šanci obstát.

Družstevnictví – 20. výroční shromáždění Svazu hospodářských družstev československých (č. 11, str. 7–8) se konalo ve velkém sále České ligy akademické ve Spálené ulici (svátek sv. Jana Nepomuckého 1929). Vystupují poslanec Stašek, Dr. Josef Novák, Mons. Vaněk, Karel Nerad, bilancují úspěchy hnutí. „Sjezdové jednání zakončil na všeobecné přání Dr. František Nosek. Do každého okresu Lidovou záložnu, do každé obce raiffeisenku… Každý haléř, který katolíci nesou do ústavů cizích, pracuje proti nám. Pracujme proti nevědomosti… Uvědomění politické musí být doprovázeno uvědoměním hospodářským: Ve státě si vybojujme místo, které nám spravedlivě náleží.“

Radostné dny lidového peněžnictví a družstevnictví (č. 19, str. 8–9) Zprávy z regionů o zakládání nových organizací. V Benešově, ve Dvoře Králové nad Labem, Chlumci nad Cidlinou, České Skalici byly zakládající schůze lidových záložen (září 1929), na nichž měl proslov ministr Dr. František Nosek. Byl hlavním řečníkem, vykládal základní pravidla řádné správy záložen, zdůvodňoval zvýšenou zakladatelskou činnost. Poslání lidového peněžnictví viděl v tom, že vnáší do hospodářského podnikání zdravé zásady („víme, že pracujeme na dlouhá léta, ale to naše úsilí jenom posílí“). Zprávy oceňují úroveň proslovů („více jak hodinová řeč pana ministra plně zaujala – svým známým a výstižným způsobem – přijatá s plným souhlasem“).

1930

Družstevní den v Milevsku (č. 3, str. 4–5). Krajská družstevní a hospodářská konference trvala celý den (23. ledna). Vedoucí činitelé hnutí seznamovali místní funkcionáře se záměry vedení, a to osobním stykem, jezdili do regionů za řadovými členy, „pozoruhodná byla také účast katolické mládeže“. František Nosek mluvil o mravních základech lidového podnikání: veškeré naše snahy třeba posuzovat pod zorným úhlem náboženského přesvědčení („družstevní a hospodářská práce vůbec nám bude prostředkem, jehož pomocí povedeme celý národ Bohu blíž“). Na přání posluchačů pak přešel Dr. Nosek k čistě odborným otázkám té doby (obilní monopol, celní ochrana, uvolnění vývozu). Podobně poslanec a místopředseda Svazu Dr. Josef Novák uváděl důvody zemědělské krize a politické rozpory s agrárníky v těchto otázkách). Konkrétní věcnou politiku Svazu pak vysvětloval přednosta Karel Nerad.

Svépomocné podnikání křesťansko-sociálního dělnictva (č. 4, str. 8–9) Tentýž Karel Nerad pojednává o konzumním družstevnictví na křesťanských principech v dělnických oblastech (družstva Svépomoc, Vzájemnost, Budoucnost, Včela). Důvěra, kterou mají, se projevuje i v tom, že některá konzumní družstva slouží současně i jako záložny pro ukládání úspor. Hospodářská svépomoc jako lék na krizi (soustředěné nákupy snižují ceny). Svaz tak nabízí ruku ke spolupráci i s družstevnictvím jiných ideových orientací (soc. dem.).

Významný krok v hospodářské práci na Mělnicku (č. 4, str. 9) K lidové záložně po třech letech přibylo v Mělníku lidové hospodářské družstvo. (Již jen) poslanec Dr. Nosek zde mluvil o řešení zemědělské krize z pohledu Národohospodářské komise klubu Lidové strany.

Anketa význačných pracovníků lidového hnutí k řešení krize v zemědělství (č. 5, str. 1–2)
17. února debata v lidovém klubu. Poslanec Fr. Nosek přispěl referátem a shrnul závěry.

Další Lidová záložna v Opočně (č. 5, str. 4) JUDr. F. Nosek referoval o poslání a organizaci lidových záložen na okresní hospodářské konferenci, při níž došlo k založení další záložny.

Katolická mládež česká si vybuduje v Praze svůj vlastní dům (č. 5, str. 11) Do výboru k uskutečnění záměru zvoleni mj. přednosta Svazu Karel Nerad, tajemník SKM Jan Janoušek a poslanec Dr. František Nosek.

Několik poznámek k řešení zemědělské krize – hlas čtenáře (č. 5, str. 11) v rubrice „Časové úvahy“ vystihuje situaci „lidových hospodářů“ v krizi, jež propukla: co do ekonomické síly „nemají“ na velkostatkáře a burziány, kteří disponují velkými zásobami obilí a schopností získat úvěry na financování těchto zásob – aby je poté mohli výhodně prodat „v pravý čas“. A politicky „nemají na to“, aby se v parlamentní demokracii domohli finančních podpor a dotací – jako „cukrovarníci“, kterým stát sleví na daních, nebo vývozci technologických zařízení pro cukrovary (Škodovka). Výsledkem „rozložení sil“ je to, že „ve městě je stále draho, zemědělec dře skoro zadarmo, sotva že se nají“. „Ven vnucujeme cukr za směšně nízké ceny, zatímco doma platíme nemožně mnoho.“ Stát „vyhazuje peníze“, aby pomohl cukrovarníkům a „burziánům“ zúročit jejich kapitály. Voličský základ Lidové strany tvořili především drobní zemědělci, kteří byli v systému „na odpis“. „Lidový hospodář“ byl svou hodnotovou orientací – voláním po sociální spravedlnosti a „družstevní myšlenkou“ – de facto „na levici“ politického spektra. S „levicí“ hlásající třídní boj a násilné vyvlastnění „ekonomicky mocných“ se ale zase nemohl spojit. V tom situace vyznívala jako „neřešitelná“. Protože řešení nebylo v politice, ale v „obrácení srdcí“.

Družstevní výchova katolické mládeže (č. 6, str. 5) Skupinová fotografie přednášejících a posluchačů z družstevního kurzu okresního SKM v Litomyšli 8.–11. února 1931.

Výroční valná hromada Svazu hospodářských družstev čsl. 16. března 1930 (č. 6, str. 10–13) se konala ve „Výstavní síni Chrámového družstva“ v Praze, Spálená 15. Pozoruhodná byla účast 50 členů zemědělského odboru Sdružení katolické mládeže (SKM). Poslanec Dr. Josef Novák (náměstek starosty) podal výroční zprávu, Zprávu dozorčí komise přednesl děkan Fr. Vaněk z Pelhřimova, který „jménem katolických družstevníků českých poděkoval v první řadě neúnavným pracovníkům Svazu, Dr. Františku Noskovi a Josefu Novákovi…“ Tito dva odpovídali také na vznesené dotazy v následné debatě. Schvalování podkladů pro valnou hromadu „provázely spontánní projevy důvěry a oddanosti všech družstevních pracovníků“. „Celé lidové družstevnictví je vedeno správnou myšlenkou sloužiti členstvu, nesledovat myšlenku nejvyšších zisků, nýbrž poskytovati členstvu dobré zboží za cen režijních. Dodržování této zásady přináší již všude své požehnání.“

Podkrkonoší se probouzí (č. 7, str. 3) 12. dubna se v Semilech konala hospodářská konference. Ministr „m. sl. “ (mimo službu) Fr. Nosek zde podrobně referoval o současných hospodářských poměrech ve státě, o přípravách celní unie mezi Německem a Rakouskem. Přístupná a jasná forma proslovu byla po skončení jednání důvodem k ocenění a poděkování přednášejícímu.

Počátky propagace myšlenky družstevní (č. 7, str. 11–12) Josef Zapletal čtenář, rolník a absolvent hospodářské školy z Velkých Bílovic vzdělává ostatní: svépomoc a vzájemnost je ostatně základní myšlenkou „otců zakladatelů“ družstev i záložen (Robert Owen, Bedřich Vilém Raiffeisen, Hermann Schulze-Delitzach, MUDr. František Cyril Kampelík). Dobročinnost nestačí. Jde o praktické uskutečňování křesťanství v hospodářském životě. „Co jednomu nemožno, to všem dohromady snadno“ – „Spořitelny po farských kolaturách, orbě a řemeslu…“ (Kampelík, 1861). V republice třeba myšlenku rozvinout. Vlastenecký náboj z Rakouska někdy nabýval podobu antisemitismu. („Naše trhy venkovské ovládají povětšině židé a dělí se tak s rolníkem nejméně o polovinu zisku, žijí přepychově z jeho práce.“ „Náš rolník dovede plodiny vypěstovat, ale nedovede je zpeněžit.“)

Za myšlenkou družstevní svépomoci (Dr. Josef Novák, č. 8, str. 1–2)

V distribuci – v obchodních „řetězcích“ mezi rolníkem a spotřebitelem se ztrácí nejvíce zisku. Vize „družstevních řetězců“ – od „výkupních“ a „skladištních družstev“ přes družstevní mlýny, pekárny, prodejny pečiva. Nejdále je Svaz ve výkupních, skladištních a nákupních družstvech.

Okresní hospodářská konference a ustavující schůze Lidového hosp. družstva v Chotěboři 30. dubna 1930 (č. 8, str. 5) Hlavní přednášející Jos. Novák (Organizace lidového družstevnictví) a František Nosek (Zemědělská krize a svépomoc). Dr. Nosek je titulován jako ministr m. sl. (mimo službu).

Výroční valná hromada Ústřední záložny lidové v Praze (č. 9, str. 11) Pozvánka na 1. 6. 1931 podepsána JUDr. Františkem Noskem, ředitelem.

Zemědělci řepaři zřizují družstevní cukrovar (č. 9, str. 6–7) Cukerní kartel a „Venkov“ agrárníků vedou proti zakládání v Bohuslavicích kampaň…

Družstevní životní pojištění, pojištění pohřebného (dtto 7–8) Národní pojišťovna činí návrhy Svazu.

Celodenní okresní hospodářská a družstevní konference v Prachaticích (15. 5. 1930) – str. 11

Referují poslanec Frant. Nosek a Karel Nerad, přednosta Svazu. Oba referují i 15. 5 v Lišově **(Druhou padesátku Lidových záložen zahajuje Lišov v jižních Čechách).**

Vkladatelům bezpečnost, dlužníkům mírné podmínky úrokové: Zasedání Poradního sboru Lidových záložen (č. 11, str. 1–2) Poslanec Dr. Nosek referuje o rozhodnutí Národní banky snížit diskontní sazbu na 4,5 %.

Družstevní zprávy

- usnesení výboru Ústřední záložny lidové z 27. května 1930 (č. 11, str. 10)

Usneseno lidovým záložnám, aby 25 % své mobility (peněžní hotovosti) uložily u ústředí a aby jejich zápůjčky nepřesahovaly 75 % vkladů. Jde o čelení rizikům v čase krize. Podepsán JUDr. František Nosek, ředitel (Dr. Josef Novák, pokladník).

Valná hromada Ústřední záložny lidové (č. 12, str. 2–3) 1. června 1930 Mj. vyslechla informativní přednášku Dr. Františka Noska o aktuální československé konverzní půjčce.

V jižních Čechách pronikáme hospodářsky (č. 13, str. 2) Založení Lidových záložen v Netolicích a v Prachaticích; zde hlavní referent Dr. Nosek hovořil o mravních základech lidového podnikání jako jedné z forem uplatňování křesťanského názoru na svět ve všech oborech hospodářského života. To doložil i na praktických otázkách úrokové politiky a řízení likvidity záložen.

Poradní sbor Lidových záložen (č. 18, str. 11) – celodenní konference – porady vedoucích činitelů lidových záložen v zasedací síni Svazu hospodářských družstev v Praze se za Dozorčí radu Svazu zúčastnil Dr. František Nosek.

Zasedání Poradního sboru Lidových záložen (č. 19, str. 2–3) dne 23. září; vedle organizačního a revizního referátu (Karel Nerad přednosta) přednesl referát národohospodářský poslanec a ředitel Ústřední záložny lidové Dr. František Nosek. Argumentuje, že v době hospodářské deprese je třeba dbát především bezpečnosti vkladů, a ne snaze přepjatými sliby úrokových sazeb lákat další vkladatele („nepachtit se po čtvrtině či půlce procenta vyššího výnosu, nýbrž dbát na bezpečné uložení peněz a žádat, aby peníze též trochu pracovaly ve smyslu křesťanských zásad národohospodářských a sloužily za mírný úrok těm, kdož si je zase vypůjčují“).

Lidová záložna v Hořovicích (č. 21, str. 11–12) K ustavení záložny (26. října 1930) připravil již půdu Dr. František Nosek tři týdny předtím na konferenci duchovenstva a na okresní konferenci důvěrníků.

Několik kapitol o našich záložnách (č. 22, str. 1–2) Redakční lamentace a apel na katolíky: lamentace na to, že neuvědomělí rolníci – i věřící – volí často strany socialistické či liberální, a v ještě větší míře než v politice dávají přednost ideově nepřátelským peněžním ústavům při ukládání svých úspor. „Katolíci nosí střelivo nepřátelským bateriím – které potom hromadně střílejí na naše kulturní, politické a hospodářské pozice.“ Apel, aby svěřovali své úspory lidovým záložnám, které poskytují třeba i nižší úrok, ale bez „rizikové prémie“ (která je obsažena v nabídkách konkurence). Heslo: „Přiměřená úroková míra při úplné bezpečnosti.“

Krajská hospodářská konference v Č. Budějovicích (č. 22, str. 12) v neděli 30. listopadu 1930.

Konferenci předchází mše sv. v seminárním kostele (Mons. J. Melka celebrant) se společným přijímáním katolické mládeže i dospělých.

Referuje jako hlavní řečník poslanec Dr. František Nosek. Téma – o státním rozpočtu, nových daních vč. přirážek samosprávným korporacím v době světového poklesu cen v zemědělské prvovýrobě a stagnaci v průmyslu. Mravní základy hospodářského podnikání. Hospodářská činnost sociální službou. Člověk pro Boha a svět pro člověka pracujícího ve společnosti. Kritika liberálně kapitalistické výrobní anarchie i varování před komunistickou demagogií, jíž napomáhá trvalá nezaměstnanost. Záchranu vidí jen v solidaristickém výrobním a distribučním systému, v organizaci lidových záložen a hospodářského družstevnictví. Skladištní družstva a konsumy, hospodářská družstevní jednota. Demagogie nebezpečím demokracie.

Lidové záložny musí být vždy likvidní (č. 23, str. 1–2) Zákonem stanovenou likviditu ve výši 15 % vkladů ústředí zvyšuje na 30 %; některé záložny jdou dobrovolně ještě nad tuto hranici.

Ústřední záložna lidová shromažďuje vklady jednotlivých záložen a využívá pak velikosti vkladu u bank k získání vyššího úroku (výnosy z rozsahu) – přitom má minimální režii, a tak zvýhodněný výnos zpět předává záložnám. Je však z principiálních důvodů proti tomu, aby v místech vznikaly pouhé „sběrny vkladů“ – peníze mají primárně sloužit v místech a regionech, kde se klienti znají a mají k sobě důvěru. „Jinde ať pomáhají pouze přebytky.“ Je to filosofie později v katolickém sociálním určení formulovaná jako princip subsidiarity. Funkcionáři lidových záložen jsou si vědomi plné osobní zodpovědnosti za vedení peněžního ústavu. To nelze čekat od námezdně najímaných „sběračů vkladů“ pro velké peněžní domy. Navíc tím dochází ke skrytému zdražování peněz – podnikatelé v místech se pak těžko dostávají k úvěru.

Vánoce katolických družstevníků (č. 24, str. 1–2) Bilancování uplynulého roku: článek argumentuje kroky solidaristického snažení o překonání důsledků světové krize a deprese: křesťanské sociální učení je jediným lékem na krizi. Následuje naučný článek o pojmech obchodní, hospodářské a platební bilance (ilustrace 1929:1925).

Sněmování vůdců Sdružení katolické mládeže v Praze (č. 24, str. 10) 6. a 7. prosince 1930 se sešlo 60 členů ústředního výboru SKM, aby rokovali o dosavadní činnosti a dělali plány do budoucna. SKM má 12 600 členů ve 424 skupinách. Spolkový čtrnáctideník „Dorost“ vychází v nákladu 9 400 výtisků. Rokování poctili návštěvou čelní představitelé Lidové strany, církve, Dr. Nosek uváděn na prvním místě. Zprávu o činnosti podal Jan Janoušek, zemský tajemník SKM. Nových skupin vzniklo za uplynulý rok 70. SKM chystá na r. 1931 manifestační oslavy ke 40. výročí encykliky Rerum novarum.

1931

Úspěšný Hospodářský den ve Vlašimi (č. 3, str. 3) proběhl v neděli 18. ledna 1931 ve Vlašimi. Zde Dr. Nosek přednesl proslov „Co může čekat zemědělec od státu v dnešní hospodářské kri-

zi“. Po popisu fází krize přešel k historii projednávání smlouvy s Maďarskem a nastínil směrnice pro hospodářskou a svépomocnou práci. Věcná a přístupná forma si zasloužila ocenění a potlesk.

Zemská konference katolických družstevníků českých (č. 7, str. 2–3) se konala 16. března v Praze. Ustavila Poradní sbor lidových záložen, Mons. Vaněk jako předseda Dozorčí rady Svazu předával slovo Dr. Chocovi (o směnkách), Janu Janouškovi (k 10. výročí Zemědělského odboru SKM a k Týdnu hospodářské práce. SKM má v časopisu Dorost stálou rubriku – hlídku – s tímto zaměřením). Závěrečný proslov měl Dr. František Nosek. „Konečným cílem veškerého našeho hospodářského snažení není hromadění zisku… hospodářské uplatnění katolíků přispěje díky svépomocným družstevním podnikům k hospodářskému povznesení členstva. Veškeré nám svěřené hospodářské hodnoty – které dosud často sloužily nepřátelům – postavíme do služeb katolické věci: udržování kostelů a svatyň, podpora budování nových kostelů na periferii měst, katolická charita.“ Řeč pana ministra zanechala na přítomných hluboký, trvalý dojem, se kterým všichni odjížděli do svých domovů – a ku své práci, těžké, úmorné, ale vykonané za vyšším cílem, a proto úspěšné!

Lidová záložna v Německém Brodě (č. 7, str. 8) Od konsumního družstva se zde rozšiřuje družstevní hnutí ustavující valnou hromadou nové lidové záložny. Dr. František Nosek ve svém proslovu objasnil nejen právní otázky založení a způsobu úřadování a činnosti správních orgánů, ale i věcné otázky, stanovování úrokové míry a řízení likvidity.

De Rerum novarum (Ing. Vinko Košir, č. 7, str. 2–3) Zamyšlení ke 40. výročí první sociální encykliky. **Družstevní hnutí mezi Slovinci (tamtéž, str. 5–6)**.

Výsledky zakladatelské činnosti (č. 10, str. 5). 11. května 1931 na ustavujících schůzích lidových záložen v Klatovech a Domažlicích referoval poslanec Dr. František Nosek.

Záloženský den v Hradci Králové (14. května 1931, č. 11, str. 3) Dr. František Nosek jako statutární předseda Ústřední záložny lidové „v obsáhlé programové řeči pojednává o základních směrnicích veškerého našeho snažení na hospodářském poli. Referát plný hlubokých myšlenek o křesťanské službě hospodářských hodnot“. Na referát navázána věcná debata.

Družstevnictví (Ing. Vinko Košir, č. 11, str. 1–2) Koncentrace kapitálu, který chce blahobyt do nekonečna, bez ohledu, že svou akcí ohrožuje a ničí existenci chudých, a jde ve své bezohlednosti přes oběti… Touha po kolektivismu, který nezná samostatného jedince a jeho práva při dobývání statků. Tyto způsoby nejsou řešením dnešního sociálního problému, protože se příliš vzdalují od sebe.

Družstevnictví je svépomoc lidí, kteří chtějí sami sobě pomoci tím, že pomáhají jiným. Družstevnictví je kolektiv práce a výrobce, a nejen kapitálu, a osobní účasti se přiznává větší přednost než mrtvé hmotě kapitálu. Místo hromadění kapitálu k cíli obohacení, kde je držitelem pouze jedinec, představuje družstevnictví koncentraci kapitálu k cíli skupinových akcí. Nejde nám o shromažďování velkých kapitálů, ale chceme docíliti jejich pravidelnou dělbu a zmenšení velkého čistého zisku tím, že organizujeme široké vrstvy před bezmezným vykořisťováním velkokapitálu. Jako jedinci neznamenali bychom nic, jako dobře organizovaný celek představujeme mnoho. V družstevnictví panuje práce, a kapitál nám jenom slouží k dosažení cíle. Družstevnictví má za sebou teprve 80 let práce za sebou, ale jistě bude mít plný úspěch při urovnávání sociálních a hospodářských poměrů.

Sněmování lidových družstevníků (Valná hromada Svazu, 1. červen 1931, č. 12, str. 1–2)

Dr. Nosek uváděn mezi nejvýznamnějšími hosty (po předsedovi Lidové strany v Čechách Staškovi). Na Výroční zprávě za rok 1930 je podepsán jako ředitel.

Zvýšená činnost lidových družstevníků (č. 12, str. 9) Založení Hospodářského družstva v Jablonném n. Orl. se zúčastnil i p. ministr. m. sl. Dr. Nosek hlavním referátem. (Dr. Nosek byl pro lidové hospodáře dále „panem ministrem“ – i když už jeho mandát skončil.)

Raiffeisenky nejlepší oporou zemědělce v hospodářské tísni (č. 19, str. 8) Tajemník Svazu konstatuje všeobecnou zadluženost rolníků v krizi a argumentuje svépomocnou silou lidového peněžnictví, které může zemědělcům nabízet levnější úvěry. Podmínkou však je, aby rolníci veškeré peněžní přebytky ukládali u svých vlastních peněžních ústavů.

Důležitost propagace našich záložen a jak ji provádět – Odbočky hospodářského sdružení základem svépomocné práce na vesnici (tamtéž, str. 2–3)

Katolická dělnická internacionála (č. 12, str. 16–17) Informace o mezinárodním kongresu katolických dělníků (Holandsko, Utrecht, září 1931). Ten se sešel nad novou encyklikou Pia XI. Quadragesimo anno. Druhým bodem programu byl boj proti bolševismu. Německý katolický sociální myslitel Joos v encyklice viděl směrnici pro katolíky a východisko z krize: ani individualismus v podobě nespoutané individualistické konkurence, ani přemrštěná koncentrace bohatství. Národohospodářská moc musí být podřízena přísné kázni spravedlnosti a sociální charity: v tom je řešení krize. Solidarismus – katolický socialismus – má svůj vlastní prapor (ani liberalismus, ani marxistický socialismus). Kongres odhlasoval usnesení, které žádá lepší vývoj mezinárodní spravedlnosti, lepší práci mezinárodních institucí, zlepšení obchodních styků, rovnost a reciprocitu (vzájemnost) mezi všemi národy, odzbrojení a spolupráci na sociálním poli. (Bylo příliš pozdě – většinu dělníků ztratila katolická církev už v 19. století. Stojí za pozornost, že „lidoví hospodáři“ se hlásili k socialismu – ale na křesťanských základech. A ještě větší pozornosti si zaslouží fakt, že usnesení kongresu je žhavě aktuální i dnes!)

Projednává se rozpočet na rok 1932 (č. 20, str. 2–3) Výtah z vystoupení ministra financí Dr. Trapla a referát min. m. sl. Dr. Františka Noska o situaci v důsledku pádu anglické libry. Ta bývala dlouho považována za nejbezpečnější platidlo. Anglie přestává být financována koloniemi a musí si přestat hrát na světového financiéra. ČSR je na tom líp, cizině dluží méně než cizina republice. Přesto propadají lidé panice a vybírají vklady. Národní banka, aby tomu čelila, zvýšila diskontní sazbu a po ní i komerční banky. Při 12% úvěru na provozní kapitál však nelze podnikat. Poradní sbor lidových záložen apeluje na činitele Národní banky, aby sazby snížila. Sama jde příkladem a na nynější zvýšení nereagovala, nemění ani debetní, ani kreditní sazby. Požaduje devizová omezení.

Rozpočet na r. 1932 a rozdělení národního důchodu (č. 21, str. 6–9) – poslanec Dr. F. Nosek jako zpravodaj rozpočtového výboru Parlamentu informuje a vzdělává i lidové hospodáře. Historie a současnost sestavování státního rozpočtu. Příjmové položky nejsou naplňovány, a tak ani předpoklady na rok 1932 zřejmě nedojdou splnění. Také zahraniční obchod stále klesá. Pesimismus ale není na místě, zadlužení státu, zvláště zahraniční dluh, je relativně nízké v porovnání s jinými zeměmi. Máme vyspělejší zemědělství než v Německu či Rakousku. Šetrnost je otázkou mravní; životní úroveň u nás není příliš vysoká, není důvodu k radikálním omezením, ale jen natolik, co si nezbytná úspornost sama vynutí.

Sociální kursy SKM (č. 21, str. 14) Během listopadu a prosince mají na různých místech probíhat sociální kursy pro vzdělávání skupin mladých katolíků. V týmu přednášejících nechybí Dr. František Nosek s tématy „Kompetence státu a společné zájmy Církve“ a „O prázdninových koloniích a dětských patronátech“.

Úspěšný poradní den lidových raiffeisenek v Pardubicích (č. 23, str. 2) 19. listopadu se v Pardubicích sešlo 72 zástupců 40 raiffeisenek. První mluvil Dr. Nosek (Vliv národního hospodářství na blahobyt národů. Peněžní politika světová, státní půjčky). Na příkladech Francie a Anglie ukázal, že i ty nejvyspělejší státy nezvládají ochotu k přizpůsobení se zhoršeným poměrům. Žití nad poměry má tendenci pokračovat i v krizi. U nás po poválečných letech deficitů od r. 1922 začala snaha o snižování výdajů rozpočtu, snižovaly se dávky, splácel se veřejný dluh. Ve volbách

1929 zvítězilo nezodpovědné slibování nemožností. Když se již jinde snižovaly platy, zemědělci trpěli krizí, dělníci nezaměstnaností, u nás se zavedl 13. plat pro státní úředníky, na který teď nejsou prostředky. Každý poctivý pracovník by měl mít nárok na svůj podíl na národním důchodu. Naše peněžnictví znemožňuje zneužívání úvěru vykořisťováním potřebných a vyrovnává hospodářské nerovnosti.

Poslanec Nosek o situaci (č. 24, str. 2–3) Na krajském sjezdu Lidové strany v Olomouci (6. prosince 1931) měl obšírný projev bývalý ministr Dr. Nosek. Kritizoval demagogii anglických labouristů i českých socialistů; když se dostali k moci, sliby splnit nemohli. Přizpůsobování se k horšímu jde hůře než k růstu blahobytu. Žijeme v zemi úrodnější než jinde, musíme se vracet k morálním hodnotám, pomáhat trpícím, řešit spravedlivě sociální otázky. Trpíme marxistickým bludem, že za všechno může stát a že všechna starost patří státu. Je třeba zjednodušit správu, ne vše uvalovat na bedra státu. Odvrátili jsme se od křesťanství a nebude lépe, pokud se k němu nevrátíme. Vyřizuje pozdravy předsedy Mons. Šrámka. Musíme hlásat regeneraci národního, mravního i sociálního života ve smyslu křesťanském a v tom smyslu usilovat i o změnu hospodářských poměrů. Tím budeme pracovat pro nadějnou budoucnost národa i čsl. státu.

Zemědělský a družstevní den v Milevsku a v Humpolci (č. 24, str. 5) 22. listopadu 1931 měl hlavní slovo poslanec Dr. František Nosek. Komentuje aktuální stav hospodářství ve státě i ve světovém kontextu. Měnové a rozpočtové problémy z pohledu poslanecké skupiny Lidové strany (správná úroková politika usnadňující výrobní kalkulace, úspornost ve státním hospodaření, udržení rozpočtové rovnováhy za každou cenu.) V druhé části komentoval předlohu zákona o míchání lihu do benzinu. Družstevní lihovary by mohly najít nový odbyt, zemědělci náhradu za rušené cukrovary. (V republice bylo 252 družstevních lihovarů a 629 nedružstevních; 189 tis. ha: 238 tis. ha co do výměry půdy, jež reprezentovaly.)

1932

Do nového roku jenom na odvěkých správných základech (č. 1, str. 1–2) Úvodník, v jehož autorovi poznáváme bratra Františka Lva Noska, cituje italského poslance Ancona, který na poválečné obchodní konferenci v Paříži řekl: „Poválečná Evropa by potřebovala více sv. Františka z Assisi, nežli sebevětšího počtu vynikajících finančníků a národohospodářů.“… Činy svatého Františka nemůže široká veřejnost napodobiti co do litery, ale bylo by velice prospěšno, kdyby je dovedla napodobiti co do základního ducha… Svoboda může existovati jenom v naprosté neodvislosti od pozemských statků… S mamonismem v jeho nesčetných rafinovaných formách se setkáváme všude tam, kde je byť jen skrytá touha napodobiti život lidí lépe situovaných, zúčastnit se všech jejich radovánek, zájezdů do mořských lázní, nákladných cest, přepychové výpravy bytu, jak se tyto chorobné symptomy ukazují v nejrozmanitějších formách, někdy i ve vrstvách docela nezámožných. V takovém prostředí nemůže se tak docela dobře a plně dařit správným zásadám národohospodářským… Peněžní ústavy nesvědomitostí dlužníků utrpí často citelné ztráty a musejí je pak vyrovnávati zvýšením úroku u jiných… Kde je pak při takovém smýšlení zásada nízké úrokové míry? Smýšlení jak klientely, tak úřednictva hospodářských i peněžních podniků se potřebuje spíše blížit zásadám sv. Františka, nežli zásadám valné většiny dnešní společnosti… Kořenem všeho zla je lakota (sv. Pavel, 1. Tim, kap 6, verš 6. Lakota je modloslužba…)

Významné sněmování: společné jednání Poradního sboru lidových záložen a výboru Svazu hospodářských družstev (č. 1, str. 2–4) 22. prosince 1931 se sešlo přes 70 funkcionářů lidových hospodářů v budově Svazu a při prohlídce nové budovy Poštovní spořitelny. Poslanec Dr. František Nosek měl referát k novému bankovnímu zákonu.

Poradní sbor lidových záložen vybízí k důvěře v československou korunu (č. 1, str. 3)
Družstevní účetnický kurs v Českých Budějovicích (č. 2, str. 2). Praktické školení 3.–6. 1. 1932

vyvrcholilo přednáškou Dr. Františka Noska „Vzájemná závislost států evropské kultury na poli měnovém: co by mohlo ohrozit čs. korunu“. Populární historizující výklad (před – během – po válce) byl veden k argumentaci, co dělat nyní, aby koruna nebyla stržena do víru všeobecného zmatku a poklesu. Zvenčí (něm. marka, rak. šilink, angl. libra, měny severských států) čs. koruně nebezpečí nehrozí. Bezpečnost koruny je v přímé souvislosti s úměrností státního rozpočtu. Řečník varoval před nepravdivými zprávami i před neuváženým vybíráním vkladů z peněžních ústavů.

Výroční shromáždění lidového peněžnictví (č. 5, str. 1–2) Jednání Poradního sboru Lidových záložen a současně řádná Valná hromada Lidové záložny v Praze (25. února 1932). Dr. Roos, tajemník Národní banky československé, má referát o organizaci centrální banky, centra a mozku státu. Věnuje se krytí měny (zlatem, devizami a obchodním krytím). Na něho navazuje ředitel Lidové záložny v Praze Dr. Nosek vlastní informací o vzniku papírových peněz, jejich dnešní funkci a o vývoji krytí měny v různých státech.

Ve volbách Dr. Nosek zvolen opětovně ředitelem Lidové záložny v Praze.

Poslanec Dr. Nosek o účelu bankovního zákona (č. 7, str. 1–2)

Text vystoupení na Plenární schůzi Národního shromáždění (17. března 1932). Zpravodaj rozpočtového výboru Parlamentu současně informuje a poučuje lidové hospodáře o cílech zákona, který má zvýšit bezpečnost vkladů.

Záložensk ý den v Praze (č. 12, str. 2) Vedoucí záložen vyslechli referáty Poradního sboru Lidových záložen Dr. František Nosek jako první referent pojednal o vývoji hospodářských a měnových poměrů u nás a v sousedních státech. Státní rozpočet už i na r. 1932 předpokládá propad příjmů a deficit bude zřejmě ještě větší než dosud. Vyslovuje již varování, že pokud se v Německu dostane k moci Hitler, dojde k uzavření se Německa vůči veškerému cizímu dovozu. Dále referoval o politice Národní banky a úvěrech na obchodní směnky. Skončil konstatováním, že lidové záložny dále bezpečně hospodaří s vklady, a apeloval na to, aby nadále dodržovaly směrnice Ústředí a spolupracovaly tak dobře jako dosud.

Ústřední záložna lidová v roce 1931 (č. 12, str. 11) Zpráva o výsledcích hospodaření za uplynulý rok. 68 lidových záložen k 31. 12. 1931 má 6 801 členů, vydáno 31 tisíc vkladních knížek, průměrný vklad činí 4 350 Kč. Předsedou Poradního sboru Lidových záložen zvolen Msgre František Vaněk. Zpráva podepsána JUDr. Františkem Noskem jako ředitelem, Dr. Josefem Novákem, účetním, a Dr. Josefem Chocem, pokladníkem.

K šedesátinám Msgra Františka Vaňka (č. 14, str. 1) Laudatio pelhřimovského děkana a předsedy dozorčí rady Ústřední záložny lidové i Svazu. Zakladatel Lidového družstva, Lidové záložny a „Chrámového družstva“ v Pelhřimově, které dodalo od svého založení mj. již 2 tisíce hodnotných zvonů.

Valná hromada Moravské banky (č. 17, str. 1) Fúzí čtyř menších bank vznikla v Brně Moravská banka zastřešující lidové peněžnictví. Svaz z Prahy byl zastoupen Karlem Neradem, přednostou ve správní radě, a Dr. Františkem Noskem v dozorčí radě.

Ministr Dr. Karel Engliš na zasedání Poradního sboru Lidových záložen (č. 19, str. 2–3)
Přednášku „Úrok a dnešní krize“ přednesl již jako „bývalý“, ale několikanásobný ministr financí (a kolega Dr. Noska) 29. září. Po debatě následovala mimořádná valná hromada Ústřední záložny lidové. Schůzi řídil Dr. Nosek jako statutární ředitel. V úvodu ocenil práci a život zemřelého advokáta Svazu a věrného spolupracovníka Dr. Josefa Choce.

Připravte dobře propagaci ke dnům spořivosti (č. 20, str. 1) – řeč je dokonce o „svátcích spořivosti“ a základem propagace je tvoření důvěry – v daný ústav, v peněžnictví vůbec.

Moravské družstevnictví proti zřizování okresních hospodářských záložen na Moravě (č. 21, str. 6–7) JUDr. Šimek argumentuje rozdílnou tradicí a situací; družstevnictví v Čechách a na Moravě jelo po samostatných kolejích i v rámci Lidové strany. (Dr. Nosek byl vždy poslancem za české volební okresy, a na Moravě tak byl a je méně znám.)

Hospodářský den Svazu a SKM středních Čech v Benešově (8. prosince 1932), (č. 23–24, str. 1)
Hlavní referát Dr. Františka Noska „Cesta k hospodářskému ozdravení státu a občanstva“. (Hospodářská politika evropských států v posledních letech a její důsledky. Těžké kasovní potíže našeho státu a jí způsobené peněžní obtíže. Snížení hospodářských čísel: daní, cel dávek – nebo zvýšení množství oběživa? Škrty v rozpočtu. Co udržuje stabilitu koruny – zlato, nebo výroba?)
Další referáty: Družstevnictví peněžní a hospodářské základem svépomocné činnosti katolíků.
Poslání a uplatnění mladých katolíků ve svépomocném hnutí.
Následoval praktický účetní kurs pro pokladníky raiffeisenek.

Soukromý majetek ve světle okružních listů Lva XIII. a Pia XI. K sociálním encyklikám Rerum novarum a Quadragesimo anno (č. 23–24, str. 4–6). Msgre Ant. Melka, duchovní pojednání o sociálním učení církve zakončené seznamem doporučené literatury (Dr. Bedřich Vašek: Spravedlnost v životě hospodářském).

1933

v Klementinu není k dispozici – získán v knihovně Antonína Švehly

Hospodářsko-družstevní kurs naší mládeže (č. 2, str. 9) se konal 14.–16. ledna 1933. Zúčastnilo se přes 30 mladých rolníků, členů SKM. Dr. Fr. Nosek zde měl přednášku „Křesťanský poměr k hmotným statkům“. Šlo především o křesťanský pohled na práci. Vysoká nezaměstnanost vyvolává zásadní požadavek: právo na život převyšuje všechna ostatní práva. Společnost stojí před přestavbou na společnost stavovsky solidaristickou.

Poslední den zakončen mší sv. u P. M. Sněžné, kterou slavil P. Jan Urban OFM, pak měl ještě přednášku o základech veškerého snažení mladých katolíků „S Bohem pro Boha konejme všechnu naši práci“. Na závěr Dr. Fr. Nosek pronesl „několik otcovských slov“.

Pravda v demokracii (č. 3, str. 4–6) Stenografický záznam projevu Dr. Fr. Noska v rozpočtovém výboru parlamentu věnovaný problému vypsání státní investiční půjčky. Věcná argumentace odhaluje demagogii v záměru, který nemá šanci na realizaci.

Zájezd katolických družstevníků českých na Moravu (č. 4, str. 1) Mezi 80 účastníky je Dr. Nosek jeden z vedoucích činitelů, v Moravské Ostravě mj. promlouvá za hosty z Čech. Zájezd zakončen třídenním duchovním cvičením na Velehradu (16.–18. února 1933).

Poradní den lidového peněžnictví (č. 7, str. 1–2) se konal 16. března 1933 ve Spálené 15 při příležitosti Valné hromady Ústřední záložny lidové. Dr. Fr. Nosek referoval o posledních událostech v peněžnictví (změny úrokové míry) i o novém zákonu, který peněžním ústavům ulevil zrušením dosavadních doživotních smluv pro jejich zaměstnance a umožňuje kolektivní vyjednávání o nových smlouvách.

Poradní den Svazu hospodářských družstev čsl. (č. 8, str. 12) se konal 23. dubna 1933 v Německém Brodě. Dr. Fr. Nosek zde měl přednášku „Stát v tísni“.

Významný den katolických družstev na Horácku (č. 9, str. 8) Setkalo se zde 120 čelných představitelů záložen a raiffeisenek z Vysočiny. První referát měl Dr. Fr. Nosek o aktuální situaci v Národní bance československé a o dění v parlamentu. Je třeba jednat vždy pravdivě, podle křesťanských zásad. Jen tak lze odčiňovat těžké následky krize.

Družstevní zprávy (č. 9, str. 13) přinášejí výzvu, aby peněžní ústavy lidové při rozdělování čistých zisků za rok 1932 pamatovaly na Dílo Blahoslavené Anežky Přemyslovny v Praze. Mnozí již tak učinili, což je povzbuzením pro ostatní.

Devět krajských porad katolických družstevníků pro posílení hospodářských pozic (č. 11, str. 3–4) se během pěti týdnů (duben–květen 1933) uskutečnilo v krajských městech (Hradec Králové, Pardubice, České Budějovice, Klatovy, Tábor…). Dr. Fr. Nosek zde hovořil o hospodářských obtížích státu, způsobených mj. ideologií poslední koalice, podle které by měl stát každého zaměstnat, každému přispívat – i za cenu schodků ve veřejných rozpočtech. Nosek věří na životaschopnost soukromého podnikání, které jediné může odstranit stagnaci, ale „stát mu nesmí vzít všechnu mízu“. Vyslovuje přesvědčení, že zásady, na nichž bylo a je postaveno lidové peněžnictví, se osvědčily, a není třeba na nich měnit „ani písmenko“: bezpečnost vkladů, nepřeplácení úroků z vložených vkladů a pro dlužníky levný úvěr.

Přehlídka výsledků a úspěchů hospodářské práce (č. 14–15, str. 1–2) 2. července 1933 se konala Řádná valná hromada Svazu hospodářských družstev čsl. Na Poradním dnu lidových záložen Dr. Fr. Nosek promluvil jako člen Dozorčí rady o aktuálních finančních a hospodářských problémech.

Nástup vůdců katolické mládeže k podzimní práci (č. 18, str. 14) Na neděli 24. září 1933 je do Spálené 15 svolána Zemská pracovní konference okresních SKM. Po mši svaté ve Svatováclavské kapli v katedrále sv. Víta měl Dr. Fr. Nosek přednášku „Naše úkoly ve státě plynoucí ze současné politické a hospodářské situace“.

Podzimní zasedání Poradního sboru Lidových záložen (č. 21, str. 9) bylo svoláno na 9. listopad 1933 do Spálené 15. Dr. Nosek zde měl přednášku „Situace státu v obraze rozpočtovém“, v níž využil své zkušenosti člena „úsporné a kontrolní sedmičky“ parlamentu.

„Stát nesmí ochromit soukromé podnikání“ (č. 22, str. 4–5) Výňatky z proslovu Dr. Noska ve schůzi rozpočtového výboru parlamentu.

Poradní sbor Lidových záložen (č. 23–24, str. 4–5) se konal 9. listopadu 1933. Dr. Nosek „ukázal na rozpočtu právě projednávaném v poslanecké sněmovně, jak výnosy státních podniků i daní přímých i nepřímých stále klesají“. Příjmy předpokládané v návrhu jsou nereálné. V závěru živé debaty poslanec Dr. Nosek odpovídal uspokojivě na vznesené dotazy.

1934 – vychází již jako týdeník

Besedy mladých družstevníků – nová rubrika s podtitulem „Připravujme nový společenský řád“. Vzdělávací činnost SKM (č. 1, str. 3) Program vzdělávacího kursu pro Sdružení katolické mládeže 7.–14. ledna 1934 v budově Svazu, Spálená 15, Praha. Z programu: Dr. Jan Ev. Urban OFM: Sociální práce a charita získává masy Království Božímu. Jan Janoušek: Dějiny a vývoj SKM od r. 1918. F. Nosek: Sociální soulad z doby cechů vzorem nového sociálního řádu. P. F. Nesrovnal SJ interpretace encykliky QA. F. Nosek: Národní hospodářství dle zásad křesťanské morálky. P. M. Klement OSB: Výchova k sociální práci. F. Nosek: Popřevratový boj o práva katolíků a jejich uplatnění v životě veřejném.

Přípravy pro ustanovení Sdružení lidových absolventů hospodářských škol (Brno, 28. ledna 1934), (č. 2) Předpoklady lepšího hospodářského řádu v encyklice QA.

Stanovisko našich dělníků ke krizi (č. 2, str. 3) Na výroční schůzi křesťanských odborových organizací (za rok 1933) hovořil předseda a poslanec Al. Petr. Kritika vládní deflační politiky i návrhů prof. K. Engliše a Dr. Preise. Vyzvedá návrh Dr. Františka Noska. Ten spočíval v odstranění dovozních cel na suroviny a polotovary určené pro zpracování na vývoz. Snížení výrobních nákladů by snížilo nejen vývozní, ale i domácí ceny. Větší zaměstnanost by státu vrátila to, co by ztratil na clech, a ČR by dala dobrý příklad světu k ukončení obchodních válek za pomoci celních hradeb. Také nadhodnocená koruna musí být vyrovnána na evropskou úroveň.

Ale teď jak do toho? Úvodník č. 5 (po konfiskaci opravené vydání), str. 1: Velikou odezvu vzbudil hospodářský plán člena úsporné a kontrolní komise Dr. Františka Noska.

Kromě výše uvedeného plán obsahuje návrhy opatření Národní banky: snížení zlatého krytí koruny z 30 na 25 % k uvolnění úvěrové tvorby. Stát musí také konečně své hospodaření uvést do rovnováhy. „Návrh Dr. Noska byl akceptován se souhlasem mnoha stran.“

Manifestace práce, důvěry, svornosti: Valná hromada Ústřední záložny lidové – za řízení Msgre Františka Vaňka, předsedy Dozorčí rady, potvrdila dva hlavní funkcionáře: Dr. Nováka a Dr. Noska ve funkcích. Na jeho návrh byl také Dr. Nosek požádán, aby na Poradním dnu Lidových záložen pronesl proslov o současných finančních problémech a jeho plán, jak ven z krize. Výtah z projevu na téže straně.

Dvacet let ve svém – ke 20. výročí koupě domů ve Spálené ulici pro Svaz hospodářských družstev – s ilustrační fotografií (pův. č. p. 90 a 91 – naproti kostelu Nejsvětější Trojice).

Zahájení družstevní školy (č. 9, str. 5) 28. 2.–4. 3. 1934. 78 družstevních pracovníků se v sále Vyšší družstevní školy účastnilo školení. To bylo zahájeno nedělní mší svatou a homilií Dr. Jana Ev. Urbana OFM. Úvodní přednášku měl Dr. František Nosek (pořád ještě ministr m. sl) na téma „My ve státě“. Katolický tábor splní své poslání ve státě, jen když se bude držet za každých okolností zásadami katolického učení. Díky službě státu a národu, jež část katolického tábora pod vedením ministra P. Dr. Šrámka za uplynulá léta vykonala, pominulo již popřevratové tažení proti katolíkům. Družstevní práce musí být stejně opravdovou a stejně svědomitě vykonávanou. P. Jan Ev. Urban a Dr. Nosek byli i v dalších dnech hlavními přednášejícími: Dr. Nosek mluvil o vlivu státního rozpočtu na soukromé podnikání, dále o oboru pojišťovnictví. Otec Urban vedl duchovní konferenci a sloužil závěrečnou mši svatou s exhortací. Praktické kurzy účetnictví se střídaly s duchovní tematikou. Kurs zahrnoval i exkurze (do Plodinové burzy, telefonní centrály, továrny na umělé tuky…).

Průběh a zakončení družstevní školy (č. 9, str. 2) Došlo k založení Zemského sdružení lidových absolventů hospodářských škol. Úvodní promluvu měl poslanec Josef Šamalík „vůdce zemědělského lidu moravského“ (foto) – **Absolventi nastupují (tamtéž, str. 3)**

Socialistické družstevnictví (č. 13, str. 6) Informace: Sociální demokraté mají na 400 dělnických a lidových domů (Praha 30, Plzeň 20, Ostrava 10). Jsou sdruženy v Ústředním svazu československých družstev v Praze, mají přes 20 tisíc členů, na jejich podnikání se podílí cca 100 tisíc osob (vlastní jmění a vkladů 22 mil., tržby přes 16 mil. Kč). Po převratu měli sociální demokraté 70 mandátů v Parlamentu.

Čsl. reeskontní a lombardní ústav (č. 14, str. 4) Posl. Dr. Fr. Vaněk poskytuje výklad důvodové zprávy ke zřízení nové centrální peněžní instituce, a tím současně podává odpověď funkcionářům lidových záložen a raiffeisenek na dotazy, proč mají ukládat 10 % přírůstků svých vkladů do této instituce, a to prostřednictvím jejich Svazu (aby při tak početném rozšíření malých ústavů lidového peněžnictví neměla centrální instituce přílišnou byrokratickou agendu). Nosek o zákonu referoval již v Parlamentu, a tak kvalifikovaně odůvodňuje ustanovení, jejichž cílem je zvýšení záruk pro likviditu celého sytému. Svazy zde představují zastoupení jednotlivých záložen před státem (a jako protiváha velkých bank, které jsou na instituci vázány přímo). Pokračování konzultace Dr. Noska na **str. 2, č. 15**: Tyto vázané vklady však budou vkládajícím záložnám úročeny sazbou obvyklou u běžných bankovních účtů s nejdelší možnou výpovědní lhůtou (prakticky 4,5 %). Porušení povinnosti těchto vázaných vkladů je na druhé sankcionováno pokutami.

Zákon o záložnách má být novelizován (č. 16, str. 6) V ČR je asi 7 500 lidových záložen všeho druhu! Dobře plní svou roli, ale jsou „trnem v oku“ velkým peněžním ústavům. Odtud plyne snaha omezit zakládání nových záložen („aby se netříštilo peněžnictví?“).

Sjezd katolické mládeže a XVII. Valná hromada SKM 23.–24. května 1934 v Litomyšli (č. 16, str. 8) Místo zvoleno ke 40. výročí prvního katolického sociálního sjezdu tamtéž. Dr. Nosek jeden ze tří hlavních referentů.

Požadavky Svazu lidových zemědělců (č. 20, str. 3) Schvalování v celé řadě okresů probíhalo v květnu 1934. Dr. Nosek referoval v Milevsku a v Pacově (za který byl aktuálně zvolen poslancem).

Zemská konference zástupců okresních Svazů lidových zemědělců (č. 21, str. 3) Dr. Nosek zde měl obsáhlou přednášku „Monopoly a syndikáty“. O roli státních zásahů do hospodářského života: zastává zde názor kritický vůči liberalismu ničím neváženého. Nejsme Robinsoni. Hledá myšlenkové podněty i ve středověku a vyjadřuje přesvědčení, že reglementace hospodářského života a vázané hospodářství všude proráží, a považuje za jisté, že liberalismus nahradí. Dává se – z nutnosti – souhlas k omezování svobody. Bude také nutno vybudovat mezinárodní organizace. Tyto nové myšlenkové proudy nepovažuje za neslučitelné s křesťanstvím. (Pozn. Vývoj v Evropě tímto směrem ovšem nastal až po válce.)

Svaz lidových zemědělců – šik dobře spořádaný (č. 21, str. 7) Dr. Nosek jmenován do dvou z pěti zřízených odborů: do odboru zemědělsko-průmyslového a do odboru správní vědy (zde jako první z členů).

O problému generací, zemědělských komorách a hospodářské svépomoci (č. 22, str. 1): Ministr Dr. J. Šrámek promluvil na valné hromadě Svazu lidových zemědělců v Brně (3. června 1934). Zmínil mj. velkolepý sjezd katolických rolníků na Velehradě r. 1899, o němž prof. UK Albín Bráf napsal do „Hlasu národa“, že mladé hnutí katolických rolníků se od ostatních politických směrů liší tím, že klade důraz na uplatnění hospodářské svépomoci. Ministr Šrámek označil svépomoc za nejdůležitější úkol.

Poradní sbor Lidových záložen pokračuje v tradici dobré práce (č. 22, str. 4) Prvním referentem byl poslanec Dr. Fr. Nosek, hovořil o důsledcích měnových opatření v hospodářském živo-

tě – naléhavé otázky. Devalvací koruny došlo ke zlepšení vývozu a k omezení dovozu, a tím snížení obchodního deficitu, zejména s Německem. Dopad na vnitřní cenovou hladinu nebyl – k inflaci nedošlo. Zpožďuje se však realizace zákona o Reeskontním a lombardním ústavu, tím nedošlo ke zlepšení peněžní mobility, a nedostatek úvěrových zdrojů pro soukromé podnikání dál trvá. „Po referátu p. Dr. Noska se rozpředla živá debata… na řadu dotazů, které referent podrobně a k plnému uspokojení zodpověděl. Předsedající Msgr. Vaněk děkuje za obsáhlý a odborný referát a žádá pana poslance Dr. Noska, aby hřivny od Pána Boha svěřené používal dále ve službě našeho hnutí, našeho Lidového peněžnictví i celého státu, přičemž ho bude provázet naše pevná důvěra.“

Sjezd SKM v Litomyšli (č. 22, str. 7) ve dnech 26.–28. května 1934. Dr. Nosek prvním referujícím o aktuálních hospodářských problémech. Dr. Bedřich Vašek z Olomouce zaujal skvělou řečí, obsahem i formou. „Nesmíme být katolíky fasády a odznaku. Není doba manifestací, ale práce.“ Právě pro takovou obětavou práci byl čelnými představiteli SKM oceněn tajemník Jan Janoušek.

Zemřela křesťanka (č. 30, str. 3) Manželka ministra m. sl. Dr. Noska zemřela (†51). Paní Anna Nosková byla „věrnou pomocnicí svého muže, který své zodpovědné poslání mohl zastávat jen proto, že dobrá jeho žena na sebe brala část jeho starostí. Vykropena byla v karlínském chrámu Páně a převezena do Poříčí nad Sázavou, kde dřímá věčný sen její synáček a sestra p. ministra, také předčasně do hrobu sklácená. Více než dvacet kněží přišlo doprovodit nebožku, u jejíž rakve kromě přečetných přátel stála čestná stráž katolických skautů a katolické mládeže. Nad hrobem promluvil kvardián františkánského kláštera P. Dr. Urban, který dal zemřelou za vzor křesťanské manželky. Denně přijímala Tělo Páně, a ač její bolesti byly nesnesitelné, nikdy si nepostěžovala, že Bůh na ni naložil více, než může unést. Křížek z ruky nepouštěla a také zápas se smrtelnou nemocí hrdinně křesťansky dobojovala. Pak několik milých slov útěchy pozůstalým pronesl poříčský pan farář, jemuž poděkoval pan poslanec… Pana Dr. Noska, jehož stihlo tolik ran, nechť posiluje příklad starozákonního Joba.“

Lidové peněžnictví se drží (č. 30, str. 6) „Hospodářská krize zle ohrozila banky, takže stát musel mnohé sanovat, aby uchránili drobné vkladatele od ztrát. Lépe se držely svépomocné podniky lidové, raiffeisenky a kampeličky.“ Následují statistiky za uplynulá léta i podle zemí, které tvrzení dokládají. Ztrátu 1,224 mil. Kč celkem vykázalo 226 ústavů (z 4 384), zisk celkem z ústavů ostatních pak byl 17,471 mil. Kč.

Počet družstev v naší republice (č. 30, str. 8) Statistický úřad sděluje: ke konci roku 1933 bylo u nás 17 221 družstev, z toho úvěrních 7 685, kampeliček 4,4 tisíce, občanských záložen 1,6 tisíce, Živnostenských záložen 532, na Slovensku a Podkarpatské Rusi 1,2 tisíce. Neúvěrních hospodářských družstev bylo 9 536.

Zasedání Poradního sboru Lidových záložen v Olomouci (č. 38, str. 7) 12. září 1934 v prvním referátu Dr. Fr. Nosek, poslanec a člen úsporné Parlamentní komise podal zprávu o aktuální hospodářské a finanční situaci ve státě, o stavu příprav státního rozpočtu na rok 1935, fungování obilního monopolu. Referát byl formálně i obsahově dobře připraven a velice příznivě přijat všemi přítomnými delegáty.

Je možná na našich školách družstevní výchova? (č. 38, str. 7) Článek argumentuje potřebou zavést do programů školního vzdělávání nový předmět. Mládež potřebuje být poučena, že družstevnictví vyjadřuje onu správnou syntézu mezi sobectvím jednotlivce a zájmem celku, ideu pokroku, z něhož má užitek nejen jednotlivec, ale celé společenství. Mládež již z obecné školy by si měla přinést toto poznání.

Pro svobodu zemědělce v demokratickém státě (tamtéž) Zatím demokracie funguje tak, že klíčové funkce ve státních úřadech, obilním monopolu, obsazují vládnoucí strany a omezují svobodné lidové hospodaření, jednají ve prospěch agrárníků diktováním, komu mají drobní rolníci obilí a další plodiny prodat (zákaz volného prodeje sousedům? Družstva a spolky – jen svým

vlastním členům!)… Všude je úžasná nevědomost a zaostalost v těchto věcech. **Družstevnictví na Slovensku (tamtéž, str. 3)** Československá lidová strana (Mičurova – na Slovensku jen menšinová) založila pár raiffeisenek. Ľuďáci (Hlinkova strana) však v tomto směru naprosto zaspali, o svépomocnou práci se slovenští katolíci nestarají. Pro tento nedostatek smyslu pro svépomoc hospodářskou na to katolické slovenské hnutí doplatí.

Katolíků je v republice 11. 416 737 (č. 39, str. 2) z necelých 15 milionů naprostá většina – z definitivních statistických výsledků sčítání náboženského vyznání za rok 1930. „Autonomismus“ Slovenské Ľudové strany byl příčinou neúspěchu v politické spolupráci (s německými a maďarskými katolíky spolupráce „nepřipadala ani v úvahu“?).

Dvě cesty (tamtéž, str. 1) V Německu a Rakousku byli nekřesťanští socialisté poraženi. U nás dosud drží své pozice, spojují se s agrárníky. „Agrární kapitalismus není o mnoho humánnější než kapitalismus měšťáků. Úkolem katolíků v republice je sílit odborové a družstevní organizace, aby v rozhodné chvíli čelily dravému a bezohlednému kapitalismu, který se u nás ničemu z ciziny nenaučil.“

Lidové družstevnictví hájí svobodu zemědělců (č. 39, str. 4) Znění petice odhlasované na schůzi Ústředního svazu lidových zemědělců a zaslané předsednictvu vlády. Petice protestuje zejména proti diskriminaci svých družstev při výkupu obilí, proti rozdělování práv dle stranického klíče a korupce.

Posvěcení nové záloženské budovy Lidové záložny ve Vodňanech (č. 39, str. 7) Na sv. Václava L. P. 1934 se konala tato akce. Po posvěcení budovy byly do úřadoven a na schodiště zavěšeny kříže vyrobené a dodané Chrámovým družstvem z Pelhřimova. **Z proslovu JUDr. Františka Noska** při této příležitosti je publikován obsažný výtah. „Obraz ukřižovaného Spasitele bude zdobit tuto budovu. Nesmí jít o formalitu. Kříž musí mluvit ke správě záložny. Pamatujte, že peníze ústavu nejsou vaše. Je to majetek vašich bližních, vám svěřený. Je to ovoce práce a námahy lidské, často těžko ušetřené, vy je máte opatrovat jako hřivnu vám svěřenou, vždy pamětliví Božího přikázání „Nepokradeš“! Vždy pamatovati na to, aby vaší vinou nepřišlo nic ke ztrátě, co s důvěrou vám bylo svěřeno. Peníze sem uložené mají zase pomáhat jiným, kteří jich potřebují, proto rádi a s láskou pomáhejte jimi těm, kdož jejich služby potřebují. Bude mluviti kříž ten i k těm, kdo sem budou přicházeti pot své práce uložiti. Pochválí jejich šetrnost, péči o dobro dětí, starost o své vlastní stáří, ale připomene také, aby nelpěli s úzkostí na svém majetku, aby dovolili jej užívat ke cti a slávě Boží, k dobru vlastnímu i svých bližních. Vždyť již jen tím, že svůj peníz sem přinášejí, vykonávají skutek lásky k bližnímu, neboť nemá zde marně ležeti, ale pomáhati dále v životě hospodářském, kde je zapotřebí. Musí důrazně připomenouti ten obraz trpícího Krista Pána všem, správný pojem o majetku a penězích vůbec. Nesmí nám nikomu se státi cílem pro sebe, nýbrž jen prostředkem k životu, neboť i zde bude volat: Nemůžete sloužit Bohu i mamoně! Dobrým křesťanským používáním peněz, jež nám bude svatý kříž hlásat, učiníme sobě přátele z mamony klamné, aby, až dokonáme, přijali nás do stanů věčných!“

Podzimní zasedání sboru Lidových záložen (č. 40, str. 7) řídil Msgre F. Vaněk jako předseda Dozorčí rady. Dr. Fr. Nosek ve svém referátu zhodnotil činnost Reeskontního a lombardního ústavu, který již rozběhl svou činnost. Z dat o vázaných vkladech vyplývá, že lidové záložny a raiffeisenky vykazují nejrychlejší vzrůst vkladů ze všech ústavů lidového peněžnictví. Vysoká mobilita prostředků v našich ústavech je zárukou pokračování úspěšného vývoje i do budoucna.

Nová praktická příručka (č. 40, str. 7) přednosty revizního oddělení Svazu poskytuje rady a pokyny pro účetní a funkcionáře záložen, řešení složitějších případů, pravidel styku se státními úřady. **Záložna v praxi, 400 str. K dostání ve Spálené 15 za 60 Kč**.

Nový obor tvořivé práce (č. 42, str. 1) Na ustavující schůzi Odboru Kampelíkových záložen (16. října 1934) referoval ministr m. sl. poslanec Dr. Nosek o předpokladech hospodářského

oživení ve světle hospodaření státu. Snížení deficitu veřejných rozpočtů je pozitivním krokem, schodek však trvá a odčerpává zdroje kapitálové hotovosti. Služba reeskontního ústavu vykazuje též pokrok; na něm se lidové záložny podílejí rychlejším nárůstem svých, a tedy i ze zákona vázaných vkladů, než je průměr lidového peněžnictví.

Katoličtí zemědělci o plánování v zemědělství (č. 44, str. 1–2) Předseda komise pro zemědělské plánování při Čsl. zemědělské akademii (Ing. Dr. K. Bahrach) prezentoval vizi nového řádu v zemědělské výrobě a odbytu. Dr. František Nosek byl hlavním komentátorem Svazu k předloženému návrhu. Stanovisko z pozice katolické nauky je k myšlence v zásadě pozitivní v tom smyslu, že může zabránit cenovému rozvratu. Spekulace a anarchie zemědělcům škodí. Nadprodukce si volá po regulaci. Jen nařizovací přístup komise je důsledkem skepse k cestě výchovné a k dobrovolným dohodám. Všechny řády znamenají omezení svobody. Pro nás plán znamená pořádek, jde ale o nový hospodářský řád, ke kterému je třeba směřovat. Plán Zemědělské akademie však směřuje ke státnímu socialismu. Hospodářství nelze usměrňovat jen od zeleného stolu. Cestou je pozitivní spolupráce k celkovému hospodářskému povznesení. V následné debatě padly další připomínky: Záchrana není v donucení, ale v rentabilitě a ve spravedlivých kontingentech.

Poradní den pro funkcionáře Kampelíkových záložen (č. 45, str. 1) Pozvánka na sérii porad v desítce měst v závěru roku 1934 Dr. František Nosek veden na pozvánce jako první referující. K tématu hospodářského oživení a státního rozpočtu.

Katoličtí zemědělci a plánování (č. 45, str. 3) Ministr m. sl. a poslanec Dr. Nosek na poradním dnu (4. 11. 1934) promluvil na téma „Plánování se nepodaří bez mravních základů“. Svoboda se nesmí stát modlou, člověk nakloněný ke zlému byl vždy v pokušení zneužít svobodu ke svému prospěchu a na úkor bližních. I dnes vidíme, jak jedni by se nerozpakovali využít tísně druhých k jejich úplnému ovládnutí. Je třeba, abychom zachovávali spravedlnost a svobodně prokazovali účinnou pomoc všem, zachovali svobodu jim i sobě.

Poslanci a ministři mluví (č. 46, str. 3) Při projednávání rozpočtu promluvilo několik ministrů a poslanců. Dr. F. Nosek promluvil k fungování obilního monopolu a k problému autonomie Slovenska. Lidový hospodář přetiskuje hlavní části proslovu svého vedoucího činitele a informuje i venkovskou čtenářskou základnu o dění v Parlamentu, a i tím pomáhá překonávat narůstající nedůvěru k politické reprezentaci země.

Solidarism a totalism (č. 47, str. 1) Úvodník listu polemizuje s ministrem zemědělství Hodžou z pozice katolické sociální nauky; a doporučuje mu seznámit se se sociálními encyklikami RN a QA.

I v hospodářských otázkách to půjde bez diktatury (č. 47, str. 3) Stát začíná intenzívně zasahovat do hospodářských otázek. Poslanec Dr. F. Nosek měl v rozpočtovém výboru velkou řeč, kterou se souhlasem otiskly politické orgány všech stran. Ve zřízení Obilního monopolu vidí začátek přerodu k novému hospodářskému řádu, přestavbu k regulovanému hospodářství. Zemědělci to přináší záruku odbytu jeho sklizně za předem stanovenou cenu. Zemědělství tak bylo oddáleno od přímého vlivu nejprve zahraničního a poté i od domácího trhu. To má dalekosáhlé důsledky. A je to něco, co začíná být touhou také ostatních výrobních vrstev, aby se něco podobného dostalo i jim. Je zde jenom nebezpečí, aby se z toho nevyvinul státní socialismus, což by jistě nebylo přáním velké většiny československého národa. Již v příštím roce nebude tak jednoduché udržet stanovenou cenu – kdyby se dostavila větší kvanta produkční. Pak by obilní společnost musela řešit, kdo se postará o konečné zpeněžení těchto zemědělských produktů za cenu, která se zemědělci vyplácí, aniž by bylo třeba dopláceti na to z prostředků státních. Formu monopolu považuje Dr. Nosek za něco mimořádného. Jakmile má monopol výhradní dispoziční právo nad celou produkcí, musí zásadně hlídat každý metrický cent obilí. Ohromný aparát, režie s tím spojená, odtud snahy počty úředníků omezovat. A potom nářky na vylučování slabších, ba i v podnikání

družstevním, jakoby byla snaha, aby jeho vývoj byl v budoucnu zastaven. Dr. Nosek má i návrh na alternativní řešení: z pověření státu by silná společnost vykupovala nabídkové špičky na volném trhu, a tím by ceny udržovala na určité výši, jim by se přizpůsoboval veškerý drobný obchod, a reglementace by se tak vyřešila bez nákladného byrokratického aparátu ke spokojenosti všech zemědělců. Úspěch by ovšem závisel i na schopnosti prodat potom přebytky na světovém trhu.

Ve druhé části svého proslovu se Dr. Nosek vyjádřil k otázce: Co s autonomií Slovenska?
O administrativní decentralizaci státu je možno uvažovat, ale ľuďáci by se měli starat, aby Slovensko bylo vybaveno jako Čechy a země Moravskoslezské. V tom jim chceme radostně pomáhat. Nikdo však nepřipustí zákonodárnou (legislativní) autonomii, která by proměňovala náš stát na útvar dualistický, jakým bylo Rakousko-Uhersko, což by znamenalo podlomení pevných základů státu.

Německý způsob plánování nemůžeme potřebovat (č. 48, str. 1) Úvodník kritizuje snahy agrárníků – republikánů – kopírovat německé státem řízené hospodářství, které znamená válečné hospodářství de facto. Německo je v situaci, kdy nemá úvěr v cizině a marka je před zhroucením. Odtud snaha po úplné soběstačnosti Německa. „Němec je zvyklý poslouchat.“ Nesmíme napodobovat diktátory. Úvodník tak konkretizuje hrozbu státního nacionálního socialismu, před níž varoval Dr. Nosek v kauze Obilního monopolu.

Další znevolňování zemědělců (tamtéž) Obilní monopol ustanovil povinnost zemědělců nabídnout do 31. 12. konkrétním komisionářům závazně obilí ke koupi. Touto vyhláškou padla předchozí volnost rolníka nabízet své obilí kterémukoli komisionáři, pokud nebyli spokojeni s jednáním toho dosavadního (ve věcech hodnocení kvality obilí a ceny). Dosavadní ochrana před diktátem tak padla. Zemědělci v tom vidí chomout nového nevolnictví.

Program zemědělské školy SKM Dvorek 7. 12.–10. 12. 1934 Závěrečný den měl přednášku Dr. Fr. Nosek na téma „Zemědělské zákonodárství“. Škola nabízela přednášky předních odborníků na jednotlivé zemědělské obory i na družstevní formu podnikání. Tajemník SKM Jan Janoušek měl hned úvodní den přednášku na téma „Dějiny zemědělství a jeho význam pro stát“. Zemědělská škola SKM byla specifická spojením duchovní a odborné formace mladých. Jednotlivé dny začínaly mší svatou, večerní besedy mladých s odborníky i duchovními končily hodinovým rozjímáním.

1935

Chudým evangelium se zvěstuje (č. 1, str. 1) Vpravdě chudým je ten, kdo dovede se oprostiti od věcí tohoto světa, odolati kletbě mamonu a být chudým, i když vládne statky tohoto světa. Být uvědoměle chudým – z lásky k Bohu.

Program se splňuje jen činem – Dr. Jos. Novák, poslanec a starosta Svazu (tamtéž) „Při práci na poli kulturním jsme sami, ostatní stojí opodál, a musíme je přesvědčovati, že zachování křesťanského odkazu minulých věků jest nejlepším tmelem a zabezpečením našeho státu… I na hospodářských a sociálních úsecích veřejné práce vedle nás pracují i jiní, a jsou dokonce silnější než my. Nemáme tu vedení… Nezáleží na tom, kdo má vedení, ale o to, aby bylo skutečně pomoženo ať zemědělcům, nebo dělníkům… Nesmíme být nespravedliví při oceňování práce druhého. Ti, kdož budovali družstevní hnutí socialistické, nebo to jež jest orientováno k politické

straně agrární, jistě nebyli ve svém celku vedeni důvody nadpřirozené povahy – že konají tím službu Boží a pomáhají bližnímu, jako to máme dělat my. Ale poctivě – byť z hlediska prospěchu osobního, neb i kolektivního za uplatněním myšlenky družstevní šli, a dočkali se proto úspěchů, které je postavily na první místo v tomto úseku práce a vlivu… Katolíci u nás se mnohdy podobali tomu synovi z evangelia, který otci řekl, že půjde k práci na vinici – a potom nešel. Ale Kristus chválí toho druhého… Proto se nyní katolíci dívají se smutkem na mohutnou družstevní organizaci, ať socialistickou, ať agrární."

Vztah mladých zemědělců k otázkám sociálním (č. 3, str. 14 „Naše mládež") SKM organizuje sociální studijní kroužky, jejichž členové studují sociální otázky, hlavně encykliku „Quadragesimo anno". Encyklika má i mladým zemědělcům co říci, i oni jsou povinni ji studovat a její zásady v životě uskutečňovat a tak pomáhat budovat nový hospodářský řád. K dosažení tak veliké, vše pronikající obnově… je třeba společného úsilí všech."

Československý výbor obecného blaha – Práce úsporné parlamentní komise (č. 3, str. 5) Odkaz na článek soc. dem. poslance Remeše z vánočního čísla „Nové doby". Úsporná Parlamentní komise – jejímž členem byl i Dr. Nosek – pracuje se vzácnou jednomyslností mezi jejími členy bez ohledu na jejich stranickou příslušnost. Nejvíce času je věnováno řešení nezaměstnanosti…

Budujeme nový hospodářský řád (č. 4, str. 2) Citace z projevu poslance Dr. Fr. Noska v Parlamentu. Liberalistické metody, které pomocí racionalizace dovedly vysát dělníky a pak je propustit nebo jim utrhovat mzdy, našly v jeho projevu ostrého odsouzení… Podnikatel a zaměstnanci se musejí dostat na společnou bázi ve společných korporacích, kde by se měli radit o společných zájmech… Nemohou být považováni za dvě bojovné formace, které spolu musejí nevyhnutelně zápasit.

Schůze odboru Kampelíkových záložen (č. 5, str. 3) Poslanec Dr. Nosek na schůzi 14. 1. referoval o potížích s dodržováním vyrovnaného státního rozpočtu; na číslech dokládal, že vládní činitelé mnohdy nemají odvahu říci otevřeně, že rozpočet je dále ztrátový. Dále řešil otázku dovozů a vývozů a potíže s podnikáním při snaze oživit hospodářství.

Posl. Dr. Fr. Nosek: Na obranu lidového peněžnictví (č. 5, str. 4) „Zákon 44 z 2. března 1933 zakazoval zřizování nových peněžních ústavů, a to do konce roku 1934. Vládním nařízením z 22. prosince 1934 byla platnost zákona prodloužena do roku 1936. Snažili jsme se zavčas o to, aby zákaz tento nebyl nadále prodlužován, snažili jsme se ovšem marně, poněvadž pro správnost našeho stanoviska nebylo dostatečného pochopení ani ve vlastních řadách. Poněvadž ‚České slovo' vytýkalo Lidové straně, že svým odporem chce rozmnožovati soutěž vkladovou a přispívat k dalšímu chaosu v peněžnictví, vracíme se k zákazu zřizovati nové peněžní ústavy. Ve skutečnosti byl vývoj takový:

Popřevratový vývojem politickým stalo se u nás, že spořitelny ve službách politických stran, ovládajících radnice, angažovaly se v různých úvěrech nespořitelní povahy, mimo to, že jejich osobní režie vzrůstala v některých případech způsobem, který jim nebyl nikterak zdravý. To mělo za následek úpornou snahu o získání nových vkladů, a proto spořitelny nevlídným okem se dívaly na každý nový peněžní ústav, který někde v jejich okolí vznikl. Stísněný svůj stav nevykládaly z pravdivých příčin právě naznačených, nýbrž opakovaly neustále, že nové peněžní ústavy nedovolují vzrůst vkladů spořitelních a mimo to že odsávají starší vklady, které političtí stoupenci nově zakládaných ústavů od nich vybírají. Svaz spořitelen v Praze vyvinul po této stránce horečnou činnost a podařilo se mu informovat v tomto smyslu i Ministerstvo financí a zejména také předsednictvo ministerské rady. Když přišla osnova zákona 44 do Poslanecké sněmovny, tu koaliční výbor rozpočtového výboru jednomyslně přednesl vládě žádost, aby zákon… nebyl vydán. Tento návrh však byl vládou zamítnut, zato však bylo slíbeno ministerským předsedou Malypetrem, předsedou rozpočtového výboru a nynějším ministrem vnitra Dr. Černým i panem ministrem

Šrámkem, že žádosti o povolování nových peněžních ústavů budou blahovolně posuzovány. Skutečnost je ovšem taková, že po celou dobu platnosti zákona nebyla vyřízena příznivě ani jedna žádost… I Ministerstvo spravedlnosti poukazovalo na to, že zákon je restrikční – přestože vládě dává možnost udělování výjimek.

Odborní lidé z okruhu úvěrních družstev a s nimi celá veřejnost nemusejí mít žádné potěšení z prodloužení platnosti zákona. My jsme legitimováni mluviti do věci, a to z toho důvodu, že celá naše obec úvěrních družstev i raiffeisenek, tedy všech okresních záložen, ze své strany uvítala a všemožně podporovala každou snahu zavést pořádek do peněžnictví. Uvítali jsme všechna ustanovení o zřízení všeobecného i zvláštního fondu peněžních ústavů i všechny normy bankovního zákona, protože máme pochopení, že je zapotřebí regulovat všemožné hospodářské dění ve státě, a tedy i v peněžnictví. Takováto požehnaná reglementace však neznamená pojmově žádné ujařmení. A takovým ujařmením a mnohdy i politickým nevolnictvím, když někde na venkově peněžní ústav spravovaný činovníky jedné politické orientace přijímá blahovolně vklady od celé veřejnosti, úvěry však poskytuje jenom politickým straníkům, anebo osobám, na které chce politický vliv teprve získat. Je nespravedlivé znemožňovat žádoucí demokratickou svobodu na tomto poli peněžním. Leč je to i krátkozraké od těch, kteří zákaz podporovali… protože… zítra takový zákaz postihne i družstva skladištní, výrobní i konsumní… Bude-li se každý sobecky dívat jen na užší úsek svých osobních zájmů, může se najednou probudit před tím faktem, že má vlastně všechny možnosti soukromého podnikání uzavřeny státními zákazy, protože jiný byl do té míry obratný a prozíravý, že sám pro sebe všechno už zařídil, a ostatním pak to zakázal.

Budeme systematicky poučovat a přesvědčovat naše stoupence, že je nesprávno věcně a mravně povážlivé nosit munici do cizích baterií, ze kterých se potom střílí do vlastních našich pozic. U nás není žádné adorace zlatého telete, ale hmotné prostředky hospodářské musejí jako všechno ostatní sloužit kulturním cílům. Tuto devizu chápou radostně naši družstevní přátelé tím spíše, učiní-li se jim jasným, že nepřinášejí vůbec žádnou osobní oběť, svěří-li majetek naší správě, protože úrok dostávají podle obecně platných norem jako kdekoliv jinde a celková bezpečnost vkladů také u nás není horší."

Zemědělská škola SKM v Hradci Králové (č. 6, str. 6) 2.–5. ledna. Poslední den, Dr. Fr. Nosek: Zemědělské zákony.

Sociální studijní kroužky při zaměstnaneckém odboru SKM, Orlu a Všeobecném sdružení křesťanského dělnictva (č. 9, str. 6) Od roku 1933, kdy idea vznikla, pracuje už 32 kroužků. Čtou Dr. Bedřicha Vaška a P. Metoda Klementa. Poptávají populární studijní text k sociální encyklice QA.

Umění organizovati mládež (tamtéž) Mládí má své ideály, chce činnost, a neptá se, co jí to vynese. Tyto snahy usměrnit je úkolem organizátora.

Dr. František Nosek (č. 12, str. 1) Dr. Josef Novák píše o nemoci svého přítele a vyvrací zprávy, že znechucen opouští politiku, že již nebude delegován, dokonce že hodlá vstoupit do kláštera. „Dr. Nosek je pravý muž Katolické akce, který se přímo stravuje osobními oběťmi z lásky k Bohu a k bližnímu na každém úseku, na nějž jej Prozřetelnost Boží postavila. Křesťan hluboké víry, člen III. řádu sv. Františka, který jest mu nejen jeho patronem, nýbrž i vzorem života. Člověk zlatého srdce, prostý v myšlení, hluboký znalostmi pravdy, nezáludný, přítel nejvěrnější. Nejvyšším vodítkem jeho života jest vždy jen pravda a právo. Není ovšem politikář, nedovede říci politickou lež, nedovede dáti planý slib, který nelze splnit. Jest mu cizí machiavellismus a jeho metody politické. Kdo ho pozná, ten k němu pocítí hlubokou úctu. Někteří chtějí na politikovi ovšem vlastnosti jiné. Noskovi nikdy nebyly ničím funkce, odmítal vždy chválu a potlesk. Tolikrát opakoval: „Služebníci nedokonalí jsme."

Celý svůj život věnoval Dr. Nosek dvěma směrům. Učil a pomáhal. Seznámili jsme se spolu r. 1908 v České lize akademické a jsme od té doby spolupracovníky. Hned ve studentském spolku cítili všichni, že Nosek jest mimořádný zjev. Vyvolává za účasti P. Jemelky SJ velkou debatu o sociálním pojištění, zakládá národohospodářský kroužek a přednáší v něm, uveřejňuje články v Sociální hlídce. A již r. 1910 jest tvůrcem podpůrného fondu pro studenty. Opatřuje příspěvky na taxy apod. Předsedou byl opat Zavoral, ale duší byl Nosek.

Kolik práce pak vykonal Dr. Nosek v politické činnosti, toho jsme všichni svědky. Kam byl postaven, tam odvedl kvalitní práci. Žádný také nevykonal tolik schůzí, přednášek, kursů jako on. Dal správný směr hnutí mládeže a odvedl ji od mlhavého estétství katolického k účinné práci, hlavně hospodářské, když jezuitské vedení dalo jí správné vedení náboženské. Učil viděti ve všem službu Boží, i v politice.

V tomto listě nemusíme se zmiňovati, čím jest Dr. Nosek družstevnímu hnutí a velké obci záloženské.

Dr. Nosek se někdy setkává s tím, s čím se setkávají ti, kteří předběhli současnou dobu. Jeho věřící a láskou k Bohu roznícená duše viděla smutnou periferii pražskou bez kostelů. Chce pomáhat při budování. Staví kapli na Spořilově a zajišťuje místo pro definitivní kostel. Kupuje za Dílo blahoslavené Anežky pozemky ve Strašnicích, Žižkově, Kobylisích, Letňanech, Troji a Kbelích, aby tak bylo zajištěno místo pro kostely a katolické ústavy, když se Praha bude šířit. Jako věncem pevností měla být obklopena rostoucí Praha. Nevím, zda bude úplně realizován velký Noskův plán.

Jedním z nejkrásnějších činů Dr. Noska jsou práce vykonané ve Družině svaté Kláry. Zřizuje domy pro opuštěné ženy, pro útulky mládeže a exerciční domy a s pomocí Laického apoštolátu Třetího řádu aktivuje pro tuto charitativní činnost. V Litomyšli jsou tři domy, dále jsou to domy v Nasavrkách, Březnici, Hostomicích a ve Kbelích u Prahy, kde jest vybudována při domě i kaple. Mládež pak dostává exerciční dům ve Dvorku u Přibyslavě, Jílovicích u Čes. Budějovic a ve Skalici. Na všechno opatřil Dr. Nosek peníze.

Takový jest pan Dr. František Nosek. Jemu podobného hnutí lidové nemá. Jak možno tedy mluviti, že půjde do ústraní nebo že nebude kandidovat? Je to hrdinská křesťanská duše, přemáhající protivenství a utrpení a pracující radostně na vinici Páně.

Vzpomeňme si naň v modlitbách a prosme Boha, aby uzdravil tohoto věrného služebníka svého. Mohl jsem využíti příležitosti jeho nemoci, kdy nemůže zásahem zameziti uveřejnění těchto řádek, abych jen povzbudil české katolíky k vřelejší modlitbě za jeho uzdravení!“

Dr. Josef Novák

Posl. Dr. Fr. Nosek je stále velice vážně nemocen. Prosíme všechny, kdož ho znali, o modlitbu za jeho uzdravení **(č. 13, str. 1)**.

Parlamentní úsporná komise (č. 14, str. 3) Několik členů komise onemocnělo chřipkou, ale všichni, až na Dr. Noska, se vrátili k práci. Novelu důchodkového trestního řízení, která by odpovídala na stížnosti na finanční orgány, připravil ještě Dr. Nosek.

Ženská hlídka. Ženy naše, modlete se za posl. Dr. Frant. Noska! (č. 15, str. 7)

Zdravotní stav p. posl. Dr. Fr. Noska (č. 15) Množství dotazů, které denně přicházejí ze všech stran, co je s p. posl. Dr. Noskem nutí nás, abychom několika slovy vylíčili stav jeho nemoci. Posl. Dr. Nosek nachladl počátkem února na schůzích (měl tři ve dvou dnech) a z nachlazení se vyvinula chřipka. Poněvadž p. poslanec trpěl asthmou, probíhala chřipka těžce. Začalo vypovídat srdce, přidružila se trombosa do jedné, pak do druhé nohy a k dovršení nastal hnisavý zápal plic, který ohrožuje život pana poslance. Srdce se sice drží, také trombosa na jedné noze zmizela, ale dostavila se celková slabost jako následek krvácení z plic a nechutenství. Pan Dr. Nosek je si

plně vědom stavu, v němž se nalézá, a snáší nemoc s heroickou odevzdaností do vůle Boží. Nemůžeme nic jiného dělat než se za pana poslance vytrvale a zbožně modlit.

Zemřel nám Dr. František Nosek (č. 19, str. 1 – 15. dubna 1935), (Velký portrét)

Stalo se to, čeho jsme se celé dva měsíce báli. Odešel z našeho středu člověk, za nímž jíti, s nímž pracovati bylo radostí, ba více, bylo vyznamenáním. Dr. Nosek nebyl obyčejný člověk. Ve všech svých životních zastaveních upozorňoval na sebe jako zjev mimořádný.

Již jako student dostal k vyznamenání mimořádnou pochvalu. Totéž platí o jeho universitních studiích a jeho působení v České lize akademické. A když byl vývojem událostí stržen do politiky, kde vzdělaných laiků, jako byl on, bylo naléhavě třeba, i zde zanechal takovou památku po sobě, že nebude a nesmí být zapomenuta. Byl ministrem, ale opět lze napsati, že způsob, jak on pojímal a zastával tuto čestnou funkci ve státě, byl jedinečný.

Když byl stranou poslán do hospodářských podniků ve Spálené ulici, dovedl i na tomto úseku vykonati tolik dobrého, že celá naše družstevní obec nemá a nebude nikdy míti nad něho lepšího.

Dnes nebudeme podávat výčet jeho činů. Nejsme toho schopni pod dojmem velikosti rány, jež nás potkala. Jen stručně naskicujeme jeho lidskou podobu.

Dr. Nosek byl člověk spravedlivý a zemřel jako světec. Nepřeháníme. Jeho stonání bylo právě tak velké a vznešené jako jeho smrt. Ba možno říci, že jeho velikost zářila teprve v utrpení plným světlem. Nebylo to první utrpení, které ho potkalo. Snesl ran jako starozákonní Job. Před 17 lety se oženil a Bůh svěřil jeho otcovské péči dvě děti Fanouška a Anušku. Byly jeho a matčinou radostí a prospívaly na duchu i na těle. Měl také milou sestru.

Do této pohody zadul náhle severák. Zemřela mu sestra v nejlepším věku. Pak několik málo let se obešlo bez neštěstí a v této době rozvinul Dr. Nosek velkou činnost v Díle bl. Anežky a Družině sv. Kláry. Nikdo se neubránil pohnutí, když ho viděl s rodinou přiklekat ke stolu Páně v nově vysvěcených a jím vybudovaných kaplích na pražské periferii: na Spořilově, ve Kbelích a v Troji. Kolik duší zachránil Dr. Nosek postavením těchto kaplí, ví jen Bůh!

A Bůh ho dále zkoušel. Vzal mu Fanouška. Z nepatrné oděrky ve čtyřech dnech nadějný synek dostal sněť a zemřel. Dr. Nosek však nezakolísal. Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, budiž jméno Hospodinovo pochváleno. A pochoval milého synka v Poříčí nad Sázavou, kde pobýval v létě o prázdninách.

Než nezůstalo při tom. Začala churavět jeho předobrá žena nemocí nevyléčitelnou – rakovinou. Těžká byla její nemoc a dlouhá. Při jubilejním sjezdu mládeže šli ještě spolu v průvodu. Pak už zbývalo bolestné umírání a před sedmi měsíci jsme ji pochovávali po bok synáčka.

Zbývala mu jen dcerka primánka. Vodíval ji do ústavu a sledoval otcovsky růst jejího intelektu. Ale práce veřejné nenechal, třebaže k tomu měl sto důvodů. Ba zdvojnásobil své úsilí, jako by tušil, že jeho života je namále. Byla to přímo horečná činnost, kterou vyvinul v našich hospodářských podnicích. Však ho naši družstevníci znají z jeho přečetných schůzí a konferencí.

A přitom zasedal dlouhé hodiny v úsporné a kontrolní komisi, v rozpočtovém výboru, jezdil po schůzích politických i kulturních. Jak si našel tento člověk, který měl v diáriu celé týdny předem zadané, ještě čas, aby např. koupil med a nějaké dobroty a zavezl to osobně stařenkám do Litomyšle? Takových pro svět nepochopitelných skutků vykonal Dr. Nosek přemnoho.

A teď zásadní otázka: Odkud čerpal Dr. Nosek sílu k opravdu heroickému životu? Řekl to pěkně v kázání při pohřbu P. Jan Urban. Byl to křesťan činem, ne slovy. Dr. Nosek žil podle víry. Je to věc, která se zdá mnohým nepochopitelná. Ve XX. století se našel člověk, který ve všem hledal Boží vůli a cele se milosti Boží podřizoval. Zní to tak prostě, ale tak vypadá život světců. Nikomu neselhal, nikomu vědomě neublížil. Byl prostý, pokorný, přímý, přísný k sobě, shovívavý k jiným. Celý život zasvětil Boží věci, a proto jeho díla ho přečkají a budou zářit jako světlý vzor všem, kdož v jeho stopách půjdou.

Jak dovedl pracovat, tak dovedl i stonat. Věděl, že jeho stav je beznadějný. A přece slovo netrpělivé nepřešlo přes jeho rty, když nemoc se prodlužovala. Chtěl zemřít již na svátek sv. Josefa, pěstouna Páně. Myslil na svou dcerku. Před svátky, v úterý, řekl svému zpovědníku, že by si přál slavit Vzkříšení v očistci. A Bůh tentokráte neodepřel splnění prosby. Zemřel o 22,30 hod., kdy v Jeruzalémě začínal Zelený čtvrtek. Kdyby nebyl Svatý týden, byl by pohřben skutečně na Bílou sobotu před Vzkříšením. Tak se zpodobnil s Kristem Pánem.

Dr. Nosek může být vzorem i jiným národům (č. 19, str. 2) Dr. Nosek zemřel, a teprve nyní vycházejí najevo mnohé vzácné vlastnosti jeho duše, dýšící františkánskou láskou. Mlčením byla dlouho zakryta podivuhodná jeho práce. Chtěl-li a unikal-li vždycky slávě, jest nyní povinností těch, kdož ho znali, seznámiti svět s vroucností a opravdovostí jeho života, aby každý věděl, jakým byl zastáncem „opravdové katolické politiky“. Jest skutečně výmluvným hlasem pro ty, kteří ve své vášni vzpomínají, že politika není cílem, nýbrž jen prostředkem ke konání dobra a službě vlasti. Hlavně katolickým politikům připomíná, že musí postaviti nad egelum strany vše Víry pro dobro celého státu, neboť jenom tímto způsobem budou moci spojiti v bratrské spolupráci všechny věřící pro vítězství vlasti a Víry. Nosek, jak správně napsal Formánek v moravském deníku „Našinci“, je osobností, která v historii katolického politického života českého zaujímá první místo, takže právem ho lze postavit k velkým katolickým postavám jiných národů. Připojujeme: Myslíme, že nepřepínáme, tvrdíme-li, že Dr. Nosek může býti krásou svého života dáván za vzor nejen československému lidu, nýbrž i jiným národům.

Holandský katolický tisk o Dr. Fr. Noskovi (tamtéž) Bývalý ministr Dr. F. Nosek †. Vynikající postava v čsl. politice (De Morgan, Dagblad voor Nederland, 23. dubna)... Jeho smrt není jen těžkou ranou pro jeho stranu, nýbrž pro celý hospodářský a kulturní život čsl. katolíků. Zejména na těchto dvou polích byl Dr. Nosek vůdcem a pečlivým předákem.

Želíme smrti Dr. Františka Noska (č. 20, str. 1) Dr. František Nosek, apoštol Katolické akce. Překlad z oficiálního listu sv. Stolce „L'Osservatore Romano“, 26. dubna 1935:

Dnes vzdalo hlavní město Československé republiky nejvyšší poctu bývalému ministru Dr. Františku Noskovi, který zemřel po dlouhé nemoci v noci ve středu Svatého týdne. Spíše než žalostný hlas umíráčku nad velikou bolestí, jež zasáhla srdce tolika lidí, kteří poznali vzácné vlastnosti zesnulého terciáře sv. Františka, ozývá se v mysli jásavý zvuk velikonočních zvonů ohlašujících zmrtvýchvstání Páně. Zemřel Dr. František Nosek pro svět, pravda, ale narodil se pro věčnou odměnu nového života. A to těší každého v tomto bolestném odloučení. On skutečně patří k těm lidem, jimž jedině smrt může poskytnouti odpočinek a zastavit je v ustavičné a tiché práci pro dobro vlasti a vítězství svaté víry.

Řekl to svému příteli několik týdnů před svou smrtí: „Uzdraví-li mne Bůh, vrátíme se opět se vší silou do práce.“ Ježto byl ještě mlád – narodil se roku 1886 – tato jeho slova jsou tím krásnější a jejich krása více zazáří, uvážíme-li, co vytrpěl, když mu smrt vyrvala jediného jeho synáčka, v něhož kladl tolik nadějí, a zanedlouho potom i jeho drahou ženu. Toto utrpení nejen nezničilo jeho životní síly, jak se často stává v takových případech tolik tragických, nýbrž posílilo přímo heroicky jeho smysl odevzdanosti do vůle Boží a podněcovalo jej, aby s neutuchající energií vykonával dále v apoštolském duchu svou politickou činnost, jak mu kázala odpovědnost, již s ní přijal.

Dr. FRANT. NOSEK, MUŽ KATOLICKÉ AKCE

Dr. František Nosek byl opravdovým mužem Katolické akce; přinášel všechny oběti ve svém životě, plodném na činy, z lásky k Bohu a z lásky k bližnímu. Jako muž zlatého srdce, prostý v myšlení, ale hluboký v poznání pravdy, byl a zůstal vždy přímým a věrným přítelem. Zákonem

jeho života byla pravda a spravedlnost. Nezakládal si na potlesku a vychvalování, říkávaje: Jsme služebníci nedokonalí. Nikdo, jako on, nevykonal snad tolik přednášek, neměl tolik schůzí a kursů, a hlavně mezi mládeží, kterou chtěl vychovati v řádné lidi, mající odpovědnost za své činy nejen před sebou samými, nýbrž i před rodinou a před vlastí.

Jednou z jeho nejkrásnějších prací byla činnost v Družině svaté Kláry. Stavěl domy pro opuštěné ženy, útulky pro mládež, domy pro duchovní cvičení a udržoval pomocí třetího řádu všechny tyto charitativní ústavy. Měl ducha vpravdě křesťanského. Dovedl přemáhati nepochopení i bolesti a radostně pracovati na vinici Páně. A jak žil, tak zemřel, chud jako oddaný syn svatého Františka. Toť jeho činnost nepolitická.

APOŠTOLEM I V ŽIVOTĚ POLITICKÉM

A nevedl si jinak ani ve své činnosti politické. Jmenován doktorem práv na Karlově Universitě v Praze vstoupil do státní služby a bylo mu brzy svěřeno důležité místo ve finanční správě. Pilně studoval finanční problémy i problémy hospodářské a k prohloubení svých studií podnikl několik studijních cest do Rakouska a Německa.

Když národ nabyl svobodu po skončení světové války, zanechal Dr. Nosek milovaných studií, které musil omeziti již za války, a věnoval ochotně všechny své síly hájení práv katolíků v republice. Byl vyslán československou lidovou stranou do revolučního Národního shromáždění, kde brzy vynikl při tvoření prvých zákonů nové republiky. V prvých volbách byl pak zvolen poslancem do parlamentu a od té doby byl volen i v každých volbách dalších. Roku 1925 mu svěřil president republiky správu Ministerstva vnitra, které však řídil jen kratší dobu, poněvadž tato vláda byla vystřídána vládou úřednickou. Roku 1926 byl jmenován podruhé ministrem, a sice pošt a telegrafů, a zůstal jím až do roku 1929.

V parlamentu byl členem četných komisí, hlavně hospodářské a finanční. Jako člen vlády se zúčastnil několika mezinárodních hospodářských konferencí a spolupracoval v časopisech, do nichž napsal mnoho studií.

Dr. Nosek je z těch, kteří dokázali činy, že i v politice je možno zastávati zásady křesťanské morálky, hájiti pravdu a právo. Nebyl politikářem, nedovedl demagogicky využívat svého postavení, nesliboval nikdy nic, co by nemohl splnit. Všichni, kdo ho znali, nevyjímaje jeho politické odpůrce, měli k němu hlubokou a upřímnou úctu, poněvadž v každém úkolu, který mu byl svěřen, vždycky vynikal vědomostmi a poctivostí své práce.

Dovolte, abych připomněl jednu zajímavou episodu z jeho života. Před nedávnem se jednalo v parlamentu o jedné finanční předloze, již bylo nutno rozřešit, poněvadž toho vyžadovala rostoucí hospodářská krize. Komise, jejímž členem byl Dr. Nosek, setkala se s takovými obtížemi, že po dlouhých debatách převládl názor, že veškerá práce je marná a že by bývalo lépe nezabývati se prostě tímto problémem, když jej nelze stoprocentně a kladně dořešit. A tehdy se ujal slova Dr. Nosek a svým kolegům, zástupcům různých politických směrů a vyznání náboženských, ukázal na životě sv. Františka, jak světec přes nesmírné překážky, jež mu všude byly házeny do cesty, opět a opět se pokoušel o jejich odstranění, až konečně se mu podařilo nad nimi zvítěziti. Slova poslancova zapůsobila tak mocně na všechny členy komise, že všichni, i ti nejpesimističtěji naladění, byli přesvědčeni o své povinnosti oběti a služby pro dobro národa a s novou chutí se pokračovali ve svých pracích. Význačná jedna politická osobnost z opačného tábora nedávno řekla: „Byli jsme zvikláni ve své nevěře, vidouce jeho příkladný život.“

Památce Dr. Noska (č. 20, str. 2) Jan Jiří Krejčí použil jako motto vzpomínky citát z textu křížové cesty, jak byla otištěna v tehdejší reguli Třetího řádu sv. Františka: „Žádám zbaven býti všeho, což pozemského jest, a pak smrt otevře mi u Tebe život věčný.“

Tuto modlitbu se jistě Dr. Nosek – jako terciář – modlíval a Bůh ho vyslyšel. Jedno za druhým, co zde na zemi může těšiti, mu odnímal. Zemřela mu sestra, synáček, choť. Od nějakého času o jeho práci nebylo nikde psáno. Nebyla práce jeho zmenšena, naopak, rostla do rozsahu i užitečnosti, ale stává se tak, že někdy se zapomíná na práci toho či onoho. Dr. Nosek toho nedbal, ale pracoval tím usilovněji. Že by mu to bývalo vhod, to nevěřím, vždyť každý je rád, jestli po vykonané práci někdo řekne: dobře to děláš. Ale nikde nedal toho na sobě znát, pracoval pro věc, pro Boha a pro své bližní, a nikoli pro chválu lidskou.

Umřel úplně chud. 15 let byl poslancem, po dvakrát ministrem, při tom měl plat finančního rady, a přece po něm ničeho nezbylo. Žil velmi skromně, nevypil sklenku piva ani vína, pil vodu, i v jídle se uskrovňoval. Kam dal peníze, které přijímal? O tom ví pouze Bůh, protože u Dr. Noska nevěděla levice, co dělá pravice.

Zemře-li poslanec, vlaje na budově parlamentu černý prapor a v nejbližší schůzi sněmovní věnována jest mu posmrtná vzpomínka a zmíněny jsou jeho zásluhy. Tato vzpomínka jest uložena v archivu sněmovním, jeho místo v poslanecké sněmovně zakryto jest věncem.

I toto Dr. Noskovi bylo odňato. Zemřel několik hodin poté, kdy rozpuštěním sněmovny přestal fakticky býti poslancem, a jeho místo ve sněmovně je určeno pro někoho, koho pošlou voličové v nové volbě…

Tak zbaven byl všeho, což pozemské jest, aby smrt otevřela mu u Boha život věčný.

A ještě něco. Čas od času proběhne novinami zpráva, kolik milionů zbylo po tom či onom politicky činném muži. Umřel poslanec Ing. Pospíšil. Zbyla po něm žena se dvěma dětmi bez prostředků – šla světem v holé bídě. Zemřel poslanec Myslivec a zbylo po něm 15,50 Kč. Rodina jeho odřekla skrovný pohřeb na Strahovském nádvoří, aby si najala skrovnější a lacinější.

Umřel poslanec Dr. Nosek a své dcerušce krom životní pojistky nezanechal ničeho…

Pohřeb Dr. Noska (tamtéž)

Pohřeb Dr. Noska ukázal, jaké úctě se těšil zesnulý. Prostorný chrám františkánský zdaleka nestačil pojmout návštěvníky, kteří se sjeli z celých Čech a Moravskoslezské země. Byli to lidé, kteří se s Dr. Noskem osobně znali, s ním jednali nebo z jeho rukou nějaké dobrodiní přijali. Všechněm bylo na očích vidět, jak hluboce se jich dotýká smrt tohoto spravedlivého. Modlili se vroucně, a když byla rakev vynášena, žehnali aspoň ve vzduchu rakev křížkem. Prostá černá rakev, bez ozdob, stála v gotické lodi chrámové. A v ní Dr. Nosek v hnědém františkánském hábitu a s kapucí na hlavě a nebesky krásným úsměvem na rtech. Těm, jimž bylo dopřáno uzřít ve čtvrtek jeho ostatky v otevřené rakvi, nikdy z mysli nevymizí šťastný, do jiných světů zahleděný úsměv.

Po výčtu dvacítky zúčastněných politických osobností následuje text: „Dále se zúčastnili senioři z České ligy akademické, terciáři, Sdružení mládeže, četné duchovenstvo řádové i světské – mezi nimi opat M. Zavoral a velmistr křižovníků Vlasák a Msgre Fr. B. Vaněk, děkan pelhřimovský, který přijel s celou deputací městské rady v čele se starostou řed. Hrubanem. Dále bylo zastoupeno úřednictvo Svazu, Ústřední záložny lidové a Hospodářské družstevní jednoty se starostou Dr. Novákem, téměř všech záložen a družstev a celé desítky osobních přátel zesnulého ze všech vrstev společenských. Věnce věnovaly presidium Poslanecké sněmovny, Ministerstvo pošt a telegrafů, president Moravské banky Müller, banka a její pražská filiálka.“

„Po smuteční mši sv., sloužené kvardiánem P. Dr. Urbanem, vystoupil tento na kazatelnu, aby vřelými ze srdce jdoucími větami oslavil Boha za to, že tak krásnou, křesťanskou duši stvořil a že ta duše žila mezi námi.

Dr. Nosek žil jako křesťan ze století katakomb, a proto byl mnohými nechápán. Vyzdvihl jeho základní ctnosti, ze kterých prýštily jeho činy, které ho přežijí. Shromáždění vyslechlo zbožně tuto chválu Boží, skrze služebníka božího Noska zjevenou, a mnozí, přemnozí poprvé byli přeneseni do jiného světa.

Mohutný průvod kráčel Jungmannovou ulicí, Žitnou a před kostelem sv. Štěpána vykropil velmistr Vlasák ještě jednou tělesné ostatky Dr. Noska a pražští katolíci se rozloučili s pohnutím se svým poslancem, jenž neměl býti kandidován.

Po 12. hodině konal se pohřeb v Poříčí nad Sázavou. Všichni ti, kdož vážili dlouhou cestu do Prahy (viděli jsme deputaci z Opavy, z Náchoda, z Nového Města nad Metují), doprovodili ještě p. Dr. Noska ke hrobu. Čtyři autobusy a řada osobních aut doprovázely pohřební vozy. Na zesnulého tu čekalo kněžstvo z okolí, mládež a místní občanstvo. Také orelská četa doprovodila ho až ke hrobu. Po výkropu v krásném poříčském kostelíčku byly ostatky v Pánu zesnulého uloženy po bok manželky. Řečí nad hrobem nebylo. Podle přání zesnulého řekl několik slov Dr. Urban a místní farář poděkoval jménem rodiny všem přítomným. Do Poříčí dostavila se řada lidí, kteří nemohli jeti do Prahy. Viděli jsme tu např. opata vyšebrodského Jaksche. Byl to pohřeb opravdu křesťanský. Bez pompy, a přece slavný.

Na smuteční oznámení byl citován žalm 111 „V paměti věčné bude spravedlivý“. Závěr žalmu byl vynechán. Zní: „Řečí zlých a pomluv se nemusí báti.“ Také zesnulý se jim neubránil – a nebránil, pamětliv příkladu Kristova, který, když mu bylo spíláno, nelál. Vysvětlili jsme, k jakému cíli směřovaly ty řeči: osočování. Dr. Nosek všem odpustil a odpouštíme jim i my, kteří jsme všechny ty šlehy cítili, jako by na nás dopadaly. Chceme, aby v paměti věčné byl. Odešel, ale jeho krásný příklad a jeho dílo nám tu zůstalo. Za celé generace práce vykonal zesnulý a celé generace z něho budou žít, protože v jeho šlépějích půjdou jeho věrní spolupracovníci. Není jich málo.

Věříme-li, že osud každého z nás je řízen Prozřetelností Boží k určitému cíli, pak život Dr. Noska, v nejkrásnějším věku 49 let přervaný, byl Bohem předurčen k tomu, aby ukazoval katolíkům, jak se dělá Katolická akce a jak má vypadat katolický politik. V úvodníku „Dvojí lidé“ jsme slovy Tomáše Kempenského vylíčili dvojí typ lidí veřejně činných. Jeden typ, lidí nadpřirozeného života, představoval dokonale Dr. Fr. Nosek. Pročtěte si pozorně tento článek! Najdete tam také typ těch druhých lidí, docela světsky smýšlejících i jednajících, a nebudete ani na okamžik na pochybách, kterému typu se máte přidržeti a kterých se varovati jako moru.

PAMÁTKA NOSKOVA ZAVAZUJE

Odpočívej v pokoji, po boji! (tamtéž) Msgre Fr. B. Vaněk, děkan pelhřimovský, spolupracovník a přítel zesnulého

„Jestliže chci svou pohřební řečí oceniti význam zesnulého křesťana Františka Noska,“ tak začal náš františkán Jan Urban nad rakví ministrovou v Praze v přeplněném kostele P. Marie Sněžné, „vím, že toho nepotřebuje; ale chci v něm chválu vzdát Bohu, že našemu národu poslal muže, který by nás všechny učil, jak máme věřit a žít a pracovat.“

A potom srovnával jeho život s velkými světci jednotlivých národů a skončil sdělením, že bylo splněno jeho přání, aby odpočíval zde v rakvi oblečen do řeholního roucha sv. Františka a v něm očekával svého zmrtvýchvstání.

Úžas naplňoval za této řeči duše všech přítomných nad velikostí života a díla zesnulého a nad malostí života a díla našeho, zvláště bude-li jednou srovnáno na věčnosti s jeho životem a dílem. Milost Boží dotýkala se v této chvíli mocně všech přítomných svými perutěmi, velká chvíle posvěcení ovládala všechny a slavila tu hody sváteční.

Je po pohřbu. Tisícové vrátili se z něho do celých Čech a roznášejí slávu a pokoru ministra Noska. I také já, chci-li vyzvednouti těmito řádky význam v Pánu zesnulého, vím, že toho nepotřebuje; ale **potřebujeme toho my, abychom se od něho, laikové i kněží, učili**, abychom nezavřeli oči před světlem, které jako jasná hvězda zasvitlo do temnot a bludiště naší doby.

Význam jeho života nelze ovšem vystihnouti krátkým článkem, celé série knih by bylo k tomu třeba, když chystá Dr. Urban jen knihu o jeho náboženském smýšlení a životě.

A proto vzpomínám tu jedné události, která tolik charakterizuje jeho **skálopevnou důvěru v Prozřetelnost Boží**. Bylo to několik dní potom, co do posvátné země uložil svého jediného synáčka Františka a kdy měl podle programu již dříve stanoveného konati přednášku na jedné naší valné schůzi delegátů Lidových záložen a družstev. Soudili jsme po cestě, že nebude ani mocen slova, že přednášku odloží, ale když jsem ho uviděl stát na jeho obvyklém místě k přednášce připraveného, oslovil jsem ho jako předsedající jménem všech přítomných a ujistil naší soustrastí, ubezpečil, že jestli jsme ho měli rádi v dobrém, že ho budeme mít ještě více rádi v jeho kruté bolesti; a naopak tato jeho bolest že ztužila pouta, kterými lneme k němu, k svému vůdci, otci a příteli.

Zdálo se nyní všem, že vylíčí hlubokou ránu své bolesti, že se bude lámat jeho hlas lítostí a slzami, že bude chtít, po lidsku řečeno, vykřesati v našich srdcích ještě více soustrasti.

Ale stáli jsme tu jako ohromeni, když poděkoval mně a nám několika slovy a potom dodal, snad takto doslova: „Přátelé, jsme přece křesťané a jako křesťané se modlíme denně Otče náš a v něm také: **Buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi!** A jestliže se tak modlíme upřímně, musíme si přát, aby tato vůle Boží tady se plnila, tj. abychom my ji plnili a ji zde poslouchali. Proto já jsem také poslechl této vůle Boží, když Pán Bůh chtěl, abych mu odevzdal své dítě, tedy jsem je odevzdal, a to tím spíše, že sedmileté dítě bylo nevinné, a jestli přece mělo nějakou skvrnu na dušince, jistě ji očistilo sv. zpovědí a několikerým přijímáním Těla Páně v nemoci. Nebojím se tedy o jeho spasení, odešlo do lepšího života, než bych mu mohl já dáti, a já si nepřeji nic vroucněji, než abych také já a my všichni zde přítomní mohli odejít z tohoto života také tak zbožně, krásně a čistě jako nevinné dítě.“

A nyní, po těchto slovech, ihned začal svoji přednášku hlasem tak pevným, jakoby se mu nebylo nic stalo, a z té své duše, naplněné universálním vzděláním, chrlil svoje myšlenky takovým proudem, že jen jeho příslovečná výmluvnost dovedla je zvládnouti. My tu dívali se potají jeden na druhého, jeho národohospodářskou přednášku jsme téměř ani neposlouchali, protože byli jsme cele zaujati jeho obdivuhodnou důvěru v Prozřetelnost Boží, kterou jsme si takto vysvětlovali. Jsme jen dělníci na vinici Boží, každý musíme pracovat tam, kde nás Pán Bůh postavil, a vykonávat práci, která je nám určena. A tedy **nač zdržovati se nějakou soustrastí, nač litovat člověka, jako jsem já, na úkor důležitější práce. Škoda každé hodiny, každé minuty! A proto zapomněl na sebe, stiskl, zakřikl svou bolest, jen aby mohl jiné poučovat a jim prospívat.**

Takový byl Dr. Nosek. Všechno byl mu Bůh, všechno bližní, sám sobě nebyl nic. **To byla svíce na oltáři, která sebe spaluje, aby Bohu a člověku sloužila. To byla země, jak píše Zeyer, která čím více pluh člověka ji zraňuje, tím více plodů pro něho vydává**.

A proto nic se nemůžeme divit, že když z Doudlevce u Plzně ho zvou, aby přijel přednášet a získávat pro sbírky na stavbu chrámu Páně, nedbal horeček, kterými se nemoc hlásila, neboť běželo o čest a slávu Boží a o prospěch bližních, jel, v horečce přednášel, přinesl si domů hnisavý zánět plic, který dva měsíce na něm hlodal, až mu podlehl.

Není divu, že po něm, ctiteli chudého sv. Františka, nezůstalo ani na pohřeb, ani na lékařské ošetřování. Bývalý ministr vnitra a pošt umírá chudý jako sv. František, jeho miláček, o němž sta přednášek vykonal. Ale tato jeho chudoba není jen obdivuhodná sama o sobě; uvážíme-li však, že byl **význačným finančním činitelem, že řídil naši Ústřední záložnu lidovou a Svaz hospodářských družstev, jejich přičleněné ústavy s 332 miliony, že miliony byly stále na dosah jeho ruky, a přece tato jeho ruka zůstala čistá a chudá; pak můžeme teprve oceniti jeho štít a velikost jeho charakteru.** V kostele mi zašeptal poslanec Dr. Novák: Hleďte, tomu před námi v jeho nemoci zaplatil sanatorium, tomu tam zas to a to prokázal, žebrákům do ruky stokorunu dával. Ti ovšem, pomyslil jsem si, odejdou. Ale kostely, kostely zvláště na periferii Prahy, sirotčince, exerciční domy budou hlásati vždycky světlou památku muže, jakých málo rodí století.

Odešel od nás chud na statky pozemské, ale bohatý na ty, které mol a rez nekazí. I protivník jako poslanec Remeš v sociálně demokratické „Naší době“ plzeňské, ministr Bradáč ve svém projevu, nár. sociální „Lidové noviny“ a jiné časopisy hluboce se sklánějí před ministrem oblečeným nyní v roucho řeholní.

My družstevníci, seskupení kolem Svazu a Ústředí lidových záložen, dávno poznali jsme tvůrčí sílu jeho osobnosti, dříve než zasvitl paprsek poznání jiným. Nelitujeme toho jistě dnes, neboť **nešťastný, kdo nevidí růst člověka do výšin a neslyší hlas proroka!**

V době, kdy rozkvétá tolik pomněnek, kladu tuto pomněnku na čerstvý hrob, zaházený hlínou v Poříčí nad Sázavou a prolitý slzami jeho ctitelů, kladu ji jménem svým i jménem set účastníků, kteří se ze všech koutů naší vlasti sjeli vzdát hold obnoviteli katolického hnutí v Čechách.

A nejen se sjeli tito ctitelé vzdát hold svému vůdci. **Také se za něho pomodlit. Modlil se celý kostel, modlil se celý hřbitov**.

A kteří přijít nemohli a snad nebudou již nikdy moci, snad mi dají tichý souhlas, abych za ně za všechny, až pojedou kolem jeho hrobu (jezdím tudy často), zastavil se u něho, za ně za všechny, poznamenal tuto prostičkou tvou postel, milejší než ministerské křeslo, svatým křížem a zašeptal: Odpočívej v pokoji, po boji!

Poslední přednáška Dr. Frant. Noska (č. 20, str. 3), (Josef Chudáček) Plzeňák, přítel a blízký spolupracovník Dr. Noska na družstevním poli popisuje okolnosti začátku jeho onemocnění. A co je pro oba příznačné, pan rada Plodinové burzy a bývalý ministr mají společný zájem na stavbě kostela. „Dr. Nosek při své intensivní činnosti politické vždycky měl pochopení pro vše, co znamenalo zvroucnění náboženského života. A co by mohlo pro náboženský život znamenat více nežli kostel. Proto ihned, jakmile jsem mu vylíčil skutečné poměry náboženské v okolí Plzně, jmenovitě ve Škvrňanech, kde je skutečná náboženská poušť, a v Doudlevcích, jež dnes činí součást Velké Plzně, a když jsem přišel s myšlenkou stavět v těchto místech kostely, ihned jsme v něm měli velkého pomocníka.“ Ustavující schůze kostelního spolku se odehrávala v bytě, v kuchyni bývalého dělníka Škodových závodů pana Šika – už r. 1934 za účasti Dr. Noska, a tento poslanec pak psal několikrát dopisy presidentu Škodovky ve věci darování pozemků pro stavbu kostela. V lednu 1935 pravil Dr. Nosek svému příteli, že by se ještě jednou rád podíval do těch Doudlevec a přednášel tam o sv. Alžbětě Duryňské. V neděli odpoledne 3. února 1935 skutečně přijel rychlíkem z Prahy. Kašlal tak, že mu pan Chudáček navrhoval, aby Doudlevce vzdal, že tam zajede sám a omluví ho pro nemoc. Ten si ale nedal říci, nemoc bagatelizoval, že bronchitidu měl už mnohokrát. „V Doudlevcích se sešlo mnoho lidí a Dr. Nosek přednášel svým krásným způsobem o sv. Alžbětě. Bylo již na něm znáti, že mu není dobře. Po přednášce ze své těžké tašky začal vyndávat knihy a řekl: „Koupil jsem knihy, aby byly základem vaší katolické knihovny.“ Krásně promlouval o významu čtení náboženských knih… Sám pak předčítal úryvky z předmluvy z Bertrandovy knihy „Krev mučedníků“. Když dokončil toto čtení, vytáhl ze své tašky několik tiskopisů a řekl: „Často se stane, že někdo chce odkázati kostelu peníze nebo nějakou věc, a neví dobře,

jak to učiniti. Sestavil jsem vám proto návrh poslední vůle, dal jsem to rozmnožiti a prosím, abyste si je rozebrali.“ Přečetl ještě potom několik úryvků z tohoto návrhu poslední vůle. To byla jeho poslední slova... V pondělí 4. února byl ještě v úsporné komisi a den na to ulehl. V Doudlevcích bude mít tamní kostelní spolek vzácnou památku na Dr. Noska, knihy, které jim tam zanechal. Předseda kostelního spolku, rolník (jménem Josef Chudáček! – příbuzný?) řekl svému jmenovci: „Na něm bylo tehdy znáti, že mu není dobře. On vlastně tedy dal život za náš budoucí kostel.“

Ano, dal život – a to zavazuje nás všechny, abychom nezapomněli jeho životních zásad, ale podle svých sil v nich pokračovali.

Z novinářských projevů (tamtéž)

„Národní politika“ z 20. dubna 1935 píše: Právě zesnulý poslanec a bývalý ministr JUDr. Fr. Nosek patřil k význačným mužům v naší popřevratové politice. Úlohu politického pracovníka bral s veškerou opravdovostí. Jeho oborem byly zejména státní finance, v nichž se zejména rozhovořil vždycky za projednávání státního rozpočtu. Mluvíval klidně a bez patosu, ale s krásnými a nenapodobitelnými gesty rukou. Za posledního projednávání státního rozpočtu – byla to jeho poslední činnost v parlamentě – probral starostlivě předložený návrh a pozastavil se nad cifrou výnosů daní, která předpokládala pro rok 1935 větší výnos, než byl v roce minulém. Nechtělo se mu věřiti, že by skutečnost mohla splniti toto očekávání, a připomenul tehdy, že před snížením platů státních zaměstnanců prohlásil jeden z velmi kompetentních činitelů státně zaměstnanecké deputaci, že žádných srážek nebude, ale hned druhý den na to, že všechny koaliční kluby se usnesly na provedení snížení. To je nesmírná úhona – prohlásil poslanec Dr. Nosek ve své rozpočtové řeči – kterou může autorita utrpěti, a dodal pak k svým pochybnostem o vyrovnanosti státního rozpočtu: „Naše veřejnost již jest tak vyspělá, že by se jí mohlo říci, že příštího roku bude nám chyběti tolik a tolik milionů. Je potřeba, aby v demokracii – zvláště v nynější době – autorita státních činitelů byla ještě více posilována než dosud. Jest si přáti, aby pro budoucnost byla vtisknuta všemu našemu snažení pečeť vnitřní pravdivosti.“ To byla jedna z posledních řečí poslance Dr. Noska. I z těch několika starostlivých a nabádavých slov je viděti, jak se díval na odpovědnost politického činitele a jak šel za cestami pravdy. Takových politiků právě naše doba potřebuje, a je škoda, když odcházejí předčasně.“ – Ano, to jest správné hodnocení Dr. Noska, politika.

Poslanec kanovník Světlík v „Našinci“ (tamtéž, str. 3–4)

Fr. Světlík – Předčasným skonem poslance Dr. Noska odchází z našich řad muž velkého formátu, jakých dnes nikde není mnoho a jaké možno jen těžko nahrazovat. Ztrátu jeho pociťujeme všichni tím bolestněji, ježto smrt Dr. Noska následuje rychle po skonu jeho vzácné ženy a nadějného syna. V tomto světle jeví se jako bolest a tragédie celé rodiny, zmírňované jen křesťanskou věrou v nové shledání nad hvězdami, jíž tato vzorná katolické rodina hluboce byla oddána. Jako celý život Dr. Noska, tak i celé jeho rodiny byla věrná služba Boží do všech důsledků, která nezůstane bez bohaté odplaty.

Poslanec Dr. Nosek, bývalý ministr vnitra a pošt, člen úsporné a kontrolní komise parlamentní a vynikající člen výboru rozpočtového a našeho parlamentu vůbec, byl určen svou pražskou úřednickou rodinou pro dráhu vědeckou, na niž se jako finanční komisař zemského úřadu již pilně připravoval, chtěje se habilitovat na universitě. Byl však znám ze studentských spolků katolických některým pracovníkům politickým z Lidové strany, kteří na něho upozornili. A tak místo další vědecké přípravy dal se získati pro politiku. Vstoupil do Lidové strany, kde rychle postupoval. Byly to jeho velké vědomosti národohospodářské a finanční, jeho vroucí nadšení pro katolickou věc, jeho energie a houževnatost neméně než jeho ucelený charakter a pevný křesťanský názor světový, jimiž se uplatňoval. Záhy se dostal do vedení strany a zvolen byl poslancem.

Jeho vědecká příprava národohospodářská a finanční určila mu i postavení v klubu, výborech a parlamentě. Dr. Nosek, který patřil k nejsvědomitějším členům klubu, referoval v něm pravidelně o všech předlohách zákonů rázu národohospodářského a finančního. Jeho stanoviska bývala vždy dána jednak duchem křesťanské sociologie, jejímž byl znalcem, jednak potřebami státu, neboť byl absolutně prost jakékoli demagogie nebo stranicko-agitačních zřetelů. Toto jeho věcné pojímání zákonodárné práce mu sjednalo i pozici ve výborech a parlamentě, a když se jednalo o místo lidového ministra z Čech, byl to mladý ještě poslanec Dr. Nosek, který byl určen zastupovati klub ve vládě. A jako ministr postupoval věrně podle svých velkých zásad, takže se mu až zazlívalo jeho nestranické řízení svěřených mu resortů.

Dr. Nosek vedle své činnosti v parlamentě rozvinoval i velkou činnost v družstevnictví a finančních institucích strany. Byl duší a morálním sloupem našeho hnutí a v tomto úseku v Čechách, kdež v době krise vykonal pro záchranu našeho družstevnictví práci přímo nadlidskou. Kvetoucí lidové záložny v Čechách, které zapustily i kořeny na Moravě, jsou především jeho dílem. Dr. Nosek byl vždycky pro nejužší spolupráci s Moravou a začal budovati organizaci lidových zemědělců v Čechách jako větev celostátní organisace lidových zemědělců. List této organisace „Lidový hospodář“ dosáhl velkého rozšíření a je redigován velmi důmyslně.

Než nejen na poli hospodářsko-finančním uplatnila se energická osobnost Noskova. Dr. Nosek už byl odchovancem katolických studentských spolků, byl úplně proniknut katolickými zásadami, katolicismus jeho byl osvícený a zásadní, takže srdce jeho nutkalo ho v době, kdy je nedostatek kněžstva a velká potřeba laického apoštolátu, ke Katolické akci. Dr. Nosek byl ctitelem sv. Františka z Assisi, svaté Kláry a její duchovní dcery blahoslavené Anežky České – proto založil Dílo blahoslavené Anežky, které nabylo značných pozemků v Praze – chystalo se ke stavbě chrámů na pražské periferii tak potřebných. Zúčastňoval se podniků katolické charity a vůbec všemožně podporoval akci o náboženskou obnovu v Čechách přes to, že to nebylo všude uznáváno.

Hluboce proniknut katolickou věrou, stoje sám vysoko mravně i intelektuálně, Dr. Nosek vzdaloval se jakékoli všední zábavy, vyhýbal se spíše společnosti, než ji vyhledával, a věnoval se ve dne v noci modlitbě, práci a studiu. Tím se do značné míry osamotil, takže měl více obdivovatelů než přátel, a způsobil si jistou nepřístupností také osobní nesnáze a obtíže, které vedly k tomu, že v poslední době strana v Čechách ho částečně odstavila. Dr. Nosek, i když ho to bolelo, nevyvozoval z toho žádných důsledků a pracoval snad tím obětavěji a nadšeněji, stoje věrně na posicích nejohroženějších. A pro to všecko: pro jeho odborné vzdělání a znalosti, neúmornou pracovitost a energii, šlechetnou obětavost až do krajnosti, zůstane Dr. Nosek snad delší dobu v naší straně a v našem poselství nenahraditelný, oplakáván dlouho všemi, kteří měli štěstí státi vedle něho blízko a znáti až do tajemných hlubin duši křesťanského rytíře, který hořel a čestně bojoval vždy jen pro pravdu a dobro, spravedlnost a právo.

Dva citáty ze „Života“ (tamtéž, str. 4)

Sv. Klement Hofbauer říkával: „Chce-li Bůh některý národ potrestati, dopustí, aby měl nehodnotné vůdce.“

Dr. Lueger, vídeňský starosta, chtěl vybudovat na periferii zpohanštělé Vídně nové kostely. Plán jeho se nezdařil. Proti Dr. Luegrovi pracovali nejvíce jeho vlastní lidé, kněží i laici. Závist a zášť rozhodovaly. Nebožtík Dr. Nosek chtěl udělati totéž. Plán jeho nebude dokončen, protože jsou tu stejné příčiny. Dělal to Dr. Nosek.

Čtěte a odebírejte revui „Život“, Praha II, Spálená ul. č. 15.

Ohlas šlechetného života a příkladné smrti Dr. Fr. Noska (č. 21, str. 3)

„Přehled“, ilustrovaný čtrnáctideník Svatováclavské ligy, píše o Dr. Noskovi, rozsáhle cituje z pohřební promluvy P. Dr. Urbana nad rakví zesnulého.

„Serafínský prapor“, věstník českých terciářů, přináší v 5. čísle vřelou vzpomínku svého spolubratra z pera Dr. Jana Urbana, duchovního rádce rodiny Noskovy. Zde jsou výňatky z tohoto dušezpytného článku: „Bratr František Lev Nosek byl mužem zcela mimořádným, takže nelze o něm mluviti ani souditi jako o jiných lidech. Jako se občas zjevují v jiných národech osobnosti, které zazáří jako světlo v temnotách, jako má Itálie v poslední době právníka Contarda Ferriniho, lékaře Dr. Necchi, technika Pierra Giorgio Frassatiho, tak i nám dal dobrý Bůh muže, který tím spíše vyniká nad jiné, že neměl podobných podmínek ve svém okolí a výchově, jako mají lidé v prostředí zcela katolickém a prosyceném duchovním životem a blízkostí mnoha světců.

Bratr František Lev Nosek nestal se tak dokonale duchovním mužem najednou. Nikterak neublížíme jeho památce, přiznáme-li, že v mladších letech měl mnohé rysy povahy, které kazily jeho práci i jeho duchovní život. Prudkost a netrpělivost v jednání s lidmi, kteří rychle nechápali jeho myšlenky, kteří se ochotně nepodrobovali jeho úsudkům, byla značná. Třebas vždy se snažil jíti přímou cestou Božích přikázání a byl v tom neúprosně důsledný, přece právě ve způsobu, jak to prováděl, bylo mnoho nedokonalého a příliš lidského. Nechtěl pochopiti, že jiní lidé mohou věděti, že se například nesmí používati různých nepravdivých tvrzení, a přece jich užívají, aniž by si to uvědomovali – nechápal, že mohou býti lidé, kteří hlásají křesťanský zákon, a přitom vlastně hledají vlastní čest a zisk, a že ani nejsou tak vinni, že se jim musí prominouti mnoho, ježto jsou prosyceni smýšlením mnoha podle jiných, aniž toho snad pozorují. Velice přísným byl na pomlouvače a ty, kteří zneužívali katolické víry pro své cíle. Ale ve všem tom právě nerozlišoval věc od způsobu a prudkostí v jednání poškodil někdy i věc samu. Ale to vše jsou maličkosti, jakých máme my daleko více a větších, které však právě proto bylo příliš viděti, že se silně odrážely od jeho vynikajících duchovních vlastností.

Dr. Nosek stále duchovně rostl a tento vzrůst bylo možno viditelně pozorovati od té doby, kdy vstoupil do Třetího řádu. Již předtím sice miloval svatého Františka a stálým studiem jeho ducha přetvářel svůj vnitřní život tak dalece podle něho, že vtiskl jeho smýšlení a jeho názor na život celé své osobnosti; ale od okamžiku vstupu do Třetího řádu rostl v duchovním životě souměrně a pravidelně od ctnosti ke ctnosti, a to do té míry, že v posledních letech byl rozhodnut dosíci bez odporu toho stupně dokonalosti, kolik bude od něho požádáno milostí Boží. A Pán Bůh si ho vychovával sám: Veliké proměny v jeho rodině a tím i hluboké rány do jeho srdce, když ztratil pro tento život svého synáčka a zakrátko i svou drahou ženu, sestru Annu Marii, byly jako rány sochařovy, které vytvářejí dokonalou sochu v podobu podle vzoru, jak si ji sochař přeje.

Duchovnost Dr. Noska byla po výtce františkánská, a to jej učinilo poslední dobou osobností, jež vyrostla nad průměr všeho okolí a dosáhla výše, která všem mužům věřícím jest vzorem. Ale výslovně pravím, za obyčejných okolností nedosažitelným. Nedostižitelným, protože bratr František Lev myslil stále nadpřirozeně. Nedovedl nikdy a v ničem zapomenouti dívati se na vše jen a jen v celém světle, do jakého jest postaveno lidstvo po Vykoupení, a proto ono světlo evangelia patřilo do všeho. Myslil stále pod zorným úhlem své touhy po dokonalosti, takže proto se chudě odíval, jen proto si žádal o požehnání ke svým jednotlivým podnikům a proto snášel nepravdy o své osobě i tam, kde již vládlo všeobecné přesvědčení, že jest nutno se brániti, dáti pravdě průchod. Přijal v poslední době dokonale úkol smíru, a jak smrt své manželky, tak i svou nemoc snášel vysloveně jako oběť smíru za hříchy národa, za kněze, za Apoštolát a za určité jednotlivce. Byl k Pánu Bohu jen vděčný. Neprosil ani v nemoci své ženy, ani ve své vlastní za zdraví

ani za smrt, vůbec si ničeho nežádal, nýbrž jen pokorně a důsledně děkoval za každou Boží pozornost. Bylo to právě na Květnou neděli, když jsem mu přinesl svaté přijímání teprve v půl jedenácté dopoledne. Po něm, když jsme se modlili a děkovali Spasiteli, pravil najednou: Důstojný otče, dnes je nejkrásnější neděle mého života. Viděl jsem ráno v Jeruzalémě mnoho poutníků, přicházeli ze severu, jihu, z daleka, nesli větve, mávali jimi a šli pak společně do Jeruzaléma. Důstojnosti, a nyní ještě Spasitel poslal svého sluhu, aby mi přinesl Jeho, živého; to moje tělo už jen sotva dýchá, ale ta duše, ta duše, ta je blažená, šťastná.

Nejsou tyto vlastnosti, nadpřirozeně stálé smýšlení, stálá touha po dokonalost a vděčnost – něčím zvlášť františkánským? A přitom ovšem teprve v posledních dnech života že mluvil, předtím nikdo nevěděl a nikdo netušil, jak tento muž stále myslí na sebezápor tam, kde by na to každý jiný zapomněl a kde by se řídil zcela jinými pohnutkami. Jak i v oborech zcela a zcela hmotných a pozemských nezapomíná na Boží pomoc, jak s ní věčně počítá a v ni živě věří. A proto ovem nemohli mu mnozí rozuměti, lépe řečeno, jen málo lidí mu dobře rozumělo.“

O člověku, který zabloudil do našeho století (Msgre Fr. Vaněk, tamtéž)

Čím více se zamýšlím nad životem zesnulého Dr. Fr. Noska, tím více se mi zdá, že tento Bohu i lidem milý člověk zabloudil do našeho století, ač patřil do jiného. Proto nebyl chápán, že předstihl dobu.

Řekl to nad rakví sám františkánský kazatel a měl pravdu. To nebyl student jako jiný student našeho století. Nejen studoval, ale látku pronikal do dna a před studiem se modlil. Nikdo ho neviděl kouřit, pít a bavit se. Každé slovo, každý krok svého mládí vážil na vážkách odpovědnosti a věčnosti.

Jako profesoři v kvalifikační tabulce nemohli najít dost vynikající známky, které zaslouží, tak také jeho představení neměli úředníka, který by ho předčil svědomitostí, pílí a přesností.

Chtěl rozsívat vzácné símě z katedry universitního profesora. Ale uprosili ho, aby šel zápasit na politické kolbiště. Ač tam postavil pomník nehynoucí ceny, přece byl šťastnější, když se mohl rozjeti a přednášeti se světelnými obrazy o sv. Františku, jeho lásce k Tvůrci a k jeho stvoření; o sv. Alžbětě Duryňské, jak snímala korunu královskou, kladla ji v kostele na zem před obrazem Toho, který nosil trnovou.

A v těchto vzorech se shlížel a stále byl nespokojen, že je jim tak málo podoben. Proto se denně prostíral pro něho stůl Páně, a na kolenou před svatostánkem nebyl řídkým hostem sám ani s oběma dětičkami po své straně jak s andělíčky; a když si je večer domů přivedl, předčítal jim životopisy svatých, než usnuly. To bylo zrcadlo, do kterého chtěl, aby se večer i ráno dívaly. Často si stěžoval jako sv. Filip Nerejský: Proč, ó Bože, tolik lásky hodný, chceš býti milován, když jsi nám dal jen jedno srdce, a k tomu ještě tak malé?

A tak láska k Bohu ho pudí dál a dál, výš a výš. Rád by ohniskem své lásky k Bohu celý svět zapálil. Proto je mu nejvíce líto zástupců, kteří na periferii Prahy nemají ani kostelů, ani kaple a žijí jako pohané. Kupuje pro ně pozemky a staví svatyně Boží na Spořilově, Strašnicích, Žižkově, Kobylisích, Letňanech, Troji, Kbelích aj.

A protože apoštol lásky napsal: Kdo říká, že miluje Boha, ale bližního nemiluje, je lhář, staví ještě sirotčince a útulky pro zestárlé ženy v Litomyšli, Nasavrkách, Kbelích, Hostomicích, Březnici, Dvorku, Přibyslavi, Jílovicích, zatímco jiní stavěli továrny, kasárny, věznice a biografy.

Jeho ruka je stále otevřená, aby zachmuřená čela hladila a ústa sytila, ale oči úzkostlivě se ohlížejí, aby ji nikdo nespatřil otevřenou. Bylo to po válce, nebylo chleba, nebylo čím zatopit v jednom lidumilném ústavě, když tu se zastavila fůra s uhlím před domem, zaplacená neznámým dárcem. Na vánoce a častěji jindy po několik let neznámá paní zazvonila večer, položila krabice potravin, láhve a několik větších bankovek a zmizela. Až ji jednou zastavili a přinutili, aby odhalila své jméno. Jsem „N...“ zašeptala (Štít 25. 4. t. r.).

Nedivte se, ji také, sirotka, si přivedl k oltáři u sv. Havla její ženich.

A když pochoval jediného svého synáčka Františka, bere si do rodiny hned sirotka, aby mu nyní nezbývalo a nemusel ukládati! Nikdo o takových skutcích nevěděl, nikdo to nedal do novin.

Naše doba plná frázovité demokracie staví čínskou zeď společenskou mezi bohatším a chudším. Jeho, ministra, jsem u nás zastihl v hotelu, jak s rodinou posadil za společný stůl šoféra a služku, a když bylo třeba, jim posloužil.

Nechápali ho. Nehodil se mezi ně. Byl jim příliš zbožný, příliš dobrý a málo politický. Neuznával, že politikaření není politika. A byl příliš spravedlivý. Nechtěl jmenovat v úřadě straníka, kdy by jinému ublížil. Nesliboval státnímu úřednictvu, co nebylo možno splnit, zatímco jiní, co jednoho dne slibovali, druhého dne hlasováním zmařili a ani se nezačervenali. Protekcionářství, intrikaření, záškodnictví oblečené v diplomacii se ho nedotklo. Nechtěli mu odpustit, že si dobře přečetl v Písmě sv.: Buď řeč vaše: ano, ano; ne, ne, co pak nadto více jest, od zlého jest (Mt 5,37). Že se nechtěl bavit duchamornými řečmi a do společnosti a do hospody chodit, to také ohrožovalo jeho politickou kariéru.

Byl docela takový fanatik, že před schůzí duchovenstva v Pelhřimově za dveřmi, než vstoupil, měl ruce sepjaté a modlil se za osvícení Duchem svatým (přicházející terciářka ho spatřila), nebo, ač nemocen, že jel přednášet o potřebě nového chrámu Páně, a tak si z náboženské horlivosti přinesl zárodek smrti.

A nejen po sobě nic nezanechal, ale ještě rozdal víc, než měl. To přece je příliš mnoho. Nebo že se vtíral do kanceláře peněžních velmožů s výčitkou: Na vašich milionech může lpít leckterá svízel nevinných, věnujte také něco na kostel, pro požehnání Boží!

A korunu všeho podivínství si na hlavu postavil, když on, ministr, si přál, aby byl po smrti oblečen v drsné řeholní roucho františkána s kapucí na hlavě! Udělal to už některý ministr na celém světě? Ani ne ve středověku!

Škoda dalších slov! Nehodil se ten snílek do našeho praktického, pokrokového století, zabloudil jen do něho!

Překážel. Tedy odešel.

Z evangelia sv. Jana 1, 8-12: On nebyl Světlem, nýbrž přišel, aby svědectví vydal o Světle. Bylo světlo pravé, které osvěcuje každého člověka, přicházejícího na tento svět. Na světě bylo, a svět povstal skrze ně, ale svět ho nepoznal. Do vlastního přišel, a svoji ho nepoznali…

Ministr a vrátný. Kytička na hrob (Josef Svoboda, tamtéž)

Když byl zesnulý p. poslanec Dr. František Nosek ministrem pošt a telegrafů, pozval Svaz katolických novinářů a dopisovatelů k prohlídce Radiožurnálu, strašnické vysílačky a meziměstské telefonní centrály na Žižkově. Byl jsem tenkrát také na této exkursi a budovu meziměstské centrály jsem opouštěl předposlední. Posledním byl pan ministr. U dveří stál vrátný. Držel dveře, aby účastníci, kterých bylo přes sto, mohli volně odcházeti. Pan ministr se ve dveřích zastavil, podal vrátnému ruku a se slovy „Děkuji vám, zaplať Pánbůh!“ loučil se s nejnižším podřízeným svého resortu.

Tak mně bylo tehdy nějak divně u srdce! Ministr a vrátný! Jaký to rozdíl ve společenském postavení obou!

Před Bohem jsme si všichni rovni: ministr i vrátný! Pod tímto zorným úhlem jeví se mi nyní tehdejší počin pana ministra samozřejmý a přece: v kolika případech něco podobného samozřejmostí není?!

Naše mládež: Mládež a Dr. Nosek (č. 21, str. 6)

Odešel nám učitel a otec… (Karel David, Hojanovice, p. Zahrádka u Ledče nad Sázavou)

Bolestným úderem ohromila mne zpráva, že Dr. Nosek zemřel. Hrdlo se mi do bolesti stáhlo a zatoužil jsem být sám, neb do očí tlačily se mi slzy… Padl jako bojovník, vojín Kristův… v době, kdy by bylo jej, jeho práce a jeho lásky tolik, tolik třeba… Jsem jen vesnický chlapec z řad katolické mládeže, ale cítím, že ztrácíme v něm přítele nejvěrnějšího, laskavého, do krajnosti obětavého učitele, že ztrácíme v něm otce.

Odešel nám učitel! Učil nás stavěti celé své životní podnikání na žulových základech víry, učil nás hleděti na všechno „sub specie aeternitatis“ očima věčnosti, učil nás křesťanskému hodnocení každé, i té zdánlivě nejposlednější práce, učil nás pravému hodnocení majetku. Tomu učí nás mnozí, ale on učil nás nejen slovem, ale i příkladem, celým svým životem, i svou smrtí nás učí.

Chtěl z nás mladých míti opravdové vojíny Kristovy, chtěl, abychom jeho Království šířili všude ve veřejném i soukromém životě, chtěl z nás míti především křesťany, opravdové, uvědomělé, živé, vzdělané, a sám svým životem ukazoval nám cestu uskutečňování.

Mám v poznámkách ze sociálně organizačního kursu SKM v N. Brodě r. 1931 jeho věty: „Základem spásy je bezvýhradné se oddání Boží vůli – nejsvětější poctou Bohu je plné odevzdání do Jeho vůle“ – jak dovedl je doložit životem!

Jeho láska k nám mladým byla bez sentimentality, byla i bez lichocení – on vychovával nás především k řádnému křesťanskému životu, pak ku práci. Tolik nám vždy imponoval jeho klidný věcný přednes, prostý všech frází a demagogie, podložený hlubokou vírou a zbožností. Pamatuji, jak řekli jsme si tehdy v N. Brodě s přítelem Filipem po jeho úchvatné přednášce o přítomnosti Krista Pána v Eucharistii, že po jeho přednášce dovede se člověk modlit celou duší. Jak působilo na nás, že přijímal s námi každodenně Tělo Páně, jak dojemně modlil s námi večerní modlitby. Dlouho jsem marně pátral po krásné večerní modlitbě, kterou se s námi tehdy modlil. Zněla: „Když záruku mi dříve podáš, shlédni – tu poslední má hodino se zvedni – až v noc se přiblížím, ó Ježíši – Eucharistie! – Na Srdci, které bije –, se v spánek pohřížím. – V blankytnu – ó, Ježíši – Eucharistie! – Na Srdci, které bije, já procitnu!“ Byla to báseň z Verdaguerovy knihy „Eucharistie“ pod názvem „Poslední hodina“. A věřím, že takovou byla poslední hodina pana Dr. Noska, že po pozemském utrpení procitl na Srdci Božím – a že bude za nás prositi.

Odešel nám učitel. Ukažme svým životem, že neučil nás nadarmo, že nadarmo neobětoval své zdraví, že učil nás dobře. Bratři a sestry, jeho památka nás zavazuje!

Jak nám píší mladí? Týž čtenář a dopisovatel v průvodním dopise k hořejšímu textu píše: Ač mluvil jsem s Dr. Noskem v životě jen několik vět, dal mi mnoho pro můj duchovní život, více snad než kterýkoli duchovní… Přijměte, pane redaktore, můj článek jako kytičku na jeho hrob od vesnického chlapce.

Malá vzpomínka na Dr. Fr. Noska (tamtéž) P. V. Laštovička, kněz – katecheta z obecné školy v Chotěboři, vzpomíná, jak r. 1920 na zemské konferenci Lidové strany v Praze se k němu přihlásil mladý politik Dr. Nosek, že ho kdysi před léty učil náboženství (Poznámka: rodák z Chrudimi a pak i student a maturant na gymnáziu v Chrudimi jako chlapec následoval otce respicienta finanční stráže na jeho štacích – tedy i do Chotěboře –, kde byl otec Dr. Noska i pohřben)…

Katecheta po zprávě o úmrtí Dr. Noska si vybavuje v mysli chlapce Noska, čiperného, nadaného, přirozeně veselého, a přece také vážného… zbožný a milý hoch. 4. června 1896 Františkův otec zemřel. Matka, zdrcená, žádala kněze o zaopatření manžela svátostmi… V bytě pacient seděl za stolem oblečen v parádní uniformě finančního komisaře. Tak přijímal sv. svátosti… V takovém náboženském ovzduší, v takové rodině vyrůstal syn. Nedivno, že byl tak věřícím mužem…

Chotěboř bude na Dr. Noska dlouho vzpomínat: častěji tu vystupoval na lidových schůzích, měl tu zásluhu na založení Hospodářského družstva a Lidové záložny i na zřízení střediska strany

v tamním „Panském domě. „Tu jeho nezlomnou víru a blahodárnou činnost kéž odmění Hospodin!“ končí dávný katecheta zesnulého.

Mládež a Dr. Nosek (tamtéž)

Dokladem naší opravdové lásky k Dr. Noskovi byla skvělá účast mládeže na jeho pohřbu…

Ze služebních důvodů jsem se pohřbu nemohl zúčastniti. Právě o velikonočním pondělí prohlížel jsem ročníky našeho milého „Dorostu“ a skoro v každém čísle viděl jsem jeho články, fotografie a viděl jeho jméno. Jak se mi zastesklo, když jsem si uvědomil, že právě v ten den má pohřeb. Nemohl jsem stále tomu uvěřiti.

… Byl nám mnohým učitelem, vychovatelem a rádcem. Neviděli jsme jej jinak než v kruhu mladých, jak s nimi debatuje. Měli jsme ho rádi mezi sebou a vždy jsme ho srdečně vítali. Jsme mu v mnohém zavázáni, hlavně za naše kolonie – exerciční domy, které budoval pro nás… Naší jedinou odměnou bude pokračování v jeho snahách podle jeho příkladných zásad a pokorného do vůle Boží vždy odevzdaného života. Dnes teprve mnozí chápou, co pro nás znamenal, a oceňují náležitě jeho zásluhy. Budeme se častěji vraceti k oněm článkům dosud napsaným o jeho životě a z nich se učiti.

Projevy soustrasti nad úmrtím poslance Dr. Fr. Noska (tamtéž) Mezi řadou formálních kondolencí státních a politických představitelů a institucí nechybí projev soustrasti Dr. Fatky, generálního ředitele pošt a telegrafů a ministra vnitra Černého. Presidium čsl. strany lidové k uctění památky zesnulého Dr. Fr. Noska věnovalo Svazu katolické charity 500 Kč a redakce „Lidového hospodáře“ složila místo věnce k dobročinným účelům Družin sv. Kláry v Praze 200 Kč. Zveřejněním došlo k odstartování laviny institucionálních i čistě osobních příspěvků s podobným určením, opět k uctění zemřelého.

Mimořádná valná hromada Ústřední záložny lidové uctívá památku svého prvního ředitele † Dr. Františka Noska (č. 22, str. 3)

V sobotu 11. května 1935 sešli se zástupci celé široké obce lidových záložen, aby uctili důstojným způsobem památku svého zakladatele a prvního ředitele. Na pódiu přednáškového sálu v háji palem a květin umístěno bylo poprsí zesnulého, krásné to dílo katolického sochaře mistra Čeňka Vosmíka. Tak měli delegáti dojem skutečné přítomnosti oblíbeného prvního funkcionáře v jejich středu.

Dr. Josef Novák, starosta a nejbližší spolupracovník zesnulého, promluvil o vzorném životě Dr. Noska a jeho příkladu: „Scházíme se poprvé bez pana doktora Noska. Víme však všichni, jak jeho odchod do lepších světů není provázen jako u jiných lidí drásavou bolestí, pláčem a beznadějí. To proto, že cítíme živě, že nás neopustil, že jeho duch a jeho vzor je stále mezi námi. Odešel člověk, který vynikal v katolickém táboře i jinde vysoko nad průměrem. V životě a smrti Dr. Noska odráží se mnohé ze života světců, za jejichž příkladem kráčel. Odešel prostý a chudý jako oni. Ale věříme pevně, že tak jak jejich dílo a jejich práce začala po jejich odchodu více žít, tak že my všichni a celý katolický tábor, rozněcován vzorem a příkladem tohoto věrného služebníka Božího, vydá nové květy křesťanské pracovitosti, obětavosti a lásky. Je pozoruhodno, že moderní doba má v katolické církvi mnoho vzorů a světců charity, utrpení, modlitby, nejsvětější svátosti oltářní, ale málo vzorů veřejného a politického života. Od dob Tomáše Mora, anglického ministerského předsedy v šestnáctém století, jehož svatořečení se nyní uskutečňuje.

Do politiky jde mnoho čistých lidí, ale málo se jich čistých vrací. Dr. Nosek to dokázal, jak shodně zjišťují i jeho odpůrci. Prozřetelnost ukazuje na takovém příkladu Dr. Noska, kde jest třeba skutečného prohloubení. Jeho zásada, aby každý čin i v politice a ve veřejném životě odpo-

vídal vnitřní pravdivosti, to bude nejvyšší naše směrnice pro veškerou další činnost, ať veřejnou, ať hospodářskou. Doktor Nosek, statečný, přímý a odvážný muž, mohl odevzdati svou duši Bohu se slovy básníka: Já k svému Bohu přec, jak voják jdu a poctivec.

Celé shromáždění v hlubokém dojmu povstává a památku slavného muže uctívá.

Jednomyslně usneseno na návrh z mnoha záložen, pořídit obraz Dr. Noska do všech úřadoven našich peněžních ústavů.

Po provedené doplňovací volbě zvolen byl za nového předsedu ředitelství Ústřední záložny lidové J.M. Dr. Josef Vlasák, generál a velmistr řádu křižovníků, význačná osobnost katolického, veřejného i hospodářského života, který Dr. Noskem opuštěnou kleč přejímá a ochotně se v čelo našeho snažení staví… Přečten je přípis předsedy výboru Msgre Fr. Vaňka, který vítá a doporučuje volbu tak významné osobnosti, jako jest J.M. pan velmistr, který jediný může nám nahradit představitele snah, které zde zesnulý zakladatel Dr. František Nosek uplatňoval. (Vedle článku je fotografie, portrét Dr. Josefa Vlasáka.)

Pro Škvrňany (tamtéž) Frant. Maria Horák popisuje neutěšenou duchovní situaci obce s 8 000 obyvateli a informuje o záměru postavit zde kostel zasvěcený sv. Antonínu z Padovy. Výzva ke sbírce na stavbu kostela je ukončena pietním uctěním památky zesnulého Dr. Fr. Noska, „který ve službě plzeňské periferie život si ukrátil“.

Chotěbořsko uctívá památku Dr. Fr. Noska (tamtéž, násl. str.) V neděli 12. května 1935 se v „Panském domě“ v Chotěboři – který Dr. Nosek zakoupil pro Lidové hospodářské družstvo – konala pietní vzpomínka na zesnulého. Mši sv. sloužil děkan P. Vincenc Laštovička, přes 200 organizovaných členů SKM přistoupilo ke sv. přijímání. Redaktor Dr. J. Krlín pak měl krásnou přednášku o Dr. Noskovi, po něm ředitel Nerad a další informovali o jeho činnosti. Bylo připomenuto, že Dr. Nosek měl rád Chotěboř a její lid, neboť zde zemřel a je pochován jeho otec.

Venkovský varhaník – duše kolatury (č. 23, posl. str.) František Lang, varhaník z Ml. Bříště u Humpolce, vzpomíná na návštěvu ministra Noska v Humpolci. Tehdy se mu svěřil se svým záměrem založit organizaci venkovských varhaníků. Dr. Nosek mu na to tehdy řekl: „Výborná myšlenka. Vždyť varhaník je duší celé kolatury, a jsou to lidé, na které se zapomnělo. Jen v této akci pokračujte, nechá se v tom vykonati mnoho.“ Pan Lang navštívil 85 farních úřadů v Čechách a na Moravě, ocenil obnovu mnohých chrámů a přínos Chrámového družstva v Pelhřimově založeného Msgre Fr. Vaňkem. K organizování bezplatných kursů pro varhaníky se mu už dostalo odezvy z 500 míst!

Valná hromada Družiny sv. Kláry (č. 25, posl. str.) Zesnulý Dr. Nosek vybudoval si vedle obrody hospodářských institucí našeho hnutí nejlepší památník v charitativním díle – Družině svaté Kláry. Bylo v našem časopise již vzpomenuto, že Družina svaté Kláry vybudovala několik domů pro staré, opuštěné lidi, že zřídila a vydržuje na pražské periferii velikou stanici laického apoštolátu sester III. řádu svatého Františka ve Kbelích u Prahy, kde ze staré stodoly vybudovala krásnou kapli v komunistické obci s 5 000 obyvateli. Doktor Nosek věnoval činnosti Družiny všechny volné okamžiky, aby toto dílo křesťanské lásky k bližnímu a nesmrtelným duším plnilo své poslání v míře co největší.

Teď je na jeho spolupracovnících, aby toto krásné dílo bylo dále vedeno v duchu zesnulého zakladatele a aby bylo podle možností ještě dále rozšiřováno.

Tímto úkolem zabývala se mimořádní valná hromada spolku svaté Kláry dne 14. května t. r. Po krátké vzpomínce na zesnulého Dr. Noska usneseno věrně jíti dále v šlépějích tohoto velkého křesťana všude, tedy i v Družině svaté Kláry, a přičiňovati se o uplatňování království Božího mezi strádajícími tělesně i duševně.

Novým předsedou Družiny svaté Kláry zvolen duchovní vůdce a přítel zesnulého Dr. Noska starosta Svazu Dr. Josef Novák. Řádná valná hromada bude se konati každoročně na svátek sv. Kláry 12. srpna.

K uctění památky † Dr. Fr. Noska věnovali (č. 26, posl. str.): seznam dárců – drobných i institucionálních. **Státní příjmy stále klesají (tamtéž)**: statistika daňových výnosů potvrzuje skepsi k návrhu rozpočtu vyjádřenou v posledním proslovu Dr. Noska v parlamentu: schodek veřejných rozpočtů je pětapůlkrát vyšší, než předpokládal ministr financí…

Dr. Nosek na úmrtním loži (č. 27, str. 3) 18. t. m. se sešel parlament. Místo, ve kterém sedával náš milý Dr. Nosek, je prázdné, a jen kytice růží vzpomíná tohoto vzácného zákonodárce. On v Pánu odpočívá na hřbitůvku poříčském. Přinášíme poslední snímek jeho lidské podoby (foto pod titulkem článku). Nebeský úsměv a klid zírá z jeho tváře. Zahleděl se příliš do království Božího, pro které pracoval celý život, a věříme, že z tohoto slzavého údolí odcházel rád. Říkával Dr. Urbanovi: Nezdráhám se zemříti – a my při pohledu na jeho posmrtný obrázek tomu věříme.

Františkánské roucho, v němž se dal pochovat, symbolizuje opravdovost jeho pozemského snažení a nám, kteří se ještě lopotíme na pozemské hroudě, nabádavě říká: Jdi a čiň podobně!

Snažme se, přátelé, abychom žili a umírali jako náš nezapomenutelný Dr. Fr. Nosek.

Radujte se! (Frant. Maria Horák, tamtéž, pod posmrtným snímkem Dr. Noska)

Jsou to slova apoštola sv. Pavla – o radosti v Pánu! Křesťanství nesmí být věrou svěšených hlav a zamračených tváří, ale má a musí být věrou radostných lidí, kteří dovedou a chtějí také radost dáti jiným, rozsévati ji všude.

S radostí je to něco zvláštního. Již dítě ji zná a plné touhy vztahuje ručky své ke všemu, co je jasné, pestré, lesklé a zářivé. Hvězdičky z nebe by chtělo, i jas slunce odrážející se ze stěny či podlahy. Květiny a hračky a tyto, čím pestřejší, tím lepší, jsou předmětem jeho touhy. A dosáhlo-li takové dítě toho, po čem dychtilo, pak jeho očka září obzvláštním leskem – a onen lesk vypravuje o tom, že v srdci dítěte se uhostila radost nad splněním tužby.

A tato touha po radosti, po všem, co se leskne a co přináší změnu v životní všednosti a co přináší zábavu, roste s člověkem. A čím větší a čím vážnější člověk je, tím více potřebuje radosti, té správné, hluboké, pravé radosti. Má-li v nás býti a zůstati síla a odvaha k životnímu boji i ku práci, pak občas musíme se ze srdce zaradovati. Kdo neví, co je radost, kdo se radovati nedovede, je chudák z nejchudších. A není málo takových lidí za našich dnů. I v nich je touha po radosti, ale oni stěží ještě vědí, co to radost je, poněvadž by jinak na bludných cestách nehledali tuto radost.

Jsou lidé, kteří se domnívají, že zlatem se dá koupiti radost nebo vkladními knížkami a akciemi, a neznají nic jiného než mamon a zase mamon a jedině shon po tomto mamonu. Postavili si oltář zlatého telete a klanějí se mu a obětují mu všecko, prostě všecko, co jen se obětovati dá – a aniž by si toho byli vědomi, obětují této modloslužbě i vlastní život a všechno jeho štěstí. V bohatství, ve vzrůstu číslic a majetku ubíhá jejich život. A bez pravé radosti ubíhají léta, Tvůrcem jim určená k pobytu na této zemi, a nic, pranic nesmí si vzíti s sebou, když duše jejich odletí…

A jsou zase jiní lidé, ti ve vědě hledají cestu k radosti. Den za dnem a často i noc za nocí obětují knihám, obětují studiu, svým plánům a myšlenkám, až mrtvá jejich díla udusí všechen živý cit v nich.

A jiní zase se domnívají, že radost k nim přilétne odkudsi z neznáma a čekají a čekají, a nedočkají se jí.

A zase jsou jiní, a ti se domnívají, že v hluku slavnosti a zábav najdou radost, v lidské, četné společnosti, a vnitřní prázdnota je jejich údělem. Tam, kde oni radost hledali, tam jí prostě není proto, poněvadž u takových slavností a zábav je doma neupřímnost, rozpustilost, závist a ješitnost, jen ne láska – a radost přece není ničím jiným než dítětem lásky. Jen v lásce a láskou a skrze lásku najdeme radost a žádným jiným způsobem! A žádnou jinou cestou.

Význam lidových úvěrních družstev (Václav Svoboda, č. 27, str. 6) Kvalitní odborně argumentující pojednání o lidovém peněžnictví, jeho principech a filosofii: „Pro úspěch družstva není směrodatným zisk, přebytek, ale souhrn služeb, kterými může prospět svému členstvu, a tyto pro ně vykonati: tj. poskytovati za nejlevnějších úrokových sazeb jednotlivé úvěry tím způsobem, že riziko ztráty je pokud možno co nejmenší.“

Marie a Marta (č. 28, str. 1) Praha očekává příjezd kardinála Jana Verdiera, arcibiskupa pařížského jako zástupce sv. Otce na Katolickém sjezdu. Očekává se kolem 100 tisíc účastníků a na organizaci celé akce se významně podílí členové Lidové strany – Katolická akce v ČR není příliš vybudována. Probudit náboženský život a povzbudit katolíky v zemi je hlavním cílem manifestace. Ale platí i obrácený vztah, politická aktivita ve prospěch lidu může přivést mnohé i k náboženství. Uveďme příklad: „Ve Kbelích měli v r. 1925 lidovci asi 5 hlasů. Dr. Nosek tu jménem Družiny sv. Kláry koupil objekt, vystavěl tu ze stodoly pěkný kostelíček a P. Dr. Urban tu založil terciářskou stanici. Užitek těchto podniků byl stonásobný. Lidé se vraceli do církve (asi 300 přestupů za rok) a o minulých volbách téměř sto katolíků volilo lidovou stranu, ač v místě není politická organizace, ani tu nebyla lidová politická schůze… Evangelijní podobenství o Marii a Martě lze vztáhnout na tyto aktivity: Ježíš jen varuje, aby zájem politický nepřevážil i zájem náboženský.“

K I. celostátnímu sjezdu katolíků (tamtéž, str. 2) Výňatky z textu: „Zemědělský lid je již od přirozenosti nábožensky založen… V posledních letech se však poměry na venkově změnily. Kapitalistický materialismus, podporovaný a hlásaný těmi, kteří se vydávají za vůdce a spasitele venkova, odvádí pomalu, ale jistě venkovský lid od statků duchovních. Je to tím hroznější, poněvadž to venkovský člověk často ani nepozoruje a mnohdy ani nechápe… Velkou vinu nesou také ti, kteří se hlásí ke katolicismu… ale nedávají dobrý příklad… metodami uplatňovanými v hospodářství, ba jsou někdy horší ostatních… Naše činnost musí směřovat k výchově lidí, jejichž vzorem mohl býti náš zemřelý poslanec Dr. Nosek, který svým jednáním, vpravdě křesťanským, si dovedl získat úctu i u protivníků. Tak musíme jednat také my, chceme-li docíliti úspěchů, a ne být obílenými hroby, o nichž řekl Kristus Pán, že jsou na povrchu pěkné, ale uvnitř plné nečistot.“

Náboženské umění při sjezdu katolíků (tamtéž) V levé kapli kláštera františkánů na Jungmannově náměstí zahájil výstavu náboženského umění (soch a obrazů) předseda Sjezdu J. E. Dr. J. J. Rückl. Prezentace děl Chrámového družstva v Pelhřimově se zúčastnil jeho předseda Msgre F. B. Vaněk. Výstava od 22. června do 7. července je bezplatná a má velký praktický význam pro účastníky Sjezdu: krásná díla českých mistrů směřují k uměleckým cílům, které mohou i v daleké budoucnosti každého uspokojit.

Potřeba vzdělání (č. 31, str. 3) Autor J. K. se při příležitosti tzv. „sociálních týdnů“, které právě probíhají v západofrancouzském Angere, zabývá otázkou významu vzdělávání pro jednotlivé stavy společnosti. Odkazuje při tom na list státního sekretáře sv. Stolce k tomuto tématu a vyzvedá potřebu spojení vzdělání s nadpřirozenou láskou k Bohu. Lidé, kteří mají vzdělání, a přitom své činy konají a měří pod zorným úhlem víry, pak „nehledí sobecky na své vlastní dobro, nýbrž na dobro všeobecné. Ti lidé konají opravdu vznešené dílo, stávají se dobrodinci společnosti“… Svatý Otec Pius XI. doporučuje Katolickou akci jako „lék k vyhojení těžkých nemocí současného lidstva; Katolická akce znamená přetváření prostředí v duchu Kristově“.

„Takovými musíme býti my, chceme-li býti apoštoly… Jednak musíme hledět co nejvíce proniknout učení Evangelia, jednak musíme hledět sestoupit co nejhlouběji ke světskému poznání stavovskému. – Vzpomeňme na přednášky velikého muže Dr. Františka Noska, jichž tolik vykonal. Bylo v nich vždycky obojí: Mluvil třeba o pojištění a nikdy se nespokojil s povrchností, vyčerpal úplně předmět. Ale vždycky jste zároveň ze všech jeho řečí vycítili nábožensko-mravní základ. A jestliže tento muž tak čistého života a tak ohromné práce tolik vykonal a též byl ve veliké úctě

i u největších nepřátel jeho programu, bylo to proto, že mnoho věděl a že žil podle příkazů Božích. V tom obojím se stává po své smrti nádherným příkladem nám všem. To byl jeho apoštolát.“

Jubilejní valná hromada Lidové záložny v Litomyšli (č. 34, posl. str.)... Přesídlení záložny do vlastních úřadoven v domě Družiny svaté Kláry na náměstí v Litomyšli oslaveno bude dne 28. září t. r., kdy za přítomnosti sezvaných hostí a zástupců ústředí posvěcen a zavěšen na čestném místě bude kříž.

Valná hromada Svazu hospodářských družstev (č. 38, str. 2) Konala se za účasti 93 delegátů zastupujících 117 členů s 644 podíly. Před provedením doplňovacích voleb vzpomenul starosta poslanec Dr. Novák odchodu na věčnost „nejlepšího našeho družstevního funkcionáře a pracovníka Dr. Noska.“ „Nad předsednickým stolem byla umístěna busta zesnulého poslance Dr. Fr. Noska. Přítomní jakoby jeho skutečnou přítomnost tušili a v jeho duchu vyznělo také celé jednání. Radost z vykonané práce, chuť do další, trpělivé odstraňování překážek a nesrovnalostí a nad vším služba, pokorná služba tomu, kdož nás na odpovědná místa družstevnictví našeho povolal.“

V čem vidí pokrok křesťan a v čem materialista? (č. 39, str. 6) Američan H. E. Fosdick vypočítal, že průměrný člověk měl před sto lety asi 72 potřeb, z nichž 16 považoval za nezbytné k životu, zatímco dnešní člověk má na 484 potřeb, z nichž za naprosto nezbytné považuje 94 potřeby. Zatímco tehdy obchodníci prodávali asi na dvě stě různých druhů zboží, dnes jich musí míti na 32 000. Socialistický tisk pokládá tuto věc za vymoženost a pokrok. Člověk prý stává se bohatším, může se plně vyžít, a socialismus musí se postarat o to, aby co nejširší vrstvy byly účastny tohoto „pokroku“.

My tomuto pokroku nerozumíme. Plný a hodnotný život nezáleží v tom, kolik druhů nacpeme do žaludku, kolik hadříků na sebe navlečeme, kolika zbytečnostmi naplníme se.

Ideál sv. Františka oprostiti se co nejvíce všech těchto malicherností lidských, které člověka zotročují, je to, co může přivést ozdravení. Nežijeme pro tento svět, pro břicho, žijeme pro nebe. Kolik nespokojenosti by zmizelo, kdyby lidé smýšleli a žili jako sv. František! Žij duchovním životem, ne tělesným, animálním – to je pravý pokrok hodný člověka.

Význam našeho družstevnictví v dnešní době – Dr. Josef Novák, starosta Svazu hospodářských družstev (č. 46, str. 1–2) Řeč na konferenci sdružení lidových absolventů hospodářských škol v Brně. Poslanec a koncepčně uvažující spolupracovník Dr. Noska rozvíjí vizi nového hospodářského řádu. Vymezuje se proti totalitám pravým (Německo, Itálie) i levým (Rusko), vládnutí se má opírat o konzultace a spolupráci se stavovskými organizacemi, komorami, sdruženími, svazy, odbory. Družstevnictví mezi nimi potřebuje najít své místo a hájit své zájmy. Zvláštní část proslovu je věnována mladým. „Vy mladí... musíte stavět positivně, ale nikdy ne negací. V družstevnictví je otevřený rajon pro všechny, kteří chtějí poctivě pracovat a drobnému člověku pomáhat... je to služba členům.“

Hospodářská akce – citace z „Rukověti křesťanské sociologie“ Dr. Bedřicha Vaška (tamtéž, str. 6) 1. Katolíci mají povinnost v životě společnosti uplatňovat se také hospodářsky. 2. Tím více je třeba této hospodářské činnosti katolíků, protože moderní hospodářský život je dnes ovládán principy nekřesťanskými, a proto zhoubnými. 3. Ve všech poctivých oborech hospodářského života se mají katolíci uplatniti. Kruh této povinnosti jde tím dále, čím přiměřenější schopnosti člověk pro to má. 4. Hospodářské činnosti se má katolík věnovat s láskou, s horlivou soustředěností ducha, s promýšlivostí; ale nemá v hospodářských statcích vidět nejvyšší cíl života.

Lidové záložny a svátky spořivosti (tamtéž) Na zasedání Poradního sboru Lidových záložen promluvil Msgre F. Vaněk; kvitoval rychlý růst vkladů v lidovém peněžnictví. „Vzpomněli jsme při tom, jakou radost by měl z těchto zpráv náš zesnulý zakladatel Dr. Fr. Nosek. Vzestup vkladů lidových záložen a stálé zdokonalování jejich záložen ské služby svědčí o tom, jaké zdravé a průbojné hnutí hospodářské vyvolal v život. Hnutí nesené hlavně celou řadou mladých pracovníků

hospodářských. Hnutí, které chce do budoucna budovati na těch nejmladších. Svědčí o tom úsilí, s jakým byla provedena myšlenka Msgre Fr. Vaňka, oblíbeného předsedy Poradního sboru lidových záložen, o zavedení dárkových vkladních knížek dětských, kterých bylo od počátku května tohoto roku vydáno již dvanáct tisíc... Dvanáct tisíc malých střádalů za půl roku je radostný zjev... svátky spořivosti pak novou metou pro další práci.“

Spořivost a píle základem blahobytu selských rodin v Holandsku (Jan Janoušek: poznámky k svátkům spořivosti) Jeden z oněch mladých následovníků Dr. Noska píše o zkušenostech ze svého pobytu v Holandsku. Katolíci tu jako ve všech oborech mají i v peněžnictví samostatné peněžní ústavy a jejich ústředí přičleněné ke Svazu katolických zemědělců a zahradníků... I u nás máme již Ústřední záložnu lidovou s 85 místními záložnami a 330 kampeličkových záložen se vklady obojích ve výši 355 milionů Kč.

Jan Janoušek: Braňte vylidňování venkova (tamtéž, č. 46) Dlouholetý tajemník SKM nastiňuje svou představu, jak by šlo podpořit osamostatňování mladých rolníků. Stát by k tomu měl zřídit zvláštní fond k poskytování zápůjček pro mladé. Státní statky by byly rozparcelovány na menší výměry 8, 10, 15 a 20 ha a prostřednictvím společnosti veřejnoprávního charakteru nabízeny mladým zájemcům a ti by byli osvobození od daně z převodu nemovitostí...

Družstevní den v Litomyšli (č. 47, str. 2) Družstevní den se zde slavil na Slavnost Krista Krále. Msgre Fr. Vaněk (spolu s Dr. Jos. Novákem), hlavní host Ústředí, posvětil kříž a zavěsil ho nad portrét Dr. Fr. Noska do čela úřadovny. Kristus Král nechť opravdu vládne všemu podnikání záložny!

Naše mladá generace (č. 49, str. 1) 16. listopadu 1935 přijeli do Spálené ulice mladí čtenáři a dopisovatelé „Lidového hospodáře“, aby se radili s jeho redaktory, jak dál týdeník vést a zdokonalovat. Návrhy jen pršely. Ze všech vyznívala láska k listu, touha sloužit poctivě našemu družstevnímu ideálu a novému spravedlivému hospodářskému řádu. Poctivě a věcně, jak nás k tomu nabádal zesnulý Dr. Nosek – to byl tenor všech účastníků. Starší účastníci konstatovali, že „Lidový hospodář“ obnovil tradici oblíbeného „Lidu“.

„Bez dopisovatelů by list ztratil bezprostřední aktuálnost, stal by se koženým a nečetl by se.“

Msgre Vaněk podruhé letos ve východních Čechách (tamtéž, str. 6) Odpoledne 10. listopadu 1935 se v Litomyšli konala schůze přátel Družiny svaté Kláry. Msgre Vaněk tu promluvil překrásně o praktické lásce k bližnímu a o křesťanské charitě a o nejmilejším díle zemřelého Dr. Fr. Noska, o Družině svaté Kláry. „Sdělil, že se mnoho kněží i laiků modlí za to, aby zesnulý Dr. Nosek povýšen byl v brzku do řádu blahoslavených a světců. Zpráva tato zanechala u všech přítomných nejhlubší dojem.“

Před novými úkoly (č. 52, str. 1) Poslanec Dr. Josef Novák píše: „Probírám se pozůstalostí Dr. Františka Noska. Byli jsme věrnými druhy od roku 1906, kdy jsme se poprvé setkali v katolickém studentském spolku a rozpravou o sociálním pojišťování určili jsme si směr života. Dr. Nosek měl úžasnou intuici. Viděl budoucí vývoj na hony před ostatními, a proto nebyl hned chápán... V jeho spisech nalezl jsem přesně vypracovaný plán reorganizace naší čsl. strany lidové.“ Dr. Novák je přesvědčen, že plán Dr. Noska, vypracovaný před dvěma roky, je zralý k realizaci, doba pokročila. Jde v něm hlavně o to, aby delegování do funkcí lépe odpovídalo potřebám strany a doby, a to ve směru stavovského zastoupení. Kolik kde zaplatí daně strany, nemůže být dobrým řešením. Jednotnost ve straně musí být také dokumentována jednotnou organizační formou.

Měníme systém vládnutí (tamtéž, str. 2) Poslanec Dr. Josef Novák v koncepční úvaze argumentuje potřebou vzniku a fungování stavovských komor a svazů, neboť dosavadní formy demokracie nestačí na komplikovaný hospodářský život. Tyto nové formy nemají znamenat „stavovský stát“, musejí mít demokratickou podobu, aby občanstvo v nich mělo stále větší vliv, aby organisa-

ce takových autonomních sborů lidí stejné práce mohly komunikovat s orgány státu. Je tu šance na lepší vzájemnou informovanost a dosažení větší harmonie.

Dr. Nosek a vylidňování venkova (tamtéž, str. 3) I z lidového tábora se ozývaly hlasy, že Dr. Nosek byl blázen. Ano, blázen pro Boha, jako všichni světci. Dopisovatel St. Lněnička argumentuje, že příklady ze života svatých, které ve svých politických i hospodářských projevech Dr. Nosek užíval, padly u mnohých posluchačů na úrodnou půdu, pod dojmem Noskovy řeči se mnozí mladí životně rozhodovali. Také proto, aby na venkově a při rolnické práci setrvali. „Bylo by dobře, aby ti, kdož Dr. Noska znali, stavěli věčné vzory práce a dokonalosti proti vzorům mravní laxnosti, panovačnosti, hrabivosti a nenasytnosti."

O uplatnění křesťanských zásad v řízeném hospodářství (tamtéž, rubrika „Družstevní zprávy") Svaz lidových zemědělců v Čechách a Svaz hospodářských družstev čsl. uskuteční pracovní sjezd 21. a 22. prosince 1935 (Spálená 15). Duchovní konference v sobotu odpoledne: promluva Dr. Jana Urbana OFM, poté příležitost ke sv. zpovědi. V neděli se začíná mší sv. v kostele Nejsvětější Trojice, poté vlastní přednášky a debata. Témata boj o zemědělskou komoru a o poslání Svazu.

Odkaz JUDr. Františka Noska po smrti: Lidový hospodář 1936–40

1936

Prací na poli družstevním k sblížení politickému (č. 2, str. 1) Zpráva ještě z prosince minulého roku. Pokus o politické sblížení hodnotově blízkých českých, moravských, slovenských i německy mluvících politických stran do bloku „srdcí a práce". S odvoláním na Katolický sjezd a s podporou citace Alfréda Fukse posl. Šamalík činí ve Spálené ulici tento pokus, jak společná družstevní a svépomocná myšlenka může být základem pro politické spojenectví – proti hrozbám ze strany nacistické ideologie.

Vánoce sv. Františka z Assisi (č. 2, str. 2) Jde o vzpomínku na Dr. Františka Noska –františkána, který „první vánoce neprožívá mezi námi". Vánoce v Grecciu!

Přání i posl. Dr. Noskovi (č. 3, str. 2) Ze Slovenska přišlo do Spálené ulice vánoční a novoroční přání zemřelému: někdejšímu ministrovi pošt tím projevila svou vděčnost „poštovní akcesistka"): nedolehlo k ní, že Dr. Nosek zemřel, vděčnost však smrti nezná.

Do katolických rodin obraz Dr. Noska (tamtéž) Družina Svaté Kláry sídlící rovně ve Spálené 15 činí inzertní nabídku čtenářům.

Následuje připomenutí knihy, jejíž autor Williams se věnuje životu prvotní církve a poukazuje na to, že již učedníci Ježíšovi měli zažitou zkušenost z tehdejší Palestiny ve sdružování se ke společné práci jako rybáři. Zmrtvýchvstalý Ježíš je tak postaven na piedestal i družstevní myšlenky.

Nový sedlák (redakční úvodník), (č. 5, str. 1) Dr. Noskovi je přičítána zásluha za proměnu životních hodnot nové generace soukromě hospodařících rolníků: sedlák – družstevník si uvědomuje sílu spolupráce, solidarity, vzájemnosti, vzdělávání. Jde o překonání úzké individualistické mentality dřívějších sedláků, nevraživě pohlížejících na úspěchy souseda, a vytvářející sociální

přehrady. Jde o aktivizaci ve veřejném životě, o přihlášení se k účasti i na politice. Jde o zrod nových vůdčích osobností na venkově. Jde o proměnu katolické vesnice. „Jak by se radoval zesnulý Dr. Nosek z této změny. Tak on tomu učil. Tak to od mladého křesťanského rolnictva žádal. K tomu novému nazírání vedl. Nový katolický sedlák – toť nejvyšší dílo velikého českého Terciáře."

Veřejná práce ve světle víry (Jožka Zálesák), (č. 5, str. 1) Sloupek na titulní straně: Mladý účastník exercicií má před sebou nové číslo časopisu SKM Dorost a je pln radosti nad touto duchovní událostí. Mládež vychovaná ve věčných pravdách a v úctě k Eucharistii jistě nezklame. „Mnozí snad řeknou, že exercicie a veřejný život nemají nic společného a že nelze je stavět vedle sebe. Chybí nám duchovní náplň života. Chápeme práci ve veřejném životě jako věci čistě vnější, bez nějaké vnitřní spojitosti." Autor se raduje ze zprávy, že na poutním místě Křemešník byl zakoupen dům pro konání duchovních cvičení. Vyzývá všechny čtenáře k podpoře „Matice Křemešnické", která si klade za cíl toto středisko po přípravu mladých vybudovat. Nejde o nic menšího než o mravní obrodu národa. O vrácení Krista bloudícímu lidstvu, jeho pokoj, lásku a mír. „To se nám podaří jen tehdy, budeme-li duchovně čistí, poctiví a spravedliví. Nesmíme se vyčerpávat ve vnější činnosti a zapomínat, že tato musí prýštit z vnitřního náboženského života. Musíme žít duchovním životem a všechnu práci v rodině, v obci, ve společnosti, v životě veřejném, vše musíme chápat a konat se stálým pohledem na Boha a jeho věčné zákony, a nic nesmíme od nich oddělovat. Čím budeme ctnostnější a dokonalejší v životě duchovním, tím svědomitější budeme i v životě veřejném.

Máme krásný vzor v našem zemřelém ministru Fr. Noskovi, který pracoval skrytě, nenáročně, poctivě, ne pro svou slávu a prospěch, ale všechnu svou práci podřídil zákonům Božím. Práci veřejnou chápal jako apoštolát – službu potřebnou lidem, jako službu národu a státu. Veškerou svou práci konal pod zorným úhlem věčnosti.

Tak i my, jeho žáci a stoupenci, musíme jít za jeho příkladem. Náš život musí prosvítit a posvěcovat i práci veřejnou. Mnozí nahlíží na práci veřejnou jako na řemeslo a soudí, že ve veřejné práci je ledacos dovoleno, co v soukromém životě by se zdálo jako nečestné, že v politice je to přípustné. Tak však nepohlížíme na práci veřejnou my katolíci. Naší devizou musí býti poctivost, spravedlnost a pravda musí vládnout i v životě veřejném. Není jiné mravouky pro život soukromý a jiné mravouky pro život veřejný… Musíme i ve veřejném životě jednati čestně, poctivě, neslibovat, co nemůžeme splnit, nehledat ve veřejném životě svou slávu, nedat na vnější úspěchy, ale ve všem hledat větší čest a slávu Boží. A mít na mysli prospěch celku, prospěch a dobro národa. Našemu slovu nesmí býti cizí slovo „obět'".

Mnohdy naše práce skončí nezdarem, tu však nesmíme věšeti hlavu a skládati ruce v klín, ale musíme hledati síly a energii k další práci v exerciciích a v Eucharistii. Kristus musí být naším vůdcem: Cesta – Pravda – a Život."

(Poznámka: Jazyk a duchovní úroveň textu vedou k domněnce, že podpis je literární pseudonym, že autorem je děkan pelhřimovský a přítel Dr. Noska František Vaněk. Asi nechtěl přímo horovat pro Matici Křemešnickou, která jistě vznikla z jeho iniciativy.)

Poslední přednáška Dr. Frant. Noska (č. 7, str. 1) Burzovní rada a přítel Chudáček (podle značky) vzpomíná s ročním odstupem na setkání se zemřelým při jeho cestě do Plzně-Doudlevce. Dojímá ho, s jakým přemáháním již špatného zdravotního stavu Dr. Nosek absolvoval tuto poslední přednáškovou cestu.

Nejmilejší dílo Dr. Noska (č. 16, str. 1) Ředitel Karel Nepraš píše k ročnímu úmrtí Dr. Noska. Fotografie ještě z jeho pohřbu: výkrop provádí velmistr křižovníků Vlasák a františkán Dr. Jan Ev. Urban. Jde o „Družinu svaté Kláry". Tu Nosek založil 19. listopadu 1928 k františkánskému výročí a shromáždil zde řadu spolupracovníků na poli charity. V posledních letech Družině věnoval nejvíce své péče a lásky. K založení došlo ve Spálené 15 v Praze, v sídle Svazu, ale praktická podo-

ba díla se projevila až po zakoupení tří domů (č. p. 395, 396, 508) v Litomyšli, a v nich – za spolupráce s místním farním kaplanem Dr. Josefem Důrkem a sestrami Boromejkami – vznikl domov pro staré a opuštěné lidi. Tamní „Domov sv. Kláry" záhy po založení nestačil zájemcům. Dr. Nosek se osobně účastnil projednávání přihlášek s postiženými lidmi, měl pro ně slova útěchy a povzbuzení v jejich útrapách. Sotva se rozběhl domov v Litomyšli, došlo k založení dalšího Domu v Březnici (ve spolupráci s děkanem P. Dudou). Díky štědrému daru nejmenovaného církevního hodnostáře mohl být zakoupen zámek v Nasavrkách a upraven na působiště Laického apoštolátu sv. Františka. Další podobné působiště pro Laický apoštolát se podařilo zřídit v Hostomicích pod Brdy, díky spolupráci s P. Chlumským, se kterým Dr. Noska spojovala i spolupráce pro SKM. K návštěvám těchto zařízení využíval Dr. Nosek svých vzácných volných chvil, a považoval je za ty nejšťastnější; do Hostomic jezdíval i se svou rodinou. Domek s dvorkem a zahradou slouží sestrám Apoštolátu dosud (1936).

Mimořádnou zásluhu si Dr. Nosek a jeho Spolek sv. Kláry získal v Kbelích u Prahy, kde nebyl ani kostel (tehdy zde žilo 5 tisíc obyvatel – nejbližší kostely byly ve Vinoři a na Proseku). Těch věřících bylo asi 10. Za pomoci záložny „Velehrad" z Prahy se podařilo koupit a předělat stodolu uprostřed obce na kapli se zahradou a hřištěm a v domku vedle sídlo Apoštolátu III. řádu a mateřskou školku s dětskou besídkou. S přičiněním P. Jana Ev. Urbana OFM – za jehož duchovním vedením lze tušit všechny tyto aktivity Dr. Noska, se zde začaly konat pravidelné nedělní bohoslužby a kaple byla vybavena vším potřebným pro liturgii. Došlo k duchovní obnově celé obce, sanací manželství, křtům. Četné účasti na bohoslužbách; dokonce i z řad vojáků z blízkého letiště.

Pietním aktem Dr. Noska a Družiny sv. Kláry došlo k obnovení kaple sv. Kláry v Troji. Třešňovka s kaplí byla na 50 let státem propůjčena Družině, zachráněna před zchátráním (nová střecha, nová věž, nová okna). Neděli co neděli zde slouží mše sv. františkáni a obyvatelé Troje jsou Dr. Noskovi vděční za tuto možnost, jakož i služby sester III. řádu. Bylo vysloveno mnoho pochybností o těchto aktivitách Dr. Noska, ale dnes, po jeho smrti, zařízení slouží a jsou příslibem i pro budoucnost.

Příklad života (Biskup Dr. Šimon Bárta), (č. 16, str. 1) Ve sloupku na titulní straně čísla připomínajícího výročí úmrtí Dr. Noska píše biskup své „laudatio" na zemřelého. Motto v úvodu (od Boř. Benetky) je oslovující: „Smrt Dr. Františka Noska otevřela nám dosud uzavřenou knihu jeho života." V té knize Noskova života čte biskup „příklad k následování". Politik, který sloužil jako služebník Boží, ne pro svou slávu před lidmi. Politik, který byl i vzorem jako manžel a otec rodiny, a to v krátkých časech rodinného štěstí, stejně jako v nesení křížů, které na jeho rodinu dopadly, v předčasné smrti jeho synka i v bolestném umírání jeho ženy. Biskup oceňuje velikost této vzácné ženy, šlechetnost její duše. (V jeho chvále lze číst platnost moudrého výroku, že za každým velikým mužem stojí veliká žena.)

Hrst výroků o Dr. Noskovi (č. 16, str. 3) „Dr. Nosek patřil k nejsvědomitějším poslancům a patřil k onomu nepříliš četnému výboru v Parlamentu, kteří k činnosti zákonodárné měli plnou kvalifikaci" (posl. Fr. Světlík).

- „Smrt Noskova, třebaže byla těžkou ztrátou pro jeho díla i pro jeho přátele, přece vykonala mnoho dobrého, kdyby v duši každého, kdo ho znali, nebo alespoň viděli a slyšeli o jeho díle, kdyby v duši všech těch lidí se zachytila aspoň jiskérka z toho plamene, kterým plápolalo jeho srdce. Potom by mezi námi vymizelo mnoho zla, mnoho sobectví, a na jejich místě by se usídlila ona láska, která udivovala; ale přece málo lidí nadchla k následování" (Boř. Benetka).
- „Dr. Noska charakterizuje: málo slov, mnoho činů. Spolehlivost a věrnost. Pracovitost a skromnost. Zbožnost a vlastenectví. Pozbyli jsme v něm vzácného člověka, vzorného politika, nepřekonatelného katolíka" (posl. Dr. Mayr-Harting).

- „Dr. Nosek dával vždy svou práci do služeb vyšších, nadzemských, Dr. Nosek zachraňoval čestnost doby. V době všeobecného úpadku morálky zůstal čistý jak sluneční paprsek" (Msgre Fr. Vaněk).

Jak Dr. Nosek před dvaceti lety řešil sociální otázku (č. 16, str. 4) Uprostřed války pořádala Česká liga akademická cyklus přednášek o sociální otázce. Užaslým studentům rozvíjel tu senior (poznámka: promoval r. 1910, tedy 6 let předtím) Dr. Nosek problémy, o nichž slyšeli poprvé v životě. Jeden z tehdejších posluchačů listuje ve svých zápiscích z té doby a obdivuje, s jakou jasnozřivostí Dr. Nosek už tehdy viděl do těchto problémů. Teprve nyní, po vydání papežských encyklik, je mnohým z nás zřejmé, že on měl o nich jasno už tehdy. Nosek používal historické metody a charakterizoval jednotlivé stupně vývoje od otroctví, feudální reglementace na křesťanských základech až k soudobému liberalismu. Poučení z historie dovedl aplikovat na problémy, které sužují hospodářství dodnes a vedou k sociálním nesvárům. Škoda, že tu Dr. Nosek nemohl mezi námi pobýt dalších dvacet let, kolik dobra mohlo vzejít z jeho veřejného působení.

Růst osobnosti Dr. Františka Noska (J. K.), (č. 16, str. 5) Základem, z něhož vyrůstala Noskova osobnost, je hluboká víra. To si musíme nejdříve uvědomit, chceme-li pochopit jeho dílo a jeho charakter. Nebyla to víra jen citová, nýbrž opravdu uvědomělá, zdůrazňovaná a posilovaná ustavičným studiem, a právě proto přinášela takové krásné ovoce. Zbožnost, jak si ji přinášel ze svého domova do studií a do života, pudila jinocha toužícího po poznání co nejširším, proniknout co nejdříve ku podstatě věčné pravdy... proto bral do rukou duchovní a apologetické knihy, hroužil se do rozjímání, a není ani divu, že nebezpečí mladých let lehce zažehnal.

Když Dr. Nosek po vyčerpávající práci v parlamentě a po vysilujících přednáškách přicházel do svého domova, byla to zase duchovní díla, z nichž čerpal novou sílu. Poněvadž byl opravdový, nespokojil se ani v této věci polovičatostí, a každý, kdo ho slyšel mluvit, byl hned udiven hlubokými znalostmi teologickými a filosofickými. Ve svých sociálních a hospodářských řečech, ve svých polemikách, v projevech při různých příležitostech, prostě nikdy nezapomínal na základ náboženský. Byla v tom jednota života a myšlení, tak charakteristická pro celou jeho osobnost.

Víra dává člověku dvě neocenitelné vlastnosti. Čím je víra hlubší a opravdovější, tím jsou ty vlastnosti křesťanštější. První z nich je mravní, druhou je zostřený pohled na věci pod zorným úhlem věčných a neměnitelných zásad, na kterém buduje stavbu, jíž je život. Víra učí ještě i něčemu jinému, totiž milosrdenství, a víra je základem, ze kterého vyrůstá láska... Dr. Nosek vroucně věřil. I vroucně miloval... Nejde jen o lásku k chudým, nýbrž o lásku ke každému člověku vůbec. I v tom jeho stereotypu: „Račte dobrotivě uvážit"... je láska, milosrdenství, trpělivost... v trpělivém snášení příkoří jeho láska mohutněla.

Jeho jméno bral vážně, jako povinnost, jako pouto spojující křesťana s jeho jménem. František z Assisi byl jeho patron, ten, který se nejvíce připodobňoval Kristu. Dr. Nosek, který měl důvěrný vztah ke svému patronu a který byl františkánským terciářem, napodoboval svého patrona v lásce. Nebylo to povrchní, byla v tom i jednota jednání a myšlení... ctil sv. Alžbětu Duryňskou, blahoslavenou Anežku... láska se obětovala v činy... Muž, který všecko rozdal, který s úsměvem, vlídným slovem a pohlazením dával chudým podporu jako duchovní a duševní stravu myšlenky lidem na přednáškách, v kursech... to chtěl a to činil. Ti, kteří to proto dělali, že si byli vědomi výsostné pravdy, že na dvou základech lásky k Bohu a lásky k bližnímu stojí evangelium, musí na nich stát život každého opravdového křesťana.

Středem života věřícího musí být oltář, středem života Dr. Noska byl skutečně oltář. Naše jednání je proto často málo plodné, protože se mu nedostává posvěcení oltáře. Dr. Nosek miloval chrám Páně, miloval mši svatou a živil se eucharistickým chlebem. Dr. Šimon Bárta, biskup českobudějovický, o něm řekl: „Prozřetelnost, která řídí osudy jednotlivců a národů, chtěla nám v zemřelém před oči postavit vzor katolického pracovníka, politika na vinici Páně. Byl v Pánu

zemřelý Dr. Nosek vpravdě ozdobou a vzorem lidového poselstva v našem Národním shromáždění. Byl vzorným příkladem, jak máme pracovati pro růst Království Kristova v našem národě.“ Dr. Jan Ev. Urban, který byl jeho zpovědníkem v posledních letech života, byl nucen nad jeho hrobem vyznat, že v něm odešel ze světa člověk, osobnost veliké výšky a služebník všech, a to velikou láskou.

Noskova práce na pražské periferii (č. 16, tamtéž) Fotografie kaple v Troji jako ilustrace z děl Dr. Noska na pražských předměstích. Kromě této kaple a díla ve Kbelích (viz již publ. článek), se Dr. Nosek zapsal nezapomenutelně stavbou kostela bl. Anežky na Spořilově. Spolek Dílo blahoslavené Anežky, který založil, se zasloužil díky Noskovým iniciativám dále o zakoupení pozemků na stavby dalších kostelů: v Kobylisích, na Žižkově, v Hrdlořezích a Strašnicích. K areálu saleziánů v Kobylisích s kostelem sv. Terezičky byl Dr. Nosek inspirován ve Španělsku, kde viděl vzdělávací centrum jezuitů pro mladé. Článek vyvrací pověsti, že pozemek zde byl darován. „Dílo“ jej splácelo i s úroky Moravské bance, která za veliký pozemek zaplatila téměř půl milionu korun. Šlo pouze o slevu na ceně vůči obvyklým cenám, po dohodě s majitelem statkářem Ženíškem, a to díky koupi pozemku jako celku. Realizace této výstavby podobně jako několika dalších se už iniciátor akvizic pozemků nedožil.

Družstevní zprávy: Noskův odkaz, Dědictví Dr. Fr. Noska (Jos. Chudáček), (č. 16, str. 4) Jménem lidového peněžnictví autor vděčně vzpomíná zemřelého a vyzvedá jeho zásady pro vedení založen. Zejména pak to, že část zisku má být věnována našemu milému Bohu – charitě. Také mírný úrok pro dlužníky a jistota pro vkladatele, že o své úspory nepřijdou, byly a zůstanou hodnotami odkázanými Dr. Noskem lidovým záložnám. V těžkých časech je životní vzor zemřelého tím nejlepším odkazem.

Rada Plodinové burzy Josef Chudáček píše přímo o dědictví Dr. Noska. Jde o dědictví duchovní, neboť jinak je všeobecně známo, že Dr. Nosek zemřel zcela chudý, bez jakýkoliv pozemských statků. Toto dědictví však den ode dne stoupá. Pravda, je mnoho těch, kdo se s Dr. Noskem stýkali, a řada z nich může dosvědčit, že až do smrti bude na ně tento styk blahodárně působit, nejen na jejich smýšlení, ale i na jejich konání. Ale mnoho je těch, kdo se za života s Dr. Noskem nikdy nesetkali, a mnoho bude těch, kteří po nás přijdou, aniž by ho živého viděli a slyšeli. A připomíná mi na mysl, že jest povinností nás, kteří jsme s ním spolupracovali, zachovati pokolení nynějšímu i budoucímu, to velké duchovní dědictví, jež nám Dr. Nosek zanechal. Sta a tisíce lidí bude tím přiváděno k Bohu a k lásce k bližnímu.

Autor navrhuje, aby všechny podniky, na jejichž zrodu a vedení se Dr. Nosek podílel, založily sdružení pod názvem „Dědictví Dr. Františka Noska“. Je to tak správné, protože on viděl v družstevnictví naplnění křesťanské lásky k bližnímu… Toto dědictví se má stát majetkem nejen zakládacích institucí, ale majetkem přístupným všem, nynějším i budoucím.

To si představuje takto: Především jde o to, abychom pokud možno podrobně poznali život Dr. Noska po všech stránkách. Vždyť i nám, kteří jsme s ním spolupracovali, mohlo mnoho z jeho života uniknout. Čerpat z tohoto životopisu by samo o sobě bylo málo. Jde o to, proměňovat myšlenky Dr. Noska ve skutek, když on sám to nemohl dokončit, jsa Bohem uprostřed práce odvolán… V tomto díle mají pracovat především ti, kdož se na realizaci družstevní myšlenky podílejí. Řekněme si upřímně a otevřeně, protože kdyby ti, kdo mají vést družstva a celý družstevní život, opustili družstevní křesťanské zásady Noskovy, pak jejich činnost, i kdyby byla provázena zářivými vnějšími úspěchy, nemá před Bohem žádné ceny.

Dr. Nosek chápal práci v družstevnictví jako službu Bohu a z příkazu božího jako službu křesťanské lásky k bližnímu. Musíme tudíž viděti i v tomto dnešním družstevním lopotění, kdy již tělo a duch těmito starostmi umdlévá, službu boží, a tím se v těchto nesnázích síliti. Dr. Nosek vždy usiloval o dokonalou znalost věci a v tom nelitoval ani námahy, ani peněz.

A konečně další známkou jeho činnosti byla obětavost až k sebeobětování. A tím je dán program „Dědictví Dr. Fr. Noska“. Především bude nutno dbát na náboženskou výchovu a dokonalý život podle náboženství všech těch, kdo v družstevnictví pracují. Jak činovníků družstevních, tak úřednictva… Takoví družstevníci budou působit blahodárně na všechny, s nimiž se v životě hospodářském i veřejném setkají. A i to bude plod „Dědictví“.

Dr. Nosek vždy dbal o to, aby družstevnictví a všemu tomu, co s tím souvisí, dokonale rozuměl. Odborné vzdělávání všech… toť další úkol „Dědictví“. Mezi úřednictvem i mezi družstevníky máme mnoho těch, kteří se studiem, vlastním vzděláváním, kursy dopracovali značných vědomostí a kteří prací v hnutí získali cenné zkušenosti. Dr. Nosek se vždy rád podělil o to, co věděl a znal, a je nám tak vzorem i v tomto ohledu: jak využívat všeho toho, co jednotliví členové znají a čím disponují k prospěchu všech. Ale nám půjde o to, abychom získávali i nové znalosti a zkušenosti a zřídili k tomu účelu při „Dědictví“ studijní ústav družstevní. Zájemci o další studium by se vzdělávali ve speciálních otázkách hospodářských a sociálních a využívali i zahraničních zkušeností na tomto poli. A to – v duchu Noskově – ne pro nějaký okamžitý osobní prospěch, ale opět jako službu boží a službu bližním. Nastala by tu jakási mobilizace všech duchovních sil naší velké družstevní rodiny. Prostředků k tomu je mnoho: studium odborných knih i časopisů, ankety mezi družstevníky doma i v cizině, návštěva různých kursů, škol. Pak ovšem bude následovat praktická část činnosti, tj. využití těchto vědomostí ve prospěch družstev i bližních. Autor na závěr vyslovuje přesvědčení, že tato nastíněná myšlenka bude přijata a uskuteční se.

Ženská hlídka – vzpomínáme – Hela Švehlová… (č. 16, str. 14) 17. dubna to bude rok, co dotlouklo zlaté srdce pana ministra m. s. Františka Noska. Pracoval pilně, skromně a nenáročně… jako jeho duchovní vůdce sv. František z Assisi. Nic mu nebylo obtížné, všechno ochotně vykonal a s vrozenou jemností stíral slzy svých bližních a podle svých sil i pomáhal.

Pán Bůh s láskou shlížel na svého obětavého služebníka Františka. Těžké kříže vložil na jeho bedra, ale on nezareptal, nýbrž s odevzdáním do vůle boží tiše je nesl. Když úmrtím jeho milé sestřičky, později milovaného synáčka a předobré choti krvácelo jeho srdce, pokorně zašeptal: „Je to vůle Boží…“ Znovu se vzchopil a v krásných přednáškách uplatňoval své vznešené ideály. Nešetřil se, čímž těžká nemoc upoutala jej na lůžko. Trpělivě snášel bolesti, ale neustal ve své činnosti. Kreslil si plány, co všechno ještě vykoná pro svého Spasitele. Pán Bůh však usoudil jinak. Z pilné práce – od hluboké nedoorané brázdy povolal jej k sobě. Nebýti jeho nadlidského úsilí, mohl zůstat zachován životu i své jediné dcerušce. Avšak pro dobro bližních nešetřil své síly a padl v nejlepším věku jako čestný bojovník, aby v nebesích vzal od Krista Krále věčnou odměnu… Což jeho odkaz – Lidové peněžnictví – není jeho jediným velkým pomníkem, který si postavil již za života? Tehdy, když zakládal Lidové peněžní ústavy jakoby prodchnut vizí budoucnosti, dobře pochopil, jaký dalekosáhlý budou míti význam. Proto vzpomínáme s úctou jeho šlechetné duše i činů, za něž se nechal mnohdy od nepřátel křižovat.

Odešel náš velký vůdce. Před rokem, právě v pašijovém týdnu, dotrpěl Golgotu svého života, aby se svým Spasitelem, jehož nadevše miloval, slavil v nebi radostné Vzkříšení… Jeho duch však stále dlí mezi námi a síliti nás bude v krutém životním zápasu. Bude nám vůdčí hvězdou, abychom statečně přešli přes vzešlá nepřátelská úskalí… To bude pak naše nejkrásnější Vzkříšení.

Dlouháť je paměť člověka spravedlivého (č. 17, str. 1) Sloupek na titulní straně listu je citací z parte, ze smutečního oznámení o úmrtí Dr. Noska před rokem. Autor (podle dikce bych tipoval na Msgre Fr. Vaňka) píše, že ten výrok platí po roce víc než tehdy: jeho památka zjasněla, nezapomíná se na něho. Věrní přátelé při svých cestách poblíž Poříčí nad Sáz. nezapomínali se stavit u jeho hrobu. V modlitbě jim byl tak blízko, jako by se měli co nejdříve zase vidět. V Lid. hospodáři se objevují stále vzpomínky na zemřelého, spontánní a vřelé. Ještě více mluví za něho jeho dílo, které za tak krátkou dobu vykonal (26. dubna by mu bylo 50 let). O jeho podnicích se

v listu stále psalo. „Kolik mladých nadšených duší získal Dr. Nosek navždy! Byly ještě jiné obory činnosti, politické, hospodářské a tiskové, které nebyly dosud plně zhodnoceny. I na to dojde, celý životopis bude jednou napsán, ne proto, aby pravda vyšla najevo, nýbrž proto, aby mohl býti napodoben život služebníka Božího Františka, ministra a terciáře. Dr. Nosek nikdy o světskou slávu nestál. Ač mu v dobách, kdy byl ministrem, byly tiskové orgány strany k dispozici, nikdy nedovolil, aby se mu v nich jakkoliv podkuřovalo. Teprve po smrti jeho, kdy tolik jeho přátel se hlásí k jeho odkazu, vydali jsme jeho obrázky s modlitbičkou, pak pohlednice a větší obrazy do našich záložen a družstev, aby naši mladí měli stále před očima jeho krásný vzor.

Hrob jeho v Poříčí není opuštěn. Je pečováno o jeho úpravu a architekt Cuhra vypracoval krásný návrh na jeho pomník. Je prostý, jak to žádá i prostý hřbitov, i ten, kdo ve františkánském hábitu na něm odpočívá. Vedle prosté žulové desky vyrůstá kovaný kříž, jakoby držený sepjatými dlaněmi, a kříž místo korpusu nese eucharistické paprsky jako kolem monstrance. Prostota i láska k eucharistickému Tělu Kristovu, které zesnulý tak často přijímal, snoubí se šťastně na tomto projektu, který bude brzy proveden.

Letos poprvé vykonáme nehlučnou pouť k hrobu Noskovu. Vás všechny, kteří s námi vzpomínáte na milého Dr. Noska, prosíme, abyste vzpomínali na něj v modlitbách. Ti pak, kterým dobrodiní prokázal jakoukoli formou, ať dají, mohou-li, za něj a jeho rodinu sloužit mši svatou.

Mnozí jsou zvědavi, co je s jeho dceruškou. Je to už sekundánka. Chodí do reálného gymnázia Školských sester sv. Františka na Král. Vinohradech a dobře studuje. Poručníkem jejím je posl. Dr. Novák, starosta Svazu. Bydlí ve starém bytě se svou tetou a strýčkem, kteří ji její sirobu hledí zpříjemnit, jak mohou. Existenčně je o ni postaráno.“

SKM Benešov vzpomene výročí úmrtí Dr. Noska 17. dubna t. r. v Poříčí nad Sázavou. V 10 hodin mše svatá a po ní u hrobu pietní vzpomínka.

Jdi, františku, vybuduj můj stánek Frant. Maria Horák: K prvnímu výročí úmrtí Dr. Fr. Noska. (č. 17, str. 2) Autor popisuje známou událost z legend o svatém Františkovi z Assisi, včetně jeho pozdějšího pochopení, že Spasitel od něho žádá i něco víc než opravu jedné kapličky. Že jde o práci na záchraně celé Církve. Teprve v závěru činí paralelu k životu bratra Františka Noska, který charakterizuje jako budovatelský a zachraňovatelský. Mladý Nosek po důkladné odborné přípravě na univerzitní dráhu byl po válce Ukřižovaným povolán k následování. A on jako muž význačných kvalit a světového rozhledu poslechl volání a dal se v oběť zápasu o duše, v době kritické pro Církev. Tehdy nejvíce byl ohrožen stánek Boží, tehdy vrcholil zápas o duše. Nosek rozvinul program, jal se ho propagovat a obhajovat. Bylo to 12. února loňského roku (1935) na snad posledním pražském projevu Dr. Noska. Tehdy autor článku předsedal schůzi křesťanských dělníků z Hradčan. A Dr. Nosek, již vážně nemocný, mluvil s obtížemi přes tři hodiny a proudy moudrosti a víry kanuly z jeho rtů.

„Ale co bylo nejkrásnější na celém plodném životě a blahodárném působeni Dr. Noska, to bylo to, že tak cele pochopil volání Ukřižovaného: ‚Jdi, františku, vybuduj stánek můj, kterému hrozí spadnutí‘ a že se také tímto příkazem řídil, do posledního dechu svého, do odletu krásné, veliké jeho duše k Pánu všech.“

26. dubna by bylo Dr. Noskovi 50 let (č. 18, str. 1) Redakční úvodník na titulní straně listu s fotografií hrobu Dr. Noska (ještě bez pomníku). „Nezapomínáme a nezapomeneme na něho, protože vzpomínání na jeho příkladný život je nám nevyčerpatelným zdrojem poučení a povzbuzení… Dr. Nosek rozdával za živa a rozdává i po smrti. Máme celou velkou skříň jeho korespondence. O všech svých akcích vedl záznamy tím způsobem, že zakládal do fasciklů kopie své rozsáhlé

korespondence. Probíráme se tímto materiálem a roste před námi jeho osobnost. Ti, kdo ho měli rádi, neměli ho rádi proto, že byl ministrem, nebo proto, že měl vliv… Měli ho rádi pro jeho osobu. Měli ho rádi i tenkrát, kdy byl v nemilosti, a mají ho rádi i po smrti… Pán Bůh povolal Dr. Noska v nejlepších letech, aby jeho památka plně zářila všem, kdož se k jeho odkazu hlásí.“

Vzpomínali jsme na † Dr. Františka Noska (č. 18, str. 2) Družstevníci, spolupracovníci a přátelé vzpomínali na zemřelého Dr. Noska 17. dubna 1936. V Praze u Františkánů mší svatou, kde hlavním celebrantem byl velmistr křižovníků Dr. Josef Vlasák, v Poříčí pak správce vikář vdp. Tichý. Do Poříčí se vypravila deputace, aby k hrobu dala čerstvé květiny. V Praze byla schůze družstevníků a Ústřední záložny lidové, mluvil starosta Novák a redaktor Krlín. Večer se ještě jednou sešli především pražští přátelé Dr. Noska, promluvil jeho duchovní vůdce Jan Ev. Urban OFM.

Oslava † ministra Dr. Františka Noska v Klatovech (tamtéž, str. 4)

Družstevní zprávy: Vzpomínka na Dr. F. Noska v Prachaticích + kytička vzpomínek (č. 19) Skupinová fotografie z valné hromady Lidové záložny; 56 účastníků má uprostřed velký portrét zemřelého). Vzpomínka venkovana z Holičska na návštěvu Dr. Noska (a J. Nováka) v jeho rodné obci a u něho doma. Politik a starosta Svazu objížděli r. 1929 kraj postižený větrnou smrští. Dr. Nosek si hospodyni řekl o hrníček podmáslí. To prý někdy odmítne i žebrák. Když Dr. Nosek zemřel, vybavil si jeho návštěvu a jeho zjev: milého, prostičkého, upřímného… Proto vzpomínku dává na papír.

Podle německého vzoru? (č. 47, str. 1) Redakční úvodník, jímž se Lidový hospodář stále více vymezuje proti republikánům – agrárníkům, které viní z hledání vzorů pro řízení hospodářství v nacistickém Německu i ze snah o nastolení diktatury. „V diktatuře není třeba důvěry ani přesvědčování, tam platí jen diktát, karabáč a poslušnost.“ Předmětem kritiky je dotazník k veřejnému průzkumu na venkově vypracovaný Min. zemědělství (v rukách agrárníků)

Vzorem republikánů – Hitler! (č. 49, str. 1) Jde o dopis čtenáře posl. Ing. J. K.

Družstevní práce a Eucharistie (č. 51) Podepsaný Vojtěch z Podkrkonoší píše obsáhlou a fundovanou obhajobu potřeby duchovního ukotvení ideje družstevnictví – a tím nejhlubším ukotvením je sám Ježíš v Eucharistii. I u vědomí toho, že mnohým se bude jeho názor zdát „upřílišněným“.

Kristus Pán a zemědělci (č. 52, str. 2) Vánoční číslo k Narození Páně přináší celostránkový výběr citací z evangelií, v nichž Pán Ježíš používá v podobenstvích obrazů ze života zemědělců. (Poznámka: Přesvědčivé! Co ale v časech, kdy zemědělci skoro zmizeli?)

1937

Družstevnictví nejaktivnější složkou křesťanského hnutí lidového (č. 2, str. 1) Hospodářská svépomoc a veřejný život je novým podtitulem „Lidového hospodáře“. Redakční úvodník referuje o výroční schůzi Svazu hospodářských družstev a cituje z projevu starosty Dr. Josefa Nováka. Oceňuje novou nebojácnou generaci katolíků, která „nefňuká nad útiskem ani se nespokojuje s neplodnou kritikou, nýbrž pracuje a získává křesťanskému řádu nová území“. Je to výsledek nesčetných kurzů, škol, školení, schůzí za uplynulých 8 let. Jde o základ i politické aktivity křesťanů, jde o podchycení zájmu mladých z SKM. Peněžní síla lidové družstevní obce roste. V zemi se schyluje k těžkému vnitřnímu boji.

Proč nás stále tepou? (č. 3, str. 1) Úvodník konstatuje, že republikáni – agrárníci – stále útočí na Lidového hospodáře a družstevní hnutí drobných zemědělců. Stojí za nimi zájmy velkostatkářů, kteří dodávají obilí po desítkách vagónů, a mají v agrární straně politickou podporu.

Posvěcení pomníku † Dr. F. Noska (č. 15, str. 2) Oznámení pro členy obce lidových záložen a družstev: v neděli 18. dubna 1937 se v Poříčí nad Sázavou koná odhalení a posvěcení pomníku zemřelého Dr. Františka Noska. Mše sv. v 11 hodin, po ní u pomníku Dr. Noska na hřbitově: a) Zpěv, b) promluva Dr. Jana Ev. Urbana OFM, kvardiána v Hájku u Prahy „Život a dílo Dr. F. Noska, c) odhalení pomníku a jeho posvěcení, d) projev rolnického syna a předsedy SKM v Čechách Františka Novotného za katolickou mládež, e) projev Aloise Soukupa, rolníka z Černiče za katolické zemědělce a Svaz lid. zemědělců v Čechách, f) projev Dr. Josefa Nováka za družstevní obec lidových záložen a hospodářských družstev. „Přijďte všichni, kdož jste Dr. Noska znali a vážíte si jeho odkazu!“

Postavili jsme pomník Dr. Noskovi (č. 16, str. 1) Redakční úvodník čísla listu plně věnovaného památce Dr. Noska. „Trvalý, ba nezničitelný pomník si Dr. Nosek postavil v našich srdcích… z příspěvků našich dopisovatelů je dokladem, kolika duším byl posilou, kolika lidem vzorem a vůdcem… Bude třeba jeho životopis napsat… pramenů bude dost… ne všechno může jít ještě dnes na světlo, co musel překonávat, co se mu stavělo do cesty, když začal s Dílem blahoslavené Anežky a s Domovy sv. Kláry, s akcí prozatímních svatyň na periferii, co vše musel překonávat jako politik… Aby nám bylo rozuměno… vydáváním životopisu Noskova nám jde jen o větší čest a slávu Boží, a nic jiného. Dr. Nosek nikdy neodplácel zlým za zlé, a my, kteří se k němu hlásíme, nemáme jednat jinak. Nosek naučil chápat smysl slova **jsem křesťan** – v životě soukromém, veřejném – i v politice. Nerozuměli mu mnozí, za blázna ho považovali (jako současníci považovali za blázna sv. Františka), ale on se ničím nedal vyvést z rovnováhy. Dlouho nemohl pochopit, že lidé, kteří se hlásí ke katolicismu, nebo dokonce za něj politicky bojují, mohou nekřesťansky žít, nekřesťanských metod užívati atd. Ale pak se naučil bráti lidi tak, jak jsou. Učil nás lidi poznávati. A co je pro veřejný život nejdůležitější – rozpoznat lidi. Naši družstevníci a čtenářská obec Lidového hospodáře jsou seznamováni s duchem ministra Noska. Díky Bohu, pomalu se mu přibližujeme!

Sejděme se v neděli u hrobu Noskova a obnovíme všechny ty dobré úmysly, které zesnulý mezi námi šířil. Postavíme v srdcích svých kříž, na němž jako v slunci monstrance zářit bude Eucharistie a odkaz Noskův – láska k Bohu a bližnímu.

Velká fotografie pomníku na titulní straně listu a pod ní inzertní nabídka na možnost objednání hlubotiskových portrétů Dr. Františka Noska ve třech velikostech (malý lístek, pohlednice, obraz 30 x 44 cm).

Noskova spravedlnost k pracujícím (tamtéž, str. 2)

Na praktickém příkladu venkova o žních vysvětluje Dr. Nosek princip „rodinné mzdy“ (jak se objevil v encyklice QA). Ale i všude jinde by zaměstnavatel měl přihlížet nejen ke kvalifikaci pracovníka, ale i k početnosti jeho rodiny tak, aby i při dalším přírůstku příjem odpovídal jejich potřebám, aby mohli klidně a spokojeně žít. V praxi uvedl tento princip v život v tiskárně ČAT ve spolupráci s ředitelem d. p. P. Stanislavem Benešem. I tiskem vydali „Platové schéma“ jako zářivý příklad pro kolektivní vyjednávání nejen u katolických zaměstnavatelů, ale vůbec. Autor článku („Rojarius“) doporučuje schéma k prostudování v ústředí katolického dělnictva (pp. posl. Petr, tajemník Nepraš) a jeho užití pro sjednávání kolektivních smluv.

Sedmnáctý duben (tamtéž)

Den, který způsobil ránu v našich srdcích a bolest obci družstevníků… odešel nám neohrožený bojovník, státu dobrý zákonodárce. Jak zranila ta zpráva nás, kteří jsme ho milovali a jeho

směrnicemi se řídili. Byl nejen vůdcem, ale i ukazovatelem věčných pravd Ježíše Krista. Tisícům našich přátel bez rozdílu věku, inteligence, majetku radil a pomáhal, byl jim vzorem a majákem, který osvětloval jejich životní cesty. Sama Boží Prozřetelnost ho poslala, aby katolický lid nezabředl do chyb minulosti.

17. duben bude mezníkem a my každý rok budeme dělat bilanci práce a ptát se, zdali konali jsme vše tak dobře, jak nás to Dr. Nosek učil a nám ukazoval. Jak by se zaradoval s námi, kdyby viděl naše krásné výsledky, kdyby viděl elán mladých, které on vychovával a jimž věnoval nejvíce času a lásky, s jakým zápalem se činí v naší družstevní práci. Jakou radost by měl z našeho „Lidového hospodáře“. Padne-li strom, teprve vidíme jeho velikost… Čím větší odstup od jeho smrti, tím větší je Dr. Nosek, tím více ho obdivujeme a tím více žijeme z jeho odkazu.

Poslední práce Dr. Františka Noska (Josef Chudáček, tamtéž)

Autor aktualizuje svou předchozí reportáž o návštěvě Dr. Noska na ustavující schůzi kostelního spolku v Plzni Doudlevcích. Dr. Nosek tehdy po přednášce o sv. Alžbětě Duryňské rozdal všem návod na sestavení případných dědických odkazů a poslední vůli. Paní Alžběta P. Odkázala poté 100 000 Kč na uvedený záměr. Dr. Nosek byl již tehdy mrtev, ale jeho slova působila dál. Následuje úplné znění textu „posledního pořízení“, sestaveného do nejmenších právních i náboženských podrobností. Tato poslední práce Dr. Noska byla zároveň i jeho „posledním pořízením“ – odkázat již neměl co, zemřel zcela chudý.

Ve stopách Noskových (Frant. Maria Horák, č. 16) Jak čas letí… už jsou to dva roky. Cituje Msgre Fr. Vaňka o Dr. Noskovi jako muži, který do našeho století sobectví a neupřímnosti zabloudil… Byl naším vůdcem. Autor v myšlenkách putuje po místech spojených se zemřelým: Karlínský kostel, kde se téměř denně sytil Chlebem života. Karlínský byt (tehdy Komenského třída 14) jako svědek jeho hrdinského utrpení, odkud jeho duše putovala do nadehvězdných stanů. Jungmannova ul. a kostel P. M. Sněžné s jeho rakví před oltářem. Poříčský hřbitov, kam doputoval za svou chotí a synáčkem.

Vděčnost zavazuje… I v touze, že budeme jeho spolupracovníky v zápolení pro pokřesťanštění národa a státu… Že budeme napodobovati jeho ve všem tom, pro co on žil. V hloubce nejryzejší víry, v odevzdanosti do vůle Boží. V hrdinském snášení utrpení. On, muž tak měkkého, předobrého srdce, a přece když stanul nad rakví, v níž odpočíval kus jeho štěstí, ať to byla manželka, nebo dítě, nebo sestra, neperlily se slzy v jeho oku, ale i v těchto chvílích žil plně starostmi o cizí, o to, aby ničeho nepostrádali. „Bůh dal, Bůh vzal, budiž jméno Páně pochváleno.“ To vyčetl jsem z jeho tváře plné majestátního klidu, plné odevzdanosti i ve chvílích, kdy srdce muselo krváceti z tolika ran…

V lásce ke všem musí nám býti vzorem. Nejednou jsem s ním mluvil o politikovi z jiného tábora, o lidech, kteří Dr. Noskovi osobně dovedli ublížiti jen pro jeho nadšené Credo. A s jakým vzácným, povzneseným taktem dovedl i o nich hovořiti… Je nám vzorem v lásce, která se dovede obětovati pro cizí a jejich blaho, o odstranění jejich drobných i velikých jejich starostí bez ohledu na vlastní pohodlí, bez ohledu na vlastní já!

Poslední vzpomínka na Dr. Noska (č. 16) Účastník kurzů SKM K. David se nevěnuje ani tak obsahu přednášek, jako osobnosti přednášejícího samotného. Získával si pozornost a úctu posluchačů již tím, jaký byl, co z něho vyzařovalo. V paměti mu už navždy uvázla věta Dr. Noska z jeho proslovu o vývoji křesťanské politiky po válce, který na okraj kritického vyjádření k jednomu z aktérů té doby řekl mladým důrazně: „Ani vy nesmíte nikdy lhát.“

Dr. Nosek „kuchařem“ (č. 16), rubrika „U rodinného krbu“ Humorně laděný fejeton o neúspěšných kuchařských pokusech zemřelého, o jeho smíření se s vlastní neschopností v tomto

směru – i o pokorném spokojení se skromnou náhradou vařeného jídla, v podobě toho, „co dům dal“. Jako hostitel – opět v nepřítomnosti manželky – se přesto snažil o vlídnou pohostinnost, ačkoliv vrcholem jeho „kuchařského umění“ byl šálek čaje…

„Sladká“ vzpomínka na Dr. Noska (č. 16) Dr. Nosek pravidelně navštěvoval obchody se sladkostmi, jejich klientem býval nejčastěji ke konci týdne. Nakupoval dobroty pro domovy stařenek, dětské kolonie, besídky na periférii. Nejednou se přímo v prodejně setkal s některou ze sester pracujících v těchto zařízeních a ta pak odcházela s velkým balíkem pro své svěřence. Reagoval ale i na náhodné kupující, chudá matka s dítětem, stařenka jím byly osloveny, a prodavačka dostávala pokyn připsat to na jeho účet. Přišel starý dráteník – žebrák, a dostal korunu. A tak přišel i následující týden ve stejnou dobu, nebo si na osvědčeného dárce počkal. Zvykl si. Když se dozvěděl, že stůně, pravil: „Aby mu dal Pánbůh zdraví.“ Po zprávě o smrti Dr. Noska odcházel se slzou v oku. „Ba, slzelo tehdy víc lidí.“

Dr. Nosek a kniha. Malé obrázky ze života velkého člověka (tamtéž) Činnost Dr. Noska byla všestranná; mladí ho znali především z jeho přednášek. Při nich často zdůrazňoval roli dobré knihy. Takových přednášek vykonal po Čechách bezpočet. Nebyl to jen apoštolát slova. Na každý kurs s sebou přinášel balík knih, které účastníkům rozdával. A nebyly to nějaké brožurky, ale cenné knihy. Ty přicházely do knihovniček mladých. A pokud nemohl všechny knihy přivézt s sebou, nechal si od organizátorů kurzu sepsat adresy zájemců a knihy poslal poštou. Nikdy nezapomněl dodržet, co slíbil, byť by šlo o věc sebenepatrnější. Zabýval se úmyslem umožnit levné vydávání knih pro mládež, nejen tu z SKM, ale i stojící mimo. Leč už k tomu nedošlo. Dr. Nosek pamatoval velkými knižními dary i pro dětské kolonie, aby děti v případě špatného počasí mohly se posilnit duchovní četbou. Knihy daroval i do spolkových domů a exercičních knihoven. Peníze do knih šly do velkých částek. Dr. Nosek byl muž činu, knihy kupoval a daroval, spíš než aby pořádal schůze o jejich důležitosti.

Muž činu (Fr. B. Vaněk – č. 17, titulní strana)

Msgre Fr. B. Vaněk, děkan pelhřimovský a jeden z nejbližších spolupracovníků Dr. Noska, píše své duchovní zamyšlení nad osobností zemřelého. Mnoho krásného bylo při svěcení pomníku řečeno… Volí to nejkrásnější, co řekl zpovědník Dr. Noska (Jan Ev. Urban OFM): Byl to muž činu. Ano, zcela ve stopách Spasitelových, o němž bylo psáno: začal činiti a učiti. Napřed činil. Naše doba stůně na nadbytek slov, ať už řečených, nebo psaných. Nikdy se tolik neřečnilo, nikdy se tolik papíru nepotisklo, ale po slovech, bohužel, nenásledují činy.

A klíč k úrodě, k úspěchu Noskových činů? Byl to muž modlitby. „Beze mne nic nemůžete činiti,“ řekl Spasitel, a Nosek nic bez něho nečinil. V kanceláři našeho děkanství mělo duchovenstvo celého vikariátu schůzi a za řečníka byl pozván Dr. Nosek. A mluvil ke kněžím víc o věcech Božských než pozemských a zapaloval ohněm lásky k Bohu naše kněžská srdce. A po jeho řeči mi pošeptal jeden „spolubratr“: Ani spirituál, ani klášterník by nedovedl tak povzbuzovati, posvěcovati svou řečí jako tento laik! A proč ten jeho úspěch, proč to jeho vítězství? Následuje svědectví posluhovačky z kuchyně. Když odtud vycházela – a on ji neviděl – zahlédla, jak stojí před dveřmi kanceláře a dělá tři kříže, spíná ruce, modlí se, a když se domodlil, zase udělal tři kříže, a teprve pak zaklepal a vešel.

Byl to muž eucharistie. „Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím.“ Na to slovo nezapomínal a denně se občerstvoval v Karlíně Chlebem života, občerstvoval se denně i na cestách. Měl mít ministr Nosek veřejnou schůzi u nás v Národním domě v 10 hodin. Od 9 hodin byl na mši svaté, svatě přijímal, eucharistickému půstu dával přednost před tělesným občerstvením.

Byl to muž důvěry v Prozřetelnost Boží. V roce 1926 mu byl svěřen úkol nadlidský, aby zachránil loď, která už byla potopena, jen stožár vyčníval nad hladinou. Zdála se být záchrana nemožná, každý podobný pokus námahou šílence. Ale on ji zachránil. Když paže umdlévaly, hlava klesala, zašeptal: Není možno, aby Bůh dopustil takové neštěstí na katolickou církev, nedá, nedá zahynout. A zase nezlomnou důvěrou v Prozřetelnost Boží posilněn, napíná síly, pracuje celé dni, měsíce, roky, až si oddychl našinec v celé republice – „Zachráněna!“

Byl to muž činu, protože to byl muž srdce. Oslňoval univerzálním vzděláním, vědomostmi teologickými, historickými, sociologickými, liturgickými, ale žádné ovoce by nepřinesly, kdyby Bůh nezúrodňoval jeho srdce. O něm platilo, že neví levice, co dá pravice. Ať dával chudým, nebo stavěl základy dobročinných domů (sv. Kláry), domů Božích (na periférii Prahy). A tím ohněm sv. lásky zapaloval i srdce svých nejbližších. Chudá rodina, které posílala a nosila neznámá paní, se najednou divila, že dáma nepřichází. Nemohla, protože zemřela. Jeho paní zemřela. Že stopy, které tu zanechali, jsou podobné stopám chudého svatého Františka, do jehož roucha řeholního se dal obléci Dr. Nosek do rakve?

Byl to muž činu, ale jen proto, že to byl muž modlitby, eucharistie, důvěry v Prozřetelnost Boží, muž srdce a čistých rukou… Jestliže se právem říká o našem století, že je hmotařské, pak zvěčnělý pan ministr Dr. Nosek, muž činů, velkých a svatých, zachraňoval čest našeho století. Té chvály jeho činy nepotřebují. Ale my jich potřebujeme, jejich příklad. Jako u jeho pomníku se rozcházejí paprsky na všechny strany, příklad jeho činů svítí nám všem, všem bez rozdílu, a tak jasně, jako zazářil nám všem nad jeho hrobem 18. dubna, tak asi jako zářil v duši opodál stojícího sirotka, jeho dcerky Anušky.

Družina Noskova u jeho hrobu v Poříčí, č. 17, tamtéž)

Dr. Nosek řekl starostovi Svazu poslanci Dr. Josefu Novákovi: „Byli jsme přece jenom pěkná družina.“ Ta se rozrostla za dvě léta ve větší počet než při jeho pohřbu. Na pouhé oznámení bez agitace přijely jen z Prahy tři autokary, mnozí přijeli osobními auty, vlakem, větší část pěšky. Mládež SKM ve svérázu a s prapory, jednoty Orla z Čerčan a Benešova, naši družstevníci a mnoho význačných jednotlivců. Hlavním celebrantem byl Dr. Urban OFM, koncelebrovali místní děkan Tichý, Msgre Vaněk, duchovní z Humpolce, Vršovic, Trhových Svin. I vzdálené okresy vyslaly početné deputace… Po mši svaté se účastníci odebrali ke hrobu Dr. Noska, nad nímž zářil nový kříž… Krása pomníku vynikla až na místě samém. Také kamenické práce byly provedeny se svrchovaným vkusem. Nápis na pomníku hlásá: „Zde očekává vzkříšení tělo Dr. Fr. Noska (*24. 4. 1886 – †17. 4. 1935), terciáře sv. Františka, čsl. ministra a poslance, jenž zbožností, duchem pravdy, spravedlnosti a lásky ukázal cestu mnohým.“ A nad hrobem jeho manželky pod citátem „Ženu statečnou, kdo nalezne,“ čteme:

„Anna Nosková (*10. 7. 1883 – †18. 7. 1934), věřící průvodkyně muže, vzorná matka, trpitelka ve smír srdci Božímu, dcera sv. Františka se svým synem Františkem.“

Pozdravný telegram min. Šrámka (č. 17, tamtéž) Text krátkého a v porovnání s ostatními připomínkami osobnosti Dr. Noska poněkud formálního pozdravu účastníkům poutě do Poříčí.

A ještě za Dr. Noskem (č. 19, titulní stránka) Mladý rolník (František Hynek) dojatě vzpomíná na dvě setkání se zemřelým. Okresní sjezd SKM v Lažovicích, kde Dr. Nosek mluvil k mladým o povinnostech člověka k Bohu a o povinnostech ES-KÁ-MÁ-Ka jako průkopníka Božího člověka. Odpoledne při požehnání se přednášející modlil růženec s ostatními. Poté dav opouštěl kostel. Dvě shrbené stařenky si vyměňovaly dojem ze setkání: ministr, a tak zbožný, nestydí se klečet v kostele. To by mohl být mnohým u nás příkladem.

Na schůzi v Milevsku Dr. Nosek celé dvě hodiny mluvil, vykládal, učil. „A zde jsem vám přinesl knihy.“ Knihy putovaly z objemné aktovky do natažených rukou posluchačů. „Na koho se ještě nedostalo?“ Šest osm rukou se zvedlo. „Prosím adresy.“ A hbitě psal do zápisníku a radost mu sálala z očí, že takový zájem je o to. A přece musel sám platit, co zde dával. Po schůzi sedlák – mudrlant, většinou kritický, řekl: „Už jsem slyšel hodně, ale takhle jsem ještě neslyšel nikoho. Víte, chlapci, to srdce umí při jeho slovech tát. Ráno jsem ho viděl v kostele u sv. přijímání.“ To byla tvůrčí podstata síly Dr. Noska. „Muž činu,“ řekl otec Urban. Já bych dodal: „Učitel křesťanů.“

Ještě k Noskovu tiskovému apoštolátu (Jan Janoušek, č. 19) Článek uvádí nejoblíbenější autory (Jón Swenson, T. Tóth, Gerelyová), jejichž knihy Dr. Nosek rozdával mladým po tisících a kterým připravoval cestu do knihkupectví „U zlatého klasu“.

Směrnice naší svépomocné družstevní práce (č. 24) Lidový hospodář je ústředním orgánem Svazu hospodářských družstev československých a Svazu lidových zemědělců v Čechách. Programový text už svými mezititulky ukazuje na hodnotovou orientaci listu: Otázka zemědělské rentability. Pozitivní prací podle encyklik proti totalitě. Starost o menší rolníky je předním úkolem. Lidová strana je politickým zastřešením k hájení jejich zájmů v zákonodárné i výkonné moci. Naše péče o venkovskou mládež – jde o budoucnost venkova.

Jak mohlo zmizet 50 000 vagonů obilí? (č. 27) „Obilní monopol“ zřízený vládou tři roky předtím k regulaci trhu s obilím je obcházen a zneužíván. Dr. Feirabend napsal do republikánských „Družstevních novin“ o tomto problému, který nazývá mravní aférou řízeného hospodářství. „Lidový hospodář“ je skeptický k jeho morálnímu apelu – protože „jde o lidi, kteří položili srdce ke statkům tohoto světa a z ničeho si svědomí nedělají“.

Fr. Vaněk navštívil 21 Lidových záložen (č. 31) Předseda poradního sboru Lidových záložen a děkan pelhřimovský vykonal – v doprovodu předních funkcionářů – vizitaci po jižních a západních Čechách. Referát o jednotlivých městech je doplněn fotografií z Klatov, kde blízký přítel a spolupracovník Dr. Noska dostává vyšlechtěný karafiát nesoucí jméno zemřelého.

Republikáni obnovují boj proti našemu družstevnictví (č. 33) Politická scéna se vyhrocuje, lidoví hospodáři (a Lidová strana) jsou ideově blíže levici, socialistům demokratickým a národním. Republikány – agrárníky vnímají kriticky pro jejich tíhnutí ke krajní pravici a německému řízenému hospodářství.

Slavnostní svěcení křížů a otevření nových úřadoven Lidové záložny v Prachaticích (č. 34)

Zástupce Ústřední záložny lidové, pokladník Janoušek v promluvě po církevním obřadu vzpomíná zásluhy Dr. Noska.

Msgre Fr. Vaněk papežským prelátem (č. 38) Vysoké církevní vyznamenání v podobě papežského jmenovacího dekretu předal oceněnému biskup českobudějovický Dr. Šimon Bárta. Článek zmiňuje bohatý okruh aktivit děkana pelhřimovského: homiletický časopis Kazatelna a jeho literární činnost, založení Chrámového družstva Pelhřimov, dlouholetá činnost v revizních a kontrolních orgánech Svazu hosp. družstev i Lidových záložen.

Několik slov o katolickém družstevnictví (č. 41) „Není druhého hnutí na světě, které by během posledního desetiletí získalo takového rozmachu a takového počtu stoupenců… My v Čechách měli Dr. Noska, který svou nekonečnou obětavostí, úslužností a pokorou získal tisíce následovníků a dal základ katolickému družstevnictví… Vštípil nám do paměti, že družstevnictví je služba celku, že veliké dílo svépomocné práce spočívá z tisíců drobné oběti jedinců, kteří pracují nenáročně, nelitují času, nečekají uznání a nečekají odměny. Pracují z lásky k veliké myšlence semknutí hospodářsky slabých jedinců v silný hospodářský celek. Ze soukromého majetku se stal majetek sociální… Na rozdíl od podniků kapitalistických není úkolem družstevnictví rozmnožiti společný majetek, družstevnictví směřuje pouze k hospodářskému zajištění společného majetku, a výsledek společné práce, společných starostí, obětí a námahy je rozdělován zpět v podobě různých výhod pro členy.“

Dvě slova jsou důležitá: služba a součinnost. Jde o pravou, hospodářskou demokracii: všichni mají stejná práva, stejné ceny, ze společného majetku požívají stejné výhody. Vzniká nový hospodářský řád.

„Družstevnictví je předzvěstí nové, lepší doby, pro niž připravuje příští generaci. Aby družstvo mohlo dobře prosperovat, potřebuje uvědomělé členy, kteří mají porozumění pro družstevnictví a solidaritu. Družstevníci se však nerodí, družstevníky je třeba vychovávat. Je morální povinností každého člena, aby vysvětlil sousedovi, jak a co… je zrádcem družstevní myšlenky ten, kdo se domnívá, že práci udělá jiný, kdo chce výhody a uhýbá se povinnostem, podkopává práci druhých.“ Třetí slovo – k službě a součinnosti – je svornost.

Vzpomínka na Dr. Noska (č. 42) „Byly to chvíle požehnané, když tento Bohem omilostněný státník, všemi uznávaný odborník a pravý demokrat zavítal do okresu jilemnického. Poprvé v roce 1929 v roce svatováclavském, když byl hlavním řečníkem sjezdu SKM v Jilemnici, další návštěvy pak byly na několika konferencích. Poslední v roce 1933. Přišel z nádraží v blátě pěšky, aniž čekal na povoz, který měl přijet později. Svojí prostotou si získal všechny, když promlouval k zúčastněným se svým typickým „prosím pěkně“ a uváděl posluchače na cestu k lepšímu životu.

Mládež si ho velice vážila. Nevyžadoval si pro sebe hlučně ani jinak titul vůdce, ale naším vůdcem byl. Byl to vzor, který musel být následován. Jsme hrdi, že tento muž, tichý a pokorný před Bohem i v utrpení svém, poctil svou návštěvou kraj pod horami (Vš).

1938

Holé ruce sedláka a vysoká hra boháčů. Meziobchod největším škůdcem zemědělce i konsumenta (č. 1, titulní strana) Kriticky laděný úvodník, a to z pozice malorolníka a spotřebitelů: velkozemědělci, velkoobchod, zpracovatelský a potravinářský průmysl v rukách republikánů – agrárníků musí poskytovat dividendy a ukrajuje si z konečných cen nepřiměřeně velký podíl. (Poznámka: Dnes by byly užity termíny „oligarchové“ a „řetězce“.)

Buďme družstevníky celými (č. 1, násl. str.) Apel je reakcí, receptem na výše popsanou situaci: malorolníci mají podporovat svá družstva a záložny, rozšiřovat své řady (v množství hospodářsky slabých je síla).

Škola Dr. Noska (č. 5, rubrika „Nová brázda“) „Abychom se více sblížili s duchem Dr. Noska, rozhodli jsme se založit řádnou školu, která ponese jeho jméno… Jsme vedeni snahou, aby program se co nejvíce blížil tomu, jak on sám postupoval v nesčetných kursech, zvláště pro SKM, v letech 1928–34. První běh je plánován na 21.–27. února 1938. Přihlášky je třeba posílat na adresu Svazu (Spálená 15, P1) s doporučením farního úřadu nebo katolického spolku. Následují stanovy školy: účelem je výchova mladých v duchu Noskově – výchova v uvědomělé, obětavé pracovníky v katolickém hnutí, zvláště se zřetelem na otázky hospodářské, sociální, družstevní a státoobčanské. Každoročně proběhne aspoň jedna týdenní škola (na úrovni Svazu) a několik několikadenních kursů na úrovni okresů. Zakládajícími korporacemi jsou: Svaz lidových záložen v Čechách, Svaz hospodářských družstev československých, Hospodářská jednota v Praze, Národní pojišťovna v Praze, Zemské sdružení lidových absolventů hospodářských škol v Čechách, Ústřední záložna lidová v Praze. Další právnické i fyzické osoby se mohou stát zakládajícími členy po složení příspěvku 500 Kč. V „Kuratoriu“ školy jsou P. Dr. Jan Ev. Urban OFM jako duchovní

rádce, dále starosta Dr. Josef Novák, pokladník ÚZL Jan Janoušek a několik dalších vedoucích osobností (Štěpán Nešpor, Karel Nerad, Ing. Cuhra…). Pán Bůh žehnej dobrému dílu!

Duše vesnice stůně (č. 5) Sloupek o rozkladných silách na vesnici, a to již na úrovni základních škol. Boj o duše dětí v konfliktech zájmů politických stran a jejich ideologií, mezi dětmi sedláků a „čeledi“.

Družstevnictví a politika (č. 5, násl. str.) Rozkladné síly zasahují i do družstevnictví. Roste nevraživost, nenávist. Nerozhoduje tolik poctivost, charakter, vzdělání, ale „stranická legitimace“. V důsledku toho upadá obecní samospráva, obce se zadlužují. Družstva jsou na tom podobně. Před 40 lety to byli hlavně kněží, kteří zakládali „raiffeisenky“. Pak přišel boj pod heslem „klerikálové z raiffeisenek“. Politické strany se začaly věnovat družstevnictví, došlo na přetahování členů. Lidovým záložnám a hospodářským družstvům soutěž prospěla. Dokonce zaujatost a zášť republikánů – agrárníků se pro ně stává reklamou. Demokracie a soutěž brání vzniku diktatury politické i hospodářské.

Posílení Lidových záložen (č. 5, tamtéž) Z rozboru hospodářských výsledků je vidět, že záložny prosperují. To si článek chválí, a úspěch přikládá heslu zvěčnělého Dr. Noska: „Vkladatelům bezpečnost, dlužníkům mírný úrok a z čistého zisku něco Pánu Bohu.“ Lidové záložny v uplynulém roce věnovaly různým charitativním organizacím 6 650 000 Kč.

Škola Dr. Noska (č. 6) První běh „Školy Dr. Noska“ má připraven následující program:
21. 2. Zahájení v přednáškové síni „Studium Catholicum“ (františkáni u P. M. Sněžné):
„Dr. Nosek vzorem mladým katolíkům“ (otec Urban OFM)
„Svět v Božím řádu. Důkazy jsoucnosti Boží“ (otec Urban OFM)
„Přehled národního života do r. 1848“ (Dr. Ant. Novák)
„Předpoklady rentability malého rolníka“ (prof. Kopecký)
Večer: „Obrazy ze života Dr. Noska“ (Jan Janoušek)
22. 2. „Člověk v Božím řádu“ (rektor Msgre J. Beran)
„Přehled národního života 1848–1918 (Formánek)
„Vývoj družstevnictví v Českých zemích“ (Jos. Chudáček)
„Úkoly a činnost družstevních korporací“ (Dobeš)
„Zahradnictví, ovocnářství, včelařství, drůbežnictví v malém podniku“ (Ing. Cuhra)
Večer: Vzpomínání na Dr. Noska
23. 2. „Účast katolíků na výstavbě Čsl. republiky (Dr. Doležal)
„Zásah pojišťovnictví do života XX. století“ (centr. ředitel Sklenář)
„Lidové peněžnictví v rámci finančního hospodářství státu“ (řed. Nerad)
Odpoledne: zájezd do Kbel (stanice Laického Apoštolátu a prohlídka tiskárny)
24. „Prostředky náboženské obrody – Katolická akce (otec Urban OFM)
„Funkce katolíků v samostatném státě“ (posl. Jos. Novák)
„Poslání zemědělských odborů“ (přednosta Dobeš)
„Láska k člověku – Miluj Boha!“ (P-J. Hrubý SJ)
Odborné přednášky o pícninách, dobytkářství, veterinární ochraně.
Zájezd do Poříčí nad Sázavou k hrobu Dr. Noska
26. 2. „Mezinárodní situace“ (posl. kanovník Msgre Světlík)
„Spořádaná katolická rodina – základ státu“ (P. L. Škarka SJ)
„Literatura a venkov“ (Dr. Peřich, spisovatel Jan Čep)
27. 2. Mše svatá a závěr školy s udílením osvědčení
Posluchači měli každé ráno v 7 hodin příležitost ke mši svaté.

Po absolvování 1. běhu „Školy Dr. F. Noska“ (č. 10), (Uprostřed skupinová fotografie 40 účastníků). Kurs byl velice zdařilý… Kdosi prohlásil, že to byly na půl exercicie a na půl odborný kurs. A to bylo snahou pořadatelů: dát mladým lidem výhled do celého života, jehož základem je jasné poznání pravd náboženských, a pak pohled do otázek hospodářských, sv. Františka. Nejživější debata k přednášce Dr. J. Nováka o hospodářské akci katolíků v rámci našeho hnutí. Exkurse byly rovněž důležité: akciová tiskárna Kbely, továrna na umělé tuky Sana v Hloubětíně, Stanice Apoštolátu sv. Františka, který koná obětavě své dílo v domě zakoupeném Družinou sv. Kláry z iniciativy Dr. Noska.

Dále si účastníci prohlédli úřadovny všech korporací v sídle Svazu (Spálená 15). Nejmilejší byla cesta do Poříčí ke hrobu Dr. Noska. V kostele vikář Msgre Tichý měl požehnání pro účastníky školy a ti pak v průvodu s kyticí rudých květů – znamení lásky – šli ke hrobu. Jejich vroucí modlitbou a dobrovolným slibem pracovati v intencích Dr. Noska byl tento zájezd ukončen. V neděli potom slavnostní mše sv. u Františkánů, kdy všichni společně přistoupili ke sv. přijímání, byla zakončením celé školy. Po snídani a závěrečném slovu Dr. Nováka nastalo loučení účastníků s pořadateli i jednoho s druhým. I tito mladí chtějí být „pěknou družinou“, každý ve svém kraji, ale všichni v intencích Dr. Noska.

Hrst dojmů z Noskovy školy (č. 11, „Nová brázda“)

První večer.

V noclehárně je 80 lůžek pro mladé muže, a všechna jsou obsazená. Větší část jsou Češi, Slováci, Němci, kteří přijeli do Prahy na hokejová utkání. Chystáme se ke spánku a sálem zní naše modlitba. Trochu udiveně hledí na nás ostatní, ale mlčí. Nikdo se ani slovem neodvážil nás vyrušit, jen kdosi šeptá svému sousedovi „To jsou nějací Moraváci.“ A tu se z houfce slovenských studentů, kteří tu jsou se svým profesorem, po chvilce váhání několik jich skloní kolena a spojí svou modlitbu s naší.

Zpola exercicie

Od první přednášky Dr. Urbana, jejíž každé slovo bylo jako základní kámen, až k posledním přednáškám P. Škarka a Ing. Cuhry, v nichž nám tito ukázali, jak aplikovat náboženské skutečnosti v životě rodinném a státním, rozvinul se před námi obraz křesťanského života ve své plnosti a kráse. Ani přednášky odborné tento obraz nerušily, ba naopak jej doplňovaly. Tak, jak to činil Dr. Nosek.

Neznámý svět

Pro většinu mladých venkovanů šlo o první návštěvu Národního divadla. Smetanova opera Tajemství jim otevřela oči i sluch do světa vyšší kultury.

Kristus na periferii

Nejhlubším snad dojem jsme si odnesli ze stanice Laického apoštolátu III. řádu sv. Františka ve Kbelích. My, kteří žijeme na venkově třebas značně narušeném po stránce náboženské a mravní, těžko si představujeme duchovní poušť pražské periferie, tohoto misijního území… tu v srdci země svatováclavské vidíme totéž co… čteme o odvážných misionářích v pohanských zemích Afriky… a ani si neuvědomujeme bolestnou hloubku této skutečnosti. Teprve osobní zážitek otevře oči i srdce. Jen Bůh ví, kolik je za čísly o nových křtech skryto sebeobětování těch prostých bratří a sester Laického apoštolátu, kolik modliteb a práce posvěcené láskou k Bohu a duším ubohých bratří. Málo se o této práci ví, a přece je daleko důležitější než spousta prázdných oslav a manifestací. Jaký to příklad pro nás, kteří chceme pracovat na díle obrody venkova. Viděli jsme již mnohé slavné chrámy pnoucí se do závratné výše, v nichž je sneseno k oslavě Boha to nejkrásnější, co člověk vytvořil. Ale nikde snad necítili jsme přítomnost Krista Pána tak živě jako tam ve kbelském kostelíku – upraveném ze stodoly!

Byli jsme přece jen pěkná družina

Klubovna ve Svazu ve Spálené ulici. Sedíme, kde se dá, i na schodech u dveří. My, kteří jsme Dr. Noska znali, můžeme potvrdit, vše co slyšíme. Těm mladším otvírá se pohled do života velikého křesťana, příklad strhující k následování… Ano, zde je Kristus chudý a pokorný, je mezi chudými.

Navštívili jsme místo posledního odpočinku Noskova, tichý hřbitov v Poříčí… krásný kříž, prostý jako život toho, který tu odpočívá. Až v hlubině duše dojati vzpomínáme modlitbou a písní svého učitele. Mnohému se zarosily oči… a všichni cítíme, jak památka jeho zavazuje. Dr. Nosek ožívá před námi i ve vzpomínkách mnoha přednášejících, a někteří přímo prohlašují chvíle s ním strávené za nejkrásnější ze svého života… Památku takovou nechali nám jen velicí služebníci a přátelé Boží – světci. Dr. Nosek za života nepochopený, tím jasněji září po smrti svým příkladem a jeho družina roste a sílí.

Společenství srdcí

Bylo to opravdové společenství srdcí, co jsme prožívali v 1. běhu Školy Dr. Noska. Byli jsme jako jedna rodina, naše společenství se nerozplynulo naším rozchodem, ale že po celý život budeme spojeni pouty stejné lásky a stejné snahy (elda).

Před třemi roky zemřel Dr. Frant. Nosek (č. 16) Ve středu před velikonočními svátky před třemi roky zemřel náš nezapomenutelný Dr. Fr. Nosek. Netoužil po dlouhém životě pozemském, protože se příliš zahleděl k poslednímu cíli a toužil po životě věčném. Byl tu necelých padesát let, ale práce tu po sobě zanechal jako člověk stoletý. Je to až neuvěřitelné, jakou vyvinul činnost jako politik, jako družstevník a co krásných skutků vykonal na poli náboženském.

Jsme dlužni dáti veřejnosti Noskův životopis. Dali jsme výzvu, aby nám byly zaslány vzpomínky na Dr. Noska. Materiálu k jeho činnosti máme dost. Dr. Nosek si dělal od všech důležitých podání průklepy. Ale chceme zachytit Dr. Noska ve styku s lidem, na schůzích, konferencích atd. Něco se již sešlo, ale chceme toho míti více. Dr. Nosek bude stále růst, protože jeho doba teprve přichází. Budeme v něm mít ochranný kryt proti všem bouřkám životním, a proto musíme jeho život znáti.

10 let lidového peněžnictví (č. 17, titulní strana) Před deseti roky byla založena Ústřední lidová záložna a Dr. Nosek pustil se houževnatě do zakládání okresních lidových záložen. Dnes – po 10 letech – s uspokojením můžeme říci, že dílu Noskovu bylo požehnáno. Na třetí výročí Noskovy smrti byli svoláni činovníci, aby vyslechli referáty vedoucích činitelů (Msgre Fr. Vaněk, J.M. velmistr Vlasák, posl. Dr. Jos. Novák, ředitelé Nerad a Havel). Msgre Vaněk se cestou zastavil na Noskově hrobě. Řekl: žijeme z jeho myšlenek, z jeho modliteb, z jeho práce. Proto i na naší práci spočinulo požehnání Boží.

Po stopách Dr. Noska. Dr. Jan Ev. Urban OFM, duchovní rádce zemřelého, nakreslil ve své přednášce dva světy, ve kterých se pohybujeme. Ač se zdá, že světem vládne hmota – peníze a suroviny – přece je pravda, že je to myšlenka, duchovní síla, která vládne světu. Člověk je součástí hmotného světa, ale hmota je u něho zvládnuta duchem. Duch je vyšší realitou, a hmota je tu jen potud, pokud je tu duch. Tyto dva světy představují problém života a člověka vůbec. Problémem vyrovnání těchto dvou světů je umění žít. Na oživení veleducha min. Fr. Noska můžete tento problém mít za vyřešený. Proč stal se Nosek osobností tak významnou? Urovnal v sobě tento problém a zharmonizoval hmotný a duchovní řád. Bůh byl mu nejvyšší realitou veškerenstva. To jasně pochopil Dr. Nosek, a ukazoval, jak u něho převládá duchovnost nad hmotou. Hospodářství a peníze mají sloužit duchovnímu řádu. V tom je vzorem i nám kněžím a družstevníkům. Nesmíme zapomínati, že užívání hmoty musí býti úměrné řádu. Duch je svobodný, hmota není svobodná.

Dr. Nosek je duchovním otcem, který musí stále v nás žít. V každém z nás musí tato idea žít. To je velký zákon, to omezení svobody, která se stala anarchistickým individualismem. Kult u nás se vystupňoval až ve svobodu i (nečitelné)… A přece, jen dobro je absolutní hodnotou.

Zřekněme se osobní svobody a řekněme, že nechceme býti přáteli zla, ale ztělesněním dobra. Po vzoru Noska. Může býti naším kompletním vzorem i v životě osobním i vnějším, můžeme sledovat jeho křesťanskou osobnost. Dal životu náplň takovou, že hmota není pán ani v životě duchovním, ani v životě hospodářském. Musíte býti především lidmi, kterým zisk nesmí býti vším, ale dobro. Vykonaný dobrý skutek může vám větší radost způsobiti než zdařilý zisk. To vám musí býti křesťanskou samozřejmostí, abyste nedávali pohoršení… Žádné chytráctví vás nesmí ovládat. Naopak! Žít stále v milosti Boží, to je plnost křesťanství. A růst stále duchovně. Hmota musí sloužiti. Nespokojujte se s tím, že neděláte zlo. To nestačí. Je třeba, abychom v době maximálního zla snažili se o maximální dobro. Musíte své životy vésti tak, abyste z té práce vaší co nejvíce dobra vydobyli. Produkce dobra našich podniků musí růst. Podporujte všecko dobré.

Dr. Nosek byl tak proniknut realitou dobra, že ani na okamžik neztrácel při hmotném podnikání konečný cíl – sloužit pokorně Bohu. Zduchovňoval hmotu. Vždy více a lépe a vy musíte v té věci za ním jít.

Musíte úzkostlivě a pečlivě zkoumat, zda vám neuniká někde příležitost k dobru. Svědomí si z toho svého podnikání dělat jako ministr Dr. Nosek. On byl přitom v oboru finančním odborníkem nad pomyšlení vynikajícím! To mnohé mate. Je bludem, že člověk sloužící Bohu nemůže rozuměti věcem hmotným. Boží řád je jiný. Musíme proniknouti do světa hmotného, abychom ho posvětili řádem duchovním. Harmonie obou řádů je v plánu božím. To pochopil Dr. Nosek, a proto tak dobře a odborně dělal i hmotné věci. Lidé sloužící Bohu mají být ve svém oboru dokonalejšími než lidé světa. Ty pudí jen hmota, sláva chvilková, nás Bůh, Nejvyšší Dobro, Pravda, Krása.

Tři myšlenky si odneste domů. Pokuste se o návrat k plnosti křesťanského života, jak se o to kdysi pokusili humiliáni. Byl to řád. Nebylo by na místě utvořiti duchovní obec, aby nás pojilo něco více než služba technická? Jednota k ideálům věrnosti Dr. Noska, řád nesloužící zlatému teleti, ale Bohu, jakousi pospolitost Dr. Noska.

Dr. Nosek byl člověkem ducha, často přijímal Tělo Páně. Tím vám dal příklad. Z potřeby srdce musíte přijímat eucharistický chléb, abyste duchovně rostli.

Pan biskup budějovický obdivoval často, jak Dr. Nosek znal svaté Otce. I vy musíte si osvojit znalost náboženských snah, odborně se školit i v náboženském životě. Studujte, chcete-li růst a stát se následovníky Dr. Noska. Jen tak rozrazíte materialistické chápání hmoty lidí bezbožných.

J.M. prelát F. B. Vaněk poděkoval Dr. Urbanovi za jeho slova. Ani jedno nebylo marné. Dr. Nosek opravdu ve všem myslil na Boha. Před každou schůzi se modlil.

Ředitel Karel Nerad referuje o Lidových záložnách. Dr. Nosek 27. 5. 1930 dal lidovým záložnám ideové směrnice. Naše víra jsou katolické záložny. Vy jste směrnice přijali. Ale byli také mnozí z našeho katolického života, kteří se postavili proti. Vykládali, že se více dokáže, když se peníze soustředí do Prahy a odtud se vrhnou na určité úseky. Zisk měl být jedinou směrnicí. I sama liberální „Přítomnost“ se toho polekala. Prý mají katolíci hájiti jen kulturní statky. Byl to blud, o kterém mluvil Dr. Urban.

15. listopadu 1930 napsal Dr. Nosek v „L. H.“, že význam lidových záložen přesahuje daleko svými směrnicemi rámec hnutí. Posláním našich ústavů je proniknouti i tam, kde není možné proniknouti politicky ani kulturně. Máme zkušenosti, že družstevní službou se získává stoupenec jiných politických směrů pro naše hnutí. Získává se nábožensky a často i politicky. Služba hospodářská a principy družstevní získávají širší a širší vrstvy.

Dr. Nosek otevřeně se postavil proti těm z našich řad, kteří nechtěli tomuto druhu práce rozuměti. „Peníze ať pracují tam, kde byly schráněny. Systém sběren je nezdravý, protože se musí zapůjčovat na vysoké procento. Duch sběren je duchem nezodpovědnosti. Funkcionáři Lidových záložen jsou vedeni k odpovědnosti.“ Takto nás Dr. Nosek školil. Dobře nás školil. Dnes tu spojíme po deseti letech jako zdravé a silné hnutí, které jde dál, i po jeho smrti. Musíme však

jíti dále i v duchu Noskově, jak to formuloval Dr. Novák: „Pán Bůh dává požehnání, do chléva však nezahání.“

Musíme jít do hloubky – když Zákon z r. 1933 znemožňuje zakládání nových ústavů. Katolíků je většina v republice. Těch 340 mil. Kč v Lidových záložnách neodpovídá této síle… Když nemůžeme rozmnožovat počet lidových záložen, tak se můžeme radovat z růstu vkladů.

Byli jsme mecenáši, ač naši stoupenci jsou kastou chudých. Nemáme špičku bohatých. Ale i z mála dáváme Pánu Bohu hodně. Množíme radost. Vzpomínáme dnes 3. výročí úmrtí Dr. Noska. I jemu uděláme radost, když jeho směrnic ve všem se budeme přidržovati.

Prelát F. B. Vaněk:

Přes dva miliony věnovaly Lidové záložny za 10 let své činnosti Pánu Bohu. A přitom jsme nijak neoslabili rezervní fondy.

Posl. Dr. Jos. Novák:

V neklidné době a mezinárodní situaci jde o to, abychom se nestali vazalem Německa.

V domácí politice finanční usilují republikáni (Dr. Pimpr) o prodloužení platnosti zákona o zákazu zakládání nových ústavů. Naopak, chtějí nutit záložny k fúzím. Nedáme se, máme zdravé finance. Držme se směrnic a zásad Dr. Noska.

Ne socialismus, ale křesťanství rozřeší sociální otázky (č. 19, titulní strana) Polemika s článkem posl. Stivína v „Právu lidu“, který ve všech vzpourách proti církvi v minulosti vidí sociální boj. Šlo o hnutí náboženská, středověký člověk viděl svět jinýma očima než marxistický materialismus. „Sv. František a jeho žebravé řády ukazují, že církev si našla sama lék, a to účinný, k odpoutání se od statků tohoto světa. A sv. František tu byl dříve než Hus nebo Luther. Církev se starala (a dosud stará) o chudé lépe než socialistické strany, které dovedou dělat dobrodince ze státních prostředků. Nic je to nestojí a socialističtí vyšinulci dovedou býti tak dobře nesociální jako liberálové.“

Noskův dům ve Volárně (č. 40) Jde o budovu Kampelíkovy záložny (přiložena fotografie), která byla 13. září 1938 slavnostně předána svému účelu. Slavnost začínala mší svatou, pokračovala průvodem obcí, obřadem posvěcení kříže, který byl pověšen do nové úřadovny. Následoval proslov starosty Svazu posl. Jos. Nováka. Záložna má v obci dvacetiletou tradici, 85 členů, 300 tisíc Kč vkladů. Dosavadní úřadovna v místním hostinci již nestačila. Proto byl postaven nový dům nazvaný na paměť budovatele katolického družstevnictví „Noskův dům“. Slavnost byla zakončena státní hymnou a chorálem „Svatý Václave“.

Pan censor se zlobí (č. 42, titulní stránka dole) Vybílili nám poslední číslo důkladně, a nebylo proč. To, co nám bylo zastaveno, se za několik dní dalo číst v Telegrafu a Večeru. Snad bude tentokrát hodnější.

Bez Boha nelze řídit stát (č. 44) Kritika odnáboženštění po pádu Rakouska a převratu, během 1. republiky, ale též soudobých tendencí hledat záchranu v „zákonu půdy“, jak to činí článek ve „Venkovanu“.

Závažná jednání katolických zemědělců a družstevníků (č. 44) V neděli 23. října 1938 sešli se zástupci a delegáti hnutí v Praze. „O změnách národního státu“ promluvil prof. Kopecký, který podal zevrubnou informaci o ztrátách území, půdy, odhadovaných výnosů zemědělských plodin a jejich průmyslového zpracování, jakož i o otázce potravinové soběstačnosti po Mnichovu a odtržení Sudet. Posl. a starosta Svazu Dr. Josef Novák měl obsažný referát „Do nového politického života“. Ani husitství, ani Bílá hora nevedly ke ztrátě národních hranic, k tomu došlo až nyní. Prohráli jsme jako politický národ úlohu, která nám byla před 20 lety dána. Nedovedli jsme z menšin udělati státní národ. Nepovedlo se nám to ani u Němců, ani u Slováků. Ze Slováků jsme udělali národ, na 30 miliard Kč z historických zemí jsme dali na Slovensko, a přece jsme nezískali lásku Slováků. Něco jsme nedovedli. Bourali jsme Rakousko a bourali jsme kladné hodnoty i ve vlastním státě. Ale i bez těchto chyb těžko bychom byli vyvázli. Stali jsme se jako malý národ obětí revize versailleského míru. Na nás se vybilo napětí mezi státy nasycenými a nenasycenými. Hladové státy dravě se domáhaly smazání mírových omezení a pak šly dále. Poražené Německo a Maďarsko reklamovaly pro sebe právo na sebeurčení… Němce něco popadlo… mluví o životním prostoru a jsou odhodláni táhnout.

Neviděli jsme dobře, protože Bůh ranil slepotou lidi pyšné, o jeho milost a požehnání nestojící. Připojili jsme se k západní mrtvole… Kopli nás jako psa, který z povinnosti upozorňuje na lupiče… Nic nepomohl kult Masarykův, nic legionáři a skvělá armáda, nic naše věrnost ke smlouvám, nic ochota národa obětovat krev za demokracii, právo a spravedlnost.

Je to vážná výstraha národu… Je to akt lásky a milosrdenství božího. Bůh nás tu jistě chce mít na přímluvy našich svatých patronů. Máme tu splnit jakousi úlohu a národ byl podroben zkoušce a utrpení. Aby se v něm očistil a byl schopen poslání své splnit.

A nyní o věcech vnitřních. Jsme svědky všestranného útoku na politické strany. Má býti utvořena jedna národní strana. Nechci ani připomínati, jak blízko má tento projekt k totalitě a diktatuře. Ne strany, ale lidé v nich rozhodují. Přetření firmy tady nepomůže. A základní věcí zůstává, že nesmí býti ohrožena svoboda. V totalitních státech nesmí býti opozice a lidé jsou zavíráni už proto, že mají jiný názor než vůdce. Musíme tedy zachovat svobodu Církve i svobody občanské. Z těchto důvodů odmítáme tzv. všenárodní politickou koncentraci.

Poslanec Dr. Novák obhajuje existenci křesťanské politické strany skutečně věřících. Nehodlají se připojit ani k občanskému, ani k dělnickému bloku. Je třeba nejméně tří stran… Podrobuje kritice demokracii 1. republiky. Strany převzaly marxistickou ideologii, že strana je pánem všeho, majetku, práce, rozumu. Kdo se nepodrobí, bude rozdrcen… Strany si postupně vytvořily úřednickou byrokracii, a poněvadž to stálo peníze, opatřovaly si je všelijak, strany se postupem času staly diktaturami bez diktátorovy odpovědnosti… Tyto metody musejí zmizet.

Katoličtí zemědělci a družstevníci, zástupci 52 okresních svazů a 550 družstev, jsou živou a vlastní organizací strany a přejí si, aby lidová strana přebudovala se na zdravý politický tábor katolíků českých.

Po debatě byla přijata rezoluce, která je voláním po reorganizaci lidové strany tak, aby byla plně uplatněna demokracie a i ve vedení strany aby byl vyjádřen stavovský charakter křesťanského hnutí lidového. V rezoluci se hlásí k myšlenkám papežských encyklik.

Hospodářská rada křesťanského hnutí (č. 46, titulní strana) Snaha o znovuvybudování státu v omezených podmínkách si vyžaduje součinnost všech tvůrčích sil národa. Hospodářské a odborové organizace křesťanského hnutí vytvořily společnou Hospodářskou radu. Křesťanský duch hospodářské a sociální spravedlnosti, jak je formulován v encyklikách velkých papežů Lva XIII., Benedikta XV., a Pia XI., je základem, ideovou platformou pro Radu. Tu vytvořily tyto korporace: Svaz katolických zemědělců, Ústředí křesťanských odborů, Svaz lidových živnostníků a obchodníků, Lidový svaz poštovních zaměstnanců, Svaz lidových železničářů, Ústředí zaměstnanců veřejné správy, Zemský spolek katolického učitelstva.

Kult zlatého telete (č. 47, titulní strana) Redakční článek je věnován židovské otázce. Distancuje se od pronásledování židů v Německu i jinde v Evropě. Antisemitismus se však šířil i u nás. Článek se snaží přijít na kloub kořenům antisemitismu. Staví na statistických údajích demografie Československa, Uvádí podíl židovského obyvatelstva v jednotlivých zemích (od 14 % na Podkarpatské Rusi až k 1 % v Čechách). Židé se hlásí k české národnosti z jedné čtvrtiny, k německé jen 12 %, 57 % k národnosti židovské. Obchodem se zaměstnává polovina židů (křesťanů pouze 12 %); v advokacii je plná polovina židovského původu, v lékařství 34 %. V této nerovnoměrnosti článek hledá zdroje antisemitismu. Demokracie dala možnost plně se uplatnit židovskému etniku, židé jdou tam, kde se dají vydělat peníze. V tom vidí jakousi jejich kletbu. Nejde o lakotu.

Oni nedovedou rozházet peníze jako křesťané. I mecenáši mezi nimi jsou. „A přece je nikdo nemá rád.“ (Poslední věta je ovšem již přihlášením se k antisemitismu – poznámka LM).

Budou jen dvě strany (č. 48) Minulý týden došlo k tomu, před čím L. H. ještě nedávno horlil: ke sjednocení do pouhých dvou politických stran. A Lidová strana se přidala do Strany národní jednoty (s republikány, nár. soc., nár. sjednocením i fašisty) – tedy „napravo“. Národní strana pracujícího lidu – levice – spojila sociální demokraty s komunisty – ale tak, že komunistická strana byla rozpuštěna (poměr jejich mandátů byl 36 : 25 ve prospěch soc. dem). V této situaci na téže titulní straně má sloupek název: Budeme dělat svatováclavskou politiku. To se objevilo i v Provolání celé Strany národní jednoty. Ve vládním prohlášení sice přímo ne, ale i tam je řeč o výchově a víře v tomto smyslu. Sloupek si tedy pochvaluje, že poprvé v historii republiky tomu tak je. Distanc od Masarykovy 1. republiky je tu již explicitní. Interpretace je následující: K tomuto vývoji jsme byli donuceni okleštěním svých historických zemí. Znovu jsme se stali součástí Svaté říše římské národa německého (?). (Poznámka – LM:“Třetí říše“ stojící na novopohanství odsouzeném papežskou encyklikou z předchozího roku měla dát nyní prostor pro pokřesťanštění národního života (?)).

Našim družstevníkům (č. 48, násl. strana) Jde o hlas dovnitř hnutí. Vedoucí činovníci si uvědomují, že zlomová situace staví před hnutí nesnadné překážky. Zdůrazňují křesťanské základy hnutí: jeho budoucnost se rodí „ve zpovědnicích“. Varují před tím, že i v nové politické konstelaci může pokračovat odpad od Boha a víry (který vedl k národní pohromě). A tak i v této situaci se dovolávají odkazu Dr. Noska: „My, katoličtí družstevníci, nejlépe víme, že například zemřelý Dr. Nosek pro každé vážnější rozhodnutí hledal svou moudrost ve sv. zpovědi.“ „Zdá se to dnes jaksi nepřirozené, jakoby to nepatřilo do dnešního světa, ale jak jinak by vypadaly i naše věci, kdybychom se naučili říditi a měřiti svá rozhodnutí a svou práci pod zorným úhlem zpovědnice. Hledali bychom pak ne sebe, ne časný prospěch a úspěch, ale spravedlnost božího světa… Na díle Dr. Noska vidíme, že i přes změny doby a poměrů má jeho práce a dílo pečeť trvalé platnosti, že jí dává opodstatnění i směr. Nám, kteří jsme se dobrovolně přihlásili, že dál poneseme jeho odkaz, stačí, když si řekneme: pojďme a následujme ho! Následujme ho v cíli i v plnění.“…Čekají nás mnohé starosti… Tyto chvíle budou po nás žádat pevnost a jasný pohled… Jde o to, komu budou peníze katolické sloužiti. Zda zájmům katolickým, nebo proti nim. Nestačí dělat to, co dělají druzí. Dlouho jsme byli na hospodářském poli popelkou, a byl to opět Dr. Nosek, který ukázal katolickým družstevníkům pravou cestu… Jde o to, aby peníze nebyly cílem, ale prostředkem. Právě to byl cíl Noskův, a to musí býti pobídkou a vzpruhou do nové práce a posilou v boji. Lze s jistotou počítati, že budou sofisticky předkládány zájmy vyšší, národní jednota a hospodářská obnova státu. Nikdo si tolik nepřeje, aby náš stát byl zdravý a silný, jako my, ale právě proto nesmíme dopustiti, aby práce konané za tímto cílem desítky let utonula v záplavě hesel, polopravd i lží, jichž je dnes kolem nás tolik. Náš stát nepotřebuje, aby se veškerá moc soustředila v jedněch rukou nebo v rukou několika jedinců, ale potřebuje, abychom jej všichni skutečně milovali, aby nám každé jeho zřízení bylo svaté, a především, aby nám byl svatý jeho majetek.

Všem lidem v republice musí být jasné, že se musíme vystříhati hříchů, jež nás přivedly k naší národní katastrofě, ale stejně musí náš lid vědět, že jej k požehnání, do lepších let, nepřivedou hříšníci.

Naše družstva vznikla z obětavé práce, a proto naše práce musí zůstat mimo diskusi. O druhé se nehodláme starat, ale pro sebe si reklamujeme, aby nám každý dal pokoj a nechal nás pracovati na svém… Nechceme svou hospodářskou silou, prací po léta budovanou, zaplatiti nákladné paláce druhých. Cesta Prahou i zemí poučí, koho a co máme na mysli. Odmítáme proto všechna hesla, jež na pohled vypadají jako pěkně vyzrálá jablíčka, ale uvnitř mají červa chamtivosti a vůle po moci.“ (Poznámka: jde o duchovně silné prohlášení, které není podepsáno. To je již také výpovědí o době. Podle ducha stati a odkazů na Dr. Noska lze soudit na autorství jeho duchovního vůdce otce Urbana.)

K otázce sjednocování družstev (č. 49, str. 2) V rozhlase i v novinách běží kampaň, členové bývalé agrární strany tomu říkají „odpolitizování družstev“. Má jít o splynutí katolického družstva lidového s hospodářským družstvem agrárníků. „Lidové“ neznamená, že naše družstva dělala politiku. Nových klientů jsme se neptali, ke které straně patří. Za „politické služby“ jsme nedostávali subvence. Naopak, byli jsme znevýhodňováni Ministerstvem zemědělství a Zemědělskou radou při živelných pohromách. Co práce, námahy, obětí stálo vybudování družstva. Začínalo se bez schopných úředníků, bez vhodných prostor, členové představenstva či dozorčí rady ručili vlastním majetkem při sjednávání úvěrů pro družstvo.

Ti, kteří si vzali do hlavy, že jsou absolutními vládci venkova, by se nerozmýšleli zabírati to, co jiní vybudovali, a že zmatek po národní katastrofě k tomu považují za vhodnou příležitost… Družstva vznikla za stejných zákonů pro všechny… ke sjednocování může docházet jen z vlastní vůle. Náš stát si nemůže dovolit jednostranné zákonodárství, které by bylo namířeno proti jedněm, nemůže si dovolit ničit hospodářsky prospěšná zařízení.

Vyjádření činovníka lidového družstva z okresního města končí takto: V zájmu družstevníků i v zájmu zemědělců mohou být a budou v našem městě dvě družstva. Kdo by to znemožnil, udělal by z družstev úřady a vrhl by zemědělce zpět na pospas spekulantů.

Boj o vládu nad peněžnictvím (č. 49, str. 3) Podle článků psaných moravskými agrárníky mají být malé a střední záložny pohlceny těmi velkými, městskými. Jde o uchvácení moci nad lidovými záložnami. Plán počítá se dvěma centrálami, pro záložny s ručením omezeným a pro Kampelíkovy záložny (s ručením neomezeným). Dosavadní Ústřední jednota hosp. družstev a Ústředí lidových záložen v Praze, Brně by zanikla. Také živnostníci se podobným změnám brání. Mlčochův časopis „Moravský deník“ z 27. listopadu (1938) vyzývá živnostenské záložny, aby s nikým o žádném slučování nejednaly a pracovaly klidně dál jako dosud a aby odmítli lidi, kteří se schovávají za hesla a vyhrožují diktátorskými choutkami.“ (Poznámka: Rudolf Mlčoch byl také ministrem, v nové – Beranově – vládě se už pro výšeuvedené názory neobjevil. Jde o shodu příjmení, o příbuzenském vztahu se mnou nevím – L. M.)

Násilná likvidace zdravých záložen není možná. Ani slučování není možno prováděti proti vůli zúčastněných… Bylo by to hazardérství. Funkcionáři našich Kampelíkových i Lidových záložen budou klidně a věrně pečovati o své záložny jako doposud u vědomí, že tím prokazují cenné služby svým občanům v obvodu své působnosti, celému státu i katolické věci.

Poradní sbor Lidových záložen k aktualitě hospodářského a peněžního podnikání (č. 49, tamtéž) Po svém zasedání zveřejnil následující Resoluci.

Vítáme veškeré snahy směřující k tomu, aby obnova národního, mravního i hospodářského života v druhé republice udála se na základech křesťanských. Jen tak bude náš stát zdravým a vnitřně silným. Jako katolíci budeme ze všech sil k tomuto cíli účinně pracovati.

Při budování našeho hospodářského života zůstávají stejné úkoly, pro které byly budovány Lidové záložny. Zásady našeho zakladatele ministra Dr. Františka Noska svaté paměti: „Vkladatelům bezpečnost, dlužníkům mírný úrok, vysokou mobilitu a z čistého zisku také něco Pánu Bohu“ plně platí a naše záložny je vzorně plní.

Proto všichni funkcionáři, členové, vkladatelé Lidových záložen zůstanou svým ústavům věrni a budou k jejich rozvoji dále pracovati. Upozorňujeme, že by nikdo nemohl nutiti katolické křesťany k tomu, aby své úspory ukládali nuceně do ústavů spravovaných lidmi, kteří se křesťanskému životu odcizili a jejichž praxe jest v rozporu s nazíráním katolických vkladatelů. Katolíci nemohli by klidně snášet, aby zisku dosahovanému z jejich vkladů bylo

zneužíváno pro podporu institucí přímo protikatolických. Musí proto trvati na dobrém svém právu míti také peněžní ústavy vlastní.

Jako ústavy vnitřně zdravé, požívající plné důvěry, mají Lidové záložny své plné oprávnění, pokud zásady křesťanské morálky nebudou veškerým peněžnictvím všeobecně přijaty a zachovávány.

Za Poradní sbor Lidových záložen Msgre Fr. Vaněk, papežský prelát, předseda.

Nová vláda jmenována, předsedou je Rudolf Beran (č. 50, titulní strana)

Začali jsme s Pánem Bohem v katedrále, za zpěvu svatováclavského chorálu. „Než nesmíme si myslet, že náš národ se už upřímně hlásí ke křesťanské tradici. Za Rakouska se ze strany vlády dělala ještě větší náboženská gesta, a uvnitř nebylo nic."

Neničme vybudované družstevnictví (č. 50, rubrika Družstevnictví) Staré přísloví „konkurence je zdravá" se v praxi plně projevuje i v družstevnictví. Nám rolníkům nesmí býti brána možnost volného uvažování a rozhodování. Družstva dnes jsou pro rolníky (Jarka Z.).

Ještě k otázce sjednocení družstev (č. 51) „Družstevníkům", kteří se domnívají, že teď přišla jejich doba a mluví o zbytečnosti jedněch družstev, skromně připomínáme, že řežou větev, na které sami sedí... Domnívají se, že přišla doba k ovládnutí ostatních... Jsme ale ve státě právním... Nová strana Národní jednoty má v programu solidaritu a ochranu přirozených práv každého. Věříme, že tento program bude plniti, i když půjde o družstva. Kdyby tak neučinila, ztratila by důvěru všech.

Jdeme do nového života (Dr. Jos. Novák, posl. NS, starosta Svazu hosp. družstev čsl., č. 52, titulní strana)... Jde o systém, který se nazývá autoritativní demokracií, v němž ale jest položen důraz na první slovo nového názvu... Příští život ve státě nebude růžový, bude velmi tvrdý.

Nové formy hlásí se ke stavovským principům, které označil Svatý Otec jako základ organizace hospodářského života. Pracujme proto, aby při budování nového družstevního života zásady křesťanské služby našly uplatnění co největší.

1939

Vzít rozum do hrsti (č. 1 ale z 29. 12. 1938 – ještě jako Lidový hospodář, titulní strana) Neopičme se po cizině. Hlavně my katolíci. Svatý Otec (Pius XI.) tolikrát zavrhl to, co hlásá v mnoha směrech fašismus, a nacismus a osud katolické církve v Německu není daleko od postavení církve v Rusku. Při přestavbě státu na zřízení stavovské vybudujme nejprve stavovské organizace, zemědělské komory a selskou samosprávu. A jak se tato bude zabíhat, budou postupně přetvořována i ostatní zřízení. Nový hospodářský řád se nevybuduje za několik měsíců.

S chutí do nové práce (č. b1, rubrika Družstevnictví) O vývoji a stavu politického a hospodářského sjednocování promluvil v Praze (ještě 22. 12.) na konferenci družstevních pracovníků a výboru Svazu katolických zemědělců starosta posl. Dr. Jos. Novák. „K mnohému jsme donucováni svým mocným sousedem... my jsme na tom hospodářsky stále lépe než Německo a můžeme jít svou cestou... Dělá si naděje na možnosti vývozu zemědělských přebytků do Německa...

ve sjednocování družstev se nevymykáme spolupráci za předpokladu, že bude všem stejně měřeno. „Lidový hospodář" bude vycházet jako dosud... i za změněných poměrů bude plnit své poslání jak v ohledu náboženském, tak v ohledu hospodářském."

Během následné debaty ze všech projevů vyzařovala láska k našim družstevním podnikům.

Žádáme ochranu sv. Václava (č. 2, titulní strana už jako „Hospodář", ale nahoře s logem kříže).

Nelze jít zpět (č. 2, sloupek, tamtéž) Článek už obhajuje „autoritativní demokracii" – musíme se učit myslet v nových kategoriích... liberalistická demokracie francouzského typu se přežila... a u nás se zvrhla ve vládu stran, vlastně vládu několika matadorů, kteří nenesli žádnou odpovědnost...

„Katolíkům, kteří se domnívají, že druhá republika bude katolická, upřímně to vymlouváme. Kde by se ta katolicita vzala? Změnili se lidé? Není rozumné domáhat se státního nátlaku ve věcech kulturních." Článek končí dávkou optimismu – průmyslu se daří, máme šikovné dělníky.

Neberte lidem to, co si svépomocně vybudovali (č. 2, rubrika Družstevnictví) Vláda zvýšila družstvům daň z obratu o 100 % (předtím byla zvýhodněna), chce rušit konsumní družstva (vadí jí nejvíce „Včela"... Družstevnictví je národohospodářský princip, který zatím jediný dovedl čelit převaze bankokracie a velkoprůmyslu. Proč ničit tento svépomocný a prosperující instrument hospodářský? Totéž platí o peněžním družstevnictví... „Vezmeme-li lidu důvěru k těmto svépomocným podnikům, pak tu důvěru již nikdy vice nezískáme."

Sedlák zavěsil kříž do škol (č. 3, titulní strana) V druhé republice došlo k návratu křížů do škol... Většina je proti změně proklamované vládou... A my ani nechceme, aby se někdo přetvařoval, aby nevěřící učitel předstíral, že věří... Nám by stačilo, kdyby se k náboženství stavěl positivně... kdyby se pokřtěný k víře přiznal...„Pracovat pro Boha je milost."

První krok (č. 4, sloupek na titulní straně) Předseda vlády (Rudolf Beran) se chce vracet k tradici svatováclavské. Tuto víru, tuto tradici nelze žádným ministerským nařízením naroubovat v pustá srdce...

Více opravdovosti (č. 5, sloupek na titulní straně) Zakládali jsme si na sociálních zákonech... ale skutek utek. Němci v obsazených územích ihned nutí zaměstnavatele, aby pro své zaměstnance stavěli přiměřené příbytky a obydlí – uvedli v život to, co v zákoně už dávno bylo, o důsledné provádění se nikdo nestaral...Poněvadž šlo o mocné tohoto světa, o to míti, nebo nemíti jejich přízeň... Lidový hospodář svého času kritizoval poměry nemyslitelné a neudržitelné, které existovaly na mnohém velkostatku.

K sjednocování záložen a družstev (č. 5, Družstevní rubrika)... O družstvech se nelze rozhodovat bez zemědělců... Venkovu nestačí jedna raiffeisenka. Násilné slučování nemůže přinést nic dobrého.

Škola Dr. Noska (č. 9, „Nová brázda") Dr. Nosek byl přítelem a učitelem mládeže. Chceme i nadále pokračovati v jeho snaze, dáti mládeži křesťanskou výchovu a dáti jí poučení pro život praktický. Letošní II. běh „Školy dra Noska" v těchto těžkých dobách bude vám zdrojem poučení a síly. Bude se konat v místnostech „Studia catholica" (u P. M. Sněžné) od 27. 2.–5. 3. 1939). Přihlášky posílejte do Spálené 15, P2. Kuratorium „Školy dra Noska".

Po skončení Noskovy školy (č. 11) Účastníci školy navštívili Chrám sv. Víta a sv. Jiří na Pražském Hradě, modlili se u hrobů českých patronů. Pak navštívili Loretu a knihovnu Strahovského kláštera a hrob sv. Norberta. Exkurse byla do Odkolkových mlýnů a pekáren. Přednášky: o katolické obnově venkova (přednosta Dobeš), o principech křesťanského státu (starosta Dr. Jos. Novák). Nejvíc ceněna přednáška o Katolické akci P. Dr. Jana Ev. Urbana, duchovního otce Noskovy školy, pro podněty a posilu pro práci na venkově. Dále přednášky Ing. Kunce o výsledcích výzkumu v zemědělství a Ing. Cuhry o zemědělské práci na statku. Ke škole se již ustavila tradice návštěvy

hrobu Dr. Noska v Poříčí nad Sázavou. Zde se konala křížová cesta, sv. požehnání a pobožnost nad hrobem velkého učitele vedená Msgre vikářem Tichým, místním knězem. Jedna večerní debata o četbě na venkově (za účasti redaktora Vyšehradu prof. Skoumala). Poslední pracovní den přednášel P. Adolf Kajpr SJ o mravní povinnosti občana ve státě. Ministerský rada Michl pak o aktuálním zřizování zemědělských komor. Odpoledne pak přednáška o nových vnitřních poměrech ve státě (Dr. Formánek). Večer s diapozitivy a přednáškou M. Hubáčkové „Život ženy zemědělce".

V neděli ráno promluva Dr. Urbana a společné sv. přijímání v kapli sv. Václava u sv. Víta. V místnostech Národní kavárny pak byli účastníci školy před rozloučením odměněni novou knihou „Dr. Nosek mladým".

Na rozloučenou (č. 11, rubrika Družstevnictví) Účastník „Školy Dr. Noska" Němeček píše: ... Loučíme se s milou Prahou, se svými učiteli a se vším, co nám krásného přinesla „Škola Dr. Noska". Rozjíždíme se do všech koutů naší vlasti. Máme se stát apoštoly velikého díla – navrátit lid vesnicím a vesnice Bohu. Dále máme roznášet učení, které od Dr. Noska přejali ti, kdo nás do Prahy zavolali. Veliký, těžký a odpovědný je to úkol. Živým slovem i příkladem máme býti ostatním. Nevím, jsme-li dost dokonalí a schopní. Ale chceme vždy bráti si za vzor Dr. Noska, člověka skromného, málo známého, a přitom tak velikého, jak jsme ho poznali ze slov řečníků, hlavně P. Dr. Urbana i jiných. Jdeme s chutí do práce za náboženskou obrodu vesnice a Bůh nám pomůže, že nezklameme.

Družstevnictví za nových poměrů (č. 14, rubrika Družstevnictví)... Družstvo jde dál jako strážce zemědělské svobody a zemědělských práv na život... Vyskytlo se mnoho samozvaných individuí, kteří chtěli přejímati družstevní podniky do vlastní správy, ač k tomu neměli ani práva, ani schopnosti... Tyto osoby však byly odkázány do patřičných mezí nařízeními, že nikdo nemá práva o své vůli dosazovati komisaře a zabírat soukromý majetek...

Všichni do jednoho tábora (č. 15, 6. dubna 1939, sloupek na titulní straně) V neděli byl vyhlášen program Národního souručenství. Strana Národní jednoty a Národní strana práce se rozešly a vyzývají své stoupence, aby vstoupili do Národního souručenství... Nic jiného nám nezbývá. Národ musí žít a neohlížet se zpět na to, co bylo. „V programu Národního souručenství jsou uplatňovány zásady, jichž se katolíci v politice domáhali: národní pospolitost, sociální spravedlnost a křesťanská mravnost. Ta třetí zásada měla by býti na prvním místě, protože z křesťanství vyrůstá obětavá láska."

„Jinonárodní autoritativní a totalitní strany mají ideový program podložený touhou po moci, uplatnění, rozšíření životního prostoru; my musíme jej podložit jen opravdovostí mravní." Slyšeli jsme tolikrát, že vedoucí tradicí bude idea svatováclavská (ve smyslu, „že nedáme zahynouti nám ni budoucím"). Profesor Pekař rozuměl tradici svatováclavské jinak... Je mu výrazem touhy po nadpřirozeném posvěcení, po nebeském autorizování citu a vědomí národního... V tomto chápání myšlenky národní jako otázky mravní, jako programu práva, spravedlnosti a nenásilí jsou hodnoty, jež odpovídají stále reálným požadavkům přítomnosti."

Dr. Nosek mladým (č. 15, „Nová brázda") Uvedení knihy připravené Janem Janouškem ke 4. výročí úmrtí Dr. Noska (foto titulní strany knihy s portrétem Dr. Noska, kresbou S. Doležala, jak ji známe z reprintu knihy). Jde o iniciativu Družiny sv. Kláry, sbírku vybraných projevů či článků Noskových, „kvítků františkánské krásy". Po jejich přečtení chápeme, proč si Dr. Nosek zvolil sv. Františka, Chudáčka Božího, za svého Vůdce... Vstoupil-li do družiny sv. otce Františka, vepsal na první stránku svého díla lásku, která v družině sv. Františka dosud hoří plamenem, který v ní sv. František zažehl. Sjednotiti lásku k Bohu a lásku k bližním pod jedno srdce, to se podařilo právě v té prosté, nevyumělkované duši Františkově. Smrt jest tečkou našeho vezdejšího života. Až k ní svobodně píšeme běh svého života, svých skutků, jimž svobodná vůle sice ponechávala plnou volnost vůle naší, ale které jsou u duše křesťanské... řízeny základními pravidly.

Jsou to pravidla jednoduchá, prostá, jimž naučí se dítě už ve škole a která stačí po celý život. Zemře-li proto někdo v našem středu, člověk, který se nepokoušel ani ta pravidla reformovati, ani přizpůsobovati svým osobním zálibám... vynikne v plné kráse... regule jeho života byla prostá, jednoduchá jako u toho dítěte. Ta prostota, ta jednoduchost jsou v naší společnosti ve skutečnosti ta nejzřetelnější rozdělovací a rozpoznávací znaménka. Smrt Dr. Noska otevírá dosud uzavřenou knihu jeho života. Zachytili jsme letmo jeho zájem o mladé. Byl to zájem nesobecký, apoštolský zájem vychovatele a františkánského milovníka. Mladí na Dr. Noska nezapomenou, nezapomenou na něho ani jeho vrstevníci. Je nám oporou i v těchto těžkých dobách.

Družstevnictví v Protektorátu (č. 16, str. 2) Usiluje se o politickou jednotu národa... Dnes musíme lidi oceňovat podle jejich charakteru (ne podle stranické příslušnosti). Většina lidí v padesátičlenném výboru... jmenovaném státním presidentem na návrh předsedy vlády... jsou nepopsaným listem. Tak rozumíme provolání představenstva Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze (Ústředí agrárních družstevních podniků), jež bylo otisknuto v nedělním „Venkově". V provolání se zdůrazňuje, že družstevní organizace pracuje soběstačně po stránce hospodářské, sociální i kulturní, a plní tedy zcela své národní poslání. I židovskou otázku dovedli družstevníci již dávno úspěšně vyřešit. (Poznámka: hospodářská družstva byla vícekrát v listu zmiňována jako obrana proti spekulantům se zemědělskými vstupy i produkty, a v těch často viděli občany židovského původu.) Poněvadž jsme také družstevníci, můžeme potvrdit většinu údajů provolání... Měl je však podepsati Centrokooperativ nebo Ústřední jednota. Tu kulturní práci v družstevní obci totiž větší měrou děláme my, jak o tom svědčí i náš Hospodář.

Nařízení o slučování družstev (č. 18, rubrika Družstevnictví) Výklad nového zákona č. 111 Sb. z 6. dubna 1939 – bez komentování. Tedy jak postupovat při slučování, zániku, vzniku nových družstev.

Sjednocování družstev (č. 20, rubrika Družstevnictví) Vláda pověřila ministra zemědělství, aby provedl sloučení družstev, jmenovitě těch agrárních a lidoveckých, v součinnosti s Centrokooperativou. Provádějí se revize... „Kdyby se někde užilo moci a násilí nebo politické kliky, stáhli by se družstevníci zpět a byla by poškozena věc... Družstevníci byli rozvážní lidé, politicky málo angažovaní a při dobré vůli se snadno domluví."

Jubileum velikého státníka (č. 21, sloupek na titulní str.) Oslavný článek k narozeninám Oliviera Salazara, portugalského ministerského předsedy a „úplného diktátora". Ten byl po generálském puči povolán už r. 1927. Jde o zjevné vyjádření sympatií k portugalské podobě fašismu (už v tom roce 1927 proti němu „žido-zednářské" kruhy vyvinuly ty nejprudší útoky). „Přesto popularita a láska k němu v zemi rostly."

Katoličtí družstevníci před novými úkoly (č. 33, rubrika Družstevnictví) „První družstevní korporace zvané spořitelní a záložní spolky nebo raiffeisenky se budovaly v sídlech far. Čeští katoličtí kněží v nich viděli nejlepší cestu k hospodářské emancipaci venkovského lidu, a proto vahou celé své autority se těmto družstevním útvarům postavili v čelo. Přemohli tak nedůvěřivost venkovského lidu ke všemu novému a dali pevný základ celé družstevní obci zemědělské...

Začátkem tohoto (20.) století... se objevuje strana zemědělská, vybudovaná popíračem Boha a všeho nadpřirozeného Alfonsem Šťastným z Padarova, ovládla Ústředí raiffeisenek v Praze... s heslem „klerikálové z raiffeisenek" a katolickým zemědělcům po nedodržení slova tehdejších vládců agrární strany nezbylo než postaviti se na vlastní nohy a založiti Svaz hospodářských družstev v Praze. Hlavním úkolem po převratu bylo uhájiti hospodářskou neodvislost stoupenců lidové strany proti náporu republikánské strany, která pomocí družstev a záložen, jež ovládala, chtěla ochromit rozvoj katolického hnutí zemědělského. Byly to těžké a nerovné boje, které všeovládající nejsilnější politická strana v bývalé republice proti katolickým družstevníkům vedla. Jen krajní obětavost a neoblomná věrnost našich lidí způsobila, že Svaz hospodářských družstev

se udržel a v boji nepadl). (Článek dál vidí v událostech kolem Mnichova a 15. března okolnosti, jež by měly vést k odstranění přehrad mezi příslušníky českého národa.)

„I když se na mnoha místech uplatňují lidé a způsoby starého kvasu, přece jsou staré politické strany nenahraditelně pryč. Rozkládaly národ na desítky směrů, živily boj bratra proti bratru, podporovaly nesvornost. Z tohoto stavu musí družstevníci vyvodit důsledky a hledat cesty ke společné práci. Na Moravě už ke spojení došlo, v Čechách je k němu blízko… zásadou spojení je dobrovolná spolupráce, aby v každém okrese bylo jen jedno (skladištní) družstvo… Aby všichni členové dosavadních družstev mohli do nového družstva jít s chutí jako do svého.

Někde ovšem jsou povýšená stanoviska silnějších a mluví o pohlcení slabších. Je to družstevníků nedůstojné – takoví lidé nepochopili úkoly doby… Někde se zase budou těžko loučit s dosavadním družstvem, ale radost a obětavost vše překonají.

Družstevnictví dobře obstálo v míru i ve válce (č. 42, rubrika Družstevnictví) Úvaha nad hezkým článkem o družstevnictví od K. Vlčka v Lidových novinách. Tento hospodářský řád předpokládá přeměny lidské povahy, které se projeví v otupení individualistického egoismu. Družstevní hnutí nepotlačuje úplně přirozený a vrozený egoismus. Ono ho pouze tlumí a usměrňuje… zde působí etický moment, altruistická tendence. Náprava se projeví především převýchovou a myšlenkovou jednotou.

Technické výzkumy ovládly hmotu, ale zanedbaly přitom ducha, porušily řád, smysl pro optimální dimense zajišťující nejlepší využití hospodářských možností. I nyní družstevní funkce dopomáhá vydatnou měrou k uskutečnění humanizace hospodářského života… Malozemědělský charakter našeho podnikání dává meze ekonomickému užití strojů… V USA a Anglii mají družstevní instituty, které se těmito otázkami zabývají. J. Fourier je autorem výroku: „Vše, co povstane z přinucení, prozrazuje nedostatek ducha.“ Svépomocné družstevnictví potvrzuje tento výrok, ale v opačném směru. Družstevní hnutí je od počátku hnutím sociálním, svépomocným, solidárním… Naše zemědělství nemá ve střední Evropě příkladu, za svůj pokrok děkuje především svému vyspělému družstevnictví.

U hrobu Dr. Fr. Noska (č. 44, „Nová brázda“) Mladí přijeli do Poříčí nad Sázavou na kolech a s tvářemi ještě zardělými se pomodlili u hrobu Dr. Noska… Co vzpomínek se nám vyrojilo… čteme si nápis na pomníku. Ano, byl to služebník všem podle Evangelia. „Vidím jej v duchu, jak svému hostu čistí ráno boty – jako ministr, jak leze pod registraci – aby nalezl doklad, který někdo žádá… jak v noci ošetřuje svou nemocnou ženu a ráno nastupuje v Parlamentní úsporné komisi – svěží a neúnavný… Vidím jej v práci ve Svazu, když pro nesvědomitost jiných musel zachraňovat tonoucí… Vidím jej na mnoha schůzích – dělnických, akademických, mládeže i zemědělců – vždy přesného, vždy připraveného, vždy důkladného a milého. ‚Zdali v nás nehořelo srdce naše, když k nám promluvil?‘ – jak bylo napsáno. Ale nad to vidím ho každé ráno u sv. Ignáce nebo u P. Marie Sněžné, přistupujícího ke Stolu Páně, třebas v 5 hodin ráno, měl-li někam odjeti. Zde byl zdroj jeho činnosti.“

Trochu, chvíli na přímluvnou modlitbu: neboť – „jak by mohl nepomáhati na věčnosti ten, který tak pomáhal – ale časně – jak mohl“. Není nám jí třeba i dnes, do změněných poměrů? A není nám všem třeba jeho ducha – ducha pravé služby a lásky – do změněných poměrů v družstevnictví?

Zemědělské družstevnictví v Čechách je sjednoceno (č. 47, rubrika Družstevnictví) Z nařízení Ministerstva financí (z 10. listopadu 1939) jsou všechny lidové záložny a hospodářská družstva přičleněny k Ústřední jednotě… nechť k ní mají stejnou důvěru, jakou měly ke Svazu. Zpráva končí výzvou k loajální spolupráci.

Jednotná obec zemědělského družstevnictví (Dr. Josef Novák, starosta Svazu hospodářských družstev v likvidaci, člen představenstva Ústřední jednoty, č. 50, titulní strana, 7. 12. 1939)

„Jak jste mohli připustit sloučení družstevních svazů. Je mi do pláče, že ztrácíme to, co jsme plných 30 let tak těžce budovali.“… Chápu smutek mnoha přátel, i když jej nesdílím… Ke sloučení nás nutí povinnost k národu… Všechna usnesení se stala jednomyslně, nešlo o nějaké spolknutí, ale splynutí dvou směrů, podle jejich síly… do nových orgánů byli zvoleni i naši představitelé… Může se někde stát, že vznikne rušivý tón… tak je to při každém velkém díle.

„Pán Bůh nás chránil po celou dobu naší práce družstevní, za okolností těžkých, a nedopustí, abychom byli postiženi na majetku nebo na cti. Buď mu za to chvála a dík.“

1940

Valná hromada Ústřední záložny lidové v Praze (č. 7, rubrika Družstevnictví) Mezi obvyklými řečníky se již objevil starosta Ústřední jednoty hospodářských družstev Ing. Klindera. Pochválil, povzbudil k jednotě. Volby potvrdily dosavadní funkcionáře ÚZL (Vlasák, Novák, Vaněk).

Služebníci neužiteční jsme (č. 16, titulní strana) „Těchto slov Písma užíval Dr. Nosek, když někdo před ním oceňoval nějaký jeho zdařilý podnik. Pokorně, františkánsky vždy vzdával dík Pánu Bohu a sebe opomíjel… Řada jeho plánů ztroskotala pro neporozumění, pro lenost, dokonce pro zlou vůli. Máme celý hřbitov fasciklů z Noskovy pozůstalosti, neuskutečněných, zmařených plánů, které bylo možno realizovat a které by mnoho dobrého přinesly.

Tak máme příklad – mapku se zakreslenými pozemky a objekty na pražské periferii, které bylo možno tehdy získat… Po letech s velkými oběťmi dělá totéž Chrámová matice. Kolik peněz a kolik času mohlo být ušetřeno.

Totéž platí o prázdninových osadách. Jen tři se podařilo Noskovi vybudovat. Dnes vláda a sociální instituce uvolňují velké obnosy, aby se mohla dětem měst poskytnout o prázdninách rekreace.

Otázka rodinné mzdy, Noskem svého času vypracovaná a politickými kruhy zmařená, zraje a bude uskutečněna jako pilíř nového sociálního řádu a populační politiky.

Vezměme kult svatých… ministr politik budil nepochopení, když mluvil o sv. Albětě Duryňské, sv. Janu Nepomuckém…“ Zpolitizovaní katolíci nepochopili, že duchovní kořeny náboženského života musejí být živeny a síleny, nemá-li zjalovět hnutí, které se opírá o křesťanský názor světový. Dnes kult svatých jde celým národem. Málokdo ví, že Dr. Nosek opatřil na svatováclavský film 1,5 milionu Kč, jen aby toto dílo mohlo býti provedeno. Kolik dobrých knih zakoupil Dr. Nosek pro SKM…

Otiskujeme pěknou Raisovu básničku o dobrém tátovi, který myslil jen na své děti, a nikdy ne na sebe. Takovým starostlivým otcem byl Dr. Nosek, kopal, oral, hroudy třískal, ani slovem nezastýskal. Přeorával tvrdý český úhor, vyoral hlubokou brázdu na našem českém poli.“

(Ilustrační foto zachycuje Dr. Noska jako radioamatéra, patrně v rozhlase, který mu podléhal jako ministrovi.)

Poznámka: Vedle článku je fotografie Adolfa Hitlera, který se dožívá 51 let. Text pod portrétem si slibuje od jeho vítězství ve válce sjednání pořádku v Evropě a doby míru a blahobytu pro německý národ – i pro nás. Jméno Dr. Noska tak mohlo být zneužito k projevu zjevné kolaborace. Přispěla k tomu i blízkost dat úmrtí jednoho a narozenin druhého (17. a 20. duben).

Chceme udržovat a šířit dědictví † Dr. Františka Noska (č. 16, str. 2) Článku vévodí velká fotografie „Dr. Fr. Nosek se svou chotí Annou“.

„Kdo žil zde pro Boha a bližní, jak přikazuje zákon Boží, nezemřel… To platí i o Dr. Noskovi. Nevzpomínáme na něj proto, že byl poslancem, ministrem, finančním odborníkem… ale pro to, co jako člověk udělal dobrého. Jeho úřad, to byla hřivna, s kterou hospodařil tak, aby nebeskému Hospodáři mohl s radostnou duší počet klásti.

… Byl omilostněnou duší. Každý, kdo s ním přišel do styku, poznal, že jedná s mimořádným, řekl bych zvláštním člověkem. Spravedlivý člověk cítil van milosti Boží, cítil požehnání, které spočívalo na všech jeho podnicích, konaných jen a jen pro větší čest a slávu Boží. Kolik duší Nosek přivedl k hlubšímu duchovnímu životu, kolika se stal vzorem. Jaké bohatství, jaké dědictví nám ten chudý terciář zanechal.

Budeme je nejen udržovati v paměti, nejen zachovávati, nýbrž šířit v celém národě. Je to duch katolické obnovy, duch apoštolátu, jemuž jsme zasvětili svůj časopis. Hroutí se státy, přestavuje se sociální pořádek, mizí politické stranictví, ale nesmí zmizet láska k nesmrtelným lidským duším, které je nutno vést ke spáse. Je jediné měřítko pro opravdového křesťana: Dobré je jen to, co prospívá ke spáse duše, byť šlo i o takové hodnoty, jako je samostatnost státní, svoboda národní. Nepřispívají ke spáse duší, neplní své poslání a zanikají.

Vzpomínka na milého Dr. Noska nás převede přes strázně doby, bude nás sílit v denních trampotách a bude nám připomínat stále slova Písma: Co platno člověku, kdyby celý svět získal a na své duši zkázu utrpěl.“

Zářně působil příklad Dr. Noska (č. 16, „Nová brázda“) Autor listuje v „Dorostu“ a dospívá ke zprávě o pracovním kursu SKM v Německém Brodě. Konal se v listopadu 1928 a účastnilo se ho 320 delegátů z Horácka. Odtud je vzat i titul článku, zářně působil příklad páně ministrův… Cestou z Prahy jsme jeli v uzavřeném oddílu 3. třídy. Dr. Nosek odpovídal neúnavně na otázky, objasňoval vše od základu… V sobotu po večeři pozval účastníky ze vzdálenějších okresů, kteří přijeli dříve, ke společné duchovní četbě… Četl ze životopisů svatých, mluvil o důležitosti duchovní četby v rodinách. Končilo se večerní modlitbou.

Neděle ráno před mší svatou byly zpovědnice obležené, ke společnému sv. přijímání šlo 105 kursistů, první k mřížce poklekl Dr. Nosek… Obdiv ke zbožnosti ministra se šířil do vesnic Horácka. „Zde byl pramen a základ lásky mládeže k Dr. Noskovi. On šel mezi mládež, byl jí rádcem, pomocníkem, šel jí příkladem. Měl mládež opravdu rád. Jí obětoval svůj volný čas, nepohodlí vlaku, únavu a námahu tělesnou, za ni se modlil. Kolik peněz mládeži (v různé formě) věnoval, to zůstane utajeno. Šlo o velké částky, o několik set knih a časopisů. V paměti věčné zůstane spravedlivý.“

Staří a mladí (František Nosek, č. 16, rubrika „U rodinného krbu“) „Staří mají povinnost, aby nezapomínali, že mladším lidem přibývá let, právě tak jako těm starším, a že tito mladí lidé dospěli v mladé muže a někdy již také muže zralého úsudku a také i určitých zkušeností, zatímco je starší někdy trochu prostomyslně považují stále jenom za „chlapce“. Z těch důvodů je tak důležité, aby naši starší spolupracovali s láskou a pochopením se zúčastnili pracovních konferencí SKM, aby je povzbuzovali k vytrvalému překonávání překážek a poznání jejich obohacovali vlastními svými zkušenostmi.“ (Vedle fotografie „Dr. Nosek se svými dětmi“ – patrně ještě předškolního věku.)

Lidové záložny pět let od smrti svého zakladatele Dr. Františka Noska (č. 16) Článek dokumentuje úspěšný rozvoj záložen na číslech o jejich obratu, rezervních fondech atp. Postaveno bylo 21 nových záloženských domů, 26 nových úřadoven bylo otevřeno v pronajatých prostorách. Pro úředníky lidových záložen a jejich rodin byl založen Noskův penzijní nadlepšovací fond při Ústřední záložně lidové. „Dát část čistého zisku účelům dobročinným patří již k obvyklým bodům denního pořádku bilančních schůzí našich záložen. Životní vzor Noskův a jeho zásady

jsou a zůstanou programem naší práce! Naše záloženské hnutí by ztratilo důvod své existence, kdyby se od nich odchýlilo. Svatá památka Dr. Noska žije v myslích mladých jeho následovníků a ti ji ponesou věrně jako nezadatelný odkaz do příštích dob.“

U hrobu Dr. Noska (č. 17) Zádušní mši sv. sloužil vikář Msgre Tichý za účasti zástupců ÚZL, Hospodáře, Svazu katolických zaměstnanců, SKM a následná pobožnost u samotného hrobu po mši svaté se stala již součástí tradice.

J.M. biskup českobudějovický Dr. Šimon Bárta zemřel (č. 18) Sympatizant díla Dr. Noska zemřel na začátku května (1940).

Družstevnictví je křesťanskou službou bližním (č. 18) Na valné schůzi již za odbor sloučených kampeliček a založen promluvil Ing. Klindera. Mluvil přátelsky, ale bylo patrné, že mluví za tu „silnější“ z obou sloučených stran. Také Dr. Jos. Novák v proslovu slibuje loajalitu a spolupráci v Ústřední jednotě; teprve v jeho proslovu zazní křesťanská argumentace z titulku článku. „Mnozí z vás nevíte, že křesťanství mělo od počátku charakter družstevní, svatí apoštolové, rybáři, kteří se shromáždili kolem Krista, tvořili vlastně družstevní organizaci. A právě že tito lidé byli zvyklí na spolupráci, práci ve prospěch celku, byli nejlépe uzpůsobeni k tomu, aby se stali šiřiteli učení Kristova mezi národy. Jedním z hlavních příkazů evangelia je křesťanská láska k bližním… Zemědělec… pomáhá Pánu Bohu při tvůrčí činnosti boží, proto je Bohu nejblíže.“

K jubileu padesáti let od založení první kampeličky (č. 25) Došlo k tomu ve Rtyni v Podkrkonoší. Bylo třeba překonat několik překážek. 1) Nedůvěru – té se čelilo neomezeným ručením, 2) nedostatek rolníků ochotných převzít odpovědnost – vzali to tedy na sebe kněží a kaplani – mnohé kampeličky jsou dosud (1940) na farách. Roku 1896 vznikla Ústřední jednota, r. 1908 byly zavedeny povinné revize.

„Požehnání spořitelních a úvěrních spolků pro českou vesnici a její hmotné povznesení je nesmírné. Odstraněna byla úroková lichva, která do těch dob vysávala všechnu mízu našeho venkova. Peníze na venkově ušetřené byly zachovány opět pro potřeby venkova. Finanční síla úvěrních spolků umožnila přes centralizaci vybudování hospodářských družstev… Je jen třeba, aby úspory našeho venkova nebyly zanášeny do ústavů cizích, ale bezpečně uloženy v domácích kampeličkách a záložnách, které 50 let českému zemědělství tak účinně slouží.“

Tisková akce Hospodáře (č. 39) Ke svátku svatého Václava byla vydána brožurka „Obilí k věčnému životu“, která je oslavou eucharistie. Duchovní počin je spojen s připomenutím předplatného s přílohou složenek…

Židé všude rozleptávali (č. 50, titulní strana) Nepodepsaný článek je neskrývaným antisemitismem.

Plníme odkaz Dr. Noska (č. 50) „Když na paměť 700. výročí smrti sv. Františka (1926) spoluzakládal Dr. Nosek „Družinu sv. Kláry“ (tím druhým byl otec Urban OFM), již tehdy uvažoval o trvalém zajištění a finanční podpoře činnosti tohoto spolku. Dary dobrodinců na rozrůstající se činnost nedostačovaly a podpora peněžních ústavů zde nebyla… Ze vkladů učiněných katolíky by bylo spravedlivé, aby odpovídající podpora šla i na kulturní účely katolické… Proto Nosek od r. 1927 a 28 razí heslo, že peníze katolíků mají býti spravovány v ústavech vedených katolíky.

Mezitím budovala Družina sv. Kláry, Dr. Noskem jako předsedou vedená, domy pro staré ženy, útulky pro děti a prázdninové kolonie. Získává domy v Litomyšli (Domov sv. Kláry pro staré ženy), vedený sestrami sv. Františka. Dále jde do Březnice, kde zřizuje dům pro dětský útulek; díky dobrodincům dočasně působí v Hostomicích a v Nasavrkách. V jubilejním roce svatováclavském získává dvě jubilejní dětské prázdninové kolonie pro SKM: ve Dvorku u Přibyslavi a v Jílovicích; ty slouží též jako náhradní exerciční domy. R. 1940 je zřízena další prázdninová kolonie ve vilce ve Skalici u Litoměřic.

To už ÚZL podporovala tyto projekty – jednak přímou finanční podporou, jednak pomocí při získávání úvěrů. Šlo o systém ukládání účelových vkladů, aby úvěr mohl být co nejlevnější. Vkladatel vložil prostředky na určitý účel a zaručoval se, že je bez vážné příčiny nevyzvedne. Ty pak sloužily jako záruka pro poskytnutí levného úvěru. ÚZL si účtovala jen to, co musela platit vkladateli – tedy pracovala v těchto případech bez jakéhokoli zisku.

Dílo bylo smrtí Dr. Noska vážně oslabeno, ale jeho duch zde zůstal. Družina sv. Kláry dál plní své poslání. Počty žadatelů v Litomyšli nemůže uspokojit. Ve Kbelích bylo za 5 let 136 křtů dospělých i dětí, 171 návratů do církve, 19 sanovaných manželství. Duch Noskův projevoval se také v přípravě a organizování exercicií. Letos v Příbrami se tyto konaly pro vedoucí úředníky a funkcionáře lidových záložen a záložen ská obec tyto aktivity podporuje.“

I šetrnost je ctnost (Fr. B. Vaněk, č. 50)

„Nedostatek víry je nevěra, její nadbytek je pověra. Obojí je hřích. Uprostřed mezi nimi je víra – a to je ctnost.

Nedostatek šetrnosti je rozmařilost, nadbytek její je lakomství. Obojí je hřích. Uprostřed mezi nimi je šetrnost – a to je ctnost.

Všechno přílišné zvrací se v neřest – je zásada katolické morálky. Ale aby šetrnost měla charakter křesťanské ctnosti, má být také spojena s činěním dobrých skutků. Zvěčnělého ministra Dr. Noska jsem nikdy neviděl pít velké pivo, chodil slušně, ale jednoduše oblečen. Šetřil, aby mohl co chvíli chudým studentům vtisknout do ruky bankovku, aby mohl zakládat útulky, lidumilné ústavy a nakupovat na periferii stavební místa pro budoucí kostely. Aby mohla jeho paní chudé rodině položit tajně košík se živobytím za dveře a tajně zmizeti. ‚Aby levice nevěděla, co dává pravice‘ (Mt 6,3).

Stavitel a mecenáš Josef Hlávka šetřil, aby mohl odevzdati velké jmění na Českou Akademii a v ní položit základ české kultuře. Šetření nám vystavělo Národní divadlo, šetrnost vystavěla tisíce kostelů a vyzdobuje jejich oltáře a interiéry sochami, obrazy, paramenty, zvony. Šetrnost nám vystavěla nepřehledné řady lidumilných ústavů, sirotčinců, útulků pro přestárlé, hluchoněmé, slepé, pro duševně zatížené a šetrnost je svými dary udržuje při životě.

Jenom šetrnost. Ne rozmařilost.“

(Poté uvádí tři příklady ze života: 1) obchod s drahými kožešinami a s pokušením bohaté dámy k rozmařilosti, 2) rozmařilé rodiny, jež narození potomka marnotratně slavila a dál rozmařile žila, až se s ním ještě kaplan Vaněk po letech setkal v pelhřimovském chudobinci a starobinci, a 3) konečně případ lakoty nerespektující zápal plic a vedoucí nakonec k předčasné smrti.)

„Šetřete, ale – jak dával příkazy zvěčnělý Dr. Fr. Nosek Lidovým záložnám – z čistého zisku také dejte něco – chudým a Pánu Bohu!“ O takové šetrnosti ujišťuje Písmo sv.: Dávají ze svého, a přece bohatnou (Přísl. 11,24).

Poslední článek preláta Msgre Františka B. Vaňka, děkana pelhřimovského a zakladatele „Chrámového družstva“, je proložen fotkami – portréty osobností spojených s odkazem Dr. Františka Noska: velmistra křižovníků Vlasáka, ředitele Ústřední záložny lidové Karla Nerada, Dr. Josefa Nováka, člena ředitelství Ústřední záložny lidové a předsedy správní rady Národní pojišťovny, a Vojtěcha Havla, ředitele měšťanského pivovaru a předsedy Lidové záložny v Českých Budějovicích.

Za výběr a redakci textů odpovídá bratr Irenej. V Kostelci nad Černými lesy, advent L. P. 2023

JUDr. František Nosek v meziválečném katolickém družstevnictví a lidovém peněžnictví

1) Ministr pošt – zemědělským družstevníkem!?

15. ledna 1928 se koná v Praze ve Spálené ul. 15 Valná hromada Svazu hospodářských družstev. Ta mění stanovy Svazu, který se stává výlučně ústředním řídícím a kontrolním orgánem pro jednotlivá družstva. Výklad změny stanov podává překvapivě ministr pošt. Nicméně k takovému úkolu je František Nosek nejvýš povolán svou předchozí zkušeností poslance Národního shromáždění, kde léta hovořil ke svým kolegům legislativcům za předkladatele nových zákonů. Je to však poprvé, co se objevuje jako člen předsednictva Svazu, tedy jako „družstevník“. Proč to? – ministr a „druhý muž“ v Lidové straně přebírá tuto roli? Jako vrcholný politik Lidové strany tu není sám: poslanec Josef Novák ve Svazu přebírá dokonce výkonnou funkci.

Lidová strana se podílí na vládě „panské jednoty“, ale o svou voličskou základnu na venkově musí tvrdě zápasit se svými koaličními spojenci, politicky silnějšími agrárníky – republikány. A agrárníci se svým heslem „Venkov jedna rodina“ nutí lidovce k tomuto kroku, k potřebě více se angažovat ve prospěch hospodářských, životně důležitých zájmů svých voličů. Těmi jsou menší rolníci, kteří jsou pod tlakem hospodářsky silnějších sedláků a statkářů a kteří hledají oporu ve sjednocení a svépomoci. Rok 1928 je obratem v již dlouhé tradici katolického družstevnictví (ona Valná hromada je již 18. v pořadí), ke sdružování pod družstevní myšlenkou docházelo v českých zemích již před 1. světovou válkou, za Rakouska. Osobností Dr. Noska a jeho družiny vzdělaných a zapálených spolupracovníků dostávají tyto snahy novou úroveň odbornou i duchovní a mezinárodní, evropský rozměr.

2) Národohospodář vládních rozpočtových politik – zakládá lidové záložny?

Také „Věstník zemědělských družstev československých“ dostává nejen nový název, ale i novou podobu. Předchozí „Věstník“ byl užitečným informátorem o akcích jednotlivých družstev a praktickým rádcem drobných zemědělců v širokém spektru zemědělské „praxeologie“ – pěstitelství, šlechtitelství, chovatelství atp. S pověřením Dr. Noska a jeho dlouholetého druha z Parlamentu a věrného přítele Dr. Josefa Nováka věnovat se této sféře zájmu Lidové strany se časopis „Lidový hospodář“ stává navíc programovým a ideovým tištěným médiem (brzy týdeníkem). Dr. Nosek má za sebou zkušenost zpravodaje rozpočtového výboru Parlamentu, později i výboru úsporného, je vzdělaným národohospodářem a legislativcem. Lidový hospodář přináší pravidelně vzdělávací články o stavu hospodářské, obchodní a měnové politiky státu. Zkušený makroekonom vstupuje najednou do podnikové sféry, dává mikroekonomii družstev a záložen široký rozhled a své důvěrné znalosti právní stránky podnikání užívá k zakladatelské činnosti, která ekonomicky i kulturně pozvedá český venkov. Nejen samotné vesnice, ale jim blízká okresní města mají postupně svá vlastní hospodářská družstva a své lidové záložny.

V letech, kdy ze sousedního Německa docházely zprávy o rostoucím antisemitismu – a začínaly mít vliv i u nás, katoličtí družstevníci Noskovy školy se od antisemitismu jasně distancovali. Viděli své snažení na poli lidového peněžnictví jako ekonomicky a morálně čisté řešení problému lichvy, spojované často se židovskou menšinou. Systém zhodnocování kapitálu svou vnitřní logikou vyžaduje stálý ekonomický růst (v modelech harmonického růstu je úroková míra rovná míře

růstu systému). „Lichvářský systém“ umožňuje úrok i ve stacionární ekonomice; ovšem za cenu postupné koncentrace majetku do rukou lichvářů – ožebračením dlužníků. V tom – a ve vzrůstající majetkové nerovnosti s tím spojené, viděli Noskovi žáci kořeny antisemitismu. Rozšiřování jejich záložen dávalo šanci na odstranění problému.

Zde je tedy najednou platforma, která otevírá prostor pro promýšlení vize a koncepce katolického družstevnictví, výměnu zkušeností, vzdělávání a výchovu mladé rolnické generace. A protože díky Dr. Noskovi a jeho druhům jde o aktivity založené na víře v náboženském slova smyslu, jde vlastně o spiritualitu svého druhu, o duchovní zakotvení věřícího křesťana – zemědělce – „ve světě“, v jeho každodenní práci.

V časopise je samostatná rubrika „Družstevnictví“ či „Družstevní idea“. „Lidový hospodář“ je stejnou měrou orgánem lidových záložen a kampeliček a lidové svépomocné peněžnictví má ještě delší tradici než družstevnictví v zemědělském hospodaření. Ještě než dojde k zániku Lidového hospodáře za protektorátu, stačí si připomenout 100 let od první „kampeličky“ ve Rtyni v Podkrkonoší. V družstvech i lidových záložnách na venkově byli „pionýry“ a iniciátory často katoličtí kněží. Jedním z nejbližších spolupracovníků Dr. Noska se stal děkan pelhřimovský Mons. a později i papežský prelát P. Vaněk, ten založil „Chrámové družstvo Pelhřimov“ ještě dřív, než se Dr. Nosek začal věnovat i tomuto úseku. Ještě v závěru 30. let se v Lidovém hospodáři uvádí, že díky této kněžské angažovanosti v řadě vesnic sídlí lidová záložna na faře. Jak již bylo řečeno, družstva i svépomocné peněžnictví měly společný důvod vzniku: potřebu chránit ty ekonomicky slabší venkovany vůči těm silnějším, kteří svého majetku často užívali ke spekulaci, útlaku a lichvě. Obě instituce si potřebovaly získat teprve důvěru lidí: a kněží chápající jejich situaci těmto „novotám“ poskytli svůj „reputační kapitál“; tehdy ještě značný. Vždyť kněz byl často ve vesnici jediný vzdělanec. A je příznačné, že to byly tyto duchovně silné kněžské osobnosti, které podržely po 1. světové válce katolickou církev, která tolik utrpěla „aliancí trůnu a oltáře“.

3) Vzdělaný městský katolík – laik zachraňuje venkov pro církev

Lidová strana opírající se o tuto voličskou základnu učinila pověřením Dr. Noska touto další sférou aktivit důležitý personální akt: neměla nikoho lepšího. V čele strany stál kněz – politik Jan Šrámek, a tak se tato politická strana otevřeně hlásila ke katolicismu, i v čase, kdy k tomu bylo třeba odvahy. A nemohlo jít jen o honbu za voličskými preferencemi. Bylo třeba vrátit katolictví ryzost víry a těm pořád ještě matrikovým věřícím vydat svědectví i v praktickém životě. Vzdělaný laik Nosek dal stranou své ambice směřující k univerzitní dráze a cele se oddal tomuto poslání: o Církev mu šlo v první řadě (a o politickou stranu jen tehdy, pokud se držela evangelia). To, co mohlo být pro pragmaticky uvažující politiky jen vedlejším produktem – tedy vrátit venkov Bohu a církvi – bylo pro Noska tím hlavním.

A tomu nebylo na překážku ani to, že Dr. Nosek byl „městské dítě“, narozen byl v Chrudimi – kde i studoval a maturoval na gymnáziu, a v důsledku překládání jeho otce zažil již v dětství i jiná místa, ale jeho otec, inspicient finanční stráže, sloužil vždy ve větším městě. A od studií na Právnické fakultě v Praze – byl Nosek doživotně „Pražákem“. Nicméně s venkovem zkušenost měl: jako „lufťák“ jezdil už od mládí do Poříčí nad Sázavou a i s rodinou pak pobýval o letních prázdninách v podnájmu na selské usedlosti. A již to, že za místo posledního odpočinku své matky, sestry, posléze i syna a manželky zvolil hřbitov v Poříčí nad Sázavou, je důkazem, že tato vesnice mu přirostla k srdci.

4) Hospodářství a peníze ve službě evangeliu

Jinou věcí je, že ministr, člen vlády vytížený náročnou službou přijal další úkol. A ten mu zabíral nejen čas, ale svým způsobem mu znesnadňoval i jeho roli ministra ve vládě vedené agrárníky:

byl vládním koaličním spojencem, ale pokud jde o voličskou základnu – soupeřem, konkurentem silnějšího spojence. Nosek však nebyl člověkem „partajní povahy“. Vždy mu šlo o společné dobro. A Lidový hospodář je toho dokladem. Je obdivuhodné, co František Nosek na tomto poli dosáhl během pouhých sedmi let, jež mu byla dopřána. Statistiky nově založených družstev a lidových záložen, růst členské základny a hospodářských čísel Svazu, zřízení vlastní banky, to vše nevypovídá o tom nejdůležitějším. Dr. Nosek postupně budoval celou koncepci a vizi katolického družstevnictví a lidového peněžnictví založeného na evangeliu.

5) Učitel a vychovatel mladých hospodářů – družstevníkem se člověk nerodí

Charisma, které z bratra Františka Noska vyzařovalo, mělo nadpřirozené účinky: on, člověk z města, se stal miláčkem katolické venkovské mládeže organizované ve Sdružení katolické mládeže (SKM). Pro toto dílo si získal srdce mladých, po jeho smrti byla založena „Noskova škola“, která v několika málo ročnících, jež jí doba umožnila, svým vzdělávacím a výchovným programem znamenala zárodky nového hospodářského řádu, nově pojaté ekonomie (národního hospodářství) jako vědy spojující racionalitu s evangeliem, vědu, která nejen přestala být náboženskému pohledu na svět nepřátelskou, ale naopak: národní hospodářství prosvětlené darem víry se dávalo do služeb duchovních a peníze v něm sloužily člověku a společnému dobru. Šlo o „revoluci“ i ve spiritualitě rodiny sv. Františka: františkán peněžníkem, a dokonce bankéřem, ale zcela nového ražení: Zásadu sv. Františka „nestarat se o peníze o nic víc než o prach, po němž bratři šlapou“ pojal český František o 700 let později tak, že peníze svěřené jemu bližními jsou mu svaté, pro něho samého „nedotknutelné“. A tak, jak poté hodnotili jeho druhové, miliony mu procházely rukama, a ty ruce zůstávaly krystalicky čisté. „Kdo s čím zachází, tím také schází“ – je přísloví lidové moudrosti, a dnes ještě víc než před sto lety dochází k odhalování lidských selhání těch, kdo ve své profesi zacházejí s penězi. „Příležitost dělá zloděje“ je jiná lidová moudrost poukazující na slabosti narušené lidské přirozenosti. František Nosek sám etiku svého podnikání staví na hloubce své vlastní náboženské víry a etice ctností založené na Kristu a sv. Františkovi učí nejen funkcionáře katolických podniků, ale mladou katolickou generaci, do níž skládá své naděje na nový hospodářský řád.

6) Praxe ekonomie „bližního jako sebe sama“ předchůdcem „Františkovy ekonomiky“ dnes

Jak již bylo naznačeno, první česká družstva a lidové záložny vznikaly již za Rakouska 19. století, a tyto instituce byly nejprve součástí Obchodního zákoníku, teprve později došlo k jejich samostatné zákonné úpravě. František Nosek nebyl rozhodně prvním katolíkem na tomto poli. Dokonce ani v rodině sv. Františka nebyl prvním, kdo peníze dával do služeb chudým; v Itálii, kde františkánství mělo svůj původ, jsou hrdí na tradici „Monti di Pieta“ svépomocných lidových záložen zřizovaných františkány jako záchranu chudých před morem lichvy. František Nosek však tyto myšlenky realizoval v první polovině 20. století v již politickém systému parlamentní demokracie a v časech rozvinutého kapitalistického hospodářství a dal jim svým praktickým provedením podobu „nové ekonomie“ sloužící novému společenskému řádu – ve který jeho stoupenci ve světle víry uvěřili.

Papež František přišel s vizí „Františkovy ekonomie“ a svolal do Assisi mladé z celého světa, aby je nadchl pro toto „obrácení“ ve světě hospodářství. Říká: „Je nutné změnit způsob myšlení a dát duši ekonomice. Chceme ji takovou, která přináší život, nikoliv smrt, takovou, která přitahuje, je inkluzivní, ne vylučující, exkluzivní, lidskou nikoliv odlidštující, takovou, která pečuje o životní prostředí a nedrancuje ho.“ Čtenář, který překoná počáteční nedůvěru a začte se do vybraných článků a pasáží z „Lidového hospodáře“, zjistí s úžasem, že nejde jen o snění a přání papeže, které bylo otcem jeho myšlenky, že podobná ekonomika již u nás

existovala, a to skoro před sto lety. Díky Bohu a díky jeho věrnému služebníkovi českému Františkovi z Chrudimi.

7) Dr. Nosek inspirací pro ekonomiku budoucnosti – aby vůbec byla

Prvorepublikový politik a národohospodář Nosek je dnešnímu světu prakticky neznámý, zdá se být zapomenutý i pro vlastní stranu. V „paměti národa“ je družstevní myšlenka překryta jak její násilně prosazovanou podobou za minulého režimu, tak ekonomickou silou dnešního korporátního nadnárodního podnikání; svépomocná úvěrová družstva byla sice v 90. letech obnovena, ale utrpěla ztrátou důvěry, a dnes v bankovním systému nejsou žádnou „štikou“, spíš akvarijní rybkou. Takže „pro svět“ to vypadá na uložení odkazu Dr. Noska do historického archivu.

Boží pohled je ovšem jiný. Svatost života a skutků není nikdy zapomenuta, ani když před světem utrpěly prohru. Tak je biskup Antonín Maria Klaret uctíván jako svatý, přestože jeho sociální dílo na Kubě – které již v polovině 19. století mělo podobné charisma lidového hospodaření a peněžnictví pro rolníky jako to Noskovo – a tehdy to „prohrálo“ s vládnoucím otrokářstvím. Před Bohem není zapomenuto dílo bratří jezuitů na dnešním pomezí Paraguaye, Brazílie a Argentiny – „reducciones“ – redukce, osady a misie, které dopadly podobně. Doložit, zdokumentovat, že bratr František Nosek byl svým dílem služebníkem božím, má tak svůj nepominutelný význam.

Ale nejen to. Jeho charisma, myšlenky a vize se v prvních desetiletích 21. století stávají překvapivě aktuálními v dnešním katolickém sociálním myšlení. Hnutí Focolare založené před 80 lety sestrou Klárou Lubichovou (vzešlou ze 3. řádu sv. Františka) zkouší již delší dobu nevyšlapané cesty „ekonomie společenství“. Při hodnocení výsledků prvých dvaceti let konstatoval italský ekonom Luigino Bruni, že ekonomie společenství potřebuje pevnější institucionální formu, a její nejbližší podobou je staré dobré družstevnictví. Jeho o generaci starší kolega Stefano Zamagni (donedávna prezident Papežské akademie společenských věd) vědecky pracuje na myšlenkovém dědictví františkánství pro hospodářské dějiny. Tito dva byli papežem Františkem pověřeni být rádci a mentory celosvětového setkání mladých v Assisi na téma „Francesco economy“ – tedy ekonomiky inspirovaná svatým Františkem. Mezinárodní rada SFŘ svou prezentací „Finance a SFŘ“ míří podobným směrem: nejde jen o hospodaření v řádu, ale o postoje křesťana a životní styl „ve světě“, v němž se bez peněz nelze obejít.

V dnešní světové ekonomické teorii se objevují nové školy: „ekonomie důvěry“, psychologie a experimentální ekonomie prokazují, že dnešní ekonomie není hodnotově neutrální, vychovává, ale k individualismu a sobectví. Škola „ekonomie a štěstí“ zase potvrzuje, že právě tato výchova ke štěstí nevede. Ekologická ekonomie zase vede k respektu k přírodě, k potřebě počítat s „amortizací přírody“. Tyto školy tedy připravují půdu pro „obrácení“ samotné ekonomie jako vědy. Sebezájem jednotlivce je přirozený a potřebný – lidé, kteří nemají rádi ani sebe, spadají pod jednu z diagnóz psychiatrie. Mít ale rád jen sám sebe je cesta od Boha a od bližních: Noskova idea „ekonomie bližního jako sebe sama“ míří na největší slabinu moderní ekonomie jako vědy: její vyhraněný individualismus a výlučný zájem o sebe sama (self-interest). Je-li člověk narušené přirozenosti ponechaný sám sobě, stává se horším. A pokud je samotným ekonomickým vzděláním v sobectví ještě podporován – a to potvrzují empirické studie na několika amerických univerzitách – pak se celá kultura podnikání mění na království bůžka mamonu. František Nosek svou vizí a praktickým předvedením její životnosti ukazuje cestu z krize ekonomie jako vědy a z krize kultury, v níž peníze ovládají člověka. Jak zdůrazňuje Noskův duchovní vůdce Jan E. Urban, objevem jeho penitenta je obrácení kauzality, radikální změny mentality, v níž peníze a hospodářství slouží člověku a jeho duchovnosti.

8) Jak může odkaz Dr. Noska rezonovat v širším kontextu národohospodářské vědy

To, že družstevnictví a svépomoc v peněžnictví a úvěrování nejsou jen věcí hospodářských dějin, se snaží doložit následující seznam publikací. Jde jen o výběr a jen o publikace v češtině. Ve světové literatuře (v angličtině) existuje samostatná škola „labour-managed economy“ (tedy ekonomika řízená zaměstnanci), a v té mimochodem zaujímá klíčové místo ekonom českého původu Jaroslav Vanek (Vaněk), který působil v USA na Cornell University. Jeho učebnice mezinárodního obchodu byla nějakou dobu nejužívanější. V 60. letech minulého století se nadchl pro samosprávní ekonomiku tehdejší Jugoslávie a vypracoval dvoudílné dílo věnované tomuto hospodářství. Nejprve shromáždil doklady o hospodářských dějinách družstevnictví a poté vypracoval kompletní mikro- i makro- ekonomii hospodářství založeného na „hospodářské demokracii“, v níž má každý zaměstnanec při rozhodování jeden stejný hlas. (U nás mnohem známější a o generaci mladší prof. Jan Švejnar se na stejné univerzitě vědecky etabloval právě na škole „labour-managed economy“.)

Profesor Vaněk prodělal „vědeckou konverzi“, jako křesťan – katolík se svou vědou dostal do konfliktu se svou vírou. Byl to právě obchod, který se mu „zprotivil“ tím všudypřítomným tlakem (push, to push) na zákazníka, aby víc a víc nakupoval (množstevní slevy, časově omezené slevy, „akce“, reklama svádějící a povzbuzující žádostivost). Setkal jsem se s panem profesorem několikrát. Neargumentoval zrovna sv. Františkem, ale jeho křesťanský pohled na byznys tomu byl blízký. Jeho kolegové v Americe byli přesvědčeni, že „Vanek se zbláznil“. Pravda, byl o své pravdě na stáří až umanutě přesvědčen, takže diskuze s ním byla skoro nemožná. Ale bláznem byl především „pro Krista“, tím, že měl odvahu jít a argumentovat proti hlavnímu proudu.

Literatura

1. Němcová, L. (ed.): Vybrané kapitoly z českého družstevnictví. Družstevní asociace ČR, Praha, 2001.
2. Feierabend, L.: Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952. Nakl. Stehlík, Volary, 2007 (angl. Originál, 1952).
3. Družstevnictví pro 21. století. Pražská škola alternativ, – Sborník 05, Ekumenická akademie, Praha, 2012.
4. Mlčoch, L.: Ekonomie důvěry a společného dobra. Karolinum, Praha, 2006.
5. Mlčoch, L.: Chudoba a radost v čase nadvlády peněz nad člověkem. Česká církev mezi minulostí a budoucností. Perspektiva františkánské spirituality. In: Ambros, P.: Nouze, chudoba, bohatství. Výhledy do postrestituční epochy církve. Refugium Velehrad-Roma, Olomouc, 2015, str. 204–231.
6. Mlčoch, L.: Člověk a ekonomie: k čemu nás vybízí sv. Otec. Dr. František Nosek a Ludvík IX., sborník z konference k 80. výročí úmrtí Dr. Františka Noska…, SFŘ, 2015.
7. Slavíček, J.: Spotřební družstvo Včela mezi podnikáním a politikou v letech 1905–1938 aneb pevnost proletářů v Praze. Studie 4/2019 Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, Nadace Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, Praha, 2019.

9) Několik závěrů ze studia Noskova „Lidového hospodáře“

Díky fondu Národní rady SFŘ, zřízeného na základě štědrého sponzorského daru Miloslava Müllera a jeho manželky Ludmily, našich „sourozenců“ v řádu, a díky obětavému rešeršnímu úsilí Mgr. Pavla Waltera, doktorandského studenta historie na KTF v Praze, se podařilo zdokumentovat prakticky vše, co se v nejširším kontextu týkalo díla Dr. Noska na tomto poli. Z cca 1 tisíce stran fotokopií časopisů (a jejich elektronické podobě v PDF) pak redakční prací byla vybrána ta nejdůležitější fakta, v rozsahu cca 100 stran, z praktických důvodů ve dvou souborech:

František Nosek a „Lidový hospodář“, Lubomír Mlčoch, redakce rešerší z let 1928–35, 58 stran, archiv Národní rady SFŘ, 2023

Odkaz JUDr. Františka Noska po smrti: „Lidový hospodář – Hospodář“, Lubomír Mlčoch, redakce z rešerší z let 1936–40, 40 stran, archiv Národní rady SFŘ, 2023

Studium pramenů o životě Dr. Františka Lva Noska, nejdříve v jeho politické činnosti (v Parlamentu a vládě ČR) a nyní díky „Lidovému hospodáři“ i k hospodářským aktivitám v družstvech a záložnách, jen potvrdilo již dříve formulované sociální a etické poselství jeho života z víry jako bratra z III. řádu sv. Františka (viz literatura ad 5/ str. 229–231). Jde o stručné shrnutí, které pro jeho výpovědní hodnotu znovu reprodukuji:

1. Práce je oslavou Boha a službou bližnímu, v práci obětujeme své síly, snahy, námahy a bolesti. To platí pro každého, od ženy – matky v domácnosti – až po podnikatele, od posledního popeláře až po politika či státníka. Kdo chce být v čele, ať je služebníkem všech.
2. Rodina je církví v malém a základní buňkou každé spořádané společnosti. Jí mají hospodářský systém, stejně jako politika místní i celostátní, sloužit a ji mají chránit.
3. Cíle hospodářského i politického systému musejí být v posledku povahy duchovní: jde o vytváření takových společenských podmínek, v nichž by se dařilo spáse duší.
4. Ti, kdo vedou, ať už v hospodářství, či v politice, mají lidi jim svěřené pozvedat profesně, kulturně, morálně i duchovně. Pravý vůdce vede spolupracovníky k Bohu.
5. Zvláštní péči je třeba věnovat slabým a zranitelným, starým a nemocným, dětem a mladým lidem, na jejichž mravní výchově životně závisí budoucnost národa.
6. Důvěryhodnost každého člověka, zvláště pak toho, na nějž je upřen veřejný zájem, je nedělitelná: platí jen jedna morálka, v rodinném životě, v podnikání i v politice.
7. Soukromý zisk podnikatele či politika nesmí být nikdy na úkor společného dobra: jinak jde o věrolomný úklad proti základům státu.
8. Peněžnictví a bankovnictví musí poskytovat vkladatelům jistotu, dlužníkům mírný úrok a z čistého zisku také povinný díl Bohu a potřebným bližním. Peníze jsou určeny k dobru lidí a ke skutkům křesťanské lásky. Tam, kde se zpronevěřují těmto duchovním cílům, mění se na modloslužbu bůžku mamonu, kterou Hospodin Bůh netrpí.
9. Člověk by si měl pokorně uvědomovat, že původcem krásy stvořeného světa je Bůh; proto by neměl ničit to, co by sám vytvořit nedokázal.
10. Od Boha pochází všechno, co máme: i naše manželka/manžel a naše děti. Proto bychom měli být připraveni je Bohu odevzdat, stejně jako svůj vlastní život, bude-li to jeho vůle. Život žitý z víry vede k důvěře, že Bůh našim bližním i nám samotným může dát takové dobro, jakého my bychom nikdy nebyli schopni.

(Toto „Desatero“ Františka Noska bylo formulováno pro výroční konferenci hnutí „Křesťan a práce“ na Velehradu (2012). O rok později – v „Roce víry“ bylo prezentováno na společném semináři se Společností pro etiku v podnikání ve Farním domě při kostele sv. Cyrila a Metoděje v Praze-Karlíně, kde byl František Nosek farníkem třicet let, jako student, poslanec i ministr, až do své smrti v roce 1935).

10) Několik inspirací z díla Dr. Noska pro dnešek a zítřek

Především je třeba předeslat: několik z nás (SFŘ) se v 90. letech pokusilo o realizaci katolického družstevnictví i svépomocného úvěrového družstva, také jako investiční privatizační fond v kupónové privatizaci (Concordia). Experiment se nezdařil.

Zkušenost „Concordia Invest“ (už desetiletí „v likvidaci“ bez šance na onu likvidaci) ukázala, že lidové peněžnictví nelze zavádět tam, kde chybí někdejší opěrné systémy důvěry a kde je právní řád nefunkční. „Concordia Credit“ padla za oběť legislativním požadavkům na velikost podniku – která by měla být zárukou důvěryhodnosti klientů (?). Dnešní pokusy o lidové peněžnictví katolíků by musely obsáhnout zřejmě celé diecéze a v dnešní „církvi diaspory“ by budování struktur důvěry bylo dost nesnadné. Ačkoliv bez vzájemné důvěry mezi námi se církev budoucnosti neobejde, a to o peníze rozhodně nejde, aspoň ne „v první řadě“…

Zkušenost to byla trpká, ale cenná. Zátěží prošly i naše vzájemné vztahy, a snad i díky společné spiritualitě – a jistě díky Bohu – v té zkoušce obstály. To jistě nestačí k uspokojení, ale není to zase tak málo. Tolik pro čtenáře dalších řádek.

A) Situace dnešních menších zemědělců je těžko srovnatelná s tou meziválečnou. Především je jich málo, jsou vzácní. Prostředky komunikace v digitálním věku jsou však naopak neskonale dokonalejší. Rodinu hospodařící na Sušicku máme mezi sebou. Otázka zní: je možné dnes svépomocí, solidaritou a sdružováním „těch malých“ čelit ekonomickým tlakům doby a něco se naučit z „Noskovy školy“?

B) Jako spotřebitelé si můžeme všimnout na jižních plodech a zelenině značky COOP. V řadě evropských zemí soukromým zemědělcům slouží taková obchodní družstva. Ve Švýcarsku, kde se díky celní ochraně daří držet tradiční zemědělské usedlosti, si soukromí zemědělci zřídili celostátní síť COOPů, která prodává jejich produkty, a čelí tak mezinárodním řetězcům. „Ekonomická demokracie“ svými hodnotami může být blízká i sekulárním františkánům v těchto zemích. Šlo by prostřednictvím Mezinárodní rady SFŘ zjistit kontakty a „navázat družbu“?

C) Ještě před 35 lety bylo ve většině vesnic JZD. Po transformaci a restitucích dnes vládnou, a. s. a, s. r. o. hospodařící často na pronajatých pozemcích. Přesto jsou JZD, která přežila, ač jim doba nepřála. Nevím, zda je nějaký výzkum hodnot a motivací v těchto družstvech, kdysi zakládaných pod mimoekonomickým tlakem, a nyní dále hospodaří v podmínkách ekonomické svobody. Vedou je snad křesťané? Nebo „bývalí komunisté“? Misijní úsilí církve na synodální cestě by v nich mohlo vidět „cílovou skupinu“. Mohlo by se ukázat, že synové světa jsou k sobě někdy prozíravější a mají dál práci na své vesnici (a na svých polích).

D) Alternativní způsoby hospodaření jsou také spojeny se snahou o ekologické hospodaření. Na FSS MU v Brně založila nedávno vyznamenaná profesorka Hana Librová studijní obor, který „předběhl“ Laudato si’. Tituly jejích knih vypovídají samy: Pestří a zelení, Vlažní a váhaví, Rozumní a věrní. Dr. Naďa Johanisová se svým přírodovědným vzděláním tu reprezentuje „ekologickou ekonomii“ (a ona je překladatelkou výše uvedené monografie Ladislava Feierabenda). Mohlo by jít o naše „odloučené zelené bratry“, zejména tam, kde argumentují ve prospěch udržitelnosti života a přírody. Prvorepublikoví katoličtí družstevníci Noskovy školy neměli ještě s ekologií problém: hnojilo se chlévskou mrvou, v řepařských oblastech vápennými kaly, které byly odpadem při výrobě cukru; na hromádkách kalů na poli už druhý rok rostl plevel – jak si ještě jako kluk pamatuji. Ale příklon dnešních ekologů k družstevnictví má i svůj vnitřní důvod v logice hospodaření a toho si byli vědomi již v Noskově škole. Vědomě chtěli jít „nekapitalistickou cestou“. Systém zhodnocování vloženého kapitálu je veden logikou rozmnožování majetku, zatímco „úkolem družstevnictví je pouze hospodářské zajištění společného majetku, a výsledek společné práce, společných starostí, obětí a námahy je rozdělován zpět v podobě různých výhod pro členy“ („Několik slov o katolickém družstevnictví – Lidový hospodář č. 41/1937).

E) Postrestituční církev má u nás dnes svou odpovědnost za vrácené pozemky a lesy farností, řádů a diecézí. Pronájmem akciovým společnostem se této odpovědnosti nezbaví. „Noskova škola“ byla jakousi katolickou spiritualitou, zvláštním církevním hnutím „ve světě“. Tehdejší hospodaření církevních velkostatků vnímali tito družstevníci většinou kriticky; pokud jde o jejich službu církvi. Nabízí se promýšlení (a promodlení) nové vize, jakéhosi „benediktinství pro 21. století“, s využitím zkušeností historií odsouzené františkánské „Noskovy školy“. To by znamenalo výchovu nové mladé generace, profesionálně vzdělané, hluboce věřící a láskou ke Stvoření nadchnuté. Bláznovství pro Krista. Alternativou je pokračování po cestě, kterou nám Stvoření nebude už dlouho tolerovat. Náš stoletý františkán otec Benedikt Holota říká: lidstvu zbývá jen jedna cesta: zduchovnění. A papež František varuje: času není nazbyt.

Lubomír Irenej Mlčoch, Kostelec nad Černými lesy, leden-únor 2024.

Sekulární františkánský řád

Kapitola 5

JUDr. FRANTIŠEK NOSEK „VZDĚLÁVACÍ A VÝCHOVNÁ ČINNOST“

Lubomír Mlčoch OFS

V.

Sekulární františkánský řád

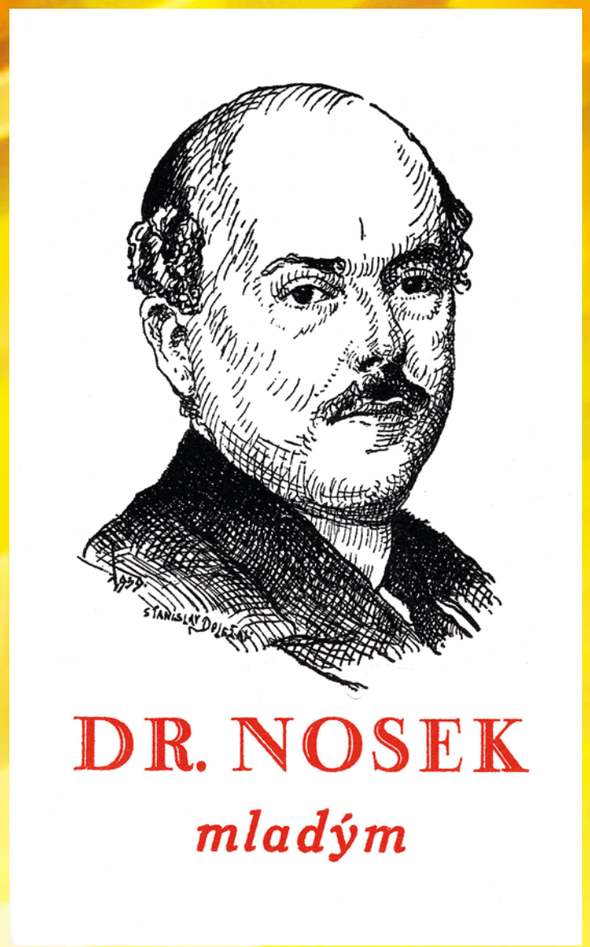

Vzdělávací a výchovná činnost JUDr. Františka Noska na stránkách časopisu DOROST (Věstník české mládeže pro vzdělávání, zábavu a poučení): 1918–48

Ročník I.

Č. 1, 13. září 1918
Redakce ve Spálené 15, Praha 1 je sídlem Ústřední záložny lidové a vedení družstevních podniků. Úvodník „Náš směr“ prozrazuje orientaci nového časopisu: Buďme demokraty srdcem, aristokraty mozkem a křesťany svědomím. Předchází o několik týdnů vznik nového státu, ale již usiluje o „velkou symfonii v národě“: zbožností, šetrností, střídmostí, obětavostí, snahou po vlastním zušlechtění a láskou k práci.
JUDr. František Nosek: Peníze, mince, měna. Finanční komisař z Prahy Karlína vstupuje jako publicista do veřejného prostoru sérií konzultací. Článek svědčí o klasickém vzdělání, je laděn akademicky, jakoby přednáška z dějin peněžnictví (ještě se připravoval na dráhu univerzitního učitele). Pojednání o inflaci válečné a poválečné (ještě před koncem války!), znehodnocení měny, je v dnešním jazyce kurzem „finanční gramotnosti“ pro mladé. Historie směny a prostředků směny má i mravní rozměr, je kritikou spekulativních zisků využívajících rozvratu hospodářství. Text o dvou stranách pokračuje v **Č. 2** dokončením o zákonných úpravách mincovních soustav od plnohodnotné měny až k „drobným“ (3 strany).
Č. 4 (str. 61–62), Č. 5 (76–77), Č. 6 (92–93), Č. 7 (dokončení str. 110): JUDr. František Nosek: O různých formách vládních. Článek na pokračování z dějin státu a práva mapuje vývoj od antiky s despociemi neomezené vlády či diktátorskými republikami přes monarchie, vlády dědičných panovníků a konstituční monarchie až k parlamentní demokracii. Zde jde o lekci občanské výchovy pro mladé. Citace v závěru ze sv. Pavla (není vrchnosti leč od Boha…) je argumentací ve prospěch parlamentní demokracie nového státu, k němuž se autor jednoznačně hlásí, a má uvést na pravou míru víru části katolíků, kteří se identifikovali s monarchií jako jedinou přijatelnou formou. Argumentuje učením Církve. Je třeba poslouchati i zvoleného „presidenta“. „Republika je dar Boží prozřetelnosti. … Je to útvar krásný, ale hodným se může osvědčiti a také si jej zachovati může jenom národ mravně pevný, poctivý a v každém směru spravedlivý. Jinak i o té nejsvobodnější republice platí hluboká věta sv. Augustina: Říše bez spravedlnosti jsou jen velké peleše lotrovské.“
15. listopadu publikuje Předsednictvo Sdružení katolické mládeže Prohlášení ke vzniku československého státu (určené již mládeži katolické). V **Č.** 4 je také inzerce Řečnického kursu pro mladé (opět ve Spálené 15, 16.–18. 2. 1919).

Ročník II.

Č. 10, titulní strana: JUDr. František Nosek: Ústavní listina Československé republiky. Autor je již poslancem a referuje o schůzi Národního shromáždění (28.–29. 2. 1920). Vysvětluje právní základy nového státu, co znamená „lid je jediný zdroj veškeré státní moci“ (s odkazem na svůj předchozí článek). Čeština je státním jazykem: tím se vrací stav do doby předbělohorské (Obnovené zřízení zemské z r. 1627 zavedlo rovnoprávnost němčiny s češtinou; historický vývoj však nakonec vedl k tomu – jak všichni víme –, že čeština zůstala omezena jen na „vnější styk se stranami“). Vymezuje se proti těm, kteří chtějí dosáhnout změny právních řádů i za cenu sociální revoluce („Chceme v Čechách spravedlivě po křesťansku vládnout“). Je také proti oblíbené tendenci „vzdychat stále pro nepřízeň neosobního ‚Osudu‘“. Až bude docházet ke změnám v Ústavním systému – nechť je jednání zakončováno písněmi Hospodine pomiluj nás a Sv. Václave, vévodo české země, pros za nás Boha, svatého Ducha, Kriste eleison.
Č. 14: Úvodník „Naše vítězství“. Tím má být výsledek parlamentních a zemských voleb, nikoli však co do počtu získaných mandátů (lidovci 33, soc. dem 74, čsl. soc. 24, republikáni 28), ale podílem SKM na dosaženém výsledku. Mezi zvolenými za Čechy je už dr. František Nosek, finanční komisař, Karlín, a P. Jan Šrámek, prof. bohosloví za Moravu a Slezsko. Poté „druhý“ a „první“ muž v lidové straně.
Č. 15: II. výroční valná hromada SKM v Čechách. Poslanec dr. Nosek zde varuje mládež před „vlky v rouše beránčím“ – v právním státě nelze dopustit odnímání kostelů katolíkům ve prospěch nové církve čsl. husitské („nejsme v Mexiku“).

Ročník III.

Č. 5–6, str. 69–70: Poslanec JUDr. Frant. Nosek: „Střádejme!“ V reakci na dotaz zdola formuluje praktický systém střádání skupin SKM na předplatné časopisu i na výlohy spojené s účastí na sjezdech SKM. Zřizuje k tomu běžný účet u Poštovního úřadu. Apeluje: buďme průkopníky nejen mravního, ale i hospodářského pokroku! Na závěr cituje píseň: „Sadila, sadila fialinku v roli, jak ji zasadila, hned Boha prosila, aby jí dal pohodu. Dej, Bože, deštíčku, tichého větříčku, aby se ujala, modrá fialinka.“ Ukázka spojení racionální praktičnosti s až dětskou důvěrou v Boží pomoc – v osobě politika.

Ročník IV.

Č. 9 „Budeme šetřit“. Nepodepsaný redakční úvodník nese stopy autora, který promlouvá do duše mladých kritikou poměrů v mladém státě. Zmínka o zřízení Parlamentní úsporné komise, v níž pak byl dr. Nosek několik let aktivním členem, to jen potvrzuje. Zde mluví pro mladé, a tak dodává: šetřit, ne však na dobré knize!
Č. 20 „Rozmach lidové strany“. Úvodník (1. 7. 1922) je vyjádřením nespokojenosti s hospodařením socialisticko-agrární koalice. Ta je oslabována útěkem části sociálních demokratů do nově

založené komunistické strany. Náboženství dosud vytýkané lidovcům („záludní Rakušáci“ – „pochopi Habsburků“!) přestává v politice vadit. Platí loajalita k novému státu, práce a morálka. V tom je příležitost mladých!

Ročník V.

Č. 16–17: Šestý valný sjezd SKM (str. 276–8). Sídlo ve Spálené ulici, tamní kostel Nejsv. Trojice jako místo pro bohoslužby. Navazování kontaktů s mladými odboráři, studenty, organizacemi tovaryšů. Vzdělávací činnost začíná „dětskými besídkami“. „Bratr bratru“ je citací z Pohorské vesnice Boženy Němcové: reakce na zkalení vztahů se Slováky jako důsledek nepoctivců a „svobodných“, kteří se už za krátkou dobu existence nového státu postarali o ztrátu vzájemné důvěry. Pro slovenské katolíky byl pád Mariánského sloupu zklamáním: „Těším se na den, kdy v naší matičce Praze se sejdou věkovití bratři Čech a Slovák a mezi nimi zavládne znovu upřímný duch.“

Ročník VI. (1923–24)

Č. 10: Kdo šetří, má za tři. Provolání sekretariátu SKM k zakládání úsporných účtů. Odkazy na zkušenosti a příklady z ciziny (Lucembursko) i koncepce účtů jednotlivců, skupin SKM a okresních sdružení SKM nese stopy autora, který o šetření mladých psal již dříve.
Č. 16–17: Sjezd mládeže a 7. valná hromada SKM v Praze. Dr. Nosek uvítán jako host a zástupce pánů ministrů a poslaneckého klubu lidové strany (str. 248–9). Navazuje na pozdrav arcibiskupa Kordače a mládež upozorňuje na správu věcí veřejných: „Katolicismus nesmí zůstat doma, musí i do parlamentu.“

Ročník VII. (1924–25)

Č. 17: Pozvání na první organizačně sociální kurs třídenní. Předsednictvo SKM v Čechách připravuje na 6.–8. 12. 1925 kurs s účastí dr. Noska. Mezi 18 tématy má poslanec téma „Moderní družstevnictví“.

Ročník VIII. (1926)

Č. 1 Věstník organizační (str. 12–13): Zpráva o prvním sociálně organizačním kursu SKM (Praha 6.–8. 12. 1925). Šlo o „pokus“, pochybnosti byly vyvráceny. 93 účastníků vydrželo. Kurs měl duchovní základ v proslovech kněží (katechismus, liturgie, eucharistie). František Nosek – již mi-

nistr – poukázal na důležitost politiky pro vrcholnou veřejnou činnost ve státě, zvláště na příkladu lidové strany. Tím potvrdil správnost orientace výchovy v SKM. Dále přednášky na témata odborů, družstevnictví, pojišťovnictví.
Č. 15: „Náš svatý Václav“ (1. září 1926). Prof. Ant. Novák: „Svatý Václav má velkou zásluhu, že u nás nevznikl kulturní boj mezi kultem slovanským a latinským, boj, který podvrátil síly Velké Moravy.“

Ročník IX. (1927)
bez záznamu. Dr. Nosek je ve vládě jako ministr.

Ročník X. (1928)
Řídí již P. Adolf Pelikán TJ, zodp. redaktor Jan Janoušek

Č. 9–10, květen: „Naše začátky“ (Prof. Ant. Novák) „10 let od kolébky SKM“ (str. 122–124). Prvním duchovním vůdcem byl P. Chlumský, rodák ze Žižkova. Mezi těmi, co se „stavěli vždy do bitevní čáry“ byl jmenován dr. Nosek na prvním místě. Autor jako první předseda SKM byl v té době studentem 4. ročníku filosofie. Heslem roku 1919 bylo „Opřít se o lid, když opora státní odpadla“ a to bylo správné. Pozoruhodné: „Nám se pracovalo snáze, poněvadž katolíci byli pronásledování, a pronásledování budí vyznavače“ (oproti těm, kdo jsou nespokojeni dnes). Další postřeh: „Politická strana ... v žáru boje zapomněla na mládež, a byla to škoda.“
Č. 11: Jubilejní valná hromada. 15 mladých exercitátorů připutovalo do Prahy z Hájku pěšky. **Slavnostní večírek** ve Sladkovského sále Reprezentačního domu, mezi hosty vítán ministr Nosek, poslanec P. Boh. Stašek, posl. J. Novák, P. Metod Klement benediktin. Slavnostní mše (na sv. Jana Nepomuckého u sv. Josefa, Nám. rep.). **Sněmování mládeže (17. 5. 1928)** opět ve Sladkovského sále. Zprávu předsednictva SKM přednesli P. Pelikán a J. Janoušek, generální duchovní rádce a tajemník (jmenovaný rovněž arcibiskupem!).
Č. 22: Volby do zemského zastupitelstva a katolická mládež vypsané na 2. 12. 1928. **JUDr. Frant. Nosek, ministr pošt a telegrafů** podal obsáhlý referát z dějin veřejné správy v českých zemích (str. 281–284). „Kdo chce správně chápat současnost, nemůže jinak, než se snažiti, aby poznal i příslušné události dřívější, neboť jen tak je možno postřehnouti vzájemnou jejich souvislost.“ Výklad státoprávní situace začal revolučním rokem 1848. Časem se vyvinulo dvojí úřadování, jedno samosprávné, volené, druhé státní, s úřednictvem jmenovaným císařem, už ne tak naše, spíše cizí... Po roce 1918 jsou i ty státní úřady naše. Ale zůstává dvojí princip správní a také odborné profesní povolání a čestné funkce laiků. Respekt k historickým hranicím jednotlivých zemí v župním zákoně je zásluhou mj. ministra lidové strany P. dr. Šrámka. Dr. Nosek vyzývá mladé, aby se zúčastnili i volebních schůzí: „Tím se připravte na své příští

poslání v zastupitelstvech obecních, okresních... Využijte svého mládí a postavte se vědomě do služeb pravdy, spravedlnosti a práva.“

Ročník XI. (1929)

Co se stalo v lednu (str. 37): Vzdělávací kurs SKM v Praze 6.–13. 1. 1929. Pozváno bylo 60 mladých mužů, přijelo 30. Protektorem byl celý týden ministr dr. Nosek, který se frekventantům plně věnoval.
Co se připravuje: Na Sušicku 28. dubna celodenní pracovní kurs SKM v Sušici. Referuje ministr dr. Frant. Nosek (+ P. Pelikán TJ, Jan Janoušek a předseda hosp. družstev).
Č. 13: Program slavnosti Svatováclavských dnů Orelstva v Praze (29. 6 – 7. 7. 1929)
Národopisný krojovaný průvod Prahou. Na slavnostním sjezdu katolické mládeže z Čech, Moravy, Slovenska a delegátů z přátelské ciziny (6. 7.) ve Velkém sále Slovanského ostrova (Žofín) promluvil ministr dr. Nosek jako hlavní řečník na téma „Idea svatováclavská ideou katolické mládeže“.
Č. 17: Co se připravuje: Přibyslav – velká manifestace svatováclavská, ref. dr. Frant. Nosek, taj. Janoušek (str. 255).
SKM našim dětem (str. 277). První Jubilejní dětská kolonie sv. Ludmily OSKM v Přibyslavi (perokresba domu). „Slavnostní předání se konalo při příležitosti svatováclavské oslavy tamtéž. V neděli 8. září po slavnostní řeči p. ministra Noska na náměstí u sochy sv. Jana Nepomuckého, za účasti a po proslovu P. Jana Ev. Urbana OFM za přečetné účasti mládeže a starších z místa i z okolí. P. Alfons Hornek, okresní duchovní rádce SKM, předal do rukou taj. J. Janouška darovací listinu pro koupi pozemku; úryvek z ní o prázdninové kolonii: „Jež by své chovance vedla lásce k Bohu, pro lásku k Bohu k lásce k jeho tvorům, k lásce k vlastní práci a k úctě a vážnosti před prací cizí, zkrátka k františkánské, vpravdě křesťanské radosti ze života, posvěceného na každém kroku službou Bohu a úctou k jeho svatému zákonu a prozářeného teplými paprsky jasného slunce a provanutého vonným dechem lesa.“
Mládež celého kraje projevila vzácné porozumění pro tuto akci a slíbila, že ji bude všemožně podporovati. ... Průběh celé slavnosti byl velmi povznášející a srdečný. ... Dětská prázdninová kolonie, která vždy bývala naším snem, má již svou hospodářskou základnu.
Volby 27. října buďtež volbami v duchu svatováclavském (str. 291–292). Podrobná politologická analýza předvolební situace ve státě pracuje i s interními informacemi ze sněmovny, a tak lze důvodně předpokládat, že na jejím znění měli svůj podíl poslanci lidové strany angažovaní v SKM (Nosek, Novák). Argumentace demokratickými principy vládnutí se vymezuje nejen vůči snahám socialistických stran, ale i republikánů – agrárníků, o diktát z pozice síly. „V demokratickém státě nesmí býti diktatura jedné strany.“ Zejména zakládání lidových záložen a hospodářských družstev vázaná na souhlas příslušných ministerstev (financí a zemědělství) vyvolala podezření z protežování zájmů těch stran, v jejichž gesci se ministerstva ocitla. Lidové peněžnictví a družstevnictví v tom viděla hrozbu diskriminace.
Ministr dr. Fr. Nosek, neúnavný pracovník a příznivce katolické mládeže. Při volbách vede kandidátku župy Praha A. (fotoportrét dr. Noska) str. 298.
Z našeho života organizačního (str. 316). Dny mládeže ve formě celodenních pracovních kursů pro mládež. Dr. Fr. Nosek jako referující ve Václavicích u Vodňan, Chrudimi, Vodňanech, Poličce a Vlašimi (listopad–prosinec 1929).

Ročník XII. (1930)

Sdružení katolické mládeže a Mladá generace (MG) lidové strany. (Resoluce valné hromady SKM ve Velké Praze.) Prohlášení ukazuje na problematické vztahy mezi lidovou stranou a SKM. „SKM vysílá své členy do politické činnosti teprve tehdy, když prošli výchovnou školou SKM. … Chceme být školou těchto veřejných pracovníků, chceme je vypěstovati v pravé křesťanské charaktery, nezištné, obětavé. … Nechceme kariéristů a politických šplhavců.“ Pokud má být MG spolkem konkurujícím SKM, pak tento počin odsuzujeme. Máme pro tuto svou orientaci podporu episkopátu a jeho rozhodnutí je pro nás směrodatné. … Lidová strana potřebuje lidí prošlých školou sebezapření a výchovy. Chceme jako dosud v politice pomáhat, ale ji v Mladé Generaci nedělat.“

Poslanec JUDr. Fr. Nosek: Jubilejní prázdninové kolonie ve Dvorku u Přibyslavi a v Jílovicích u Třeboně a jejich výchovný význam“ (str. 72–73). Obě kolonie mohly vzniknout díky dárcům (viz výše P. Alfons Hornek a nejmenovaná korporace z Prahy). Obě umožňují přijmout o prázdninách 30–40 dětí, kluků a děvčat odděleně. V obou je kromě jídelny a ložnic kaple. SKM spolupracuje zde s boromejkami a se sestrami Apoštolátu sv. Františka vedenými P. Janem Ev. Urbanem OFM. Katolická mládež si musí uvědomit, že kolonie jsou jejími vlastními podniky, a ty si vyžadují i osobní oběť: výzva ke sbírání peří draného i nedraného, přispívání na prádlo ložní i stolní, pokrývky, sklo, nádobí… Co jsme vybudovali za cenu vlastních obětí, to je nám dražší a milejší než to, co bychom získali bez oběti od jiných. Při provozu obou kolonií bude příležitost i k darování potravin, vajec, mouky, mléka, másla atp. Dobrý skutek nám pomáhá vítězit nad osobními sobeckými sklony a dopomáhá nám tak k větší svobodě a pevnějšímu panství nad zotročujícími vlivy lidské přirozenosti nakloněné více ke zlému než k dobru. Osobní obtíže v provozu nás nesmějí odvrátit od vytčeného cíle. … Někdy i hrubý nevděk snášejí sestry a pokračují v práci. … Pro svět jsme nezačali a pro svět také nepřestaneme. Dr. Nosek cituje sv. Odila, opata: „Já chci raději pro snad někdy nemístné milosrdenství býti milosrdně souzen, než pro tvrdost srdce bez milosrdenství býti odsouzen.“

Následují pokyny jak finančně podpořit podniky SKM. Dr. Nosek díky své finanční odbornosti poukazuje i na formy úložky u záložny Velehrad, z jejíž úroků by šlo poskytovat trvalé příspěvky. Závěrem stati odkazuje dr. Nosek na kázání P. Prokopa benediktina na svátek sv. Prokopa na Sázavě na téma „Kdykoliv uslyšíte hlasu Páně, nezatvrzujte srdcí svých“. Jako ilustrace jsou fotky obou kolonií, před budovou ve Dvorku stojí P. Hornek, min. Nosek a K. Nerad.

Telegramy o činnosti SKM: Sjezd mládeže v Hostomicích na Podbrdsku. 4. května 1930 na 300 mladých vyslechlo přednášku ministra m. sl. dr. Noska o úkolech katolické mládeže v našem národě a poslání SKM z toho plynoucím (str. 149).

Co se připravuje: Sjezd Pacovska na Stražišti 1. června. Dr. Nosek a Jan Janoušek jako referující (str. 150).

Naše XIII. valná hromada. Dny plné radosti pro 600 delegátů zastupujících 150 skupin SKM. V malém sále Slovanského ostrova uvítací večer (24. května 1930). Přítomen i ministr. m. s. dr. Nosek s chotí. V části zábavné i malý Fanoušek a Anuška Noskovi přispěli svou recitací k programu (str. 154).

Č. 13–14: OSKM na Jilemnicku. „V neděli 23. 3. 1930 proběhla pracovní konference, na niž nikdy nezapomeneme. K přítomným 150 delegátům promluvil náš milý přítel dr. Fr. Nosek slovy hluboce procítěnými, z nichž vanula láska k mládeži. Podobnou řečí nebylo k nám již dávno promluveno. Pan tajemník Janoušek přednesl svůj referát organizační. Vzácná slova našich milých referentů budou jistou směrnicí pro další činnost. Mládeži, věř, že jedině život dle naší

sv. víry přináší opravdové štěstí. Zdař Bůh!“ Doprovází skupinová fotografie části účastníků s dr. Noskem uprostřed.

Počaply u Berouna, skupina, z níž vyšel předseda celého SKM. Skupina má 30 členů, p. K. Sklenička jeden z nich. Vlastní oslavu svatováclavskou měla skupina 15. září, přítomen byl i přítel mládeže dr. Nosek.

Č. 20. Co se připravuje: Turnov, Krajský sjezd katolické mládeže v neděli 19. října 1939. Přednáška ministra m. sl. dr. Fr. Noska „Jednoho je naší mládeži zapotřebí“.

Úpice, řečnický kurs 26.**–28.** října. Referuje dr. Nosek, ministr m. sl. a Jan Janoušek, taj. SKM.

Litomyšl 28. října, „Den mládeže“. V Lidovém domě referuje ministr. m. sl. dr. Fr. Nosek.

Č. 23–24: Co se připravuje. Samosprávný kurs pro pracovníky SKM 8. 12. 1930 ve Spálené 15. Referuje ministr m. sl. dr. Fr. Nosek, senátor dr. Fr. Karas, P. Chlumský aj.

Hrochův Týnec: „Den mládeže“ 14. 12. 1930. Referuje ministr m. sl. dr. Fr. Nosek a taj. Jan Janoušek.

Ročník XIII. (1931)

Č. 1 1. 1. 1931 Zdařilý sjezd mladých vůdců SKM (str. 4). Konal se 6.–8. prosince 1930. SKM má 424 skupin, 12 500 členů, DOROST má 9 500 odběratelů. Vychovává ve smyslu encyklik Lva XIII. pro křesťanský solidarismus, pro dělnické odborové hnutí a pro družstevnictví (ve dvou odborech – zemědělský a zaměstnanecký). Duchovním základem jsou eucharistické odbory a kroužky, eucharistické akce. Tiskový apoštolát DOROSTu vykazuje za rok 1930 semináře a přednášky se zaměřením hospodářským (320), sociálně výchovným (150), samosprávním a politickým (210). P. Jan Ev. Urban OFM zaslal sjezdu písemný pozdrav, mezi významnými hosty je jmenován na předním místě dr. František Nosek.

Č. 2 15. 1. 1931 Pokračování – 2. a 3. sjezdový den (str. 18). Jan Janoušek jako tajemník měl organizačně zaměřenou přednášku, duchovní vůdce P. Nesrovnal TJ mluvil o „výchově celého člověka křesťana v životě soukromém i veřejném“. Dr. Frant. Nosek (ministr m. sl.) měl přednášku „o základech samosprávy a jejím vývoji“.

Co se připravuje: přednáška dr. Noska: Tábor 28. Ledna, samosprávný kurs.

Č. 3: Co se připravuje: přednáška dr. Noska: Čáslav 1. února, samosprávný kurs.

Č. 4–5: Jdeme jedině správnou cestou (titulní strana). P. Ferd. Nesrovnal TJ referuje o odpovědi kardinála Pacelliho na vznesený dotaz arcibiskupa Kordače. Ten jménem čsl. konference biskupů reagoval na žádost vedení lidové strany, aby SKM bylo včleněno do její Mladé generace (jak to činí jiné politické strany ve snaze vychovávat si mládež). Odpověď potvrzuje, že SKM je vedeno podle principů Katolické akce a podřizuje se hierarchii církve, která pro ně jmenuje duchovní rádce. SKM tedy jde cestou nevázající se na jednu politickou stranu.

Co se připravuje: přednáška dr. Noska: samosprávný kurs Miličín 22. 2, Mělník 1. 3.

SKM Josefov: „Dorost je nám opravdovým kamarádem a rádcem. Názory na život formují knížky Schilgenovy, které nám laskavě daroval p. ministr dr. Nosek“ (str. 70).

Č. 7, str. 102: SKM Hrochův Týnec: „V neděli 14. 12. 1930 zavítal k nám **dr. Nosek** s taj. Janouškem a uspořádali u nás „den mládeže“. Dr. Nosek po mši sv. promluvil neobyčejně poutavě k přítomným rodičům. Odpoledne v hostinci měl přednášku o sv. Františkovi doprovázenou světelnými obrazy.“

Č. 7, str. 103: Pardubice SKM – „den mládeže“ (21. 12. 1930) v sále Katolického domu. Přednášky generálního duchovního rádce P. Nesrovnala, dr. Noska a Jana Janouška. 80 účastníků, založena skupina SKM (dnes 25 členů). Témata pracovního programu SKM a výchovy v životě soukromém a veřejném. 1. května už společná oslava Rerum novarum se Všeodborovým sdružením křesťanského dělnictva.
Č. 9 (str. 134): OSKM Poličska – sjezd a manifestační shromáždění s účastí J. Janouška a dr. Noska.
Č. 10, str. 149: Sekretariát SKM sděluje pokyny ke XIV. Valné hromadě: v pondělí 1. června bude přednáška **dr. Noska „Vylidňování venkova, nebezpečí moderní civilizace“.**
Poslanec dr. Fr. Nosek: „Mravní smysl lidské práce“ (str. 163–165). Stať doprovázená dvěma ilustracemi prof. Schumachera z Mnichova z jeho obrazového cyklu „Kristus – dělník“. (Následuje článek Fr. Dobeše o encyklice RN a činnosti katolických družstevníků v Čechách).
SKM v ČSR a jeho činnost za rok 1930 (str. 168). Seznam zakládajících členů, osobností katolické církve, církevních hodnostářů a významných laiků.
Č. 11: Věnováno památce nezapomenutelného Otce křesťanstva, sociálního papeže Lva XIII., přítele Slovanů, k 40. výročí slavné encykliky „Rerum novarum“. Sdružení katolické mládeže.
Č. 12 „Skvělá manifestace všestrannosti programu SKM“: Valná hromada jako oslava 40. Výročí RN. „Večer přišli mezi mládež její staří věrní přátelé, ministr m. sl. dr. Nosek, faráři Chlumský a Klement.“
Č. 13–14, str. 209: odkaz na přednášku dr. Noska o vylidňování venkova (pro zemědělský odbor SKM).
Co se připravuje – OSKM Pyšely: okresní sjezd (19. července). Na prostranství před zámkem ref. dr. Fr. Nosek (str. 222).
Č. 15–16: SKM Jablonec – Zpráva o oslavě RN společně s Lidovou stranou. Zde přečten článek Fr. Noska „Mravní smysl lidské práce“.
OSKM Litomyšl: v únoru zde proběhla Duchovní obnova pro 200 mladých. Referáty P. Nesrovnala a Fr. Noska přispěly značně k utužení myšlenky SKM na okrese – upřímný dík!
Č. 19: Úvodník „Bude zima, bude mráz, stavte bídě, hladu hráz“ (1. října 1931**).**
Co se připravuje (str. 292): Den mládeže v Ledči nad Sázavou (11. 10) – referuje dr. Fr. Nosek.
OSKM Hradec Králové: okresní sjezd ve Smiřicích. „Slavnostním řečníkem bude p. ministr m. sl. dr. Fr. Nosek, známý přítel katolické mládeže. Zveme členstvo i ze sousedních okresů.“
Č. 20: Náš podzimní pracovní program: Jde o projekt třídenního organizačně-řečnického kursu v 8 městech (Horažďovice, Tábor, Něm. Brod, Hradec Králové, Litomyšl, Mladá Boleslav, Praha, Jílovice u Čes. Budějovic). Mezi přednášejícími je dr. Nosek s tématem „Církev a stát“ (90 minut). „Státní útvar přirozeného práva je dokonalou společností a má býti i Boží obcí. Kompetence státu a společné zájmy Církve a státu.“ Další téma pro 1. den: „Prázdninové kolonie a dětské patronáty“ (60 minut). 2. den: Dr. Nosek: „Zákon o právu spolkovém a shromažďovacím a zákon proti útisku“ (60 minut). Konečně 3. den: Dr. Nosek: „Program čsl. strany lidové“ (120 minut).
Mezi dalšími přednášejícími je i univ. prof. Josef Beran, dále P. Nesrovnal TJ, Jan Janoušek.
Č. 23–24 (str. 346): Sněmování výboru zemědělského odboru SKM. Dr. Nosek podal výklad zákona o míchání lihu s benzinem a otázce lihovarnické. Poté se dr. Nosek účastnil jako host i pracovní porady odboru zaměstnaneckého, kde se řešila otázka zániku povolání, nezaměstnanosti, poraden pro volbu povolání a organizování zprostředkovatelen práce. „Dosud však nezaměstnanému, chce-li se nějakým způsobem poctivě živiti, místo rad a pomoci jsou kladeny co největší překážky.“

Ročník XIV. 1932

Č. 2: Výcvik 300 mladých vůdců skončen (společná fotografie).
Zhodnocení programu inzerovaného v **Č.** 20 minulého roku. Na každém kursu přednášelo nejméně 8 řečníků, celkem 28 osobností, mezi nimi i P. Jan Ev. Urban OFM. Dr. Nosek opakovaně. Katolické rodiny v Táboře, Jílovicích a Litomyšli poskytly účastníkům kursů i obědy a večeře, všude pak ubytování: solidarismus v praxi!
Č. 6: Z administrace: OSKM Hlinsko dvě přednášky dr. Noska: 9. 4. „O blahoslavené Anežce“, 10. 4. „Nebezpečí bolševismu nad Evropou“.
Ze schůze předsednictva SKM: (str. 78): Plán valné hromady 22. května. Sobota večer přátelský večírek na Slovanském ostrově. V neděli po mši sv. přednáška o blahoslavené Anežce České, odpoledne prohlídka kláštera „Na Františku“.
Schváleno vyslání chlapců a dívek do prázdninových kolonií na červenec a srpen, v Jílovicích a v Dvorku u Přibyslavi. Celkem 4 tábory (2 + 2).
Č. 9: Den mládeže v Trhanově na Domažlicku (25. 4.). Dr. Nosek mluvil na téma základů katolické výchovy opírajících se o Desatero Božích přikázání. Nabádal mládež, aby řádně plnila své povinnosti, a dával jí za vzor skrytý život Krista Pána (str. 105).
Č. 11–12: Netušeně skvělý zdar XV. valné hromady SKM. Sobotního večírku v malém sále na Slovanském ostrově se zúčastnil i dr. Fr. Nosek s chotí. V neděli po mši sv. u sv. Ignáce pak průvod hlavními ulicemi na Slovanský ostrov, kde ve velkém sále má úvodní proslov dr. Nosek, jehož mládež vítá s upřímným nadšením. Dr. Nosek kreslí obraz současné doby a odhaluje příčiny obecné krize. Ukazuje myšlenkový vývoj od rozvratného individualismu kořenícího v protestantismu přes racionalismus k hmotařství minulého století, tak vystupňovaného v přítomnosti. „Lidská společnost se řítí do záhuby a jediným jejím zachráncem jest obroda v Kristu“
Už nemůžeme mlčet (Náš projev k veřejnosti o letošní valné hromadě), (str. 137–138).
Krise hospodářská a sociální má původ v krizi mravní. „Část lidské společnosti po celá desetiletí zapomínala na Boha, místo Něho uctívala zlato, a touha po zisku vedla k překotnému chvatu ve výrobě. Citace sv. Otce Pia XI „… Touha po zisku učinila místo nezkrocené ctižádosti po nadvládě. Veškerý hospodářský život se stal hrozně tvrdým a nesmiřitelně krutým“ (encyklika O sociálním řádu). Dále citovány jeho výroky o nebezpečí „… Anebo zahyne v plamenech bolševického ohně.“ Mladí katolíci jsou potom voláni k odpovědnosti a k obětavé práci pro nápravu. Nemohou se vyhýbat práci v životě veřejném! („Neuplatní-li se zde náš názor křesťanský, přijde k moci názor pohanský.“) Nezaměstnanost, vyřazení několika set tisíc lidí ze zaměstnání je hlavní problém doby. Mladí jsou první na řadě. SKM se hlásí jako složka Katolické akce k práci veřejné. Konkrétní návrhy odrážejí i generační problém: žádají o dobrovolný odchod do důchodu všech, kdo mají na penzi již nárok, a také rodiny, kde jsou oba manželé zaměstnáni a slušně placeni, aby se spokojily s jedním platem! Duch křesťanského solidarismu se týká také ohroženého venkova. Provolání končí zvoláním: „**Mladí přátelé! Za příkladem Ježíše Krista do boje pro vítězství křesťanského řádu sociálního v naší vlasti!“**
Co se připravuje: 10. června otevření a posvěcení kolonie SKM v Jílovicích u Čes. Budějovic a 26. června ve Dvorku u Přibyslavi. Referuje dr. Nosek. Inzerce pobytu v prázdninových koloniích, zahradní slavnosti v Čes. Budějovicích ve prospěch kolonie v blízkých Jílovicích.
3. července: Pouť SKM ke sv. Prokopovi na Sázavu. Na odpoledním táboru mládeže referuje dr. Nosek.
Č. 13: XV. valná hromada připomenula výročí blah. Anežky České: P. Jan Ev. Urban OFM mluvil o jejím životě a díle. Její tři velké vlastnosti: **Smiřovala. Bůh jí byl vším. Budovala chrámy**

a sociální dílo. Její odkaz: jednota a svornost má určovat katolické hnutí. Všechno naše úsilí má sloužit jen k Němu v duších a k charitě.
Co se připravuje: Poutní sjezd a velké pracovní shromáždění katolické mládeže 3. a 4. července na Sázavě. Referuje dr. Nosek: „Jak Evropa odpadla od křesťanství až k modernímu bolševismu". SKM je pravou cestou k nápravě.
Pouť katolické mládeže na Svatou Horu u Příbrami (10. července). Na táboru mládeže v zahradě Katolického domu je dr. Nosek ohlašován mezi pozvanými řečníky.
Č. 14–15: Libějovice u Vodňan: sjezd OSKM 31. 7., refer. dr. Nosek.
Nasavrky – pracovní konference SKM při příležitosti otevření Domova sv. Kláry (14. 8.). Řečníci: P. Jan Ev. Urban OFM a dr. Frant. Nosek.
Drobnosti z kolonií SKM: 2. června posvěcení kolonie v Jílovicích. Polní mše sv., odpoledne selská svatba. Promluví dr. Nosek a taj. J. Janoušek.
Naše prázdninové kolonie: 50 dětí z Prahy vypraveno do Dvorku u Přibyslavi (kolonie posvěcena P. Urbanem za účasti dr. Noska. Do Skalice u Litoměřic odjelo 22 chlapců, 30 dívek je v Jílovicích. Pouť mládeže na sv. Horu 16. 7. – zpráva o průběhu včetně proslovu dr. Noska.
Č. 20: Třídenní sociální a organizačně řečnický kurs v Lázních Poděbrady (28.–30. 10.). Dr. Frant. Nosek ref. na témata „Soukromý a veřejný život ve světle křesťanského světového názoru" a „Současný radikalismus extrémních směrů a křesťanské stanovisko k nim". Otec Urban „Eucharistické a exerciční hnutí" (str. 233).
Č. 22–23 Příprava SKM na sjezd v r. 1933. Podzimní pracovní a revisní dny OSKM: Týn nad Vltavou 27. 11. Odpoledne referuje dr. Nosek: „Svatá Alžběta a blahoslavená Anežka Česká".

Ročník XV. 1933

Č. 6. Co připravujeme: OSKM Jilemnicko – 11. 6. sjezd, referuje dr. Nosek a Jan Janoušek.
Č. 12–13: Slavnostní číslo k Manifestačnímu sjezdu SKM v Praze 1.–2.7. Dr. Nosek v čestném předsednictvu.
Č. 18: Sjezd okresních předsedů a předních pracovníků SKM v Praze (23.–24. září). Zastoupeno 48 okresů 70 delegáty. Dr. Nosek přednáší o současné hospodářské situaci (str. 213). Vyložil příčiny nynější hospodářské a sociální tísně a uvedl možné cesty k nápravě. „Základní je výchova nezištných a obětavých pracovníků ve veškerém našem životě – hospodářském, sociálním i veřejném, aby jednotlivec nehledal jedině osobního prospěchu, ale chtěl sloužit v zájmu celku, jakožto jeden článek v tomto božím řádu."
Co se připravuje: Říjen: Chotěboř, „Dny výchovy a hospodářské práce", poté Dvůr Králové, Německý Brod, Sedlčany.
Č. 19–20: Totéž listopad: Přibyslav, Ledeč nad Sázavou, Polička, Sušice.
Č. 23–24: Prosinec: totéž Jilemnice (dr. Nosek).
Inzeruje se Sociálně organizační škola SKM na 7.–14. ledna 1934, v programu 40 odborných přednášek.

Ročník XVI. 1934

Již podtitul „Časopis katolické mládeže".

Č. 3: Týden sociální koly SKM v Praze (str. 87). Dr. Nosek „Sociální soulad z doby středověkých cechů vzorem při budování nového sociálního řádu". Mezi přednášejícími také Alfréd Fuks, Josef Beran (sebevýchova v SKM a výchova vůdců), Nesrovnal (výklad QA), P. Jan Ev. Urban OFM (Sociální práce a charita získávají zase masy Království Božímu). Co předcházelo vizi národního hospodářství podle zásad křesťanské morálky. Informace o Rooseveltově hospodářském plánu. Exkurse do Waltrovky v Jinonicích a Košířích (výroba leteckých motorů).
Č. 8: Sjezd katolické mládeže a valná hromada SKM v ČR ke 40. výročí 1. křesťanského sociálního sjezdu v Litomyšli (1894). Lidový dům v Litomyšli 23. května, přednáší dr. Nosek, poslanec, hlavní referát má prof. dr. Bedřich Vašek z Olomouce. Nosek při zahájení exercicií uváděn mezi kněžími (dr. Kros SJ, dr. Doležal). Patronát nad akcí měl dr. M. Pícha, biskup královehradecký.
Č. 10: Za obrodu sociální, národní, náboženskou. Obšírná programová pozvánka taj. J. Janouška. QA proti marxismu, oddanost vlasti, proti vylidňování venkova. Krize sociální má původ v krizi mravní.
Č. 11: Co se připravuje: Litoměřicko – zájezd do Doksan. Referuje posl. dr. Nosek (odložen na 3. 6.).
Č. 12: Ze sjezdové rezoluce četl taj. Jan Janoušek: hlavní myšlenky: Odstranění třídního boje, dorozumění mezi stavy a vytvoření stavovských organizací naplněných křesťanským duchem, v zájmu uzdravení národního hospodářství. Urgentní je rychlá a účinná pomoc nezaměstnané mládeži. Sjezd se vyslovil proti „pacifismu" a proti „husitsko-luteránskému pokrokářství". Za OSKM České Budějovice mluvil P. Plojhar, který „temperamentním projevem za sjednocení katolické mládeže strhával znovu a znovu k bouřlivému potlesku" (!?).

Ročník XVII. 1935

Č. 3: Týdenní zemědělská škola v Praze (23.–3. 3. 1935). Dr. Nosek inzerován mezi přednášejícími.
První Zemědělská škola SKM ve Dvorku u Přibyslavi. V neděli odpoledne po přednášce prof. inž. Kopeckého (o plánu zemědělské výroby), za debaty vchází poslanec dr. Nosek. „Svým klidným a věcným způsobem líčí poválečnou cestu českého katolicismu od popřevratových dob plných zavilé nenávisti ke všemu katolickému až k dnešním dnům, kdy začíná se chápati i v našem parlamentě, že bez mravních zásad, které hlásá katolicismus, není možno se obejít ani ve správě státu, ani v národním hospodářství. Ukazuje ohromnou mravní sílu křesťanských myšlenek, které vítězí v době, kdy všechny materialistické teorie zklamaly, a učí nás mladé podívati se každému problému nepředpojatě v tvář, jíti každé věci až na kořeny" (Autor Elda, účastník školy).
Č. 9 (25. dubna 1935): „Zemřel náš přítel dr. Fr. Nosek" (dr. J. Krlín).
Přímá citace z textu: „František Nosek podřizoval každý svůj čin příkazu odpovědnosti před Stvořitelem, zanechává tak po sobě vzpomínku čisté harmonie a vznešené jednoty. To je jeho závěť, jež bude mluvit i tehdy, kdy vymizí vzpomínka na podobu, na vnějšek i na hodnosti. … Vyrostl

z víry, která mu byla vkládána věřícími rodiči v srdce a v duši, v dospívajících letech ji prohluboval u vědomí, že s hřivnou je třeba hospodařit. … Základy pravdy víry křesťanské poznával studiem stále víc a více a poznání dával křídla láskou. Čím hlouběji pronikáme ke kořenům pravdy, tím více ji milujeme. Čím více ji poznáváme a milujeme, tím opravdověji v jejím duchu utváříme své konání, svůj život. Pravda trůní nad naší bytostí, kterou oblažila dříve, než pronikla naše dílo. A požehnání našeho díla, které tehdy je v souladu s naším životem, je odměnou, již dává Pán těm, kdo ho milují a žijí podle jeho svatých přikázání. … Od svého mládí přes studentská léta, pak jako úředník, poslanec a ministr nikdy nezapomínal na velikost myšlenky, na studium křesťanské nauky. Studium zaléval modlitbou a rozjímáním, a tak jeho život vyrostl v nádherný, čistý, bělostný květ, tak oslňující, že připadal jako život člověka cele stravovaného láskou k Bohu a bližnímu. … Ve svých 34 letech vstupoval do Národního shromáždění v dobách vážných pro Církev i pro národ jako hotový muž, jenž přijímá své poslání jako apoštolát. To již víra, poznaná v celé kráse, pokud je to pokornému člověku možné, vykonala své požehnané dílo. To je prvá věta odkazu, kterou nám, katolická mládeži, zanechává dr. Nosek. … 15 let byl veřejně činný. … Byl si vědom, že úrodnost apoštolátu myšlenkou a činem je podmíněna příkladností života, bezúhonností charakteru, pokornou myslí. … Světlo, kterým chci na svém místě proniknout ostatní, jako by si říkal, musí zářit nejprve z mé osoby. Jsem slabým tvorem před tváří Boží, a když mne Bůh postavil na určité místo, pak musím vykonati Jeho vůli, a to dokážu jen tehdy, když dovedu rozumět Jeho hlasu. Čím důvěrněji jej budu chápat, tím více se budu přibližovat k Dárci vší dokonalosti. … Čerpal sílu ze mše svaté. … V rodině učinil růženec poutem spojujícím všechny v jednotu štěstí, víry a naděje. … Denně přistupoval ke stolu Páně.
Stal se údem třetího řádu sv. Františka a jako zakladatel tohoto řádu sv. František z Assisi hleděl se co nejvíce připodobniti Kristu milujícímu, odpouštějícímu, pomáhajícímu a konečně i trpícímu. Kristus, který znal upřímnost svého oddaného syna, přijal to odevzdání služebníka, zalil ho bolestí, pronásledováním, vzal mu sestru, drahého synáčka, ženu. I vzbudil mu nepřátele mezi bývalými přáteli, pomluvy, snesl je. Pracoval dále, odpouštěje všem, maje na zřeteli jen čest a slávu Boží a dobro národa. Toť druhá věta jeho závěti pro katolickou mládež, která má před sebou těžkou budoucnost a vznešené poslání přispět k duchovní obrodě národa.
Prozřetelnost určila za působení jeho apoštolátu parlament, úřad ministra, práci v různých institucích katolických. Uplatnil se v nich, vnesl v každý úkol, kterým byl pověřen, poctivost křesťana, opravdovost a píli charakterního inteligenta, skromnost věřícího, jenž ví, že všichni, i ti nejprostší, jsou povoláni do ráje a vykoupeni Krví Kristovou. Hodnost neznamenala pro něho vyznamenání, nýbrž odpovědnost, práci. … Každý problém co nejdůkladněji prostudoval, promyslil… Hanbil by se, kdyby přistoupil k určitému předmětu s polovičatostí a neznalostí a jen frázovitostí si musel vypomáhat. Proto i jeho političtí odpůrci v parlamentě si ho hluboce vážili. … To potvrzují i mnozí mladí z jeho přednášek, vždy mluvil jako ten, kdo věci rozumí. Mají-li katolíci, to praví další věta z nepsané závěti dr. Noska, vykonávat pronikající a blahodárný vliv ve společnosti, v dílnách, úřadech, musí dokonale ovládat svůj předmět, dobře dělat svoje dílo, s láskou, nejen pro postavení, pro jméno, pro zaopatření hmotné, nýbrž z lásky, poněvadž je to povinností, již nám ukládá naše vyvolení Synů Božích, naše odění bojovníků Božích, přátel Božích.
Dr. Nosek velice miloval mládež a tato láska mne při něm často nejvíce dojímala. … Nesčetněkráte mluvil k mladým na sjezdech i na schůzích a nikdo neví, jaké množství knih jim rozdal. Nezanechal jmění, ale zanechal v tomto apoštolátu mezi mládeží símě, které již dnes přináší plody. Znaje sílu slova mluveného i psaného, chtěl, aby tou silou vzrostla katolická mládež. … Hloubkou svých myšlenek, vřelostí svého přednesu, obsažností svých odpovědí v debatách, pokorou, s níž vyvracel leckdy nejnesmyslnější nápady, upřímným stiskem ruky zapálit pro ideu, to dovedl, jak víme všichni. Žádali jste ho na své přednášky a dr. Nosek, upracovaný a unavený po těžké

práci v parlamentních komisích, starostmi, jichž bylo tolik a tolik, vám přece vyhovoval, přijížděl k vám, nedávaje najevo žádnou únavu, nehledě na to, jede-li do města, nebo na vesnici, neboť vás měl opravdově rád, čekal od vás veliké věci a připravoval vás na ně. … Opláceli jste jeho lásku svou láskou a jste povinni ve jménu lásky celým svým životem plnit jeho závěť života a díla.
Ještě jeden hlas mluví z hrobu dr. Noska. Co vypráví jeho láska ke sv. Františkovi, sv. Václavovi, ke sv. Alžbětě, k blahoslavené Anežce… Kolikrát vám o nich mluvil s vroucím zanícením… Světec je z nejkrásnějších hlasů, jímž se Bůh rozhovořívá k lidstvu. Světec na žebři dokonalosti vystoupí nejvýše k Tomu, který je dokonalost, svatost sama. Světce dává Bůh, aby mluvili…

Ročník XVIII. 1936

Tajemství Golgoty. U hrobu dr. Noska – sloupek úvodní stránky. 1. výročí úmrtí. Proč vzpomínat v radostných velikonočních dnech tragédie golgotské? Byl jsem u hrobu dr. Noska a opět lépe jsem porozuměl velkému tajemství kříže. Jako i učedníci Kristovi teprv v den Vzkříšení začali rozuměti Velkému Pátku (následuje citace z cesty učedníků do Emaus a slova Mistrova). … Bylo tyto dni – o výročí úmrtí dr. Noska – vzpomínáno jeho velkých zásluh. Já jsem si vzpomněl, co mi v prvních letech veřejné činnosti 80letý výtečný, zkušený řeholník řekl, když jsme se navždy loučili: „Pamatujte, pořídíte-li něco Bohu milého, stane se to pomocí modlitby a oběti, jinak nic! Však uvidíte.“ … A život dr. Noska mi to znovu potvrdil. Nejdojemnější ze všech vzpomínek na něho, teď ve výroční den jeho smrti, byly ony bolestné rány, jimiž Všemohoucí zkoušel zbožného služebníka Jemu tak věrně oddaného: nejen předčasné úmrtí manželky, syna, jiných příbuzných, ale také jiné události působící kruté bolesti. Ale to je nejlepší záruka, že jeho práce a oběti vynesou požehnaného ovoce nám, pro které pracoval, a jemu samému účasti na slávě vzkříšeného Spasitele. Nebylo od doby sv. Štěpána a sv. Pavla až po naše dny ani jednoho svědomitého pracovníka Božího, který by si byl chtěl jinou cestou zasloužiti zalíbení Boží, než kterou kráčel Spasitel světa: „Zdali nemusil Kristus trpěti a tak vejíti do slávy své?“
Dnes stojíme před úkoly tak velkými, tak těžkými, že všechna naše lidská moudrost a zdatnost na ně nestačí. Svět je bezradný a bezmocný. Ale není bez rady a bez moci Bůh, v něhož dr. Nosek věřil a doufal vírou a důvěrou nezlomnou a jehož zalíbení si zabezpečoval modlitbou a láskou ke kříži. Tento příklad ryzí zbožnosti je nejvzácnější odkaz, který nám zanechal – važme si ho, abychom i my svědomitě Bohu sloužili a tím pomáhali bezradný a bezmocný dnešní svět zachrániti.
(Vedlejší sloupek, str. 115, má název „Slyšme poučení z nejpovolanějších úst“ a je Listem sv. Otce brazilskému episkopátu o Katolické akci. Titulky – klíčová slova – „sbory horlitelů“, „pracovní dny a studijní kursy“, „pomoc Boží a spolupracovníci“, „řehole a dorost pro Katolickou akci“ jsou výstižnou paralelou k dílu dr. Noska. Kouzlo nezamýšleného.)

Ročník XIX. 1937

Témata přiléhající k odkazu dr. Noska: Nová velká encyklika Pia XI. (str. 85), prof. Bedřich Vašek Základy křesťanské sociologie (str. 86, 104, 121, 137, 155, 193, 240, 272, 305).

Ročník XX. 1938

Pokračování kursu základů křesťanské sociologie prof. B. Vaška (str. 75, 91, 164, 190, 206, 259, 275) a jeho stať „Mravouka zaměstnavatele“.
Křesťanská spravedlnost, základ nové společnosti (str. 23, 38, 56).

Ročník XXI. 1939

Noskova škola. Konala se 27. 2. – 5. 3. v Praze u Františkánů. Většina účastníků byla z venkovských SKM (společné foto).
Redaktorem už je P. Adolf Kajpr, TJ. Ten také hovoří na Večeru bl. Anežky Přemyslovny pořádaném dívčím odborem SKM (str. 110).
Mravní smysl lidské práce (str. 110–111). Stať dr. Noska opakovaně publikovaná je upoutávkou k inzerci sborníčku jeho proslovů, který uspořádal Jan Janoušek, a pod názvem „Dr. Nosek mladým“ vydal sekretariát SKM. „Jsou to většinou jeho slova, která mládeži věnoval a která mají dnes pro nás stejný význam. Kéž u čtoucích roznítí znovu odhodlání jíti za Kristem tak upřímně a nesmlouvavě, jak to dovedl dr. Nosek.“

Ročník XXII. 1940

České jesličky pro velechrám sv. Víta. Fotografie díla Heleny Johnové je uměleckým návrhem pro katedrálu na titulní straně ročníku DOROSTu za protektorátu.
Ježíškovi přinášejí dary zástupci všech krajů českomoravských. Přátelé národního umění a Jednoty pro dostavbu chrámu sv. Víta jsou vyzýváni ke sbírce na české jesličky. K přátelům jesliček patřil dle pamětníků i zvěčnělý dr. Nosek, i v letech jeho ministerského angažmá ve vládě. Jde o symbolickou první tečku za jeho dílem, umlčeným totalitou hnědou, proti níž se jasně vymezoval.

Ročník XXIII. 1945

(podtitul „Časopis duchovního života katolické mládeže“).

Na titulní stránce časopisu sousoší „Ze mdloby útisku“.
Poválečná nejistota, zda vůbec pokračovat ve vydávání DOROSTu. Církev už vnímá, že není ve veřejném prostoru vítána. Proto i změna podtitulu (už jde o „duchovní život katolické mládeže“). Redaktorem je P. Frant. Mikulášek.
Č. 1, 8. září 1945

Ročník XXIV. 1946

10. ledna 1946 Odkaz dr. Noska byl v nových poměrech nepřijatelný. Komunističtí poslanci ho znali ještě z parlamentu a z jeho veřejných přednášek proti bolševismu.

Ročník XXV., 1947

(další změna podtitulu „Časopis katolické mládeže“)

Nabídka exercicií duchovní obnovy, vydání Nového Zákona Pána našeho Ježíše Krista (Vyšehrad). Dále VIII. vydání knihy někdejšího duchovního rádce SKM dr. A. Pelikána SJ „Hra o duši“ pro dospívající mládež. Poznámka na inzerci „letos to bude zvláště těžké, vybrat to nejlepší, co byste dali svým milým na Štědrý den pod stromeček“.
Výjimku tvoří „Sborník na paměť Fr. B. Vaňka“, jednoho z nejbližších spolupracovníků dr. Noska, k uctění památky českého kněze, spisovatele a statečného vlastence umučeného v Dachau (Nakladatelství Vyšehrad). Ani v tomto případě se nepřipomíná angažovanost na veřejném poli družstevnictví a lidových záložen.
V říjnu 1947 se ještě konal sjezd SKM za účasti 700 delegátů.
Ročník XXVI., 1948, Časopis pro katolickou mládež.
16. května bývalo setkání delegátů skupin SKM. 16. května 1948 došlo ještě k jakémusi bilancování jubilea 1918–48. Rekapitulace jmen duchovních vůdců SKM a redaktorů DOROSTu (P. Chlumský, P. Vajs, P. Metod Klement, P. Adolf Pelikán TJ, P. Ferdinand Nesrovnal TJ, ústř. taj. Jan Janoušek, P. dr. František Krus, TJ, sociolog). Usilování o nový sociální řád v křesťanském duchu bylo ukončeno druhou totalitou rudou. To už ale bilancování neříká, text je viditelně poznamenán autocenzurou.

V Kostelci nad Černými lesy, 5. července 2024
Za výběr z rešerší a správnost citace
Lubomír Irenej Mlčoch OFS

Role JUDr. Františka Noska ve výchově mladých katolíků

1. Časopis DOROST jako marné snažení?
Časopis Sdružení katolické mládeže (SKM) DOROST vycházel necelých 26 ročníků, od roku 1918 do roku 1948. Dr. Nosek se na něm podílel od samého začátku 16 let, čelil veřejnosti po 1. světové válce katolíkům kriticky naježené, měl velkou zásluhu na obnově důvěry a reputace církve během 20. let, kriticky se vymezoval vůči nebezpečí obou totalit. DOROST byl za protektorátu zastaven a po únoru 1948 definitivně zrušen. Po 2. světové válce se tam Noskovo jméno už neobjevilo. Na první pohled vedl boj, který prohrál.

2. Katolická kultura v české společnosti jen zbožným přáním?
Časopis měl od počátku velkou ambici: poskytnout české mládeži platformu postavenou na křesťanské, katolické kultuře v tom nejširším slova smyslu. Ta zahrnovala cíle hnutí a jejich náboženský základ v podobě katecheze, eucharistie, liturgie, nabídek exercicií. Byly zde rubriky věnované poesii a literatuře, umění, hudbě, filmu. Cílovou skupinou byla dospívající mládež a mladí lidé zakládající rodiny, a tak zde byly rubriky jako škola sebevýchovy, dívčí okénko, skauting, sport, později články věnované mladým mužům v povinné vojenské službě. Hnutí mělo práci jako podstatný cíl: hlídka zemědělská byla nejdůležitější, venkov stále ještě převažoval, ale časopis směřoval i k zaměstnancům a odborářům. Práce, její mravní a duchovní smysl včetně účasti na veřejném životě, práce politická, to byla témata, jež patřila k těm nejdůležitějším ve „věstníku SKM“. Kde jsme dnes s těmito ambicemi?

3. Vize křesťanského sociálního řádu mezi úskalími dvou totalitních svedení
Redakce časopisu byla na stejné adrese jako Ústředí lidových záložen a Svazu lidových hospodářských družstev (Spálená 15, Praha 1). Tam se JUDr. Nosek nejvíce angažoval. Hospodářská lidová družstva se stala obětí politického tlaku agrárníků a za 2. republiky jim podlehla. Po válce a komunistickém převratu došlo k jejich zestátnění na podniky zemědělského zásobování a nákupu (ZZN); lidové záložny se staly zase součástí státního peněžnictví. Idea družstevnictví na venkově byla v 50. letech už nikoliv dobrovolnou svépomocí a křesťanskou solidaritou, prosadila se mimoekonomickým přinucením, pod politickým nátlakem, a tak došlo k jejímu vážnému poškození, až diskreditaci. Po pádu komunismu je jak zemědělství, tak peněžnictví postaveno převážně na principech akciových společností zhodnocujících kapitál. Křesťanský solidarismus byl potlačen stejně jako časopis, který ho propagoval.

4. Sociální učení církve přijaté se vší vážností a odpovědností: pro vyvolené mladé
JUDr. František Nosek byl už za dob studií osloven sociální encyklikou Lva XIII. Rerum novarum, a tak spolu s družinou svých přátel učil a vychovával mladé katolíky v katolické sociální nauce. SKM slavilo výročí RN a pořádalo pracovní semináře k nové encyklice Quadragesimo anno (40. let po RN). V letech krize tady hledali recepty na její zažehnání. V tomto úsilí byli v ČR a v církvi výjimeční a důležité bylo zejména oslovení mladé generace, její nadchnutí pro vizi křesťanského sociálního řádu. SKM se tak stávalo katolickou elitou v tom nejlepším slova smyslu. Dr. Nosek argumentoval ve prospěch poučení se z etiky hospodaření středověkých cechů a obchodních gild: vnitřní kontrolní mechanismy fungující uvnitř jednotlivých řemesel a obchodů vytvářely záruky

vzájemné důvěry a kvality služby veřejnosti. Tedy ne individualistická konkurence ničím nevázané svobody, ale vzrůst kvality služby ve vzájemnosti a bratrském soutěžení.

5. Sdružení katolické mládeže mělo za cíl předpolitickou výchovu pro demokracii
Poslanec a ministr Nosek vedl mladé k občanské výchově, k pocitu odpovědnosti za republiku a demokracii. Sám byl aktivním špičkovým politikem, ale podporoval duchovní vedení mladých nejprve v růstu odborných a morálních kvalit, v nichž viděl jedinou záruku zdravých kořenů celého politického systému. Teprve zralí a vyspělí mladí, se zvláštním povoláním, měli vstupovat sami do aktivní politiky. Vycházel přitom z vlastní zkušenosti: on se na vstup do politiky připravoval celých 15 let, od začátku vysokoškolských studií.
Moudrost této orientace, potvrzené i oficiálním stanoviskem Vatikánu v podobě listu kardinála Pacelliho (pozdějšího papeže Pia XII.), připomíná mnohem pozdější argumentaci kardinála Josepha Ratzingera o potřebě předpolitických záruk demokracie uplatněnou v debatě s předním německým filosofem Jürgenem Habermasem v Mnichovské akademii. Politické stranictví bez těchto kořenů je stavbou na písku i tehdy, když se snaží zaštiťovat křesťanstvím

6. Eucharistické hnutí, liturgie a duchovní cvičení jako nejhlubší základ výchovy a práce
Pracovní semináře, vzdělávací konference a kursy v „Noskově škole“, jak se jim po smrti jejich iniciátora říkalo, byly nejen dle jejich programu, ale i podle svědectví přímých mladých účastníků kombinací exercicií – duchovních cvičení, a praktických odborných vzdělávacích hodin a exkursí v praxi. Bez Krista nemůžete dělat nic: a tak duchovní vůdci SKM vedli mladé k nejvyšší úctě k eucharistii, šlo přímo o eucharistické hnutí, zakládání eucharistických skupin. Vzdělávání a výchova mladých začínala mší svatou, liturgií, Božím slovem. Od tohoto duchovního základu dokázal dr. Nosek přecházet bezprostředně a zcela organicky k tématům ryze odborným a praktickým. Modlitba a práce ruku v ruce, to bylo silné znamení Noskovy školy.

7. Svatost všedního dne: SKM jako předchůdce nových hnutí v církvi
Noskův zpovědník a duchovní rádce P. Jan Ev. Urban OFM později zastával jako školu v růstu víry teologii svatosti všedního dne. Listování v DOROSTu vyvolává u čtenáře asociace na pozdější, poválečná nová hnutí v církvi, orientovaná na duchovní růst laiků: pokusy o navrácení dělníků církvi v hnutí dělnických kněží, pozdější Hnutí Fokolare s jejím vedením GEN a konceptem ekonomie společenství Kláry Lubichové…
Počtem svých členů se SKM řádově příliš nelišilo od tehdejšího Třetího řádu sv. Františka, postupem let si vytvářelo i vnitřní hierarchickou strukturu okresních a krajských konferencí SKM. Duchovní vůdci pro SKM byli kanonicky ustanovováni, a dokonce i laici ve funkcích předsedů a tajemníka SKM byli jmenováni arcibiskupem. Tak ani v tomto bodu nebylo velkého rozdílu v porovnání s 3. řádem sv. Františka, jehož řediteli byli ustanovení katoličtí knězi. To, v čem byl však podstatný rozdíl, to byla cílevědomá duchovní příprava laiků pro „život ve světě“, kterému bylo třeba se učit rozumět a odborně, prakticky v něm obstát „bez ztráty kytičky“ života podle evangelia.

8. Noskova vize ekonomiky zrozená před 100 lety připomíná „Františkovu ekonomiku“
Jak již bylo řečeno, DOROST byl svým zaměřením kulturním periodikem v širokém slova smyslu, do něhož organicky patřila krása poesie, literatury, umění, krása přírody. Životní styl mladých měl být přípravou na manželství a rodinu. V prázdninových koloniích jako Noskovy invence byl mladí činěni odpovědnými za výchovu těch ještě mladších, dětí. Ale i k jejich založení a provozu bylo zapotřebí peněz, solidarity, dárcovství. Vedení lidových záložen a hospodářských družstev potřebovalo cílevědomou výchovu mladých. V „Noskově škole“ šlo o promyšlenou a promodlenou

alternativu vůči hlavnímu proudu ekonomiky postavené na zhodnocování vloženého kapitálu. „Ekonomie společenství“ v hnutí Fokolare a vize ekonomiky odkazující až na sv. Františka v podání současného papeže Františka s jejich hodnotovým světem svépomoci, vzájemnosti, solidarity, dárcovství neznamenají popření potřeby srovnávat náklady a výnosy podnikání; jen ze zisku nečiní modlu. Tou nejvyšší motivací není touha po maximalizaci zisku, ale připravenost ke službě bližním. Ekonomie „bližního jako sebe sama“, jak říkával bratr František Lev Nosek, pravý následovník sv. Františka pro dobu po osmi stoletích od jeho života.

9. Potřeba nové spirituality jako syntézy snah svatých – Benedikta, Ignáce, Františka

Výchova a vzdělávání v SKM a v „Noskově škole“ je podivuhodnou syntézou tří spiritualit. Ve společnosti sice již průmyslové, ale stále ještě živené tradičním zemědělstvím s vysokým podílem venkovského obyvatelstva, je DOROST časopisem pro „benediktiny žijící ve světě“ první poloviny 20. století. Jeden z prvních duchovních vůdců P. Klement patřil k této řeholi.

Zde je společný tisíciletý základ hospodaření člověka v souladu s přírodou. Poté následovalo několik duchovních vůdců z Tovaryšstva Ježíšova. V jejich podání je duchovní výchova a odborné vzdělání mladých neodlučitelně spojeno: mystika se snoubí s vysokou racionalitou. A dvojice zpovědníka a penitenta z rodiny sv. Františka – kněz františkán Jan Ev. Urban a „ministr – služebník“ František Lev Nosek reprezentují zde tu ctnost ze všech první: lásku. „Bůh je (nejprve) Láska, (teprve potom) Rozum – jak otec Urban říkal. Svorníkem „Noskovy školy“ je láska k Bohu, Nejvyššímu Dobru a k mladým lidem, budoucnosti Církve i Vlasti.

10. Vrátit Čechy Bohu jako ambice Noskovy družiny

Myšlenka vrátit Čechy Bohu spojovala kněze – zpovědníka Jana Ev. Urbana OFM a bratra Františka Noska, jeho penitenta z III. řádu sv. Františka. Prof. Antonín Novák, autor „samizdatu“ vzpomínek na přítele a spolupracovníka jeho rodného bratra (Josefa Nováka), bilancuje v DOROSTu prvních 10 let SKM a dochází k pozoruhodnému závěru: jako katolíci byli pronásledováni a pronásledování budí vyznavače. Po dalších deseti letech pronásledování nabylo drsnějších forem vyvolaných dvěma ideologiemi křesťanství nepřátelskými, a tak vybudilo ještě odhodlanější vyznavače. Dr. Nosek tuto dobu sice už nezažil, ale stačil se proti novým nepřátelům vyslovit natolik jasně a otevřeně, že není až tak nesnadné spekulovat, „jak by asi byl býval dopadl“ za války a po ní. Soudit lze z osudů jeho spolupracovníků. Jan Ev. Urban byl vězněm komunismu víc než 13 let. V „Noskově škole“ přednášel i prof. bohosloví dr. Josef Beran, pozdější kardinál: ten byl nacisty vězněn a komunisty internován.

Děkan a papežský prelát František B. Vaněk, jeden z nejbližších Noskových spolupracovníků na poli družstevnictví a lidového peněžnictví, zemřel jako mučedník v Dachau; v jeho Pelhřimově je dodnes vzpomínán s velkou úctou. Poslední redaktor DOROSTu P. Adolf Kajpr TJ byl nacisty vězněn a zemřel v komunistickém vězení (probíhá proces jeho blahořečení).

P. Jan Ev. Urban po návratu z vězení a uvolnění politické situace v závěru 60. let dodal k oné velké ambici dvě důležitá vysvětlení. V Písmu nejde najít nikde oporu, že spása bude dopřána všem, národu jako takovému. Na druhé straně, Bůh má mnoho lidí, které nemá církev. (A církev má i mnohé lidi, které nemá Bůh.) Jestliže se nám zdá ambice Čech navrátivších se k Bohu nenaplněná, neznamená, že život z víry „Noskovy družiny“ byl marným bojem. Joseph Ratzinger krátce před svým zvolením papežem analyzoval situaci na našem kontinentu a došel k závěru, že Evropa sv. Benedikta z Nursie se nachází v krizi kultury. Snaží se i postihnout onu krizi i její příčiny. Terapie onemocnění je samostatným vážným problémem. Nicméně směr, jakým byl veden časopis DOROST i hnutí mladých katolíků, jasně ukazuje, že duchovní vůdcové Noskovy školy si byli dobře vědomi

rizik ve vývoji společnosti. Ambice Františka Noska a jeho zpovědníka zůstává, jako „bláznovství pro Krista“ je věčná. Díky Bohu za život a dílo našeho bratra Františka Lva Noska.

V Kostelci n/Č. l., sv. Benedikta L. P. 2024
Lubomír Irenej Mlčoch, redaktor rešerše

Sborník pramenů ke studiu díla JUDr. FRANTIŠKA NOSKA

Text: kolektiv autorů
Fotografie: archiv autorů
Snímky ve Fotogalerii jsou převzaty ze sbírek České pošty, s. p., Poštovního muzea, Praha.
Snímky pocházejí z období, kdy byl dr.Nosek ministrem pošt, tj. z let 1926 až 1929.
Snímek kostela sv. Anežky České v Praze a poutě u hrobu v Poříčí nad Sázavou
z www.clovekavira.cz, foto rady J. Chudáčka z Archivu města Plzně

Textová úprava a jazyková korektura: Anna Reismüller www.nechcichyby.cz
Grafický návrh a zpracování: TRINITAS © A.D. 2025

pro Sekulární řád sv. Františka vydal
TRINITAS
Záhumení 335, 763 10 Hvozdná
www.trinitas.cz

TRINITAS

ISBN: 978-80-909004-2-4

Noskova práce byla motivována starostí o prosté lidi, drobné rolníky, dělníky a řemeslníky. To jej vedlo k vzdělávací činnosti, k zakládání kampeliček a zemědělských výkupních a nákupních družstev. Snažil se lidem zajistit důstojnější život. Jako politik naplnil několik desetiletí před Druhým vatikánským koncilem myšlenku obsaženou v konstituci Gaudium et Spes: „Kdo je nebo se může stát způsobilým zastávat obtížné a zároveň vznešené umění, jímž je politika, má se k tomu připravit a snažit se ji vykonávat bez ohledu na vlastní zájmy a hmotné výhody“.

Politik může využít možnosti, které mu jeho postavení umožňuje. Záleží jen na tom, zda je využije k dobrému. Zde se projevila Noskova františkánská formace. Jaké jsou dnešní výzvy jak pro politiky tak pro běžné lidi? Díky novým formám komunikace se nám rozšířily možnosti působení ve společnosti. A současně vzrostla naše zodpovědnost za svět. Je to pravda proti dezinformacím, ochrana Země proti lhostejnosti při jejím ničení, úsilí o mír, zvládnutí umělé inteligence, nová ekonomika jak po ní volá papež František…Každá doba má své výzvy a Dr.Nosek by se ani dnes nezastavil a jako politik by se jistě naplno nasadil.

Ing.Jiří Šenkýř, emeritní senátor, a Národní ministr SFŘ
v roce konference k 80.výročí úmrtí Dr. Františka Noska (2015)

Sekulární františkánský řád
www.sfr.cz

TRINITAS

www.trinitas.cz